BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXII
C
33
NAPOLI

Digitized by Google

D. ANDREAE DE BARVLO

IVRISCONS. NEAPOLITANI celeberrimi, & Conſiliarij Regij,

Commentaria

SVPER TRIBVS POSTREMIS LIBRIS Codicis, nunc primum in lucem edita.

Ex manuſcripto bibliothecæ Regentis Fornarij.

CVM SVMMARIIS, ET INDICE RVBRICARVM, rerumque omnium locupletiſſimo.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, MDCI.

Apud Seſſas.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMM. III NAPOLI

Digitized by Google

ADMODVM
REVER. PATRIBVS
COLLEGII NEAPOLITANI
SOCIETATIS IESV

Aloyſius Seſſa S. D.

Q*VOD egregio cuique pictori vſu venit, vt in interiore ædium parte, ab omni ſeclúſus hominum conſuetudine, & aſpectu, tandiu ad inchoatum opus perficiendum incumbat, atque incubet, donec extrema, vt dicitur, accedat manus: perfectumque illud ingenio, elaboratum induſtria ipſe prior laudet, atque admiretur; populo deinde ſpectandum, probandumque exponat: Id* FERDINANDO FORNARIO *Regenti, & Regiæ Summariæ in Regno Neapolitano Locumtenenti, prorſus videtur contigiſſe. Cum enim eximiam bibliothecam inſtruere in animum induxiſſet; in lectiſſimorum ſcriptorum libris vndique conquirendis, quouis precio comparandis, aut etiam tranſcribendis diu, multumque laborauerat: Jamque etiam authoritate, quam non ſolum in iſto Regno, ſed & in vniuerſa Hiſpania plurimam habebat, effecerat, vt præter cæterarum artium, ac ſcientiarum, nullus, aut pauciſſimi iuris, ac legum intrepretes, aut ſcriptores in ea deſiderarentur. Matura tandem ætate, & ingruente*

morte admonitus, quærendum ſibi bibliothecæ ſuæ, veluti picturæ iam abſolutæ, congruum ſpectatorem; Vos (quæ ſingularis eius fuit in delectu prudentia) Vos, inquam, Viri doctiſſimi, religioſiſſimique, elegit ex omnibus, quos potiſſimum tali laude, ac munere dignaretur. Nec vero is vnquam poterat theatrum rerum ſuarum optare magnificentiùs, nec beneficium melius collocare. In publicâ (& hoc addam) ſi ſecus feciſſet, peccaſſe commoda videretur. Quis enim ea, qua vos, integritate animi, & candore, manuſcriptos Commentarios Andreæ de Barulo in tres libros Codicis, ad me vltro dediſſet imprimendos, quos alius quiſpiam in lucem prodire minime vero ſiuiſſet hæres? Quos, inquam, alius quiſpiam, & quidem ſine vlla illiberalitatis nota, ſibi tantum, ſuiſque præſto eſſe voluiſet; Vos, pro veſtra non vulgari in omnes homines beneuolentia, typis excudi, & publicos eſſe maluiſtis. Aequum igitur eſt, & ad vitandum ingrati animi crimen, perneceſſarium, vobis acceptum ab omnibus referri, à quibus tantum beneficij in omnes profectum eſt. Ego vero omnium ingratiſſimus meritò cenſerer, ſi librum hunc mea opera, atque impenſa excuſum cuiquam alij dedicarem. Vos igitur, Viri præſtantiſſimi, ac de omnibus doctrinis optime meriti, Andream hunc, virum clariſſimum, veſtra ope emerſum flumine Lethæo, in veſtra velitis eſſe clientela; Et mihi aliorum eiuſmodi ſcriptorum ad communem fructum, pro veſtra ſingulari humanitate, copiam facite. Venetijs die V. Maij M DCI.

Digitized by Google

LIBER AD LECTOREM.

Olim qui cultus domino uiuente nitebam,
Heu iacui multo ſquallidus ora ſitu.
Ecce noui dextra facies antiqua coloni
Reddita iam cultu, ſed potiore, nitet.
Qui legis hinc fructus, grates ueteriq́; nouoq́;
Cultori mecum, non mihi gratus age.

εἰς τὴν βίβλον.

Ἀκτῖνας ἅλιος κλέψας ποτὲ νύκτα δι' ὀρφνὴν
ἦμαρ δ' ὤκε φέρων πᾶσι ποθεινοτάτας
Καὶ ὅτι γαῖα δίκης λαμπρὸν φάος ἀμφεκάλυψεν
ἔκθορε δή, κ' ἄφνω φώτισε κόσμον ὅλον.

Digitized by Google

INDEX

RVBRICARVM, SEV TITVLORVM trium poſtremorum librorum Codicis hic expoſitorum.

A

ADminiſtratione rerũ publicarum pag. 175
Agentibus in rebus. 285
Agricolis,& cenſitis,vel colon. 191
Agricolis,& mãcipijs dñorũ. 243
Alexandriæ primatibus 173
Annonis,& tributis 37
Annonis ciuilibus 171
Apochis publicis 51
Apparitorib. Comitis oriẽtis. 334
Apparitoribus magiſtrorum militum. 333
Apparitoribus præfecti annonæ. pag. 337
Apparitoribus præfecti vrbis. 332
Apparitoribus pręfecti prætorio. pag. 331
Apparitoribus proconſulis, & legati 333
Aquæductu 185
Argenti precio, quod theſauris infertur 144
Athletis 124
Auri publici perſequutorib. 143
Auro coronario 143

B

BOnis vacantibus, & de incorporatione 25

C

CAnone frumẽtario vrbis Romæ 169
Canone largitionalium titulorũ. pag. 54
Capiendis,& diſtrahendis pignoribus 50
Capitatione ciuium cẽſibus eximenda 212
Caſtrẽſianis,& miniſterianis 296
Caſtrenſi omnium Palatinorum peculio 303
Caſtrenſi peculio militum 309
Cenſibus,& cenſitoribus, & perequatoribus & inſpectorib. 219
Claſſicis 165
Cohortalibus 334
Collatione donatorum 59
Collatione æris 60
Collatione fundorũ fiſcaliũ 250
Collatione fundorum patrimonialium 239
Collegiatis,& carthopratis 167
Colonis Illyricanis 215
Colonis paleſtinis 214
Colonis thracenſibus 215
Commeatu 319
Comitibus conſiſtorianis 269
Comitibus, & tribunis ſcholarũ pag. 270
Comitibus ſacri palatij 271
Comitibus, qui prouincias regũt pag. 271
Comitibus rei militaris 270
Conditis in publicis horreis 58
Conductoribus, & procuratoribus 249
Conſulibus 260
Conueniendis fiſci debitorib. 11
Cupreſſis ex luco Daphnes 253
Curialibus vrbis Romæ 165
Curioſis,& ſtationarijs 290
Curſu publico 326

Debito-

D

DEbitoribus ciuitatum 178
Decanis 297
Decretis decurionum 116
Decurionibus 61
Delatoribus 29
Deſertoribus & occultatoribus. pag. 320
Dignitatibus 254
Diſcuſſoribus 60
Diuerſis officijs 337
Diuerſis prædijs vrbanis, & ruſticis 245
Domeſticis, & protectorib. 275

E

EQueſtri dignitate 303
Erogatione militaris annonę pag. 311
Exactoribus, & exequutorib. 339
Exactoribus tributorum 44
Excoctione, & translatione militaris annonæ 314
Excuſationibus artificum 132
Excuſationibus munerum 111
Expenſis ludorum 185

F

FAbricenſibus 160
Fide inſtrumentorum, & iure haſtæ fiſcalis 16
Filijsfamilias, & quemadmodũ patres pro his teneantur 127
Filii officialium militarium 323
Fiſcalibus vſuris 23
Frumento Alexandrino 173
Frumento vrbis cõſtantinopolitanæ 179
Fugitiuis colonis patrimonialibus 238
Fũdis, & ſaltib. rei dominicæ 243
Fundis limitrophis 229
Fundis patrimonialibus 231
Fundis rei priuatæ 240

G

GLadiatoribus penitus tollendis 190
Grege Dominico 252

H

HIs, qui à Principe vacationẽ acceperunt 109
His, qui ex officio, quod adminiſtrauerunt, conueniuntur. 182
His, q̃ ex publica collatione 143
His, qui ex publicis ratiocinijs 21
His, qui in exilium dati 127
His, qui nõ impletis ſtipẽdijs 124
His, qui numero liberorum 118
His, qui ſe deferunt 34
His, qui ſponte munera publica ſubeunt 107
Honoratorum vehiculis 169

I

IMmunitate nemini concedenda 57
Imponenda lucratiua deſcriptione 90
Incolis 95
Indictionibus 43
Infamibus 126
In quibus cauſis coloni dominos accuſare poſſunt 212
Irenarchis 144
Iure fiſci 1
Iure reipublicæ 174

L

LEgationibus 130
Libertinis 125
Littorũ, & itinerũ cuſtodia 310
Locatione prædiorũ ciuiliũ 247
Lucris aduocatorum 341

M

MAgiſtris ſcriniorum 269
Maiuma 191
Mãcipijs, & colonis patrimonialibus 237

Mendicantibus validis 172
Menſoribus 297
Metallarijs,& metallis 152
Metatis,& epidemeticis 315
Metropoli berito 169
Militari veſte 315
Mulieribus,& in quo loco 129
Muneribus, & honoribus non continuandis 99
Muneribus patrimoniorum 101
Muneribus,& originarijs 94
Murilegulis 155

N

NAufragijs 150
Nauicularijs 145
Nauibus non excuſandis 148
Nauticis tiberinis 172
Ne fiſcus rem,quã vendidit, euincat 20
Negotiatores ne militent 303
Nemini licere in emptionem ſpecierum 59
Ne operæ à collatoribus exigantur 57
Ne quid oneri publico imponatur 149
Nequis liber inuitus actum reip. gerere cogatur 181
Ne ruſticani ad vllum obſequiũ deuocentur 217
Nõ licere habitatoribus Metrocomiæ loca ſua ad extraneum transferre 218
Nulli licere in frenis 164
Numerarijs,& Actuarijs 323

O

OBlatione votorum 323
Omni agro deſerto 222

P

PAlatijs, & domibus dominicis 253
Palatinis ſacrarũ largitionũ 292
Paſcuis publicis, vel priuatis 230
Pœnis fiſcalibus creditores præferri 22
Perfectiſſimatus dignitate 303
Periculo eorũ, qui pro magiſtratibus interuenerunt 180
Periculo nominatorum 179
Periculo ſucceſſorum parentum pag. 128
Petitis bonorum ſublatis 32
Piſtoribus 166
Ponderatoribus, & auri illatione pag. 142
Potioribus ad munera nominandis 133
Præbendo ſalario 98
Prædijs curialiũ ſine decreto non alienandis 83
Prædijs, & omnibus rebus nauicularıorum 147
Prædijs timiacis 244
Præfectis prætorio, ſiue vrbi 263
Præpoſitis agentium in reb. 286
Præpoſitis laborum 276
Præpoſitis ſacri cubiculi 263
Prætoribus,& honore pturæ 259
Primicerio,& Secundicerio 266
Primipilo 342
Principibus agentiũ in rebus 288
Priuilegijs corporatorũ vrbis Romæ 166
Priuilegijs domus Auguſtæ 251
Priuilegijs eorum,qui in ſacro palatio militant 297
Priuilegijs ſcholarum 298
Priuilegijs vrbis Conſtantinopolitanæ 169
Profeſſoribus,& medicis 120
Profeſſoribus, qui in vrbe Conſtantinopolitana 271
Proximis ſacrorũ ſcriniorũ 276
Publicæ lætitiæ, vel conſulũ 343

Q

QVando, & quibus quarta pars debeatur 86
Quemadmodum ciuilia munera indicantur 104
Quæſtoribus, & magiſtris officiorum 266
Quibus ad conductionẽ prædiorum fiſcalium 250
Quibus muneribus excuſantur hi 125
Quibus munerib. nemini liceat ſe excuſare 115
Qui ætate, vel profeſſione 116
Qui militare poſſunt, vel nõ 301
Qui morbo ſe excuſant 117
Qui numero liberorum 118
Quo quiſque ordine conueniatur 180

R

REis poſtulatis 126
Re militari 303

S

SAlgamo hoſpitibus non præbendo 318
Sententijs aduerſus fiſcũ latis 25
Si curialis relicta ciuitate 93
Silentiarijs, & decurionibus eorum 272
Si liberalitatis Imperialis ſocius pag. 35
Si poſt creationem, quis deceſſerit 134
Si propter inimicitias creatio facta ſit 134
Si ſeruus, aut libertus ad decurionatum aſpirauerit 83
Solutionibus, & liberationibus. pag. 182
Spectaculis, ſcenicis, & lenonibus pag. 183
Studijs liberalibus vrbis Romæ. pag. 168
Stratoribus 295
Suarijs, & ſuſceptoribus vini 166
Sumptus iniuncti muneris 182
Sumptuum recuperatione 134
Superexactoribus 50
Superindicto 44
Suſceptoribus præpoſitis, & archarijs 136

T

TAbularijs, logographis, & ſcribis 134
Theſauris 35
Tractorijs, & ſtatiuis 331
Tyronibus 319

V

VAcatione publici muneris. pag. 109
Venatione ferarum 190
Vendendis rebus ciuitatis 176
Vẽditione rerum fiſcalium cum priuato communium 19
Veſtib. oleberis, & deauratis 159
Veteranis 322
Veteris numiſmatis poteſtate 164
Vſuris fiſcalibus 23
Vt armorum vſus, inſcio Principe 191
Vt dignitatum ordo ſeruetur 268
Vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſticanos 216
Vt nullus ex vicaneis 218

Jndicis Rubricarum Finis.

INDEX SENTENTIARVM, AC VERBORVM TOTIVS OPERIS NOTABILIVM.

A

ABſens cauſa Reip. habet anni vacationem poſt reuerſionem 120
Abſoluere qui poteſt quandoque non poteſt condemnare: contra regulam. pag. 295
Acceſſorium ſequitur principale. 191
Acceſſorium ſequitur ſuum principale, interdum è contra 196
Acclamatione qui magiſtratus recipiebantur. 266
Actio perſonalis ſequitur ſingularem ſucceſſorem. 11
Actio ciuilis non tollit criminalem. 50
Actio perſonalis ſequitur quandoque fundum 178
Actio ciuilis non præiudicat criminali regulariter, interdum pendente cognitione ciuili impeditur exercitium criminalis 308
Actuarij qui dicebantur, & quod eorum officium 325
Actus, in quo plura ſunt neceſſaria, non valet aliquo omiſſo 16
Accuſati de crimine non vocantur ad nouos honores 126
Adminiſtrator cogitur reſarcire de ſuo, ſi quid vniuerſitas ex eius negligentia amiſerit. 175
Adorantibus Principem honor erat. 332
Aduocatus nō cogendus exire prouinciā, nec eſſe aduocatus in appellationis cauſa 40
Aequalitas ſeruanda in ſolutione tributorum: & in quibus ſernetur, remiſſiue 39
Aequalitas vt eſt ſeruanda in pluribus actionibus. fallit tamen quandoque 280
Aes alienum diuiditur inter heredes 37
Aeſtimatio pro collectis faciendis fieri debet ſecundū aſſertionem habentiū bona 42
Aeſtimationes in collectis fiunt iniquæ in Apulia 219
Aetas lxx. annor. excuſat quidē à muneribus perſonalibus, non à patrimonialibus 64
Afflictio afflictis non addenda: & qui grauatur in vno, eſt releuandus in alio 113
Agere volens iure ceſſo non auditur, niſi prius oſtenſo inſtrumento ceſſionis 6
Alienatio facta in fraudem fiſci non valet 216
Annonæ ciuiles dicebantur quædam ſalaria ſeu ſtipendia data litterarū doctorib. 171
Annus felix dicebatur, cum milites ſuis principibus dona dabant, quæq; ea erant 323
Apocharum publicarum vſus, & ratio quæ qualiſque eſſe debebat pro ſoluentibus tributa 51
Apparitores qui & opinatores dicti, vocabantur curiales minores 46
Appellatur extra iudicium ab electione ad aliquod officium 62
Archæ plures erant, ad quas deferri quid deberet oſtendit 141
Archarij officium quod erat 142
Argenti libra valebat quinque aureis 144
Artificium omne ſtudiumque ex continuo ſui exercitio ſuſcipit incrementum 132
Aſcriptitius quibus alij nominibus notatur 210

Atramen-

Atramentum principis ex quorum piſcium ſanguine fiebat 157
Auaritia quam ſit mala in publicis rebus:ideo punitnda 50
Aureus, ſolidus ve quilibet quantum valeat: ſolidus aut idem eſt quod aureus 138
Aurum coronarium quod dicebatur 143
Auri libra, atque argenti quanti valebat 144
Aurum largitionale quod dicebatur 324

B

BAnniti an ſuis conſanguineis poſſint ſuccedere. 4
Baſtagiorum cura & officium. 334
Baſtigarij cui officio erant præpoſiti 156
Beneficia Principum pleniſſime ſunt interpretanda. 26
Beſtiarij quod erat officium. 155
Bona alicuius capienda non ſunt pro maleficio, quandiu apparet defenſor 7
Bona contentioſa an poſſint lite pendente exſcribi 8
Bona alicui non ſunt propter crimen auferenda, niſi prius de crimine conſtet 11
Bona alterius ſi quis ſcrutetur, eſt domino grauamen. 42
Bona vacantia quæ deferuntur fiſco, quæ ſint: & quanto tempore præſcribentur 25
Bona fiſco delata quomodo capiebantur, & incorporabantur cum bonis fiſcalibus 27
Bona quo ritu & ordine fiſco deferebantur, ſiue oīa, ſiue eorū pars confiſcādaeſſet 28
Bona damnati crimine læſæ maieſtatis acquiſita fiſco vt nemo petat ſibi concedi pœna eſt indicta. 32
Bona ob crimen læſæ maieſtatis fiſco acquiſita petentibus ſpes & occaſio omnis ablata penitus fuit 33
Bonus præſumitur qui approbatus eſt à bono 122

C

CAlumniandi via non eſt diu ferenda. 265
Calx aliquando ſumitur pro fine. 294
Canon ordinarius, onus ve ordinarium eſt id, quod anno quolibet præſtatur 59
Canones ciuiles pertinentes ad publicum peti probibetur, nec ſunt concedendæ res ciuiles ad publicum pertinentes 33
Capax quibus temporibus debeat is eſſe, cui relinquitur 29
Capere nemo poteſt delinquentem ſine iudicis mandato 77
Capiat quando iudex, quando priuatus, ac officialis 77
Caſtrenſiani qui erant, & quæ curabant 296
Carcer eſt inuentus ad pœnam delinquentium. 45
Cartularij qui vocabantur, & quod officium exercebant: eorumque exemptio 55
Cauere qui promiſit ad ſenſum ſapientis, quomodo intelligatur 222
Cauſa fauorabilior eſt illius eſt qui certat de euitando dāno, quā de lucro captando 22
Cauſa ſpolij nunquid ſit ſummaria: & an ſit efferendus libellus 200
Cauſam qui habet à fiſco, non tenetur pro tributis præteritis 221
Cauſa incipit habere initiū per libelli oblationē: alias à tempore litis conteſtatæ 283
Cautela abundans non nocet 245
Cautio idonea eſt fundorum fertilium obligatio 222

Digitized by Google

Cautio idonea eſt cautio cum fideiuſſoribus, vel pignoribus 122
Cenſuali re augmentata diligentia poſſeſſoris, non augmentatur cenſus 240
Cenſus noui vt imponi non poſſunt, ita nec veteres augeri 230
Ceſſio bonorum alicui facta in fiſci fraudem non valet, & punibilis eſt 9
Ceſſio non fit inuito creditore: & quando fallit 14
Cingulum inſigne erat quoddam, & ponitur pro adminiſtratione 317
Citatio facta per edicta eſt potior quam per vocem præconis 226
Ciuis vel incola qui ſit duarum ciuitatum, cuius ciuitatis munera ſubire cogatur, cum ad ea vocatur ab vtraque eodem tempore, remiſſiue 98
Ciuem quæ faciant 98
Ciuitas æquiparatur pupillo, ſeu minori: interdum habetur loco priuati 174
Ciuitatem qui de nouo inhabitare venit, non tenetur ſoluere collectas pro debitis factis ante ſuum aduentum 67
Ciuitas in quibus habeat ius ſingulare, & in quibus vtatur iure priuati, remiſſiue 174
Ciuitates non habent priuilegium licitationis prædiorum abſolutum 176
Ciuitatibus magis quam priuatis fauet Imperator 246
Clericus beneficium perdit, qui in ſua eccleſia reſidentiam non facit 4
Clericus habens in alia eccleſia beneficium non ideo ſortitur ibi forum: niſi ſit quæſtio de illo beneficio 97
Cæcus vel vno vel vtroque oculo à quibus muneribus excuſatur 117
Cognitione pendente coram vno iudice non debet trahi pro eadem cauſa ad alium 308
Collecta maior, minorve ſoluẽda pro diſtãtia prædiorũ ab eo loco, ad quẽ defertur 39
Collectarum principis nec minor, nec maior ſumma ſolui debet. aliter &c. 38
Collectæ à principe ſolo imponuntur ſi alius imponat punitur 38
Collecta ſoluẽda ſecũdũ bonorũ quãtitatẽ: nũc ĩ regno plus ruſticus quã nobilis ſoluit 51
in Collectis grauatus vltra modum poteſt implorare officium præſidis. ſeruanda enim eſt æqualitas & ordo in muneribus ſubeundis. 105
Collectæ ſunt patrimonialia munera ac etiam ordinaria 101
a Collectis nemo excuſatur, niſi indulto ſpeciali. Neque ſcholares 101
Collectores poſſunt homines capere eorumque bona 147
Collectores plus exigentes puniendi ſunt 221
Collegium probat per eos, qui ſunt de collegio. Sic per domeſticos probantur ea quæ domi fiunt. 150
Collegium debet reſpondere per ſyndicum 308
Coloni qui dicantur, & qui inquilini 199
Coloni quot alijs nominibus ſint dicti 215
Coloni habent immunitatem cuiuslibet muneris, non tamen capitationis remiſſiue 217
Commodum qui ſentit, debet & idem onus ſentire, non alius 141
Cõceſſio nõ valet eius rei, cuius prohibetur petitio, niſi ſcribatur, nõ obſtãte tali lege 32
Conceſſio generalis interdum plus valet quàm ſpecialis, cum regulariter ſit contra 71
Conceſſione facta ab imperatore, & tranſacto dominio eius rei, poteſt à principe conditio apponi. Contra in priuatis 225
Conditioni ſuæ quiſque ſeruire debet 135

Conditio

Conditio quorundam hominum, vt ſolet deſignari, & cognoſci quibuſdam exterioribus ſignis 161
Conditionem ſuam quiſque debet agnoſcere, nec inhiare rebus maioribus 166
Conditio quæ fuit initio appoſita contractui, non poteſt ex pœnitentia mutari 228
Conditioni propriæ quilibet debet deſeruire 256
Conditio humana per continuum exercitium recipit incrementum 307
Conductor conductoris fiſci non habetur conductor fiſci: ita nec ſocius ſocij mei eſt ſocius meus: at hæres mei eſt hæres meus, niſi &c. 125
Confeſſioni apud acta celebratæ nemo poteſt contrauenire 227
Confeſſus ſemel in iure æquiparatur conuicto 80
Confitenti ſponte quandoque parcitur 320
Conſcientia recta vias publicas facit 327
Conſcius delicti quandoque punitur, non publicans. quandoque qui non publicat tenetur pœna 320
Conſentiens quandoque punitur mitius, quam delinquens: contra quandoque 112
Conſentit aliquis appellando quo ad hoc, quòd confitetur tenere proceſſum 128
Conſuetudo antiqua ſeruanda in electione officialium 10
Conſuetudo ſeruanda in multis vt ibi. 47
Conſuetudo ſpectanda in muneribus ſubeundis 55
Conſuetudo plus interdum poteſt, quam pactum: interdum contra 193
Conſuetudo lege approbata non tollitur reſcripto, niſi dicat, non obſtante tali &c. 59
Conſuetudo dat iuriſdictionem: & valet in electione 338
Conſul cum creabatur dabat centum aureos ad reparationem aquæductus 188
Contemptor mandati principis quandoque punitur pœna capitis, quandoque deportationis 164
Contemptor mandati vel legis principis dicitur ſacrilegus 298
Conteſtatio coram iudice facta eſt valida 169
Contra factum ſuum quis non venit 107
Contractus vere is dicitur, qui vltro citroque eſt obligatorius 9
Contractus fiſco damnoſus non valet 21
Contractui facto cõtra legẽ, vel vtilitatẽ publicã, ille idẽ qui fecit põt cõtrauenire 194
Contrarius ſibi non eſt audiendus, remiſſiue 103
Creditor non cogitur inuitus aliud pro alio accipere à debitore 193
Cui licet quod plus eſt, & quod minus eſt licere debet 85
Contumacia facit interdum aliquem haberi pro confeſſo: aliquando non 226
Cornicularij in exercitu qui dicebantur 332
in Crimine læſæ maieſtatis omnium eſt exæquata conditio 31
Criminoſum non dignitas, ſed pœna debent comitari 72
Cum agitur interdicto, vnde vi, quare non obſtat lex. 3. de carb. edi. 200
Curialis non debebat recedere à curia niſi propter publicam vtilitatem 93
Curſus publicus qui dicebatur 326
Cuſtodia limitum ac caſtrorum quibus ſit committenda, remiſſiue 229
Cuſtos carceris qui male cuſtodit eandem pœnam patiatur, quam incarceratus 46

Dandum

D

Dandum quod eſt, poſſum per me, vel per alium explicare: ſecus in faciendo 193
Dare qui tenetur, poteſt etiam per alium dare: non autem per alium poteſt facere, qui facere tenetur 79
Debitor ĩ iure actionib. legitimis interpellãdus: non cõuitijs aut propria authoritate 14
Debitor non cogitur inuitus aliud pro alio ſoluere creditori 193
Debitores ſibi facere non licet cuiquam ex ſua adnotatione 15
Debitor priuati non capitur, ſi velit cedere bonis 45
Debitores locupletes habere intereſt creditorum 178
Debitum exigi non poteſt, cum præſcriptione actio eſt extincta 7
Decani qui erant 297
Decimas quis ſoluere debeat 202
Decipi quis non debet legis authoritate, nec Principis 228
Decreta ex quibus cauſis dicantur ambitioſa 110
Decretorum ad res diuerſas & cauſas, plures ſpecies referuntur 110
in Decretis debet eſſe ſolemnitas: nec poſſunt per delegatum explicari 110
Decurio, nec eius filius non torquetur 63
Decuriones poſſunt tam litterati quàm illiterati eſſe 64
Decurio non poteſt eſſe tabellio 65
Decuriones à muneribus rei priuatæ, & à quolibet extraordinario ſunt immunes 67
Decurio quandoque patitur pœnam plebeiorum, cum regulariter ſit contra 72
Decurio vt poſſit impetrare immunitatem, tria ſunt neceſſaria 109
Decurionum quædam erant priuilegia 109
Decurionum decretum in quibus interponatur 110
Defectus vnius ciuitatis ſuppleri debet per aliam 146
Defenſio facti, ac iuris competit, & datur 6
Defenſio legitima deneganda nemini non tantum de iure, ſed etiam de facto 7
Defenſionem publicam, vel legationis officium qui ſponte aſſerit, ſumptus reddit 130
Defenſio non ſolum eſt permiſſa ob tutelam ſui corporis, verum etiam ob tutelam ſuarum rerum. ac quorundam ſuorum 316
Defenſio cuilibet priuato permittitur contra officialem in officio delinquentem 341
Delator infamis efficitur: & puniendus ſi non probat 31
Delegatio non fit eorum, quæ deſiderant cauſæ cognitionẽ, & decreti interpoſitionẽ. 85
Delictum priuati nocet interdum eccleſiæ 149
Delicto conſummato non eſt pœnitentiæ locus 249
Delictum familiaris magis quàm extranei puniri debet 249
Delictum excludit priuilegium. 322
Delinquens & conſentiens pari pœna puniuntur 218
Depoſitus ab officio ex ſuo delicto non debet redire ad illud 140
Differentia inter ſubhaſtationem & pactum adiectionis 17
Differentia quæ ſit inter ciuem & incolam 98
Differentia inter tutelam, & curam ex vna parte, & inter alia ciuilia munera, quoad excuſationem 119

Differentia

Digitized by Google

Differentia inter eccleſiam vendentem, & ciuitatem. 177
Differentia inter aſcriptitium & colonum. 210
Differentia inter cartularios & ſcriniarios 325
Dignitas prima, eiusve priuilegium durat electis etiam ad aliam. 113
Dignitas nulla excuſat à collatione ad murorum conſtructionem, vel ad comparationem frumenti, vel aliarum ſpecierum. 116
Dignitates non patent infamibus 126
Dignitas patritiatus omnibus dignitatibus præfertur: Dignitas præfecti vrbi, quot ſunt in vrbe. 261
Dignitatē q prius meruit, prior ē alijs ī loquēdo, ī eligēdo, in ſalutādo principe, &c. 260
Dignitas alicui collata eſt comprobatio & præmium virtutis 260
Dignitatis priuilegium quomodo etiam dignitate finita durat 263
Dignitatem vnam quis poteſt cum adminiſtratione habere, & priuilegiū alterius 266
Dignitatum gradus ſeu ordo triplex eſt: iſque conſiderari debet 268
Dignitas etiam à caſu dependet 270
Dignitate non iuuatur, qui male eam conſeruat, & priuilegium meretur amittere 292
Diligentia ſua cuilibet debet prodeſſe, non obeſſe 224
Diſcuſſor qui vocabatur 60
Docentis atque addiſcentis par eſt ſtudium. 133
Doctor ſolemniter legere dicitur, qui non legit extraordinarie 39
Doctor ad melius legendum prouocatur ſalario 121
Doctor qui promouetur ad conuentum doctoribus ſubornatis, nō hēt immunitatē 124
Doctor quo ad diſcipulos dici poteſt pater: ab eiſque revereri debet 132
Doctores pompoſe docentes, magiſque intendentes loquendi ornatui reprehenduntur: ſic & aduocati loquaces 168
Doctorum taxatio & nota, qui multoties committunt lectionem ſcholaribus 237
Doctor ille præfertur, qui prius habuit conuentum. 260
Doctor ille debet eſſe prior doctorum, qui prius fuit examinatus 263
Doctori cuilibet ſex ineſſe debent, vt ad dignitatem maiorem aſcendat, & quibus illa ſex conſequantur 272
Dolo facis: exceptio iſta vbi locum non habeat 200
Domicilium qui immutat poſt impoſitam collectam, tenetur tamē eā ibidē ſoluere 95
Domicilium ad conſtituendum licet exigatur regulariter & animus & factum: tamen interdum ſufficit tempus 96
Domicilium vt ſolo animo vel ſolo verbo non conſtituitur ſine facto: ita nec deponitur ſine facto 96
Domicilium in quo loco quis habere videatur 98
Dominium per reſcriptum non tollitur 18
Dominium vtile an contineatur appellatione ſui 35
Dominium transfertur facta traditione rei: quandoque non. 194
Dominium directum alicui tolli non poteſt per reſcriptum. 233
Dominium rei patrimonialis præſcribitur xl. annorum ſpacio: contra priuatum autem minori tempore. 236

Dominio.

Dominio rei patrimonialis vt præſcribatur, vnum ſufficit: in præſcriptione autem canonis duo ſunt neceſſaria 236
Dominus rerum ſuarum qui tamen alienare eas non poteſt 213
Dominus an poſſit propria auctoritate capere ſeruum fugientem 214
Dominus, ſi propria authoritate repellat emphyteutam infra legitimum tempus debitum canonem non ſoluentem, non punitur 316
Domus poſſeſſio licet non faciat aliquem ciuem, obligat tamen eũ patrimonialb. 129
Donans maiori ſe, debet donare de meliori 323
Donatio qualiter olim & nunc perfecta dicebatur: at in hac lege dicitur, cum traditio interuenit 1
Donare eſt perdere 261
Donata militi vt efficiantur de peculio caſtrenſi, tria requiruntur 309
Dos non eſt titulus lucratiuus propter onera matrimonij 91
Dotem non perdit vxor bonis mariti propter delictum publicatis 22
Ducennarij qui dicebantur, eorumque officium 44
Duellum ad probationẽ nõ eſſe admittendũ in duob. caſib. admittebatur in regno 190

E

EA quæ fiunt in vltima voluntate an valeant 265
Eccleſia ſi poſſideat prædiũ tributariũ, nec ſoluat tributũ, transfertur ad fiſcum 49
Eccleſiæ electio non debet fieri quandiu eſt in ea idoneus qui regat 146
Electionem habere habet vim priuilegij 34
in Electiones debent omnes qui poſſunt, conuenire: infirmi excuſantur: an abſentes ſint vocandi, remiſſiue 131
Electores tenentur de mala adminiſtratione electi 139
Electus in vno officio non cogi debet ad aliud durante priori 104
Electum qui confirmat, non videtur eligere: contra quandoque 139
Electus à Principe multum præſumitur probus 279
Electus ad aliquod munus, ſiue ſubſtitutus in alterius locum, debet eſſe idoneus 286
Eleemoſyna eſt danda debili egeno, non forti 172
Eligi nemo debet ad dignitatem, niſi eius labores ſint comprobati 286
Emens à fiſco prædia tributaria nõ tenetur ad pterita tributa ſecus emẽs à priuato. 19
Emens lege prohibente perdit & rem & precium 83
Emens à rep. Rom. cur ſit deterioris conditionis, quam emens à ciuitate alia 176
Emens à debitore ciuitatis etiam bona fide, conuenietur tamen: & tenetur perſonali actione. Sic qui emit à debitore priuati, in fraudem creditorum tenetur reuocatoria fauiana 178
Emens aliquid contra legum interdicta precium amittit, quia venditio non valet, venditore vendicatore: ſecus ſi res eſt aliena 242
Emergentib. quibuſdã fortuitis neceſſaria remedia depoſcũtur negocijs priuatorũ. 131
Emphyteuta vel fructuarius non ſeruans domino cõuẽtionẽ põt deijci de poſſeſſione. 41
Emphyteuta debet agnoſcere onera tributorum 41
Emphyteuta fundi fiſcalis an poſſit vendere, ſicut & donare, irrequiſito fiſco 231
Emphyteuta priuati fundi an poſſit donare domino irrequiſito. ibid.

Digitized by Google

Emphyteuta habet vtile dominium, & etiam actionem in rem 236
Epularum cogitatio affert animi inquietudinem 270
Exceptio fruſtratoria de iure nil officit proceſſui 14
Exceptio hoſtica data euntibus ad exercitum, an detur procuratorib. eorundem 112
Excommunicatus iuſte non reſtituitur, cum abſoluitur, ad fructus medij temporis, ſecus ſi iniuſte 304
Excuſatio in quibus muneribus valeat, & quibus modis 66
Exemplo non creditur, ſed authentico 339
Extranei dicuntur omnes qui non ſunt aſcendentes nec deſcendentes: & illi etiam qui non ſunt in poteſtate, & qui non eſt cognatus vel agnatus 90
Extraordinaria dicuntur multoties in iure, quæ ſunt ſine ſolemnitate 39

F

F*Aber non poteſt iuxta ſcholas malleare* 168
Fabricenſes, qui dicebantur 160
Faciens per alium videtur regulariter per ſe facere: in quo fallat 35
Factum legitime ex ſuperueniente cauſa non retractatur 1
Factum in meum præiudiciũ me vel procuratore meo abſente tenet p̃ſ meũ dolũ. 219
Factum punitur etſi non tenuit 248
Factum legitime pœnam non meretur 316
Fideiuſſio eſt reuocanda, ſi primi fideiuſſores inueniantur minus idonei. 202
Fideiuſſio vbi petitur, ſequeſtratio ceſſat 202
Fideiuſſores quis tenetur dare idoneos & locupletes, regulariter: fallit quandoque. 280
Filij res non maleſtandæ propter matris delictum 17
Filius adoptiuus habet imaginem filij naturalis 63
Filios duodecim habens ab omni munere eſt immunis etiam patrimonialibus 67
Filius ſequitur interdum matris conditionem 80
Filij nati poſt illuſtrem dignitatem peractam, vel ea durante, ſimiliter ſunt exempti 81
Filius quantum ad honores regulariter ſequitur patris originem 94
Filius quo ad ſtatum ſequitur regulariter matrem. Fallit tamen in multis 94
Filio infante ad Decurionatum electo, non cogitur pater id munus pro eo ſubire 99
Filius quandoque ſequitur patris, non matris conditionem 199
Filius vaſſalli mei an ſit vaſſallus meus 213
Fieri debet quod alij prodeſt, nemini nocet 87
Fit ſine mora, quod fit infra tempus quod datur iudicatis 221
Fiſcalibus in cauſis eſt ordo iuris ſeruandus 31
Fiſcalibus in cauſis ſeruandus eſt ordo iuris, & ſic offerendus libellus 249
Fiſcus aliquando vtitur iure cõmuni, non ſemper ſpeciali, nec ſemper priuilegiatus eſt. 1
Fiſco bona delata non poteſt officialis ſine litteris principis capere: eique capienti propria authoritate poteſt is, cuius intereſt, reſiſtere 6
Fiſco fraudem qui facit in acquiſitis grauius punitur, quam in acquirendis 7
Fiſcus modo habet ius commune in conueniendo ſuos debitores, modo deterius, modo pinguius 11

Digitized by Google

A Fiſco re empta non transfertur dominium in emptorem niſi precio ſoluto 17
Fiſcus habens partem quid ſpeciale habeat, vt totum vendat 20
Fiſcus ſicut & priuatus non venit contra factum ſuum, quod de iure tenet: ſecus ſi non tenet 20
Fiſco ſententia contraria quando valeat, quando ſit nulla ipſo iure: quando ille dicatur vti iure communi, remiſſiue 25
Fiſci in cauſa debet adeſſe aduocatus eius, aliàs actus non valet, in eius praeiudicium: ſecus in priuatorum cauſis: tamen dandus eſt terminus ad veniendum cum aduocato 31
Fiſci iuri etiam detrahitur, vt iuri, & commodis ſubueniatur ſingulorum 150
Fiſco citius ſubuenitur circa ſortem, quam circa acquirenda: ſic & in poenis 182
Fiſcus, cum ſuus debitor non eſt ſoluendo, poteſt conuenire ſui debitoris debitorem: non ſic in priuato. 197
Fiſcus rem, quam vendidit, non euincit 240
Formae aquaductus vocantur canales per quos aqua ducitur 186
Fratrum bona habentium indiuiſa, & vna domo viuentium alter non tenetur pro altero de munere geſto. 64
Fraudem committens pro precioſiore metallo, grauius punitur 22
Frederici conſtitutio facta in curia Capuana, vt non contineat aliquid contra ius. 220
Functiones publicae, & alia onera rerum comitantur poſſeſſorem. 49
Fundum alienum quando inuito domino liceat ingredi. 187

G.

GEnerale reſcriptum non derogat ſpeciali etiam praecedenti, niſi de illo in eo fieret mentio. 273
Genere ſublato, & qualibet eius ſpecies ſublata debet intelligi. 20
Grauatus in vno releuandus eſt in alio. 176. & 113.

H.

HAbentes miniſterium certum & iuriſdictionem delegare non poſſunt 47
Habitans in aliena ciuitate ſeu eius territorio non habens ibi domicilium, nõ compellitur ad munera ſubeunda. 97
Habitatio ſola poſſeſſio ve domus non facit ciuem, nec domicilium praebet: remiſſiue. 97
Haereditas aſcendentium eſt debita deſcendentibus: & è contra 90
Haereditas dicitur titulus lucratiuus licèt incommoda in ſe habeat 91
Haereditatem qui recuſat, amittit etiam donata inter viuos. 223
Haeres regulariter cum defuncto eiuſdem eſt iuris: interdum ius minus habet: interdum è contra. 318
Hominèm nudum balneari, eſt turpe videre. 306
Honeſto in loco non licet, in honeſtas eſſe perſonas: & honeſtas etiam ſeruanda in ludis 184
Honorandus eſt ab omnibus is, quem princeps honorat 275
Honor adipiſcendus eſt labore honeſto, non ambitione. 10
Honorem qui geſſit vno anno, eum in ſequenti non poteſt continuare: nec itidem filius: quando fallit. 99

Honores,

Honores cur non continuandi,remiſſiue 100
in Honoribus gerendis ſeruandus eſt gradus, vt à minoribus aſcendatur ad maiores, non contra 104
Honores continuari poſſunt,quando eſt penuria idoneorum hominum: tunc etiam ſpurij admittendi 105
in Honoribus decernendis quæ inſpicienda ac ſeruanda 105
Honoris cauſa qui militiam expetit maiorem,dignus eſt ad eam admitti 338
Hypochomi qui dicebantur 329

I

IDonei qui minus ſunt,debent eligi in defectum legitimi 242
Ignorans punitur interdum 135
Ignorantia probatur eo ipſo,quòd contrarium non probetur 302
Illicitum non eſt faciendum ſub prætextu liciti 42
Immobilibus pro rebus cur non agitur ad exhibendum 87
Imperator eſt vigor iuſtitiæ: & iura dicuntur ab eo oriri,in ſuoq; pectore eſſe 6
Imperatores quare hominum tranſmigrationem fieri iubebant 4
Imperatore exeunte ad exercitum, nemo excuſatur, quin teneatur ad iter illius miniſtrare commoda plauſtrorum 116
Immunitas eſt duplex,nuda & ſimplex,alia plena,remiſſiue 109
Immunitas data dignitati,non finitur cum ea,ſed permanet vita durante 115
Immunitas à muneribus quandoque infringitur propter hominum penuriam 117
Immunitas patris ob liberorum numerum non prodeſt filijs,ſi ſint habiles 120
Immunitas data ſcholari,vel doctori an cenſeatur data filijs & vxori 123
Immunitas quæ datur abſenti cauſa reip.quomodo datur comitib. eius,remiſſiue. 130
Incorporatus vrbis Romæ quis eſſe duobus modis intelligebatur 166
Indictiones annuæ ideſt collecta olim erant extraordinariæ: eaſque poſſeſſor quilibet agnoſcebat 104
Infames non habent immunitatem munerum 65
Infames an vacationem ab oneribus,habeant.contra legem iſtam 126
Infamia repellit aliquem ab honore habito & habendo 64
Infamia non remittitur per reſcriptum principis 69
Infamiæ duplex effectus,& quales 255
Infamia priuat aliquem etiam habita dignitate:multo magis ab habenda 257
Inimicitia iudicem ordinarium repellit,ac teſtem 134
Inobedientia etiam punitur 75
Inquiſitio cum fit,quæ alicui præiudicet,illi tradenda eſt copia: Ea item facta ſpecialiter contra aliquem,is citari debet vt actibus interſit. 28
Inſtantia cauſæ nauis paſſæ naufragiũ durat per annum, regulariter per trienniũ. 150
Inſtrumentum non valet,niſi ſit à tabellione ſubſcriptum 12
Inſtrumentum teſtium ſubſcriptione carenti non credendum 15
Inſtrumento amiſſo,poteſt tabellio compelli,vt iterum ex abbreuiaturis extrahat. 61
Intra fortunam debet quiſque manere ſuam 336
Integrum,dictio quam vim habeat cum priuilegijs,& inſtrumentis 26

Intellectus buius legis triplex elicitur, ſed tertius planior 1
Intellectus buius legis tripliciter admittitur 11
Intellectus buius legis approbatior 34
Intellectus duplex buius legis exponitur. 52
Intellectus duplex eſt buius legis 65
Interuerſores qui dicantur, & quid interuertere 9
Inuecta in prædio ruſtico cur non ſunt tacite obligata: inuecta autem in prædio vrbano, ſic. 87
Inueſtitura vel feudo quis aliquam terram tenens, ſi ab eo loco recedat, illa terra ad dominum redit 4
Irenarchæ qui dicebantur, & quod erat eorum officium 144
Irenarcus, & irenarea qui dicebantur 10
Itineris diſtantiæ eſt babenda ratio 40
Iudæi, qui intrant ſcholas phyſicorum, non tamen gaudent priuilegio ſcholaſtico. 167
Iudicis præceptum qui exequitur quando non poteſt iniuriarum accuſari 8
Iudices perdunt ſalaria propter negligentiam longo tempore & ſudore quæſita 41
Iudex officialis ve vnus ciuilis vel ſecularis ab altero ſuperiori opem implorat 47
Iudex punitur cum excedit in puniendo modum 63
Iudicis authoritas vel actorum generaliter non eſt neceſſaria vbique: & in quib. ſic. 206
Iudicis arbitrio multa pendent 215
Iuriſdictione in aliquo deficiente, non valet ab altero rati babitio eorum, quæ ille egit, ſecus vbi deficit tantum conſenſus 3
Ius faciendi non babens ſi quid facit, pro non facto babetur 3
Iuris ordo duplex, generalis, & arbitrarius 13
Iuris ordo ſeruandus: qui contra eum petit, non audiendus 13
Iuriſdictio meri imperij videtur donata, cũ alicui donatur à principe aliquod caſtrũ. 26
Iuri accreſcendi in quibus eſt locus, remiſſiue 35
Ius ſuum priuilegiumve quis perdit quandoque ipſo facto, ſiue tacite 62
Ius bonum, melius, optimum quod dicatur remiſſiue 86
Ius nemo ſibi dicere poteſt: quandoque fallit 77
Iuriſconſulti quare aurum diligere non debent 103
Iuris ſui proſequutionem perdit quis, etiam propter negligentiam modici temporis, arbitrio iudicis ſtatuendi 156
Ius idem ibi eſt, vbi eſt eadem ratio 159
Ius noſtrum non eſt trabendum ad iniquum compendium 182
Ius quod eſt de toto, idem de parte ad partem: quando fallat 191
Iuſſus ſuperioris excuſat 30
Iuſtitiarius debet recolligere reſidua collectæ, quæ remanſerunt ſuo prædeceſſori. 137

L

LAbor non debet eſſe ſine mercede 253
Laborantibus datur bonos, & præmium 288
Legationis officio qui ſuo nomine vtitur non alterius, is babet priuilegium vacationis biennij 139

Legatus poteſt etiam excommunicare extra ſuam prouinciam 76
Legati debent habere litteras directorias, ſic & alij officiales 131
Leuius portatur quod portatur à pluribus 46. & 251
Lex ſpecialis ſequens tollit priuilegium præcedens etiam ſpeciale 43
Legis nulla prouiſio trahitur retro 1
Legis violator punitur pœna extraordinaria: hinc qua pœna puniatur contẽptor mandati Regij, quæritur 35
Leges dicuntur inexorabiles: ideo dicuntur etiam res ſurdæ: & quare 135
Legis carere debet priuilegio, qui legem fraudare intendit 317
Libellus quid debeat continere remiſſiue 282
Libelli oblatio erat olim neceſſaria in omnibus cauſis 283
Liber homo non cogitur ſeruire ob æs alienum, nec etiam incarcerari 44
Liber exemptus ve non videtur ille, qui cogitur ſeruire per ſubſtitutum 82
Liberatur quis etiam præſtando ęque idoneum 158
Libertus ſequitur domicilium patroni 94
Licentia male faciendi eſt coercenda grauiſſima ſeueritate 143
Licitationi admitti poteſt is, cuius eſt res, quæ venditur 17
Limitanei milites qui cuſtodiebant limina imperij 339
Lites ſunt abbreuiandæ, non protelandę 202

M

Magis intuemur quod prodeſt, quam quod obeſt 310
Magiſtratus onera ſubire quis compellitur remedijs prętoris 66
Magiſtratus qui acclamatione excipiebantur 266
Magiſtri ſcientiarum quibus debent eſſe prędìti: & à quibus approbari, vt licentiam legendi obtineant 122
Maior quandoque debet reuerentiam minori. 293
Maioris partis factum, aſſenſuſque valet, & probat. Fallit in aliquibus. Et quid ſi maior pars non eſſet prę ſens? 74
Maioris partis rõne interdũ quis non conſequitur maiorẽ poteſtatẽ: fallit quãdoq; 86
Maiuma erat ludus quidam 191
Malæ fidei pręſumitur, qui contra legum interdicta mercatur 196
Malitijs hominum obuiandum, maximeque apparitorum 6
Mandatum tacitum & expreſſum ęquiparantur: interdum alterutrum plus valet 99
Mandati principis contemptor eſt ſacrilegij reus 268
Manumiſſionis cauſa ſemel probata, non poteſt reprobari, fauore libertatis 121
Manumiſſus ex cã fideicommiſſi eſt libertus rogati manumittentis, non rogantis 94
Matrimonium regulariter non aſtringitur metu pœnę: eſt tamen caſus contra 87
Matris conditio non trahit filium ad aliquam curiam 73
Matris conditionem interdum quis ſequitur 157
Medici qui vel quando immunitate gaudeant 120
Medici debent à ciuitatibus habere ſtipendia ne pauperes negligant: à quibus poſſunt accipere aliquid poſtquam conualuerint 122
Metallarius dicitur, qui metalli venam inuenit, & tractat: & quid fiſco reddat 152

Digitized by Google

Metalli inventor debet fiſco portionem, non autem theſauri 155
Metallum inueniri poteſt in alieno ſolo inuito domino 154
Metati qui dicebantur: & qui Epidemetici in exercitu 315
Metroici q dicebātur, quare ſua bona vel ipſi uēdere tenebātur vel fiſco aſcribebātur 4
Metroici qui dicebantur 218
Milites vagabundi vt puniebantur, ita & ſcholares & clerici 275
Minor reſtituitur in oī cōtractu vel quaſi: fallit quando fiſcus vēdit rē vt alienā 18
Minor pars quæ ſit, regulariter relinquitur arbitrio iudicis 74
Minores xxv. ann. operā dātes liberalib. ſtudijs habēt a muneribus vacationem 116
Monaſterium ingrediens an ſtatim ſe, ſuaque Deo dedicare intelligatur 26
Morbus non repellit aliquem ab honore iam habito 64
Mortuus in bello uidetur uiuere in gloria 118
Mulieres a quibus muneribus excuſet liberorum numerus 120
Mulieres ab honorib. quidē arcētur, ſed interdū illis fruūtur ſine adminiſtratione 129
Mulieres poſſunt ſubire munera perſonalia, & in quo loco, & quæ ſint congruentia ſexui. & patrimonialia pro rebus parapbernis 6.129
Mulier ſequitur forum viri, & domicilium, ſicut & dignitatem 129
Mulier ſequitur viri conditionem 155
Mulieres poſſunt habere dignitates, ſed non adminiſtrationem 254
Multitudo, ac infinitas vt eſt vitanda 282
Munera non debent in eiſdem continuari, exiſtentibus alijs idoneis 76
Muneribus conditionis ſuæ quilibet tenetur deſeruire 78
Munera quando ſubire quis cogitur in duobus locis. 95
Munere ſibi iniuncto qui non appellat, rata tota manet ſententia 102
Munus aliquod licet quis voluntarie recipiens, non ſibi præiudicet, tamen acceptum complere debet 108
Munerum immunitatem qui conſequantur 111
Munera publica tam auctoritate, tam vtilitate, ſunt magis priuilegiata, quàm munera authoritate publica, ſed vtilitate priuata 111
Munera ſordida quæ dicantur: & quibus competant: quibuſque vetantur 114
Muneribus perſonalibus iniungendis requiruntur idonei & ditiores. 115
ad Munera nō vocātur inuiti illi, qui excedunt annos lv. multo minus qui plures 117
a Muneribus publicis quis citius excuſatur quam à tutela poſt annum lv. 117
ad Munus aliquod qui tenetur, non liberatur ſoluendo æſtimationem, vel redimendo onus pecunia 160

N

Nati poſt ſenatoriā patris dignitatē, & ante concepti an ſequātur patriā dignitatem, quod ſic, non tamen portabunt felloniam patris, nec ingratitudinem 256
Nauicularius vnus tenetur pro delicto alterius 152
Nec calumniandi via diutius patere ferenda eſt 7
Neceſſaria prius, quàm voluptuaria ſunt curanda 185
Negans aliquid, & id alij imputans, an videatur accuſare 30
Negligens interdum puniendus eſt. 212

Negligens

Digitized by Google

Negligens in officio ſuo punitur 232
Negligenter qui ſe geſſit in officio ſuo, perdit ſalarium, quod à publico percipiebat: quin & eo priuandus eſt officio 160
Negligentia adminiſtratoris punienda eſt 41
Negligi quod communiter poſſidetur, naturale vitium eſt. Et ſegnius expediunt commiſſa negotia plures 86
Negotia commiſſa citius expediunt plures: quandoque contra 73
Negotium vbi cœptum eſt, debet ibi finiri. 322
Nemini imputatur, ſi non diuinauit 1
Nemo cogitur militare proprijs ſtipendijs 173
Nepotes qui pro filijs computantur ad immunitatem à muneribus 119
Nicoſtrati quod erat officium 142
Nobiles qui eligunt paſcua pro animalibus ſuis debent eligere locum, qui non ſit vicinis damnoſus. 230
Nomine mutato mutatur effectus 43
Nomina debent eſſe conſonantia rebus 43
Nomina bona appetenda ſunt, & imponenda 43
Nomina adiudicantur, non diuiduntur, quia ſunt iure diuiſa 37
Nomina propria poſſunt quidem mutari non tamen in fraudem. Appellatiua autem ſunt immutabilia 298
Non peccat, qui facit legis authoritate 316
Nouæ rei adiectione velatur veteris corruptio 58
Numerus liberorum à quibus muneribus excuſat, à quibus non 118

O

OBlatio ſola ſufficit ad pœnam futuram euitandam: non liberat autem à debito principali, & quomodo intelligetur facienda illa oblatio 136
Obligatio conditio ve patris obnoxium reddit filium: fallit tamen quandoque 135
Obligationis ius non immutatur ex perſona hæredis 24
Obligatur quis per conſenſum, ſiue ſcientiam, & non ignorantiam 135
Occaſionem damni qui dat, damnum dediſſe videtur 149
Occaſio delinquendi tollenda eſt 177
Occultauit qui rem meam ſcienter tenetur eius temporis ad intereſſe 219
Occulte cui relinquitur vel donatur, fit præſumptio contra eum: ſed in quo caſu valet illud relictum ſeu donatum 29
Officiali facienti contra ius reſiſtere aliquis priuatus poteſt 6
ab Officialibus publicis cum mutua pecunia ſub vſuris accipitur, quæ pœna poſita 21
Officiales debent contradicere ſuperiori delinquenti: alias puniuntur 55
Officialis punitur, qui præſidi contra iura facienti non aduerſatur 269
Officiales cum mittuntur, debent habere litteras credentiæ 250
Officialis ac doctor īpeditus exercere ſuū munus pōt illud ſupplere p̄ ſubſtitutū 282
Officiali vno intromittente ſe de officio alterius, non ualet quod agit 340
Officium excuſat à pœna: nec alicui debet eſſe damnoſum 30
Officiū vnū qui geſſit, nō eligitur ad idē, vel ad aliud priuſq; primi reddiderit rō̄ ē. 138

Digitized by Google

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum 138
Officia quare non ſunt continuanda, ordoq; ſeruandus ſit in officijs 138
in Officio aliquo is q ſemel bene ſe geſſit, poterit aſſumi iterũ ĩ eodẽ, mõ nõ cõtinuet 141
Officia committenda ſunt expertis 141
Officia plura non poteſt vnus habere 280
Officia ſeiuncta ſeparataque dicuntur membra Reipub. 333
Onus ſemper comitatur rẽ ita vt cogatur ſubire onus, qui rẽ poſſidet oneri annexã. 37
Onus ſuſtinenti non poteſt aliud onus inferri, tamen honos ſic 67
Onus comitatur rem, nec perit priuilegio noui poſſeſſoris 147
Opinatores qui erant, & quod eorum officium in exigendis tributis 47
Optiones qui dicti fuerint 10
Ordo vbi ſeruatur, & vbi non: in dubijs etiam ſeruandus eſt 105
Ordo temporis ſeruatur inter eos qui ſunt dignitate æquales: quando fallit 260
Ordo prioritatis temporis eſt duplex 260
Ordo ſeu gradus in dignitatibus debet conſiderari: qui eſt triplex 268
Ordo in dignitatibus etiam duplex habetur 269
Origo, initiũ ve in quibus maxime ſpectari debeat, in quib. aũt finis: in quib. mediũ. 91
Originem propria ſua voluntate quis non immutat quidem, ſed ſic alia ratione 95
Originem ſuam quo ad quædam quare quis ſequatur 95
Origo licet immutetur, mutatur domicilium, quod ex voluntate conſtituitur 95
Otium requiritur in addiſcendis artibus 132

P

PAraueredus qui dicebatur. Veredus autem qui equus dici ſolebat 327
Pacta ciuitatum contra vtilitatem publicam facta non valent: & cur. 39
Pactum priuatorum non valet in præiudicium iuris priuati 148
Palam, dictio in quo ſignificatu ſoleat accipi 29
Palatini qui dirigebantur ad præſides cauſa exigendorum tributorum 54
Palatini dicuntur duobus modis 392
Parcitur ſponte offerenti: non item in furtis 252
Parochiani vnius eccleſiæ fugientes ad aliam ſunt reuocandi cum decimationib. 197
Parphippus ex agentibus in rebus qui dicebatur 328
Parte indiuidua irritata, & totum irritatur 196
Partem qui retinet, an videatur retinere totum 206
Particularis ſolutio & determinatio non modica habet incommoda 86
Partus ſequitur ventrem: fallit in caſibus remiſſiue 216
Pater eo quòd filio electo ad aliquod officium non contradicit, conſentire videtur 61
Patris contradictio in electione filij ad munus publicum, valet quo ad quid, & quo ad quid non valet 63
Patris dignitas prodeſt filijs tantum poſt ſuſceptis: ſimiliter & delictum nocet 82
Pater ſi geſſit honorem tempore vacationum 5. vel 2. annorum, non ideo filius tanto tempore ab omnibus muneribus excuſabitur, ſed pater 99
Patris conditionem ſeruilem interdum ſequitur filius 158
Pater non tenetur inuitus emancipare filium: fallit in quibuſdam caſibus 184

Patrimonialia

Digitized by Google

Patrimonialia principis erant duplicis generis 38
Patrimonialia munera nõ videtur remiſſa ijs, quib. data eſt munerũ immunitas 101
a Patrimonialibus nemo excuſatur, nec ſenes nec minores, nec propter filios niſi xv. ſint.& rationem vide 102
in Patrimonialibus non eſt differentia inter diuites ac pauperes quo ad onus ſubeundum. Sed in perſonalibus ſic; in quibus ordo ſeruatur, vt hic. 133
Patritiatus dignitas omnibus dignitatibus prefertur 262
Paupertas facit aliquem eſſe ſuſpectum 75
Paupertas non caret ſuſpicione doli: ideo plus diuiti creditur quàm pauperi 84
Pauper tã idoneus eſt ad modicũ ſoluendum in tributis, quam diues ad multum 115
Pauperem qui ſe dicit, probare debet 120
Pauper, vel diues vt quis dicatur, in qua quantitate iudex ſibi reſeruat 120
Pauperi honeſte ſeruire melius eſt, quam diuiti turpiter 122
Pauperi ac diuiti quæ diuerſa pœna debeatur 216
Pauperibus magis dandum eſt quàm diuitibus 343
Peculium caſtrenſe habet quaſdam ſimilitudines cum quaſi caſtrẽſi 274
Peculium caſtrenſe, large ſumptum, vt quid dicatur, quot requirantur 300
Peculij caſtrenſis vt fiant res donatæ tria ſunt neceſſaria 309
Peræquator qui dicebatur 219
Porcinarij dicebantur ij qui euſtodiebant porcos vrbis Romæ 166
Perfici debet, quod inceptum eſt 153
Periurio quis ſua priuatur dignitate: ſic propter furtum 258
Permiſſum id eſſe intelligitur, quod non prohibetur 8
Perſeuerantia in delictis punitur 75
Perſeuerantibus in laboribus officiorum compendium honoris ex laudis datur 266
Perſonæ conditio intuenda eſt, cum quæritur de delicto, & de pœna imponenda 258
Plura vbi ſunt neceſſaria, ſi aliquid deſit, non valet actum 12
Pœna omnium bonorum alicui imponi propter contumaciam poteſt 4
Pœnæ ſunt inuentæ ad rigorem & ſeueritatem iudicum 31
Pœnæ inuentæ à iudicibus, & ad quid 44
Pœna malorum eſt ad tutelam bonorum 45
Pœnæ officialium, qui inordinate alijs permittebant exigi tributa 47
Pœna pecuniaria mutatur quandoque in corporalem: non contra 78
Pœnam & præmium quis non debet conſequi ex eodem facto 126
Pœna culpæ eſt grauior, quam vindicta pœnæ 184
Pœna debet eſſe delicto conueniens: interdum maior 266
Pœna augetur in ijs, qui aſſueſcunt delictis, & quo modo intelligendum 319
Pœna pari punitur accipiens iniuſte à ſponte dante, ac exigens ab inuito 343
Pœnitentiæ locus eſt aliquando poſt commiſſum delictum 32[illegible]
Poſſeſſio ſola nõ ſufficit in beneficijs obtinẽdis, niſi probetur & canonica inſtitutio 97
Poſſidens rem & onus agnoſcere debet 192
Poteſtas, vel præſes an poteſt compellere aduocatum, vt det conſilium in cauſis 277
Præſidio dari dicitur cõſuetudo: fieri iniuria: fieri denũciatio: & pãtũ cõuenienãũ 193

Digitized by Google

Prædia deſerta interdum aſſignantur, interdum occupantur 225
Præfecti vrbi dignitas præferebatur omnibus dignitatibus quæ erant in vrbe 262
Præiudiciũ cũ aliquib. fit in aliquid faciẽdo, ſunt vocandi hi quibus præiudicatur 162
Prælati culpa non debet nocere ſubditis 232
Prælatus malus timet ſuum ſubditum 239
Præſcriptio currit bonis, & non malis 79
Præſcriptio contra quos non currat 206
Præſcriptio non currit ei, qui agere non potuit, vel ſi currit, reſtituitur 220
Præſcriptio hypothecæ ſex menſium habetur 221
Præſcriptio in quibus caſibus non currit, remiſſiue 229
Præſcriptio non currit in multis caſibus 230
Præſes punitur propter negligentiam, vel delictum ſuorum officialium 58
Præſides officiales noſtri temporis contra legem vtuntur gratis aliorum equis 327
Præſides prouinciarum quare ſunt dicti ſpeculatores 335
Præſumitur de præterito ad magis præteritum: interdum de præſenti ad præteritũ. 53
Præſumptioni ſtatur quandiu contrarium non probatur 53
Prætextu liciti committitur aliquando illicitum 167
Præuiſa mala minus nocere ſolent 43
Precium ſuccedit loco rei: interdum econtra 309
Primicerius qui, & quod erat eius officium 161
Primicerius dicebatur præpoſitus domeſticis, & protectoribus 279
Primipilus qui dicebatur 342
Princeps licet legibus ſit ſolutus, viuit tamen ſecundum eas 24
Princeps omnibus æque ſecuritatem præbet 51
Princeps ornamenta regia vetabat ſibi offerri à priuatis: ſed ea recipiebat à Palatinis 164
Principis authoritas plus valet quàm pactio contrahentiũ: interdũ æquiparatur. 235
Princeps quare poteſt cognoſcere pro re eccleſiaſtica 241
Princeps Rom. non ſalutabatur, ſed adorabatur, eique flectebatur genu 272
Principis authoritas eſt neceſſaria in auctorando aliquem 285
Princeps agentium in rebus qui dicebantur, remiſſiue 288
ad Principem ſolum quæ pertineant, vt agat 306
Princeps non à quocunque ſalutabatur, ſed ordinarie adorabatur 322
Priuilegiatus ſuccedens non priuilegiato caret priuilegio, & contra 24
Priuilegium quod datur patri an detur filio 70
Priuilegia dantur benemeritis, nec cuilibet indiſtincte 78
Priuilegium immunitatis à collectis, valet tantum ad futuras, non ad iam impoſitas, niſi id exprimatur 95
Priuilegio renunciat, qui ad aliud munus priuilegio incompatibile ſe eligi patitur 107
Priuilegio non tantum ipſo facto renunciatur, ſed etiam tacite. Sic & appellationi, & legi commiſſoriæ 107
Priuilegio ſuo ſi quis ſemel contrafaciat an vnico actu priuilegium perdat 107
Priuilegium an ſolo tempore perdatur, remiſſiue 107

Digitized by Google

Priuilegium datum perſonæ ad quos hæredes non tranſeat. Verum datum rei trāſit ad quemlibet poſſeſſorem: datum generi tranſit ad omnes deſcendentes maſculos 114
Priuilegia non debentur ei, qui ſtipendia non compleuit 124
Priuilegium primæ dignitatis non perditur propter aduentum ſecundæ 141
Priuilegia dignitatum non debent publicæ vtilitati obeſſe 148
Priuilegium non valet contra publicam vtilitatem obtentum 149
Priuilegium mariti prodeſt vxori 163
Priuilegium datum doctoribus legum aliarumque ſcientiarum, & ſcholaribus, videtur datum etiam eorum familiæ 163
Priuilegium perdit, qui abutitur eo 186
Priuilegium legis circa forum reo indultum valet, non autem principis 264
Priuilegium in aliquo interdum tranſit ad filios 274
Priuilegia multiplicis dignitatis quis poteſt habere 277
Priuilegium patris mortui quandoque nedum viui prodeſt filio 278
Priuilegium datur etiam plura habenti priuilegia 287
Priuilegia extenduntur ad prærogatiuam 287
Priuilegium perit interdum finita dignitate: regulariter contra 286
Priuilegium datum patri, vel domino videtur datum filio, vxori, vel ſeruo 280
Priuilegium tranſit quidem regulariter ad ſucceſſores, interdum ad ſuperiores 280
Priuilegium reſtringitur ratione locorum: regulariter contra 286
Priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate 257
Priuilegium mariti durat vxori manenti viduæ 299
Priuilegium non datur in criminalibus: vt cui, ſcilicet peccare liceat 299
Priuilegium interdum tranſit ad ſuperiores, remiſſiue 318
Probatio eſt iudici facienda 16
Proceſſus contra non ſubditum dicitur illicitus 73
Procurator bonis datus debet facere eorum inuentarium 27
Procurationem ſemel acceptam ab aliquo, compellitur is conſumare 153
Procuratori fiſci qui ſoluit habens cautelam ſolemnem ſubſcriptā manu publica, omnino ſecurus eſt 12
Procuratoris officium indignum & vile 70
Probibitum directe quod eſt, non concedendum per obliquum 20
Probibitum in vno cenſetur permiſſum in cæteris 85
Probibitus alienare non probibetur teſtari inter ſuos, ſed inter extraneos 210
Prolixitas agendorum vitanda, vbi nulla eſt vtilitas 54
Promittere pro ſe ipſo aliquis poteſt: non autem fideiuſſor 11
Promoto ad conuentum non ſufficit una examinatio 124
Proteſtaſia officium eſt eorum, qui præſunt publicis ſtationibus. Decaprotia verò eius qui præeſt ſacerdotio 103
Proſtaſiæ munus quod ſit, remiſſiue 128
Prouinciales omnes debebant agnoſcere tributa 57
Prouinciales erant immunes à perſonalibus oneribus, non à patrimonialibus: principis. 58

Prouiſio

Digitized by Google

Prouiſio facta in caſu expreſſo, non cenſetur facta in reliquis: ſecus ubi eſt omiſſus ſimilis expreſſo 85
Publica vtilitas priuatæ eſt præferenda 69
Puniri non debet quis pro delicto alterius: quando vero, ſic 162
Punitur interdum qui facit contra antiquitatem 229

Q

QVæ digna erant, ut de Principe nunciarentur populo 343
Quæ fiunt à non mere electo, non valent, quandoque econtra 325
Quæſitis plus fauoris debetur, quam acquirendis: idque tam circa damna vitanda, quam circa lucra capienda 4
Quæſtio diſcutitur, An per ſolā ſtipulationē ſolemnē quis efficiatur meus homo 206
Quarta pars dicitur media totius: alias tertia dicitur modica 86
Quarta pars regulariter ſufficit filio ex illa parte, quā erat habiturus ab inteſtato 89
Qui per alium quid facit, non videtur aliquando ipſe facere 54
Qui grauatur in uno, releuatur in alio 57
Qui nominauit elegitve aliquem inhabilem tenetur ad ſumptus: ſic iudex qui fecit litem ſuam 62
Qui ſciuit non debuit certiorari: nec dolus ſcienti infertur 91
Qui ad vtrunque feſtinat, neutrum bene peraget 153
Qui ſe intromittit in his, quæ non pertinent ad ſuum officium, puniendus eſt 187
Qui comedit pingue, debet comedere & macrum 223
Qui poſſidet à fiſco, non ſoluit præterita tributa 224
Qui habet ius re in aliena, & eam donat, ius non rem donare videtur 248
Qui non poſſidet immobilia, ſatiſdat de iudicio ſiſti. fallit quandoque 258
Qui eligitur ad militiam, vel ad officium debet approbari à Principe 285
Qui ſemel in ſuo deliquit officio, ea, & alia carere debet dignitate 293
Quilibet de ſuo faciat, quod velit: quando fallat 191
Quilibet ſubire debet munera ſecundum vires patrimonij ſui. 239
Quod per me non poſſum, nec poſſum per alium 337
Quod fit, conceditur ve ab eo, qui ius concedendi non hēt, pro non facto habetur 198
Quod iuris quiſq; in alterum ſtatuit, eodem & ipſe vtatur, q̄uo intelligendum 317

R

REatus alicuius excludit eius honorem 341
Reditum, quem quis habet occaſione militiæ, non tenetur conferre fratribus. Sic nec clericus acquiſita ex præbendis 274
Reducitur cito ad inopiam, qui non viuit ordinate & circunſpecte 170
Regnicolæ male faciunt recuſantes recipere Auguſtales 164
Reipublicæ intereſt pœnas ob maleficia ſolui 72
Religionis prætextu non debet quis effugere munera 68
Religionem qui vouit, ſeque in manibus Abbatis obtulit, an incontinenti ſit monachus, & efficiatur inteſtabilis 161
Remiſſio mercedis peti non poteſt in contractu emphyteutico, ſicut in locatione ſimplici 233

Remotus

Remotus ad tempus ab ordine vel aduocationis officio, non eſt infamis: & finito tempore ſuum locum recuperat: ſecus in relegato, & reuerſo 127
Res publica in caſu debitorum fuit peioris conditionis quã priuata: nũc eſt ius cõe. 61
Res iudicata ita pro veritate accipitur, vt ob eã non valeat principis reſcriptum 71
Res debent cenſeri ex conditione prima: ſi conditio non mutatur, nec rei ſtatum conuenit mutari 90
Rerum familiarium pompa oſtenſa paupertatis detegitur vilitas, & inuidiæ patent diuitiæ 86
Res ciuitatis ac reipub. alienari poſſunt, cum expedit: ſic res eccleſiæ & pupilli: venduntur autem cum decreto 177
Rẽ meã q ſciẽter occultauit, tenebitur mihi ad intereſſe interuſurij medij tẽporis. 210
Rerum appellatione continentur & homines 255
Res mobiles donatæ filio militi quomodo fiant caſtrenſis peculij 289
Rei vendicatio varijs temporibus præſcribitur 303
Reſcriptum nec concedi debet in alicuius iniuriam, nec conceſſum valet 18
Reſcriptum nec tranſactionem reſcindit: nec ſententiam: nec venditionẽ perfectam 18
Reſcriptum principis ita valet, vt impugnari non poſſit, cum apponuntur verba quædam; tam quo ad gratiam, quam quo ad iuſtitiam 32
Reſcriptum non valet importunitate petentis conceſſum: nec conceſſiom contra publicam vtilitatem 32
Reſcriptum contra publicam vtilitatem, non valet: & cur 39
Reſcriptum principis quandoque non valet: & cur, remiſſiue 140
Ruſtici ad nullum officium publicum ſunt vocandi: & nunquid excuſantur ab alijs extraordinarijs 191
Reſcripto principis omnia, quæ immutabilia ſunt, non tolluntur 198
Reſcripta non valent per potentiam impetrata 229
Reſcriptum principis non poteſt tollere dominium 248

S

Salarij ſola perceptio non facit decurionem 97
Salaria reliquata debentur hæredibus 342
Saltuenſes qui dicebantur 301
Sapiens eſt qui nec fallit, nec fallitur, nec falli poteſt 142
Sapiens quis eſſe intelligatur 222
Scholaris ante x. annos cur non acquirit in loco, vbi ſtudet, domicilium. Et quid ſi infra x. annos quandoq; redijt domũ? Et an ſic rediens habeat priuilegiũ ſcholaſticũ. 96
Scholaris in loco, vbi ſtudet, non acquirit domicilium, niſi ibi ſteterit per decennium ad minus. Conſequuto autem à modo domicilio, non ideo deponit proprium 96
Schol. nõ cogitur ſubire onera domus cõductę: ſed ſi quid ſoluat, cõputat i mercedẽ. 193
Scholaris bonus ac idoneus eſt præferendus doctori inſufficienti 171
Schol. à ſuis ſtudijs, nec clerici ab eccleſiis auocãdi ſunt rõne alicuius exactionis. 202
Scholaris tempore vacationis finito ſcilicet libro, retinet priuilegium 264
Scholaris qui receſſit in hyeme finito libro, rediturus tempore vacationis habet priuilegium 279

Scholarem

Scholarem qui ſe facit, vel famulum ſcholaris, vt litem effugiat, fruſtra id facit 301
Scholares noui debent poſtponi perfectis 320
Scientia non ignorantia regulariter obligamur: quandoque etiam ignorãs punitur. 199
Scrinia pro officijs principis quot erant 276
Scriptura vna interdũ non ſufficit, niſi accedat aliud adiutorium ad probandum. 206
Scriptum quod eſt, non intuetur quandoque ſed quod debuit ſcribi 56
Scrupuli quot requirantur ad vnciam 152
Sententiam latam ab incompetenti quaſi delegato, cum non eſſet, poſſe confirmari ab eo qui potuit delegare, non eſt verum 3
Sententiæ officialium, qui conſueuerunt corrumpi, non valent 79
Sententia habet æquiuocationem ad multa 280
Seruiens per alium an habeat idem priuilegium ac ſi perſonaliter ſeruiret 270
Seruiens per ſubſtitutum cogitur ſubire periculum 286
Seruire quis per ſubſtitutum poteſt 158
Seruis omnia officia publica, actuſque publici interdicta ſunt 135
Seruus an poſſit dominum accuſare, & an filiusf. patrem 213
Siliqua quid, & quid iugatio 90
de Similibus ad ſimilia proceſſus eſt rationabilis 15
Sociorum omnium bonorum vnus habet excuſationem propter alium: & quare 100
Sociorum teſtimonio credendum eſt de fama & bonitate ſocij 286
Solemnitas talis extrinſecus adueniens non præſumitur, niſi probetur: ſecus in alia ſolemnitate extrinſeca 4
Solemnitatum iurium nihil omittendum: alioquin actus vitiatur extrinſecus 4
Solemnitatem actui defuiſſe qui dicit, an teneatur probare 16
Solemnitas antiqua ſeruanda eſt 166
Solemnitate magna quæ fiunt, de facili non deſtituuntur: ſecus ſi non cum magna. 304
Solidus idem erat quod aureus: ac quantum valebat 138
Soluens alicui ex iuſta cauſa aliquod annuum longo tempore, tenetur etiam ſoluere in futurum: ſecus ſi non longo tempore 202
Soluere debet ille tabellioni ad cuius cautelam fit inſtrumentum 314
Soluitur aliud pro alio à volente volenti, non autem ab inuito 60
Solutus ab aliqua militia nunquam redibit ad eam ſine principis permiſſu 337
Sortis iudicium quandoque approbatur: in electionibus reprobatur 86
Sportulæ maiores præſtantur coram magnis iudicibus, quam coram paruis 280
Spoliatus ante omnia eſt reſtituendus 200
Stratores qui olim dicebantur 295
Statutum, quòd pro debitis homines non capiantur, quomodo intelligatur 23
Stipendia etiam alterius anni in quibus dabantur hæredibus 276
de Stirpe mala natis ſuorum maiorum exempla mala præiudicant 336
Studiorum labor dignus eſt præmio 121
Sub collectores qui vocabantur, & quam operam exactoribus impendebant 46
Subditi prælato, & officiales præſidi male agenti reſiſtere poſſunt 69
Subrogatus vtitur iure, & officio eius, in cuius locum fuit ſubrogatus 167

Subrogatus loco alterius, vel vices gerens gaudet iiſdem priuilegiis 270
Subrogatus quandoque non habet priuilegium, nec eandem naturam cum eo, in cuius locum ſubrogatur 278
Subſtituto delinquente primo loco ſubſtitutus in ſubſidiũ ſubſtituens conuenitur 158
Subueniri alicui non debet cum alterius detrimento 105
Succeſſor in officio non tenetur pro debitis præceſſoris 67
ad Suffragia mendicata quis non debet ire 294
in Summariis an ſit opus libello, diſcutitur 151
Sũptus facti circa meliorationẽ rei quãdoq; nõ cõputãtur: ſecus facti circa fructus 242
Superioris authoritas quandoque eſt in facto neceſſaria: item ſcriptura 44
Suſceptores qui dicantur in legibus 10
Suſpecto non committitur adminiſtratio publica 75

T

Tabellio punitur conficiens ſuper vetito inſtrumentum 57
Tabelliones non poſſunt eſſe milites 134
Tabelliones conficientes inſtrumenta ſuper contractibus prohibitis, puniuntur 216
Tabellionis officium in regno eſt perpetuum per conſtitutionem Imperialem 324
Tabellionatus dicitur dignitas 266
Tabulariorum, qui & Numerarii, quod erat officium 3
Tacite aliquem rogari qualiter dicatur, remiſſiue 29
Taciturnitas quando inducat conſenſum 127
Temeritas infructuoſa, ac factum punitur 301
Temporis ratio in decurrendis honoribus non eſt negligenda 267
Teſtes & inſtrumenta quomodo vim parem obtinent remiſſiue 17
Teſtimonio periti eius artis probatur quid illius artis 304
Theſaurus non poteſt in alieno inueniri etiam domino volente 35
Theſaurum inuenire eſt donum & beneficium Dei 35
Timens ne ab aliquo offendatur in rebus vel in perſona poteſt per iudicem poſtulare cautionem de non offendendo 212
Titulum vel nomen alterius affigere ſuæ rei quiſque prohibetur 148
Tituli largitionales qui ſunt dicti 324
in Toto quod licet, non licet in parte quandoque 194
Tractoriæ litteræ quæ dictæ ſunt 331
Tractus futuri temporis quandoque ad iudicem ſpectat in prohibendo 212
Trabi quid ad conſequentiam quando poſſe contingat 194
Transfertur aliquando plus iuris, quàm conſtet haberi: & dominium ab eo, qui non habet 19
Translatitia locutio, & impropria, etiam reperitur in legibus 312
Tributorum ac collectæ impoſitio non debet eſſe grauior quàm patiantur vires terræ bonorumque ſubditorum 38
Tributi minus ſoluebat, qui remotior erat 139
Tributum duplex olim ſoluebatur, & qualia erant 215
Tyrones in exercitu qui dicebantur 319

Vacatio

Digitized by Google

V

Vacatio honorum facienda eſt. vbi eſt copia ciuium: eſt ratio ibi. 105
Vacatio patris ab honoribus interdum quidem excuſat filium: non tamen fratris vacatio excuſat fratrem. 100
Vacatio munerum ciuilium non datur procuratori, abſenti reipub. cauſa, tametſi detur domino 112
Valor rei conijcitur ex præſenti æſtimatione, non præterita, vel futura. 147
de Vaſſallagio ſi patri non eſt mota lis, filio moueri non poteſt. Sic contra, ſi ingratitudinis vel fellloniæ lis mota non fuit à defuncto, nec ab hærede moueri poteſt 80
Vaſſalli fellonia an noceat filijs 82
Vaſſallis eccleſiarum non videtur eſſe conceſſa immunitas ad collectas, eo quòd eis eſt conceſſa immunitas per capitulum inter Papam, & Regem. 101
Vaſſalli clericorum an gaudeant collectarum immunitate, quæ in Capitulo datur Clericis, & perſonis eccleſiaſticis: ardua eſt quæſtio 101
Vaſſallus tuus non ſum, eo quòd rem emerim à tuo vaſſallo: res enim obnoxia tibi eſt ſeruitio, non perſona. 147
Vaſſallus vbicunque migrauerit, poteſt à domino reuocari 154
Vaßallus & meus homo an efficiatur, qui longo tempore vel longiſſimo mecum manens omnia fecit vt vaſſallus 202
Vaſſallus quanto annorum ſpatio poteſt præſcribere libertatem 336
Vectigal ſeu tributum ſoluere aliquo debente: ſi non ſoluit, res ei oneri obnoxia incidit in commiſſum. 136
Vendere quidam poſſunt, & non donare, regulariter, tamen quandoque poteſt quis donare, non vendere: eique ſuccurritur vendenti. 85
Vendere quandoque inuitus cogitur 194
Venditioni per legem non valida, qui vendidit poteſt contrauenire. 4
Venditioni, quam facit fiſcus, quæ ſunt neceſſaria, remiſſiue. 16
Venditio in aliquibus caſibus fieri non poteſt, niſi rei familiaris neceſſitate cogente. 83
Venditio qualiter fiat à curia, à fiſco, ab eccleſia, & à minore, remiſſiue. 84
Venditionis nomine qualibet alienatio continetur: fallit tamen quandoque 85
Vindicare ſeu vlciſci ſe licet iudicialiter: non extra iudicium. 316
Vendicatio rei longo tempore regulariter tollitur 156
Venire contra factum ſuum, eſt inhoneſtum ac iniurium 21
Verbum quandoque pro tota oratione ponitur: quandoque pro vna columna. 26
Vitia malefactaque tollere qui vult, originem radicemque eorum debet tollere 33
Vltimò qui venit, vltimum habeat locum. 123
Vniuerſitatis in negotijs ſtatur iudicio maioris partis 131
Vſuram non deberi de pœna, quando ſit verum. 23
Vtilitas publica præferenda priuatæ 41. & 187
Vxores ſequuntur maritorum forum, & conditionem: eædemque maritorum dignitate coruſcant, non matres vel filiæ 99
Vxores ſequuntur conditionem virorum. 254
Vxor numeratur intor domeſticos. 305

Indicis Finis.

Digitized by Google

COMMENTARIVM SEV LECTVRA

In Decimum Librum Codicis:

Auctore Andrea de Barulo Neapolitano, Iuriſc. celeberrimo, Regioq; conſiliario.

Rubr. De Iure Fiſci.

SVMMARIVM.

1 *INtellectus huius legis triplex elicitur, ſed tertius planior nu. 2.*
3 *Donatio qualiter olim & nunc perfecta dicebatur, & in hac lege dicitur, cum traditio interuenit.*
4 *Fiſcus aliquando vtitur iure communi, non ſemper ſpeciali, nec ſemper priuilegiatus eſt.*
5 *Legis nulla prouiſio trahitur retro.*
6 *Nemini imputatur, ſi non diuinauit.*
7 *Factum legitime ex ſuperueniente cauſa non retractatur.*

1 L.Si priuſquam. Lex iſta tribus modis poteſt intelligi; duobus modis, ꝙ Fiſcus agat contra donatarium, & tunc litera habebit vnam oppoſitionem, quæ notatur in glo. Tertiò, vt Fiſcus agat contra donantem, & litera ſtabit magis proprie, reiecta alia opinione, vt in gl. Dic ergo, quòd Titius donauit mihi prædium ſuum, & tradidit, & ſic donatio extitit traditione perfecta, poſtmodum bona ſua fuerunt obligata Fiſco, tacitè ex contractu, vel quaſi, tunc procurator Fiſci vult reuocare à me per hypothecariam illud prædium, dicitur quòd non poteſt, ſi probatum fuerit, donationem, & traditionem præceſſiſſe contractum Fiſci, quia non videtur Fiſco facta fraus.

A Secundò

Digitized by Google

Secundò intelligitur eodē modo, ꝙ Fiſcus agat contra me Pauliana reuocatoria ſimiliter non poteſt eadem ratione, vt ſupra dixi. Secundum has duas poſitiones inſtatur, qualiter agatur cōtra me donatarium, interrogabant Imperatorem hæredes Titij donatoris; Ipſis enim reſpondet Imperator.

Ratio quare tenebatur de euictione, vel quia donatio incepit à pactione vt ſuprà de iur. dot. l. 1. vel quia de ea promiſit donator, vt ſupra de euictio. l. 2. vel quia res aliena doloſè donetur. ff. de donat. l. ariſto. §. pen. And. Item opp. in auth. de fideiuſſor. §. ſed neque, ſed dic ꝙ hic fuit ſeruata forma illius §. 11. ſic iura iuribus cōcordemus. vt ſupra de inoffic. don. l. 1. vel hoc ius antiquum illud nouū. Andr. ideò autem fecit mentionem de traditione, nam licèt regulariter donatio dicatur perfecta, vel olim ſtipulatione, vel etiam traditione, hodie etiam nudo pacto, vt inſt. de donat. §. & aliæ, tamē hic exigo, ꝙ peruentum fuit ad traditionem, quia ſi priuſquā donator, qui mihi ante donauerat, rem tradidiſſet cum Fiſco contraxiſſet, eſſet potior Fiſcus me donatario, cum poſt donationem ante traditionem res remanſiſſet in dominio donatoris, vt inſt. de rer. diu. §. venditæ, & ſupra de rei vend. l. quoties, & ideò cōtrahendo cum fiſco, caderet mihi res donata non tradita in obligationem tacitam, & ſic potior eſſet fiſcus; ſicut & creditor hypothecariam habens, eſt potior chyrografario creditore, vt ſupra qui pot. in pign. l. eos. Ter-
2 tio † modo planius intelligitur, quòd procurator fiſci agebat contra hæredes donatoris ad intereſſe actioni in factum, quaſi alienaſſet in fraudem fiſci, de quo dic, vt ff. quæ in fraud. cred. l. fin. in fi. & l. 1. §. 1. & reſpondetur ꝙ non poteſt agere contra eos, quia nil fuit
3 alienatum in fraudem fiſci. Nota † quòd licet regulariter dicatur perfecta donatio olim interuentu ſtipulationis, hodie nudo pacto, vt ſupra de donat. l. ſi quis argentum, hic tamen dicitur perfecta,
4 cum traditio interuenit, vt ſupra dixi. Item nota, † ꝙ non ſemper vtitur iure ſpetiali, nec ſemper priuilegiatus eſt, ſed aliquando vti-
5 tur iure communi, vt hic. Secundo nota, † quòd obligatio tacita, quam fiſcus habet in bonis debitoris, non trahitur ad alienata antequam fiſcus contraheret, cum nulla legis prouiſio trahatur retro. ſupra de priuil fiſc. l. debitor, infrà de decurion. l. penult. Tertio
6 nota, † quòd non uidetur aliquis fraudare, qui non debitor eſt, cum
7 nemini imputetur ſi non diuinauit. Quarto nota, † quòd legitimè factum ex ſuperueniente cauſa, non retractatur, vt ſupra de ingen. man. l. 3. & de donat. ante nupt. l. de rebus, cum multis ſimilibus hic, & ibi notatis.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Tabulariorum, qui & Numerarij, quod erat officium.*
2 *Sententiam latam ab incompetenti quaſi delegato, cum non eſſet, poſſe confirmari ab eo qui potuit delegare, non eſt verum.*
3 *Iuriſdictione in aliquo deficiente, non valet ab altero ratihabitio eorum, quæ ille egit, ſecus vbi deficit tantum conſenſus.4.*
5 *Ius faciendi non habens ſi quid facit, pro non facto habetur.*

1 L.Inſtar. Inſtar. † habet hic fiſcus ius commune. Tabularij qui olim numerarij appellabãtur, vt infra de num. & actuar.l.2. lib. xij. qui mittebantur cum ſuſceptoribus deſtinatis exactionibus debitorum fiſcaliũ, vt infra de ſuſceptor.l. duos lib.x. qui tabularij ſolummodo debebant dictis ſuſceptoribus ingerere, & denunciare modum, & quantitatem debitorum, non autem po terant recipere à debitoribus rationem, vbi dicta ratio facta infra de numerar.l.2.ſi receperunt rationem; illa compoſitio, & redditio rationis nulla fuit, tanquam facta ab incompetenti, niſi fuerit confirmata a competenti Procuratore Cæſaris, ex integro compu-
2 tante, & exigente rationem. † Et ſic colligunt hic quidam argumentum, quòd ſententia lata ab incompetenti, qui tulit ſentẽtiam quaſi delegatus, cum non eſſet, poteſt confirmari ab eo, qui potuit
3 delegare; † ſed contrarium eſt verum, vt not.in glo. ordi. vbi eſt in iuriſdictione defectus, nihil operatur rati habitio, vt not. ſupra, vbi de crimin.agi oport l.1.& qui pro ſua iuriſd.iud. dar.l. 1. & extra de
4 de re iud c.1. Secus † vbi eſt carentia, conſenſus tantum, puta quia egit filius procurator, quia tunc rati habitio valet, vt.ff de iudit. l.licet. Et hæc eſt ratio diuerſitatis, quia in primo caſu ſi valeret ratihabitio, derogaretur iuri publico, quia iuriſdictio de publico eſt introducta; In ſecundo autem derogaretur iuri priuato. Duo alia argumenta dic vt in glo.non omiſſo, quòd plus valet iudex quàm
5 tabellio, vt infra de Apoc. publ.l.2. Vltimò nota † quòd fit ab eo, qui ius faciendi non habet, pro non facto habetur, vt dixi infra de agr.& cenſ.l.immunitates pen.

SVMMARIVM.

1 *Venditioni per legem non validę, qui vendidit poteſt contrauenire.*
2 *Solennitatum iurium nihil omittendum: alioquin actus vitiatur extrinſecus.*
3 *Solennitas talis extrinſecus adueniens non præſumitur, niſi probetur: ſecus in alia ſolennitate extrinſeca.4.*

L. Si minori. Prædium meum propter annuam præſtationem erat fiſco tacitè obligatum, vel ob aliquod delictum, ſi me ceſſante in ſolutione, Procurator fiſci vendidit minori precio gratia, vel fraude, legis non ſeruata ſolemnitate, de qua habes infra de fid. inſtru. & iur. haſt. fiſcal. l. 1. Idem procurator fiſci mihi reſtituenti debitam quantitatem, propter quam facta fuit venditio, reſtituta vēditione, faciet mihi reſtitui prædictum prædium. Et ſic nota ꝙ vbi non valet venditio, quia cōtra legem,
1 ipſe idem, † qui vendidit, poterit cōtrauenire, de hoc dicetur infra
2 de agr. & cenſ. l. quemadmodum. † Item nota, ꝙ nihil eſt omittendum de ſolēnitatibus iurium. ff. de cenſ. l. diuus, & ſi aliquid omittatur, vitiatur extrinſecus, vt. ff. de tranſact. l. cum hi. §. cum procu-
3 rator, & not. ſupra ſi propt. publ. penſitat. l. 1. Item nota, † quòd talis ſolemnitas, quæ deſideratur extrinſecus, de qua loquitur tit. de fid. inſtrum. & iur. haſt. fiſc non præſumitur, niſi probetur, & ſic lo-
4 quitur illud generale; † Qui ſolemnitatem dicit, debet probare, vt ff. de publ. l. ſi quæcunque, ſecus in alia ſolemnitate extrinſeca, vt præceſſiſſe interrogationem, quia ibi præſumitur in dubio omnia eſſe ſolemniter acta, vt inſt. de fideiuſſ. §. fi. de verb. oblig. l. ſciendū; de hoc dicetur infra de fid. inſtru. & iur. haſt. fiſcal. l. 1. & 2. ſolemnitas autem verborum ſublata eſt, vt ſupra, qui adm. ad bon. poſſ. l. vt verborum. Vltimò tamen quære, cui debeat debitor reſtituere debitum emptori, vel fiſco, contra quem debeat agere. Et quis cognoſcit, procurator fiſci, vel præſes; dic plenè, & diſtingue, vt in gl. ordi. & eadē diſtinctio not. ſupra ſi vend. pig. agat. l. 1. An. Et fiſcus habet ius cōe in hac lege, quando dolus dedit cauſam contractui, ſed in dolo incidenti, habet ius ſpeciale, vt patet ex ſuperioribus.

SVMMARIVM.

1 *Metrolci qui dicebantur: quare ſua bona, vel ipſi vendere tenebantur: vel fiſco aſcribebantur.* 2.
3 *Banniti an ſuis conſanguineis poſſint ſuccedere.*
4 *Imperatores quare hominum transmigrationem fieri iubebant.*
5 *Permiſſum id eſſe intelligitur, quod non prohibetur.*
6 *Quæſitis plus fauoris debetur, quam acquirendis, idque tam circa damna vitanda, quam circa lucra capienda.*
7 *Pœna omnium bonorum alicui imponi propter contumaciam poteſt.*
8 *Inueſtitura, vel feudo quis aliquam terram tenens, ſi ab eo loco recedat, illa terra ad dominum redit.*
9 *Clericus beneficium perdit, qui in ſua eccleſia reſidentiam non facit.*

L. Certa.

L. Certa. Certa. Metroici, qui de mandato Principis de vna ciuitate transferuntur ad aliam, de qua trãſlatio-
1 ne loquitur ſupra de lat. libert. tollen. in prin. & dicuntur † Metroici qui propria territoria, quæ habebant in ciuitate ſua, dimittebant, & tantum terræ ad menſuram dabatur eis in ciuitate, ad quã tranſ-
2 feruntur. † Iſti Metroici infrà tempus certum eis iniunctum ad translationem, poſſunt vendere omnia bona ſua, quæ ſi non vendant, ne hac occaſione translatio impediatur in pœnam contumaciæ, omnia bona, quæ habebant in ciuitate, confiſcabantur. Quia autem hi Metroici non prohibentur aliqua lege ſuccedere paren-
3 tibus ſuis, vbicunque ſunt, ergo poterunt ſuccedere. † Sed quid dices in bannitis, nunquid ſuccedent ſuis conſanguineis? dic, aut æquiparantur deportatis, aut relegatis; ſi deportatis, dic quòd ſic, quia non perdunt omnia ciuilia, & adire hæreditatem, eſt de iure ciuili, vt ff. de pœn. quidam, & quando deportato, vel relegato æquiparentur, not. Inſt. quib. mod. ius patr. pot. ſolu. §. relegati A. Cer-
4 ta Metroici. † Imperator propter penuriam hominum accipiebat bonos, vel vtiles homines vnius ciuitatis, & ponebat in alia, in qua non erant. Vel quando depellabat aliquam Prouinciam, homines alicuius ciuitatis mittebat ad morandum in alia ciuitate, vt de ciuitate illa, de qua extrahebat, magis eſſet ſecurus, ne aliqua fieret proditio, translati ſunt. Ad hoc vt perpetuò morentur, nec indè ſe audeant ſeparare, donec cauſam morandi alibi, vel domicilium transferendi habeant licentiam Principis, vt l. ſicut. Et nota quòd facit hic talem ſimilitudinem, ſicut hic ſtatutum eſt, ſcilicet, quòd translati bona, quæ habebant, perdant; ita non eſt ſtatutum, vt de nouo acquirere prohibeantur, & ratio dubitationis in hac l. fuit, quia videbatur, quòd iſti tanquam non capaces nihil poſſent
5 acquirere. † Et ſic nota hic quod non probibetur, permittitur, vt ff. de teſtib. l. 1. & ex quib. cau. maior. l. Immo. §. 2. Item nota quòd perdit prima præterita, & acquirit noua, ſic alias ff. mand. ſi man-
6 dauero. §. his, † contra regulam generalem, quia plus debetur fauoris circa quæſita, quàm acquirenda. ff. de act. public. l. fi. & tam circa damna vitanda, quàm circa lucra captanda, vt ſupra de iur. deliber. l. fin. §. licentia, ſed licet, vt dixi; ne impediatur translatio, & in
7 pœnam contumacis. Et ſic † collige not. argum. quòd poteſt alicui imponi pœna omnium bonorum propter contumaciam; ad idem facit infra de decur. l. ſi ad magiſtratum, & l. quidam ignauiæ,
8 & l. quamuis. Item † collige argumentum, quòd ſi teneas terram aliquam à me per inueſtituram, vel alias ob honorem, aliquod feudum, & recedas ab eo loco, in quo eſt feudum, ſeu terra, quòd illa terra redit ad dominum argum. ſupra de epiſc. & cler. l. genera-

9 liter. Item † ꝙ perdit beneficium clericus,qui non facit reſidentiā in eccleſia,arg.d.l.& infra de veter.l.pen. Item nota, ꝙ non eſt addenda afflictis afflictio. ff.de off.præſ.l.diuus, & dic, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Fiſco bona delata non poteſt officialis ſine literis principis capere, eique capienti propria auctoritate poteſt is,cuius intereſt,reſiſtere.* 2.
3 *Agere volens iure ceſſo non auditur,niſi prius oſtenſo inſtrumento ceſſionis.*
4 *Malitiis hominum obuiandum,maximeque apparitorum.*
5 *Officiali facienti contra ius reſiſtere aliquis priuatus poteſt.*
6 *Defenſio facti,ac iuris competit, & datur.*

L. Prohibitum. Prohibitum,multę ſunt cauſę,propter quas bona alicuius deferuntur in fiſcū, quæ not.ff. eo.l.1. dic ſi bona mea ab aliquo deferantur in fiſcum,
1 dicitur hic in princ. † ꝙ non licet alicui officiali capere illa bona ſine literis Principis. Secundo dicitur ibi; vt omni &c. ꝙ ſi officia-
2 lis velit bona capere propria auctoritate ſine literis Principis, † poteſt ſibi dominus,vel procurator bonorum,cuius intereſt reſiſtere, vt ſic malitijs hominum occurratur. Tertio dicitur ibi; tunc enim, ꝙ ſi officialis habeat literas Principis, ꝙ non poteſt ſibi reſiſti ab eo,cuius intereſt, quia videtur licitè facere officialis, non proprio arbitrio,ſed iuſtitiæ vigore,ideſt Principis, ſi officialis mihi oſtendat literas eius,dic concor. ſupra de epiſc. & cler. ſi qua per calumniam,& de mand.princ.& extra de cler. peregr.per totum,& de off
3 deleg.cùm in iure. Et eſt arg. † ꝙ volens agere ex iure ceſſo non aliter audiatur,niſi primo oſtendat inſtrumentum ceſſionis. Secundo nota, ꝙ hic eſt caſus, in quo eſt neceſſaria ſcriptura regulariter: contrà quod dic vt ſupra ſi min.ſe maior. dix. l. 3. Tertio nota aliquid eſſe, quod ſine auctoritate ſuperioris fieri non licet, dic con-
4 cor.vt in glo.ordin. In ſecundo dicto nota † ꝙ obuiandum eſt malitijs hominum,vt ff.de rei vēd. in fundo,& maximè apparitorum, quorum eſt iniqua conditio, vt ſupra de pen. l. ne diu. Item nota
5 † ꝙ poteſt aliquis priuatus reſiſtere officiali ſi aliquid faciat contra ius,ut ſupra de appella.l quoniam,& plenius dic, ut ibi no. in gl. ſi. non pertimeſcat pœnam &c. ut infra de methat. l. deuotum. Vltimò in tertio dicto, nota ꝙ Imperator eſt vigor iuſtitiæ. concor. in auth.d e conſulib.in ſi.collat.4.vbi dicitur:lex animata. Et iura dicuntur ab eo oriri ut ſupra,unde ui.l meminerint, & in pectore ſuo eſſe,ut ſupra de teſtib.l.omnium. Et pater eſt legum ut in auth. de inc.nupt. §. 2. & ideo dicit; nouimus enim ipſi noſtras leges, in

Auth.

6 Auth. de fideiuſſ. in prin. in tota.l. Et nota † ꝙ competit defenſio facti, ut hic, item, & iuris, ut in l. facultas.

SUMMARIUM.

1 *Debitum exigi non poteſt, cum præſcriptione actio eſt exſtincta.*

L. Iuſtas. Iuſtas. habet hic fiſcus ius commune, & nota contra illos, qui dicunt ſpeciale in fiſco. Si procurator fiſci agit contra debitorem fiſcalem ante diē, perdit actionē, quam non ſuo tempore propoſuit, idem in priuato. hodie verò non habet locum lex iſta, quia geminantur induciæ, ut inſt. de except. §. temporales. vel poteſt ſecundò intelligi, quòd fiſcus, vel priuatus agebat præſcriptione excluſus, & ſic nota, ꝙ idem ius eſt in fiſco, &
1 in priuato, ut ff. de pet. hæred. l. Item ueniunt. §. ait ſenatus. † Item debitum exigere non poteſt, cum præſcriptione, actio eſt extincta, quia debitor ſimilis eſt ſoluenti. ff. de contratab. ſi pupillus. Item nota quòd olim qui ante tempus petebat, cadebat ab actione. Item nota grauari maiorem, ut terreatur minor, iuxta illud, à boue maiore diſcat arare minor.

SUMMARIUM.

1 *Defenſio legitima deneganda nemini non tantum de iure, ſed etiam de facto.*
2 *Nec calumniandi via diutius patere ſirenda eſt.*
3 *Bona alicuius capienda non ſunt pro maleficio, quandiu apparet defenſor.*
4 *Fiſco fraudem qui facit in acquiſitis grauius punitur, quam in acquirendis.*

L. Facultas. Facultas, aliàs incipit lex iſta, defenſionis. in l. iſta primo dicitur; ſi aliquis patitur cōtrouerſiam à fiſco, non eſt deneganda legitima defenſio, & pendente cognitione, non debent bona ſua inſcribi, uel confiſcari. Secundo dicitur ꝙ quæſtione finita, poſtquam conſtiterit bona eſſe fiſcalia, poterit procurator fiſci inſcribere, & perſequi illa bona, & inquirere per tormenta ſeruorum, an fuerint illa bona diminuta, & ſi inuenerit aliquod ablatum, condemnabit fraudatorem in duplū. Tertiò dicitur, ꝙ hanc pœnam patiuntur etiam officiales, qui de præfatis bonis ſubtrahunt, qui multo fortius, quā alij conſueuerunt delicta committere. Nota prin. h l. † ꝙ nemini eſt denegāda legitima
1 defenſio contra fiſcum, ut infra de bon. vac. l. fi. ibi, data copia reclamandi, multo fortius contra priuatum, nec enim publicè prodeſt ſingulis legum adminicula denegari, ut ſupra de ſent. præſ. prætor.

l.un. Et etiam excommunicato datur defenſio, vt extra. de except. c.cum inter. Datur ergo alicui non tantum defenſio de iure, vt hic
2 ſed etiam de facto, vt ſupra eo. prohibitum. † Sed ſicut læſis defenſio denegari non debet, ita nec calumniandi viam diutius patimur eſſe patefactam, vt infra de præp. ſacr. cub. l. pen. vbi habetur. Secūdò nota,
3 † ꝙ non ſunt pro maleficio bona capienda alicuius, quandiu apparet defenſor, ad hoc accedit ſupra de pact. l. pacto in fin. ſecus ſi procurator eſt cōtumax, quia tūc dic, vt ibi notatur. In ſecundo dicto, nota ꝙ grauius punitur, qui facit fraudem fiſco in acqui-
4 ſitis, quàm qui in acquirendis, quod dic, vt in glo. Tertiò nota, † ꝙ punitur conſuetudo in delictis, vel punitur conſuetudo fraudum, quod dic vt ſupra de epiſc. aud. l. 3. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Iudicis præceptum qui exequitur quando non poteſt iniuriarum accuſari.*
2 *Bona contentioſa an poſſint lite pendente exſcribi.*

Facultas. In prin habet fiſcus Ius cōmune, in fine ius ſingulare. Contra iſtam legem oppono de l. fi. infra de bon. vacāt. vbi in continenti bona incorporātur, ſed ibi nullus mouet controuerſiam. Item oppono infra eo. l. prox. vbi agitur ad quadruplū fol. 161. Item opp. in auth. vt nulli iud. §. fi. coll. 9. vbi dicitur, ꝙ bona delinquentis non confiſcantur ſol. illud ius nouum, & de hoc dic vt ibi. Item vt ſemper iudicibus vel officialibus obtemperandum, nam non poteſt dolo carere &c. ff. de reg. iur. l. nō poteſt.
1 Item ius facit, & ſi inique decernat, vt ff. de iuſt. & iur. l. pen. † Item exequutor præcepti iudicis non poteſt accuſari iniuriarū, quia ſemper licitum videtur, ꝙ præcipit. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. 2. & 3. ſed contra. ff. de reg. iur. factum. ſol aut præcipit. quod pertinet ad eius officium, & ſic loquuntur leges pro prima parte allegatę, aut quod non pertinet ad eius officium, & ei non eſt parendum, & ſi fiat, nō
2 eſt ratum. † Vltimò ex prin. h. l. collige arg. ad quæſtionē de facto. Ago contra te petitione hæreditatis, in qua veniunt quæ poſſides tempore ſententiæ, ſiue tempore litis, vt ff. de pet. hæred. l. ſi hæreditatem; peto ergo lite pendente, vt deſcribantur ea, quæ nunc poſſides, quæro an ſim audiendus, & certè videtur ꝙ non, nè aliquid fiat in præiudicium centum viralis iudicij, vt ff. de pet. hæred. ſi quis libertatem, & quia alia via ordinaria eſt mihi proſpectū, quia prohibita eſt alienatio rerum hæreditariarum lite pendente, vt l. diuus eo. tit. Secundo, quia per tormenta ſeruorum poterit ſciri vetitas bonorum, vt ſuprà dixi, ergo non debet recurrere ad hoc extraordinarium

dinarium remedium. quid plura? lege iſta in prin. videtur expreſſum, ꝙ non fiat deſcriptio. Econtra, ꝙ ſic, quia hoc peto gratia minuendarum litium, & gratia exonerandæ probationis, ergo ſum audiendus, vt infra de agr. & cenſ. l. litibus. Item quo iure reſiſtis, ne fiat iſta deſcriptio, cum mihi multum poſſit prodeſſe, quia exonerabor ab onere probationis, nec poterit obeſſe tibi, quia nõ immutat aliquod ius, cum non habeat effectũ iſta deſcriptio, niſi in euentum victoriæ, arg. ff. ad l. aquil. l. in lege, ſi tua non intereſt, ergo malitioſè facis, volens, vt fiat longiori, quod citius fieri poteſt, ergo nõ debes audiri, vt ff. de ſeruit. l. ſi cui. Tertiò ꝙ hæc deſcriptio debeat fieri, quia hoc mihi prodeſt, & tibi non obeſt, probatur per leges, quæ dirimunt quæſtionem. ff. de aq. plu. arcẽd. l. 2. §. item rarus, & de oper. nou. nunciat. l. non ſolum. §. 1. & h. l. non obſtat, quia loquitur de alia deſcriptione, & quia volebat confiſcare, & facit ſupra de bo. damnat. l. ſi quis intra.

SVMMARIVM.

1 *Ceſſio bonorum alicui facta in fiſci fraudem non valet, & punibilis eſt.*
2 *Contractus vere is dicitur, qui vltro citroque eſt obligatorius.*
3 *Interuerſores qui dicantur, & quid interuertere.*

L. qui in contractibus. Qui accipiunt pecuniã fiſci mutuã in fraudem fiſci, vel aliũ pernitioſum cõtractum fiſco faciũt, puniuntur in quadruplũ eius, quod fiſcum fraudare voluerunt in acquiſitis, in acquirendis autem puniuntur vt ſupra l. prox. & infra de his, qui ex publ. ratioc.
1 l. 2. † Et colligo arg. ex hac optima lege contra illos, qui faciũt fieri ceſſionem in ſe ab aliquo malefactore in præiudicium fiſci, quia puniendi ſunt vt ſupra l. prox. nil valente illa ceſſione ſimulata ſupra plus val. ꝙ agit. per totum arg. contra. ff eod. cum quidam. Item contra illos Bon. qui fictitie celebrabant venditiones ſuorum im-
2 mobilium, vt exonerarentur à collectis. Item † contractus dicitur propriè quando vltrò, citroque &c. ff. de verb. ſign. labeo, aliquando impropriè, quando unus tantum eſt obligatus. ff. mand. poteſt,
3 & de act. empti, Iulianus. §. ſi quis. † Interuerſorum, ideſt eorũ, qui interuertunt, & fraudant bona ad uſum publicum deputata, & cõuertunt ad alium uſum, ideſt proprium, uel alienum. Similis fit expoſitio in interuertente, ideſt ad ſuam propriam utilitatẽ uertente, ut dicitur de commodatario, & colono, nam ſi rem, quam poſſidebat pro domino, uelit ſibi poſſidere, dicitur poſſeſſionem domini interuertere, ideſt eam, quæ erat domini in ſe uertere, & ſibi velle habere.

le habere.ff.de acquir.poſſ.l.ſi quis rem.In tex.ibi teneātur, *ſcilicet* conditione ex.l.1.infra de his,qui ex publ. ratioc. vel actione in factum,de præſcript.uerb.quoties.

SVMMARIVM.

1 *Suſceptores qui dicantur in legibus.*
2 *Irenareus,& irenarea qui dicebantur.*
3 *Optiones qui dicti fuerint.*
4 *Conſuetudo antiqua ſeruanda in electione officialium.*
5 *Honor adipiſcendus eſt labore honeſto,non ambitione.*

1 Super creandis. Suſceptores dicuntur receptores, ſeu collectores auri,& argenti,ut hic.& infra eo.l.2 & aliarum ſpecierum deuoluendarum in fiſcum,ut infra de ſuſceptor. l. pe. & nominantur ad hoc munus à procuratoribus rei dominicæ cum periculo ipſorum procuratorū, ut hic, & in eo. tit.l.2.nominatiq; ſuſceptores in publico cętu confirmantur, poſtmodum nomina ipſorum nominatorum, & nominantiū ad prouinciæ præſidem mittuntur,ut ita ſciant prouinciales, qui ſunt electi,& eligentes,& ſic quorum eſt periculum, ut eod. tit.l. exactores mandat ergo Imperator iſtam formam diu obtentam circa eligēdos ſuſceptores obſeruandam,ſublata omni ambitione, ac vult ut dictis ſuſceptoribus, & familiæ ſuæ dentur ſumptus in pabulis, & alijs neceſſarij ſecundum antiquam conſuetudinem. Secundo dicitur,ꝙ circa eligendos irenareos,& optiones ſeruanda eſt antiqua
2 conſuetudo,licet de iure aliter fieri debeat. Irenareus in maſculino,ſeu irenarea in fœminino,dic quaſi arcens iram, uel quaſi monarchiam habens, ideſt poteſtatem ſuper homines, & dic irenarcha,ideſt ſuper electione irenarchæ. ſunt autem irenarchæ ut dici-
3 tur infra de irenarch.in fi. lib.10. Optiones ſunt alij officiales, ſiue quoddam genus exactorum publici debiti, de quibus dicitur infra.
4 de apoc.publ.l. quicunque, & dicitur hic in glo. Nota in lege iſta, ꝙ ſeruanda eſt in electione officialium, etiam ſi ius cōmune dicat in contrarium,antiqua conſuetudo,ut ff.de aq.plu.arc.l. prius.ff.de ædil.edict.quod ſi nolit.§.qui aſſidua cum ſimil. tolerabilia namq; ſunt quæ uetus conſuetudo firmauit,ut ff.de pollicit. l. Imperator.
5 Secundo nota quòd non debet aliquis eligi ad honorem per ambitionem ſupra de an. excep. ſi quemquam de ambitu per totum, & infra de decur. l. omnis, quia ad honoris augmentum nō ambitione, ſed labore unumquemque conuenit peruenire, ut infra de re milit.l.contra publicam.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Bona alicui non ſunt propter crimen auferenda, niſi prius de crimine conſtet.*

Eorum patrimonia. Eorum. Titius commiſit aliquod crimen, propter quod ſi fuiſſet conuictus, & damnatus, debebat perdere bona, ſi moriatur antequam fuerit condemnatus extincto crimine morte, bona nõ ſunt auferenda, fallit in criminibus exceptis, quod dic, ut in gloſſ. Item pone alijs duobus modis caſum, qui ponuntur in gloſſ. iſtam tamen, quam poſui puto ueriorem, aliæ diuinationes uidentur.
1 Nota non eſſe auferenda bona alicui propter crimen priuſquam conſtet de crimine, ut dixi ſupra eo. facultas.

De conuen. fiſci debitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus modo habet ius commune in conueniendo ſuos debitores, modo deterius, modo pinguius.*

1 Super hac rubrica. Nota ꝙ fiſcus aliquãdo habet ius cõmune in conueniendo ſuos debitores cum alijs priuatis, ut infra eo. quoniam, & l. hi, & l. fi. aliquãdo ius deterius, quã cæteri priuati infra eo. l. 1. aliquando pinguius, ut infra eo. l. ult. illa lex intelligitur, neque ſolutum eſt, & id quod ad fiſci rationem peruenerat, iterum ſolui debet, ſi ſubſcriptionis tabularij ſolemnitas ſeruata non fuit.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus huius legis tripliciter admittitur.*
2 *Actio perſonalis ſequitur ſingularem ſucceſſorem.*
3 *Promittere pro ſe ipſo aliquis poteſt: non autem fideiuſſor.*

1 Non iniuſta. Quatuor modis intelligitur lex iſta. Primo ſi pro aliquo adminiſtratore reipublicæ ego promiſi indemnitatem, quòd qui reliqua contraxit, nõ autem ego conueniar, niſi prius excuſſo principali, ſiue poſſideam bona, ſiue non: hoc dicit. Et ſecundum iſtum caſum, nota quòd licet, aliud

eſſet

Digitized by Google

eſſet olim in aliorum fideiuſſoribus, qui fiſco promiſerunt indemnitatem, quia in alijs erat electio creditorum conuenire creditorē, vel fideiuſſorem in fideiuſſoribus fiſci, non vt ſupra de fideiuſſor. l. non rectè, & hic, eſt tamen hodie ius commune in Auth. de fideiuſſor. §. 1. Secundò pone caſum, ꝙ ipſe idem adminiſtrator promiſit indemnitatem reipublicæ, & reliqua contraxit, & ſi omnia bona ſua fuerunt fiſco tacitè obligata, alienauit mihi res aliquas, dicitur hic, ꝙ non ante ego conuenior pro illis bonis, fiſco tacitè obligatis, quæ ego poſſideo, niſi prius principali excuſſo, & hoc dicit. concordat. ff. eo. l. moſchis, aliud erat olim in expreſſa hipotheca: hodie eſt ius commune in qualibet hipotheca, vt ſupra de pign. l. perſequutione, & auth. quòd ſi debitor. Tertiò pone caſum, ꝙ ille adminiſtrator debitor fiſci effectus, vendidit aliqua prædia ſua, & precium non ſolui, Procurator fiſci agit contra me debitorem debitoris fiſcalis, & petit precium à me condictione ex l. 1. ſupra quando fiſc. vel priuat. non aliter hoc poterit, niſi principali debitore non exiſtente ſoluendo, & hoc dicitur aliud in priuato, quia tunc duo eſſent neceſſaria, & quòd debitor pluris eſſet condemnatus, & quòd non eſſet ſoluendo, ut in præall. tit. & ff. de re iudic. l. à diuo pio. §. ſi quoque. Quarto, & vltimò intelligitur ſecundum terminos tertij caſus, quòd fiſcus, ſeu procurator fiſci petijt à me precium vtili actione prima, quam habebat directam contra principalem reipublicæ debitorem, non ante aget contra me illa vtili, niſi prius excuſſo principali per directam. Et ſecundum hunc vltimum caſum nota, quòd perſonalis actio ſequitur ſingularem ſucceſſorem, & fundum contra regulam, quam habes. ff. ad trebell. l. 1.
3 §. hæres. Item in ſecundo caſu aliud collige notabile ex lege iſta, quòd poteſt aliquis permittere pro ſe ipſo vt hic & in l. prox. ſecus in fideiuſſore, quod ex eo patet, quia non cōcurrit principalis cum acceſſoria. ff. de fideiuſſor. generaliter, & optimè colligitur hæc differentia. ff. ad Velleia. tutor, in prin. cum ſimil. ibi not. Et ſic ſecundum iſta iura duplex erat differentia inter fideiuſſorē, & promiſſorem indemnitatis, vt patet ex his, quæ dixi in ſecundo caſu.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum non valet, niſi ſit à tabellione ſubſcriptum.*
2 *Plura vbi ſunt neceſſaria, ſi aliquid deſit, non valet actum.*
3 *Procuratori fiſci qui ſoluit habens cautelam ſolemnem ſubſcripta manu publica, omnino ſecurus eſt.*

L. Fiſco.

L. Fiſco. Debebam tributum Fiſco, quia poſſidebam fundum tributarium, & ſolui tributũ exactori, & recepta apocha, non ſubſcripta manu Tabellionis, exactor ille cõuertit pecuniam, quã à me accepit, in ſuam vtilitatem, & ſic non peruenit ad fiſcum; dicitur hic quòd adhuc potero conueniri, prius tamen
1 excuſſo illo exactore. Nota hic † ꝙ ſi Tabellio non ſubſcribat inſtrumentum, non valet vt hic, & infra de apoc. publ. l. 2. & ibi dicam. Secus autem ſi teſtes non ſubſcribant, quia ſufficit præſentiam interueniſſe in confectione inſtrumenti, vel cõtractus, & hoc deponunt, quando inſtrumentum reuocatur in dubium, & hoc in priuato, ſed in publico debent ſubſcribere, & non eſt neceſſe, quòd deponant, vt ſupra eo. & in auth. de fid. inſtrum. §. ſed & ſi quis, arg. contra ſupra de fid. inſtrum. comparationes. ſol. vt ibi aliud in teſtamentis, in quibus debent teſtes & ſignare, & ſubſcribere, vt. ff. de
2 teſtam. l. ad teſtium. §. pen. † Item nota, ꝙ vbi plura ſunt neceſſaria, ſi aliquod deſit, non valet, qđ agitur, vt. ff. de tranſact. cum hi. §. cum prætor, cum ſimil. Tertio not. ꝙ nihil eſt omittendum de ſolem-
3 nitatibus, vt dixi ſupra tit. 1. ſi minori. † Item collige hic arg. quòd vbi qui ſoluit procuratori fiſci, habeat inde cautelam ſolemnem ſubſcriptam manu publica, in qua ille procurator fiſci confitetur ſe recepiſſe illud debitum, quòd nullo modo poterit, a modo conueniri, nec etiam in ſubſidium, ſed ſtatim illa confeſſione emiſſa, debitor eſt ſecurus, ſupra de non nume. pecun. in contractibus. §. 2. & ſupra de quadr. præſcrip. l. 2. in fi. & colligitur hic a contrario ſenſu, & ſic deterioris conditionis erit fiſcus, quàm priuatus creditor, qui infra 30. dies poteſt opponere exceptionem non ſolutæ pecuniæ, vt in præall. l. in contractibus. Dubium in h. l. ſi male gerat officialis, nunquid collegæ tenentur ex mala ſocij adminiſtratione, & ſi tenentur, quis primo conueniri debet, vtrum nominator, an collega, an fideiuſſor. Et nota quòd primo ſuæ reſponſionis rationes præmittit: poſtea ſubiungit reſponſionẽ. tertiò dicit inde proceſſurum ſecundum ſuam reſponſionem.

SVMMARIVM.

1 *Iuris ordo ſeruandus: qui contra eum petit, non audiendus.*
2 *Iuris ordo duplex, generalis, & arbitrarius.*

Quoniam Augerio. Augerius, & filius, & quidam alij fuerunt electi exactores reliquorum, qui qualiter eligantur, dixi ſupra tit. 1. l. pen. Augerio, & filio mandata fuit adminiſtranda exactio certorum nominum, de

quibus

quibus nominibus non habuerunt ſe intromittere alij college ſui, quæritur quorum erit nominum illorum periculum, & reſpondetur quòd talis ordo erit ſeruandus circa conueniendos prædictos exactores, vt primò excutiantur Augerius, & filius, quibus fuit ſpetialiter illud onus iniunctum, in defectum ipſorum conuenietur nominator, & vltimò peruenitur ad collegas, & intelligas quòd iſti college conuenientur in illis caſibus, in quibus conueniretur tutor, facta diuiſione a iudice, ſi quando non remouerũt ſuſpectum, vel tardè remouerunt, vel iuri fiſci prodiderunt. Alij intelligunt, ꝙ fuit facta diuiſio a ſe ipſis, quod dic, vt in glo. & pro iſta opinione optimè facit. ff. de admin. tutor Lucius. §. 1. vbi apertè hoc dicitur.

1 † Nota ex h. l. de iuris ordine ſeruando: ibi Rationalis iuris ordinem ſequetur &c. ad quod facit in Auth. de hæred. & falc. §. inordinatũ, & dicemus infra qual. ciu. mãd. in d. l. fi. & ſupra de his, qui ad eccleſ. confug. l. præſenti, & ſi aliquis petit aliquid contra iuris ordinem non debet audiri ſupra de iuriſd. omn. iud. l. iuris ordinem. Et nota

2 † ꝙ duplex eſt ordo iuris, generalis, quo prætermiſſo vitiatur quod agitur ſupra de ſentẽt. & interloq. l. prolatam. ſpecialis, quo omiſſo, non vitiatur, vt quia primo de proprietate pronunciauit, & poſtea de poſſeſſione, cum debuiſſet fieri contrarium. ff. de iudic. l. ſi de vi. vel primo pronunciauit de poſſeſſione, poſtea ſuper violẽtia, cum deberet fieri ècõtra, quia ſpoliatus ante omnia debet reſtitui ſupra de ſuffrag. l. 1. tunc tenet quod facit, ſed poteſt appellari, vt ſupra de appellat. l. 1. Arbitrarius eſt enim offendere ſpecialem ordinem, q̃ communem. Et ſic pone in l. iſta, ꝙ iſte ordo iuris ſit ſpecialis, ꝙ primo conueniatur &c. quo omiſſo, valet ſententia, ſed poſſet appellari, & de hoc dic, vt not. 2. q. in ſumma. A. Circa materiam huius legis, & circa ordinem conueniendi gerentes, & non gerentes, vel nominatores adnecte diſtinctioni communi, vt in glo. ord. hic not. & idem not. ff. ad municip. l. imperator, & ſupra de tranſact. l. 1. & inſt. de ſatiſd. tutor. §. ſciendum.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio fruſtratoria de iure nil efficit proceſſui.*
2 *Ceſſio non fit inuito creditore: & quando fallit.*
3 *Debitor in iure actionibus legitimis interpellandus: non comitijs aut propria authoritate.*

Hi qui. Ego fiſci adminiſtrator vendidi rem fiſcalem, & precium non dum accepi, conuentus à procuratore fiſci ad precium rei venditæ ſoluendum, volo cedere actionẽ fiſco contra illum

tra illum emptorem,non ſum audiendus, immo debeo ſoluere fiſco de meo, & ab illo emptore actione exempto cõſequi illud precium in iudicio,& non propria auctoritate. Vel pone planius, ſcilicet, ꝙ debitor fiſci, qualibet cauſa a fiſco conuentus, cedit actionem contra debitorem ſuum, non eſt audiendus fiſco inuito, ſed debet de ſuo ſoluere fiſco, & ſecundum formam iuris agere cõtra
1 ſuum debitorem. Nota † quòd exceptio, quæ non habet iuris effectũ,ſeu quæ eſt fruſtratoria de iure,non impedit, nec differt pro-
2 ceſſum,imò,ea reiecta,proceditur in cauſa,vt hic in prin. A. † Et ſecundum utrunque nota duo,& collige in l. 1. ꝙ non fit ceſſio inuito credirore,ut habetur hic & ſupra ſi cert.pet.l. ſi aduerſus. nã inuito creditore aliud pro alio non ſoluitur,ut ſupra de ſolutio. l. eis, qui,quod eſt uerum quando aliquis conuenitur ex ſuo contractu, ſecus ſi teneretur,qui habet actionem, quia tũc ceſſio actionis pro iuſta præſtatione habetur, ut ff. de pecul. quod debetur; dic ut ibi. Sed licet non fiat ceſſio inuito creditore,fit tamen inuito debitore
3 ut ſupra de nouat. l. 1. Secundo † ꝙ quilibet debet ſuum debitorẽ interpellare in iure,& legibus,& iudicijs, ideſt actionibus experiri, non conuitijs,non propria auctoritate,ut in l.extat, & in alijs concor.ut in gloſſ. & facit optimè in quib.ad cond. præd.fiſc.acced.l.1. lib.xj.Item nota,ꝙ lex iſta continet ius commune.

S V M M A R I V M.

1 *Debitores ſibi facere non licet cuiquam ex ſua adnotatione.*
2 *Inſtrumentum teſtium ſubſcriptione carenti non credendum.*
3 *De ſimilibus ad ſimilia proceſſus eſt rationabilis.*

Inter. Ob aliquod delictum bona Titij fuerũt publicata inter alias cartas Titij, inuẽta eſt quædam carta,ſcripta manu Titij,non ſubſcripta aliquibus teſtibus, in qua ipſe ſignificabat aliquos ſuos eſſe debitores, ex iſta ſcriptura non erunt compellendi illi debitores ad ſoluendum fiſco, ſi debitum aliàs non probatur,
1 item è contra in aliis cauſis,ut hic dicitur. Nota † quòd iniquum eſt,ut ſua quiſque adnotatione ſibi faciat debitores, ut hic, & per-
2 nicioſum,ut ſupra de probatio. exemplo. Item † quòd non creditur inſtrumẽto,quod teſtium non habet ſubſcriptionem, ut dixi ſu-
3 pra eo.l.1.† Item nota procedendum de ſimilibus ad ſimilia,ut hic & ſupra de inoff.dotib.l.vna.

De

De fide inſtrum. & iure haſtæ fiſcalis, & de adiectionibus.

SVMMARIVM.

1 *Probatio eſt iudici facienda.*
2 *Actus, in quo plura ſunt neceſſaria, non valet aliquo omiſſo.*
3 *Solemnitatem actui defuiſſe qui dicit, an teneatur probare.*
4 *Venditioni, quam facit fiſcus, quæ ſunt neceſſaria, remiſſiue.*

Quod in libellum. Fui fiſco condemnatus in centũ, prædium meum in cauſa iudicati captum, & diſtractum a fiſci procuratore non obſeruata ſolemnitate, & ordine, dicit Imperator quòd debeo adire procuratorem fiſci, & ſoluere centum: quæ debeo, in quibus fui cōdemnatus, per quæ facta fuit illa venditio, omiſſa conſueta ſolemnitate, & ſic recuperabo ab illo emptore rem meam cũ fructibus perceptis, & per-
1 cipiendis. Nota † ꝙ probatio eſt facienda iudici vt ſupra de cond. ob turp. cau. l. 1. cum ſim. Secundò nota quòd nil eſt omittẽdum, & omiſſio ſolemnitatis uitiat rem, de qua agitur ſupra de ſenten. l. pro latam, & ff. de tranſact. l. cum hi. §. ait prætor. interdum tamen non ſeruatur ſolemnitas, vt C. de form. & ff. de leg. 2. codicilli, in fi. ſecunda argumenta obtinent in ſolemnitate verborum, de quibus non eſt curandum vt ſupra de conſtitu. pecu. l. 2. & de leg. 1. l. omne
2 verbum. † Tertiò nota quòd vbi plura ſunt neceſſaria, aliquo omiſſo, non ualet quod agitur, ut hic, dixi ſupra de iur. fiſ. l. ſi minori.
3 † Quartò nota ſolemnitatem præſumi, vt ff. de probat. quæcunque in fin. ita qui dicit ſolemnitatem defuiſſe, debet probare defectũm, vt hic, & in l. proxi. quod non placet, vt hic not. & dic quòd probat eo ipſo; quòd alius contrarium non probat. diſtingue inter intrinſecam, & extrinſecam ſolemnitatem, vt not. in l præall. ſi minori. Quinto nota caſum ſpecialem, vbi quis propter titulum non excuſatur a percipiendis, & facit. ff. de rei vend. l. fructus, & ſupra de rei
4 vend. l. qui fundum. Sextò nota de ordine ſeruando. † Vltimò not. melius hic in glo. ord. quàm alibi, quæ ſunt neceſſaria in venditione, quam facit fiſcus.

Duplex ratio. Ego erã debitor, pro illo debito res mea, quæ erat precij, capta fuit, non ſeruata ſolemnitate, & etiam vendita precio viliori: dicit Imperator, quòd ſi potero probare quæ dico, ꝙ duabus rationibus potero illam rem recuperare, & quia ſolẽnitas fuit omiſſa

omiſſa,& res viliori precio vendita,ſolutis tamen, quæ fiſco debebam,& hoc dicit. Ex eo,quòd dicit, quòd debeo ego probare defectus,tu dic,vt ſupra l.prox.& omnia ferè,quæ ibi dixi, hic poſſunt repeti. An. & differt. h. l. à ſuperiori,quia hic de iniuſto precio, de quo dicit,nil ibi dicitur. Item hic dicit de duabus tantum ſolemnitatibus omiſſis,ibi de multis.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes & inſtrumenta quomodo vim parem obtinent remiſſiue.*
2 *Filij res non moleſtandæ propter matris delictum.*
3 *A Fiſco re empta non transfertur dominium in emptorem niſi precio ſoluto.*

Et ſi inſtrumenta. Vxor mea emit domum aliquam à Fiſco,& precium ſoluit,& eã per traditionem accepit, & ſic fuit in ea translatum dominium, & de hac venditione non fuit factum inſtrumẽtum; modò ob delictum matris meæ vxoris omnia bona ipſius confiſcantur. mouet Procurator fiſci quæſtionem vxori meæ de illa domo dicens eſſe matris, quæritur quid iuris ſit:dicit Imperator, quòd licet non ſit inſtrumẽtum,vel quod fuit factum,amiſſum, ſi cum alijs probationibus patere poſſit; puta teſtibus, vxorem emiſſe domum illam à fiſco, non debet fiſcus controuerſiam mouere; vel poteſt poni caſus, ꝙ mater emit nomine filiæ,& ſoluit quaſi mater emiſſet, patiebatur filia quæſtionem a fiſco. Nota in hac l. quòd parem vim obtinent
1 teſtes,& inſtrumenta,quòd dic vt ſuprà de fid.inſtrum. l.in exercẽdis. Secundò nota propter delictum matris nõ debere res filij mo-
2 leſtari,quod dic vt ſupra ne fil. pro patr.per totum. Tertiò,quòd ſi
3 emo rem à fiſco, & per traditionem accipio, etiam ſi de precio ſit habita fides,non transferetur in me dominium, niſi precio ſoluto, vt ff.de iur.fiſc.ſi procurator, in fi.ſecus in venditione, quam facit priuatus,vt inſt.de rer.diuiſ.§.venditæ. Quartò nota quòd fiſcus ſicut & priuatus non debet euincere rem,quam vendidit, vt infra ne fiſ.rem quam ven.euin. An.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter ſubhaſtationem & pactum adiectionis.*
2 *Licitationi admitti poteſt is,cuius eſt res,quæ venditur.*

Si tempora. Cum fiſcus vendidit rem propriam, vel ſibi obligatam,vel alicuius debitoris ſui,qui ceſſauit in ſolutione,debet fieri ſubhaſtatio,& in ſubhaſtatione iſta de-

bet dici per præconem, quicunque plus dederit hinc ad vnū menſem, hāc rem talem, licet res illa ſit vendita à fiſco, ſi veniat aliquis, qui velit plus dare admittendus erit infra menſem, & ſi ſit debitor, qui in ſolutione ceſſauit, ſcilicet illo tempore elapſo, non admittitur licitator, ſed remanebit penès primum emptorem, & hóc dicit. Et quòd hæc licitatio non habet locum in venditionibus factis à ciuitate, niſi hoc habeat ex ſpeciali priuilegio, vt infra de vēd. reb. ad ciu. pert. l. 1. & 2. & poterit cunctas vendere ſub pacto adiectionis
1 in diem, ſicut quilibet priuatus, Et nota differentiam inter ſubhaſtationem, & pactum adiectionis, quia ſubhaſtatio fit publicè per præconem, pactum fit inter emptorem, & venditorē, & hoc nota.
2 Item nota, ꝙ ille, cuius res eſt, quæ venditur, poteſt admitti ad licitationem, vt ff. de in diem adiect. l. licet. de fructibus autem perceptis medio tempore, vel præcedentibus ff. de iur. fiſ. l. fi.

SUMMARIUM.

1 *Reſcriptum nec concedi debet in alicuius iniuriam, nec conceſſum valet.*
2 *Dominium per reſcriptum non tollitur.*
3 *Reſcriptum nec tranſactionem reſcindit: nec ſententiam: nec venditionem perfectā.*
4 *Minor reſtituitur in omni contractu vel quaſi: fallit quando fiſcus vendit rem vt alienam.*

Quicunque. Ex annonaria adminiſtratione, vel ex alia cauſa effectus fiſci debitor, ſi Procurator fiſci, ſeruata omni iuris ſolennitate, ſubhaſtationibus; & alijs, propter dictum debitum vendiderit rem meam, venditio illa valebit, & emptor rem illam iure dominij perpetuò poſſidebit, nec reſcinditur occaſione reſcripti impetrati, vel prætextu minoris ætatis. nā licet ego ſim minoris ætatis, nón proptereà potero venire contra
1 venditionem rei meæ à fiſco legitimè factam. Nota in hac l. quòd reſcripta non debent concedi in iniuriam alicuius, & cōceſſa non valent vt ſuprà de emancipat. l. nec auus, & ff. neq. in loc. pub. l. 2. §. ſi quis à Principe cum ſimil. Immo conceſſum reſcriptum eſt interpretandum ſecundum obſeruantiam iuris communis vt ſupra de
2 inoffi. teſtam. ſi quando, in prin. Item nota quòd dominium acquiſitum emptori non tollitur per reſcriptum, quia dominia non immutantur, cum ſint immutabilia, ut de hoc not. infra ſi contr. ius, uel util. pub. l. fi. & facit infra de agr. & cēſ. l. originarios cum ſimil.
3 Item nota quòd ſicut reſcriptum non reſcindit tranſactionem, vt ſupra de tranſac. cauſas, nec ſententiam, ut ſupra ſent. reſc. nō poſſ. l. fi. ita nec uenditionem perfectam, ut hic & ſupra de rei uend. l. ratas.

4 tas. Vltimò nota quòd licet minor reſtituatur in quolibet contractu,uel quaſi,in quo,uel modice eſt læſus,ut ff.de minor.l. ut patri, fallit hoc quando fiſcus uendit mihi rem , ut alienam , ſecus ſicut ſuam,ut ſupra ſi aduerſ. fiſc.l. fi,& ſic minor habetur loco maioris, ſicut in iudicio momẽtaneæ poſſeſſionis,ut ſupra qui liber perſon. l.fin.cum ſimil.unum tamen plus deſideratur, quando uẽditur res minoris,ſcilicet præſentia tutoris,uel curatoris, ut ſupra ſi propter publicas penſitat. l. fi.

SVMMARIVM.

1 *Emens a fiſco prędia tributaria non tenetur ad præterita tributa: ſecus emens à priuato.*

Vltra. Tu eras debitor fiſci,quia debebas, quia ceſſaſti in ſolutione tributorum,ponamus, ꝙ illa reliqua tributorum erant mille, fiſcus propoſuit propter illa reliqua prædia tua uenalia,& præmiſſa ſubhaſtatione,& cum alia ſolemnitate ſeruata emi illa,ponamus pro centũ,non poſſum ego in plus conueniri, quàm
1 fuit precium emptionis,& hoc dicit. Et ſic nota,ubi uendidit fiſcus prædia tributaria,nõ tenetur emptor ad præterita tributa,niſi quatenus eſt precium. Secùs ubi uendit priuatus priuato, ſic ſol. contrarium.ff.de publican. l. imperator.

Quoties. Cum fiſcus rem alienam uendit, aut habet ibi partem,aut non,& tunc aut uẽdit ut ſuam, aut ut alienam, & ſi ut alienam,aut eſt ſeruata ſolemnitas iuris, aut non,primo caſu cum partem in re uendita habet fiſcus, ſeruatur hæc lex, ut in ratione partis,totam uendere poſſit, ſecundo, quãdo partem non habet, & uendit, ut ſuam,ſecurus eſt emptor ſtatim contra fiſcum agit uſque ad quadriennium,ſic loquitur ſupra de quadr.præſcr.l.bene à Zenone. Tertiò quando,ut alienam ſeruata ſolemnitate,non tenet uenditio,quia ſi fiſcus poteſt uẽdere ratione partis, quam habet,ergo à contrario, ubi partem non habet aliquã, uendere non poteſt,& ſi uendat,non tenet per iura prox.alleg. An.

De vend. rer. fiſc. cum priu. com.

SVMMARIVM.

1 *Transfertur aliquando plus iuris, quàm conſtet haberi: & dominium ab eo, qui non habet.*

le habere.ff.de acquir.poſſ.l.ſi quis rem.In tex.ibi teneātur, ſcilicet condictione ex.l.1.infra de his,qui ex publ. ratioc. vel actione in factum,de præſcript.uerb.quoties.

SVMMARIVM.

1 *Suſceptores qui dicantur in legibus.*
2 *Irenareus,& irenarea qui dicebantur.*
3 *Optiones qui dicti fuerint.*
4 *Conſuetudo antiqua ſeruanda in electione officialium.*
5 *Honor adipiſcendus eſt labore boneſto,non ambitione.*

1 Super creandis. Suſceptores dicuntur receptores, ſeu collectores auri,& argenti,ut hic.& infra eo.l.2.& aliarum ſpecierum deuoluendarum in fiſcum,ut infra de ſuſceptor.l.pe.& nominantur ad hoc munus à procuratoribus rei dominicæ cum periculo ipſorum procuratorū, ut hic,& in eo. tit.l.2.nominatiq; ſuſceptores in publico cętu confirmantur, poſtmodum nomina ipſorum nominatorum,& nominantiū ad prouinciæ præſidem mittuntur,ut ita ſciant prouinciales, qui ſunt electi,& eligentes,& ſic quorum eſt periculum, ut eod. tit.l. exactores mandat ergo Imperator iſtam formam diu obtentam circa eligēdos ſuſceptores obſeruandam,ſublata omni ambitione, ac vult ut dictis ſuſceptoribus,& familiæ ſuæ dentur ſumptus in pabulis,& alijs neceſſarij ſecundum antiquam conſuetudinem. Secundo dicitur,ꝙ circa eligendos irenareos,& optiones ſeruanda eſt antiqua
2 conſuetudo,licet de iure aliter fieri debeat. Irenareus in maſculino,ſeu irenarea in fœminino,dic quaſi arcens iram,uel quaſi monarchiam habens,ideſt poteſtatem ſuper homines,& dic irenarcha,ideſt ſuper electione irenarchæ. ſunt autem irenarchæ ut dici-
3 tur infra de irenarch.in fi. lib.10. Optiones ſunt alij officiales,ſiue quoddam genus exactorum publici debiti,de quibus dicitur infra.
4 de apoc.publ.l. quicunque,& dicitur hic in glo. Nota in lege iſta, ꝙ ſeruanda eſt in electione officialium,etiam ſi ius cōmune dicat in contrarium,antiqua conſuetudo,ut ff.de aq.plu.arc.l. prius.ff.de ædil.edict.quod ſi nolit.§.qui aſſidua cum ſimil. tolerabilia namq; ſunt quæ uetus conſuetudo firmauit,ut ff.de pollicit. l. Imperator.
5 Secundo nota quòd non debet aliquis eligi ad honorem per ambitionem ſupra de an. excep. ſi quemquam de ambitu per totum,& infra de decur.l. omnis,quia ad honoris augmentum nō ambitione,ſed labore unumquemque conuenit peruenire,ut infra de re milit.l.contra publicam.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Bona alicui non ſunt propter crimen auferenda,niſi prius de crimine conſtet.*

Eorum patrimonia. Eorum. Titius commiſit aliquod crimen, propter quod ſi fuiſſet conuictus,& damnatus, debebat perdere bona, ſi moriatur antequam fuerit condemnatus extincto crimine morte, bona nõ ſunt auferenda, fallit in criminibus exceptis, quod dic,ut in gloſſ. Item pone alijs duobus modis caſum,qui ponuntur in gloſſ. iſtam tamen, quam poſui puto ueriorem, aliæ diuinationes uidentur.
1 Nota non eſſe auferenda bona alicui propter crimen priuſquam conſtet de crimine,ut dixi ſupra eo.facultas.

De conuen. fiſci debitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus modo habet ius commune in conueniendo ſuos debitores,modo deterius, modo pinguius.*

1 Super hac rubrica. Nota ꝙ fiſcus aliquãdo habet ius cõmune in conueniendo ſuos debitores cum alijs priuatis,ut infra eo.quoniam,& l.hi,& l.fi.aliquãdo ius deterius,quã cæteri priuati infra eo.l.1. aliquando pinguius, ut infra eo.l.ult.illa lex intelligitur, neque ſolutum eſt, & id quod ad fiſci rationem peruenerat, iterum ſolui debet, ſi ſubſcriptionis tabularij ſolemnitas ſeruata non fuit.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus huius legis tripliciter admittitur.*
2 *Actio perſonalis ſequitur ſingularem ſucceſſorem.*
3 *Promittere pro ſe ipſo aliquis poteſt: non autem fideiuſſor.*

1 Non iniuſta. Quatuor modis intelligitur lex iſta. Primo ſi pro aliquo adminiſtratore reipublicæ ego promiſi indemnitatem,quòd qui reliqua contraxit, nõ autem ego conueniar,niſi prius excuſſo principali, ſiue poſſideam bona, ſiue non:hoc dicit. Et ſecundum iſtum caſum, nota quòd licet, aliud eſſet

eſſet olim in aliorum fideiuſſoribus, qui fiſco promiſerunt indemnitatem, quia in alijs erat electio creditorum conuenire creditorē, vel fideiuſſorem in fideiuſſoribus fiſci, non vt ſupra de fideiuſſor. l. non rectè, & hic, eſt tamen hodie ius commune in Auth. de fideiuſſor. §. 1. Secundò pone caſum, ꝙ ipſe idem adminiſtrator promiſit indemnitatem reipublicæ, & reliqua contraxit, & ſic omnia bona ſua fuerunt fiſco tacitè obligata, alienauit mihi res aliquas, dicitur hic, ꝙ non ante ego conuenior pro illis bonis, fiſco tacitè obligatis, quæ ego poſſideo, niſi prius principali excuſſo, & hoc dicit. concordat. ff. eo. l. moſchis, aliud erat olim in expreſſa hipotheca: hodie eſt ius conmune in qualibet hipotheca, vt ſupra de pign. l. perſequutione, & auth. quòd ſi debitor. Tertiò pone caſum, ꝙ ille adminiſtrator debitor fiſci effectus, vendidit aliqua prædia ſua, & precium non ſolui, Procurator fiſci agit contra me debitorem debitoris fiſcalis, & petit precium à me condictione ex l. 1. ſupra quando fiſc. vel priuat. non aliter hoc poterit, niſi principali debitore non exiſtente ſoluendo, & hoc dicitur aliud in priuato, quia tunc duo eſſent neceſſaria, & quòd debitor pluris eſſet condemnatus, & quòd non eſſet ſoluendo, ut in præall. tit. & ff. de re iudic. l. à diuo pio. §. ſi quoque. Quarto, & vltimò intelligitur ſecundum terminos tertij caſus, quòd fiſcus, ſeu procurator fiſci petijt à me precium vtili actione prima, quam habebat directam contra principalem reipublicæ debitorem, non ante aget contra me illa vtili, niſi prius excuſſo principali per directam. Et ſecundum hunc vltimum caſum nota, quòd perſonalis actio ſequitur ſingularem ſucceſſorem, & fundum contra regulam, quam habes. ff. ad trebell. l. 1.
3 §. hæres. Item in ſecundo caſu aliud collige notabile ex lege iſta, quòd poteſt aliquis permittere pro ſe ipſo vt hic & in l. prox. ſecus in fideiuſſore, quod ex eo patet, quia non cōcurrit principalis cum acceſſoria. ff. de fideiuſſor. generaliter, & optimè colligitur hæc differentia. ff. ad Velleia. tutor, in prin. cum ſimil. ibi not. Et ſic ſecundum iſta iura duplex erat differentia inter fideiuſſorē, & promiſſorem indemnitatis, vt patet ex his, quæ dixi in ſecundo caſu.

SUMMARIUM.

1 *Inſtrumentum non valet, niſi ſit à tabellione ſubſcriptum.*
2 *Plura vbi ſunt neceſſaria, ſi aliquid deſit, non valet actum.*
3 *Procuratori fiſci qui ſoluit habens cautelam ſolemnem ſubſcripta manu publica, omnino ſecurus eſt.*

L. Fiſco.

L. Fiſco. Debebam tributum Fiſco, quia poſſidebam fundum tributarium, & ſolui tributũ exactori, & recepta apocha, non ſubſcripta manu Tabellionis, exactor ille cõuertit pecuniam, quã à me accepit, in ſuam vtilitatem, & ſic non peruenit ad fiſcum; dicitur hic quòd adhuc potero conueniri, prius tamen
1 men excuſſo illo exactore. Nota hic † ꝙ ſi Tabellio non ſubſcribat inſtrumentum, non valet vt hic, & infra de apoc. publ. l. 2. & ibi dicam. Secus autem ſi teſtes non ſubſcribant, quia ſufficit præſentiam interueniſſe in confectione inſtrumenti, vel cõtractus, & hoc deponunt, quando inſtrumentum reuocatur in dubium, & hoc in priuato, ſed in publico debent ſubſcribere, & non eſt neceſſe, quòd deponant, vt ſupra eo. & in autli. de fid. inſtrum. §. ſed & ſi quis, arg. contra ſupra de fid. inſtrum. comparationes. ſol. vt ibi aliud in teſtamentis, in quibus debent teſtes & ſignare, & ſubſcribere, vt. ff. de
2 teſtam. l. ad teſtium. §. pen. † Item nota, ꝙ vbi plura ſunt neceſſaria, ſi aliquod deſit, non valet, qđ agitur, vt. ff. de tranſact. cum hi. §. cum prætor, cum ſimil. Tertio not. ꝙ nihil eſt omittendum de ſolem-
3 nitatibus, vt dixi ſupra tit. 1. ſi minori. † Item collige hic arg. quòd vbi qui ſoluit procuratori fiſci, habeat inde cautelam ſolemnem ſubſcriptam manu publica, in qua ille procurator fiſci confitetur ſe recepiſſe illud debitum, quòd nullo modo poterit a modo conueniri, nec etiam in ſubſidium, ſed ſtatim illa confeſſione emiſſa, debitor eſt ſecurus, ſupra de non nume. pecun. in contractibus. §. 2. & ſupra de quadr. præſcrip. l. 1. in fi. & colligitur hic a contrario ſenſu, & ſic deterioris conditionis erit fiſcus, quàm priuatus creditor, qui infra 30. dies poteſt opponere exceptionem non ſolutæ pecuniæ, vt in præall. l. in contractibus. Dubium in h. l. ſi male gerat officialis, nunquid collegæ tenentur ex mala ſocij adminiſtratione, & ſi tenentur, quis primo conueniri debet, vtrum nominator, an collega, an fideiuſſor. Et nota quòd primo ſuæ reſponſionis rationes præmittit: poſtea ſubiungit reſponſionẽ. tertiò dicit inde proceſſurum ſecundum ſuam reſponſionem.

SVMMARIVM.

1 *Iuris ordo ſeruandus: qui contra eum petit, non audiendus.*
2 *Iuris ordo duplex, generalis, & arbitrarius.*

Quoniam Augerio. Augerius, & filius, & quidam alij fuerunt electi exactores reliquorum, qui qualiter eligantur, dixi ſupra tit. 1. l. pen. Augerio, & filio mandata fuit adminiſtranda exactio certorum nominum, de

quibus

quibus nominibus non habuerunt ſe intromittere alij collegæ ſui, quæritur quorum erit nominum illorum periculum, & reſpondetur quòd talis ordo erit ſeruandus circa conueniendos prædictos exactores, vt primò excutiantur Augerius, & filius, quibus fuit ſpecialiter illud onus iniunctum, in defectum ipſorum conuenietur nominator, & vltimò peruenitur ad collegas, & intelligas quòd iſti collegæ conuenientur in illis caſibus, in quibus conueniretur tutor, facta diuiſione a iudice, ſi quando non remouerũt ſuſpectum, vel tardè remouerunt, vel iuri fiſci prodiderunt. Alij intelligunt, ꝙ fuit facta diuiſio a ſe ipſis, quod dic, vt in glo. & pro iſta opinione optimè facit. ff. de admin. tutor Lucius. §. 1. vbi apertè hoc dicitur.

1 † Nota ex h. l. de iuris ordine ſeruando: ibi Rationalis iuris ordinem ſequetur &c. ad quod facit in Auth. de hæred. & falc. §. inordinatũ, & dicemus infra qual. ciu. mãd. in d. l. fi. & ſupra de his, qui ad eccleſ. confug. l. præſenti, & ſi aliquis petit aliquid contra iuris ordinem non debet audiri ſupra de iuriſd. omn. iud. l. iuris ordinem. Et nota

2 † ꝙ duplex eſt ordo iuris, generalis, quo prætermiſſo vitiatur quod agitur ſupra de ſentẽt. & interloq. l. prolatam. ſpecialis, quo omiſſo, non vitiatur, vt quia primo de proprietate pronunciauit, & poſtea de poſſeſſione, cum debuiſſet fieri contrarium. ff. de iudic. l. ſi de vi. vel primo pronunciauit de poſſeſſione, poſtea ſuper violẽtia, cum deberet fieri ècõtra, quia ſpoliatus ante omnia debet reſtitui ſupra de ſuffrag. l. 1. tunc tenet quod facit, ſed poteſt appellari, vt ſupra de appellat. l. 1. Arbitrarius eſt enim offendere ſpecialem ordinem, q̃ communem. Et ſic pone in l. iſta, ꝙ iſte ordo iuris ſit ſpecialis, ꝙ primo conueniatur &c. quo omiſſo, valet ſententia, ſed poſſet appellari, & de hoc dic, vt not. 2. q. in ſumma. A. Circa materiam huius legis, & circa ordinem conueniendi gerentes, & non gerentes, vel nominatores adnecte diſtinctioni communi, vt in glo. ord. hic not. & idem not ff. ad municip. l. imperator, & ſupra de tranſact. l. 1. & inſt. de ſatiſd. tutor. §. ſciendum.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio fruſtratoria de iure nil efficit proceſſui.*
2 *Ceſſio non fit inuito creditore: & quando fallit.*
3 *Debitor in iure actionibus legitimis interpellandus: non comitijs aut propria authoritate.*

Hi qui. Ego fiſci adminiſtrator vendidi rem fiſcalem, & precium nondum accepi, conuentus à procuratore fiſci ad precium rei venditæ ſoluendum, volo cedere actionẽ fiſco contra illum

tra illum

tra illum emptorem; non ſum audiendus, immo debeo ſoluere fiſco de meo, & ab illo emptore actione exempto cõſequi illud precium in iudicio, & non propria auctoritate. Vel pone planius, ſcilicet, ꝙ debitor ſiſci, qualibet cauſa a fiſco conuentus, cedit actionem contra debitorem ſuum, non eſt audiendus fiſco inuito, ſed debet de ſuo ſoluere fiſco, & ſecundum formam iuris agere cõtra
1 ſuum debitorem. Nota † quòd exceptio, quæ non habet iuris effectũ, ſeu quæ eſt fruſtratoria de iure, non impedit, nec differt pro-
2 ceſſum, imò, ea reiecta, proceditur in cauſa, vt hic in prin. A. † Et ſecundum utrunque nota duo, & collige in l. 1. ꝙ non fit ceſſio inuito credirore, ut habetur hic & ſupra ſi cert. pet. l. ſi aduerſus. nã inuito creditore aliud pro alio non ſoluitur, ut ſupra de ſolutio. l. eis, qui, quod eſt uerum quando aliquis conuenitur ex ſuo contractu, ſecus ſi teneretur, qui habet actionem, quia tũc ceſſio actionis pro iuſta præſtatione habetur, ut ff. de pecul. quod debetur, dic ut ibi. Sed licet non fiat ceſſio inuito creditore, fit tamen inuito debitore
3 ut ſupra de nouat. l. 1. Secundo † ꝙ quilibet debet ſuum debitorẽ interpellare in iure, & legibus, & iudicijs, id eſt actionibus experiri, non conuitijs, non propria auctoritate, ut in l. extat, & in alijs concor. ut in gloſſ. & facit optimè in quib. ad cond. præd. fiſc. acced. l. 1. lib. xj. Item nota, ꝙ lex iſta continet ius commune.

SVMMARIVM.

1 *Debitores ſibi facere non licet cuiquam ex ſua adnotatione.*
2 *Inſtrumentum teſtium ſubſcriptione carenti non credendum.*
3 *De ſimilibus ad ſimilia proceſſus eſt rationabilis.*

Inter. Ob aliquod delictum bona Titij fuerũt publicata inter alias cartas Titij, inuẽta eſt quædam carta, ſcripta manu Titij, non ſubſcripta aliquibus teſtibus, in qua ipſe ſignificabat aliquos ſuos eſſe debitores, ex iſta ſcriptura non erunt compellendi illi debitores ad ſoluendum fiſco, ſi debitum aliàs non probatur,
1 item ècontra in alijs cauſis, ut hic dicitur. Nota † quòd iniquum eſt, ut ſua quiſque adnotatione ſibi faciat debitores, ut hic, & per-
2 nicioſum, ut ſupra de probatio. exemplo. Item † quòd non creditur inſtrumẽto, quod teſtium non habet ſubſcriptionem, ut dixi ſu
3 pra eo. l. 1. † Item nota procedendum de ſimilibus ad ſimilia, ut hic & ſupra de inoff. dotib. l. vna.

De

De fide inſtrum. & iure haſtæ fiſcalis, & de adiectionibus.

SVMMARIVM.

1 *Probatio eſt iudici facienda.*
2 *Actus, in quo plura ſunt neceſſaria, non valet aliquo omiſſo.*
3 *Solemnitatem actui defuiſſe qui dicit, an teneatur probare.*
4 *Venditioni, quam facit fiſcus, quæ ſunt neceſſaria, remiſſiue.*

Quod in libellum. Fui fiſco condemnatus in centũ, prædium meum in cauſa iudicati captum, & diſtractum a fiſci procuratore non obſeruata ſolemnitate, & ordine, dicit Imperator quòd debeo adire procuratorem fiſci, & ſoluere centum: quæ debeo, in quibus fui cõdemnatus, per quæ facta fuit illa venditio, omiſſa conſueta ſolemnitate, & ſic recuperabo ab illo emptore rem meam cũ fructibus perceptis, & per-
1 cipiendis. Nota † ꝙ probatio eſt facienda Iudici vt ſupra de cond. ob turp. cau. l. 1. cum ſim. Secundò nota quòd nil eſt omittẽdum, & omiſſió ſolemnitatis uitiat rem, de qua agitur ſupra de ſenten. l. pro latam, & ff. de tranſact. l. cum hi. §. ait prætor. interdum tamen non ſeruatur ſolemnitas, vt C. de form. & ff. de leg. 2. codicilli, in fi. ſecunda argumenta obtinent in ſolemnitate verborum, de quibus non eſt curandum vt ſupra de conſtitu. pecu. l. 2. & de leg. 1. l. omne
2 verbum. † Tertiò nota quòd vbi plura ſunt neceſſaria, aliquo omiſſo, non ualet quod agitur, ut hic, dixi ſupra de iur. fiſ. l. ſi minori.
3 † Quartò nota ſolemnitatem præſumi, vt ff. de probat. quæcunque in fin. ita qui dicit ſolemnitatem defuiſſe, debet probare defectum, vt hic, & in l. proxi. quod non placet, vt hic not. & dic quòd probat eo ipſo; quòd alius contrarium non probat. diſtingue inter intrinſecam, & extrinſecam ſolemnitatem, vt not. in l præall. ſi minori. Quinto nota caſum ſpecialem, vbi quis propter titulum non excuſatur a percipiendis, & facit. ff. de rei vend. l. fructus, & ſupra de rei
4 vend. l. qui fundum. Sextò nota de ordine ſeruando. † Vltimò not. melius hic in glo. ord. quàm alibi, quæ ſunt neceſſaria in venditione, quam facit fiſcus.

Duplex ratio. Ego erã debitor, pro illo debito res mea, quæ erat precij, capta fuit, non ſeruata ſolemnitate, & etiam vendita precio viliori: dicit Imperator, quòd ſi potero probare quæ dico, ꝙ duabus rationibus potero illam rem recuperare, & quia ſolẽnitas fuit

omiſſa

omiſſa,& res viliori precio vendita,ſolutis tamen, quæ fiſco debebam,& hoc dicit. Ex eo,quòd dicit, quòd debeo ego probare defectus,tu dic,vt ſupra l.prox.& omnia ferè,quæ ibi dixi, hic poſſunt repeti. An. & differt. h. l. à ſuperiori,quia hic de iniuſto precio, de quo dicit,nil ibi dicitur. Item hic dicit de duabus tantum ſolemnitatibus omiſſis,ibi de multis.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes & inſtrumenta quomodo vim parem obtinent remiſſiue.*
2 *Filij res non moleſtandæ propter matris delictum.*
3 *A Fiſco re empta non transfertur dominium in emptorem niſi precio ſoluto.*

Et ſi inſtrumenta. Vxor mea emit domum aliquam à Fiſco,& precium ſoluit,& eã per traditionem accepit,& ſic fuit in ea translatum dominium,& de hac venditione non fuit factum inſtrumẽtum; modò ob delictum matris meæ vxoris omnia bona ipſius confiſcantur. mouet Procurator fiſci quæſtionem vxori meæ de illa domo dicens eſſe matris, quæritur quid iuris ſit:dicit Imperator,quòd licet non ſit inſtrumẽtum,vel quod fuit factum,amiſſum, ſi cum alijs probationibus patere poſſit; puta teſtibus,vxorem emiſſe domum illam à fiſco, non debet fiſcus controuerſiam mouere; vel poteſt poni caſus, ꝙ mater emit nomine filiæ,& ſoluit quaſi mater emiſſet, patiebatur
1 filia quæſtionem a fiſco. Nota in hac l. quòd parem vim obtinent teſtes,& inſtrumenta,quòd dic vt ſuprà de fid.inſtrum. l.in exercẽ-
2 dis. Secundò nota propter delictum matris nõ debere res filij mo-
3 leſtari,quod dic vt ſupra ne fil.pro patr.per totum. Tertiò,quòd ſi emo rem à fiſco, & per traditionem accipio, etiam ſi de precio ſit habita fides,non transferetur in me dominium, niſi precio ſoluto, vt ff.de iur.fiſc.ſi procurator, in fi.ſecus in venditione, quam facit priuatus,vt inſt.de rer.diuiſ.§.venditæ. Quartò nota quòd fiſcus ſicut & priuatus non debet euincere rem,quam vendidit, vt infra ne ſi.rem quam ven.euin.An.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter ſubhaſtationem & pactum adiectionis.*
2 *Licitationi admitti poteſt is,cuius eſt res,quæ venditur.*

Si tempora. Cum fiſcus vendidit rem propriam, vel ſibi obligatam,vel alicuius debitoris ſui,qui ceſſauit in ſolutione,debet fieri ſubhaſtatio,& in ſubhaſtatione iſta de-

bet dici per præconem, quicunque plus dederit hinc ad vnũ menſem, hãc rem talem, licet res jilla ſit vendita à fiſco, ſi veniat aliquis, qui velit plus dare admittendus erit infra menſem, & ſi ſit debitor, qui in ſolutione ceſſauit, ſcilicet illo tempore elapſo, non admittitur licitator, ſed remanebit penès primum emptorem, & hôc dicit. Et quòd hæc licitatio non habet locum in venditionibus factis à ciuitate, niſi hoc habeat ex ſpeciali priuilegio, vt infra de vẽd. reb. ad ciu. pert. l. 1. & 2. & poterit cunctas vendere ſub pacto adiectionis
1 in diem, ſicut quilibet priuatus, Et nota differentiam inter ſubhaſtationem, & pactum adiectionis, quia ſubhaſtatio fit publicè per præconem, pactum fit inter emptorem, & venditorẽ, & hoc nota.
2 Item nota, ꝙ ille, cuius res eſt, quæ venditur, poteſt admitti adlicitationem, vt ff. de in diem adiect. l licet. de fructibus autem perceptis medio tempore, vel præcedentibus ff. de iur. fiſ. l. fi.

S V M M A R I V M.

1 *Reſcriptum nec concedi debet in alicuius iniuriam, nec conceſſum valet.*
2 *Dominium per reſcriptum non tollitur.*
3 *Reſcriptum nec tranſactionem reſcindit: nec ſententiam: nec venditionem perfectã.*
4 *Minor reſtituitur in omni contractu vel quaſi: fallit quando fiſcus vendit rem vt alienam.*

Quicunque. Ex annonaria adminiſtratione, vel ex alia cauſa effectus fiſci debitor, ſi Procurator fiſci, ſeruata omni iuris ſolennitate, ſubhaſtationibus; & alijs, propter dictum debitum vendiderit rem meam, venditio illa valebit, & emptor rem illam iure dominij perpetuò poſſidebit, nec reſcinditur occaſione reſcripti impetrati, vel prætextu minoris ætatis. nã licet ego ſim minoris ætatis, non propterea potero venire contra
1 venditionem rei meæ à fiſco legitimè factam. Nota in hac l. quòd reſcripta non debent concedi in iniuriam alicuius, & cõceſſa non valent vt ſuprà de emancipat. l. nec auus, & ff. neq. in loc. pub. l. 2. §. ſi quis à Principe cum ſimil. Immo conceſſum reſcriptum eſt interpretandum ſecundum obſeruantiam iuris communis vt ſupra de
2 inoffi. teſtam. ſi quando, in prin. Item nota quòd dominium acquiſitum emptori non tollitur per reſcriptum, quia dominia non immutantur, cum ſint immutabilia, ut de hoc not. infra ſi contr. ius, uel util. pub. l. fi. & facit infra de agr. & cẽſ. l. originarios cum ſimil.
3 Item nota quòd ſicut reſcriptum non reſcindit tranſactionem, vt ſupra de tranſac. cauſas, nec ſententiam, ut ſupra ſent. reſc nõ poſſ. l. fi. ita nec uenditionem perfectam, ut hic & ſupra de rei uend. l. ratas.

4 tas. Vltimò nota quòd licet minor reſtituatur in quolibet contra-ctu, uel quaſi, in quo, uel modice eſt læſus, ut ff. de minor. l. ut patri, fallit hoc quando fiſcus uendit mihi rem, ut alienam, ſecus ſicut ſuam, ut ſupra ſi aduerſ. fiſc. l. fi, & ſic minor habetur loco maioris, ſicut in iudicio momẽtaneæ poſſeſſionis, ut ſupra qui liber perſon. l. fin. cum ſimil. unum tamen plus deſideratur, quando uẽditur res minoris, ſcilicet præſentia tutoris, uel curatoris, ut ſupra ſi propter publicas penſitat. l. fi.

SVMMARIVM.

1 *Emens a fiſco prędia tributaria non tenetur ad præterita tributa: ſecus emens à priuato.*

Vltra. Tu eras debitor fiſci, quia debebas, quia ceſſaſti in ſolutione tributorum, ponamus, ꝙ illa reliqua tributorum erant mille, fiſcus propoſuit propter illa reliqua prædia tua uenalia, & præmiſſa ſubhaſtatione, & cum alia ſolemnitate ſeruata emi illa, ponamus pro centũ, non poſſum ego in plus conueniri, quàm
1 fuit precium emptionis, & hoc dicit. Et ſic nota, ubi uendidit fiſcus prædia tributaria, nõ tenetur emptor ad præterita tributa, niſi quatenus eſt precium. Secùs ubi uendit priuatus priuato, ſic ſol. contrarium. ff. de publican. l. imperator.

Quoties. Cum fiſcus rem alienam uendit, aut habet ibi partem, aut non, & tunc aut uẽdit ut ſuam, aut ut alienam, & ſi ut alienam, aut eſt ſeruata ſolemnitas iuris, aut non, primo caſu cum partem in re uendita habet fiſcus, ſeruatur hæc lex, ut in ratione partis, totam uendere poſſit, ſecundo, quãdo partem non habet, & uendit, ut ſuam, ſecurus eſt emptor ſtatim contra fiſcum agit uſque ad quadriennium, ſic loquitur ſupra de quadr. præſcr. l. bene à Zenone. Tertiò quando, ut alienam ſeruata ſolemnitate, non tenet uenditio, quia ſi fiſcus poteſt uẽdere ratione partis, quam habet, ergo à contrario, ubi partem non habet aliquã, uendere non poteſt, & ſi uendat, non tenet per iura prox. alleg. An.

De vend. rer. fiſc. cum priu. com.

SVMMARIVM.

1 *Transfertur aliquando plus iuris, quàm conſtet haberi: & dominium ab eo, qui non habet.*

Quoties. Habeo rem communem cum fiſco, priuilegiũ eſt, vt fiſcus poſſit vendere rem illam in totum, ratione ſuæ partis, quamuis minimę, & valet venditio expugnabiliter, & fiſcus precio ab emptore ſibi ſoluto, ſoluet in partem precij, vnde ego nõn potero de iure impedire emptorem, ſed ſi moueo emptori controuerſiam, debeo ſequi forum eius, & ſibi contra me dabuntur emptori defenſiones, ideſt quia authoritate vendentis rem ven
1 ditam non potero aduocare. Nota caſum vbi quis plus iuris trãſfert, quàm eum conſtet habere. Item qui non eſt dominus trãsfert
2 dominium. Item quilibet debet vti ſuis defenſionibus. Nota hoc ſpeciale in fiſco habente partem, vt totũm vendat, aliàs contra ſupra de com. rer. alien. l. 2. Si autẽ fiſcus non haberet partem, aut venderet rẽm meam, vt ſuam; & tunc ſolus fiſcus infra quadriennium tenetur, vt ſupra de quadr. præſcr. per totum, aut vt alienam, puta quia erat fiſco obnoxia, vel ego eram debitor fiſci, & ſeruata ſolẽnitas debita, & contra inſtrumentum mihi ſubueniretur, vt ſupra tit. 1. & 2. & vlt per totum; aut nõ ſeruatur ſolemnitas debita, quia fiſcus vendidit ſciens alienam, & tunc illa venditio non præiudicaret mihi, quia ſi hoc præiudicat ratione partis, ergo vbi nullam habet partem, non præiudicat, vt colligitur à contrario ſenſu. Nota etiam quòd actor ſequitur forum rei.

Ne fiſc. rem, quam vend. euinc.

SVMMARIVM.

1 *Prohibitum directe quod eſt, non concedendum per obliquum.*

Grauiſsimum. Ideò dicit grauiſſimum, quia emptio, & venditio ſolo conſenſu, & fide interpoſita contrahitur, quam in quolibet homine graue eſt fallere. ff. de conſt. pecun. l. 1. Sed in altioribus perſonis grauiſſimum eſt, vt hic, nam Imperator nobiliſſimus eſt, & mundi Dominus. ff. ad l. rod. l.
1 deprecatio. Item nota quod directè prohibitum eſt, non conceditur per obliquum, nam ſi fiſcus per ſe hoc non poteſt, non conceditur nomine alterius ſtationis. Item nota ex h. l. ſingulare, ꝙ ſublato genere, & quælibet eius ſpecies debet eſſe ſublata: facit Inſt. de adopt. §. fœminæ, & ff. de ſponſal. l. oratio.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus ſicut & priuatus non venit contra factum ſuum, quod de iure tenet: ſecus ſi non tenet.*

Grauiſſi-

Grauiſsimum. Si fiſcus rem aliquam vendidit, ſeruata ſolemnitate,& pretiũm percepit, nõ poterit contra illam venditionem venire. Sed quid erit, ego, & tu ſumus propoſiti diuerſis ſtationibus, cũ fiſcus habeat multas ſtationes,tu vendis rem aliquam pertinentem ad ſtationem meam,non debeo rem illam auocare ab emptore,ſed agere contra te,& petere pretium redactum ex venditione rei ad ſtationem meam pertinentis,& hoc dicit. Nota quòd fiſcus ſicut, & priuatus non venit
1 contra factum ſuum,quod de iure tenet, ſecus ſi non tenet, quod dic vt ff de adoption.l.poſt mortem. Item nota regulam,quem de euictione tenet actio &c.vt ff.de euiction.vendicantem. Item collige argumentum, quòd ſi Prælatus vendit rem vnius eccleſiæ ſibi ſubditæ,non poteſt reuocare,quaſi ſit alterius, vt not. in glo. Item hanc legem intelligo, quando interuenit debita ſolemnitas, aliàs ipſe idem fiſcus poteſt contrauenire,vt intelligitur, cum dicit, bona fide,& dixi ſupra de iur.fiſc.l.1. & 2.

De his,qui ex publ.ration.mutuam pecun.acceper.

SVMMARIVM.

1 *Venire contra factum ſuum,eſt inhoneſtum ac iniurium.*

Retractare. Fiſcus non poteſt retractare venditionem rei, quam vendidit,vel facere contra æquitatẽ, vel
1 honeſtatem, & ſic nota quòd inhoneſtum, & iniurium eſt, ꝙ aliquis veniat contra factum ſuum,quod dic,vt ſupra.l.prox.

SVMMARIVM.

1 *Ab officialibus publicis cũ mutua pecunia ſub vſuris accipitur, quæ pœna poſita.*
2 *Contractus fiſco damnoſus non valet.*

Si quis. Qui mutuam pecuniam accepit ab officialibus publi-
1 cis ſub vſuris,punitur pœna quadrupli,& h.d. Nota ꝙ pœnam quadrupli ſoluet,& mutuans,& accipiens, ſi mutuans participauit fraudem,nec exigetur a quolibet vnum quadruplum, ſed vnum ab omnibus,ut ff.de iur.fiſ.l. aufertur in fi. grauius enim punitur,qui aurum publicũ mutuo accepit,ut in l.proxi. & nota, quæ diximus ſupra de iur. fiſc. l.in contractibus, & nota ꝙ in hoc qua-
2 druplo ſimplex eſt rei perſequutorium, vt in tit. 1. Item nota ꝙ ſi fiat contractus fiſco damnoſus,non ualet.

SVMMARIVM.

1 *Fraudem committens pro precioſiore metallo, grauius punitur.*

Sciant. Tria dicũtur in h. l. Primo prohibetur aliquẽ accipere mutuò aurum publicum ſine Principis auctoritate. Secundo imponit pœnam deportationis, & omnium bonorum publicationis contra prohibitionem accipienti aurum publicum mutuo. Tertio imponit pœnam capitalem mutuanti, & hoc dicit.
1 Et ſic nota quòd grauius punitur, qui pro precioſiori metallo fraudem committit, vt hic & ſupra l. prox. Et ſic collige arg. ꝙ grauius ſit aliquis puniendus criminaliter de furto magnæ rei, quàm modicæ, vt ff. de pœn. l. aut facta. §. quantitas, & l. reſpiciendum. §. furta domeſtica.

R E M ſuam. Cũ fiſcus cũ alio creditore concurrit, aut agit actione reali, aut hypothecaria, & tunc qui prior eſt tempore, potior eſt in iure. ff. qui pot. pign. hab. l. pignus, aut perſonali, & ſiquidem ad pœnam, habet locum h. l. & ff. de magiſtr. conuen. l. fi. ſi ad ſortem, tunc ex priuilegio, quod habet inter perſonales, vt hic in fi. & ff. de priuil. cred. l. 2. 2. reſpon. Si autem agit ad precium rerum diſtractarum debitoris, tunc prioritas temporis obſeruatur. ff. de iur. fiſc. ſi res. §. 1. & hæc diſtinctio colligitur in glo. hic ſignatis.

Pœnis fiſcal. cred. præferri.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa fauorabilior illius eſt qui certat de euitando damno, quàm de lucro captando.*

2 *Dotem non perdit vxor bonis mariti propter delictum publicatis.*

Rem ſuam. Habeo Titium obligatum, qui poſtea obligatur fiſco ad ſortem, & pœnã, puta quia publicam pecuniam accipit, tenetur fiſco in quadruplum, in quo vnum ſimplum eſt rei perſequutorium, triplum eſt pœna, datur ergo hic modus, in quo fiſcus habet rei perſequutionem, fiſcus præfertur mihi, cum habeat priuilegium inter perſonales, at ſi in pœna, ego ſum fiſco præferendus, nam prius ſatisfiet mihi ad debitum, quàm fiſco ad pęnam, & hoc dicit, & hoc vbi eſt tempore potior, & in iure, & hic not.
1 Et nota hic quòd fauorabilior eſt cauſa illius, qui certat de

tat de damno euitando, quàm de lucro captando vt ſupra de iur. delib. l. fi. §. licentiam, & de codicill. l. fi. & de acq. poſſ. l. licet, & l. fin. arg. contra ſupra de iur. fiſ. l. certa, vt ibi not. hæc eſt ratio, quare priuatus præfertur fiſco in pœna. Sed quare priuato præfertur fiſcus, eſt ratio, quia fiſcus habet priuilegia in perſonali actione, vt ff. de priu cred. l. penul. §. 1. quia priuilegia perſonalia non extimantur ex tempore, ſed ex cauſa, vt ff. de priu. cred. l. priuilegia ſi priuatus ha-
2 beret priuilegia, vt ſupra dixi. Item collige arg. ſi bona mariti publicantur propter aliquod delictum, vxor non perdit dotem, cum dos ſit proprium patrimonium mulieris, vt ff. de minorib. l. 3. §. ſed vtrum, & eſt expreſſum. ff. ſol. matr. l ſi marito, in princ.

De fiſcal. Vſuris.

SVMMARIVM.

1 *Vſuram non deberi de pœna, quando ſit verum.*

2 *Statutum, quòd pro debitis homines non capiantur, quomodo intelligatur.*

Eius ſummæ. Eram obnoxius fiſcus ad pœnā legalem, vt dixi ſupra l. prox. vel conuentionalem, procurator fiſci iuſſit me ſoluere illam pœnam, fui in mora ſoluendi, nũquid poſt mortem teneor ad vſuras illius pœnæ dicitur quòd non, quia procurator vt ſoluerem pœnam, quæ certa erat, intendebat multare, ſi non ſolueram, ideſt aliquid ſoluerem vltra prædictā pœnam, & hoc dicit, & caue, quia ſi voluiſſet, non potuiſſet multare, quia non quilibet magiſtratus poteſt multare, vt ſupra de mod. multar. l. 1. & hic not Item nota quòd ſicut non debētur vſuræ vſurarum, vt ſupra de vſur. l. fi. eadem ęquitate non debentur vſuræ pęnarum, vt hic, & ff. de magiſtr. conu. l. fin. cum ſim. An. & eſt ratio, quia ſicut vſura vſurarum exigi nō poteſt, nec debet, vt ff. de vſur. l. placuit. & ſupra ex quib. ca. infam. irrog. l. improbum, ſic vſura pœnæ, quia vſura, pœna eſt; quia propter moram non ſoluentis, non lucri cauſa imponitur. ff. de vſur. cum quidā. §. ſi pupillo in fi. Item
1 nota quòd de pœna non debetur vſura, quod eſt verum in mera pœna, ſcilicet cum ex vna parte ſit lucrum, ex altera damnum: aliàs ſecus ſi intereſſet illius, cui eſt promiſſa, licèt pœna eſſet, quò ad ſoluentem, quia tali pęnæ benè currit vſura, & ſic intelligitur. ff. de mag. conu. l. fin. & ad municip. l. Lucius. §. paulus; ſimilis differētia eſt. ff. de eo, per quem. l. 1. §. ſi plures, & ff. neq. eum qui in ius voc. l. fi. & l. pen. Item nota quòd pœnæ, vel vſuræ, alia pœna, vel vſura non

adiungitur, quia non eſt addenda afflictis afflictio. Et ſic facit, ꝙ aliquis nō debeat poni in banno pro pœna, vel uſura, licet pro alijs poni poſſit. nam ſicut pœna non parit aliam pœnam, ſed iniuriarum exactionem, ita hic, non debet pœna, uel uſura, quæ pœna eſt
2 carceris pœnam inducere. Præterea cum dicitur in ſtatuto, ꝙ pro debitis homines capiantur, intelligitur de principalibus, nō acceſſorijs, ſeu pœnalibus obligationibus, nam ꝙ dicitur ꝙ fiſcus à ſuis debitoribus uſuram conſequi debet. ff. de uſur. cum quidā. §. fiſcus, non habet locum, niſi in principali, ut hic uides, & ſic debet illud ſtatutum interpretari ſecundum formam legis, quod fieri poteſt, de muner. & hon. l. vt gradatim. §. ſed & ſi lege.

SUMMARIUM.

1 *Obligationis ius non immutatur ex perſona hæredis.*
2 *Priuilegiatus ſuccedens non priuilegiato caret priuilegio, & contra.*

Sub Pignore. Mutuaui Titio decem ſub pignore, & promiſit mihi uſuras nudo pacto, & conuenit quòd pignus poſſit retineri in cauſa uſurarum, ſucceſſit fiſcus Titio, ſicut poteram retinere pignus pro uſuris contra Titium, ita po
1 tero contra fiſcum, & hoc dicit. Et ſic nota, quòd non immutatur ius obligationis ex perſona hæredis, ut ff. de uerbo. obligat. l. 7. Item
2 nota, quòd ubi priuilegiatus ſuccedit non priuilegiato, caret priuilegio priuilegiatus, ut hic, & ſupra de his quib. ut indig. l. poſtu. ſicut non priuilegiatus habet priuilegium, ſi ſuccedit priuilegiato, ut ff. de teſtam. non ſolum. & de mino. l. interdum, & ſupra de in integr. reſt. l. 1. 2. & 3. & facit. ff. eo. l. fiſcus, & de uſur. l. quidam. §. Fiſcus, & de iudic. l. hæres abſens.

SUMMARIUM.

1 *Princeps licet legibus ſit ſolutus, viuit tamen ſecundum eas.*

Fiſcum. Scriptum eſt in l. eos ſupra de uſur. quòd nemo poteſt ſtipulari uſuras, ultra dimidiam centeſimæ, exceptis quibuſdam perſonis ibi numeratis, de quibus hic fit mentio, uult hic dominus Imperator quòd illi legi ſit etiam fiſcus obnoxius, ut nullo modo poſſit ultra præfatum modum petere uſuras, ſiue ipſe principaliter contraxit, ſiue ſucceſſit alteri creditori,
1 quia tunc debet uti iure illius, ut l. prox. Nota quòd licet Princeps ſit le-

ſit legibus ſolutus, viuit tamen ſecũdum leges, ut ſupra de teſtam. ex imperfecto, & de legib. digna.

De ſent. aduerſ. fiſc.

SVMMARIVM.

1 *Fiſco ſententia contraria quando valeat, quando ſit nulla ipſo iure: & quando ille dicatur vti iure communi, remiſſiue.*

Cauſas. Egi contra fiſcum, uel fiſcus contra me, propter defectum ſui inſtrumenti ſuccubuit lata ſententia contra fiſcum, infra triennium fiſcus reperit inſtrumentum, dabitur ſibi reſtitutio intra triennium numerandum à tempore latæ ſententiæ, ſecus ſi interueniſſet præuaricatio aduocati fiſci, uel fraudis indicium; quia tunc & poſt triennium ſuccurreretur fiſco, & hoc dicit. Et nota quòd ſpeciale eſt in fiſco, ut prætextu inſtrumenti poſtea reperti, poſſit reſcindi ſententia contra ſe lata, ſecus in priuato, ut ſupra de re iudic. l. 2. niſi in caſu. ff. de iure iur. admonendi.
1 Et dic plenè, ut hic in gloſſ. quòd quando iudicatur contra fiſcum, quando ualeat ſententia, quando ſit ipſo iure nulla, quando dicatur uti iure communi, uel ſpeciali. Et ꝙ dicitur in fiſco, dic in pupillo, & eccleſia, ut hic not. per l. ut inter diuinum.

De bon. vacantib.

SVMMARIVM.

1 *Bona vacantia quæ deferuntur fiſco, quæ ſint: & quanto tempore præſcribantur.*

Scire. Si decedat aliquis ſine legitimo ſucceſſore ex teſtamento, uel ab inteſtato ſuccedente iure honorario, uel ciui-
1 li, bona talis dicuntur uacantia eſſe, & fiſco deferuntur ſi ſunt ſoluendo, & hoc ſpeciale in fiſco. non ergo habebit hanc prærogatiuam aliqua ciuitas, & ſi de hoc alicui ciuitati ad eius petitionem ſit conceſſum priuilegium, non ualet priuilegium, & hoc dicit, vnde dixi ad eius petitionem, aliàs priuilegium ualeret, ut infra de petit bon. ſubla. & nota hic quod ibi notatur. Item nota quòd ciuitas utitur iure priuati, interdum autem iure publico, de hoc dicam de iur.

de iur. reip. in rubrica. Item quòd ciuitati non deferuntur bona, ſed fiſco tantum, vt not. in tit. 1. l. ex varia. Item nota, quòd his bonis præſcribitur quadriennio à tẽpore denunciationis, viginti annis à tempore vacationis, quod dic, vt hic notatur.

SI quando. Hęc l. facit ad titulũ de bonis vacantibus, & dic caſum, licèt tex. vel glo. nil dicat, quòd ſupra l. 1. oſtendit quod ius habet fiſcus in acquirendo bona uacantia, quia tanquam dominus uendicat: modo in h. l. oſtendit quod ius habet in diſtribuẽdo, & dicit ꝙ pleniſſimum, quia, & donare poteſt, & facere quicquid uult.

SVMMARIVM.

1 *Integrum, dictio quam vim habeat in priuilegijs, & inſtrumentis.*
2 *Beneficia Principum pleniſſime ſunt interpretanda.*
3 *Verbum quandoque pro tota oratione ponitur: quandoque pro una columna.*
4 *Monaſterium ingrediens an ſtatim ſe, ſuaque Deo dedicare intelligatur.*
5 *Iuriſdictio meri imperij videtur donata, cum alicui donatur à principe aliquod caſtrum.*

Si quando. Ex ſola liberalitate non præcedente petitione mea, Princeps donauit mihi per quoddam priuilegium domum unam, quæ cum bonis uacantibus fiſco fuerat acquiſita, & in priuilegio continebatur, domum eſſe donatam integro ſuo ſtatu: ſub iſto uerbo continentur omnia pertinentia ad domum, & immobilia, adiacentia loca, mobilia, mancipia, fructus,
1 & omnia iura ſua, & hoc dicit. Nota de uirtute huius uerbi, integro, & cum habeas in mente petere in quolibet inſtrumento uenditionis, uel donationis, & idem ſonat, quòd in legatis uerbum, inſtructus, omnia ſupradicta continentur, ut ff. de fund. inſtru. l. quæ-
2 ritur. §. ſi fundus, & dicit ſupra de uerb. ſig. l. 1. & 2. Secundò nota ꝙ beneficia Principum pleniſſimè ſunt interpretanda, ut ff. de con ſtit. princ. l. fi. & dic, ut ibi. Tertio nota ſub generali uerbo omnia contineri, & indefinita æquipollere uniuerſali, ut ff. de off. præf. urb.
3 l. 1. §. cum urbem. Quarto nota, quòd uerbum in hac l. ponitur pro tota oratione, alibi pro una columna, ut ſupra de uſufru. l. antiquitas. Sed caue in eo, quod dicit de pecoribus, & mancipijs, quod intellige ſi ſunt, ibi gratia perpetui uſus fundi, aliàs non credo, quòd cederẽt, ut ff. de leg. 3. ſi chorus. §. 1. & l. ſi fundus legatus cum ſimil. infinitis. Nec ſub his uerbis debentur inſtrumenta, ideſt aliorum prædiorum, certè nec pecunia in hac domo repoſita, collecta nominibus, ut ff. de leg. 3. ſi tibi meuia per totam legem, & in §. fi. & in l. quæſitum. §. peto, cum cedent ergo ea mobilia, quæ ibi erant gratia per-

tia perpetui uſus, & ſic collige argumentum ad quæſtionem de fa-
4 cto. Nunquid ingreſſus Monaſterium, ſtatim in ipſo ingreſſu ſe, & ſua dedicet Deo, & uidetur quòd ſic, ut in auth. ingreſſi. aliter dico cum tali diſtinctione, ſi incontinenti cum ingreditur, facit profeſſionem, nec uult experiri religionis acerbitatem, tunc incontinenti ſe, & ſua ſunt Deo dedicata; aliàs ſi uelit experiri ordinem ſecundum iura noſtra infra triennium, ſecundum canones infra annum, ſi infra tempus probationis ingrediatur, non ſunt bona dedicata, quia non intrauit animo perpetuo ibi uiuendi argu. prædictarum legũ, & ff. de capt. & poſtlim. reu. l nihil, & ff. de relig. & ſumpt. fun. l. diui fratres. tunc enim dicitur uerè ingreſſus, cum recedere non poteſt, aliàs non poteſt admitti, ut ff. de acq. poſſ. non uidetur. Item ex eo quod hic dicitur, quòd tranſit domus cum iure ſuo collige arg. ut ibi alicui datur a Principe aliquod caſtrum, uidetur iuriſdictio meri Imperij eſſe donata argu. ff. de off. eius, cui mand. eſt iuriſd. l. 1. in fi. & de iuriſd. omn. iud. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Bona fiſco delata quomodo capiebantur, & incorporabantur cum bonis fiſcalibus.*
2 *Procurator bonis datus debet facere eorum inuentarium.*

Si quando. Lex iſta loquitur de vltima parte rubricæ, & ad euidentiam nota quòd in qualibet prouincia
1 erat vnus Comes rerum priuatarum, & alius procurator Cæſaris cum aliqua bona deferebantur in fiſcum quod ex multis cauſis accidere poteſt, vt ff. de iur. fiſ. l. 1. Comes prædictus capiebat bona, & tradebat ea procuratori Cæſaris, dic ergo caſum, quòd vbi bona aliqua fiſco deferuntur, primo capiet ea Comes rerum priuatarum, & tradet ea procuratori Cæſaris, & ille procurator rediget ea bona cum cæteris rebus fiſcalibus, & ſcribet ad inſtar cuiuſdam inuentarij, quæ bona ſunt delata in fiſcum, ſcribendo quantitatem, & qualitatem illorum bonorum, & iſta vocatur incorporatio, ſic enim iſta bona incorporantur cum alijs bonis fiſcalibus, cauſa autẽ, ſeu titulus propter quem iſta bona deuenerunt in fiſcum, debet ſcribi manu publica, contrafacientes puniuntur, & hoc dicit, vel expone hunc vltimum verſum, illo modo, vt in glo. Arg. ex hac l. quòd pro-
2 curator datus bonis, debet facere inuẽtarium, vt ſupra de bon. proſcript. l. ſi quis cum ſimil. & ff. de bon. autor. iud. poſſid. l. fi. de ventr. in poſſ. mitten. l. 1. § pen. in fi.

VACANTIA. Illius bona deferuntur fiſco, qui nullum reliquit legitimum ſucceſſorem.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Bona quo ritu & ordine fiſco deferebantur, ſiue omnia, ſiue eorum pars confiſcanda eſſet.*

2 *Inquiſitio cum ſit, quæ alicui præiudicet, illi tradenda eſt copia: Ea item facta ſpecialiter contra aliquem, is citari debet vt actibus interſit.*

1 Vacantia. Vbi aliqua bona deferuntur fiſco, vel alia de cauſa ſunt fiſco deferenda, eligũtur quidam, qui hic vocantur Palatini, qui præſtito iureiurando mittũtur ad præſidem illius prouinciæ, vbi ſunt illa bona vacantia, qualia, & quanta, & redigent in hanc inquiſitionem inſcriptis, & publicare eam, ſi eſt aliquis, qui velit reclamare dare ſibi copiam prædictæ inquiſitionis, ſi vllus appareat contradictor, mittet hanc inquiſitionem ad Principem, & Princeps mandabat Palatinis, vel rationali, ideſt procuratori Cæſaris, quòd certo loco vnitis, vt in glo. per quem fiet incorporatio illorum bonorum, & iſta forma obſeruabitur ſiue omnia bona alicuius ſunt confiſcanda, ſiue pars, ſiue res certa. Secundò dicitur, ſi contra factum fuerit, punientur Palatini, præſes, & aduocatus fiſci, & hoc dicit. Et nota quòd iſte modus ſeruatur, quando Palatini mittuntur ed præſidem, ad quorum inſtantiam præſes inquirit, cum traduntur, poſtea fiet inquiſitio ſecundum, quòd patet hic, & ſupra de bon. proſcript. l. ſi quis, ſed vbi non mittuntur Palatini, fit iſta incorporatio, vnica inquiſitione præmiſſa Comitis, & rationalis, vt dixi ſupra eo. l. ſi quando: Et an curator datus ad litẽ, debeat facere inuentarium, & de hoc not. in glo. de epiſc. aud. l. de creationibus. Nota in hac l. caſum, in quo fiet inquiſitio de iure noſtro, & plenius patet inquiſitio & eius forma in l. præall. ſiquis alius. ff. ad ſyllan. l. 1. §. quæſtionem. alius. ff. de offic. præſc. congruit. §. ſi præſes, & no. omnes caſus, in quibus fit inquiſitio de iure canonico, & ſic innuit ſe compoſuiſſe tractatum de inquiſitionibus, & vbicunque dicimus aliquem ſine accuſatione puniri, dicimus eſſe locum inquiſitionis, vt ibi notaui. Sed nunquid ſi fiſcus agat contra aliquem poſſeſſorem, dicẽdo rem petitam ad ſe pertinere, procedatur ad inquiſitionem, lex iſta cum ſim. eſt argumentum quòd ſic, contrarium credo per l. 1. de conu. fiſc. debit l. quoniam, & melius infra de conduct. rer. fiſc. & ſupra de teſtam. l. ex imperfecto, & not. ſupra de inoffic. teſtam. l. ſi quando cum ſim. non obſtat. l. iſta, quia nullus poſſidebat, & nullus apparebat legitimus contradictor à principio vt ſupra de ed. diu. Adr. l. fin. hoc etiam ſignificat proprietas vocabuli, vacantia enim dicuntur, quæ à nemine poſſidentur, vt

tur, vt patet in conſtitutione, cum quærebatur, & concordat lex.
2 prox. & ſic facta generali inquiſitione. Item ex hac l. collige, cum ſit inquiſitio, & ex ea præiudicatur alicui, facienda eſt copia inquiſitionis, vt hæc lex expreſſa, quia nemini eſt auferenda legitima defenſio, vt ſupra de iur. fiſ. facultas. Illud tamen nō omitto, ꝙ vbi fit contra aliquem inquiſitio ſpecialis citari debet, vt ſit præſens iuramentis teſtium, & det exceptiones ſuas, & eſt expreſſum extra de accuſat. qualiter. §. debet arg. ff. de minor. l. in cauſæ. §. cauſę, & ſupra ſi per vim, vel al. mo l. fi. & in Regno per conſt. imperialem. Item nota, quod ius eſt de toto, idem de parte, ut ff. de pact. iure gētium. §. adeò, fallit. ff. de inoff. teſt. cum Papinianus. §. ſed nec impuberi.

De delatoribus.

SVMMARIVM.

1 *Palam, dictio in quo ſignificatu ſoleat accipi.*

1 Si ei. Palā, ideſt publicè, & apertè, aliter accipitur. ff. de rit. nupt. palam, quia ibi dicitur, palam, ideſt indiſtinctè; ſed hic nō ſic eſt capere, ſcilicet, ex teſtamento, vel ex alia cauſa, quæ nota. inſt. de legat. §. legati. Item nota ꝙ non poteſt fieri palam, nec clam factum tenet. Item vbi non eſt delictum, ceſſat actio.

SVMMARIVM.

1 *Tacite aliquem rogari qualiter dicatur, remiſſiue.*
Capax quibus temporibus debeat is eſſe, cui relinquitur nu. 1.
2 *Occulte cui relinquitur vel donatur, fit præſumptio contra eum: ſed in quo caſu valet illud relictum ſeu donatum.*

Si ei. Vbi tacium legatum, ſeu fideicommiſſum relinquitur ei, qui capere poteſt, legatum valet; & ideo nō habet locum delatio: tūc enim locus eſt delationi, vt ille fideicommiſſarius perdat relictum, & fiſco applicetur, cum talis eſt ille, cui eſt relictum,
1 cui palam relinqui non poſſet. puta quia eſſet non capax. Nota in gl. qualiter dicatur aliquis tacitè rogari, & quibus temporibus de-
2 beat eſſe capax ille, cui relinquitur. Nota quòd licet, ſit præſumptio contra illum, cui occultè relinquitur, vel donatur, tamen ſi non fiat contra prohibitionem, illa donatio, vel relictum valet, vt expreſſum eſt extra vt eccle. ben. cap. vt noſtrum, quædam tamen ſunt,

ſunt, quæ ſi clandeſtinè fiant, non ualet, ut electio, ut extra de clandeſt. deſponſ. per tot. & ff. de adm. & per. tut. nō exiſtimo, & de aut. tutor. pupillus, & de rit. nupt. l. ſi.

SVMMARIVM.

1 *Officium excuſat à pœna: nec alicui debet eſſe damnoſum.*
2 *Iuſſus ſuperioris excuſat.*

Monente. Ad euidentiam nota, ꝙ ſi delator non probat, quæ defert, punitur, ut dicetur infra eo. ex uaria. Pone ſic caſum. Ego eram Palatinus, ad cuius ſolicitudinem pertinebat, perſequi delationes factas; Titius detulit in fiſcum aliquē non capacem, & ratione officij mei ad iuſſum procuratoris Cæſaris proſequutus illius delationem non probaui, dicitur ꝙ non patior pœnam delatoris triplici de cauſa, & quia officium meum me excuſat, & iuſſus procuratoris, & quia ego ago, non detuli, & hoc
1 dicit. Nota primo ꝙ officium excuſat aliquem à pœna delationis, ſicut alibi à pœna calumniæ ſupra qui accuſ. nō poſſ. l. 2. quod procedit forte, quia officiū nemini debet eſſe damnoſum, vt ff. quēad. teſtam. aper. ſi quis, & ex eo, ꝙ melioris conditionis eſt, qui facit ex neceſſitate, quàm ex voluntate, ut ff. qui ſatiſd. cog. ſi fideiuſſor. §. 1.
2 Secūdo ꝙ iuſſus ſuperioris excuſat, ut ff. de his, qui not. infa. l. furti. §. iuſſu, & de aq. plu. arc. l. quēquam. quod procedit ex eo, ꝙ dignus eſt uenia, qui obtemperauit, ut ff de infamib. l. liberorum, & dic plenè, ut ff. de reg. iur. non videtur. §. iuſſu, ſed licet excuſet iuſſus, non importat neceſſitatem quia fit à Magiſtratu, ſed mādatum, à quolibet alio, ut Inſt. de attil. tut. & de obedientia dic, ut ff. de re milit. l. 3. §. in bello.

SVMMARIVM.

1 *Negans aliquid, & id alij imputans, an videatur accuſare.*

Nulla. Procurator fiſci agebat contra me, quaſi poſſiderem rem ad fiſcum pertinentem, & ego negaui me poſſidere, & alium aſſerui poſſeſſorem, licet non probauerim illum poſſidere, non patior pœnā delatoris, quia non feci hoc uolens aliquem deferre, ſed me exonerare, & not. arg. ad quæſtionem de facto. fui
1 accuſatus de homicidio, dixi ego quòd non occidi, ſed Titius, nunquid uideor Titium accuſare, reſpon. per L. iſtam quòd non, & ff. de iur. fiſc. l. 1. & l. fiſcus in fin.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Delator infamis efficitur: & puniendus ſi non probat.*

Ex varia. Qui in aliqua cauſa defendit rempublicam, licet ſuccumbat, non patitur pœnas delatoris, quia illi ſoli delatores puniuntur, qui alienum patrimonium propter præ-
1 mium in fiſcum deferunt, & hoc dicit, & nota quòd pœna delatoris eſt infamiæ. Item ut puniatur, ſi non probat, ut erat puniendus delatus, ſi fuiſſet conuictus, ut ff. eo. l. 2. & l. ſenatus. §. diuum. interdum pœna capitis, vt in l. ſeq. à qua pœna quis excuſetur, habes ſupra eo. l. monente, & ff. eo. l. 2. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Fiſci in cauſa debet adeſſe aduocatus eius, alias actus non valet, in eius præiudiciũ: ſecus in priuatorũ cauſis: tamen dandus eſt terminus ad veniendũ cũ aduocato.*
2 *Fiſcalibus in cauſis eſt ordo iuris ſeruandus.*
3 *Pœnæ ſunt inuentæ ad rigorem & ſeueritatem iudicum.*

Omnes. Qui deferunt aliquos, debent deferre præſente aduocato fiſci, aliàs puniuntur extrà ordinem, quia quando aliqua bona ſunt vacantia, debent præſente aduocato fiſci vendicari, ſeruato iuris ordine. Secundo puniuntur delatores ſeueriſſima pœna, quia capitali, puta quia ferro, & intellige de illis, qui
1 ex conſuetudine deferunt, & non probant, ut no. in glo. Nota ꝙ in cauſa fiſci debet eſſe præſens aduocatus eius, aliàs non valet, quod fit in prǫiudicium fiſci, ut ſupra de aduoc. fiſ. l. fi. & ff. eo. l. ſi fiſcus. ſecus in cauſis priuatorum, ut ſupra de procurator. l. velamento, eſt tamen dandus terminus inueniendo aduocato ut ff. ex quib. cau. maior. l. ab hoſtibus in fi. & l. ait prætor in fi. quando abſentia eius, qui debet eſſe præſens, uitiat iudicium, dic ut not. extra de offic. de-
2 leg c. cauſam quæ. Secundò nota ꝙ in cauſis fiſcalibus eſt ſeruãdus ordo iuris, ut infra de conductor. rer. fiſcal. l. 1. in fi. ut dixi ſupra de
3 con. fiſc. deb l. pen. In ſecundo dicto nota quòd pœnæ ſunt inuentę ad iudicum ſeueritatem, concord. infra de exact. trib. l. nemo, quæ pœnæ implorantur contra delinquentes, ut hic. Item nota in fi. Secundum ueram opinionem, quòd grauius puniuntur, qui conſuetudine delinquunt, dicemus infra de ſuperexact in fi.

SVMMARIVM.

1 *In crimine lęſa maieſtatis omnium eſt exęquata conditio.*

Seruum.

Seruum. Si ſeruus deferat dominum,& non probauerit,punietur grauius ad aliorum exẽplum, & terrorem aliorum,vt ſuprà ad l.iul.repet.l.1.& infra de petit.bon.ſubl.l.fi. & puniuntur etiam,qui probant, & ſic qui cõtra prohibitionem rem
1 proſperè geſſit,cõcor.ff.de re mil.l.4.§ in bello. Item nota quòd in crimine læſæ maieſtatis omnium eſt exequata conditio vt ſupra ad l.Iul.maieſt.nullus,& ff.eo.l.famoſi.

De Petit. bon. ſublatis.

SVMMARIVM.

1 *Bona damnati crimine læſæ maieſtatis acquiſita fiſco, vt nemo petat ſibi concedi pœna eſt indicta.*

2 *Reſcriptum non valet importunitate petentis conceſſum, nec conceſſum contra publicam vtilitatem. nu.4.*

3 *Conceſſio non valet eius rei,cuius prohibetur petitio, niſi ſcribatur, non obſtante tali lege.*

4 *Reſcriptum principis ita valet, vt impugnari non poſſit, cum apponuntur verba quædam: tam quo ad gratiam,quam quo ad iuſtitiam.*

1 Si quis. Aliàs quiſquis, bona cuiuſdam damnati, crimine læſæ maieſtatis,acquiſita fuerunt fiſco, prohibet Imperator, vt nemo petat illa bona, vel rem aliquam de illis bonis ſibi concedi,ſecundo ponit tanquàm violatorem huius legis,qui petierit ſibi dicta bona concedi. Tertio dicitur quòd ſi propter petitionem alicuius petentis, conceſſimus alicui reſcriptum de petitis bonis,non valet reſcriptum. Quarto & vltimo dicitur, quòd ſi præfata bona conceſſimus alicui non petenti, tenet conceſſio facta ex mera Principis liberalitate,& hoc dicit. Nota primo quòd attendi-
2 tur conſuetudo in puniendis delictis. Secundo nota quòd reprobatur inhiatio,ideſt frequens petitio, & reſcriptum non valet, cõceſſum importunitate petentis, immo retorquetur tale priuilegium contra eum,in cuius fauorem eſt conceſſum, ſi quando conceſſio tenet facta ad poſtulationem petentis,vt ff quòd quiſq.iur.l.3. contra regulam ſuperioris legis,qui contra legem ſupplicat,vt ſupra l.
3 prox.& infra de theſaur. Tertio nota, cuius rei prohibetur petitio, non valet facta conceſſio,niſi dicat,non obſtante tali lege,vt hic,& ſupra ſi nupt.ex reſcript.pet.l.fi.in fin.& ff. de leg.3.l. ſi quis in prin.
4 cum ſim hic not. Item nota quòd non valet reſcriptum contra publicam vtilitatem,& collige caſus,in quibus reſcriptum non valet, & nil

Digitized by Google

&c nil operatur ſupra de fal.mon.l.fi.&c de anno.&c trib.l.in fraudem cum multis ſimilibus,infra de fund.patrim.omnes,&c infra de indiction.l.1.&c de can.frum.vrb.ro.l.2.in fi.&c infra vt nem.lic.in empt. ſpet.l. vn. &c ſupra de oper. publ. l. præſcriptio, &c infra de aquæd. l.
5 omnis,&c l.diligēter. Quarto nota ꝙ valet reſcriptum Principis vltronea voluntate conceſſum iuxta illud, coram Rege ſuo de paupertate tacentes, plus præſentem ferunt; &c nota optimam cautelam,ꝙ facias apponi in reſcripto Principis, vltronea voluntate conceſſimus,quod tale reſcriptum non poteſt impugnari, quando reſcriptum continet gratiam,ſed vbi iuſtitiam,ibi exprimatur poſtulatio eius,cui conceditur.Vltimo collige, ꝙ quædam honeſtè accipiuntur,quæ non honeſtè petuntur, vt ff.var. &c extraor.l.1.§.fi.

SVMMARIVM.

1 *Bona ob crimen læſæ maieſtatis fiſco acquiſita petentibus ſpes & occaſio omnis ablata penitus fuit.*

2 *Canones ciuiles pertinentes ad publicum peti prohibetur, nec ſunt concedendæ res ciuiles ad publicum pertinentes. 4.*

3 *Vitia malefactaque tollere qui vult, originem radicemque eorum debet tollere.*

1 Omne ſemen. Lex ſuperior prohibet nequis petat bona fiſco acquiſita ob Maieſtatis crimen, ab aliquo commiſſum, lex iſta loquitur generaliter tollendo omnem ſpem, &c omnem occaſionem petenti res ad fiſcum delatas. Dicas,quòd vbi aliquis,vel aliqua deceſſit ſine legitimo ſucceſſore &c ideò bona vacantia fuerunt fiſco quæſita,vel quocunque modo fuerunt ad fiſcum deuoluta, quòd nullus petat illa bona cuiuſcunque petitionis, vel ſectæ fuerit ille quondam Dñs bonorũ vacantium. Secundo ibi; cum nec illis &c.imponit pœnam exquæſtori, qui prædictæ petitioni dedit aſſenſum,inſinuando,&c legendo eam coram Principe, vel etiam ſcribendo reſcriptum, quia non aliter olim valebat reſcriptum, niſi ſubſcriptum ab exqueſtore. Tertio ibi, memoriales &c. punit memoriales vt ſupra, &c punit tabelliones,ſcilicet, qui hic memoriales appellantur, qui ſcripſerunt hæc
2 reſcripta.Quarto ibi pari forma,prohibet peti canones ciuiles,pertinentes ad publicum, &c dicit,inde conceſſum reſcriptum, vel aduocationem, vel pragmaticam ſanctionem nullius eſſe momenti,
3 &c hoc dicit. Nota in primis uerbis huius legis, qui vult emendare aliquod vitium,debet tollere originem, &c radicē illius vitij, vt hic, &c in auth.de non alien.aut perm.§.ſummaria in fi.ibi,ipſa rei principia perimentes.In ſecundo dicto nota, ꝙ non eſt reſpondendum

 ei,qui

Digitized by Google

ci, qui petit aliquid contra iura, arg. infra de fund. patrim. l. pen. Secundo nota quòd punitur quis in exercitio, ꝙ dicas ſupra tit. 1. l. fi. in tertio dicto nota ꝙ punitur tabellio, qui facit inſtrumentum de contractu prohibito arg. ſupra de ſacroſ. eccleſ. l. iubemus, circa medium, & de eunuch. l. 1. & infra. vt nem: ad ſuum patroc. lib. xj. & infra de immun. nem. conc. l. 1. Item nota ꝙ in quibuſdam caſibus tenet conceſſio bonorum non pertinentium ad fiſcum, vt not. hic in
4 gl. ord. Item nota in vltimo dicto, ꝙ nemini ſunt concedendæ res ciuiles ad ius publicum pertinentes, & ideò ea, quę habet condemnatus à publico, nòn dantur in cauſa iudicati ſupra de except. rei iudic. l. ſtipendia.

De his, qui ſe deferunt.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus huius legis approbatior.*
2 *Electionem habere habet vim priuilegij.*

1 IS CUIUS. Titius inſtituit me hæredem, & rogauit me tacitè reſtituere hæreditatem vxori ſuæ non capaci. quod ſi ego ſtatim, ideſt poſt apertas tabulas defero in fiſcum, illud tacitum fideicommiſſum, habeo tertiam partem illius dodrãtis, quem erat mulier habitura. Secundò ꝙ ſi ego tacebam, & nil dicebam de hoc tacito fideicommiſſo, nec mulier ſimiliter ſe ipſam detulit, habebit pro præmio medietatem patrimonij defuncti, data ſibi electione eligendi, quam partem velit: ego autem, quia fui inimicus, & mulieris, & fiſci, deportabor publicatis omnibus bonis, & hoc dicit ſecũdum verum intellectum, licet aliter intelligatur, quod non approbo. Et vt plenè videas de præmio delatoris, & probantis delationem, diſtingue, aut aliquis alium detulit, aut ſe ipſum; ſi alium puta rogatus reſtituere fideicommiſſum nõ capaci, habet tertium eius quod defert, ideſt tertiam totius dodrantis, vt in prin. h. l. Item præmium datur cuilibet alteri, & non hæredi deferenti non capacem, quia habet tertiam eius, quod deferret, & hoc vocatur vulgare præmium, vt ff. eo. edicto. §. extat. Si autem aliquis deferat ſe ipſum, vt fideicommiſſarius nõ capax, habet dimidiam eius, quod defert, ideſt, dodrãtis, vt ff. de iure fiſc. l. ſenatus, & l. Arrianus, fallit in vxore, quæ habet dimidium totius aſſis. vt hic, item habet priuilegium electionis, vt hic patet, & ſic habet vxor duo priuilegia, item ſicut delator habet pœnam, ſi non probat, vt ſupra de delator. ex varia, ita

ita habet præmium, ſi probat, vt hic, quia ſecundum naturā eſt &c.
2 vt ff. de reg. iur. ſecundum naturam. Item nota ꝙ habere electionem, eſt priuilegium, ut hic, & infra de methat. l. 2. alibi autem electio, ſorte dirimitur, ut infra quando, & quib. quart. pars deb. l. 2.

Si liberalit. Imp. ſocius ſine hær. deceſſer.

SVMMARIVM.

1 *Iuri accreſcendi in quibus eſt locus, remiſſiue.*

Iubemus. Donauit Imperator mihi, & tibi feudū, ſi tu decedis ſine liberis portio tua mihi accreſcit. Nota ꝙ aliquis ſuccedit ad ſolatium amiſſi ſocij, ſicut alibi ſupra de his, qui ant. apert. tab. l. vnica. Et eſt lex iſta argumentum, ꝙ in contra-
1 ctibus inter viuos ſit locus iuri accreſcendi, ſed contrarium eſt verum, vt in vſufructu, qui accreſcit proprietati etiam poſtquā alteri fuerit acquiſitus, vt ff. de verb. obl. l ſi mihi, & Titio, & de vſufr. accr. l. 1. 2. & 3. Et in quibus eſt locus iuri accreſcendi, dic vt in glo. ſupra quando non pet. part. pet. accreſ. hic eſt caſus ſpecialis.

Rubr. de theſauris.

SVMMARIVM.

1 *Theſaurum inuenire eſt donum & beneficium Dei.*
2 *Theſaurus non poteſt in aliquo inueniri etiam domino volente.*
3 *Faciens per alium videtur regulariter per ſe facere: in quo fallat.*
4 *Legis violator punitur pœna extraordinaria: hinc qua pœna puniatur contemptor mandati Regij, quæritur.*
5 *Dominium vtile an contineatur appellatione ſui.*

Nemo in poſterum. Dicta huius legis ſunt tria. Primum ſubdiuiditur. Primo dicitur, quòd nemo debet ſupplicare Principi, vt liceat ſibi theſaurū inquirere, quia aut vult inuenire in loco ſuo, aut in alieno, In ſuo poteſt ſine licentia, dummodò non quærat artibus improbatis, & ita ſuperuacuum eſt illud precibus impetrare, quod iure communi conceditur, in alienis verò locis, nemo audeat etiam volentibus dominis perſcrutari theſaurū, & hoc dicit vſque ad verſum. Quod

 ſi nobis.

ſi nobis. Secundò dicitur, quòd ſi aliquis hoc ſibi concedi à Principe poſtulauerit, vel cōtra legem iſtam alienum locum ingreſſus theſaurum inuenerit, domino loci theſaurum inuentum reddat, & ipſe puniatur pœna extra ordinaria, velut temerator ſaluberrimæ legis, & hoc vſque ibi. quod ſi fortè. Tertiò, & vltimò dicitur, quòd ſi aliquis in loco alieno arando, vel aliud opus faciendo the-
1 ſaurum inuenerat, cū loci Domino partiatur. Nota primo in hac l. diffinitionem theſauri, alia diffinitio ponitur. ff. de acquiren. rer. dom. nūquam. §. theſaurus, aliàs impropriè ponitur. ff. ad exhib. theſaurus. Secundo nota generale ſuperuacuum eſt id precibus implorare &c. vt hic & ſupra arbitr. tut. l. cum interdictæ. cum ſimil. & ſic, & ſuus hæres poteſt abſtinere, nec propterea habet neceſſe adire prætorem, vt ff. de acquir. hæred. l. ſi ei, qui. Tertio nota quòd donum, & beneficium Dei eſt inuenire theſaurum, ſicut dicunt ruſti-
2 ci in vulgari. Quarto nota caſum mirabilem, vbi quis non poteſt in ſuo facere, quod velit per alium, ſed per ſe tantum, ad hoc ſpecialiter inducitur. l. iſta, ex eo quòd dicitur, quod nemo poteſt in alieno inuenire theſaurum, etiam Domino volente, ergo poteſt Dominus in ſuo per ſe inuenire, non per alium concord. ff. de acquir. hæred. paulus, & ſupra de his, qui ven. ætat. l. 2. cum ſimil. regulariter contra, vt ff. de procurator. l. 1. & de hoc not. plenè, vt ff. de adm. rer. ad ciu. pert. l. 1. adnecte. C. de pact. l. fin. in glo. ſed ipſe non poteſt
3 paciſci. Item aliud notabile colligitur contra regulam generalē, quòd faciens per alium, non videtur facere ipſe. Regulariter contra. ff. de vi, & vi arm. l. 1. §. deieciſſe. Quinto nota quòd punitur ille, qui in locum alienum intrauit, cauſa inueniendi theſaurum, & inuenit, non ergo, qui ſolummodo intrauit, & nō probatur inueniſſe, licet poſſit teneri actione iniuriarum, ſi domino inuito intrauit.
4 Sextò nota violator legis punitur pœna extraordinaria, quia non eſt certa impoſita contemptoribus pœna, aliàs imponitur certa pœna, ut hic, & ff. de pœn. ſanctio legum. Et facit ad quæſtionem, qua conſueuit dubitari, qua pœna puniatur contemptor mandati Regij, & dico quòd ſi in mandato continetur certa pœna, illa afficiatur, aliàs extraordinaria, vt modo dixi in violatore legis, nam & mādatum Principis lex eſt, ſiue eſt Generale, ſiue eſt clauſum in corpore iuris, vt in auth. de mand. princ. ſiue ſpeciale in ea cauſa tantum, pro qua mandatum emanat, vt ſupra de leg. & conſtitu. l. 2. alij dicunt, quòd punitur pœna capitali, vt infra de veter. numiſ. poteſta. l. 2. ſed illa poteſt intelligi ſecundum præcedentem determinationem; nam, & alibi dicit lex imponi pœnam deportationis, vt infra defunct. limitro. l. fin. in fi. Alij alia pœna pecuniaria, vt infra de agent. in reb. l. fin. & ſic de ſingulis, ſed quæritur qua lege accu-

ſatur,

ſatur, vel cuius criminis eſt reus contemptor mandati Regij, reſponde audacter crimine ſacrilegij, vt infra, vt dign. ord. ſeru. l. 1. & de erog. mil. an. l. lege, in fi. ſupra de diuerſ. reſcript. l. ſacrilegij, & hoc probatur, contra quod dixi ſuprà, vt pœna ſit arbitraria, nam in crimine, vel quaſi pœna arbitraria eſt. ff. de ſacrileg. l. ſacrilegij. Item nota quòd quilibet debet eſſe contentus rebus ſuis, nec inui-
5 dere alienis vt ſupra fin. regund. ſi inſtrumenta. Vltimò quæro, per gloſſ. ordin. expeditur illa quæſtio, nunquid vtile dominium contineatur appellatione ſui, & dicitur quòd ſic, de directo, & vtili non eſt dubium, ſed nunquid directum dominium ſine vtili contineatur appellatione ſui, puta præſcripſiſti longo tempore rem meam, ego habeo directum ſecundum veram opinionem, & tu vtile, velut dedi tibi rem in feudum, nunquid ſicut in meo poſſum in eo loco requirere theſaurũ, & hãc quæſtionem arduam vidi de facto, nec in glo. de directo intelligas, & vtili: ponitur enim ad differentiam vtilis tantum. Et uidetur in præmiſſa quæſtione, quòd non contineatur appellatione ſui, quia cum deſierit habere effectum dominij, vt & conſtat, quia ille, qui habet utile, poteſt uendicare, ut ff. ſi ager uectig. l. 1. & ſupra de præſcript. xxx. ann. l. ſi quis emptionis, ergo ille, qui habet directum, non poteſt uendicare, quia duo non habent uendicationẽ vnius rei, vt patet in præalle. l. ſi quis, ergo non dicitur locus ſuus, quem vendicare non poteſt, ut ff. de aur. & argen. leg. l. quintus. §. argento. E contra, quòd ſic, quia poteſt uendicare alio poſſidente, quàm ille, cui ceſſit, ut ff. de ſuperfic. l. 1. §. quod ait ſolut. ſi poſſidente eo, cui ceſſit, ingrediatur, uidetur ingredi locum alienum, ſi alio poſſidente ſecus, ut optimè patet in dicto §. quod ait.

De annonis, & tributis.

SVMMARIVM.

1 *Aes alienum diuiditur inter hæredes.*
2 *Onus ſemper comitatur rem: ita vt cogatur ſubire onus, qui rem poſſidet oneri annexam.*

Æs quidem. Quidam, qui erat debitor alicuius, vt poſſidebat prædia tributaria, deceſſit pluribus relictis hæredibus, dicitur hic, quòd pro ære alieno tenentur omnes hæredes pro hæreditaria portione, pro tributis præteritis, & futuris

Digitized by Google

tenetur ille ſolus, qui poſſidet prædia tributaria, & hoc dicit. Nota
1 quòd æs alienum diuiditur inter hæredes, vt hic, & ſupra de hæred. actio. l. 3. fallit in caſibus ibi not. Secundo nota quòd vbi res eſt ob-
2 noxia oneri ſiue tributorum, ſiue decimarum, ſiue alicuius factionis, vt nauiculariæ, ſiue hypothecæ, ſiue canonis, vel ſimilis, ſemper onus comitatur rem, vt ille cogatur prędicta ſubire onera, qui rem poſſidet oneri adnexam, vt hic, & infra de pręd. nauicul. l. 1. & 2. & per totum infra de murileg. l. murilegu. in fi. ff. de publican. imperatores cum ſimil. & infra de exactor. tribut. l. fin. cum ſim. ibi not. & infra de diuerſ. præd l. pen.

SVMMARIVM.

1 *Patrimonialia principis erant duplicis generis.*
2 *Tributorum ac collectę impoſitio non debet eſſe grauior quàm patiantur vires terrę bonorumque ſubditorum.*

Indictiones. Onera patrimonialia, quæ poſſeſſoribus indicuntur, debent indici ſm modum exactionis ipſarum, & iſte modus ponitur infra de ſuſceptorib. l. modice
1 in fi. Sed nota, ꝙ patrimonialia duplicia ſunt, alia indicuntur perſonæ, gratia patrimonij, alia ipſis prædijs, vt de vtriſque dicitur. ff.
2 de mun. & hon. l. reſcripto. §. fin. Et hic nota quòd non debet quis plus grauari in tributis, & collectis, quàm patiantur vires terrę ſuę, vt hic, & infra eo. pro locis, & infra de fund. lim. l. 1. & infra de præd. nau. l. 2. & infra de ceſſ. l. 1. & l. qui ſe grauatos, & melius infra de immu. nem. conced. l. fi. & infra de quib mun. nem. liceat ſe excuſ. l. 1. infra quemadm. mun. in d. l. fi. & de apoc. pub. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Collectarum principis nec minor, nec maior ſumma ſolui debet. aliter &c.*
2 *Collectæ à principe ſolo imponuntur: ſi alius imponat punitur.*

Omnes. Debeant pro bonis ſoluere collectas, ſicut indictiones, vel ſuperindicta, quæ per manum Principis iniunguntur, ſeu diriguntur, nec plus exigetur, quàm iniunctum fuit
1 per Principem. Secundò dicitur, quòd ſicut nil vltrà exigitur, ita vel minus, quia præſes prouinciæ ſi quid remittit de collecta per Principem impoſita, de ſuo ſoluit. primum dictum exponitur alio
2 modo, vt in glo. proinde licentiam remittendi. Nota quòd collecta à ſolo Principe debet imponi, ſi alius imponat, punitur, vt infra de ex-

de excuſ. mun.l.placet. Secundò nota quòd non debet præſes facere gratiam de collecta concoſ.ff.de publica.l.fi.in fi. & ſupra de trāſ. præſes,& eſt ratio,quia ſpecies furti eſt de alieno largiri.

SVMMARIVM.

1 *Extraordinaria dicuntur multoties in iure,quæ ſunt ſine ſolemnitate.*
2 *Doctor ſolemniter legere dicitur,qui non legit extraordinarie.*

Omnes omninò. Scilicet,prouinciales,qui deuotiſſimi vocantur,debent hilariter ſoluere publicas,& ordinarias functiones,quæ cum ſolemnitate indicū-
1 tur,non ſunt extraordinaria,vel ſordida,nec vocantur. Nota ꝙ ea, quæ ſunt ſine ſolemnitate, dicuntur extraordinaria, ſicut multoties inuenitur in iure:extraordinaria; ideſt extra antiquam ſolem-
2 nitatem. Item nota ꝙ ſine ſolemnitate iudicatur extraordinariū, & ideò doctor,qui aliquem librum ſolemniter legit in qualibet hora,non dicitur legere extraordinariè.

SVMMARIVM.

1 *Collecta maior, minorve ſoluenda pro diſtantia prędiorum ab eo loco, ad quem defertur*

1 Pro locis. In hac l.poteſt poni caſus ſecūdum quod ponitur infra de ſuſcept.l.modios in fi. vt illi,qui ſoluūt annonam de agris ſuis,& defert ad caſtra pro militibus conſeruandis, debeant ſoluere hanc annonam pro magnitudine loci,qu[illegible] poſſidet,& plus ſoluat ille, qui eſt propinquius illi, ad quem debet fieri delatio,quā ille,qui eſt remotus,fatigatus in deferendo,debet exonerari in ſoluendo. & nota ꝙ dixi ſupra eo.indictiones. Item nota ꝙ plus debet ſoluere ille in collectis,qui habet prędia proxima,quā qui habet remota arg.d.l.modios.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum contra publicam vtilitatem non valet: & cur nu. 3.*
2 *Aequalitas ſeruanda in ſolutione tributorum:& in quibus ſeruetur, remiſſiue.*
3 *Pacta ciuitatum contra vtilitatem publicam facta non valent. & cur.*

In fraudem. Poſſidebam prædia tributaria, impetraui reſcriptum, vt non cogerer ad ſoluendum tributa,non valet tale reſcriptum, quia in ſolutione tributorum eſt

ſeruanda æqualitas, æqua omnium debet eſſe conditio; & hoc dicit.
1 cit. Nota non ualet reſcriptum contra publicam utilitatem, ſic ſu pra de precib. imper. offer. nec damnoſa, & dic ut ibi cum ſimili-
2 bus hic notatis. Secundò nota æqualitatem eſſe ſeruandam in ſo lutione tributorũ, ſicut aliàs in iudicijs, vt infra de prox. ſacr. ſcrin. in ſacris, & in quibus ſeruetur æqualitas dic plenè, vt ibi notatur.
3 Tertiò nota argum. contra pacta, quæ faciunt ciuitates, concedendo alicui immunitatem, vel ut certum quid ſoluat, uel quod facit ciuitas alicui caſali, uel chriſtiani iudæis, ut fit Trani, quòd non ualeant iſtæ conuentiones, cum quis debeat ſoluere ſecundum modum rerum ſuarum ut ſupra eod. indictiones, & uidetur lex expreſſa, quod non ualeant hæc pacta infra de decurion. euacuatis. Si quæratur quæ eſt ratio, quod non ualeant hæc pacta, uel reſcripta, quod quis ſit exemptus a patrimonialibus, reſpon. quia alij onerantur per immunitatem alterius, quod eſſe non debet, ut infra de cẽſibus l. 1. de exact. tribut. l. exactores, & optima ratio, ut ff. de mun. & hon. l. 3. §. præſes, & dic plenius hanc rationem, ut no. infra de mun. & hon. l. 5. & dic ꝙ non ualet in præiudicium fiſci, ſed paciſcẽtium ſic, ut not. infra de decurion. euacuatis, in fin. magnæ glo.

SUMMARIUM.

1 *Aduocatus non cogendus exire prouinciam, nec eſſe aduocatus in appellationis cauſa.*
2 *Itineris diſtantiæ eſt habenda ratio.*

Nemo. Quando annona eſt deferenda ad caſtra, quæ hic uocantur manſiones, debet haberi ratio itineris, ut illi de una prouincia nõ portent ad aliam, ſed quilibet portet ad ſuam prouinciam, uel ad magis propinquam. hæc ratio dicitur infra. Item nullus eſt mittendus ad aliam prouinciam, ad cõſtruendum manſionem, in qua reddatur tributum, ut olim aduerſus hanc l. fie
1 bat. Et collige arg. ꝙ non cogatur aduocatus exire prouinciam, & ſic non cogitur eſſe aduocatus in cauſa appellationis, & dic ut ff.
2 de procurat. l. ſunt, & hæ perſonæ. §. 1. Secundo nota quod habenda eſt ratio itineris, ut ſupra eod l. pro locis, & argum. ff. de iudic. l. ſi longius, & not. plenè quid operatur diſtantia uiarum, extra de reſt. in integr. ex literis in fi.

Mediterraneæ. Homines ciuitatum mediterranenſiũ, quaſi dicat, ſylueſtrium, portabant annonam ad ciuitates maritimas, quæ erant in maritima, & contra, homines

homines ciuitatum maritimarum, portabant annonam ad caſtra ciuitatum mediterranenſium,& iſtæ ciuitates onerabant quęlibet annonam ſuam,in locum ferendo remotum,& nihilominus nulla erat utilitas publica, quare Imperator prohibet ne in poſterum hoc fiat, ſed quælibet ciuitas ad caſtra, & loca portet ſuæ Prouinciæ,& nota quòd ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta vel fructuarius non ſeruans domino conuentionem poteſt deijci de poſſeſſione.*
2 *Emphyteuta debet agnoſcere onera tributorum.*
3 *Vtilitas publica præferenda priuatæ.*

Obſiſtere. Conceſſi tibi fundum tributarium ad emphyteoſim,ſi elapſo anno infrà ſex menſes non ſoluas tributum,tu qui percipis prædij emolumentum, ego exigam, ideſt vendicabo prædium emphyteuticum à te non obſtante priuilegio tuæ dignitatis,& hoc dicit: Nota ſecundum iſtum caſum, ꝙ ſi
1 emphyteuta,uel ruſticus, uel fructuarius non ſeruat domino conuentionem,poteſt deijci de poſſeſſione,quam tenet ut ſupra de iure emphyt.l.2.ff.de nox.l.ſi noxale. Secundo intelligitur,ſi exactor exegit à domino fundi tributum, & exactum non ſoluit fiſco, Dominus,qui ſoluit,poteſt exigere ab exactore, qui ſoluit ſine priuilegio dignitatis, & ſecundum hoc nota, ꝙ non debet exactor locupletari cum aliena iactura,& miniſterium iuris non debet conuertere ad ſuum compēdium,nec eſſe de præda ſollicitus, ut ſupra de uſuc.pro empt.l.fi.& ff de adm.tut.l.ſi minoris. Tertio intelligitur, & uerius; primo caſu retento; ꝙ ſi emphyteuta non ſoluat, Dominus tunc ſoluet fiſco,qui cum exigatur à fiſco,exiget ab eo emphy-
2 teuta,qui ſoluit. Nota ꝙ emphyteuta debet agnoſcere onera tributorum,ut ad quem poſſeſſionis emolumētum, ſpectet, & onus, ut ff.de uſufr. l. hactenus. in fi. Nota arg. ꝙ non ualet priuilegium
3 pro functionibus non præſtandis,ut dixi ſupra eo.l.in fraudē. Item nota ꝙ publica utilitas præfertur priuatæ ut ſupra.commun.de leg. auth.dos.& ff.pro ſoc.l.actione.§. Labeo,& de priuil. ſchol. l. utilitas. Item nota ꝙ purgatur mora infra ſex menſes, alias infra xxx. dies,ut infra de erog.mil.anno.l.5.

SVMMARIVM.

1 *Iudices perdunt ſalaria propter negligentiam longo tempore & ſudore quaſita.*
2 *Negligentia adminiſtratoris punienda eſt.*

Iudices.

Iudices. Si præſides Prouinciarum fuerint negligentes circa exactionem tributorum, omnia ſalaria, quę ex publi
1 co conſequebantur, amittant. Et ſic nota quòd iudices propter negligentiam perdunt ſalaria longo tempore, & ſudore quæſita, &
2 infra de reſt. o lober. l. fi. Item nota de punienda negligentia adminiſtratoris vt hic & ſupra de offic. præſ. ſi quis.

SVMMARIVM.

1 *Illicitum non eſt faciendum ſub prætextu liciti.*
2 *Aeſtimatio pro collectis faciendis fieri debet ſecundum aſſertionem habentium bona.*
3 *Bona alterius ſiquis ſcrutetur, eſt domino grauamen.*

Vltrà. l. Iſta localis eſt. C. eo. dicitur hic, quòd quædam ciuitates Græcorum promiſerunt ſponte ſoluere dimidium tributum, ideſt dimidium aurei pro quolibet capite, cum aliàs eſſent ſoluendæ integrè. Nota quædam ciuitates promiſerunt tertium Præfecto prætorio Illirici recipiēte, & acceptante illam promiſſionem dicitur, quòd non debet vltrà exigi à Græcis, niſi quod promiſerunt, nec debet aliquis officialis mitti ad inſpiciendas facultates, & extimandas, cum non ſit diminuendum tributum, vel augendum cauſa fertilitatis, vel ſterilitatis, ſed debent omni tempore ſoluere quod promiſerunt, & alij, qui non promiſernnt, ſoluant dimidium, ſequuti exemplum illorum, qui dimidium promiſerunt. Secundo dicitur quòd Eccleſia Theſſalonicenſis non ſoluat aliquid nomine tributorum; tamen non vult Princeps, quòd aliqui, qui non ſunt de illa eccleſia, ſimulantes ſe eſſe de corpore illius eccleſiæ, ſint immunes. ne ſic res publica in tributorum extenuatione, ſe grauamine hac abuſione, ſeu ſimulatione lædatur,
1 vt hic dicit. Notandū primo de ſacro ſan. eccleſ. quòd ſub prętextu liciti, non debet fieri illicitum, quod dic vt ſuprà de ſacroſanct.
2 eccleſ. qui ſub prętextu. Secundò collige argumentum, cum ſit extimatio propter collectas, credendum eſt aſſertioni cuiuſque, nec eſt propterea mittendus, qui eorum extimet facultates, argum. contra ſupra de bon. vac. l. fin. nec ſumi poteſt argum. quòd extima
3 tores alienas facultates inquirunt. Item tertiò nota quòd eſt grauamen ſi quis velit inſpicere bona alicuius, vt argu. infra quando, & quib. quar. pars deb. l. 3. & facit ad quęſtionem, quam not. ſupra de iur. fiſc. l. defenſionis.

Rubr.

Rubr. de Indictionibus.

SVMMARIVM.

1 *Nomine mutato mutatur effectus.*
2 *Nomina debent eſſe conſonantia rebus.*
3 *Nomina bona appetenda ſunt, & imponenda.*
4 *Lex ſpecialis ſequens tollit priuilegium præcedens etiam ſpeciale.*

Omnes. Olim ſuperindicta, quę perſonis pro patrimonio imponebantur, erant extraordinaria, & ideò multi habebant immunitatē, & priuilegia, hodie vult Imperator, quòd omnia ſuperindicta ſint ordinaria, & vocentur canonica, ideſt ordinaria, ſiue regularia, canon, quod eſt regula, & ideò nō vult Princeps, quòd aliquis excuſetur, nec ipſa domus auguſta à ſoluendis ſuperindictis, quę per ipſum Principem indicuntur; & ideò vult priuilegium immunitatis ante legem iſtam alicui conceſſum eſſe caſſandum, cum hodie ſuperindicta non extraordinaria, ſed canonica nuncupentur. Nota argum. ex nomine, quòd dic vt ſuprà de epiſ. aud. l. decernimus, & de off. pręf. vrb. l. vn. in fi. & facit ſupra de codicill. l. pen. arg. contra. ſupra de conſtit. pecun. l. 2. & ſupra de
1 hęretic. quicunque, & infra de agr. & cenſ. l. diffinimus. Secundò nota, mutato nomine, mutatur effectus, vt ſuprà de ferijs, à nullo.
2 Tertiò nota quod nomina debent eſſe conſonantia rebus. ff. de
3 verb. ſign. l. fugitiuus, & Inſt. de donat. §. eſt, & aliud. Quarto nota, debemus appetere bona nomina, & vitare turpia, vt ff. ad Trebel. l. ſed ſciendum, & l. facta. §. in danda in fi. Et ideo laudabilius nomen
4 aſſumpſit Bul. quàm fiſcus. Quinto nota ꝙ lex ſpecialis poſteà ſequuta tollit pręcedens priuilegium etiam ſpeciale argu. ff. de leg. 3. vxorem. §. feliciſſimo, & ad hoc extrà de reſcrip. c. 1. ſicut lex ſequēs tollit cōſuetudinem pręcedentem, vt ſupra qui adm. ad bon. poſſ. poſſunt. l. pen. & ff. de ſepul. viol. l. 3. §. diuus.

SVMMARIVM.

1 *Præuiſa mala minus nocere ſolent.*

Particulari. Mandat Imperator præfecto, ꝙ in quolibet luſtro, quando facienda ſit exactio tributorum, nunciet, aut per aliquod tempus, puta per duos menſes pręſidibus prouinciarum, & præſides nunciabunt prouincialibus, vt quilibet paret

paret ſe ad ſoluendum partem ſuam iniunĉti tributi, & ideò ne ſi ſubito ſuperuenirent exactores, eſſet damnum prouincialibus in diſtrahendis bonis ſuis, vel quia prouinciales non poſſent, ita citò ſoluere, daretur exactoribus, ſiue officialibus occaſio puniendi, & ita in eis inferendis damnum in prouincialibus in ſolutione ceſſan
1 tibus. Nota quòd præuiſa bella minus nocere ſolent, vt in auth. de collator. in princip. & ſupra de Magiſtr. municip. l. vnica. & nota verbum Caſſiodori, culpam remoue illis, vt nobis materiam ſubtrahas vltionis.

Rubr. de Superindicto.

SVMMARIVM.

1 *Superioris auctoritas quandoque eſt in facto neceſſaria: item ſcriptura.*

Nihil. Non cogũtur Prouinciales ſoluere ſuperindicta ad mãdatũ, vel litteras Præfecti, vel alterius officialis, niſi per Principem hoc mandantem prædictæ litteræ fuerint confirmatæ.
1 Nota hic eſt caſus, in quo eſt neceſſaria ſuperioris authoritas, item ſcriptura, quod dic vt not ſupra de iur. fiſ. l. prohibitum.

Rubr. de exact. tribut.

SVMMARIVM.

1 *Ducennarij qui dicebantur, eorumque officium.*

1 Ducennarij. Ideſt exactores tributorum, vel erant apparitores, qui ſeruiebant exactoribus, vt infra eo. apparitores, qui hic Ducennarij, centenarij, ſexagenarij vocantur, qui tot erant numero, non aliquid debent ante exigere à debitoribus tributorum, quàm accipiant breues, ſiue quinternos à tabularijs, quibus cõtineatur quantitas, quam quilibet debet exigere, vt ita ſine omni concuſſione procedant, & nil exigant vltra debitum. Nota quòd non debent ſoluere Prouinciales pluſquam debeant, nec minus, vt ſuprà de anno. & trib. l. 3.

SVMMARIVM.

1 *Liber homo non cogitur ſeruire ob æs alienum, nec etiam incarcerari.*
2 *Pœna inuenta à iudicibus. & ad quid. 6.*

Carcer

3 *Carcer eſt inuentus ad pœnam delinquentium.*
4 *Pœna malorum eſt ad tutelam bonorum.*
5 *Debitor priuati non capitur, ſi velit cedere bonis.*

Nemo. In hac l. quatuor, vel quinque dicuntur. Primo, ꝙ fiſci debitores ex tributaria, vel alia cauſa non ſunt incarcerandi pro debito, nec patientur aliquas pœnas repertas ab inſolentia iudicum, quia carcer non eſt ad pœnam debitorum, ſed delinquentium, & officialium, id eſt exactorum, qui incarcerant tributarios, vel alios fiſci debitores, & hoc vſq; ibi, Et cum denotatione. Secundo dicitur, ex quo iſti officiales, ſiue iudices in ſuo officio delinquentes incarcerando debitores, puniuntur, quia incarcerantur, cæteri debitores fiſcales ſecuri efficiuntur. Tertio dicitur in verſ. vel certè &c. Quod ſi debitores fiſcales ſint contumaces in ſoluendo, ꝙ poſſunt ſoluere, & nolunt, capiuntur, & traduntur cuſtodiæ militari, non autem ponentur in carcerem. Quarto quòd ſi quis &c. dicitur ꝙ ſi debitor captus perſeuerat in contumacia, capiuntur bona ſua, & ipſorum bonorum proprietate ſatisfit fiſco. Quinto & vltimo ibi, qua facultate, dicitur, ꝙ ideò volumus, vt omnes debitores fiſci ſint proniores ad ſoluendum, & hoc dicit. Nota
1 primo dicto huius legis, quòd nullus debitor etiam fiſci non eſt incarcerandus pro debito. ratio eſt, nam cum liber homo non cogatur ſeruire propter æs alienum, vt ſupra de act. & obligat. eos, ergo nec poni debet in carcerem, quia non multum à ſeruitute diſtat, cum non habeat liberam facultatem, vt ff. de lib. hom. exhib. l. 2.
2 Secundo nota quòd pœnæ ſunt inuentæ ab inſolentia iudicum, vt hic, & ſupra de dilation. l. pe. in fi. & ideò dicit lex, iudicibus immodice ſęuientibus freni, temperantia adhibita videatur, vt ſupra de
3 cuſt. reor. l. ſi quis. Tertio nota, ꝙ carcer eſt inuẽtus pro delinquẽtibus, & locus eſt impiorum. Quarto nota ꝙ incarcerantur officiales, qui delinquunt in officio ſuo incarcerando debitores, & ſic puniuntur in eo, in quo delinquunt argum. infra de decur. cũ ado-
4 ptiuum in fi. l. In ſecundo dicto nota ꝙ pœna malorum eſt tutela
5 bonorum, iuxta illud, moriatur vnus pro populo. In tertio dicto, nota ꝙ debitor fiſci, ſi eſt contumax in ſoluendo capiatur, & tradatur cuſtodiæ militari, & cum hac determinatione eſt intelligẽdum ff. ad l. Iul. pecul. l. ſacrilegij, in fi. ſecus in debitore priuati, qui nec per contumaciam capitur, ſi velit cedere bonis, vt ſupra de his, qui bo. ced. poſſ. l. 1. & hic colligitur in eodem dicto, ex quo nota quòd mitius agitur cum eo, qui non vult, vt ff. de coll. bon. l. 1. §. duo fratres. In quarto dicto nota vnum mirabile, ꝙ prius capitur perſona, quàm bona. In eodem dicto nota ꝙ creſcente contumacia, creſcit

6 ſcit pœnā, concor. ſupra de patr. pot. l. 3. & 4. In vltimo dicto nota ꝙ ideò pœnæ fuerunt inuentæ, vt metu earum homines magis obedientes fiant, vt ff. de iuſt. & iur. l. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Cuſtos carceris qui male cuſtodit, eandem pœnam patiatur, quam incarceratus.*

Quoties. Qui debitorem fiſci contumacem in ſoluendo traditum cuſtodiæ militari, eximit à cuſtodia, licèt faciat propter debitum ſuum, tenebitur tamen ſoluere fiſco quantum debeat exemptus, & ſic eſt argum. quòd illam pœnam patiatur cuſtos, qui malè cuſtodit incarceratum, quam debet pati incarceratus, vt ſupra de cuſt. reor. l. pen.

S V M M A R I V M.

1 *Leuius portatur quod portatur à pluribus.*

Actores. Exactores tributorum, qui multi ſunt, vt patet ſupra eo. l. 1. non eſſe immunes à tributis, immo authoritate debiti vigoris cogantur publicas exoluere functiones, & hoc ideò, quia ſi ipſi eſſent immunes, magis grauarētur cæteri pro-
1 uinciales. Nota quòd leuius portatur, quod portatur à pluribus concord infra de cenſ. l. 1. & infra de priu. dom. Aug. l. 2. Secundò nota in hac l. ponitur ratio, quare non valent cōceſſa pro tributis, quam rationem plenius dices infra de mun. & hon. l. 5. Item officiales non debent eſſe immunes à collectis.

S V M M A R I V M.

1 *Subcollectores qui vocabantur, & quam operam exactoribus impendebant.*
2 *Apparitores qui & opinatores dicti, vocabantur curiales minores.*

Apparitores. Quilibet ſuſceptor, vt infra de ſuſceptor. in rubr. & ſtatim dicam in fin. huius legis ha-
1 beba certos ſubcollectores, qui ſeruiebant ſibi circa exigenda tributa, iſti ſubcollectores debent frequenter ſcribere apparitori, & ſuſceptori quantum eſt ſuſceptum, aliàs exactum de tributis, & quantum reſtat ſoluendum. Nam ille ſuſceptor non debet tributa exigere per ſe, quia ſic diu abeſſet à curia, & ſubſtineret detrimenta rei familiaris, dum rebus ſuisupereſſe non poſſet; & ſic nota,

nota, quòd nemo ſine damno à ſuis negotijs auocatur, vt ff. quemadmod. teſtamen. aper. l. ſi quis exſignatoribus. Item nota, quòd
2 iſti apparitores, qui in lege prox. vocantur opinatores, & infra de apoc. publ. l. 1. vocantur curiales minores, nihil exigunt, ſed pecuniam exactam à præſide aſſignant infra annum ſuſceptori, qui preeſt archiuo vt infra l. prox. & de apoc. l. 1. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Iudex officialisve vnus ciuilis vel ſæcularis ab altero ſuperiori opem implorat.*

In Fiſcalibus. Siue tributa ſoluenda, ſiue redigenda ad arcam præfecti, ſiue rationalis, quia diuerſæ erant archæ, vt hic not. ſi circa exigenda dicta tributa requiratur auxilium, authoritas præſidis prouinciæ debet ad hoc ſuum offi-
1 cium impartiri, Et ſic nota, quòd vnus iudex, ſiue officialis ciuilis, vel ſæcularis alteri ciuili implorat auxilium, vt ſupra de receptato latro. l. 1. Item nota quòd officium præſidis eſt exigere tributa vt infra de can. largit. l. 2. & ſupra de offic. rect. prou. l. nullum, & in l. prox. & vt benè intelligas de iſtis archis, vide quod not. infra de ſuſcept. l. duos.

SVMMARIVM.

1 *Opinatores qui erant, & quod eorum officium in exigendis tributis.*
2 *Pœnæ officialium, qui inordinate alijs permittebant exigi tributa.*
3 *Habentes miniſterium certum & iuriſdictionem delegare non poſſunt.*
4 *Conſuetudo ſeruanda in multis vt ibi.*
5 *Collectores poſſunt homines capere eorumque bona.*

Miſsi opinatores. Opinatores, qui hic vocantur exactores, & ſupra in l. 1. vocantur ducennarij, & in l. apparitores, vocantur Palatini cum literis præfecti, vel rationalis mittũtur ad præſidem prouinciæ, vt ſupra l. prox. qui præſides exigebant tributa per ſe, vel ſuos officiales, & dabant opinatoribus; & de hoc in princ. huius l. Sex ergo ſunt dicta huius legis. Primo dicitur, quid ſit officium opinatorum, quia miſſi ad præſides, debent inſiſtere præſidibus, vt exigant tributa, & exacta percipiant, vt infra annum cum tributis reuertantur. ipſi autem opinatores, nil exigent à tributarijs, ſed ſolus præſes, qui hic vocatur exa-
2 ctor, & ſui officiales. Secundo ibi, iudices &c. quæ ſit pœna præſidis, & offi-

& officialium eius, uel qui paſſi ſunt opinatores exigere, & ſi præſides delegant opinatoribus exigenda tributa, tenebũtur ad duplum quantitatis, apparitores præſidis, ſi cum ipſi deberent exigere delegauerunt opinatoribus, deportantur. Curiales verò præſidis, ſi delegauerunt opinatoribus, cum ipſi deberent exigere, relegãtur ad tempus. Alia pœna imponitur infra de cenſib. l. peræquatores, ſcilicet diuerſa pœna, ſed quantum ad pœnam illa corrigit iſtam, cum ſit poſterior. Tertio ibi, cum iudicem, ponitur ratio quare puniuntur prædicti præſides officiales, & quod ſit eorum officiũ in exigendis tributis, & dicitur quòd præſides debent inquirere debitores tabularios, ſecundum ordinem, aliàs debent inſcribere eorum nomina. Apparitores præſidis debent exigere tributa à conuictis debitoribus, ſeruata conſuetudine antiqua, & præſes exacta tributa opinatoribus date, qui cum tributis infrà annum ad noſtram curiã reuertantur, meritò ergo punietur præſes, & officiales ſui, ſi quod ipſi facere debuerunt alteri delegarunt. Quarto dicitur in verſ. ꝙ ſi vltra, ꝙ ſi præfati opinatores, culpa præſidis infra annum non fuerunt expediti, quia omnia tributa non fuerunt exacta, & opinatoribus aſſignata, dictus præſes tenetur de ſuo ſoluere opinatoribus omnia reſidua tributorum, ipſe poſtea a tributarijs conſequetur. Quinto in verſ. Quod ſi ad nos dicitur, ꝙ ſi opinatores aliquid retinuerunt de tributis, tenebuntur ad duplum, vnum ſimplum fiſcus habeat, aliud noſtris militibus aſſignetur. Sexto in verſ. iudicibus, dicitur, ꝙ ſi preſes inuenerit tributarios contumaces ad ſoluẽdum, contra eos, cuiuſcunque ſint dignitatis, poterunt præſides prouinciarum ſuum officium exercere, committendo perſonas cuſtodiæ militari ſupra in l. nemo, & ſi perſeuerent in contumaciam faciendo capi bona ipſorum, & debent nomina contumacium, Imperatori intimari, & hoc dicit. Nota primo in ſecundo dicto, quòd præſes, & officiales ſui, cum habeant exigere tributa, non poſſunt hoc alijs delegare, vt hic, & infra de can. larg. l. 2. & hoc eſt regulare in quolibet, cui certum miniſterium, ſiue iuriſdictio committitur, vt eſt expreſsè extra de off. deleg. c. fi. in vlt. dict. Secundo nota in tertio dicto, ꝙ ſeruanda eſt conſuetudo in exigendis tributis, ſicut eſt in eligendis ſuſceptoribus ſupra de iur fiſ. ſuper creandis, & in muneribus ſubeundis, ut ff. de iur. immun. l. fi. §. ſi longè, & criminibus puniẽdis vt ſupra de pet bon. ſub. l. 1. & in iudicijs vt ſupra de long. conſuet. l. 1. & in contractibus, vt cum quæritur qualiter ſit cauendum de euictione, vt ff. de euiction. l. ſi fundus, in vltimis voluntatibus, ut in l. cum delanionis. §. aſinam molendinariam. Et in exigendis redditibus à colonis. vt infra de agr. & cenſ. l. pen. §. caueant. Et ex loco iſto memini me dediſſe reſponſum, cũ eſſem Paduæ: commiſſa

3 (margin, beside "tori intimari, & hoc dicit.")
4 (margin, beside "eſt expreſsè extra de off. deleg.")

Digitized by Google

miſſa erat cuidam exactio quorundam debitorum, & in literis continebatur, vt eos compellat omni coactione, quæ videbitur expediri. Paduæ eſt talis conſuetudo vt incarcerentur pro debitis, dixi per l. iſtam, quòd poterat capere, & incarcerare illos debitores, ſecus ergo dicerem in locis, vbi debitores non incarcerantur. Item in quarto dicto collige argum: quòd quilibet adminiſtrator quolibet anno debet reddere rationem argum. infra de maium. l. 2. & ff. de adminiſtr. tut l. ſi plures. §. 1. In quinto dicto nota contra collectores, quòd ſi retineant aliquid de collecta, puniuntur in duplum argumen. ad idem ſupra de iur fiſc. facultas, & idem & ſi aliquid vltra exigant, vt in tit. 1. In vltimo dicto nota quòd collectores poſſunt homines capere pro collectis, vt ſupra eod. l. nemo. In eodem dicto, & bona ſua; quia cui exactio eſt commiſſa, & quoddam imperium commiſſum videtur, ſine quo &c. vt ff. de iuriſd. omn. iudic. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Functiones publicæ, & alia onera rerum comitantur poſſeßorem.*

2 *Eccleſia ſi poßideat prædium tributarium, nec ſoluat tributum, transfertur ad fiſcum.*

Vltra. Poſſideo prædium tributarium, ſi ipſum ex contractu non prohibito alienaui, poſſeſſor qualicunque prærogatiua munitus, & ſi poſſideat domus diuina, debet ſoluere publicas functiones; ideſt tributa, aliàs, ſi non ſoluat, illud prædium transfertur in curiam illius ciuitatis, ſub qua emptor fuerit conſtitutus, & hoc ſtatuimus, vt circa tributa, & publicas functiones planius conſulat, & hoc dicit in poſitione, ideo dixi ex contractu non prohibito, quia non poſſet vendi, vel alienari prædium tributarium, cauſa patrocinij in alium aduocatum, quia eſſet illud prædium cōfiſcandum, & ideò emptor non debet teneri ad tributa, ut infra ut nem. ad ſuum patr. l. 1. Item non fuit prædium metrocomium, quod datum erat metroicis, de quibus habuiſti ſupra de iur. fiſc. l. certa, quia & illud ſimiliter prædium alienari non poteſt, ut infra non licer. habit. metroc. l. vn. & hoc eſt, quod in litera hic dicitur, &
1 in gloſſ. Nota quòd publicæ functiones, & alia onera rerum comitantur poſſeſſorem, ut hic & infra de fund. patr. l uniuerſi. cum con
2 cord. not. & hic & ſupra de an. & trib l. 2. Secundo nota argumen. quòd ſi eccleſia poſſideat prædium tributarium, vt teneatur ſoluere tributa, & ſi non ſoluat, fit translatio illius prædij in fiſcum, vt in l. iſta, quæ dicit, diuina domus, & è contra quòd non ſupra de ſa-

croſan.eccleſ.placet; ibi nihil præter canonicam, & l. iſta non obſtat, quia expono, diuina, ideſt, imperialis. Sed poſt quantum tempus fiet iſta translatio, ſi non ſoluat tributum, quidam poſt biennium, ut in emphyteuta, & alij poſt ſex menſes ut ſupra de anno. & trib. l. obſiſtere, tu dic poſt xxx dies, ut infra de erog. mil. an. l. 5. & dicitur. ff. de publican l. imperator.

Rubr. de ſuperexactor.

SVMMARIVM.

1 *Actio ciuilis non tollit criminalem.*
2 *Auaritia quam ſit mala in publicis rebus: ideo punienda.*

Quicquid. Si exactor ultra aliquid exigat, tenetur illud reddere in duplũ, & hoc dicit in primo; quod intellige, quando ſine violentia exegit, aliàs punitur in quadruplum: ſic ſoluitur contrarium infra de excuſat. mun. placet. Secundo dicitur, quòd ſi ciuiliter punitur de eodem delicto, ſcilicet quod plus exigit, ſi fuerit accuſatus, & conuictus, quòd in tali crimine perſeuerat, capite punietur, uel ſi non perſeuerat, punietur extra ordinem, & hoc dicit, Nota in princ. huius l. de pœna collectorũ,
1 ut dixi ſupra tit. 1. l. miſſi. Secundo nota quòd ciuilis non tollit criminalem, quod dic ſupra quando ciuil act. præiud. crimin. per
2 totum. Tertio nota cupiditatem, ſeu auaritiam legitimis ictibus feriendam, ut ſupra de inoffic. teſtam. cum in ſuo. eſt enim auaritia mater omnium malorum, maxime cum iudicum animabus inhęret, vt in auth. vt iud. ſine quoq. ſuffr. §. & hæc non fuit ſola, & vocatur profanus ardor auaritiæ, ut ſupra de Epiſcopis. & cler. l. ſi quemquam, & idolorum ſeruitus, ut extra de præb. cap. auaritiæ iuxtà illud, cum ſemel obtinuit cunctorum mater malorum; peſtis auaritiæ, quæ ſola incarcerat omnes, virtutum ſpecies, & omnia ex concupiſcentia oriuntur, vt extra de conſtit. cap. nam concupiſcentia & dic, vt ibi not. & alibi dicitur cęca, vt infra de municip. patrimon. l. profeſſio. Vltimo quòd punitur perſeuerantia in delictis, quod dic vt ſupra de Epiſc. aud. l. 3.

Rub. de capiend. & diſtrah. pignor. tributor. cauſa.

Res eorum. Si tributarius non ſoluat tributum, poſſunt vendi, & capi res ſuæ, & dari emptoribus firmitate perpetua poſſidendi.

Satis.

Digitized by Google

Satis. Debitor tributi ſi non ſoluat, non debet incarcerari, ſed bona ſua poterunt capi, & uendi, quod intellige, niſi ſit contumax in ſoluendo, quia tunc tradi poterit cuſtodiæ militari, ut tit. 2. l. nemo.

Rubr. de apochis publ. & de deſcript. curial. &c.

SVMMARIVM.

1 *Apocharum publicarum vſus, & ratio qua qualiſque eſſe debebat pro ſoluentibus tributa.*

2 *Collecta ſoluenda ſecundum bonorum quantitatem: nunc in regno plus ruſticus quàm nobilis ſoluit.*

3 *Princeps omnibus bene ſecuritatem præbet.*

Ad inferiorum. Quinque ſunt dicta huius l. ad euidentiam nota quòd ſuſceptores habebāt ſuos curiales minores, qui ſupra tit. 3. vocantur interdum apparitores, interdum opinatores, ut eod. tit. l. apparitores, & l. miſſi, & inferiores curiales, ſiue opinatores, nil exigebant, ſed pecuniam exactam à præſide infra annum ſuſceptori ſoluebant, ut in l. miſſi, qui ſuſceptores, facta ſolutione, multoties tributorum ſibi ab illis inferioribus curialibus inficiebātur eis aliquid eſſe ſolutum, quod redundabat in præiudicium illorum minorum curialium ſoluen-
1 tium, qui duplum cogebantur ſoluere, ut in l. miſſi. Ad iſtam ergo oppreſſionem petentium ſuſceptorum cohibendam, mandat Imperator quòd illi inferiores non antea ſoluant ſuſceptoribus, niſi apoca recepta, inſinuata coram præſide Prouinciæ, aliàs apoca non ualet, & hoc dicit uſque ibi, ſed & aurum. Secundo dicitur quid contineatur in apoca illa, & dicitur quòd cum aurum ſoluitur illi ſuſceptori, debet ſcribi in apoca nomen ſoluentis, dies, & cauſa, & quantitas, quæ ſoluitur, quo & deſcriptionis æquitas illuſtretur, & deſcriptis documentis euidentius fulciatur. Tertio ibi, hoc etiam obſeruando, quòd iſtæ ſcripturæ ſingulis quatuor menſibus ad publica ſcrinia dirigantur, ut appareat quantum à quolibet ſit exactum, & per hoc cum nos omnia ſciemus, nullus ad relationem petentium, aut oppreſſorum inferiorum poterit aliquid obtentare. Quarto ibi; Quod & tunc &c. dicitur, quod iſtæ ſcripturæ ſunt maximè neceſſariæ, cum aliqua perſona de bonis curialibus curiæ, quod eſt interdum, vt habebis quando. &

Digitized by Google

quib. quarta par. & de impon. lucr. deſcript. nam debent hæc bona curiæ acquiſita inſcribi, ad publica ſcrinia redigi: aliàs ſi hæc ſcriptura non fieret, occultarentur illa bona per potentes, & non eſſet, qui ſolueret collectas nomine illorum bonorum, quod ad aliorum inferiorum diſpendium pertinet, ut ſupra de exactor. trib. l. Actores. Vltimò, & quinto imponit pœnam non ſeruantibus formam præfatam. Legitur ſecundo modo princip. huius l. vt ſit ſenſus, dicit Imperator, quòd in ponendis collectis conſueuerunt grauari inferiores à potentioribus; nunc, ne hoc fiat, mandat Imperator, vt quando cogentibus neceſſitatibus, & diuerſis negotijs, imponenda eſt collecta, deſcribi nomina, facultates ſingulorum, & cuilibet debet imponi onus ſecundum quantitatem bonorum, vt ſupra de annon. indictiones, & hæc ſcriptura fiat coram præſide, aliàs non valet. Secundum dictum loquitur de apoca, quam facit ſuſceptor opinatoribus, & quid debet contineri, & hic caſus non mutatur. omnia alia dicta, tertium, & quartum referunt ad primum, & non mutantur. Et ſecundum hoc in princ. huius l. debet eſſe tantum, ad inferiorum, non debet eſſe, curialium. Dic idem, ſic uocantur, qui turi ſoluunt collectas, non autem ponentur pro opinatoribus, ſicut in primo caſu. Nota ꝙ potentes conſueuerunt opprimere inferiores ut ſupra ne lic. poterit. l. 1. Secundo nota quid debet contineri in apoca. Tertio de cauſa ponenda in libello, & in ſtipulatione vt ſupra de ed. diu. Adr. tollen. l. fin. & ff. de dol. except. l. 3. §. circa. Quartò nota quòd ſoluit
2 quis collectam ſecundum quantitatem bonorum ſuorum, ut hic & ſupra de annon. indictiones. Aliud per conſtitutionem imperialem obſeruatur in regno, quia plus ruſticus, quàm nobilis ſoluit. Quinto nota quòd imperator ſubuenit pauperibus, ſicut diuitibus, nam omnibus ſecuritatem præbet, ut ff. de pen. l. capitalium. §. ad ſtatuas. Item nota caſum in l. iſta, in quo eſt ſcriptura neceſſaria. Vltimò nota in tertio dicto, quod tollenda eſt occaſio delinquendi, concor. de uenditis. reb. ciu. l. vltima. §. in defenſa.

3 (margin number beside "uit. Quinto nota")

SUMMARIUM.

1 *Intellectus duplex huius legis exponitur.*

Semel. Lex iſta iudicio meo duobus modis poteſt intelligi uno modo ſic planè. Ego tributarius ſolui tributū præſidi, & recepi apocam cum debiti ſolemnitate, ſucceſſor illius præ-

ſidis

ſidis iterum a me petit idem tributum, Ego ero ſecurus, oblata iſta apoca, nec eam poterit refutare, quia non debet tributarius, qui ſoluit functo iam negotio, iterum pati controuerſiam, ſed facta ſemel ſecuritate lætari. Et ſecundum iſtum caſum nota, quòd facit Prior, ſucceſſor non poteſt infringere, concord.' ſupra ſent. res. non poſſ.l.1. cum ſimil. Item nota quòd poſt factam ſecuritatem à fiſco de ſoluto, non poteſt opponere Exceptionem non ſolutæ pecuniæ, ut infra eod. l. fin. priuatus autem infra triginta dies opponet, & ſecundum hunc caſum intelliguntur omnes gloſſ' excepta ultima. Secundò intelligitur ſic. Titius fuit exactor tributorum, ſiue opinator, pecuniam, quam recepit à pręſide, aſſignauit ſuſceptori, & recepit ab eo apocam, ut ſupra l. prox. in prin. Secundum primum caſum primi dicti, ſi ſequens ſuſceptor iterum petat eandem pecuniam, non debet refutare, ſeu refricare dictam apocam, ſed erit ſecurus, qui eam habet, & non debet iterum eligi ad dictum officium exigendi tributa quod dicit, erit anno immunis, quod intellige, ſi ſunt alij idonei, & ſi non ipſe idem poterit eligi, ut ff. de muner. & hon. l. honor in fin. & ſecundum iſtum caſum loquitur ultima glo. quæ aliàs non poſſet intelligi, ubi ſic caſus ſecũdo poneretur. Primus mihi planior, & uerior.

SUMMARIUM.

1 *Præſumptioni ſtatur quandiu contrarium non probatur.*

2 *Præſumitur de præterito ad magis præteritum: interdum de præſenti ad præteritum.*

Quicunque. Ego poſſidebam fundum tributarium, petunturque tributa, ponamus x. annorũ, ego dico quòd ſolui omnia tributa, & probo tãtum ſolutionem trium annorum proximè præteritorum, dicitur, ꝙ ſolutio cæterorum ſeptem annorum præſumitur, niſi tributorum exactor probet contrarium, ſcilicet, quòd ego non ſolui tributum illorum ſeptem annorum, inducendo inſtrumentum contra me, in quo confitebar me debere illa tributa ſeptem annorum, vel per teſtes probet, quia ſic poterit probari contra præfatam præſumptionem, & hoc dicit.

1 Et ſic nota, quòd ſtatur præſumptioni quandiu contrariũ non probatur, & quòd præſumptio transfert onus probandi, vt ff. de probat. pactum, & l. cum de indebito, & ſupra de probat. l. ſiue poſſidetis, & ff. quod met. cau. l. fi. in princ. Secundò nota legem auream. habeo fundum à te in emphyteuſim, petis à me canonem decem annorum, dico me ſoluiſſe, & probo de tribus, certè ſufficit, vt hic

vt videar in præteritis ſoluiſſe, vt hic not. & de iur. emph. l. 1. in magna glo. & ſic de facto obtinui per hanc l. cui non poterat reſponderi. Et nota quòd præſumitur de præterito ad magis præteritum, interdum de præſenti ad præteritũ, vt ſupra de adulter. ſi quis. Interdum de præterito ad præſens, vt ff. de re mil. l. non omnis. §. à barbaris, & de accuſat. ſi cui. §. 1. & de hoc not. plenè. ff. ꝙ met. cauſ. l. ſi.

Vltrà. Qui ſoluit tributum, & apocam ſolemniter accepit incontinenti eſt ſecurus, nec contra iſtam apocam poterit opponi exceptio non ſolutæ pecuniæ, & hoc dicit, vt ſupra l. ſemel, & eſt iſte caſus ſpecialis, aliàs infra xxx. dies poſſet opponi, vt ſupra de non num. pecun. l. in contractibus.

Rubr. de can. largition. titul.

SVMMARIVM.

1 *Prolixitas agendorum uitanda, vbi nulla eſt utilitas.*

Omnem ſummam. Ad euidentiam nota de exactoribus tributorũ, vt diximus in l. miſſi, Dicitur ergo hic ꝙ tributa, quæ exactor tributorum exegerit, debet mittere ad theſaurum, mittat ad theſaurũ proximioris prouinciæ cum ſubſcriptione tabulariorum, ſcilicet ſuſceptorum, & aliorum, qui debent ſubſcribere, & cum aſſignant tributa præpoſito theſaurorum, ille præpoſitus debet ſubſcribere faciendo apocã de receptis iſto exactori, prout traditur ſupra tit. 1. l. 1. ſi ſic fiet, integer numerus exactorum perueniet ad ærarium, ſiue ad comitem rerum priuatarum: quod dicit, non poterit decipi, & hoc dicit. No-
1 ta euitandam eſſe viæ prolixitatem, vbi nulla eſt fiſci vtilitas, quia dicit hic quòd ad proximos theſauros debet mittere, de hoc dic, de an. & trib. l. pro locis, & l. ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Palatini qui dirigebantur ad præſides cauſa exigendorum tributorum.*
2 *Qui per alium quid facit, non uidetur aliquando ipſe facere.*

1 Neque ſacrarum. Palatini ponuntur hic pro opinatoribus, de quibus dictũ eſt ſupra de exactor. trib. l. miſſi, & idẽ dicitur in hac l. quod in principio illius, præter-

præterquàm hic ponitur alia pœna, quàm ibi, in quo poteſt dici, ꝙ lex iſta cum ſit poſterior, corrigit illam. Pone ergo caſum: Palatini, qui diriguntur ad præſides cauſa exigẽdorum tributorum, qui hic largitiones appellantur, non debent aliquid ipſi Palatini exigere, ſed ſoluere, niſi ſciente præſide, vt exigatur. Secundo dicitur, ꝙ ſi præſes voluerit ſe exonerare ab onere exigendi tributa, commiſerit hanc exactionem Palatinis, cum ſuo officio multabitur mul-
2 ta xx. librarum auri. Nota quòd quis per alium facit, non videtur ipſe facere quod dic, vt dixi ſupra de theſaur. l. vn. alia, quæ faciunt ad Liſtam, vide in l. nulli. 2. verſ.

SVMMARIVM.

1 *Cartularijs qui vocabantur, & quod officium exercebant: eorumq; exemptio.*
2 *Conſuetudo ſpectanda in muneribus ſubeundis.*
3 *Officiales debent contradicere ſuperiori delinquenti: alias puniuntur.*

1 Præcipit. Ad euidentiam nota, quòd cartularij vocãtur hac l qui pertractant, ideſt perfectè tractant titulos largitionales, ideſt quinternos, in quibus continentur largitiones, ideſt tributorũ ſolutiones, & propriè voco eos tabularios ſuſceptorum, de quibus diximus ſupra de iur. fiſ. l. 2. In l. iſta ergo dicuntur quinque principaliter. Primo dicitur iſti cartularij ſunt exempti à munere curſus publici, & à quolibet alio, quod nõ conſueuerunt agnoſcere, & hoc ideò, vt melius, & fidelius poſſint largitionales titulos pertractare; & hac de cauſa dicũtur depoſuiſſe ampliſſimam præfecturam, ideſt vt teneantur obedire præfecto. quòd ſi rector Prouinciæ contra hanc legem cartularijs onus fecerit imponi, ſeu paſſi fuerint, punientur ipſi, & ſui officiales, pęna xxx. librarum auri, & hoc vſque ad verſ. Inſuper. Secundo dicitur, quòd vir ſpectabilis Comes orientis, poſtquàm fuerit admonitus à Palatinis, debet cohibere conatus officialium tam rectoris Prouinciæ, quàm aliorum officialium volentium compellere dictos cartularios ſubire munera, & debet curare, ne dictis cartularijs onerą imponantur, & ſi Palatini Comitem non curauerint admonere, puniuntur ſimili pœna, vt ſupra dictum eſt. Tertiò in verſ. illud &c. Dicitur ꝙ nominatio, ſiue electio ſuſceptorum, & defenſio dictorum tractatorum, ideſt curialiorum, vt à muneribus ſint immunes, pertinet ad præſides, & proconſules, & præfectum auguſtalem, eos nihilominus admonentibus Palatinis, & hoc uſque in uerſ. prouidentibus &c. Quartò dicitur quòd licèt ad rectores prouinciarum, & aliorum ſuperiorum pertineant ſupradicta, non tamen poſſunt

im mutare, ſeu retinere largitionales titulos, ideſt tributa; nec habere licentiam transferendi titulos largitionales. Verbi gratia: duę ſunt archæ; ad quas ferè omnia iura publica transferuntur, ſcilicet, præfecti prætorio, & procuratoris Cæſaris, ſeu rationalis, vt ſupra de exact. trib. Archam habet præſes auctoritate transferendi in fiſcalibus, ergo tributa, quæ ſunt transferenda in archam prædicti præfecti, non habet præſes auctoritatem transferendi in archam rationalis, vt hic, clarius ponitur infra de ſuſceptor. l. duos. Quinto & vltimo dicitur quòd ſingulis quatuor menſibus debent præſides mittere quinternos eius, quod exactum eſt, & quod relictum eſt ad ſacratiſſimam vrbem, vt clarius ponitur ſupra tit. 1. l. 1. In ſe
2 cundo dicto nota quòd prædicta facientibus pœnam imponit. Et nota in primo dicto, quòd ſpectanda eſt conſuetudo in muneribus ſubeundis, quod dic plenè, vt not. ſupra de exact. trib. l. miſſi. Secundò nota in eodem dicto, quæ eſt ratio, quare detur immunitas cartularijs, vt melius poſſint reipublicæ deſeruire, & ut non auocētur à negotijs reipublicæ. Similis ratio infra de aquædu. l. 1. & infra de decurion. l. curiales. Similis ratio quare legatus habet ius reuocari di domum, ut non auocetur à ſua legatione, vt ff de iudic. l. non aliter in fin. cum ſimil. Et cur ſunt exempti à patrimonialibus, vt ſupra de exactor. trib. l. Actores. Intellige ergo l. iſtam de perſonali-
3 bus tantum. In ſecundo dicto nota quòd officiales ſi uiderint ſuperiorem delinquentem, debent contradicere, aliàs puniuntur, vt ſic quandam curam, ceu ſpeculam gerant, ut ſuperior non delinquat, ut infra de fabric. l. iure prouiſum, & ſic aſſeſſor audacter præſidi contradicat, cum videt eum deuiare, ut hic, & infra de decurion. l. omnis, & ibi dixi. Superior autem ſi uideat minorem delinquere, non tantum admonere, immo, & punire debet, ut ſupra de priu. carcer. l. vn. In tertio dicto nota qualiter creantur ſuſceptores; quod dic plenè vt ſupra de iur. fiſc. ſuper creandis. In quarto nota quòd non poteſt præſes imminuere tributa vt ſupra de anno. & trib. l. 3. Secundo nota quòd collecta non debet transferri ad alios officiales, ad quos non pertinet, puta rationales, quod dic plenè, ut infra de ſuſceptor. l. duos.

SVMMARIVM.

1 *Scriptum quod eſt, non intuetur quandoque ſed quod debuit ſcribi.*

Præcipimus. Quando ſunt indicenda ſuper indicta, ſiue collectæ, per aliquod tempus, ante nuncietur cuilibet prouinciali ſua quantitas, ut quilibet ſe præparet ad ſoluendum,

ſoluendum,quod dic,ut ſupra de indict.l.1. Dicitur ergo hic,quòd ſi minor ſumma fuerit indicta, quàm conſuetudo antiqua depoſcit, debet procurari per Præſides,& alios officiales, de quibus hic dicitur, ut non obſtante illa minori indictione, exigatur quantitas conſueta. Et ſic nota duo. Primo quòd in ſolutione tributorum, attenditur conſuetudo,quòd dic,ut ſupra de exact.trib.l.miſſi. Se-
1 cundò quòd non intuetur,quod ſcriptum eſt, ſed quod debuit ſcribi,ſimile.ff.de offic.præſid.l.licet.

Rub. Ne operæ à collator. exig.

SVMMARIVM.

1 *Qui grauatur in uno,releuatur in alio.*

Vnica operarum. Qui habēt ſoluere tributa,ſunt immunes ab alijs angarijs,& perangarijs,niſi in caſibus,puta in aduentu Principis, & in alio caſu, ut in-
1 fra tit.1.l.fin.de ſacroſan eccleſ.l.neminem, & eſt ratio huius legis, qui grauatur in uno,releuatur in alio.

Rubr. de immun. nem. conced.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio punitur conficiens ſuper uetito inſtrumentum.*
2 *Prouinciales omnes debebant agnoſcere tributa.*

Si is. Comburendus eſt tabellio,qui ſcripſit inſtrumenta de immunitate tributorum alicui fraudulēter,vel ambitioſè,ergo caſſata omni immunitatis gratia, oēs neceſſitas tributariæ functionis adſtringat,quæ neceſſitas firmata eſt conſilio Prouintialiū iudicum,cenſitorum,ſeu peræquatorum. Nota primo quòd non valet reſcriptum immunitatis, quod dic vt ſupra de an. & trib.l. in
1 fraudem. Secundo quòd punitur tabellio,qui ſuper uetito conficit
2 inſtrumentum,quod dic vt ſupra de pet.bon.ſub l.2. Tertio ꝙ omnes debent agnoſcere tributa,ſubaudi prouintiales,quod dic vt ſupra de an.& trib.l.3.& ex hoc collige aliud notabile, ꝙ in ſolutione tributorū attēditur æqualitas,quod dixi ſupra in præall.l.in fraudē.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Prouinciales erant immunes a perſonalib. oneribus, non a patrimonialib. principis.*

Per bithyniam. Licet Prouinciales ſint immunes a perſonalibus, vt ſupra tit. 1. non tamē a patrimonialibus, quæ inducuntur perſonis pro rebus immobilibus, & mobilibus, vt ſupra de annonis. l. pro locis. verbi gratia vt conferatur ad Pontium, & aggerum, & uiarum refectionem. Et dic ꝙ ab alijs patrimonialibus, quæ indicuntur rebus, conſtat, quòd non excuſantur ut ſupra. l. prox. Immo ipſi ſoli agnoſcunt; illa enim proprie ſunt tributa, de quibus habuiſtis de an. & trib. per totum, maxime. l. 2. & habes expreſſum infra de ſuſceptor. l. modios.

Rubr. de conditis in publ. horr.

SVMMARIVM.

1 *Nouæ rei adiectione uelatur ueteris corruptio.*

Omnia. Pone reſpublica habet inhorreis frumētum nouū, & uetus, mandat Imperator, ut cum vult frumentū nouum dare piſtoribus pro faciendo pane militibus, det primò frumentum uetus, ſed ſi ſit uetus ualde corruptum, cōmiſceat ibi de nouo, ut ita per adiectionem noui, uelerur ueteris frumenti corruptio. Vltimò dicitur, ꝙ cuſtodia, & menſura frumenti erit commit
1 tenda fideli, & hoc dicit. Nota de uirtute adiectionis, quòd adiectione noui uelatur ueteris corruptio, ſicut adiectione boni ueneni uelatur, & tollitur nociuum ueneni mali. l. quòd ſepè. §. ueneni. ff. de contrah. empt. & not. plenè de uirtute adiectionis, de teſtam. man. l. teſtamento.

SVMMARIVM.

1 *Præſes punitur propter negligentiam, vel delictum ſuorum officialium.*

Cum ad quamlibet. Loquitur Præſidi Imperator, & dicit ꝙ cū Præſes uadit per Prouinciam, debet frequenter uidere horrea publica, & frumenta, quæ ibi ſunt, & procurare, ut incorrupta frumēta dētur militibus, & ſi

& ſi negligentia officij frumenta, quæ ibi ſunt, fuerint pluuia corrupta, puta quia domus, in qua erant horrea erat diſcoperta, & ita negligentia procuratoris ſartorum tectorum, totũ ad damnum præ-
1 ſidis redundabit. Nota quòd punitur prȩſes propter neglig&etilde;tiam, uel delictum officialiũ ſuorũ, ratio eſt, quia ipſe uidetur delinquere, habendo malos officiales, ut in auth. vt iud. ſin. quo ſuff. §. eos.

Nulli. Qui aufert, ſeu furatur frumentum publicis horreis deputatum, deportatur omnibus publicatis. Nota extraordinariam pœnam in furto, aliàs eſt arbitraria, vt ff. de furt. l. ult.

Rub. vt nem. lic. in empt. ſpec.

Quoties. Euenit interdum, q frumenta, & horrea publica non ſufficiunt militibus, & ita, cogente neceſſitate, neceſſaria eſt pecunia pro emendo ordeo, & frumento, ad hanc pecuniam congregandam, omnes debent conferre, nec aliquis excuſatur quolibet priuilegio, etiam ſi habeat ſacros apices, & ab hoc nullus alius excuſatur, nec domus Principis, nec Auguſtȩ, id eſt illi, qui habitant in domibus illis, & hoc dicit. Nota idem hic quod ſupra de immun. nem. concedenda. l. 1. plenè dixi.

Rubr. de collatione donatorum.

SVMMARIVM.

1 *Canon ordinarius, onusve ordinarium eſt id, quod anno quolibet præſtatur.*
2 *Conſuetudo lege approbata non tollitur reſcripto, niſi dicat, non obſtante tali &c.*

Diſpoſitionem l. Iſta, & ſi ſit multum utilis, quia loquitur de quibuſdam prædijs, eſt tamẽ obſcura, & ideò ad euidentiam, nota quòd quando datur alicui prædium in cenſum facienda eſt deſcriptio, & mercedis promiſſio, ut habes. ff. de cenſib. l. forma, & ſi prædia chaſmate in aliqua parte perierunt, eſt facienda per cenſitorem releuatio cenſus, ut in præall. l. §. 1 ſcilicet ſi primus poſſeſſor, qui cepit ad cenſum, re uti non poteſt. Interdum fit donatio, quia cum nil poſſit haberi cenſitor donat alicui. Interdum fit adæratio, quia ſi primò promittant frumentum, uel uinum pro cenſu, modo dant cenſum alicuius entis, vt ſoluat poſſeſſor etiam pecuniam nomine cenſus. Tempore ergo

go Antiochi Imperatoris,quia prædia cenſualia caſmatæ perierũt, aliqua prędia erant tranſlata,aliqua releuata,aliqua donata,aliqua erata,& forte pro modico cenſu; ſtatuit Antiochus Imperator, ꝙ omnia talia prædia ſoluerent certum quid pro præterito,& futuro tempore quolibet anno,& ita fieret conueniens ſolutio, & hoc cõ firmat Imperator Valentinus, qui fecit legem iſtam, & mandat ꝙ non mutetur hoc precium prætextu alicuius priuilegij, nec augumentetur, & ſic nil innouetur, ſed quod conſuetum eſt, ſeruetur huc uſq; tali conſuetudini hac l. approbante,nullo obulante reſcripto. Vltimò punit impetrantes reſcriptum de minuendo hoc cen-
1 ſu,& iudices recipientes ipſa reſcripta, & hoc dicit. Nota in princ. huius l. illum eſſe canonem, & ordinarium onus, quod quolibet
2 Anno præſtatur. concord. ſupra de ſacroſ. eccleſ. placet. Secundò nota quòd conſuetudo,lege approbata non tollitur reſcripto: ſubaudi,niſi dicat,non obſtante tali &c. Tertiò nota quòd reſcriptum etiam proprio motu Principis contra publicam vtilitatem non tenet, de quo dixi de petit. bonor. ſublat l. 2.

Rubr. de collatione æris.

SVMMARIVM.

1 *Soluitur aliud pro alio a uolente uolenti,non autem ab inuito.*

Æris. Collatores,qui debebant certum quid in ęre ſoluere,pro qualibet l bra æris,puta pro una libra æris tenebatur ſoluere æs, uolebat aliud prò alio, puta pro ære uolebat ſoluere aurũ: tractatur hic quantum de auro dare debet loco ęris,& reſpõdetur, quòd pro ſingulis.xx.libris æris,ſoluent vnum aureum, vel ſolidũ, quia idem eſt ſolidus, quod aureus, vt dixi infra de veter. numiſ. pot. Et ſic nota quòd ſoluitur aliud pro alio,à volente volenti,non autem ab inuito &c. inſtit. de action. §. præterea,nec inuito vt infra. de fabricenſ. l. 1. vt dixi.

Rubr. De diſcuſſoribus.

SVMMARIVM.

1 *Diſcuſſor qui uocabatur.*

Quoties. Ad euidentiam nota, quando eſt imponenda aliqua collecta,ſiue ſuperindictum, inquirũtur facultates ſingulorum, vt quilibet ſoluat ſecundum modum poſſeſſionum ſua-

num ſuarum, vt in hac l. & ſupra de an. & trib. l. indictiones, & ſupra. de imm. nem. conced. l. vn. Et iſte, qui mittebatur ad inquirendum, vocabatur diſcuſſor.
1 Si pronunciauit maius eſſe patrimoniũ alicuius, quàm eſſet, & de hoc fuerit ipſe conuictus, ipſe tenebitur ſoluere pro ea quantitate, quam alium aſſeruit poſſidere, & per cõſequens alium aſſeruit debitorem. Nota contra æſtimatores terrarũ, qui malè extimauerũt dona alicuius mille, quæ ualebant cẽtum in Regno, & no. plenius in gl. rubr. quibus modis dicatur diſcuſſor.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumento amiſſo, poteſt tabellio compelli, ut iterum ex abbreuiaturis extrahat.*

Ne caſu. Solui tributa reipublicę, & recepi ſecuritatẽ, & apocam, & nihilominus ſcriptum eſt in rationibus publicis qualiter ego ſolui, amiſi illam apocam, venit idem, vel alius exactor, & petijt a me idem tributũ, dico ego me ſoluiſſe, petit exactor apocam, dicens, aut ſolue, aut oſtende apocã; dicitur quòd nõ debeo ad hoc compelli, ex quo conſtat in publicis ratiocinijs me ſoluiſſe, & hoc dicit. Nota in litera contra illos, qui ſunt de præda ſolliciti, & quærunt prædę occaſionem, concord. infra. de ſol. debit. ciuil. l. vn. & ibi dixi.
1 Nota argumentum quòd ſi inſtrumentum eſt amiſſum, & abbreuiatura eſt penes tabellionem, quo poteſt compelli, vt iterum faciat, vt hic notatur.

Per ſingulas. Diſcuſſio iugerum, ideſt inquiſitio bonorũ, ut dixi in prin. l. 1. committitur honoratis vſque ad comites, militibus non militantibus, & ſuis obſequijs non adhærentibus, & aduocatis præſidis prouinciæ, & hoc dicit, ſoluitur contrarium de aduocatis, vt not. ſupra de aduoc. diuer. in d. l. ſancimus.

Rubr. de decurionibus.

SVMMARIVM.

1 *Pater eo quòd filio electo ad aliquod officiũ non contradicit, conſentire uidetur.*
2 *Respublica in caſu debitorum fuit prióris cõditionis quàm priuata: nunc eſt ius cõe.*

Si cum te. Filius familias volente Patre, quod eſt eo ipſo ꝙ non contradixit, fuit electus decurio, dicitur, ꝙ tenetur Pater iſta geſtione filij, tamen prius bona filij, poſtea patris, & hære-

1 & hæredes eius ſunt excutienda,& hoc dicit. Nota, quòd eo ipſo, q Pater filio electo ad aliquod officium non contradicit, conſentire videtur, vt plenè not. ff. ad municipal. l. 2. in princ l. Secundò nota, quòd ex quo fuit electus filius decurio uoluntate patris, in geſtis ab eo tāquam à Decurione, tenetur pater eius, & hæres patris eius indiſtinctè. Sed ſi aliàs fuit aſſumptus in Magiſtratum, ad quem ſoli decuriones eliguntur, diſtinguitur, aut viuo patre aſſumpſit illū Magiſtratum, & tenentur Patris hæredes, vt in præall. l. ff. ad municipal. Aut eo mortuò, & non tenentur, vt eo. tit. l. Lucius. §. idem reſpondent heredes, niſi pater hoc in ſua volūtate expreſſit, vt. ff. fam.
2 hære. filia. §. neratius. Vltimò nota caſum, in quo res publica eſt ſecundum iura iſta deterioris conditionis quàm priuata, nā priuatus creditor habet electionem conuenire fideiuſſorem, vel debitorem vt ſupra de fideiuſſor. iure noſtro, ſecus in republica, quia prius contra debitorem & in ſubſidium contra fideiuſſorem, vel eum, qui loco fideiuſſoris habetur, vt hic & ſupra et ff. de adm. rer. ad ciuit. pert. l. 4. in fi. hodie eſt ius commune, vt in auth. de fideiuſſor.

SVMMARIVM.

1 *Appellatur extra iudicium ab electione ad aliquod officium.*
2 *Qui nominauit aliquem inhabilem, tenetur ad ſumptus: ſic iudex qui fecit litem ſuam.*

Obſeruare. Quando ſunt eligendi Magrīſtatus, ſiue officiales, decuriones conueniunt in locum, vbi regitur curia, ſicut Bononiæ in Palatio communis, & eligunt officiales & ſtatim, quòd aliquis eſt electus, debent decuriones nuntiare electo electionem ſuam, & iſte electus ex tunc poterit appellare, & ſi conſtiterit illum non debuiſſe eligi, vel quia aliquam iuſtam cauſam excuſationis habebat, recuperabit omnes ſumptus, quos fecit
1 in lite à nominatore, & hoc dicit. Nota quòd appellatur extra iudicium, ideſt ab electione, ut hic, aliàs uidetur aſſentire, & excuſatio-
2 nem admittit, vt, ſupra de appellat. l. 2. quia ciuilia munera &c. Secundò nota, quòd qui aliquem inhabilem nominauit, tenetur ad ſumptus, quia temere ipſum elegit, ſicut qui temere aliquem ad iudicium vocat, vt. ff. de iudic. l. eū quem temere, & eſt ratio, vt notatur ſupra de excuſ. tutor. l. ſeueriter in fi. Et ſic iudex tenetur, qui fecit litem ſuam, vt inſt. de oblig. quæ ex qua. del. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Ius ſuum priuilegiumve quis perdit quandoque ipſo facto, ſiue tacite.*

Cum

Cum decurionatus. Aliquis habens excuſationem ętatis, quia quinquaginta quinque annorum erat, electus fuit in decurionem, non contradixit, dicitur quòd à modo non poteſt impetrare, vt ab albo, ideſt à nume-
1 ro decurionum priuetur. Nota quod ipſo facto, ſiue tacite, quis perdit priuilegium ſuum, vt de hoc dicitur infra de his, qui ſponſ. mun. ſub l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Filius adoptiuus habet imaginem filij naturalis.*

2 *Decurio, nec eius filius non torquetur: Iudex punitur cum excedit in puniendo modum. 3.*

Cum adoptiuum. Filius adoptiuus decurionis, ſicut legitimus, & naturalis non debet torqueri, vnde cum in iure accuſatum filium adoptiuum decurionis præſes tormētauit, dicitur, quòd præſes eſt puniendus congruē-
1 ti pœna. Nota quòd filius adoptiuus habet imaginem filij natu-
2 ralis, vt hic & ff. de liber. & poſth. l. filio, & ff. de ſenator. l. 5. Secundò nota quòd decurio, vel eius filius non torquetur, vt ſupra de quæſt.
3 l. nihil. Tertiò nota ꝙ punitur iudex cum excedit modum in puniendo, de hoc dixi ſupra de exact. tribut. l. nemo in fin. 1. reſpon.

SVMMARIVM.

1 *Patris contradictio in electione filij ad munus publicum, valet quo ad quid, & quo ad quid non valet.*

Filios. Filius familias pōt eligi ad munera publica, etiā patre cōtradicente, ſed ipſe pater nō tenetur, niſi cōſenſerit ſuæ nominationi, ideſt non contradixit, vt dixi ſupra l. 1. Et nota ꝙ
1 contradictio patris valet quo ad quid, & quo ad quid non, quātum ad hoc ne ſubeat munera publica, vt hic, & ff. de mun. & hon. l. 3. §. filius, & l. honor. §. plebei, & eſt ratio quia quātum ad ius ciuile &c. vt ff. ad treb. l. quia & pater, de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. filius. valet quantum ad hoc, vt ipſe pater non teneatur, ſubaudi inſolidum, tenetur tamen de peculio, & ſic intelligitur, quòd hic dicitur, & ſupra quòd cum eo. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Decuriones poſſunt tam litterati quam illiterati eſſe.*

Expertes.

1 Expertes. Poſſunt eſſe decuriones,ne dum literati, ſed etiã illiterati,& eſt ratio vt ſupra de iudic.l.pen. aduocatus autem non poteſt eſſe niſi iure peritus, vt ſupra de poſtul. l. 2. & de Adu.diuerſ.iud.l. iuriſperitos.

SVMMARIVM.

1 *Fratrum bona habentium indiuiſa, & una domo uiuentium alter non tenetur pro altero de munere geſto.*

Licet. Quamuis ego,& frater meus habeamus bona indiuiſa, & viuamus in eadem domo, nõ tamen, teneor ego pro munere ab eo geſto,& eſt ratio, quia quod ipſe acquirit non communicat mihi,vt.ff.pro ſoc.cum duobus.§.fratres.

SVMMARIVM.

1 *Infamia repellit aliquem ab honore habito & habendo.*
2 *Morbus non repellit aliquem ab honore iam habito.*

Infamia. Quidam decurio propter aliquod delictum, quod infamiam irrogat,fuit exoculatus à modo non poteſt eſſe decurio,immo deſinit eſſe, non quia cœcus, ſed quia infa-
1 mis. Nota infamia repellit aliquem ab honore habito, & habendo,quia portæ dignitatum, infamibus patere non debent, vt infra
2 de dignitat.l.2.& de infam.l.vna. Item nota, ꝙ morbus non repellit aliquem ab honore iam habito,vt hic,& ff.de poſtul.l.1.§.quamuis,ſed ab honore habendo,ſic ut infra qui morb.l.1.

In albo. Ille decurio, qui filios habet, præferendus eſt ei, qui non habet filios,ſcilicet peius ſcribatur in albo, & ei præferatur Nota quòd patres habent honores per filios,ſicut è cõtra filij per patres vt ſupra eo.cum adoptiuum,& ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Aetas 70.annorũ excuſat quidem a muneribus perſonalibus,non a patrimonialib.*

1 Si vltra. Qui habet lxx.annos,excuſatur à muneribus perſonalibus,quia a patrimonialibus nemo excuſatur vt ſupra de anno.& tribut.l.3. Item nota,ꝙ ſuperueniens ætas maior ante creatum decurionem non excuſat,quòd dic,vt hic not.in gl. an.

Vxorem.

Vxorem. Pro decurionatu mariti non conuenitur, vxor facit ſupra ne ux. pro mar.

SVMMARIVM.

1 *Infames non habent immunitatem munerum.*

1 Nec infames. Infames non habent immunitatem munerum, quia infamia non præſtat immunitatem, quod not. vt ff. de interd. & releg. l. relegatorum in fi. & infra de infamib. l. una.

A muneribus. Sententia Præſidis, qua pronunciatum eſt, aliquem non eſſe decurionem, non excuſat aliquem à decurionatu, nec quinquaginta anni, nec podagra. Quod dicit de ſententia, dic ſi fuit gratioſa, ut not. de poſtul. l. 1. & quod dicit de annis, dic ꝙ ſufficiunt quinquagintaquinque, ut ff. eo. l. 2. in fin quod dicit de podagra, dic niſi eum reddat prorſus inhabilem, ut infra qui morb. l. fin.

Nemo. Non poteſt iudex liberare decurionem à decurionatu, ſed ſolus Princeps, & ad tempus, nō in perpetuū, & hoc dicit, quod dicit de iudice, dic ut ſupra l. prox. quod dixi de temporali excuſatione à Principe concedenda concor. de his, qui à princ. racat. accep. & dic ut ibi.

SVMMARIVM.

1 *Decurio non poteſt eſſe tabellio.*

1 Vniuerſos. Decurio non poteſt eſſe tabellio, contra ſupra de falſ. ſi quis decurio, ſol. vt ibi. Et collige arguquòd ſi decurio non poteſt eſſe tabellio, quia qui eſt decurio, habet dignitatem, ergo aduocatus non poteſt eſſe tabellio, quia militant patroni cauſarum.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus duplex eſt huius legis.*

1 Si quis decurio. L. iſta duob. modis legitur. Si ex cauſa reipublicæ, vel propter publicam cauſam aliquis decurio venerit ad Principem, non debet recedere, niſi

Digitized by Google

petita, & obtenta licentia à iudice, ideſt à Principe, qui eſt iudex iudicum, aliàs punitur, Et nota ſecundum iſtum caſum, quòd Princeps eſt iudex iudicũ, & meritò, quia vigor iuſtitiæ vt ſupra de iur.
1 fiſc. l. prohibitum in fi. Item nota non ſufficit petere licentiã, niſi conſequatur. Secundò legitur, vt ſit ſenſus. Cùm decurio vult venire ad Principem ob aliquam cauſam, debet venire cum licentia ſui iudicis obtenta, vt ita poſſit ſe oſtendere decurio; ſic ſupra de epiſc. & cler. l. ſi qua per calumniam, in fi.

Qui derelicta. Si decurio, prima curia derelicta, dedit ſe militiæ reuocatur ab illa curia, & curiæ redditur. concor. quòd not. infra de muril. l. 1. & de cohortal. l. ſi cohortali cum multis ſimilibus An.

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus onera ſubire quis compellitur remedijs prætoris.*

Si ad Magiſtratum. Qui electus eſt ad Magiſtratum aliquem, puta duumuiratus, & ipſe aufugit, eſt requirendus, & ſi in contumacia latitans perſeuerat, alij eliguntur, ponamus duumuiri, & bona contumacis eis aſſignãtur, & ſi poſtea inueniatur ille cõtumax, cogetur ſubire onus duplicatum, ſcilicet per biennium erit in eo officio, in quo à Principe fuit electus ante; & hanc pœnam patiuntur quicunque recu-
1 ſant aſſumere officium, in quo electi ſunt, vt hic dicitur. Et not. ꝙ compellitur aliquis ſubire onera Magiſtratus remedijs prætoris, ſcilicet multa indicta, captis pignoribus, vt ff. de mun. & hon. l. ſi quis magiſtratus cum ſimil. Item nota quæ dixi in l. quamuis. Et nota qualis proceſſus debeat ſeruari contra iſtum contumacem determinat eadem l. quamuis, vbi plenè ponitur tenor huius legis.

SVMMARIVM.

1 *Excuſatio in quibus muneribus quæ valeat, & quibus modis.*

Euacuatis. Reſcripta Principis, & pacta alicui præſtantis immunitatem à patrimonialibus non valent, & dic plenè vt ſuprà de anno. & trib. in fraudem plenè dixi. No-
1 ta in quibus muneribus, & quibus modis aliquis excuſetur, ut hic not. in magna glo.

Circen-

Circenſium. Sicut quis magiſtratum cogitur ſuſcipere, vt eo.tit.ſi ad magiſtratum, ita perficere inchoatum, & ſi aliquis dereliquit inchoatum reuocabitur ad eum gerendum, impenſas, quas fecit ciuitas in quęrendo ipſum, recuperabit ab eo, & hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Decuriones à muneribus rei priuatæ, & à quolibet extraordinario ſunt immunes.*
2 *Onus ſuſtinenti non poteſt aliud onus inferri, tamen honos ſic.*

1 **Curiales.** Decuriones à muneribus rei priuatæ, & quolibet extraordinario ſunt immunes: quia ſatis eſt eos ciuitatum munera congruè explicare, quam rationem nota. ſimilis
2 ratio ſupra de can.larg.tit.l.præcepit, & ibi dixi. Item nota quòd non debet addi afflictio afflictis. Sed licet ſuſtinēti onus non poſſit aliud onus inferri; tamen honor ſic, vt ff. de mun. & hon.l.honor.

Eos. Hæc l.eſt localis, & dicit ꝙ qui naſcitur ex matre antiochena ſequitur matris conditionē, & ideò in prouincia Antiochena erit decurio, vbi patris prouincia trahat eum ad alium alterius ciuitatis, arg.contra hanc l.l.nullus, ſol. vt ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitatem qui de nouo inhabitare venit, non tenetur ſoluere collectas pro debitis factis ante ſuum aduentum.*
2 *Succeſſor in officio non tenetur pro debitis præceſſoris.*

1 **Prouidendum.** Facit hæc l.prouidendum argum. quòd ciuis, qui venit ad ſtandum de nouo in ciuitate, non tenetur ſoluere collectas impoſitas pro debitis factis, antequam veniret ad ciuitatem. Qui de nouo decurio creatur, nō cogitur ſoluere debita contracta ab illis præteritis decurionibus; puta ſi alij fuerunt ſuſceptores, & ex illo officio reliqua contraxe-
2 runt. Nota ſucceſſorem pro debitis anterioribus non teneri, vt hic, & infra de cenſib.l.1.

SVMMARIVM.

1 *Filios duodecim babens ab omni munere eſt immunis etiam patrimonialibus.*

E 2 Si quis

1 Si quis decurio. Qui habet xij. filios ab omni munere eſt immunis, etiam patrimonialibus, vt hic notatur, & eſt ratio quia oportet patrem vacare educationi filiorum, vt ff. de iur. immun. l. ſemper. § & ſi natorum.

Curiales. Qui vult agere contra curialem, ſeu decurionem conueniat eum coram ſuo iudice in eandem ciuitatem, nec trahet ipſum ad præſidem prouinciæ extra ſuam ciuitatem, niſi publica neceſſitas hoc requirat, quæ non habet legem, vt ff. de conſulib. l. 1. cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Religionis prætextu non debet quis effugere munera.*

Quidam ignauiæ. Sunt quidam volentes euitare munera ciuitatum, puta ne fiant decuriones, fingunt ſe oblatos alicuius monaſterij, & latitant in monaſterio; dicit Imperator quòd iſti ſunt reuocandi ab illis, vt ſubeant munera ciuitatis. qui ſi inueniri nō poſſunt propter iſtas latebras, ideſt latitationes illicitas, debent carere bonis ſuis, quæ dabuntur
1 ſubrogato in locum eius, & hoc dicit. Nota quòd prætextu religionis non debet quis effugere munera, ne prætextu liciti, fiat illicitum concor. infra de colon. illir. l. 1. Secundò nota arg. quòd alicui propter contumaciam poteſt imponi pœna omnium bonorum, de hoc dixi ſuprà de iur. fiſ. l. certa. Item nota argu. quòd qui aliqua ſimulatione, & cum teneatur non vult ſoluere collectas, ꝙ patiatur hanc pœnam. Item nota quòd poteſt præcisè compelli, ſi inuenitur, remedijs prætoris, vt munera ſubeat, vt dixi ſupra eo. l. ad magiſtratum.

Paternæ. Filius militis qui electus ad decurionatū non reclamauit allegando priuilegiū paternæ militiæ à modo priuilegio paternæ militiæ non vtetur, & facit quod not. ſupra l. 3. Secundo dicitur quòd habens auum militem, & patrem decurionem, ſequitur potius conditionem paterni honoris, quàm aui honorem. arg contra. ff. de ſenator. l. emancipatum, in fin. ſol. illud facit odium delicti, hoc fauor.

Nullus. Non ualet priuilegium, nec aliquis ſubeat patrimonij munera, dic ut ſupra eo. l. euacuatis.

Nati.

Nati. Qui naſcitur de decurione, & matre inquilina Principis, non eſt decurio, quia ſequitur matris, & non patris conditionem, quod eſt not. vt hic, & infra de muril. l. fin. & l. ſi is, & de agr. & cenſ. l. fin.

Procuratores. Procuratores reipublicæ, ideſt decuriones ciuitatis poſſunt actiones nomine ciuitatis, & ſuſcipere, & mouere; & ſubaudi per actorem, qui eligitur, ut dicitur ſupra eod. l. 2 & ff. quod cuiuſq. vn. nom. l. nulli.

SVMMARIVM.

1 *Publica vtilitas priuatæ eſt præferenda.*

Ex omnibus. Qui eſt origine curialis, & filius decurionis, ſi eſt electus ad aliquem magiſtratum, in quacunque domo ſit, fortè latitans protrahi debet, vt publicam ſubeat functionem; & qui occultant dictum curialem proſequentes pòtius ipſius ytilitatem, quàm publicam functionem, puniuntur
1 tur pœna infamiæ, & omnium bonorum. Nota quòd punitur aliquis, qui publicam vtilitatem non prefert priuatę, & ſic nota, quòd publica vtilitas priuatæ eſt præferēda, vt ff. pro ſoc. l. actione. §. idem Labeo, quod eſt verum, cum priuata includitur in publica, ut extra de poſtul. cap. bonæ memoriæ, & ibi not. & allegant Canoniſtæ. ff. de arbitr. licet, & ſupra de ſeru. & aqua. l. præſes, ſed certè dicta lex non loquitur de publica, & priuata mea, & alterius, in quo caſu dicimus, ꝙ ordinata charitas incipit à ſe ipſo, at vbi tractatur de publica, & priuata, ſemper publica præfertur priuatæ, & ſi priuata nō includatur in publica, ut not. ſupra de cad. toll. §. fi. & in §. præall. Labeo. Item nota caſum ſpecialem, in quo aliquis inuitus de domo, extrahitur, regulariter contra ff. de in ius vocan. l. plerique.

Fabricenſes. Si decurio ad Fabricam tranſiens ſe fabricenſium corpori aggregauerit, reuertatur ad curiam, & Fabricenſes non leui inquietudine, ideſt pœna pulſentur, qui eum receperunt; quod facit ſupra eod. qui derelicta; quod ibi not.

SVMMARIVM.

1 *Infamia non remittitur per reſcriptum principis.*
2 *Subditi prælato, & officiales præſidi male agenti reſiſtere poſſunt.*

Omnes iudices. Omnes Præſides prouinciarum, qui ſtultè conſueuerunt decuriones ſubdere tormentis à ſimili temeraria vſurpatione abſtineant, quia pro nullo delicto ſcienter, vel erroneè commiſſo, debet torqueri decurio. Secundò imponit pœnam infamiæ, & xx. librarum auri præſidi contrafaciēti, vt nec per reſcriptum Principis infamia remittatur. Tertio imponit pœnam officialibus decem librarum auri, nā non poſſunt torqueri vt ſupra de quæſt. l. nihil, & ſupra eod. cum adoptiuum. fallit in criminibus exceptis, vt ſupra ad l. iul. mai. l. nullus. Quartò nota caſum, in quo nō remittitur infamia per reſcriptum Principis, & ita eſt hic caſus, in quo reſcriptum nil operatur. quod dic vt ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1. & ſimilis eſt ratio in l. fin. regulariter contra, quia infamiam ſolus Princeps remittit, vt ff. de poſtul.
1 l. 1. §. deinde, & ſupra de ſent. paſſ. l. 1. Vltimò nota quòd ſubditi officiales poſſunt reſiſtere prælato, vel præſidi male agenti, & ſi non reſiſtant, puniuntur, vt hic, & ſupra de can. larg. l. præcipit, & ſupra de appellat. quoniam cum alijs concord. hic not. Sed quare magis puniuntur officiales, quàm præſes, reſponde immo magis præſes, quia eſt infamis, licet in pecunia minus, argum. ff. de pœn. l. in ſeruorum in fin.

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris officium indignum & vile.*

Si quis procurationem. Prohibetur decurio eſſe procurator, & qui facit eum procuratorem, non obſtante alicuius Priuilegio dignitatis, grauiſſima pœna damnatur, ipſe autem decurio, qui procuratoris viliſſimum ſuſcepit officium, damnatur exilio. Nota quòd eſt vi-
1 liſſimum officium, & infamiſſimum procuratoris, & ideò ab eo non excuſantur infames, vt inſt. de except. §. fi. Item collige argum. quòd procurator ſit infamis.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium quod datur patri an detur filio.*

In filijs. Tria dicuntur hac l. primò dicitur, quòd filij decurionum ſunt decuriones, & ideò retinendi ſunt in honore, & onere curiæ, ſecundum quod volunt iura antiqua. Secundò dicitur. Decurio, licèt poſſit eſſe aduocatus, non tamen cauſa aduna-

Digitized by Google

adunationis debet deſerere curiam, vnde compellitur curiæ deſeruire, nec liberatur à curia, licet curia non egeat eo. Tertio dicitur, quòd non tantum filij decurionum, qui nullam habent excuſationem, ſunt decuriones, vt in princ. Sed etiam filij eorum decurionum, qui habēt excuſationem à curia, qui ſunt magiſtri artium, vnde ſi aliquis de curia efficitur magiſter, licet ipſe excuſetur à curia, non excuſantur filij ſui. Nota quòd ſicut ad honorem habendum, filij decurionum habent decurionum prærogatiuam, vt ſupra eo. cum adoptiuum, & in l. prox. ita quantum ad onus curiæ agnoſcendum, vt hic, & eſt ratio, quia non tantum patri, quàm patriæ naſcitur, vt ſupra de ventr. in poſſ. mitten. l. 1. §. & generaliter. Secundò nota quòd retinetur in curia decurio, & ſi non ſit neceſſarius, nam quædam habere poſſumus, & ſi nobis vtilia non ſunt,
1 vt ff. ſi ſer. vend. l. ei fundo. Tertio nota quòd priuilegium, quod datur patri, nō datur filio, vt hic ſupra eo. paternæ, & ff. de vac. mun. l. in honoribus. §. vacationum. Et ſic colligunt quidam argu. quòd priuilegium doctoris non detur filio, nec familiæ, quod non eſt verum, immo datur, vt infra de profeſſ. & med. l. fi. & hoc venit fauore curiæ, & de hoc dicitur plenè in præall. l. de profeſſ.

SVMMARIVM.

1 *Conceſſio generalis interdum plus valet quàm ſpecialis, cum regulariter ſit contra.*

Exemplo. Sicut filius ſenatoris, ſequitur patris conditionem, & non matris, ita & filius decurionis, non obſtante reſcripto ſpecialiter indulto, vt filius ſequatur matris conditionem, & hoc dicit, vt ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1. Et benè dixi ſpecialiter, nam generaliter conceſſum alicui prouinciæ valet, vt ff. ad
1 municip. l. 1. in fi. Et ſic nota mirabile, quòd plus valet conceſſio generalis, quàm ſpecialis, regulariter contra, vt ff. ſiq. caution. in §. quæſitum. Sed hoc facit fauor multorum.

SVMMARIVM.

1 *Res iudicata ita pro veritate accipitur, vt ob eā non valeat principis reſcriptum.*

Quotieſcunque. Si conſtat aliquem eſſe decurionem, vel ex ſua origine, vel ex ſententia diffinitiua, non eximitur à curia aliquo reſcripto noſtro. Nota caſum, in quo non valet Principis reſcriptum, vt dixi ſupra l. prox.

1 Ita quòd res iudicata pro veritate accipitur, vt dicit regula iuris, ut ff de ſtat.hom.l ingenuum.

SVMMARIVM.

1 *Criminoſum non dignitas, ſed pœnæ debent comitari. & nu. 2. & 3.*
2 *Reipublicę intereſt pœnas ob maleficia ſolui.*

Ne quis. Si officialis Imperatoris, vel præſidis delinquat, propter quod ſit puniendus, non debet ſenator, vel pręſes ſuum officialem damnare, niſi decurio à curia aufugerit, tunc
1 debet eum reddere curiæ ſuæ, & eſt ratio primi dicti, quia criminoſum non dignitas, ſed pœna debet comitari, & hoc dicit. Et nota udplicem rationem, quare criminoſus non eſt curiæ loco ſupplicij damnandus. Primo quia nemo pro delicto eſt alicui corpori aggregandus, vt ſupra de pen.l. nequis, & plenius not. infra de me-
2 tath.l.fin.in ghor. Et ratio, quæ hic redditur: quia criminoſum &c. ex qua ratione, nota quòd pœnæ debent comitari criminoſum, & ſicut alibi dicitur, publicè intereſt pœnas ob maleficia ſolui, ut ff.
3 de fideiuſſor.mortuo, in fi. Item nota quòd dignitas non eſt conferenda criminoſo; ſed licet priuetur honoris cōmoditate, & non tamen honoris grauitate, vt de infam.l. vna, cum ſimil.

Curiales. Decuriones, qui recedunt à curia compellendi, ſunt redire ad eam licet ſint de domo Principis, concor. ſupra eod.l.quidam ignauiæ, & infra eo omnes, & infra de cohortal.l.ſi cohortalis, cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Decurio quandoque patitur pœnam plebeiorum, cum regulariter ſit contra.*

Quilibet. Si aliquis principalis, id eſt decurio, vel decoctor pecuniæ publicæ, id eſt qui pecuniæ publicæ præerat, dum exigit ſuperindicta, ſiue tributa, aliquid vltra debitum exegit, vel pecuniam publicam fraudauit, quam exegit; tam præfectus prætorio, quàm quilibet alius iudex, id eſt præſes Prouinciæ,
1 poterit eum damnare ad opus metalli, & hoc dicit. Nota ſpecialem caſum, in quo decurio patitur pœnam plebeorum, regulariter contra, vt ff. eo.l.omnis, niſi de conſenſu Principis, vt ff. dę pęn. l.diui.§. decurionibus.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Negotia commiſſa citius expediunt plures, quandoque contra.*

Decurio. Qui origine decurio eſt, ſuam curiã ſuffragio, vel ambitione aliqua non immutat, etiam ſi in illam peruenit ætatem quæ nouerit excuſare electum. Et hoc ideo quia intereſt curiæ plures eſſe, quia officialium ordinatio citius, & melius per plurimos expeditur. Nota quòd licet ætas. lv. annorum aliquem nouerit nominatum excuſare, vt ff eo. l. 2. in fi non tamen facit deſinere, qui ante decurio extitit; Et ita citius impedit inchoandum, quam impediat inchoatum arg. ff de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. patre furioſo, arg. contra. ff. de arbitr. non diſtinguemus. §. ſatis
1 datio, vt ibi not. ſol. Nota arg. ꝙ citius expediunt commiſſa negotia plures, aliàs contra, quia ſegnius, vt arg. infra quando. & quibus quar. pars. deb. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Proceſſus contra non ſubditum dicitur illicitus.*

Militaribus. Prohibet militares viros, & Magiſtros militum, & Duces, & tribunos militum punire curiales, ſiue decuriones, vel inurere eis magnam, vel modicã iniuriam, & ſic nihil commune habeant viri militares cũ curijs, ideſt curialibus; ideſt nõ agnoſcant de criminibus ab eis commiſſis: cõtra facientes punit. Nota ille proceſſus, qui habetur contra non ſubditum, dicitur illicitus, vt hic expreſſe hoc dicitur.

Omnes. Decuriones, qui ſe aggregant aliquibus officijs, quibus ſuæ curiæ præiudicatur, ideſt, quia curiæ adeſſe non poteſt: ſunt ad curiam reuocandi, nec proderit eis reſcriptum noſtrum, concordat ſupra eo. l. quotieſcunque.

SVMMARIVM.

1 *Matris conditio non trahit filium ad aliquam curiam.*

Nullus. Si aliquis habeat matrem de genere decurionum, non propterea ipſe filius efficitur de Curia; quia mulier non facit aliquem obnoxium curię, à qua mulier eſt immunis.

Nota

Nota ibi, quòd matris conditio non trahit filium ad aliquam curiam, vt ſupra eo. eos. ſecus in patre.

SVMMARIVM.

1 *Maioris partis factum aſſenſuſque ualet, & probat. Fallit in aliquibus. 2. ſed quid ſi maior pars non eſſet præſens. 3.*
4 *Minor pars quæ ſit regulariter relinquitur arbitrio iudicis.*

Nominationum. Ad euidentiam nota, cùm ſint eligẽdi magiſtratus, vel officiales decuriones conueniunt ad certum locum, puta in Palatio communis, & eligunt eos, vt ſupra eo. obſeruare. dicitur ergo in hac l. quòd ſi omnes decuriones non poterunt eſſe, cum fieret electio, & ſaltim duæ partes fuerint præſentes, valent electiones factæ per duas partes, quia paucorum abſentia, ideſt tertiæ partis ordinis non infirmãt, quòd ſalubriter factum eſt a maiori parte: nam duæ partes or-
1 dinis decurionum totam curiam repreſentant, & hoc dicit. Nota quod fit à maiori parte, ualet, vt hic, & ff. ad municip. l. quod maior. & alibi, quòd maioris partis probat aſſenſus, ſolemnis affirmat authoritas, vt infra de legation. ſi quod. contra. ff. com. diu. l. Sabinus. ſed ad hanc diſſonantiam tollendam diſtingue. Aut aliquid eſt cõmune inter plures uniuerſos, collegium, ſiue ciuitas, & obtinent iura allegata, & auth. hoc ius porrectum. Aut eſt commune tanquã inter ſingulos, & inter cohæredes, & obtinent iura ſuperius allegata, vt non ſtetur iudicio partis maioris, ſed ſit potior conditio prohibentis, & expectetur diſſentientis conſenſus, arg. ff. de ſeru. ruſt. præd. l. ſi in fundo, & com. præd. l. fin, & ſupra de auctor. tutor. l. fin.
2 Fallit fauore religionis, inſt. de rer. diuiſ. §. in locum. Secundo fauore liberationis, vt ff. de pact. l. maiorem. Tertio fauore libertatis vt ſupra de com. ſeru. man. l. 1. Quartò ſi uelit alter vti re communi ad eum uſum, ad quem eſt inuenta, vt. ff. com. diuid. Si ædes, & not. de hoc extra de inſtitut. c. cum acceſſiſſent. Sed quæro quid ſi ma-
3 ior pars non eſſet præſens, reſpon. tenetur minor pars præſens ire ad maiorem abſentem. arg. extra de elect. c. quia propter, & not. extra de elect. c. bonæ memoriæ, circa prin. in gl. Si citati &c. Sed an ſint uocandi abſentes, quod uidetur ſi commodè vocari poſſint, aliàs non, vt extra de elect. c. cum inter uniuerſas, & cap. in geneſi, in fin. & eſt ratio quia plus poſſit prodeſſe conſenſus vnius, quam contradictio plurimorum, vt extra de elect. c. bonæ memoriæ. Sed hoc credo uerum, cum tractatur de alijs negotijs ciuitatis, quia tũc
4 non exigo uocari abſentes, vt not. in dicto c. cũ inter. Vltimò. colli-

ge hic

ge hic plura notabilia, quòd pauci dicitur tertia pars, ſicut hic manifeſtè patet, & ita colligitur hic determinatio illius.l.ff. de verb. ſignif. hæc adiectio pluris, ad idem facit inſt. de hæred: quæ ab inteſt. defer.§.interdum, alibi dicitur quarta, vt dixi infra quando, & quib. quar. pars deb.l.2. regulariter tamen relinquitur arbitrio iudicātis. l.non enim. ff. ex quib' cau. maior.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas facit aliquem eſſe ſuſpectum.*
2 *Suſpecto non committitur adminiſtratio publica.*

Ad ſubeunda. Cum eliguntur decuriones, eligi debent diuites, non pauperes, ita vt publicas poſ-
1 ſint functiones implere. Nota quòd paupertas facit aliquem eſſe ſuſpectum, vt hic, & ff. qui ſatiſd. cog. l. fideiuſſor in fi.l. iuxta illud: Quantum quiſque ſua maiorum ſeruat in archa, tunc habet fidē.
2 Item nota quòd ſuſpecto non committitur adminiſtratio publica, nam propter ſuſpicionem ab adminiſtratione repellitur, vt ff. de ſuſpect. tut.l. ſuſpectus.

SVMMARIVM.

1 *Perſeuerantia in delictis punitur.*
2 *Inobedientia etiam punitur.*

Curiales. Si curiales aliquam mereantur dignitatem, puta honorariam, quia fuerunt aduocati fiſci, vel comitiuam, nihilominus debent ſubeſſe iudici, qui præeſt toti curiæ, nec propter dignitatem, quam meruit, iudicem ſuorum præcepta deſpiciat, uel contemnat; contra faciens punitur, & illa, quam meruit, priuatur honeſtate concord. infra de dignitat.l.2. cum ſimil. &
1 dic ut ibi. Item nota quòd punitur perſeuerantia in delictis, quod
2 dic ut ſupra de ſuperexact.l. vna in fi. Item nota de pœna inobediētiæ, vt not. ff. de re milit.l.4.§. in bello, & extra de tempor. ordin. c. cūi aures, & de maior. & obed. dilecta. in fin. & ff. de reg. iur. non uidetur data 3. §.1.

In ſucceſsione. Mortuo decurione patre, agnatio, ideſt linea filiorū, qui dicuntur proximi agnati in curia perſeuerant, uel dic parentum agnatio; ideſt tenentur agnati, qui ſucceſſerunt, ſi decurio, qui deceſſit, male adminiſtrauit, vt ſupra eod.l.1.

Omnes.

Omnes. Quicunque eſt curiæ obnoxius, quia eſt decurio cuiuſcunque religionis ſit, ſiue Iudæus, ſiue chriſtianus, debet ſubire munera curiæ. Dic circa iudæos, vt nota. ff. eo. l. 3. in fin.

Omnes. Quo ad officij effectum idem dicitur hic quod ſupra eo. curiales qui ſe. Nã dicitur quòd curialis, qui prætextu alicuius dignitatis curiam dereliquit, eſt ad Curiam reuocandus: curiæ muneribus ſeruiturus ſed quid ſi fiat Epiſcopus dicetur infra eo. l. pen. Andr.

Quamuis. l. Iſta determinat legem illam, ſi ad magiſtratũ, nec plus quantum ad effectum dicit vna quam alia. Immo, vt verius loquar hæc determinat in aliquo illam, & illa in aliquo iſtam. Dic ergo, quòd ſi electus ad munus publicum ſit contumax, nec comparet edictis legitimis requiſitus, quòd expectatur per annum, & ſi in contumacia perſtiterit, de bonis ſuis curiæ conſuletur, id eſt; quia dabuntur ſubrogatis in locum eius, vt in l. ſi ad Magiſtratum, & in hoc illa hanc determinat, ꝙ dicit de anno iſta determinat illam. Vltimò dicitur ex quo habuit annum ad reuertendum, non poterit conqueri de temporis breuitate. Nota quod datur iſtis requiſitis in cauſa terminus, vt ff de req. reis. l. 1. Cetera dic circa. l. iſtam, vt not. ſupra eod. l. quidam ignauiæ, & l. ſi ad magiſtratum.

S V M M A R I V M.

1 *Munera non debent in eiſdem continuari, exiſtentibus alijs idoneis.*

Quis tam. Prohibet in Magnificis urbibus, quibus eſt copia decurionum, continuari onera, vel honores ab aliquibus decurionibus, cæteris quieſcentibus, qui ſunt idonei
1 ad munera ſubeunda. Tunc ſic nota, quòd vbi ſunt plures, nõ ſunt continuanda munera, ſecus autem ſi non eſſent alij idonei, vt. ff. de muner. & hon. l. honor.

S V M M A R I V. M.

1 *Legatus poteſt etiam excommunicare extra ſuam prouinciam.*

Duum virum. Qui curiæ præſunt, non poſſunt habere aliquam dignitatem extra terminos ſuæ ciuitatis, & eſt ratio, ne deſerant curiã, vt ſupra eo. curiales vltra vel

dic quòd

dic quòd non exercent officium extra territorium ſuum, quia tũc impune eis non paretur, ut ff. de iuriſd. omn. iud. l. fin. & de off. præſ.
1 l. 3. Et ſecundum hunc caſum nota quòd legatus iſte poteſt excõicare extra ſuam Prouinciam, vt extra de off. leg. c. venit, vbi de hoc.

SVMMARIVM.

1 *Ius nemo ſibi dicere poteſt: quandoque fallit.*
2 *Capere nemo poteſt delinquentem ſine iudicis mandato.*
3 *Capiat, quando iudex, quando priuatus, ac officialis.*

Generali. Duumuir, qui præeſt curiæ, ſi decurionem inuenerit fugitiuum, & deſit copia præſidis, poteſt eum repugnantem auctoritate propria capere, & ipſum ducere ad præſidis examen. Secundo dicitur, quòd vbi præſes non explicet hanc
1 quæſtionem infra tres menſes punietur in x. libras auri. Nota in primo dicto inſtantiam contra regulam, regula eſt, vt nemo ſibi dicat ius, alias cadit a iure ſuo, vt ſupra de iudæis, nullus, & in l. extat, & l. ſi quis in tantum. fallit tamen, cum non inuenitur copia iudicis, ut hic, & in l. nullus à contrario ſenſu, & ff. de his, quæ in frau. credit. l.
2 ait prætor. §. ſi quis debitorem, cum ſim. qui not. in l. nullus. Secundo nota ꝙ regulariter non poteſt quis capere delinquentem ſine iudicis mãdato, vt ſupra de exhib. reis. l. fi. fallit hic & in caſibus ibi
3 notatis in glo. Et vtile eſt circa materiam iſtam aliquantulum euagemus, videndo quando poſſit capere iudex, & quãdo priuatus, & quando officialis: quando iudex capiat his legibus patet. ff. ad l. iul. pecul. l. ſacrilegij. §. pen. ſupra de epiſ. & cler. cum quis curialis. ff. de aleæ vſu. l. fin. Item ſi condemnatus non vult cedere bonis ſupra de his, qui bon. ced. poſſ. l. 1. Item in debitore fiſci contumace ſupra de exact. trib. l. nemo carcerem in 3. dicto. Itẽ in fraudatore, qui ſatiſfacere nequit, ut ff. de off. præſ. l. diuus. Item in maleficiis, hoc eſt planum, quia pro qualitate perſonarum, & criminum incarcerantur, vt ff. de cuſt. reor. l. diuus. Itẽ incarceratur ſeruus fugitiuus, vt ff. de ſeru. fug. l. 1. §. 1. Quando autem priuatus poſſit, patet in l. ff. de his, quæ in frau. cred ait prætor in alleg. l. nullus, à contr. ſenſu, & in caſibus octo, qui not. ſupra de exhib. reis l. fi. Itẽ quilibet incarcerare, vel ligare poteſt ſeruũ ſuum, vt ff. depoſiti. l. ſi quis hominem, aliàs autẽ priuatus non incarcerat, immo punitur vt ſupra de priu. carcer. l. vn. Quando autem officialis poſſit patet ſupra de accuſat. l. ea quidem, & infra de decan. l. 1. In ſecundo dicto nota inſtantiam contra. l. properandum, quia cauſa ciuilis durat ſpatio trium menſium.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Muneribus conditionis ſuæ quilibet tenetur deſeruire.*

Siquis decurio. Si decurio militauerit curia derelicta, nulla effici poteſt præſcriptione ſecurus quo...iam ipſe, & ſui libere redire ad curiam tenentur. Nota quòd nullo tempore ſpatio xl. Annorum præſcribitur curiali, ut ſupra de
1 præſcri. 30. anno. l. præſcriptioni. Item nota quòd quilibet tenetur ſuæ conditionis muneribus deſeruire, quod dic vt ſupra eod. l. curiales, qui, & l. omnes omnino, & poteſt, & infra de cohortal. ſi cohortalis.

Alexandrinis. Decuriones Alexandriæ, & ſi habeāt aduocationis dignitatem, tamen non debent peregrinari extra patriam, nec aliqua publica cura extra ſuam ciuitatem eis committitur. Secundo dicitur quod ille qui de nouo uocatur ad decurionatum, ſi munera ſibi iniuncta compleuit, rediēs ad curiam, poſtquam ad ſummum peruenerit gradum, dignitate ordinis comitiuç fruatur; ſed licet habeat hāc dignitatem, vel aliā, nihilominus erit decurio. & hoc dicit, & ſic debet obedire iudici, qui præeſt curiæ, omnia alia dic, vt dixi ſupra eod. curiales, qui.

SVMMARIVM.

1 *Pœna pecuniaria mutatur quandoque in corporalem: non contra.*
2 *Priuilegia dantur benemeritis, nec cuilibet indiſtincte.*

Quinque. Idē ferè dicitur hic, & in l. ſeq. Decuriones Alexandriæ, qui vocantur hic ſummates, ſi committant aliquod crimen, de quo priuatus eſſet damnandus in corpore, ipſi damnātur pecuniariter, & ita in corporalibus iniurijs, ideſt, pęnis, habent excuſationem, vt in l. ſeq. in princ. Secundo dicitur hic quando eliguntur iſti decuriones, debent eligi boni, præſente tota curia, & iudicio uiri ſpectabilis Auguſtalis, & hic quidem nota quòd bonis tantum datur hoc priuilegium, non cuilibet indiſtinctè, quod eſt not. ut infra eo. l. prox. in fi. ibi, vt hoc benè cogniti &c.
1 Et nota in hac. l. & ſeq. quòd crimen pecuniariter punitur. Secundò nota quòd licet regulariter pęna pecuniaria cōmuniter in corporalem commutetur, puta propter paupertatem, vt ff. de pęn. l. 1. §. generaliter, cum multis ſimil. ibi no. non tamen è contra, niſi huius l. & niſi, vt not. ff. de his, qui not. infa. l. quid ergo. §. pęna grauior.

Item

2 Item not. in fi. huius. l. & ſeq. quòd benè meritis priuilegia dantur, nec cuilibet indiſtinctè, vt ff. de minor. quòd ſi minor. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio currit bonis, & non malis.*

1 Eum qui. Dic vt ſupra l. proxim. dixi, & tantum nota, quòd præſcriptio currit bonis, & non malis.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ officialium, qui conſueuerunt corrumpi, non ualent.*
2 *Dare qui tenetur, poteſt etiam per alium dare: non autem per alium poteſt facere, qui facere tenetur.*

Si quos ſpontaneos. Quandò prædia publica ſunt dãda in emphyteuſim, decuriones debent nominare emphyteotas munificos, & idoneos. Dicitur ergo hic, quòd ubi aliquis decurio emphyteotam nominauit munificum, & ille nominatus confeſtim conſentit, non eſt expectandus conſenſus Auguſtalis, quia multoties conſueuit corrumpi. Sed ſolummodo dicto Auguſtalis referuntur nomina nominatoris, qui vocatur hic creator, & nominati, quem debet dictus Auguſtalis cõ-
1 firmare, & ſi confirmare noluerit, punitur, & hoc dicit. Nota cõtra officiales, qui conſueuerunt corrumpi, quorum ſententiæ non ualent, ut ſupra quando prou. non eſt neceſſe. l. ueniales. Item nota, quod facit inferior, confirmat ſuperior, concord. in auth. de defenſar. ciuit. §. iterum. aduerte ꝙ hic eſt principium legis, & incipit nullus, qui ideo ponas eam ſeparatim, nullus qui. Decurio debet per ſe, & non per alium curatorem, ſeruire, etiam ſi eſt ſpectabilis, niſi, vel habeat hoc ex priuilegio Principis, vt per alium ſeruire poſſit: vel illuſtrem meruit dignitatẽ. Nota arg. contra uaſallum, qui non poteſt ſeruire etiam per ſubſtitutum, niſi ſit clericus uel epiſcopus, vt ſupra de epiſ. & cler. l. ad ſimilitudinem, qui hodie in totum eximitur, vt ibi not. Item ut ſit Illuſtris, ut hic, qui ſimiliter in totum eximitur, ut infra eo. l. fin. Seu poteſt dici, ꝙ hoc ſit ſpeciale in decurione, nam regulare eſt, quod poſſum facere per me, & per alium,
2 infra diem. Secundò nota, ꝙ ubi quis tenetur dare, poteſt per aliũ, vt infra de agr. & cenſ. l. 4. & ff. de ſtat. hom. l. arethuſa. & de condit. inſt. l. fi. Si uerò tenetur facere, non poteſt facere per alium, ut hac l. & eſt ratio, quia inter artifices magna eſt differentia, ut ff. de ſolution. l.

tion.l.inter Artifices,ſed ne obſtent multa iura hic,reſtringas in tali facto nunquid exigitur actus certę perſonæ, ut eſt exemplum ſupra de cadu. toll.§. ne autem,& in caſu huius.l.alias regulariter poſſum facere per alium,ut ſupra de contrah. ſtipul.l. ne fiſcus,& l.fi.& ff.de duobus reis.l. nemo,niſi caſualiter contrarium inueniatur, vt ſupra de iur.emphi.l. 2.& not iſtos caſus contra hãc regulam. ff. de adm.rer. ad ciu pert.l.2.in princ.& dixi ſupra de theſaur.l.una. Et ex premiſſis nota quòd facta recipiũt diſtinctionem,quia alia poſſunt fieri per alium,alia non. Sed ea,quæ ſunt in damno nullã recipiunt diſtinctionem. Sic & alibi facta alia ſunt diuidua, & alia indiuidua. ff.de uerbo.oblig.l.eadem.§.cato.Sed diſtintio diuidui, & indiuidui non cadit in dando,vt de uerbo.obliga.in fi.

Neque. Lex iſta parum ualet,&quia ponit ius in certis perſonis,& quia loquitur contra ius commune: quia ſic placuit Imperatori,& nota ad euidentiam quòd ſecundum ius cõmune ſi decurio efficiatur Illuſtris,ipſe eximitur à curia, & filij ſui prius ſuſcepti remanent curiales,vt infra eo.l.curiales,& l.fi.hic uero ponitur ius ſpeciale in Dorotheo, & Irenæo,qui fuerunt filij cuiuſdam decurionis, qui poſt natiuitatem iſtorũ, Illuſtrem meruit dignitatem,licet nati ſint ante dignitatem patris,cum & ipſi,& liberi ſui,& bona ſua ſint immunes a curia,& hoc vſq; ibi, lege &c. Dicet aliquis ex quo non trahuntur per patrem ad aliquam curiã, debent ſaltim ſequi conditionem matris, ut ſint decuriones illius ciuitatis,vnde eſt mater,ut ſupra l. eos,quod hic remouet Imperator:dicens legem illam nõ habere locum in Dorotheo,& Ireneo; ſed in cęteris alijs perſonis,ſuam obtineat firmitatem,& hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Filius ſequitur interdum matris conditionem.*
2 *Confeſſus ſemel in iure æquiparatur conuicto.*
3 *De Vaſſallagio ſi patri non eſt mota lis,filio moueri non poteſt. Sic contra, ſi ingratitudinis vel felloniæ lis mota non fuit a defuncto, nec ab hærede moueri põt.*

Si ille. Titius natus eſt ex matre filia decurionis Antiochenæ ciuitatis, & ſic ex matre curiali, & ex patre nõ curiali,& hoc confeſſus fuerat in iudicio: dicitur ꝙ debet ſequi cõditionem matris, & inſeruire curiæ,unde mater duxit originem,& hoc vſq; ibi; Quod ſi quem &c. & hoc totum habes ſupra eo.l.eos. Secundo dicitur quod ſi Titio quam diu vixit, nulla eſt mota quæſtio à curia, non ſunt inquietandi filij Titij, quia non debet,prætermiſſo filio,

1 ſo filio, hæc quæſtio incipi à nepote, & hoc dicit. Nota in primo caſu, in quo filius ſequitur matris conditionem, ut dixi in l. eos,
2 & ſupra l. proxim. Secundò nota ſemel in iure confeſſus æquiparatur conuicto, & ideò reſilire non poteſt concord. ſupra de non
3 numer. pecun. l. cum fidem, cum ſimil. Vltimò nota argumen. ad quæſtionem feudalem, quod ſi de uaſallagio non eſt patri mota quæſtio, filio moueri non poſſit, ſic è contra, ſi quæſtio ingratitudinis, vel felloniæ non eſt mota à defuncto, nec poteſt moueri ab hærede vt ſupra de reuoc. don. l. ſi.

SVMMARIVM.

1 *Filij nati poſt illuſtrem dignitatem peractam, vel ea durante, ſimiliter ſunt exempti.*

Doctitij. Quod dixit ſupra eod. l. neque Dorotheum, dicit hic in Doctitio, qui natus eſt ex patre decurione, qui poſt fuit effectus Illuſtris, vnde vult Imperator quod ſit exemptus à curiali conditione, ſi quis contrafaciat, vult teneri crimine
1 ſacrilegij. Vltimo dicitur quod filij, qui naſcuntur poſt Illuſtrem dignitatem peractam, uel ea durante, ſimiliter ſunt exempti, & hoc de iure communi.

Neminem. L. iſta cum duabus ſequentibus tractat de ultima parte rubricæ, ſcilicet quibus modis decuriones à curia liberantur. Et in hac l. diſcutiuntur tria. Primo dicitur quod omnes illi decuriones, qui ab initio Imperij habuerunt dignitatem illuſtrem, puta, quia fuerunt Comites rerum priuatarum, uel ragitionales, uel domeſticorum, uel quæſtores, & alias nominat dignitates, nec ipſi, nec poſteri ſui a Curia ſunt immunes, niſi de hoc habeant priuilegium ſpeciale. Tamen ne inanem uideantur habere dignitatem curiæ per ſubſtitutos poterunt ſeruire habentes integra priuilegia dignitatum, & hoc uſque; eos uerò &c. ibi dicitur, quod illi decuriones, qui ante noſtrum imperium, dignitatem ſimiliter habuerunt, indiſtinctè, & ipſi, & filij ſui à curia ſunt immunes. Tertio ibi, nos autem &c. dicit de quibuſdam dignitatibus à conſule, ſcilicet qui fortè erant ſuperilluſtres, vt ſiue ante imperium, ſiue poſt illam, decuriones conſequuti ſunt dignitatem, & ipſi, & liberi, & bona ſua indiſtinctè ab oneribus curiæ ſunt immunes. Nota in hac l. quod omnes iſti, qui nominãtur in hac l. ſunt illuſtres, ut patet in lege proxima.

SUMMARIUM.

1 *Liber exemptus ve non videtur ille, qui cogitur ſeruire per ſubſtitutum.*

Diuæ. L. iſta corrigit primam partem ſuperioris legis prox. aliàs duas confirmat. dictum eſt in l. prox. ſuperiori, ꝙ decuriones qui poſt nuncium imperij, tamen ante cõſtitutionem iſtam, illuſtrem dignitatem cõſequuti ſunt, quòd non ſunt immunes à curiali conſtitutione, ſed debent ſaltim ſeruire per ſubſtitutos, & repetit de verbo ad verbum per primam partem proximam l. vſque ibi, hi &c. vnde dicit hic Imperator, quòd iſti videbantur habere inane dignitatis nomen, ex quo per ſubſtitutum cogebantur ſeruire, cum & conſtitutio iſta fuit facta poſt dignitatem illorum, vnde non debuit illi imponere. In lege quæritur, ſint exempti à curialibus conditionibus, vt nec per ſe, nec per alios ſeruiant, & eſt eſt ratio, cum conueniat lex futuras regulas imponere, nec præteritas calumnias excitare, vt ſupra de leg. & conſtitut. l. leges, & conſtitutio cæteras ſuperioris legis confirmat, & ſic per leges iſtas non datur immunitas futuris poſt legem iſtã illuſtribus, quin per ſubſtitutos teneantur ſeruire, vt ſupra eo l. nullus, ſed per l. ſeq. ſic quan-
1 do ſolam tenet, & de hac, & ſuperiori, ne cures. Nota tamen in hac l. quòd ille non videtur liber vel exemptus, qui per ſubſtitutum cogitur ſeruire; quia ex quo per alium ſeruit, ipſe videtur ſeruire.

SUMMARIUM.

1 *Patris dignitas prodeſt filijs tantum poſt ſuſceptis: ſimiliter & delictum nocet.*
2 *Vaſalli fellonia an noceat filijs.*

Vltima. Lex iſta licet ſit longa in verbis, eſt tamen breuis intellectu, numerantur enim in littera duodecim dignitates, quæ liberant decuriones à curiali fortuna, & filios ſuſceptos poſt dignitatem, non ante, vt in uerſic. quòd vrbicorum; ſed hoc corrigit in uerſ. Ex æuo &c. & vult ut ſoli poſt dignitatem nati habeant immunitatem. vltimò in uerſic. alijs autem &c. remouet omnes alios mod[illegible]uibus antiquitus decuriones à curia ef-
1 ficiebantur immunes. Nota ergo, quòd dignitas patris prodeſt non iam ſuſceptis, ſed poſt ſuſceptis tantum, ſicut & delictum patris, ſeu ingratitudo non nocet ante ſuſceptis, ſed poſt, ut ſupra de
2 libert. & eor. liber. l. 2. Et faciunt ad quæſtionem de vaſallo committente

mittente felloniam,& quæritur an illa Fellonia noceat filijs, quòd non noceat. Remanet ergo ſpeciale in Dorotheo, & Irenæo, & Doctitio ut ſupra eodem l. neque, & l. doctitij. Quibus autem dignitas patris prodeſt. Item nunquid omnes dignitates, quæ hic numerantur, liberant aliquem à patria poteſtate, ut in auth. conſtit. quæ de dignitat. & epiſc.

Rubr. Si ſeruus ad decur. aſpirau.

Si libertus. Ad euidentiam nota, quòd quilibet per reſtitutionem natalium, efficitur ingenuus per impetrationem annulorum aureorum conſequitur imaginem ingenuitatis, quia admitti poteſt ad honores, vt ſupra de iur. aur. an. l. 1. & 2. Dicitur ergo hic quòd libertus non dicitur reſtitutus natalibus, niſi impetrato iure aureorum annulorum, paſſus fuit ſe eligi in decurionem, repellitur à curia, & punitur per l. Iuliam viſcellã, vt ſupra ad l. Iul. viſcell. l. 1. Hodie verò non habet locum nec iſta lex, nec illa per auth. vt libert. de cætero 6. coll.

Præſes. Si ſeruus alicuius paſſus fuit ſe eligi in ædilem, & illo munere factus eſt, ſi ſciebat ſe ſeruum ab illo repellitur, & congruenti pœna damnatur, ſi ignorans ſolummodo domino redditur. Et nota circa legem iſtam, vt infra qui mil. non poſſ. l. penul. in fin.

Rubr. de præd. decur. ſine decr. non alien.

SVMMARIVM.

1 *Venditio in aliquibus caſibus fieri non poteſt, niſi rei familiaris neceſſitate cogente.*

2 *Emens lege probibente perdit & rem & precium.*

Si quis decurio. Ad euidentiam nota, quòd intereſt reipublicæ habere idoneos, & diuites curiales, ut infra l. prox. in fi. & eſt ratio, quia decuriones tantum eliguntur ad munera publica, ut not. ſupra tit. 2. l. nominationum, & munera non ſunt concedenda, niſi idoneis, ut ſupra tit. 2. l. ad ſubeunda. Et ideo Imperator hac l. gerit curam de omnibus decurionibus. Pone ergo ſic caſum. Quando aliquis decurio vult uendere præ-

re prædium ſuum ruſticum, uel urbanum, debet adire iudicem competentem, ideſt præſidem aſſeſſorem, & probare iuſtam cauſam, quare multum aſtringitur ad uendendum, puta quia ſtrangulatur à creditoribus, quod dicit, quia ipſum multum infeſtant, ut ſoluat eis. Si uenditio ſic fiet in præſentia prædicti præſidis, nulla poterit fraus timeri, uel emptoris fortè potentis oppreſſio; nec aliter fiet uenditio, quàm ſi de neceſſitate uenditoris, & uoluntate patuerit comparantis. Secundo dicitur, ꝙ ſi aliàs facta fuerit uenditio, puta colore quæſito, ut quia fuit colore interpoſitus quidam non decurio, qui dicet rem ſuam eſſe, quàm uendidit, non ualet illa uenditio, & emptor perdit precium, quod dedit, & res decurioni reſtituetur, & hoc dicit. Nota caſum, in quo quis non uendit niſi rei familiaris neceſſitate coactus, ſic in pupillo, & minore ut ſupra de præd. minor. l. ob æs. Sic in eccleſia, ut in auth. hoc ius porrectum. Regulariter contra, quia quilibet facit de re ſua, quod vult ut ſupra de iud. l. nemo. Item nota quòd ſine authoritate, & decreto præſidis, decurio non uendit, ut ſupra eo. l. fi. Secundo nota ꝙ in præſentia præſidis non poteſt timeri oppreſſio, uel alicuius uiolentia. con cor. ff. ꝙ met. cau. l. fin. Tertio contra fraudem factam legi de perſona ad perſonam, quod dic, ut ſupra ꝙ met. cau. l. ſi per impreſſionem. Vltimo nota ꝙ qui emit lege prohibente perdit & rem, & precium, quod dic, ut infra de agr. & cenſ. l. quemadmodum.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas non caret ſuſpicione doli: ideo plus diuiti creditur quàm pauperi.*
2 *Venditio qualiter fiat à curia, à fiſco, ab eccleſia, & à minore, remiſſiue.*

Nec venditio. Multoties conuenit, ut res, uel nomina debitorum, tibi acquirantur ut in titul. prox. Dicitur ergo hic, quòd res curiæ non debent uendi, niſi cum cauſa, conſenſu, & decreto totius ordinis. Item debitor ciuitatis cum ſoluit, non aliter liberatur, niſi ſoluat cum præcedenti cauthela ſiue ſolemnitate. Secundo dicitur ibi; ita enim &c. ꝙ precium perceptum ex uenditione rerum, uel ſolutione debitorũ conuertatur in emptionem prædiorum; & redditus illorum prædiorum detur decurionibus indigẽtibus. Tertio dicitur ibi, ex conſenſu; ꝙ iſta prędia locantur de conſenſu præfatorum ditiorum decurionũ, uel
1 idonea fideiuſſione accepta a cõductoribus, & h. d. Not. in fi. huius l. plus creditur diuiti, ꝙ̃ pauperi, quia paupertas non caret ſuſpitio-
2 ne, ut no. ſupra tit. 2. ad ſubeunda. Secundo nota qualiter uendat curia, quod dic, vt hac l. qualiter ciuitas, ut infra de uend. reb. ciu. l. fi.

Qualiter

Qualiter fiſcus, vt ſupra de fid. inſtrumen. & iur. haſt. fiſc. qualiter Eccleſia, vt in authen. hoc ius porrectum. Qualiter minor, vt ff. de reb. eor. l. 2. Qualiter decurio, vt ſupra eo. l. prox. Qualiter liberetur debitor pupilli. inſt. quib. alien. lic. §, admonendi.

SVMMARIVM.

1 *Vendere quidam poſſunt, & non donare, regulariter: tamen caſus etiam eſt in quo quis poteſt donare, non vendere: eique ſuccurritur vendenti.*
2 *Cui licet quod plus eſt, & quod minus eſt licere debet.*
3 *Venditionis nomine qualibet alienatio continetur. fallit tamen quandoque.*
4 *Prohibitum in vno cenſetur permiſſum in cæteris.*
5 *Prouiſio facta in caſu expreſſo, non cenſetur facta in reliquis: ſecus vbi eſt omiſſus ſimilis expreſſo.*
6 *Delegatio non fit eorum, quæ deſiderant cauſæ cognitionem, & decreti interpoſitionem.*

Curiales. Tria dicũtur in hac l. Primo dicitur quòd decurio ſine decreto prohibetur vendere, vt ſupra l. 1. ſed nec prohibetur permutare, vel donare: quia ex eo apparet, quia cõſtitutio loquitur de venditione; ergo cum ſola vẽditio ſit prohibita, donatio, & permutatio eſt conceſſa. Secundò dicitur quòd qui legitimè emit a decurione, non debet aliquid ſoluere, vt olim in ludo theatrali. Tertiò dicitur, quòd huius decreti interpoſitio non debet imponi per tabellionem, ſiue per tabellam, ideſt per delegatum, ſed per ipſum præſidem relatione maioris partis curiæ concurrente, & hoc dicit. Nota caſum mirabilem, in quo ſuccurritur
1 vendenti, & non donanti, & in quo poteſt donare, & non vendere, regulariter contra: nam filiusfamilias nullo modo donat rem peculiarem, ut ff. de pact. contra iuris ciuilis regulas, in fi. & de donat. l. filius, vendere tamen non prohibetur, ſicut nec aliter contrahere etiam patre inuito, ut ff. de pecul. ſi quis. §. etiam. Item plus ſuccurritur minori donanti, quàm vendenti, vt patet ſupra ſi min. ſe ma-
2 ior. dix. l. ſi & in prin. iij. v. lib. Nam ſecundũ regulam, cui licet, quod plus eſt, & quod minus eſt licere debeat. Sed ratio eſt duplex. Primo quia facilius vendit, quàm donat per l. ff. de probat. cũ de indebito, & ſic mulieri ſuccurritur fideiubenti, & non donanti, vt ff. ad Velleia. ſi ego. Secunda ratio eſt, quia hic vt decurio non vendat rem ſuam, eſt contra rationem, ergo non trahitur ad conſequentiam, vt ff. de legib. & ſenatuſconſul. quod contra rationem, Et hac ratione collige argum. quod dicitur de congruo, ſiue iure prothomiſeos, quod vult: ſi aliquis emit fundũ mihi uicinũ; ego ſum

Digitized by Google

emptori præferendus: quia hoc, cum ſit contra rationem iuris, nō trahitur ad conſequentiam, ſcilicet permutationem. Tertia ratio
3 redditur in littera. Secundo nota, quòd licet appellatione vēditionis, quælibet alienatio contineatur, vt ff. de ſtatu liberi. fallit hoc rationibus ſupradictis. Tertio in quo non aſſimilatur venditio per-
4 mutationi; quod dic, vt ſupra com. vtriuſque iud. l. 2. Quarto nota, quòd in uno prohibetur, in cæteris permittitur, quod dic, vt ſu-
5 pra de iudic. l. cùm prætor. Item nota quòd prouiſio facta in caſu expreſſo, vt ff. ſolut. matr. ſi cum dotem, in princ. & de liber. & poſthu l. commodiſſimè. Secus vbi eſt omiſſus ſimilis expreſſo, vt ſupra de inſtit. & ſubſtit. l. ſi mater, & in l. Gallus. §. quibuſdam, & ibi not. fallit, cum caſus expreſſus eſt contra iuris rationem, quia non
6 extenditur ad omiſſum, licet in eo ſit eadem ratio, vt hic. Quintò nota ea, quæ deſiderant cauſæ cognitionem, & decreti interpoſitionem non delegantur, quòd dic, vt ff. de off. procur. & leg. l. nec quicquam. §. vbi decretum.

Rubr. Quan. & quib. quarta pars deb.

SVMMARIVM.

1 *Ius bonum, melius, optimum quod dicatur remiſſiue.*

Si decurio. Si non decurio ſucceſſit decurioni curiæ debetur quarta pars huius ſucceſſionis optimo iure, & hoc dicit. Et hoc intellige, quando decurio, qui deceſſit, non de-
1 reliquit filios hæredes, vt in l. prox. in princ. Et nota quòd dicitur optimum ius, quod pariat petitionem iure actionis. quod autem ſit ius bonum, quod melius, quod optimū, dic vt ſupra de vſuris. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Rerum familiarium pompa oſtenſa paupertatis detegitur vilitas, & inuidiæ patent diuitiæ. & nu. 9.*
2 *Quarta pars dicitur media totius: alias tertia dicitur modica.*
3 *Particularis ſolutio & determinatio non modica habet incommoda.*
4 *Sortis iudicium quandoque approbatur: in electionibus reprobatur.*
5 *Maioris partis ratione interdum quis non conſequitur maiorem poteſtatem: fallit quandoque.*
6 *Negligi quod communiter poſſidetur, naturale vitium eſt. Et ſegnius expediunt commiſſa negotia plures.*

Immobi-

7 *Immobilibus pro rebus cur non agitur ad exhibendum.*
8 *Fieri debet quod alij prodeſt, nemini nocet.*
10 *Inuecta in prædio ruſtico cur non ſunt tacite obligata: inuecta autem in prædio vrbano, ſic.*
11 *Nomina adiudicantur, non diuiduntur, quia ſunt ipſo iure diuiſa.*
Matrimonium regulariter non aſtringitur metu pœnæ: eſt tamen caſus contra.

Meminimus. Lex iſta, quæ eſt longa, & pulchra, habet duas partes principales. Et durat prima pars vſque ibi; ad filiorum &c. & prima pars diuiditur in ſeptem caſus. Primo ergo commemorat.l.prox.ſuperiorẽ, dicendo, quod dixi ſupra l.prox.quod ſi quis non decurio &c. ꝙ curia habeat quartam partem illius ſucceſſionis. Secundo ibi, ſed multi &c. tollit quandam malitiam curialium, ad quos erat peruentura dicta quarta, qui nolebant quartam totius hæreditatis, ſed vt nocerent hæredi, volebant particulam, ideſt quartam in re qualibet. vnde mandat Imperator, vt tota hæreditas diuiditur in quatuor partes, & vnam habeat curia, tres habeat hæres, & ſi non conuenerint de electione, ille exiget, quem ſors prætulerit, & hæc ſi ſic fiat diuiſio, expediet curiæ, & hæredi, quia negligendi commune patrimonium, & inuidendi materia remouetur, naturale quippe vitium &c. Tertio ibi, ſed ubi &c. Dicitur ꝙ cum eſt facienda diuiſio, res immobiles deducentur in medio, quia cum per ſe pateant, ea deuulgari minui eſt damnoſum. Quarto ibi, mobile &c. dicitur quòd res mobiles
1 non cogitur hæres ducere in medio, ſed ſufficit ſi iuret, quia quid tam durum, & inhumanum eſt, quàm pompa rerum familiarium paupertatis detegere vilitatem, & inuidiæ patere diuitias? Quinto ibi, in exigendis &c. dicitur quòd a debitoribus hæreditatis, curia exiget quartam partem, & tres partes hæres, & creditoribus defuncti curia reſpondebit pro quarta, & hæres pro tribus. Sexto ibi, Quod ſi ſupradicti, dicitur ſi hæres noluit iurare pro rebus mobilibus, quòd tunc debeant inquiri res mobiles, & inuentæ, aut diuidet curia, ſi commodè diuidi poſſunt, aut non, & tunc extimantur. Septimo & vltimo ibi; in omnibus, dicit, quòd omnes tranſactiones factæ ſuper his rebus erunt ratæ: & hoc dicit prima pars. In ſecunda parte ponuntur quatuor caſus. In primo dicitur, quòd ſi decurio deceſſit, filia, vel nepote ſcripto hærede; ſed illa filia habeat virum decurionem: quòd curia nil de illa hæreditate habebit. ſicut filij maſculi eſſent hæredes, qui verè ſuccederent decurio Secundo ibi; Quod ſi poſt &c. dicitur, quòd ſi filia decurionis nes. pta hæres non erat nupta, expectatur per triennium poſt pu ſcritem, ſi infra id triennium vel nullo modo nubat, vel non d berta.

ni nubat,curiæ quarta pars debetur. Si vero in fra triennium nupta ſit decurioni,nil curiæ debetur. Tertio ibi,ſed & ſi mater &c. dicitur, quòd ſi mater, vel auia ſucceſſit decurioni,ſi erat nupta decurioni,curia nihil habebit. Quarto,& ultimo, extraneum &c. dicitur,quòd ſi decurio extitit hæres extraneus,ideſt,qui non erat de liberis,ſed ille hæres erat decurio:curia nil habebit, ſed integra hæreditas penes extraneum remanebit, & hoc dicit. Collige ex hac l. multa not. 1. in ſecundo dicto, nota ꝙ nō eſt malitijs hominum indulgendū, qui intendunt tantum obeſſe alijs, & non prodeſſe in modum participibus opum nocere cupiunt, ſua quoq; iura præci-
2 pitent.concor.ff de rei vend.l.in fundo.Secundo nota quòd quarta pars dicitur media totius. ſic ſupra de inoff. teſt. ſi quis in ſuo,aliàs tertia dicitur modica, vt dixi ſuprà de decurion. nominationum.
3 Tertio nota,quòd determinatur res omiſſa in plures partes, arg.ff. famil.herciſ.metum.§.fin.& not.ſupra com.diuid.l.1. in glo.1. precio &c.& ſic, & alibi particularis ſolutio non modica habet incom-
4 moda,vt ff.fam.herc.l.3. Quarto nota ꝙ approbatur iudicium ſortis,vt ſupra com.delegat.l.fi.in prin.& ff.de iudic.l. ſi cum ambo:tamen in electionibus, reprobatur, vt extra de ſortileg. o. f. & dic ut
5 ibi. Quinto nota quòd qui habet maiorem partem in re nō habet electionem; quod ex eo apparet, quia ſorte dirimitur, & ita ratione maioris partis,quis maiorem non conſequitur poteſtatem, fallit ſupra de donation.Sancimus.§.ſi autem amplioris, & dic ut ibi.
6 Sexto nota illa pulchra uerba; Naturale quidem vitium eſt negligi,quod cōmuniter poſſidetur &c In quo nota,quòd ſegnius expe-
7 pediunt commiſſa negotia plures. In tertio dicto nota quòd res immobiles per ſe patent. Sic colligitur hic ratio, quare pro rebus
8 immobilibus non agitur ad exhibendum. Secundo nota, ꝙ alij prodeſt,nemini nocet,debet fieri,argum.ad hoc ff. de aq. pluu. arc. l.3.§.item varus,& infra de prox.ſac.cub.& ſupra de prec. imper.offer.l.reſcripta,& ſunt hæc in arg.pro illa quæſtione.quam no.ſupra de iur ſiſ l.facultas. In quarto dicto,nota ꝙ creditur iuratis,cōcor.
9 ſupra de fideiuſſ.l. fi. Secundo nota illa pulchra uerba. durum, & inhumanum eſt pompa rerum familiarium paupertatis detegere vilitatem,& inuidiæ patere diuitias. Et ſumitur ex hoc arg. in con-
10 trarium in quæſtione præfata. Item in hoc, & ſuperiori proximo dicto,colligitur ratio, Quare inuecta in prædio ruſtico non ſunt tacitè obligata,vt ſupra locati l.certi,quòd per ſe patent, quia ſancta ruſticitas ſolum contenta eſt ligonibus, nil habet occultum. Sed inuecta in prędio vrbano ſunt tacitè obligata,vt ſupra in quib.cau. pig. tac. contrah. l. pen. quia ſi deberent obligari expreſsè inquirerentur, & ſic inhumanum, & durum eſſet. In quinto dicto nota

quòd nomina non diuiduntur, ſed adiudicantur, quia ſunt ipſo iure diuiſa, vt ſupra fam. herc. ea, quæ in princ. In ſexto dicto nota ꝙ adminiſtrator reipublicæ poteſt tranſigere: quod dic, vt ſupra de tranſ. l. præſes. In tota ſecunda parte collige vnum notabile in verſic. quòd ſi poſt parentum; nota ibi caſum, in quo matrimonium aſtringitur metu pęnæ regulariter cõtra quod dic, vt ſupra de ſponſal. l. fi. & de verb. obl. l. Titio.

SUMMARIUM.

1 *Quarta pars regulariter ſufficit filio ex illa parte, quam erat habiturus ab inteſtato.*

Si quis. Quinque ſunt dicta huius l. quæ parum valent. Primo dicitur, quòd ſi decurio deceſſerit, ſola legitima, ideſt, debito bonorum ſubſidio filio relicto, & cætera bona ſua reliquit extraneis hæredibus, uel filiabus nuptis non curialibus, quòd filio, qui ſuccedit in onus decurionatus eſt ſupplementum, vt habeat quartam partem totius patrimonij defuncti. Secundo ibi. Adhuc &c. dicitur quòd ſi curialis deceſſit, filiabus pluribus derelictis, inter quas vna erat curiali nupta, alię ſecus, & filiæ curiali reliquerit quartam totius patrimonij, reliquum patrimonium ſuum reliquerit alijs filiabus, vel extraneis hęredibus non curialibus, in hoc caſu videtur, ꝙ curia nil deberet habere, ex quo filia curiali nupta erat hæres ut ſupra l. 1. § ad filiorum. dicitur tamen quòd non obſtat illa lex. Ab extraneis hæredibus, vel filiabus non curialibus deducetur vna quarta totius patrimonij, quæ dabitur curiæ, de quarta autem, quæ habet filia curialis nil deducatur, imò integram habebit: quia ſubit onera curiæ per maritum, & ſic unam quartam habebit filia curialis, aliam Curia: reliquæ duæ quartæ inter alias filias, uel hæredes extraneos diuiduntur. Et quòd dicit in filia curiali inſtituta in quarta, idem intelligas in caſu primo eius. l. ſicut filio curiali inſtituto in quarta, ut à cęteris hęredibus alia quarta detrahatur, quę curiæ aſſignetur. Tertiò ibi, & hoc obſeruari, dicitur quòd hæc ſunt vera, ſiue qui deceſſit fecerit teſtamentum, ſiue non, ſed ab inteſtato deceſſit, ut ſupra, ſi non ſucceſſit ſolus curialis, vel filia curialis nupta curiali, habeat quartam partem, & aliam quartam ad minus habeat filius curialis, uel filia curiali nupta, quæ ſiue ullo modo fuerit ei relicta, ſiue minus quarta, ex patris ſubſtantia modis omnibus uolumus deputari, uel adimpleri. In quarto ibi, nullo obſtaculo & cætera, quaſi repetitur quod dictum eſt in ſecundo

cundo dicto, dicitur enim, quòd ſi decurio decedẽs reliquerit plu res aſcendentes, vel deſcendentes hæredes non curiales, inter quos erat unus curialis, qui habuit quartam, nihilominus ab illis non curialibus quarta deducetur, curiæ aſſignanda, non obſtante ſupra l. prox. §. ad filiorum, quæ vult, ut vbi filius curialis ſucceſſit, vel filia curiali nupta, nil habeat, quia illud eſt verum, quãdo in totum ſucceſſit. Quintò, & vltimò ibi. Et generaliter dicitur, quòd ſemper filius curialis, vel filia nupta curiali ad minus debet habere quartã partem totius patrimonij defuncti, & curia habeat quartam, quoties alij fuerint hæredes in totum, vt ſupra eo. l. 1. & l. 2. in princ. ſiue in reliquo patrimonio quarta curiali filio, vel filiæ derelicta, ut hac l. & ſic in duobus caſibus Curia habet quartam. Quandò ſucceſſit non curialis. Et curialis, ſed non in totum, & hoc dicit lex iſta inu-
2 tilis. Nota quòd licet regulariter ſufficiat filio quarta pars illius partis, quã erat habiturus ab inteſtato, ut ſupra de inoff. teſtam. cũ quæritur: hic tamen filius curialis debet habere quartam totius pa trimonij, & ſicut illa quarta, ideſt debitum bonorũ ſubſidium augetur vſque ad trientem, & ſemiſſem, ut ſupra de inoff. teſta. auth. nouiſſima, ita iſta quarta augetur uſque ad dodrãtem totius patrimonij. in auth. de trient. & ſem. §. & excipiatur, & quib. mod. nat. eff. §. ſi quis. Item nota, quòd pro iſta quarta habenda filius curialis agit, & ſi nihil ſit ſibi relictum, ut dixi in tertio dicto; ſed illa, quę eſt bonorum ſubſidium, tunc demum agit ad ſupplementum, cum ei quid eſt relictum, vt ſupra de inoff. teſtam. l. ſancimus. Tertio nota quòd per omnia quantum ad hanc quartam ſimilis eſt cõditio extraneorum, & filiorum, quia ſicut, ſi extraneus eſt hæres non curialis, curia habet quartam, ut ſupra eod. l. 1. ſic & filio exiſtente hærede non curiali, vt hic, in verbo, nullo obſtaculo &c. & ſic filio curiali exiſtente hærede non habet quartam, ut l. prox. in prin. & §. ad filiorum, & ſic, & extraneo curiali, vt ea. l. in fin.

Rubr. de impon. lucr. deſcript.

SVMMARIVM.

1 *Siliqua quid, & quid iugatio.*
2 *Hæreditas aſcendentium eſt debita deſcendentibus, & è contra.*
3 *Extranei dicuntur omnes, qui non ſunt aſcendentes nec deſcendentes: & illi etiam qui non ſunt in poteſtate, & qui non eſt cognatus uel agnatus.*
4 *Res debent cenſeri ex conditione prima: ſi conditio non mutatur, nec rei ſtatum conuenit mutari.*

Hæreditas

5 *Hæreditas dicitur titulus lucratiuus licet incommoda in ſe habeat.*
6 *Dos non eſt titulus lucratiuus propter onera matrimonij.*
7 *Qui ſciuit non debuit certiorari: nec dolus ſcienti infertur.*
8 *Origo, initiumue in quibus maxime ſpectari debeat, in quibus autem finis; in quibus medium.*

Vnica præſcriptionis. L. iſta duas partes habet principales: & prima Pars durat
1 vſq; ad. §. lucratiuas &c. nota ad euidentiam, quòd ſiliqua uocatur ſolidus, & quod iugatio vocatur poſſeſſio immobilis, vt fundus, vel domus. Vnde ſepè ciuos egi per virga, ſimia, canes, alibi ponitur pro tributo, quod præſtatur pro re immobili, vt infra de agr. & cēſ. l. immunitates, & in prin. huius. l. ordiens caſum, præmittitur regula, licet non ſit in prin. ſed in uerſ. Cæteri, & ab iſta regula ponentur exceptiones. Dicitur ergo quòd cum alienat aliquam iugationem, ideſt rem immobilem titulo lucratiuo, quòd ille in quem alienatur, debet ſoluere curiæ prò re illa quatuor ſiliquas, benè dixi de re immobili. Vnde ſi curialis aliquod animal rationale, vt hominem, vel etiam irrationale, vt rem aliquam mobilem alienauit titulo lucratiuo, dictas ſiliquas non ſoluet. Secundo ibi, & ſi curiales &c. excipit vnum caſum, quòd ſi curialis alienet titulo lucratiuo rem immobilem alicui de aſcendentibus, vel deſcendentibus, quod dicti aſcendentes, vel deſcendentes non tenentur ſoluere, & eſt ratio duplex, quia his perſonis ſub appellatione liberalitatis debitum naturale perſoluitur. Et quia potius debiti ſolutio, quàm muneris obligatio comprobatur. quæ non largientibus etiam dominis, ipſis propinquitatis ſerie differuntur. Tertio ibi, niſi forte &c. excipit alium, quod etiam ſi curialis donauit extraneo, ideſt non aſcendenti, uel deſcendenti, cum ille extraneus ſit decurio, non debet ſoluere dictas ſiliquas, ex quo nouus poſſeſſor eſt curialis, quia cum perſonæ conditio non mutetur, nec ſtatum rei conuenit immutari. In ſecūda parte ibi, lucratiuas &c. ponuntur quinque caſus, & ex primo dicto, quæ res videantur eſſe lucratiuæ, & ita de quibus debet ſolui onus dictarum ſiliquarum, & dicitur quòd ſiue iure hæreditario, ſiue fideicommiſſi, ſiue legati, ſiue donationis cauſa mortis, vel ſimpliciter res immobiles alicui acquirātur, dicitur titulus lucratiuus. Secundò ibi, ſi non uel ſocij &c. Dicitur quòd donatio propter nuptias, vel dotis collatio, quā facit decurio pro filio, vel filia, uel alio deſcendenti, non eſt titulus lucratiuus, quia ſunt ſubiectæ dictæ res oneribus matrimonij, licet ex pacto, uel maritus lucretur dotē, vel uxor donationem, & ſocius, cum non lucratiuus titulus res illæ datæ in dotem, uel donatæ propter nuptias, non erunt ſubiectæ grauaminibus

uaminibus ſiliquarum, quia cum tot, & tantis ſuis difficultatibus matrimonium opprimatur, non debet aduentitijs cumulari ponderibus. Tertio ibi, res uero &c. dicitur, quòd ſi decurio alienauit in me rẽ nouo titulo lucratiuo, & ſi tenebar ſoluere dictas ſiliquas quòd ſi ego alieno in alium titulo non lucratiuo, quòd res tranſit cum onere ſuo, & emptor tenebitur ſoluere dictas ſiliquas, & aget contra me actione ex empto. Quartò ibi, contra quoque &c. Dicitur contra, quòd ſi decurio alienauit in me titulo non lucratiuo, licet ego alienauerim titulo lucratiuo, ille in quem alienaui dictas ſiliquas ſoluere non tenetur, & eſt ratio, quia ad primordium tituli poſterior formatur euentus. Quintò, & vltimo, niſi forte &c. dicitur quòd ſi res immobilis peruenit ad decurionem titulo non lucratiuo, & ipſe alienauit titulo lucratiuo in alium, quòd ille nouus poſſeſſor debet ſoluere ſiliquas. In hoc enim caſu, quia ſemel in perſonam cecidit, principalis, ideſt curialis, veterum titulorum nequaquam ratione perſpecta, conditionem, & onus merebitur lucratiuæ, ideſt, ſoluat dictas ſiliquas, ad quem nuper peruenit titulo
2 lucratiuo, & hoc dicit. Nota in ſecundo dicto, quòd hæreditas aſcẽdentium, eſt debita deſcendentibus, & è contra concord. ſupra de codicill. l. fi. & ff. de inoff. teſtam. nam, & ſi parentibus, & in neceſſitate nemo liberalis exiſtit concor ff. de adim. legat. l. ſi rem, & ff. de
3 leg. 2. l. vnum ex familia in ſecundo dicto. In tertio dicto nota, ꝙ extranei dicuntur omnes, qui non ſunt aſcendentes, nec deſcendẽtes, vt hic. Interdum qui non ſunt in poteſtate, vt inſt. de hær. qual. & diff. §. ſui, & ſupra de rei ux. act. §. extraneũ. Interdum, qui nõ eſt
4 cognatus, vel agnatus, vt ſupra de iur. dot. l. fi. in prin. Item nota ꝙ res debent cenſeri conditione prima, & ſi conditio non mutatur, nec rei ſtatum conuenit immutari, & ſic eſt arg. ꝙ mulier Longobarda ſi agat pro feudo, debet agere cum auctoritate mundualdi, aliàs iudiciali, & hanc quæſtionem de facto habui, quia propter dignitatem hominis magis debent cenſeri res, quàm perſonę qualitas, arg. contra. ff. de ædil. ed. l. iuſtiſſimè, & contra, quod potius debemus intueri rei qualitatem; nam filius familias miles, quo ad peculium Caſtrenſe loco patris habetur, nõn quo ad aduentitium, vt ff. ad Maced. l. 2. in fin. & ſupra de epiſ. & cler. l 1. & 2. ſi poſſideant fundum tributarium ratione rei, quam poſſidet, eos Priuilegium
5 non eximit à tributis ut ſupra de epiſc. l. ijs. In ſecunda parte. §. nota quòd hæreditas dicitur titulus lucratiuus, licet incommoda in ſe habeat, ut ff. mand. l. ſi hæreditatem. In ſecundo dicto nota quòd nõ debet quis maiori onere onerari cõcor. ff. ad. l. rhod. de iact. l. nauis onus cum ſim. Item nota, quòd dos non eſt titulus lucratiuus
6 propter onera matrimonij, quæ Maritus cogitur ſubſtinere, vt ff.

ſolu.

ſolu. matrimo.l.ſi cum dotem.§. ſi autem in ſeuiſſimo, facit ſupra de act.& oblig. & promiſſione ex permiſſione, cum ſimil. ibi not.
7 & hic in glo. In tertio dicto nota, quòd qui ſciuit non debuit certiorari, & dolus ſcienti non infertur, vt ff. de act. empt.l.1.& de trãſact. fratis. Secundo nota quòd res tranſit cum onere ſuo, quod dic, ut ſu
8 pra de annon.l.1. In quarto dicto nota, de origine ſpectanda, quod dic, ut ff. man.l. quod ſi procurator in prin. & de nego. geſt. Põponius in negotijs, & de Poſtul.l.1.§.ſi ſeruus, & de donat.qui id, quod, & potius obligationis originem, quam actionis titulum intuemur vt ff. de fideiuſſ.tutor.& de conſt.pec.l.3.in prin. Et circa hoc dic, ꝙ in cõtractibus, & quaſi, & in delictis, & in pignoribus, & ſententijs intuemur initium, ut patet in l. præall. & ff. de pœn.l.1.& ſupra qui pot.in pig.l.2.& ſupra ſent.reſcin.non poſſe.l.1.de ſentent.l. ſi præſes. In pactis contrarijs intuemur finem, & in ultimis uoluntatibus vt ſupra de pact.l.pacta nouiſſima, & in §.pactus ne peteret, & ſupra de ſacr.ſan.eccleſ.l.1.cum ſimil. in dubijs intuemur medium, & media uia eligitur, vt ff. ſi pars hær.pet.l.antiqui, & de neg.geſt. l.Neſennius, & de ijs not.plenè extra de elect.dudum.

Rubr. de Præbendo ſalario.

Nulli. Nulli poteſt dari ſalarium de Peculio ſine ſpeciali Principis uoluntate, & ſic nota caſum, in quo uolũtas Principis neceſſaria eſt, quod dixi ſupra de iur.fiſc.l.prohibitum, & no.de ſpeciali promiſſione.ff. de pecul. quam tuberonis.§. alia, & facit. ff. ſi q.caut. Sed & ſiquis.§.quæſitum.

Rubr. Si curial. relicta ciuitate rus habitau.

SVMMARIVM.

1 *Curialis non debet recedere a curia niſi propter publicam utilitatem.*

Curialis. Si curialis deſerat ciuitatem, & tranſtulit incolatũ, ſuum in rus inhabitando aliquod prædium urbanum, ſiue ruſticum, redire cogitur ad ciuitatem, prædio, in quo ha-
1 bitabat, omiſſo. Nota curialis non debet recedere à curia, niſi per publicam utilitatem, ut ſupra de dedurion.l.vlt.curiales.

Rubr.

Rubr. de Municipibus & originarijs.

Cum te. Titius eſt origine capuanus, & Incola Neapolitanus, dicitur quòd in utraque ciuitate debet ſubire munera, ſed quid ſi ſimul inducantur, origo præualet, vt ff. eod. l. libertus. §. 2.

SVMMARIVM.

1 *Manu miſſus ex cauſa fideicõmiſſi eſt libertus rogati manumittentis, nõ rogãtis.*
2 *Libertus ſequitur domicilium patroni.*

Si vt Proponis. Planum eſt, quod hic dicitur, quòd Manumiſſus ex cauſa fideicommiſſi, ſequitur domicilium rogati manumitti, non rogantis de manumittendo, & hoc dicit in ſumma. Pone tamen ſic. Titius fecit hæredem Arethuſam libertam Seiæ, & rogauit ex cauſa fideicõmiſſi, vt manumitteres Sticum ſeruum meũ, hic ſeruus manumiſſus ſequitur domicilium Arethuſæ, quod eſt idem, quod Seiæ, non Titij, qui ro
1 gauit, facit. ff. eo. l. filij. Nota manumiſſus ex cauſa fideicõmiſſi eſt libertus rogati manumittentis, non rogantis, ut hic, & inſt. de ſing.
2 reb. per fideicom. relict. §. pen. cum ſimil. Item nota quòd libertus ſequitur domicilium patroni, vt. ff. eo. l. aſſumptio. §. fin.

SVMMARIVM.

1 *Filius quantum ad honores regulariter ſequitur patris originem.*
2 *Idem uero quo ad ſtatum ſequitur regulariter matrem. Fallit tamen in multis.*

Filios. Quantum ad honores, & munera ſubeunda, filius ſequitur originem Patris, non Matris, niſi in loco originis matris habeat domicilium, quia tunc in eo loco etiam munera ſubibit, & nihilominus in loco originis Patris, & potior erit ori-
1 ginis cauſa, ut not. ſupra eo. l. 1. Et nota quòd quantum ad honorẽ filius regulariter ſequitur Patris originem, ut hic & ff. eod. aſſumptio. §. filius, ſicut & conditionem, ut ſupra de decur. l. exemplo, & l. ſicut, cũ ſimil. fallit. ff. eo. l. 1. & in præall. tit. de decurio. l. nati, & l.
2 eos cum ſim. Item nota quo ad ſtatum ſequitur filius regulariter matrem, ut ſupra de rei uend. partum, & infra de agr. & cenſ. l. nè diutius, cum ſimil. fallit in multis concor. ibi not. in l. ne diutius.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Originem propria ſua uoluntate quis non immutat quidem, ſed ſic alia ratione.*
2 *Originem ſuam quo ad quadam quare quis ſequatur.*
3 *Origo licet immutetur, mutatur domicilium, quod ex uoluntate conſtituitur.*

1 Originem. Originem propria ſua uoluntate quis non immutat, bene dixi, ſua uoluntate, nam interdum mutatur ratione matrimonij, ut ff. eod. l. fin. §. Idem referunt. Item
2 propter ſenatoriam dignitatẽ, vt ff. eo. l. municipes. Not. ꝙ aliquis ſequitur ſuã, vel paternam originem, ut hic, & ſupra l. prox. Et quare quo ad quædam ſequitur quis ſuam originem, dic plenè, vt not.
3 ff. eod. in gloſs. magna. Item nota quòd licet immutetur origo, mutatur domicilium, quod ex uoluntate conſtituitur, & deſeritur, vt ff. eod. l. incola, & l. placet, & l. domicilium, & de capt. & poſtl. reu. l. in bello. §. quod autem in liberis.

SVMMARIVM.

1 *Munera quando ſubire quis cogitur in duobus locis.*

Mulier. Idem dicitur hic, quod in prima lege, licet prolixius. Qui eſt originarius vnius ciuitatis, ſi in alia ciuitate conſtituerit domicilium, non poterit etiam per reſcriptum eludere locum originis, quin in eo teneatur ſubire munera; ſed in utro-
1 que loco cogetur eſſe decurio, ſi eligitur, & alia munera ſubire. Nota quòd in duobus locis ſubire munera quis cogitur, vt hic & ſupra eo. l. 1. & quære ut ibi, ſicut in duobus locis, quis poteſt habere domicilium, vt ff. eo. l. labeo.

Rubr. de Incolis, & vbi quis dom. hab. vid.

SVMMARIVM.

1 *Domicilium qui mutat poſt impoſitam collectam, tenetur tamen eam ibidẽ ſoluere.*
2 *Priuilegium immunitatis a collectis, ualet tantum ad futuras, non ad iam impoſitas, niſi id exprimatur.*

Non tibi. Dum Incola, ideſt Capuanus, ibi munera ſubit antequã alia munera eſſent indicta, mutaui incolatum, quod potui, ut not. ſupra tit. 1. l. pen. dicitur quòd nõ teneor ſubire

ſubire munera iniuncta poſt renunciationem incolatus, ut hic dicitur, ſecus, ſi iam muneribus iniunctis deſereret incolatum, ut ff. eo. incola, & de mun. & hon. qui originẽ, & qui ad munera, & arg. ff. de iudic. ſi quis poſtquam cum ſimil. Et collige ex his argumen-
1 tum in quæſtione, quæ multoties in regno uendicat ſibi locum, ſi poſt collectam impoſitam aliquis mutat domicilium, quòd teneatur ſoluere in loco, in quo erat tempore impoſitionis, vt patet ex-
2 preſſe in l. incola. item collige arg. ex his, quę dixi, quòd ſi aliquis impetrauit priuilegium ex certa ſcientia Principis immunitatis ad collectas, ut priuilegium proficiat ad futuras collectas, non ad impoſitas, niſi expreſſe dicatur de eis.

SVMMARIVM.

1 *Scholaris in loco, ubi ſtudet, non acquirit domicilium, niſi ibi ſteterit per decennium ad minus. Conſequuto autem à modo domicilio, non ideo deponit proprium.*
2 *Domicilium ad conſtituendum licet exigatur regulariter & animus & factum: tamen interdum ſufficit tempus.*
3 *Scholaris ante x. annos cur non acquirit in loco, vbi ſtudat, domicilium. Et quid ſi infra x. annos quandoque rediјt domum? nu. 4. Et an ſic rediens habeat priuilegium ſcholaſticum? nu. 5.*
6 *Domicilium ut ſolo animo uel ſolo uerbo non conſtituitur ſine facto: ita nec deponitur ſine facto.*

1 Nec ipſi. Scholares, qui morantur Neapoli cauſa ſtudij nõ hñt ibi domicilium, niſi ibi ſteterint decẽnium ad minus. Pater autẽ ſcholaris, qui frequenter uadit, & redit cauſa uidendi filium, nullo modo habet domicilium. Sed ſi ſcholaris à modo Neapoli domicilium conſequutus eſt, quòd poteſt eſſe multis modis, vt infra eo. ciues, nõ id circo deponit domicilium propriũ, quia negat ipſum, & hoc dicit. Nota quòd ex ſolo tempore præſumitur cauſa allegata obligatio præciſe ex tempore, vt ff. de vſur. cũ
2 de in rem uerſo. ff. de pet. hæred. ſi filius. Et ſic licet regulariter exigatur, & animus. & factum in conſtituendo domicilium, vt ff. ad
3 municip. l. domicilium. interdum ſufficit tempus, ut hic. Si quæratur quæ eſt ratio, quòd ſcholaris non habet domicilium ante decem annos, reſponde quia non videtur abeſſe à ſua ciuitate, nec domiciliũ mutaſſe, nam abeſt ſtudiorum cauſa, non uidetur abeſſe quantum ad hoc, & quoad aliud, quod dic, ut ff. de leg. 3. l. quęſitũ.
4 §. 2. & de fund. inſtru. l. ſeię. §. prædia in fi. §. Sed quæritur ſi infra x. annos ſcholaris iuit ad domum, an interrumpatur acquiſitio domicilij, quaſi a ſtudio videatur abeſſe, dicitur hic in gloſſ. quòd nõ ſi iuit,
vt ſe ad

vt ſe ad ſtudium præparet, nam animum intuemur, vt ff. de capt. &
5 poſtlim. reuerſ. nihil, cum multis ſimil. ibi not. Et ſic patet ſolutio illius quæſtionis; nunquid ſcholaris, qui cõpleto libro redit ad domum, vt ſe præparet ad ſtudium pro ſequenti anno, habeat priuilegium ſcholaſticum, & ꝙ habeat, faciunt prædicta, & ff. de bon. poſſ. ex teſta. mil. l. vn. in fi. nã, & tempus quò ad ſe quis præparet, pro abſentia reputatur, vt in §. ſed quod ſimpliciter. Et ſatis videtur lex ex-
6 preſſa infra de prox. ſacr. ſcrin. l. 2. Vltimò nota ꝙ ſicut ſolo animo, uel verbo ſine facto domicilium nõ conſtituitur, vt ff. ad municip. domicilium, ita nec deponitur ſine facto, ut hic in fin.

SVMMARIVM.

1 *Habitans in aliena ciuitate ſeu eius territorio non habens ibi domicilium, non compellitur ad munera ſubeunda.*
2 *Habitatio ſola poſſeſſio vt domus non facit ciuem, nec domicilium præbet: remiſſiue.*

Eſt verum. Ille qui habitat in alia ciuitate, vel territorio eius non habens ibi domicilium, non conſtringitur ad munera ſubeunda. Nota non refert ſi quis in ciuitate, vel in eius territorio, vt hic, & ff. eo. ei, qui ex iniuncto. Vide quod dici-
2 tur infra eo. de capit. ciu. cenſ. l. vna. Item nota, quòd ſola habitatio non facit ciuem, quod dic ut infra l. prox. An.

SVMMARIVM.

1 *Salarij ſola perceptio non facit decurionem.*
2 *Clericus habens in alia eccleſia beneficium non ideo ſortitur ibi forum: niſi ſit quæſtio de illo beneficio.*
3 *Poſſeſſio ſola non ſufficit in beneficijs obtinendis, niſi probetur, & canonica inſtitutio.*

Cum neque. Aduerſarius emit domum à decurione Neapolitano, quia ſola domus poſſeſſio non facit ciuem, nec domicilium, vnde non cogitur ſubire perſonalia, & hoc dicit. concor. ff. eo. l. libertus. §. ſola ratio, & §. ſola do-
1 mus, Item ſola perceptio ſalarij non facit decurionem, ut ff. de decur. l. ſola. Item nec ſola habitatio facit ciuem, vt ſupra l. prox. Et
2 ſic collige argu. ꝙ clericus ſi habet beneficium in alia eccleſia non ſortitur, propterea ibi forũ, niſi ſit quæſtio de illo beneficio, vt not.
3 extra de reſcript. c. dilectus, & dic plenè, ut ibi. Item collige arg. ꝙ ſola poſſeſſio nõ ſufficit in beneficijs obtinendis, nec probetur ca-

nam ibi non poterit propterea conueniri, nec munera ſubire, ut ff. eod. l. municipes.

SVMMARIVM.

1 *Vxores ſequuntur maritorum forum, & conditionem: eademque maritorum dignitate coruſcant, non matres vel filiæ.*

Vltima mulieres. Mulier nupta uiro magnæ dignitatis, ſequitur eius forum, & ſi poſt matrimonium primum nubat uiro inferioris ordinis, ſimiliter ſequitur eius conditionem, & forum, & primi mariti dignitatem depo-
1 nit. Nota uxores ſequuntur forum, & conditionem maritorum, ut ff. de iuriſd. omn. iud. l. pen. & ff. de iudic. exigere, & ff eo. l. fin. §. 1. cum ſimil. Secundò nota ꝙ coruſcant uxores radijs maritorum, non matres, uel filiæ, niſi conſules uoluerunt, ut in auth. de conſul. §. ſi uero, & l. iſta; quæ de uerbo ad uerbum, eſt infra de dignit. in l. mulieres, & facit ſupra de ſenator. l. fœminæ.

Rub. de muner. & honor. non contin.

SVMMARIVM.

1 *Honorem qui geſſit vno anno, eum in ſequenti non poteſt continuare: nec eidem filius, quando fallit. 4. 5.*
2 *Pater ſi geſſit honorem tempore vacationum 5. vel 2. annorum, non ideò filius tanto tempore ab omnibus muneribus excuſabitur, ſed pater.*
3 *Filio infante ad decurionatum electo, non cogitur pater id munus pro eo ſubire.*
6 *Mandatū tacitum & expreſſum æquiparantur: interdum alterutrum plus valet.*

Sicut. In l. iſta dicuntur tria, præmiſſa tamen tali euidentia, ꝙ ſi aliquis habuit hoc anno aliquem honorē, puta quia fuit præſes terræ laboris, uel ſecretus, non continuabit uolens, uel inuitus eundem honorem in anno ſequenti, & ſi ſecus agetur, incidet in l. Iuliam ambitus, ut ſupra ad l. Iul. de amb. l. 1. Secūdò, ꝙ qui hoc anno geſſit unū honorem, debet habere uacationem ab alijs honoribus, interdum per tres annos, interdū per duos, ut in l. prox.
1 Dicitur ergo primò in hac l. ꝙ ſicut ego geſſi in hoc anno aliquem honorem, non debeo continuare in ſequenti, ita nec etiam filius meus cōtinuabit eundem, quia eſt in mea poteſtate, & ita mecum
2 in eadem domo. Secundo dicitur, ꝙ ſi geſſi honorem tempore uacationum v. vel duorum annorum, non proficiet filio meo, ut tantò tempore ab omnibus muneribus excuſetur, ſed mihi: quia ipſe

 ſolus

Digitized by Google

3 ſolus habeo uacationem prædictam. Tertio dicitur ibi; Pro infante &c. q ſi filius meus infans electus fuit decurio, non cogor ſubire onera decurionatus per eum: quia ad ea, quæ mandari poſſunt ex-
4 preſſè, uideor uoluntatem tacitam accommodaſſe, & h.d. Nota in primo dicto q indiſtinctè, ideſt, ſiue habuit honor ille ſumptus, ſiue non, ſed non ſic quantum ad uacationem illorum munerum, vt hic, niſi honorem, quem pater habuit, geſſit proprijs ſumptibus, vt
5 ff. eo. filio in fi. Item nota q non uidetur continuari honos ſi filius habeat officium, quod habuit Pater, & hoc ideo, quia eſt eadẽ perſona patris, & filij, ut ſupra de impub. & alijs ſubſtit. l. fin. & filius eſt pars corporis patris, & è contra, ut infra de agr. & cenſ. cum ſcimus in fi. Item nota q munera publica principaliter pręſtant uacationẽ à publicis, non priuata, vel eccleſia, ut infra de excuſ. mun. l. tutelas.
6 In ultimo dicto nota q æquiparatur mandatum tacitũ, & expreſſum, cõcor. ff. mand. ſi uerò non. §. qui paſſus, & in l. qui patitur. Interdum plus ualet tacitum, quod dic, ut ff. de ſolut. l. iulianus ſcripſit, ſi decem in melle, & l. uerò, in fi. Et alia poſſunt remitti tacitè, & nõ expreſſè, ut ff. de pact. ſi unus. §. illud. Interdum plus ualet, quod exprimitur, quàm quod tacitè quis inducit, vt ſupra de nouat. l. vlt. cũ multis ſim. ad idem. ff. ſi quis cautio. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. & faciunt ad hoc, quæ not. ff. de reg. iur. expreſſa, quæ hic addes. And.

Ab honoribus. Qui geſſit honorem aliquẽ ab eodem honore habet vacationem quinquennium, ab alijs triennium. Qui autem fuit legatus vacationẽ habet biennij, & an vacatio patris proſit filio, dic vt l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Vacatio patris ab honoribus interdum quidem excuſat filium: non tamen fratris vacatio excuſat fratrem.*
2 *Sociorum omnium bonorum vnus habet excuſſionem propter alium. & quare.*
3 *Honores cur non continuandi, remiſſiue.*

Interualla. Si frater meus ex honore, quem geſſit, vacationem habet, non excuſor ego, qui non geſſi. Vnde eo tantum, qui adminiſtrauit, excuſato, alij, qui non geſſerunt, ſi
1 idonei ſunt ad honores mittuntur, & hoc dicit. Nota quòd licet interdum vacatio patris excuſet, vt ſupra l. 1. non tamen fratris, vt hic, & hoc, quia fratrum gratia rara, vt ſupra de bon. quæ liber. lib. 1. argumen. contra de diuerſ. reſcript. l. 1. Sed ibi eſt, ideò, quia
2 in præfationibus dicuntur &c. vt ibi not. In ſocijs autem omnium bonorum quid iuris ſit, dic quòd unus habet excuſationẽ propter alium,

alium, quia commune eſt onus, & commodum, non ſic inter fra-
3 tres. ff. pro ſoc. cum duobus. § pomp. ſi inter fratres. Vltimò nota ad totum hunc titulum, quòd non ſunt continuandi honores, & eſt ratio, quæ not. infra de ſuſceptor. l. neminem, niſi in defectum, vt infra tit. 2. l. pen. & eſt ratio, vt ibi dixi, & vide quæ ibi not.

Rubr. de muner. patrim.

Ciuilia munera. Munera ciuilia, & perſonalia inducũtur per ordinem, quia non continuantur vt ſupra tit. 1. Item pro modo fortunarũ, quia diuitibus iniunguntur, ut ſupra de decurion. l. ad ſubeunda: poteſt intelligi, & de patrimonialibus, & tunc dic per ordinem, quia vnuſquiſque agnoſcit, & nemo excuſatur per totum hunc titulum, vt ſupra de an. & trib. l. omnes.

Munera. Omnes coguntur ad patrimonialia, quæ indicuntur, ut dixi ſupra tit. 2. l. eſt uerum; & facit ſupra de an no. & trib. l. 2. & 3. & l. in fraudem cum ſimil. Andreas.

SVMMARIVM.

1 *Patrimonialia munera non videntur remiſſa ijs, quibus data eſt munerum immunitas.*

2 *Vaſallis eccleſiarum non videtur eſſe conceſſa immunitas ad collectas, eo quòd eis eſt conceſſa immunitas per capitulum inter Papam, & Regem. ratio nu. 3.*

Collectæ ſunt patrimonialia munera ac etiam ordinaria. nu. 2. & 3.

3 *A collectis nemo excuſatur, niſi indulto ſpeciali. Neque ſcholares nu. 5.*

4 *Vaſalli clericorum an gaudeant collectarum immunitate, quæ in capitulo datur Clericis, & perſonis eccleſiaſticis: ardua eſt quæſtio.*

1 Qui immunitatem. Quibus conceſſa eſt immunitas munerum, non videntur eis pa-
2 trimonialia remiſſa. facit infra de excuſ. mun. per tot. Et collige hic arg. contra vaſallos eccleſiarum, quibus cõceſſa eſt immunitas per capitulum inter Papã, & Regẽ, vt non videatur eſſe cõceſſa immunitas ad collectas, quæ patrimonialia dici poſſunt, quia indicuntur perſonis pro rebus, vt patet. ff. de mun. & ho. reſcripto, in fi. Ad idẽ facit infra ne ruſt. ad vll. obſeq. l. 1. vt ibi dixi. Et maximè ſi hæ collectæ indicantur cauſa neceſſitatis, vt ſupra vt nulli lic. in empt. ſpet. l.
3 vna. Si ergo ſunt patrimonialia munera collectæ, & ẽt ordinaria, quia quolibet anno indicunẽ, vt s̃. de indict. l. j. nemo excuſẽt ab eis,

Digitized by Google

vt hoc tit.per tot.& in l.prox. Et non valet reſcriptum Principis,ſci-
licet in genere,immo nec conſenſus ciuium,vt ſupra de decurion.
vacuatis,& de an.& trib l.in fraudem,& eſt ratio, vt dixi, & infra di-
cam. Et hoc tanquam fiſci patronus allego, tamen in capitulo, in
quo datur immunitas clericis, & perſonis eccleſiaſticis,& rebus eo
rum,exprimitur de collectis, & ideo valet conceſſio ſpecialis, licet
4 non ſufficiat generalis,vt ff de vacat.mun.ſunt munera in fi.Sed eſt
dubium an trahatur ad vaſallos clericorum dicta immunitas, qua-
ſi vaſalli contineantur appellatione perſonæ eccleſiaſticæ, vel rei,
quam quæſtionem,cum ſit ardua,& pendeat, diffinire ſine ſuperio
5 ris licentia non ſum auſus. Eodem modo eſt argum. contra ſcho
lares,quibus cum generaliter ſit conceſſa immunitas, auaritiæ cæ-
citate,non ratione, ſed garrulatione ſe conantur ſubtrahere non
ſine aliorum incommodo ſubiectorum, vt ſupra de exactor. trib. l.
Actores in fi.& infra eo.l.fi. Quod dixi ꝙ non valet reſcriptum,fal-
lit in quibuſdam patrimonialibus,vt no. in gl. in qua nota qui, & à
quibus patrimonialibus excuſentur.

SVMMARIVM.

1 *Munere ſibi iniuncto qui non appellat, rata tota manet ſententia.*

1 Non videtur. Paſcere equos curiales,ideſt curialium,eſt munus patrimoniale. Secundo dicitur, qui munere ſibi iniuncto, non appellat, rata tota manet ſententia, concord. ſupra de pecul.l. 1. & ſupra de appellat. l. 1. qui ad curiam, An.

SVMMARIVM.

1 *A Patrimonialibus nemo excuſatur: nec ſenes,nec minores, nec propter filios niſi xv. ſint,& rationem vide nu. 2.*

1 Neque Senes vt hic,neque minores,vt infra eod neque pro
pter filios à patrimonialibus excuſantur. Quod di-
xi filios intellige,vt infra qui num.liber. per totum, ſecus ſi habeat
xvj.vel xv.quia tunc à patrimonialibus excuſantur, vt ff. de iur. im-
2 mun.l.ſemper.§.& fine,& ſupra de decur.l. ſi quis decurio. Si quæ-
ratur quare non excuſatur quis à patrimonialibus. ratio,quia cum
ſunt omnes de una ciuitate,debēt eodem modo cenſeri,vt xij. q. 2.
cognouimus,& extra de decim. cum in tua. Et dignum eſt, ut quis
ſimilem

ſimilem ſentiat in legibus diſciplinã, & extra de ſtat. regular. recolentes. & de off. ord. conquerente, in fin. Et quia non debet fieri remiſſio, & alijs inferri tribulatio 25. q. 1. §. ijs ita cir. fi. Et quia quod a pluribus fertur, leuius, vt ſupra de exactor. trib. exactores, & infra eodem l. fi. Et ſic reſcripta non debent concedi, cum aliorum iniuria, vt ſupra de emanc. liber. nec auus cum multis ſimilib. adde, & alias rationes præter iſtas, quas dixi ſupra de anno. & tribut. in fraudem.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſconſulti quare aurum diligere non debent.*
2 *Contrarius ſibi non eſt audiendus, remiſſiue.*

Profeſsio. Quidam philoſophus ad imperatorem coactus acceſſit aſſerens ſe philoſophum, & petẽs ſe à patrimonialibus excuſari: Imperator fecit ſibi ſignũ Crucis, & dixit, Amice; Profeſſio tua, & deſiderium tuũ, & petitio diſcrepant adinuicem: nam ſi profiteris te eſſe philoſophum, debes aurum contemnere, vt ff. de vacat. muner. l. in honoribus. §. philoſophus, ſed dum petis eximi, videris aurum appetere, & ſic vinceris auaritiæ cę
1 citate, & ideo quia es tibi contrarius, non audiris. Nota quòd veri philoſophantes contemnunt aurum, vt dixi, & ſic eſt argu. contra profeſſores iuris, qui diligunt aurum: nam & nos dicimur ſequi veram, & non ſimulatam philoſophiam. Item nota contra auaritiam, dic, vt dixi ſupra de ſuper exact. l. 1. Item nota ꝙ non auditur
2 ſibi contrarius, quod dic ut ff. quando appell. ſit l. antepen. & ſupra de furt. l. 1. Item nota ꝙ principium huius l. poſſet reſpondere cõtra dominum legum, ſi peteret reſtitutionem in integrũ lapſu ætatis, ſicut vidi dominum Ceruotum petentem.

Etiam minores. Expoſui hanc legem ſupra eodem neque Andreas.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtaſiæ officium eſt eorum, qui præſunt publicis ſtationibus. Decaprotia verò eius qui præeſt ſacerdotio.*

1 Nec proteſtaſiæ. Qui præeſt ſtationibus publicis, debet habere quoddam officiũ; quod vocatur proteſtaſiæ. Sed qui præeſt ſacerdotio, dicitur habere

decaprociam, à Deca, quòd eſt decem, & ſunt iſta munera patrimonialia.

Patrimonium. Mulieres non excuſantur a patrimonialibus, quod dic, vt infra de Mulier. & in quo loc. l. vna.

SVMMARIVM.

1 *Indictiones annuæ ideſt collectæ olim erānt extraordinariæ: eaſque poſſeſſor quilibet agnoſcebat.*

1 **Quantum.** Indictiones annuæ ideſt collectæ olim erāt extraordinariæ, vt ſupra de indiction. l. 1. Has indictiones, quæ rerum gratia indicuntur, vult Imperator, ꝙ quilibet poſſeſſor agnoſcat, cum per plures ſolutiones citius publicis obſequijs parcatur. Dic plenè, vt ſupra eo. l. neque.

Rubr. quemad. ciuil. indic.

SVMMARIVM.

1 *Electus in vno officio non cogi debet ad aliud durante priori.*

Cum te. Titius decurio Bononienſis electus fuit ad aliud munus à decurionibus extra prouinciam, appellauit, dicitur quòd eſt abſoluendus ab illa electione, quia debet ſeruire illi curiæ, cui ſe nouerit attributum. Et hoc, prout eſt in littera
1 curiæ, & tunc eſt ſenſus, vt in vno officio electus, non cogatur ad aliud, durante primo. concor. infra de ſuſceptor. l. neminem, arg. ſupra de aſſeſſor. nemo, cum ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *In honoribus gerendis ſeruandus eſt gradus, vt à minoribus aſcendatur ad maiores, non contra.*

1 **Maioribus.** Qui habent maiores honores non debent eligi ad minores. Nota in gerendis honoribus eſt ſeruandus gradus, vt non ante quis gerat maiores, quàm geſſerit minores, vt ff. de muner. & honor. l. honor. §. gerendorum, & facit

facit ad l. iſtam extra de tranſlatio. c. 1. & fi. vbi archiepiſcopus non poteſt tranſire ad epiſcopatum, ſed è contra ſicut in eod. c. Etenim conſiderandus eſt aſcenſus, & non diſcenſus in dignitatibus, vt ff. de mun. & hon. vt gradatim, & de neg. geſt. quæ vtiliter.

SVMMARIVM.

1 *Vacatio bonorum facienda eſt, vbi eſt copia ciuium. eſt ratio nu. 3. remiſſiue.*
2 *Honores continuari poſſunt, quando eſt penuria idoneorum hominum: tunc etiam ſpurij admittendi.*

1 Cum te. Qui geſſit honores, vel munera in republica; ſi eſt copia ciuium, non debet eoſdem continuare ho-
2 nores; immo debet habere vacationes. vt ſupra tit. 2. l. 2. Nota cogi continuare in defectum aliorum, vt ff. de mun. & hon. l. honor. §. fin. & propter penuriam hominum, immunitas in alio infringitur, vt eo. tit vt gradatim. §. quoties, & etiam ſpurij eliguntur in defectum legitimi competitoris. ff de decurio generaliter. §. ſpurios. & eſt ratio, quia ex vtilitate ordinis eſt ſemper ordinem plenum
3 eſſe, vt ibi dicitur. Ratio autem quare quis non debet continuare honores, niſi in defectum, eſt infra de ſuſceptor. l. neminē, in princ. & ff. de mun. & hon. l. 2. §. præſes.

SVMMARIVM.

1 *In Collectis grauatus vltra modum poteſt implorare officium præſidis. ſeruanda enim eſt æqualitas & ordo in muneribus ſubeundis nu. 2. & 4.*
3 *Subueniri alicui non debet cum alterius detrimento.*
5 *Ordo vbi ſeruatur, & vbi non. 6. in dubijs etiam ſeruandus eſt. 7.*
8 *In honoribus decernendis quæ inſpicienda ac ſeruanda ſunt.*

Vltra. Præſes Prouinciæ, cuius officium eſt, qualiter munera, & honores in ciuitatibus decernantur, ut ff. de mun. & hon. l. 3. §. præſes. prouideat, ne aliquis vltra modum in ſubeundis muneribus affligatur, aliis releuatis, ſed ſeruet æqualitatem, & ordi-
1 nem, & hoc dicit. Nota quòd ſi quis dicat ſe grauatum in collectā vltra modum debitum, poteſt implorare officium præſidis, vt hic patet, & in præall. §. ſi præſes. non enim debet quis grauari vltra quā
2 patiantur propriæ facultates, ut plenè dixi ſupra de an. & trib. l. 2. Secundò nota quòd ſeruanda eſt æqualitas in muneribus ſubeūdis,
3 quod dic, ut dixi ſupra de an. & trib. in fraudem. Tertiò quòd non debet

debet alicui ſubueniri cum alterius detrimento, & unius immunitas non debet eſſe alterius tribulatio, ut hic, & plenè dixi ſupra l. neque. Quartò nota in muneribus ſubeundis ſeruandum eſſe ordinē vt. ff. de mun. & hon. l. honor in §. gerendorum, & in præall. §. præſes. & eſt ratio quare ſeruatur, & ordo, & qualitas, nè iiſdem frequēter oppreſſis, ſine uiris, & iuribus reſpublica deſtituatur, ut in præall. §. præſes. Et nota in quibus ſeruatur æqualitas, ut dicemus infra de prox. ſacr. ſcrin. in ſacris. In quibus autem ſeruatur ordo dic plenè. ſeruatur enim in debitoribus fiſci conueniendis, vt infra quo quiſque ord. conu. per totū. Item in muneribus ſubeundis, ut hic. Item in exequutione rei iudicatæ, vt ſupra de exeq. rei iud. ordo. Itē in pignoribus conuentionalibus, quia qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure ſupra qui pot. in pign. l. 2. Item in petitionibus, quæ à diuerſis iudicibus componuntur, ut ff. de iudic. qui prior. Item & cū ab eodem ut ſupra de reiuend. ordinarij, & in teſtamentis, vt inſt. de hæred. inſtit. & in reſcriptis, ut extra de reſcript. cum dilecta. Quid plura? inordinatū nihil facit legiſlator, ut in auth. de hæred. & falc.

4

5

6 §. inordinatum. Multa ſunt arg. contraria, vt ff. de pecul. quidam, & in pactis contrarijs, ut ff. qui accuſ. non poſſ. l. 1. & ff. de ſolut. non enim cum ſim. ibi not. Circa quæ dic, ꝙ cum conſtat de intentione legis, non ſequimur ordinem, quia ſenſus, & non verba &c. vt ff. de legib. l. ſcire leges, & ff. de adim. lega. l. 3. §. conditio. In dubijs autem

7 ſeruamus ordinem, quia in re dubia melius eſt verbis ædict. ſeruire, vt ff. de exerc. action. l. 1. §. inſtitor, & pone unum exemplum, cū propono accuſationē, ſeruatùr ordo, ut in l. qui prior. Sed ubi conſtat actio, vel accuſatio ſecunda, eſt maior, non curamus de ordine, de ord. iudic. l. fi. Item optimum exemplum, vt not. infra de pot. in mūnom. & ſic patet ſol. ſupra qui accuſ. non poſſ. l. 2. & hæc eſt optima ſolutio in legibus. In reſcriptis dic cum plura alicui committuntur tanquam principalia nō curatur de ordine, quia poteſt à quolibet incipi, ſi modo quædam principalia, quædam acceſſoria, debet incipere à principali, vt in præall. c. cum dilecta, & ibi plenè notatur, & ad hanc diſtinctionem optime facit ff. de vulg. l. 2. §. adeo, & §. prius. quia ibi eſt diſtinctio principalis, & acceſſorij, ideo à principali incipitur, vt ff. de pecul. quidam: quia cum ibi ſint duo principalia legata peculij, & libertatis, non curatur de ordine, utrunque. n. valet.

8 Denuo nota ad intellectum huius tituli, quæ ſunt ſeruanda in honoribus decernendis, & primo ſeruantur quatuor, quæ ſunt in 4. l. huius tituli. Item alia quatuor, quæ ſunt. ff de mun. & hon. l. in honoribus nono inſpicitur perſona decernentis munus, ut ſupra de decurion. l. 2. lib. x. ff. de decurion. l. honores.

Rubr.

Rubr. de his, qui ſponte mun. publ. ſub.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio renunciat, qui ad aliud munus priuilegio incompatibile ſe eligi patitur.*
2 *Priuilegio non tantum ipſo facto renunciatur, ſed etiam tacite. Sic & appellationi, & legi commiſſoriæ.*
3 *Contra factum ſuum quis non uenit.*

Veterani. Si veteranus, vel quilibet alius paſſus fuerit ſe eligi in decurionem amiſit immunitatẽ à cęteris muneribus, niſi certa cõuentione, ut certa munera ſubiret, paſſus fuit
1 ſe eligi in decurionem, & hoc dicit. Nota quòd quis recipiendo decurionatum, uidetur in totũ renunciare priuilegio ſuo, ut in l. prox. & l. 3. & ff. eo. l. pen. §. fin. & eſt ratio, quia ſoli decuriones creant, & creantur ad munera, ergo qui uoluit eſſe decurio, uoluit ſubire omnia munera, unde ergo ſic renunciat priuilegio, qui patitur ſe eligi
2 ad aliud munus, ut in l. prox. Item not. quòd quis tacite renunciat priuilegio ſuo, ſicut, & alias ipſo facto, ut ſupra de iur. dom. impetr. l. 2. cum multis ſimilibi not. & de uacat. muner. l. pen. §. fi. & de nouat. Si aliquis delegatus cũ ſimilibus, ſic & ipſo facto, & tacite quis renunciat appellationi recipiendo terminum ad ſoluendum, ut ſupra de re iud. l. ad ſolutionem, & ff. de pact. l. tale pactum. §. 1. Et ipſo facto quis renunciat legi commiſſoriæ, vt ff. de leg. commiſſ. l. 4. cũ
3 ſimilibus. Tertio nota quòd non uenit aliquis contra factũ ſuum, de hoc dixi infra de agr. & cenſit. quemadmodum.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio ſuo ſiquis ſemel contrafaciat an unico actu priuilegium perdat.*
2 *Priuilegium an ſolo tempore perdatur, remiſſiue.*

Qui publici. Habens immunitatem à muneribus publicis paſſus fuit ſe eligi ad aliquod munus, nõ dico, in decurionem, nõ perdit priuilegium immunitatis, ſi ad alia
1 munera eligatur. Formo hic talem quæſtionem, nunquid ſi quis faciat ſemel contra priuilegium ſuum, vnico actu priuilegium perdat. Et primo uidetur, quòd ſic vt ſupra de iur. dom. impetr. l. 2. cum ſimil. & ſupra de re iudic. l. ad ſolutionem, & ff. de leg. commiſſ. l. 4. §. eleganter, & l. poſt diem cum ſimil. E contra quòd non ut ſupra

de epiſ.

de epiſ.& cler. presbyteros,& de excuſ. tutor. voluntaria,& hic per totum hunc tit. Sol dicunt quidam aut Priuilegiũ continet odiũ, & tunc unico actu perdatur, ut in cõtrarijs, erat enim odioſum priuilegium creditoris, per quod aufertur dominium rei debitoris. appellatio odioſa eſt, quæ conatur reſcindere iudicata, arg. ff. ad trebell. ſeruo. §. cum prætor, & lex commiſſoria odioſa eſt, ut ff. de minor. l. æmilius, & ſupra de pact. pign. per tot. Aut continet fauorem, & non perditur unico actu, ut hic, concor. præallegata, & facit ad hanc diſtinctionem. ff. de liber. & poſthum. cum quidam. Vel ſecũdò poteſt rationabilius dici. Aut fit tale factum, quod non recipit reiterationem, & tunc obtinent iura primo allegata, aut recipit, & tunc obtinet lex iſta cum ſimil. & hanc ſecundam approbat Ber. extra de conſt. cum acceſſiſſent, ubi plenè de hoc, licet Goffr. videatur approbare primam, & in apparatu ſuo. Ex his, quæ dixi patet ſolutio talis quæſtionis, quam uidi de facto. Ianuenſes, ſiue Piſani habebant priuilegium immunitatis uectigalium ſoluerunt per unũ, vel duos annos, vel etiam per decem contra priuilegium fecerunt, an tali actu priuilegium ſit amiſſum, ut teneantur ſoluere in futurum, dico quòd non, quia recipit iterationem, vnde neceſſe eſt, ꝙ currat præſcriptio. x. vel xx. vel xl. annorum, ut contra formam priuilegij fiat, vt extra de Priuil. de terra, & c. accedẽtibus, & ibi de hoc. Sed an ſolo tempore perdatur priuilegium, vel reſcriptum, dic ut ſupra de diuer. reſcript. falſo.

SVMMARIVM.

1 *Munus aliquod licet quis uoluntarie recipiens, non ſibi præiudicet, tamen acceptum complere debet.*

Qui conditioni. Titius non incola, non decurio Neapolitanus, & ita non tenebatur ſubire munera Neapoli, uoluntariè geſſit aliud munus, dicitur quòd non præiudicauit ſibi in alijs muneribus ſubeundis, ſed tam ipſe, quam filij ſui ab omni munere ſunt liberi, & immunes. Secundò ibi, ita tamen &c. dicitur quòd tenetur reddere rationem, & reliqua eius actus, ſeu muneris, quod adminiſtrauit. Tertio ibi, ſi quis &c. dicitur quòd ſi ſponte vult omnia facere, quæ faciũt decuriones, & vult
1 eius ciuitatis, decurio effici audiendus erit, & hoc dicit. Nota quòd licet qui uoluntariè recipit aliquod munus, ſibi non præiudicet in futuris, eum acceptum complere debet, & conſummare: ſimile dicitur in procuratore, & defenſore, ut ſupra de procurator. l. inter alia, dic ut ſupra l prox.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Decurionum voluntariorum quædam erant priuilegia.*

1 Eos qui. Qui ſunt liberi ad decurionatum alicuius curiæ ſi volunt ire ciuitatis illius efficiuntur decuriones, filij ſui, & poſteri erunt liberi à curiali fortuna, & hoc ideo, ut ſint plures, qui curiales fiant. Similis ratio ſupra de bon. quæ liber. l. 2. Item iſti uoluntarij decuriones habent aliam prærogatiuam, quia ſi delinquunt, bona ſua decurionum debetur quarta curiæ, quod ſecus eſt in cęteris decurionibus ut ſupra quando, & quibus quarta pars deb. l. 1. & per totum. Si quid tamen debuit curiæ iſte uoluntarius decurio ex adminiſtratione, quam geſſit uel ante quam eſſet decurio ſucceſſit decurioni, & ita quarta Pars eſt curiæ debita, ꝙ illa debita, & ad quartam partem ſoluendam tenebuntur filij eius. In ſecunda parte, ibi, Illis ſcilicet, &c. dicitur quæ diximus, fallũt quãdo quis naturalis ſponte fuit curię oblatus, vt legitimaretur, quia tũc, & ipſe, & filij ſui curiæ, ſi non habet filios hæredes decuriones, vel filias curialibus nuptas.

Rubr. de his, qui à prin. vac. acceper.

SVMMARIVM.

1 *Decurio ut poſſit impetrare immunitatem, tria ſunt neceſſaria.*

Nullus. Non poteſt decurio temporalem excuſationem impetrare, niſi à Principe ex iuſta cauſa. Nota quòd tria
1 ſunt neceſſaria, vt decurio poſſit impetrare immunitatem, ſcilicet quòd ſit immunitas temporalis, quod ex iuſta cauſa, & ꝙ à Principe, niſi in caſibus, ut infra tit. 2. l. v. concord. infra de agr. & cenſ. l. immunitates, & eſt ratio ff. de vac. mun. l. 1. in prin.

Rubr. de vacat. mun. publ.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas eſt duplex, nuda & ſimplex, alia plena, remiſſiue.*

Muneris.

Muneris. Qui ſimplicis muneris vacationem impetrauit,
immunis eſt ab extra ordinarijs, quæ lege, vel ſena
tus conſulto, vel conſtitutione Principis indicũtur, ut ſunt omnes
extraordinariæ functiones. ergò ſi habens talem immunitatem, ad
1 extra ordinaria eligatur, appellabit, & hoc dicit. Nota quòd duplex
eſt immunitas, alia nuda, & ſimplex, alia plena, ut ff. de uacat. mun.
l. pen. §. duo, & dic plenè, ut hic not. in gl.

Rubr. de decret. decurion.

S V M M A R I V M.

1 *Decurionum decretum in quibus interponatur.*

Exceptis. Decuriones non poſſunt præſtare per decretum
eorum publici muneris immunitatem, niſi docto
ribus, & medicis, regulariter à Principe tantum, ut ſupra titul. 2.
1 dixi. Item nota in quibus interponatur decretum decurionum,
vt not. hic in gl. ſuper rubr. & ex quibus cauſis dicantur ambitioſa.

S V M M A R I V M.

1 *Decreta ex quibus cauſis dicantur ambitioſa, remiſſiue.*
2 *Decretorum ad res diuerſas & cauſas plures ſpecies referuntur.*
3 *In Decretis debet eſſe ſolennitas: nec poſſunt per delegatum explicari.*

1 Ordinis. Non valent decreta ordinis, quæ ſunt ambitioſa, &
ex quibus cauſis dicantur ambitioſa, dic, vt ff. eo am
bitioſa. & nota quòd quantum ad hũc titulum dicitur decretum,
quod interponit uniuerſitas, vel curia circa eligendos, ut ſupra de
2 decurion. l. 2. vel creandum ſindicũ, vel actorem, vt ff. quòd cuiuſq;
vn. nom. l. item eorum. §. decurio, & circa ea quæ continentur in ru
bric. Aliud eſt, quod facit Iudex, vel delegatus, cum aliquod nego-
tium ciuile ex officio ſuo diſcutit, & quaſi propria authoritate con-
firmat, vt negotium robur accipiat, quod priuati faciunt ex auctori
tate prætoris, cauſæ cognitione præmiſſa, & hoc habet locũ in alie-
nationibus minorum, ut in l. lex quæ tutores. Et ſuper tranſactione
alimentorum, ut ff. de tranſ. cum hi. Et ſuper decernendis alimen-
tis pupillo, ut ff. ubi pup. educ. deb. l. 1. Et ſuper vendendis rebus ciui
tatis, ut infra de uend. re. ciuit. l. fi. & ſuper vendendis rebus curialiũ,
vt ſupra de præd. curial. l. 1. ſuper dominio adiudicãdo alicuius, qui
per

Digitized by Google

per primam contumaciā paſſus eſt pignoris captionem, & hoc uocatur ſecundum decretum, ut ff. de damn. infec. ſi finita. §. ſin autē. Item ſuper manumiſſionibus minorum, quæ fiunt uindicta. ff. de off. conſ. l. una. Item ſuper uendendis rebus eccleſiæ, vt in auth. hoc ius porrectum. Et dandis in emphyteuſim, ut in auth. perpetua. Itē olim in bon. poſſeſſione decernenda, ut ff. de ſucc. ed. §. decretalis, hodie ſecus, ut ſupra qui adm. ad bon. poſſ. poſſint. l. fin. Et ſuper dote conſtituenda quibuſdam perſonis, ut ſupra de epiſ. aud. tam dementis, & ſuper quadam tutela, ut ſupra de epiſ. aud. decretationibus, & ſupra de tut. illuſtr. perſon. l. unica. & in decreto debet eſſe
3 ſolemnitas, ut ſupra de præd. minor. l. minorum, nec poteſt per delegatum explicari, ut ff. de off. proconſ. l. nec quicquam §. vbi decretum. & debet fieri cum cauſæ cognitione, ut ff. de tranſ. cum ij. §. cū prætor, & ſupra de præd. minor. ob æs, & hæc propriè decreta, ideſt opera iudicum confirmata. Aliàs dicitur decretum, quod decernit tutelam, ut C. de excuſ. tut. l. 2. & ab hoc, uelut a quadam ſententia appellatur excuſatione non admiſſa, ut eo. tit l. 3. Et aliud quando prætor decreuit creditores certa parte bonorum eſſe contentos, vt ff. mand. ſi præcedente, & ita infinita poſſunt uocari decreta, prout ſuper diuerſis negotijs, ſeu cau ſis ingeſſerit.

Rubr. de excuſ. muner.

SVMMARIVM.

Munerum immunitatem qui conſequantur, ſeriaſim hoc toto titulo enumerantur.

Etiam hi. Qui fuerant procuratores Cęſaris, non habēt immunitatē ciuilium munerum, ut ff. de adm. tut. l. adminiſtratores, & ſic fauorabilior eſt legatio, q̄ procuratio, quia legatus ad minus habet uacationem biennij, ut ſupra de mun. non contin. l. 2. Andr.

Inductis. Certis dignitatibus, ſcilicet, Protector, & Præpoſitus labarum dat immunitatem ciuilium munerū, & quis dicatur protector expone infra de dom. & prot. in rubric. & dixi infra. l. 1. quis ſit præpoſitum labarum, expone infra de præpoſ. labar.

SVMMARIVM.

1 *Munera publica tum auctoritate, tam utilitate, ſunt magis priuilegiata quàm munera auctoritate publica ſed utilitate priuata.*

Tutelæ.

Hydraulæ. Hydraules, ideſt cuſtodes aquæ publicæ non habent imunitatem à publicis muneribus, aliàs contra, ut infra de aquæd. l. pen. ibi erant conſecrati, hic tm̃ electi.

SUMMARIUM.

1 *Vacatio munerum ciuilium non datur procuratori, abſenti reipub. cauſa, tametſi detur domino.*
2 *Exceptio hoſtica data euntibus ad exercitum, n detur procuratoribus eorundem.*

Procuratores. Procuratores abſentium cauſa reip. nō habent uacationem ciuilium munerum. Et
1 ſic nota, quòd uacatio data Domino, non datur procuratori abſen
2 ti reipublicæ cauſa. §. Item, qui rei publicæ. Et ita eſt hic arg. quòd exceptio hoſtica, quæ datur euntibus ad exercitum per conſt. imperialem, non datur procuratori ſuo, ſi in princ. per procuratorem litigauit, vt arg. ff. de procur. ita tamen ſi Dominus cogi poteſt, licet procuratorem relinquere non teneatur, ut dicit conſtitutio imperialis, tamen ſic impoſita eſt illa conſtitutio, ut etiam procuratori detur per illa iura, quæ uolunt, quòd procurator poſſit vti exceptione Domino cōpetenti, vt plenè not. ff. mand. fideiuſſor, & de dān. in fact. l. qui bona. § pen. Ad hoc etiam facit infra de prox. ſacr. ſcrin. l. in ſacris, & de priuil. ſchol. l. fin.

Venatoribus. Venatoribus non datur immunitas, nam & dicit decretum, nullum ſanctum legimus venatorem.

Negociantes. Dat immunitatem omnium munerū negotiantibus ideſt ſeruientibus Principi circa quoddam genus ueſtium.

SUMMARIUM.

1 *Conſentiens quandoque punitur mitius, quam delinquens: contra quandoque.*

Placet. Tria dicuntur hac l. primò dicitur, quòd nullus iudex, qui pro tempore fuit ordinarius, vel delegatus iudicat ex conſcientia Principis. Secundo ibi; ſed quod &c. dicitur quòd ſi immineat alia neceſſitas imponendi extraordinaria, cū fuerit exactum referat ad conſcientiam Principis, ut ſic iubente Principe roboretur. Tertiò ibi, ſi quis &c. imponit pœnam iudicibus contra facienti-

facientibus, ſcilicet quadrupli: ſcilicet quando ipſi exigerunt aliquid ultra ordinarias indictiones, vel quando paſſi fuerunt quòd alius exigeret. Quod dicit de pœna quadrupli expone, ut ſupra de
1 ſuperexact.l. vna, quæ eſt contra. Item nota quòd minus punitur conſentiens, quàm delinquens, argumen. contra ſupra de epiſc. & cler. ſi quemquam. §. fin. Andreas.

Illud. Qui electus eſt ad aliquod munus ſpeciale non poteſt ipſum redimere per pecuniam, facit. ff. de mun. & honor. l. æſtimationem, immo ſi dederit, perdet pecuniam, & ſubit onus, vt ff. de pollicitat. in priuatis.

SVMMARIVM.

1 *Afflictio afflictis non addenda: & qui grauatur in uno, eſt releuandus in alio.*

Priuatæ. Illi qui habent prædia Principis in perpetuam emphyteuſim, non tenentur ſoluere alia ſuperindicta, etiam ex Principis iuſſione: & ita non afficiuntur alijs impendijs, ſed ſoluent tantum debitum canonem, & adeo ſunt exempti à ſuperindictis, vt nec etiam ſuſceptori aurario, qui eſt priuilegiator omnibus alijs, nō teneantur emphyteotæ ſoluere dicta ſuperindicta, & ita non ſunt cenſendi, & extimandi iſti emphyteutæ cū cæteris priuatis, qui tenentur ſoluere prædicta ſuperindicta ex ſpeciali prærogatiua, ideſt extra ordinem iniuncta. Et ſic nota quòd non
1 debet addi afflictio afflictis, aliàs qui grauatur in uno, releuatur in alio, ut infra de om. agr. deſer. l. antepen. & adde.

SVMMARIVM.

1 *Dignitas prima, eiusve priuilegium durat electis etiam ad aliam.*

Eos. Magiſtri ſcrinij ſacrarum epiſtolarum, ut ſunt prothonotarij, vt credo, & libellorum, ut ſunt notarij actorum principum, & qui aſſecundant in peragendis reſponſis, ut ſunt referendarij, ſunt immunes à muneribus, & durat hoc priuilegium ſi
1 de hac dignitate promoti fuerint ad maiorem, & nota quòd durat prima dignitas, ſiue priuilegium primæ dignitatis, ſi ad aliam eligatur, ut infra de dignitat. l. 3. & de prox. ſacr. ſcrin. l. iubemus. Circa hoc dic, ut dixi in præall. l. iubemus. Andr.

SVMMARIVM.

1 *Munera ſordida quæ dicantur: & quibus competant: quibuſque uetantur.*

1 Maximarum. L. iſta ſatis vtilis habet ſex dicta. Primo dicitur ꝙ omnes Illuſtres, & cōſiſtoriani, & comites, & notarij Imperatoris, & cubicularij habent immunitatē munerum ſordidorum. Secundo ibi, Cæteros, dicitur ꝙ alij habētes dignitatem in palatio, qui vocantur Palatini, habent eandem immunitatem, ita tamen ſi hoc eis eſt ſpeciali prærogatiua cōceſſum, & ſic dignitati, uel corpori toti potius dari uideatur immunitas, quàm perſonæ. Tertio ibi circa &c. dat eandem immunitatem doctoribus rhetoricæ, & grammaticæ. Quarto ibi, ſordidorū, numerat ſordida munera: quæ omnibus iniunguntur, perſonis quibuſdam exceptis, & hæc pars durat uſque ibi; carbones. Et nota ꝙ eſt ſordidum munus, cura cōficiendi Pollinis, extrahendi farinam ſubtiliſſimam, & quæ ſordida in littera continentur. Quinto in §. publicis, dat eandem immunitatem legatis, & athletis. Sexto ibi, hoc tamen &c. dicitur quod hanc prærogatiuam habent, & etiam, qui in præteritum habuerunt, & hoc dicit, & hoc ultimum nota, ut dicam infra l. prox. ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium datum perſonæ ad quos hæredes non tranſeat, uerum datum rei tranſit ad quemlibet poſſeſſorem, datum generi tranſit ad omnes deſcendentes maſculos.*

Sordidorum. Immunitates à ſordidis munerib. quibuſdam perſonis dignitatis propriæ prærogatiua conceſſę, non tranſeunt ad hęredes, ſed cum perſona finiuntur. Quæ dignitas conceſſa data perſonæ, cum perſona finitur, non autem eſt perpetua, & h.d. Nota ꝙ licet Priuilegium datum dignitati duret etiam poſt dignitatem, ut ſupra l. prox. in fi. non tamen du-
1 rat poſt uitam, ut hic. Item nota ꝙ priuilegium datum perſonæ nō tranſit ad hæredem, ſcilicet extraneum; ſed ſuum ſic, ut ff. ſol. matr. l. etiam. §. 1. ſecus ſi datum eſt rei, quia cum re tranſit ad quemlibet poſſeſſorem, ut ff. de cenſib. l. 3. in fi. Item ſi detur generi, tranſit ad omnes deſcendentes ex linea maſculina, ut ff. de iur. immun. l. 1. Denuo not. ex hac l. non dicitur eſſe perpetuum, quod cum uita finitur, alibi ſic. ff. pro ſoc. l. 2. ſed multas habet ſignificationes, hoc, quod dic, ut ibi not.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Immunitas data dignitati, non finitur cum ea, ſed permanet vita durante.*

1 **Eam legem.** Dicitur hic ꝙ immunitates ſordidorum muneru indultas certis perſonis per l. ſuperiorem, maximarũ, in qua fuerunt ſordida munera expreſſa, uolumus durare non tantum durante dignitate, ſed etiam finita, quandiu viuit, qui illam meruit, & h.d. Et ſic nota, ꝙ immunitas non cum dignitate, ſed cum perſona finitur, ut hic & ſupra l. prox. & concor. ſupra l. maximarum, in fi. & infra de prox. ſacr. ſcrin. l. eos. §. ſit vſurus.

Euidenter. Quantum ad effectum idem dicitur hic, quod ſupra l. priuatæ. Mãdat enim Imperator, ꝙ prædia patrimonialia ſua, ſiue teneantur ab alio nomine cõductionis ad tempus, ſiue ad perpetuã emphyteuſim, ꝙ non cogatur ſoluere aliqua ſuperindicta præter ordinem, ideſt extra ordinem, nec nomine precij, puta per comparationem ſpecierum publicarum, vt in tit. 1. l. 1. nec pro ſordidis muneribus, ſecũdum quod dictum eſt per alios imperatores. infra eo. priuatæ, contrafacientibus imponit pęnam quinque librarum auri.

Ab illuſtribus. Dicitur, quòd Illuſtres, nec ſordida munera, nec extra ordinaria ſubire coguntur, de hoc dixi ſupra eo. maximarum. in princ.

Rubr. de quib. mun. vel præſt. nem. lic. ſe excuſ.

SVMMARIVM.

1 *Muneribus perſonalibus iniungendis requiruntur idonei & ditiores.*
2 *Pauper tam idoneus eſt ad modicum ſoluendum in tributis, quã diues ad multum*

Comparationi. 1 Mandat Imperator neminem excuſari comparatione publicarum ſpecierum, nec tranſuectione, nec aliquis excuſetur, quin teneatur cõferre in exercitibus Imperatoris, cum vadit in Sclauoniam, vel ad aliũ locum, ergo nemine excuſato quilibet ad hæc munera patrimonialia cogatur, non quærantur diuites, vel idonei: ſed quilibet tã diuites, quàm pauperes pro ſuæ quantitate ſubſtantiæ, prædicta munera ſubire cogatur, Nota quod dixi ſupra nem. lic. ab empt. ſpec.

1 l.vna. Item nota cum iniunguntur munera perſonalia requirun-
tur idonei,& ditiores,vt infra de potior. ad mun. nom. l. vna. & ſu-
1 pra de decurio.ad ſubeunda. Nota ſicut in patrimonialibus, quòd
quilibet debet ſoluere pro eo,quod habet; & ita ſic eſt idoneus pau
per ad modicum,ſicut diues ad multum,quantum Regis. Vltimo
nota quòd in collectis nemo debet grauari ultra uires patrimonij
ſui,de quo dixi de annon.& tribut.l.2.

SVMMARIVM.

1 *Imperatore exeunte ad exercitum,nemo excuſatur,quin teneatur ad iter illius miniſtrare commoda plauſtrorum & alia.*

1 **Cum ad felicisſimam.** Cum Imperator vadit ad exercitum, nemo excuſatur quin omnia per loca,quibus itèr facit,teneatur angarias, perangarias plauſtrorum,& alia neceſſaria miniſtrare, ſiue prius habuit immunitatem ab alijs muneribus,u[illegible]ſtris; ſiue pertineat ad domum Auguſtam,ſiue ad ſacroſanctas, & nec valet imperiale reſcriptum contra legem iſtam,& hoc dicit expone.l.iſtam,vt l. ſacroſancta,& l.neminem ſupra de ſacroſan. eccleſ.

SVMMARIVM.

1 *Dignitas nulla excuſat à collatione ad murorum conſtructionem, vel ad comparationem frumenti, vel aliarum ſpecierum.*

1 **Hac.** Nemo excuſatur cuiuslibet dignitatis prætextu quin teneatur conferre ad conſtructionem murorum,uel cõparationem frumenti,vel aliarum publicarum ſpecierum,vt ſ.eo.l.2.

Rubr. qui ætat. vel profeſſ. ſe excuſ.

SVMMARIVM.

1 *Minores xxv. annis operam dantes liberalib. ſtudijs habent à muneribus vacationem.*

1 **Cum affirmes.** Minores xxv. annis,dantes operam liberalibus ſtudijs, & maximè profeſſioni iuris ciuilis,nõ vocantur ad munera ciuilia, & ita a muneribus habent

bent

bent vacationem, niſi ſit penuria hominum, quia tunc infringitur dicta immunitas, ut infra l. prox. Et ꝙ minores xxv annis non eliguntur ad munera, ut ff. de mun. & hon. ad rem, & vltimus annus inceptus pro completo habetur, ut ibi dicitur. Quod ergo dicitur hic de illis, qui dabant operam ſtudijs, ſubaudi; maximè qui i eo quòd minor eſt, repellitur ab eo, nec uolens admittitur arg. ſupra de leg. tut. l. fi. Sed illi, qui excuſantur per maiorem ætatem, ut in l. ult. uolentes, admittuntur, & uidentur propriæ immunitati renunciare, ut ſupra de decurion. l. 3.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas à muneribus quandoque infringitur propter hominum penuriam.*

1 Cum filios. Supra l. prox. dixi intentionem huius l. Et nota propter penuriam hominum infringitur immunitas, ut ff. de mun. & hon. vt gradatim. §. quoties, & l. honor. ſed & admittuntur aliqui in defectum legitimi competitoris, ut ff. de decurion. generaliter. §. ſpurios.

SVMMARIVM.

1 *Ad munera non vocantur inuiti illi, qui excedunt annos lv. multo minus qui plures.*
2 *A muneribus publicis quis citius excuſatur, quam a tutela poſt annum lv.*

1 Manifeſti. Qui excedunt quinquagintaquinque annos, & multo fortius ſi. lxx. inuiti ad munera non uocantur: & ideò nominatus, ſi appellauit ab omni grauamine liberatur. Nota quòd dixi inuitos, nam ſecus ſi uolentes ut ſupra eod.
2 l. 1. dixi. Item nota quòd citius, quis excuſatur à publicis muneribus poſt lv. annos, quàm à tutela, quia poſt lxx. excuſantur, ut ff. de decurion. l. 2. in fi. & de iur. immun. l. maiores. Item nota in glo. caſus, quibus non defertur ætati, & hoc dicit.

Rubr. Qui morboſe excuſ.

SVMMARIVM.

1 *Cæcus vel vno vel vtroque oculo a quibus muneribus excuſatur.*

1 Si ea cęcitate. Qui eſt cęcus utroq; oculo, ſi eligitur ad aliquod munus perſonale, quod labore corporis eſt implendum, habet immunitatem. Nota quòd dixi utroq;

oculo,ſecus ſi uno,& ſupra de excuſ.tut.l.fratris. Item dixi ſi eligatur de nouo, quia non deponit antiquum propter caſum ſuperuenientem,ut ff.de poſtul.l.1.§.cœcum,& de iudic.cœcus. Fallit in tutela iam ſuſcepta, quam deponit, ut ff.de excuſ. tutor.l. poſt ſuſceptam.Item dixi perſonale,quia nō à patrimonialibus, ut ff. de uac. mun.l.2.§.corporis.Item dixi de labore corporis implēdo:quia perſonale,quod conſiſtit in conſilio, non excuſat uiros prudentes, licet perpetua corporis ualetudine impeditos, ut in præall. §. corporis. Et per hoc potes peroptimè ſcire huius tituli intellectum ad totum tit.extra de cler ęgr.& extra de cenſib. c.licet.

Cum auriculari. Morbus auricularis, ideſt altata, dat uacationem à munere perſonali, & dic ut in l. prox.

Podagræ. Podagra non dat immunitatem, niſi prorſus ualetudo pedum reddat eum inhabilem,ut etiā ſuis intereſſe non poſſit.

Caſus. Valetudo patris filium non excuſat, faciebat dubium, quia ſunt iuris præſumptiones de eadem perſona, ut dixi infra de agr.& cenſ.cum ſcimus.in fi. Quando autem immunitas patris filio proſit, dixi ſupra de muner.non contin. l.1.

Rubr. de his,qui num.lib.vel paup.excuſ.meruer.

SUMMARIUM.

1 *Numerus liberorum à quibus muneribus excuſat,a quibus non.*

1 Numerus. Numerus liberorum nō excuſat ab honoribus concor.ff.de uac.mun.l.2.§.numerus. Sed hoc ab honoribus,ut in eo.l. fi. ſcilicet, ſi habeas in littera, honoribus; ſed ſi habeas; muneribus,dic,quòd non præſtant uacationem à patrimonialibus,ut in eo.tit.l. fi.

SUMMARIUM.

1 *Mortuus in bello videtur viuere in gloria.*

Filium. Qui habet. ſ.filios,excuſatur à perſonalibus, ut infra eo.l. fi. in quibus non numeratur ille, qui eſt captus ab hoſti-

1 ab hoſtibus, ſecus ſi eſt mortuus in bello, quoniam iſte uidetur in gloria uiuere, ut ff. de uacat. mun. l. fi.

SVMMARIVM.

1 *Nepotes qui pro filijs computantur ad immunitatem à muneribus.*
2 *Differentia inter tutelam & curam ex vna parte, & inter alia ciuilia munera, quo ad excuſationem.*

1 Nepotes. Certum eſt, ut dixi in prima l. & patet, ut in ult. ꝙ quinque filij præſtant immunitatẽ à muneribus. Sed quid erit, habeo quatuor filios, & unum nepotem ex filio præmortuo, dicitur ꝙ iſte nepos computatur pro filio, & ita numerus filiorum ſuppletur ex nepotibus filiorum amiſſorum, & hoc dicit. Nota quòd dixi nepotum ex filio, ſecus ex filia ut ſupra qui nu. lib. l. fi. Item dixi nepotum ex filio præmortuo, ſecus ſi uiuant patres nepotum, quia tunc ſuo patri proſunt, ut in præalleg. l. ſupra qui num. liber. & infra eo. l. fi. Itẽ nota ꝙ non quilibet nepos numeratur pro filio; ſed plures nepotes ex uno filio præmortuo loco unius filij habentur. ff. de excuſ. tut. l. 2. §. quoties. Item nota ꝙ ſuccedit hic nepos in loco ſui patris, ſicut in ſucceſſionibus per l. Velleian. vt ff. de lib. & poſthum. Gallus. §. nunc de lege Velleia. Item nota hic quòd non diſtinguitur hic numerus filiorum, ſicut in tutela, ſcilicet ꝙ ſint quinq; in prouincia, quatuor in Italia, tres in urbe. Sed
2 hic indiſtinctè exiguntur quinque. Et ſic nota differẽtiam inter tutelam, & curã ex una parte, & alia ciuilia munera ex alia parte. Prima tractatur de excuſatione pro numero liberorum, ut modo dixi. Secunda cum tractatur de excuſatione pro ætate, nam in tutela neceſſarij ſunt. lxx. anni, at ff. de iur. immun. maiores & ſupra qui ætat. l. 1. in v. vel in cæteris muneribus. lv. vt ff. de decurion. l. 2. §. vlt. & ſupra tit. prox. l. fi Tertia in excuſatione, qui morbo, quia interueniente morbo perpetuo tutela finitur, ut ff. de excuſ. tutor. l. poſt ſuſceptam, nõ ſic in alijs magiſtratibus, ut ff. de poſtul. l. 1. §. caſum, & de iudic. cæcus. Eſt quarta, quia tutelæ onus explicitum non tribuit interualla uacationum, ut ſupra de excuſ. mun. l. 3. ſed alia munera ſic, ut ſupra de mun. & hon. non contin. l. 2. Eſt quinta, quia à nominatione tutelæ non appellatur, ſed probatur excuſatio, ut ff. quando appell. ſit. l. 1. §. tutor, ſed à nominatione aliorum munerum ſic, ut ſupra qui ætat. l fi.

Cũ facultates. Si omnia bona mea donaui filio meo emancipato, aliàs non ualet donatio vt ſupra de inoff. donat. l. 2. non cogor ad munera patrimonij. Nota ꝙ prodeſt paupertas. Sed à tali prodeſſe liberet nos Deus &c.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres à quibus muneribus excuſet liberorum numerus.*

1 De perſonalibus. Alia munera perſonalia in alio caſu, licet raro poſſunt alijs mulierib. indici, vt dicetur infra de mulier. & in quo lo. l. vn. in eo caſu proderit mulieri ad excuſationem numerus filiorum, uel filiarum.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas patris ob liberorum numerum non prodeſt filijs, ſi ſint habiles.*
2 *Pauperem qui ſe dicit, probare debet.*
3 *Pauper, uel diues vt quis dicatur, in qua quantitate iudex ſibi reſeruat.*

1 Eos. Numerus filiorum dat patri immunitatem, ſed non filio, quia ſi filius ſit habilis, nõ excuſatur, & immunitas patris ſibi non prodeſt, vt ff. de mun & hon. l. 3. §. quamuis. ſicut nec morbus patris, vt ſupra tit. 1. l. fi. de his dicam plenè in tit. 1. l fi. Secundò
2 diciturid em quod ſupra eo. l. cum facultates. In quo nota, qui ſe dicit pauperem, probare debet. Item & ſi alium pauperem dicat, vel diuitem, ſimiliter probat. ff. qui ſatiſd. cog. l. qui vero. §. 1. ſi dubite-
3 tur, ſtatur arbitrio iudicis, vt ff. de rei uend. ſi in fundo. Item ſuper qua quantitate iudex aliquem eſſe diuitem, vel pauperem dicat, totum ſuo reſeruatur arbitrio, vt ſupra de epiſc. aud. l. tam dementis, & not. ſupra vnde vir, & vx. auth. præterea.

Rubr. de profeſſ. & medic.

SVMMARIVM.

1 *Medici qui vel quando immunitate gaudeant.*
2 *Abſens cauſa Reip. habet anni vacationem poſt reuerſionem.*

1 Cum te. Ad euidentiam nota, ꝙ in qualibet ciuitate, decreto curiæ ſtatutus erat certus numerus medicorũ, vt ff. de decr. ab ord. fac. l. 1. & qui erant infra iſtum numerum habebant immunitatem, etiam ſi infra numerum, ut infra eo. l. nec intra. Et ſic duo ſunt neceſſaria medico, ad hoc ut habeat immunitatem, quòd ſit infra numerum, & quòd de uoluntate ordinis ſit admiſſus,

admiſſus,conceſſa ſibi immunitate. Dicitur ergo hic quòd medicus quandiu eſt in exercitu, & poſt reuerſionem, ſicut quilibet abſens cauſa reipublicæ,habet uacationem munerum poſt non, niſi
2 ſit infra numerum medicorum,ut modo in euidentia dixi. Et nota quòd abſens cauſa reipublicæ habet anni vacationem poſt reuerſionem,ut inſt.de excuſ.tutor.§.item qui reipublicæ.

SVMMARIVM.

1 *Manumiſſionis cauſa ſemel probata, non poteſt reprobari,fauore libertatis.*

Grammaticos. Doctores quando promouentur ad conuentum,approbantur, & recipiũt docēdi licentiam ab ordine decurionum,ut infra eo.magiſtros.Dicitur ergo quòd Grammatici,uel Rethorici, qui fuerunt approbati ab ordine,ſi poſtea reperiuntur eſſe inutiles, & minus benè fuiſſe approbati,poterunt reprobari, & ſic nota quòd licet ſine cauſa non
1 poſſit reprobari,cauſa tamen manumiſſionis ſemel probata, non reprobatur fauore libertatis,ut inſt.qui man.non poſſ.§. ſemel,nec ſententia iudicis,ut ff.de re iud.l.iudex,& de hoc in dicta l. ponam.

Poetæ. Ideſt uerſificatores, ut Ouidius, non habent immunitatem.

Oratione. Qui docent artem numeri,& Abbacum non habent immunitatem.

SVMMARIVM.

1 *Doctor ad melius legendum prouocatur ſalario.*
2 *Studiorum labor dignus eſt præmio.*

Medicos. Medici Doctores, & Grammatici, & aliarum artium profeſſores iuris ipſi cum uxoribus,& filijs, & omnibus rebus ſuis ſunt immunes ab omni publica functione, nec hoſpites recipere tenentur:nec uocantur in cauſa ciuili in iudicio re ipſa,nec in cauſa criminali erit exhibendus,ſed committitur fideiuſſoriæ,iuratoriæ cautioni cōtrafacientibus, pęna imponitur. Secundò ibi; mercedes &c. Dicitur,quòd ad hoc,ut facilius alios inſtruant artibus memoratis ſoluenda ſunt & ſalaria à ſcholaribus
1 & hoc dicit. Nota quòd prouocatur doctor ad melius legendum ſi habeat ſalaria,quia labor non debet eſſe ſine mercede,ut in auth. de iud.

2 de iud.§.ne labor. Et meretur ſtudiorum labor, ut ſupra de aſſeſſor. l.1.& miſeri ſcholares non debent dare, quod minimum poſſunt, ſed quilibet ſecundum ſui patrimonij facultates, ut ff. de adm. tut. l.ſi plures.§.in primis. Item de eo quod dicit de immunitate danda filijs dic, ut dicam infra eo.l.fi. Item an ſint immunes a patrimonialibus, dic plenè, ut in glo.

SVMMARIVM.

1 *Magiſtri ſcientiarum quibus debent eſſe præditi: & a quibus approbari, ut licentiam legendi obtineant.*

2 *Bonus præſumitur qui approbatus eſt à bono.*

1 Magiſtros. Duo dicuntur hic primo, quòd Magiſtri ſcientiarum debent eſſe Morigerati, & facundi; Itē debent alia quàm plura habere, vt infra de profeſſ. qui in vrb. conſt. l.vna. Dicitur ſecundo, quòd cum accipiunt legendi licentiam, debent approbari iudicio ordinis decurionum, & optimorum cōſenſu, ideſt habentium illius artis peritiam, ut infra de re milit. l. ſem-
2 per, & ibi dixi. Secundò nota quòd præſumitur bonus, qui approbatur à bono, ut infra eo.l.prox.

Reddatur. Qui promotus eſt indigne ad habitum philoſophiæ, non habet immunitatem, & ſic reddēdus eſt ſuæ patriæ, ut munera ſubeat, & turpe erit allegare non poſſe ſubire patriæ functiones, qui profeſſus eſt, ſemel poſſe pati fortunæ, illi autem habent, quod Philoſophi non debent curare de aduerſitate. Item nota immunitates, quæ ſunt à probatiſſimis approbari, nota quòd dixi ſupra l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Medici debent a ciuitatibus habere ſtipendia ne pauperes negligant: à quibus poſſunt accipere aliquid poſtquam conualuerint.*

2 *Pauperi honeſte ſeruire melius eſt, quam diuiti turpiter.*

1 Archiatri. Medici ſtatuti in ciuitatibus ideo debent habere ſtipendia publica ciuitatis, ut libentius curēt pauperes, quam diuites. Sed quod dicitur, quòd medicus non poteſt accipere aliquid ab ægroto, ſed poſtquam conualuit ſic, & hic dixi. Sic in aduocato, qui lite pendente non poteſt contrahere cum clientulo ſuo, vt ſupra de poſtul. quiſquis, & facit. ff. de var. cognit. l. medicus

2 medicus. Item nota quòd melius eſt ſeruire pauperi honeſte, quam diuiti turpiter.

SVMMARIVM.

1 *Vltimò qui uenit, vltimum habeat locum.*

Si quis. Qui ſubrogatur in locum defuncti medici, debet approbari ad minus iudicio ſeptem de ordine decurionum. Secundò dicitur, quòd iſte ſubrogatus non obtinebit locum, ideſt medici illius, in cuius locum ſubſtituitur, immo licet præmortuus fuerit primus, iſte erit ultimus. Nota quòd licet regulariter cũ aliquid eſt agendum ab ordine decurionum, debeant adeſſe duæ partes, ut ſupra de decurion. l. nominationum, hic ſufficiunt ſeptẽ
1 decuriones. Secundò nota, quòd qui uenit ultimò obtinebit ultimum locum, & hoc dicetur infra de tironib. l. 1. de prox. ſacr. ſcrin. l. vnicuique.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas data ſcholari, uel doctori an cenſeatur data filijs & uxori.*

Grammaticos. L. iſta, licet per multa uerba, dat immunitatem omnium munerum grammaticis philoſophis, & alijs profeſſoribus, & maximè eis, qui propter antiquitatem comitiuam primi, uel ſecundi ordinis ſuſceperunt, quod expone, ut ſupra de decurion. l. Alexandrinis. Secundò dici-
1 tur, quòd omnia iſta priuilegia uxoribus, & filijs ſuis dantur. Nota ꝙ immunitas data ſcholari, vel doctori, videtur data filijs, & vxori, vt ſupra eo. l. magiſtros infra de prox. ſacr. ſcrin l. in ſacris. imò, & toti familiæ, vt ſupra de ſuperexact. l. 1. & 2. & infra de prox. ſacr. ſcrin. l. in ſacris, & infra de re mil. l. quicunque. Sed opponitur, & uidetur, quòd non datur filijs, ut ſupra qui morb l. fi. & ſupra qui num. lib. l. fi. & ff. de iur. immun. l. ſemper. & ff. de exeuſ. tutor. l. in honoris. §. uacationem. Ad quod uidetur mihi uti tali conſideratione. Aut datur alicui immunitas ratione dignitatis, ſiue profeſſionis, & tunc obtinet l. iſta cum ſimil. niſi fauor curiæ aliud inducat, ut ſupra de decur. l. priuilegio, & l. filijs in fi. Aut ratione neceſſitatis, ut quia impeditur morbo, vel quia habet multos filios, quia debet uacare educationi filiorum, ut in l. ſemper. §. ſi non omnibus, & tunc obtinent iura cõtraria, nam licet pater ſit inhabilis, filius poteſt eſſe habilis. Ad hæredes autem indiſtinctè non tranſit immunitas, ut

ut ſupra de excuſ. mun. ſordidorum, ſed cum uita finitur, ut eod. tit. l. eam legem, niſi cum datur generi, quia tunc tranſit ad deſcendentes ex linea maſculina, ut ff. de iure immunitatis. l. 1. And.

Rubr. de Athletis.

SVMMARIVM.

1 *Promoto ad conuentum non ſufficit una examinatio.*
2 *Doctor qui promouetur ad cōuentum doctoribus ſubornatis, non habet immunitatē.*

Athletæ. Qui pugnabant in colluctatione, habent immunitatem, ſi tria interuenerunt. Primo à tenera ætate fuerunt in arte pugnandi. Secundò, quòd habuerint tres coronas uictoriæ, & unam adminus in altera Roma. Tertio quòd obtinue-
1 rint aduerſarijs incorruptis, & h. d. Nota per. l. iſtam ꝙ non ſufficit eis, qui promouentur ad conuentum una examinatio, immo in tri plici corona uictoriæ coronantur. Primo in priuata. Secūdo in publica examinatione. Tertio cum accipit librum, quia ſemel poſſet quis dicere benè ex fortuna ut ſupra de præſcript. xxx. ann. l. omnes.
2 Secundò nota quòd ille doctor, qui promouetur ad conuentū Doctoribus ſubornatis, quod utinam non fieret, non habet immunitatem tanquam doctor. Tertio nota quòd non uidetur quis uincere, qui uincit aduerſarijs corruptis, vt ſupra de pę. iud. l. 1. Quarto nota quòd licet ſint ſublati gladiatores, ut infra de gladiator. non tamē athletæ. Quinto quòd aliquis debet ſtudere à pueritia ſua, & illa dicitur adoleſcentia glorioſa, ut infra de ſtud. liber. vrb. rom. l. vna.

Rubr. de his, qui non implet ſtipend. ſacr. ſol. ſunt.

Ignominiæ. Milites à militia ignominiſſe remiſſi debent arceri ab honoribus, non à muneribus. Nota in hac l. duo pulchra, ut dicam infra de infam. Andr.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia non debentur ei, qui ſtipendia non compleuit.*

Cum ob. Ad euidētiam nota quòd Miles habet multa priuilegia immunitatis, qui completis ſtipendijs, ideſt

Digitized by Google

ideſt xx.annis tẽpore militauit,& dimiſſus eſt,ut in l. prox. Dicitur ergo hic ꝙ qui remiſſus fuit curiæ propter ſenectutem,ſi non militauerit xx.annis,non habet priuilegia plena illorum,qui completis
1 ſtipendijs ſolutis,& hoc dicit. Nota nõ ſequitur integra priuilegia, qui ſtipendia non compleuit,nam nil actum credas &c. & qui ponit principium,debet ponere finem,vt in decret.de conſ.diſt. 1. nullus,& euidenter. Probatur autem miles ſoluere curriculum,quàm occurrat victori aduerſitas præliorum,vt extra de regul.cap.1. in fi. & poſt palmam laboris emeriti, conferuntur inſignia principatus, vt infra de princ.ag.in reb.l.1.

Veteranis. Veterani, qui militauerunt per xx.annos, & ſic ſoluti ſunt ſacramento honeſta miſſione,habẽt integra priuilegia à lege,& ideo ſuperuacue petũtur à Principe. Et ſic nota ꝙ ſuperfluum eſt precibus impetrare &c. vt ſupra de theſaur.l.vna.Intelligitur finis huius l.& alio modo,ut in glo.

Rubr. quib. mun.excuſ.hi,qui poſt impl. milit.

SVMMARIVM.

1 *Conductor conductoris fiſci non habetur, conductor fiſci:ita nec ſocius ſocij mei eſt ſocius meus:at hæres mei eſt hæres meus,niſi &c.*

Non alios. Conducentes publica vectigalia à fiſco habent vacationem ciuilium munerũ, non qui conducunt a conductoribus, & h. d. Nota ꝙ conducentes à fiſco habent hanc prærogatiuam in priuilegium fiſci, cui bona ipſorũ ſunt obnoxia,& ideo huic priuilegio conductores renunciare nõ poſſunt, vt ff.de iur.immunit.l.ſemper.§.conductor,& durat hæc prærogatiua quandiu durat conductio non poſt,vt ff.de mun.& hon.l. in honorib.§.non aliter. Secus in alijs vacationibus,dixi ſupra de muner.
1 non cõtin.l.2.Tertio nota ꝙ cõductor conductoris fiſci non vr̃ cõductor fiſci,ſicut,& ſocius ſocij mei non eſt ſocius meus.ff.pro ſoc. nam ſocius. & libertus liberti mei non dicitur libertus meus, ut ff. de liber.ag.nos.l.ſi quis à liberis.§.ſi quis alio libertus, At hęres hæredis mei eſt hæres meus,niſi in caſibus. ff. de uerb. ſign.l. ſciendũ, & de vulg.ſubſt.l.liberis.§.hæc uerba.

Rubr. de libertinis.

Conditio. Licet conditio libertorum ab honoribus arceatur,ut ſupra ſi ſeru.aut liber. ad decur. aſpir. l. 1. non.

non tamen à muneribus ut hic,ab actu tam en ſerui excuſantur,ut infra ne quis lib.act.reip.l.1.hodie uero ab h onoribus arcetur,ut in auth.ut libert.de cætero.vj.coll.

Rubr. de infamibus.

SVMMARIVM.

1 *Dignitates,non patent infamibus.*
2 *Pœnam & præmium quis non debet conſequi ex eodem facto.*
3 *Infames an uacationem ab oneribus,habeant,contra legem iſtam.*

Infames. Duo dicuntur hic primo ꝙ infames arcentur ab honoribus,& dignitatibus. Secundo quòd non ha
1 bent munerum vacationem. Nota quòd portæ dignitatum infamibus non patent, ut infra de dignitat. l.2. dixi ſupra de decur. nec infames,& promouendum non recipit,& deijcit iam promotum,
2 ut infra de dignitat.l.iudices,cum ſimil. Secundo nota quòd pœna non debet præſtare immunitatem,ut ff.de interd. & rel.l. relegatorum in fin. Et ex eodem facto non debet quis conſequi pœnam, & præmium,ut ff.de neg.geſt.ſiue hæredi. hæc omnia ita benè, ut hic
3 colligũtur ſupra de his,qui impl.ſtip.l.1. & dic,ut not.infra de dign. l.2. Sed oppono,& conuincitur legem iſtã duobus modis ſtare non poſſe,ecce ſubire tutelam eſt onus,& eam quis inuitus ſubire compellitur,niſi habeat excuſationem tutelæ, & lex appellat tutelam; dum dicit tria onera tutelæ,ut ff.de excus,tut. l.2. Sed propter infamiam quis excuſatur ab urbicis tutelis,ut ff de excuſ. tutor.l. ſed & milites.§.ſed ſi ignominia,& ideo illud contingit occaſione potius quàm ratione,ut ibi not quòd infames urbem ingredi nõ poſſunt, & denuo inſtatur ferre teſtimonium eſt onus,ad quod inuitus quis compellitur,ut ff.de verb. oblig.l. Sed & ſi propter in fi. & ſupra de teſtib. Si quãdo,& ff.de tab.exhib. quis repellitur teſtimonio, ut ff. de reſtib.l.3. Reſponde illud eſt duplici ratione; tum quia legitimi actus infamibus ſunt interdicti,ut extra de teſtib. licet. Tum quia ferre teſtimonium eſt dignitas,vt 32.q.5.prçceptam,& dignitas denegatur infamibus,ut ſupra dixi.

Rubr. de reis poſtulatis.

SVMMARIVM.

1 *Accuſati de crimine non uocantur ad nouos honores.*

Reos

1 Reos criminis. Accuſati de crimine nō uocantur ad nouos honores. Nota quòd dixi Accuſati; nam ſecus ſi non habeant accuſatores, quia nemo ſine accuſatore punitur, ut ff. de mun. & hon. reſcripto. §. ſi quis accuſatores. Nota quòd dixi ad nouos, quia à ueteribus non repellūtur, ut ff. ad municip. l. libertus. §. in quæſtionibus. A quibus autem repellatur accuſatus, dic, ut in glo.

Rubr. de his, qui in exil. dati uel ab ord. moti ſunt.

SUMMARIUM.

1 *Remotus ad tempus ab ordine uel aduocationis officio, non eſt infamis, & locum recuperat. Secus in relegato, & reuerſo.*

1 Quibus poſt. Remotus ad tempus ab ordine, uel aduocationis officio interdictus, finito tēpore non eſt infamis, ſuum locum ſtatim recuperat, ſi vacet, ſi non uacat, expectat, ut uacet, ſecus in relegato & reuerſo, qui nec ſuum locum recuperat, ſi uacantem inueniat, niſi per nouam electionem, nec ad nouos honores aſpirat, niſi poſt tantum tempus quanto in fuga fuit, id eſt in exilio, ut hoc plenè colligitur ff. eo. l. 2. quam uideas.

Ad tempus exulare. Iuſſus, & reuerſus priſtinam recuperat dignitatem, ſi crimen non importat infamiam, ut ff. ad municipal. l. ordine, & ſubaudi, quòd recuperat per nouam electionem, ut dixi ſupra l. proxim. Ad nouas autem non recipitur, niſi poſt tantum tempus, quanto in exilio fuit.

Rubr. de filijs fam. & quemadmod. pater pro his teneat.

SUMMARIUM.

1 *Taciturnitas quando inducat conſenſum.*

Patrem. Tria dicuntur hic. Si conſentiat pater cū filius emancipatus in decurionem eligitur, non tenetur. Secundo dicitur, quòd tenetur ſi conſentiat nominationi filij familias. Tertio

Tertio dicitur, quòd uidetur conſentire, qui non contradicit. Nota quòd dicitur in ſecundo caſu eſſe verum, ſi filius ſit habilis, aliàs
1 ſecus, ut ſupra de muner. non contin.l.1.§.fi. In ultimo nota quòd taciturnitas inducit conſenſum, ut hic, & ff. ad municip.l.2. cum ſimil. quod intellige quando contradictio patris potuit aliquid operari, aliàs taciturnitas ei non præiudicat, ſic ſoluitur contrarium ff. de teſtam.tutel.l.ſi filius. Et de materia iſta dic, ut not. ff. de pignor. act.l.Caius, & ff. de procurat.l.filius.§.inuitus.

SUMMARIUM.

1 *Conſentit aliquis appellando quo ad hoc, quòd confitetur tenere proceſſum.*

Cum appellaſſe. Si filio familias nominato ad munera, Pater appellauerit, uidetur cõſen-
1 ſiſſe appellatione nominationi. Et ſic nota ꝙ aliquis appellando conſentit, quia cõfitetur tenere proceſſum, ex quo appellat: ad idẽ ff. rem rat.hab.l.3. in fin. & hoc eſt uerum ſi pater appellauit nomine ſuo, ſecus ſi nomine filij. Sic ſoluitur cõtrarium ff. de decurion. ſi pater.§.pater.

SUMMARIUM.

1 *Proſtaſiæ munus quid ſit, remiſſiue.*

Si hi. Non debet Pater cum filijs ſuis, qui ſunt in ſua poteſtate nominari ad idem munus publicum, puta, proſtaſiæ, ſed cum emancipatis poteſt, & hoc dicit. Et quid ſit munus proſtaſiæ dic ut ſupra de mun. non contin.l.1. Et collige hic arg. ꝙ pater & filius, qui eſt in eadem familia non debet taxari in collectis, ſed pater tantum.

Sine. Filius meus familias ſi nõ fuit nominatus ad munus meo periculo, vt quia non conſenſi, licet non appellauerim nõ teneor, quia ex quo nominatio ad meum non ſpectat periculum, neceſſe non habui appellare: nominator tamen, ſi filius non erat ſoluendo, tenebitur reipublicæ præſtare indemnitatem, & hoc dicit. Nota quòd licet pater non teneatur inſolidum, tamen tenetur tantum ad minus de peculio ſupra quòd cum eo.l.1.

Rubr. de periculo ſucceſſor parentis.

Si proprio. Nota ad euidentiam, quòd ſacerdotium eſt, quædam dignitas cum ſumptu, ut ff. ad municipal.l. ſponte in princ. Dicitur ergo hic quòd ſi pater cõſenſit tacitè vel

citè vel expreſsè filio electo ad ſacerdotium,& permiſit editionem muneris proprio ſumptu ſuo, illos ſumptus, qui fuerunt facti in illo munere, omnes hęredes patris cogētur agnoſcere, & hoc dicit. Nota differentiam, gerat filius honorem patre viuo: quia tunc ſeruat quod dixi vt hic,& ff. famil. herciſcun. l. ſi filia. §. Idem ſcripſit; an mortuo patre, quia tunc non tenentur cohæredes, vt in d. §. Idem ſcribit,& ff. de mun.& hon. l. ſi filium. fallit in duobus caſibus, primo ſi pater in vltima voluntate voluit contrarium, vt ff. de mun.& hon. l. 3. in fi. Et ſi viuus fuit profeſſus, ꝙ de ſuo volebat hoc onus expediri, vt ff. in d. l. ſi filia. §. Neratius.

Rub. de mulier. & in quo lo. mun. ſexui congr. agno.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres ab honoribus quidem arcentur, ſed interdum illis fruuntur ſine adminiſtratione.*

2 *Mulieres poſſunt ſubire munera perſonalia, & in quo loco, & quæ ſint congruentia ſexui. nu. 4. & patrimonialia pro rebus paraphernis. 6.*

3 *Mulier ſequitur forum viri, & domicilium, ſicut & dignitatem.*

5 *Domus poſſeſſio licet non faciat aliquē ciuem, obligat tamen eum patrimonialibus.*

1 Vnica eamque. Ad euidentiam, nota ꝙ licet regulariter mulieres ab honoribus arceantur, vt ff. de mun.& hon. l. 3. §. corporalia,& de reg. iur. l. fœminæ, interdum tamen habent honores ſine adminiſtratione, vt infra de dignit. mu
2 lieres. Item poſſunt ſubire munera perſonalia quædam, vt not. in præall. l. fœminæ de reg. iur. Quæritur ergo in h. l. in quo loco debeant dicta munera agnoſcere,& dicitur in loco, in quo mariti habent domicilium, non vnde ipſa duxit originem. Secundo dicitur ꝙ patrimonialia debent ſubire mulieres in loco, in quo habēt poſ-
3 ſeſſiones,& h. d. Nota ꝙ mulier ſequitur forum,& domicilium viri, vt ff. de iur. omn. iud. l. cum quædam cum ſimil. ſicut & dignitatē eius, vt dixi ſupra de incol. l. ſi.& infra de dignit. mulieres. Secundo
4 nota ꝙ mulier agnoſcit munera perſonalia congruentia ſexui fœminino, vt tutelam filiorum, vt ſupra quando mul. tut. off. per to-
5 tum,& alia extraordinaria, vide. ff. de reg. iur. l. 2. in gl. Tertio nota quòd licet ſola domus poſſeſſio nō faciat aliquem ciuem, obligat tamen eum patrimonialibus, vt plenè dixi ſupra de incol. eſt uerū,
6 & l. ſeq. Quarto nota mulier ſubit patrimonialia pro rebus paraſrenalibus, non pro dotalibus, ſed ſolus maritus ad inſtar fructuarij, vt ff. de vſufr. hactenus,& hic not. in glo.

I Rubr.

Digitized by Google

Rub. de legationibus.

Pater. Qui habet tres filios non cogitur officium ſubire legationis, in alijs muneribus exiguntur quinque, ſupra de his, qui num. liber. l. nepotes.

SVMMARIVM.

1 *Defenſionem publicam, vel legationis officium qui ſponte deſerit, ſumptus reddit.*

Cum vos. Ego, & Titius fuimus ordinati defenſores, ſeu ſyndici uniuerſitatis in quadam cauſa, & cuilibet noſtrum data fuit certa quantitas pro ſalario, ſiue ſumptibus: Titio tamen fuit data quædam quantitas, quæ erat data pro aduocatis. Titius ceſſauit in defenſione, volo ego repetere omnes ſumptus, dicitur quòd non poſſum, quia non intereſt mea. Sed ſi Titius ſponte deſeruit, tunc reſpublica aufert ſumptus ab eo, vel ab hæredibus ſuis, ſalarium tamen aduocatorum ego recuperabo, quia eis ſum de meo ſoluturus, & nihilominus potero eum deſerta defen-
1 ſione arguere coram præſide, & hoc dicit. Nota qui ſponte deſerit defenſionem, vel legationis officium, ſumptus reddit, ut hic, & extraordinariè, punitur, vt ff. eo. l. 1. ſi ex neceſſitate non punitur, & ſumptus lucratur, vt ff. de aſſeſſor. l. diem, & ff. eo. l. legatus autem, in fi. neceſſitatem autem probare debet, qui ait, vt ff. eo. l. 2. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Legationis officio qui ſuo nomine utitur non alterius, is habet priuilegium vacationis biennij.*

Tranſmarina. Illi legati habent vacationem biennij, vt ſupra de mun. non contin. l. 3. qui longin-
1 qua, vt tranſmarina, legatione functi ſunt, non propinqua. Secundo nota, quòd ille habet hoc priuilegium, qui ſuo nomine, non alterius vtitur legationis officio, vt ff. eo. filius, & dicetur de hoc infra de comit. rei milit. l. fi.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas quæ datur abſenti cauſa reip. quomodo datur comitibus eius remiſſiue.*

Vniuerſi.

Vniuerſi. Pone ſic caſum ſecundum verum, & planum intellectum. Præſides, & Comites ſui non habent vacationem munerum, ſubaudi, finito præſidatu, nec valet illa vmbratilis, ideſt ſubintellecta ratio, ex quo habuit præſidatum, quod habeat vacationem. Secundo dicitur, ꝙ qui poſt præſidatum, fuit legatus, poſt legationem habet vacationem biennij vt ſupra. l. proxima. Nota poſt præſidatum non habet præſes vacationem, ſed eo durante ſic; & ita ſoluitur contrarium. ff. de vacat. muner. l. legato.
1 §. comites. Item nota, quòd illa immunitas, quæ datur abſenti cauſa reipublicæ, datur, & comitibus eius, quod dic, vt dixi de com. rei militar. l. eos.

SVMMARIVM.

1 *Emergentibus quibuſdam fortuitis neceſſaria remedia depoſcuntur negocijs priuatorum.*
2 *Vniuerſitatis in negocijs ſtatur iudicio maioris partis.*

Si quid. Aliàs, ſi quod. Quando præſes conſulit principem ſuper aliqua quæſtione priuatorum, dicitur ſupra de relation. l. 1. Quando verò conſulit ſuper aliquo conſilio pertinenti ad totius Prouinciæ vtilitatem dicitur hac l. in qua. l. dicitur, quòd vbi inter Prouinciales conuenit præſide aſſidente, vt præſes conſuleret Principem ſuper aliquo negotio, nõ debet præſes aliquid diffinire, ſed præfectus prætorio diffiniet ſi poteſt per ſe, vel remittet ad Principem, debet eſſe in loco communi, ideſt in palatio communi cum prouincialibus aſſidentibus, & debet dicere; placet vobis, vt de tali negocio conſulatur Princeps, & ſtabit ſuper hoc iudicio maioris partis: Item mittet ad hoc legarum, quem maior pars elegerit. & hoc dicit. Nota quòd in alio conuenit iſta relatio cum illa, quæ fit in cauſa priuatorum, quia poſtquam facta fuit, non debet præſes diffinire, vt hic, & ſupra de relation. l. 1. in princ. Secundo nota pulchra verba, quòd quibuſdam emergentibus fortuitis
1 do nota pulchra verba, quòd quibuſdam emergentibus fortuitis
2 neceſſaria remedia depoſcuntur negotijs priuatorum. Tertio nota quòd in negotijs vniuerſitatum ſtatur iudicio maioris partis, de quo plura dixi ſupra de decurion. nominationum.

SVMMARIVM.

1 *Legati debent habere litteras directorias, ſic & alij officiales.*
2 *In electiones debent omnes qui poſſunt, conuenire; infirmi excuſantur: an abſentes ſint vocandi, remiſſiue.*

Quotiens. Quod dixit l. ſuperior in genere, dicit l. iſta in ſpecie in ciuitate Alexandrina. Cum ciuitas vult cõſulere Principem ſuper aliquo negocio debent omnes curiales illius ciuitatis conuenire in loco communis exceptis ægrotis, & firmare decreta ſua in propria ſubſcriptione ſuper quo ſit Principi referendum, & illa decreta inſinuare præfecto auguſtali per proprios legatos, & dicti legati cum relatione, ſiue litteris præfecti auguſtalis, mittentur ad præfectum prætorio maximum, & præfectus ſuo examine expediat, ſi poteſt dictas quæſtiones, ſeu relationes,
1 vel remittat ad Principem ut ſupra l. proxima. Nota quòd legati, ſiue ambaſſatores debent habere litteras ſic, & alibi in quolibet of-
2 ficiali, quod dic, vt dixi ſupra de iur. fiſc. l. prohibitum. Secundo quòd omnes, qui poſſunt debent conuenire in electionibus; infirmi autem, quòd non expectandi, vt hic habes. Item an abſentes ſint vocandi, dic vt ſupra de decurion. l. nominationum. Item nota ꝙ per multas manus vadit iſta relatio, non ſic illa, quæ fit in cauſis priuatorum, quæ fit tantum à iudice volentibus partibus.

Rubr. de excuſat. artificum.

SVMMARIVM.

1 *Otium requiritur in addiſcendis artibus.*
2 *Artificium omne ſtudiumque ex continuo ſui exercitio ſuſcipit incrementum.*
3 *Doctor quo ad diſcipulos dici poteſt pater: ab eiſque revereri debet.*

Artifices. Artifices diuerſarum artium, qui continentur in breui poſito hac l. in §. & eſt notitia, in quo §. vſq; ad fin. l. continentur diuerſa nomina artificum, habent immunitatem ab oneribus perſonalibus, & hoc ideò, quia in addiſcendis, ideſt docendis, & in diſcendis, eſt habendum otium, vt ſic, & docentes efficiantur promptiores, docendo alios, & melius poſſint
1 ſuos filios ideſt diſcipulos erudire, & hoc dicit. Nota quòd in addiſcendis artibus habendum eſt otium, & ideo non debent ſcholares eſſe in tumultu, vt infra de ſtud. liber. vrb. rom. l. vnica in fi. vnde Sapiens, A tempore natiuitatis ſcribe ſapientiam, & qui immoratur actu augebit ſapientiam. Et ſic facit contra ſcholares rixãtes,
2 & delectantes in armis. Secundo nota ꝙ doctor docendo peritior efficitur, iuxta illud; diſcere ſi quæris, doceas, ſic ipſe doceris. Et omne artificiũ ex continuo artificio ſuſcipit incrementũ, vt ff. de leg. 3.
3 l. legatis. §. ornatricibus. Tertio no. ꝙ lex appellat diſcipulos, filios: ergo

ergo Doctor poteſt dici pater,& ad hoc ſæpe lex iſta inducitur; immo poteſt probari in iure, q plus honorat diſcipulus Doctorem, quàm filius patrem. Nam filius patrem minus benè dicẽtem ſine aliquo uerborum colore correxit, vt ff. de cond ob cauſ l.3.§. ſed,& ſi ſeruus. Sed diſcipulus Doctoris ſui ſententiam excuſauit, ut ff. de arbitr. l. qualem. §. Sabinus.

SUMMARIUM.

1 *Docentis atque addiſcentis par eſt ſtudium.*

Mechanicos. Et hæc lex ſicut, & ſuperior dat immunitatem quibuſdã artificibus in littera expreſ-
1 ſis. Et nota in hac l. quòd par eſt ſtudium docentis, & addiſcentis. concor. ſupra de mathem. l. artifices. contra ſupra de hæret. l. quicunque circ. fi. Virgilius, qui docuit.

Rubr. de potior. ad mun. nominand.

SUMMARIUM.

1 *In patrimonialibus non eſt differentia inter diuites ac pauperes quoad onus ſubeundum. Sed in perſonalibus ſic; in quibus ordo ſeruatur, vt hic.*

Si ipſe. Ad euidentiam, nota quòd ad ſubeunda ciuilia munera, & Magiſtratus debent eligi diuites, vt ſupra de decurio. ad ſubeunda. Si ergo fui nominatus ad Magiſtratum, qui pauper eram, Titius uerò qui erat diues, non præmiſſa appellatio-
1 ne, ſi hoc probauero, debeo excuſari, & hoc dicit. Nota in patrimonialibus non eſt differentia inter diuites, & pauperes, nam omnes debent onera ſubire, ſecundum modum facultatum ſuarum, ut ſupra, de quib. mun. l. 1. in fi. Sed in perſonalibus ſic, ut modò dixi. Secundo nota quòd in perſonalibus ſeruátur ordo, ut primo eligatur ille decurio, qui primo fuit in ordine, ſecus ubi ſunt omnes idonei, ſed vbi certum eſt, quòd primus non eſt idoneus, ſed ultimus, non ſeruatur ordo, immo idoneus eligitur, vt ff. de muner. & honor. reſcripto. §. imperatores. & facit hoc ad quoddam brocardum, quod not. in brocard. de ordine ſeruando. ad quod ſupra quẽadm. ciuil. mun. indic. l. 1. Andreas.

Rubr. Si propter inimic. creatio facta ſit.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitia iudicem ordinarium repellit, ac teſtem.*

Si propter. Non valet nominatio, quæ fit propter inimicitias,& ſemper intelligitur appellatio præmiſſa, & arbiter propter inimicitias recuſatur,ut ff. de arbitr. l. non diſtin-
1 guemus. §. cum quidam. Et inimicitia iudicem ordinarium repellit, ut ff. de procur. l. vel exilio. & tutorem, ut inſt. de excuſat. tutor. §. item propter inimicitias,& teſtem, ut ſupra de teſtibus, ſi quis in fi.

Rubr. de ſumpt. recuper.

Muneribus. Qui nominat inhabilem ad munera, puta habentem ad minus quinque filios, ſi nominatus præmiſſa obtinuit, ſumptus, quos fecit occaſione nominationis, reſarciat nominator. Ratio quare hic imponitur pœna, redditur ſupra de epiſc. & cler. l. omnes in fin. Fit eadem taxatio, & ſacramenti prohibitio, ut dicitur ſupra de iud. ſancimus.

Rubr. Si poſt creationem quis deceſſerit.

Si poſt. Ad euidentiam nota, quod officiales, & Magiſtratus per aliquod tempus ante Kal. Ianuarias eligebantur, & à Kal. debebant munera, & officia explicare, ut ff. de conditio. & demonſtr. l. dicitur, ergo hic quod ſi nominatus ad munera deceſſit, antequam ueniret dies muneris ſubeundi, occaſione illius officij hæredes non conueniuntur.

Rubr. de tabular. & logographis.

SVMMARIVM.

1 *Tabelliones non poſſunt eſſe milites.*

Nullus.

Nullus. Prohibentur tabelliones, ſcribæ, & logographi, militare, & in quocunque officio fuerint, retrahantur, & ad tabellionatus officium redire cogantur, etiam ſi in noſtro Palatio minus quinquennio militauerint, & hoc dicit. facit ad l. iſtam
1 infra eod. l. fi. & quod dixi infra de cohortal. l. ſi cohortalis. Nota ꝙ tabelliones non poſſunt eſſe milites.

Quicunque. Decurio, qui paſſus fuit ſe eligi in tabellionem, in euitandis tormentis non utitur prerogatiua decurionis, cogitur tamen redire ad decurionatum, ſic ſoluitur ſupra de decurion. l. vniuerſos, & l. qui derelicta, & ſupra l. prox. in fi. Andreas.

SVMMARIVM.

1 *Obligatur quis per conſenſum, ſiue ſcientiam, & non ignorantiam.*
2 *Ignorans punitur interdum.*
3 *Seruis omnia officia publica, actuſque publici interdicta ſunt.*

Generali. Prohibet lex iſta tabelliones ſeruos fieri. Secundo imponit pœnam domino conſentienti ſeruũ eſſe tabellionem, ſcilicet, ut teneatur ad intereſſe contrahentibus, quorum confecta per ſeruum inſtrumenta nõ valent. Tertio imponit pœnam ſeruo, ut affectus uerberibus fiſci iuribus applicetur. Nota
1 quòd conſenſum, ſiue ſcientiam, & non ignorantiã volumus obligari, concor. ff. de procurat. ſi defunctus, & de eden. l. 4. §. ſed, & ſi fi-
2 lius cum multis not. in gl. Interdum tamen punitur ignorãs, quod dic, ut not. ſupra de decurio. l. omnes. Secundò nota ꝙ ſeruus tabellio eſſe non poteſt, nec decurio, ut ſupra de decurio. uniuerſas, nec miles, ut infra qui milit. non poſſ. l. ſuper ſeruis. licet tabelliones ſer
3 ui publici dicãtur, quia publicè ſeruiunt ſupra de adopt. l. 2. Tertio nota ſeruis omnia officia publica, & actus publici ſunt interdicta, ut in fi. huius l. & ſic finis eſt generalior principio, actus tamen ſeruiles reipublicæ ſeruis non ſunt interdicti, ut infra ne libert. actum reip. l. vn. Quarto ꝙ generalior eſt finis huius legis, ꝙ̃ principium; interdum è contra, ut ff. de iur. & fact. ignor. l. regula, in fi.

SVMMARIVM.

1 *Leges dicuntur inexorabiles: ideo dicuntur etiam res ſurdæ: & quare.*
2 *Conditioni ſuæ quiſque ſeruire debet.*
3 *Obligatio conditiove patris obnoxium reddit filium: fallit tamen quandoque.*

Mulier. Hæc l. loquitur de diuerſis generibus tabellionũ, de quibus dicitur, ꝙ ſiue aliquis ſit tabellio, uel de cor-

pore tabellionum per ſe, ſiue per patrem: ſi illud officium deſeruit, cogitur redire ad ipſum, nec erit liber miſſus aliquo honore, quem fortè meruit, vel priuilegij colore, quod fuerit cõſequutus. Et hæc vera ſunt ſecundum diffinitionem in exorabilium legum, & h. d.

1 Nota ꝙ leges dicuntur inexorabiles, quæ non audiunt preces aliquorum, & ideo leges poſſunt dici res ſurda, ut infra ſubijciã; quia ſunt conſtantes, nec mouētur precibus, quin detur cuilibet ſ'm merita ſua, bonis præmia, & malis pœnam, vt patet. ff. de iuſt. & iur. l. 1. Et hoc verbũ inexorabilium legum miro modo bene exponit Tullius dicendo leges rem ſurdam, inexorabilem, fauorabilem, meliorem, quæ tam inopi, quàm potenti nil veniæ vel laxamenti dant. ſi modum exceſſerit, periculoſum eſt in tot magnis erroribus ſola in-

2 nocentia viuere. Secũdo nota ꝙ quilibet debet propriæ ſeruire cõ-

3 ditioni. de quo dic plenè, vt dixi infra de cohort l. ſi cohortalis. Tertiò nota ꝙ obligatio patris, ſiue cõditio filiũ reddit obnoxiũ, vt h. l. in fi. vt ſupra de decurio. l. in ſucceſſione, & infra de agr. & cenſ. l. cũ ſatis, in fi. cum ſim. fallit ſupra de his, qui ſpon. mun. ſub. l. fi. in prin.

Rubr. de ſuſceptoribus, præpoſitis, & archarijs.

SVMMARIVM.

1 *Vectigal ſeu tributum ſoluere aliquo debente, ſi non ſoluit, res ei oneri obnoxia incidit in commiſſum.*

2 *Oblatio ſola ſufficit ad pœnam futuram euitandam: non liberat autem à debito principali, & quomodo intelligatur facienda illa oblatio. 3.*

Suſceptores. Ad euidentiam totius tituli, duo præmitto. Primo qualiter eligantur ſuſceptores, quod dic vt ſupra de iur. fiſ. ſuper creandis, quod ſit eorũ officiũ, & dic ꝙ habent deſtinare apparitores, ſiue opinatores ad præſidẽ, vt ad eorum inſtantiam præſides exigant tributa per ſe, vel ſuos officiales, & dent ea infra annũ dictis apparitoribus, vt ſupra de exactor. trib. l. apparitores, & l. miſſi. Et iſti opinatores debent illa tributa aſſignare ſuſceptori, & recipere apocam, ne decipiatur, vt ſupra de apoc. publ. l. 1. & ſic nõ directo ipſi ſuſceptores exigunt à prouincialibus, ſed per quendam mediũ dicũtur exigere, vt infra eo. l. diu, minimè. Ipſi aũt ſuſceptores non debent perſonaliter tributa exigere, quia ſic à curia, & ſuis negotijs diutius euagarent, vt in l. preall. apparito-

1 res, in fi. Vidiſti euidentiam tituli huius, modo vide euidentiã legis. Et dic ꝙ aliquis, qui debet ſoluere vectigal, vel tributũ, ſi nõ ſoluat res huic oneri obnoxia incidit in cõmiſsũ. Modò pone ſic caſum.

Ego

Ego pro re mea tenebar ſoluere uectigal, ſeu tributum, abſtuli ſuſceptori quod debebam; noluit accipere: dicitur quòd uocatis teſtibus debeo conteſtari, & reddere, ut ſic non afficiar laboribus, & expenſis, & ſic liberatus ero à timore commiſſi, quia res mea non incidit in commiſſum, & liberabor etiam ab ipſo uectigali, & ita conſequar emolumentum, ſcilicet liberationis. quod intellige ſi pecunia oblata perierit, ſuſceptor punietur in duplum: & pręſes prouinciæ, ſi fuit negligens, cum uidebat malitiā ſuſceptoris, punietur in
2 duplum, & hoc dicit. Nota quòd ſola oblatio ſufficit ad pęnam futuram euitandam, ſic ff. de arbitr. celſus in fin. ſicut, & curſum uſurarum impedit futurarum, ut ſupra de uſur. ſi per te non ſtat. A debito autem principali non liberat ſola oblatio, ſufficit ad pœnam futuram, niſi ſequuta fuerit amiſſio, ut ff. de ſolutio. decem; & ita intellige quod dicitur hic de ſolutione uectigalis, ut ſupra dixi. Ipſo autem iure liberatur à debito principali, & ab vſuris currētibus,
3 ſequitur depoſitio, & cōſignatio, quod dic plenè, ut ſupra de uſur. acceptam, & hęc omnia intelligas ſi facta fuit oblatio idoneo loco, & tempore, aliàs ſecus, vt ff. de ſolution. l. ſi ſoluturus. Item nota ꝙ plus punitur delinquens, quàm negligēs. Sed opponitur ſuſceptor non debet per ſe accipere à collectoribus, ſed per mediū, ut ſupra dixi, ergo non imputatur ei ſi non accepit. quare punitur, & offerēs liberatur ſi obtulit ei, cui non debuit. Nota licet non debeat exigere, oblatam tamen debet accipere, vt ff. de leg. 3. vndecim. §. ſi rem, vel dic, quòd hic ponitur ſuſceptor pro apparitore tributorum, ut ſupra apparet, quia præſes punitur, qui negligentiam eius non correxit; & ita uidetur, quòd erat exactor officialis præſidis, ut l. miſſi opinatores.

Iuſta. Si ſuſceptores non ſunt ſoluendo, uel præpoſiti horreorum tenentur nominatores eorum, ideſt procuratoris Cæſaris, ut ſupra de iur. fiſc. l. ſuper, & facit infra de peric. nom. per totum. Secundò dicitur quòd nullus emat de rebus ſuſceptorum, nec per ſe, nec per interpoſitam perſonā, & hoc ideo, quia intereſt reipublicæ illos eſſe ſoluendos, qui primo loco conueniuntur, & facit infra de erog. mil. an. l. opinatoribus, ubi omnino commerciū his ſuſceptoribus prohibetur.

SVMMARIVM.

1 *Iuſtitiarius debet recolligere reſidua collecta, quæ remanſerunt ſuo prædeceſſori.*

Suſceptor.

Suſceptor. Noui ſuſceptores, qui modo eliguntur, debent exigere præſentis anni debita, & reliqua præteritorum. Et ſic nota quòd iuſtitiarius debet recolligere reſidua col-
1 lectæ, quæ remanſerunt ſuo prædeceſſori.

SUMMARIUM.

1 *Officium unum qui geſſit, non eligitur ad idem, uel ad aliud, priuſquam primi reddiderit rationem.*
2 *Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum.*
3 *Officia quare non ſunt continuanda, ordoque ſeruandus ſit in officijs.*

Neminem. Duo dicuntur h.l. Primo dicitur, ꝙ non debet aliquis continuare officium ſuſceptoris, & aſſignantur duæ rationes: prima quòd non debet aliquis eligi ad idē munus, niſi prius reddat rationem ſui actus. Secunda eſt ratio, quia aut fuit bonus, aut malus, ſi fuit malus, non debet iterum eligi, quia præſumitur, quòd erit ad huc malus: ſi fuit bonus, non debet propterea grauari, quia officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. Secundò ibi, igitur, dicitur quòd non debet eſſe ſuſceptor, niſi per vnum annum non plus, niſi conſuetudo ciuitatis habeat, ut poſſit
1 eſſe per biennium, & hoc dicit. Nota primo quòd qui geſſit unum officium, non eligitur ad idem, uel ad aliud priuſquam primi exegerit rationem, quod dic, ut ff. de mun. & hon. l. reſcripto. §. debitores, & dixi infra de debitor. ciuit. l. 2. Secundo nota qui ſemel eſt ma-
2 lus &c. vt ff. de accuſat. l. ſi cui. §. 1. Tertio nota quòd officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, ut de furt. l. ſi furtum, & l. ſi ſeruus
3 communis. Quarto collige rationem, quare non ſunt continuanda officia. & quare ſit ſeruandus ordo in officijs, quod dic, quemad. ciuil. mun. ind. l. fi. Quinto & ultimo nota quòd obſeruanda eſt cōſuetudo ciuitatis, ut ſupra de emanc. liber. l. 1. & ff. quòd cuiuſque vn. nom. item eorū, & dixi plenè ſupra de exactor. tributor. l. miſſi.

SUMMARIUM.

1 *Aureus, ſolidusue quilibet quantum ualeat: ſolidus autem idem eſt quod aureus.*

Quotieſcunque. Qui debet libram auri, & ultra ſoluere per aureos, ſiue ſolidos, debet pro
1 qualibet libra auri ſoluere. lxxij. aureos, ſiue ſolidos. Et ſic cum hic dicatur quot uerè aurei faciunt libram auri, patet quantum ualet quilibet aureus, uel ſolidus, quod eſt idem quod aureus.

Frumenta.

Frumenta. Duo dicuntur in h.l. Primo dicitur ꝙ cũ præpoſitus publicis horreis aſſignet aliquam quantitatem frumenti, militibus transferendam, debet ei fieri apodixa de frumento aſſignato. facit ſupra de Apoc. publ. l. 1. Secundo dicitur quòd in horreis publicis non debet aliud frumẽtum reponi, quàm publicum.

Diu. Dicitur hic quòd pecuniam exactam à prouincialibus nõ diu retineant ſuſceptores, ſed ſtatim ad ærarium, uel theſaurum reipublicæ transferre feſtinent.

SUMMARIUM.

1 *Electores tenentur de mala adminiſtratione electi.*
2 *Electum qui confirmat, non uidetur eligere: contra quandoque.*

Exactores. Exactores, ſiue ſuſceptores tributorum, cum eliguntur ad hoc officium nominãtur per procuratorem Cæſaris, ut ſupra de iur. fiſ. l. ſuper, & nominati publicãtur in urbe in cętu publicorum ſenatorum, uel in prouincijs decurionum, & per omnes ſenatores, uel decuriones, uel per maiorem partem confirmantur, & confirmatis eis, tam nomina nominantium,
1 quam ipſorum electorum ad notitiam præſidis declarantur; & ita ſi ipſi ſuſceptores malè adminiſtrauerunt, teneantur nominatores in ſubſidium, non confirmatores, & maior magiſtratus eligit, & magiſtratus confirmat, quia ſolus eligens tenetur, ut inſt. de
2 ſatiſd. tutor. §. fin. & collige aliud notabile, quòd qui confirmat electum, non uidetur eligere, arg. contra in auth. de defenſ. ciu. §. 1. cũ ſimil. Tertio nota, quòd ſtatur iudicio maioris partis, quod dic, ut ſupra de decurion. l. nominationum. Quarto nota de hac electione, ut dixi ſupra de iur. fiſ. l. ſuper.

SUMMARIUM.

1 *Tributi minus quare ſoluebat, qui remotior erat.*

Modios. Ad euidentiam nota, quòd tributa ſoluebãtur alia in pecunia, alia in ſpecie frumenti, uel ordei, uel uini, uel lardi, ut ſupra de an. & trib. in rubr. not. in l. iſta tractatur de tributis, qui ſoluebantur in ſpecie, & dicuntur hic duo. Primo ad hoc quòd non decipiantur prouinciales in ſoluendo frumentum, uel ordeum, in menſura, debent ueræ menſuræ eſſe lapideæ, uel æneæ,

æneæ, in loco publico, uel in aliqua Eccleſia ſicut eſt Baroli in Eccleſia ſanti Nicolai, ut ſi prouinciales cõquerantur de falſitate mẽſurarum, poſſint ad dictas menſuras lapideas habere recurſum, & puniuntur ſuſceptores, qui falſas adhibuerunt menſuras. Et ſic nota in hoc principio, quòd remouetur occaſio delinquendi. Secundo ibi; Et ſubmotis &c. dicitur ꝙ quilibet prouincialis debet ſoluere de frumento, quod naſcitur in prædio ſuo, Quinquageſimam partem de ordeo, quadrageſimam de uino, & lardo uigeſimam. in partibus remotis ſoluent de frumento, & ordeo quadrageſimam,
1 de vino, & lardo decimam quintam, & hoc dicit. Nota quòd minus ſoluit ille, qui eſt remotus, & hoc ideo quia ſuſceptor oneratur in deferendo.

Suſceptores. Suſceptores in qualibet ciuitate debent deſcribere bona ſingulorum, præſentibus defenſoribus ciuitatis, & fit iſta deſcriptio ad tutelam poſſeſſorum, vt nil exigatur ultra quàm patiantur propriȩ facultates, quod dic vt ſupra de an. & tribut. l. 2.

Securitates. Suſceptores ferunt aliquas ſecuritates inquirentes patrimonia ſingulorum, & illæ ſecuritates fuerunt publicatæ in actibus defenſorum, ut l. prox. imputantur ſuſceptoribus, qui ſecundum illas ſecuritates, ideſt ſecundum quam inuenerunt quemlibet poſſidere, ipſi colligent non plus, vel minus. Secundo dicitur, quòd quantum ipſi exigerunt pro mercede ſua, debet à parte ſua diſcuti, & inquiri. Secundo dicitur, quod ſi ſuſceptores fecerũt alicui apocam de ſolutis, illȩ ſecuritates remanebunt firmæ, & non poterit ipſe diſcuſſor apponere exceptionem nõ ſolutæ pecuniæ, quod eſt not. & dic ut ſupra de apoc. publ. l. fin. & l. ſemel.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitus ab officio ex ſuo delicto non debet redire ad illud.*
2 *Reſcriptum principis quandoque non ualet: & cur, remiſſiue.*

Si aliquid. Suſceptor qui aliquid in officio ſuo, uel tabellio aliqua fraudulenter omiſerit, ad aliud officium
1 nunquam reuertatur etiam per reſcriptum Principis. Nota depoſitus ab officio ex ſuo delicto, non debet redire ad illud arg. infra de dignit. l. iudices, & ſupra ſi quac. præd. poteſt l. 1. & infra de pa-
2 lat. ſacr. larg. l. 2. ſed arg. contra de cohortal. l. ſi quis. Secundo nota caſum,

caſum, in quo non ualet Principis reſcriptum quod dic ut ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Archæ plures erant, ad quas deferri quid deberet oſtendit.*

Duos. In hac. l. dicuntur tria. Primo dicitur, quòd in qualibet Prouincia debent eſſe ſuſceptores duo, & duo tabularij. Et intellige, quòd unus eſt ſuſceptor auri, alter ſpecierum, ut infra de numer. l. 4. & ſupra de can. larg. titul. l. præcipit. §. penul. Secundò dicitur quòd pecunia, quæ colligitur ex ſola pactione tributorum, quod uocatur aurum largitionale, non mittetur ad ſcrinium rationalium ſubaudi, ſed Comitis rerum priuatarum, ut ſupra de can. larg. tit. l. 1. Tertiò puniuntur iudices, & officiales contrafacien

1 tes. Nota quòd plures ſunt archæ, eſt archa præfecti prætorio. Eſt archa rationalis, de qualibet habes ſupra de exactor. tribut. l. in fiſcalibus. Eſt & tertia comitis rerum priuatarum, ut ſupra de can. larg. titul. l. 1. de qua modo dixi. Eſt quarta archa cuiuslibet ciuitatis, quę vocatur archa communis, ut ff. quod cuiuſque un. nom. 1. Ad primam archam deferuntur ſpecies, ut in auth. de collator. § eos. Ad ſecundam reliqua officialium, ut in d. l. in fiſcalibus. Ad tertiam aurum largitionale, vt hic. Ad quartam pecuniæ ciuitatum, & collige arg. hic ꝙ aurum, quod percipitur per præſides ex collectis non mittitur ad magiſtros rationales.

SVMMARIVM.

1 *In officio, aliquo is qui ſemel bene ſe geſſit, poterit aßumi iterum in eodem, modo non continuet.*

2 *Officia committenda ſunt expertis.*

3 *Commodum qui ſentit, debet & idem onus ſentire, non alius.*

4 *Priuilegium primæ dignitatis non perditur propter aduentum ſecundæ.*

Humilioribus. Ad euidentiam nota ꝙ olim erat quod dam tributum pro ueſtibus militum, & illud exigere erat officium ad hoc officium non eligantur decuriones, quia ad alia humiliora, & extraordinaria eliguntur, ſed eligentur officiales, & proconſules, uel alij, qui aliàs fecerunt hoc officiũ, & propterea fuit eis de publico prouiſum, unde illi habent modo prouiſionis commodum, ſentiant hoc onus officij, nam decuriones non debent ſubire onus, & alij commodum prouiſionis agnoſcere,

Digitized by Google

ſcere, niſi decuriones, antequam eſſent decuriones, militauerint: ideſt fuerint in officio ſupradicto, quia defecti decuriones non ex-
1 cuſantur, & hoc dicit. Nota qui ſemel in aliquo officio bene ſe geſſit, poterit aſſumi iterum in eodem, vt hic, & ſupra de aſſeſſor. liceat
2 dummodo non continuet vt ſupra eo. l. neminem. Secundo nota
3 quòd officia debent committi expertis, non rudibus. Tertio nota, quòd non debet unus habere commodum, alius onus, ſed qui habet unum, habeat, & reliquum, ut ff. pro ſoc. l. ſi non fuerint. §. fi. &
4 de reg. iur. l. ſecundum. Nota quòd priuilegium primæ dignitatis non perditur propter ſecundæ dignitatis aduentum, de qua dicemus infra de prox. ſacr. ſcrin. iubemus.

SVMMARIVM.

1 *Archarij officium quod erat.*

1 Aurum. Archarius uocatur ille, qui ſuſcipit aurum, uel argẽtum à collatoribus illatum, & iſti niſi benè ponderent aurum ad crimen præſidis pertinebit, & quod mittitur ad prouincias, ad ærarium noſtrum debet aſſignari comiti rerum priuatarum, quod dic, ut dixi ſupra, tit. 1. l. pen.

Rub. de ponderator. & auri illatione.

Aurum. Aurũ quod infertur à prouincialibus debet æquis ponderibus ponderari.

SVMMARIVM.

1 *Nicoſtrati quod erat officium.*
2 *Sapiens eſt qui nec fallit, nec fallitur, nec falli poteſt.*

1 Quoties. In qualibet ciuitate debet eſſe vnus officialis, qui vocatur Nicoſtrates, ideſt cognitor auri, qui nec fallit, nec fallitur in cognoſcendo aurum, ad cuius fidem, & induſtriam recurratur, cum de auri qualitate à prouincialibus illati cõ-
2 tigerit dubitari. Nota quòd ſapiens eſt, qui non fallit, nec fallitur, ergo doloſus, non eſt ſapiens, quia decipit, ſeu fallit. Item ſapiens eſt, qui non poteſt falli, quod intelligas, ſi habeat facti petitiam, aliàs ignorantia facti prudentiſſimos fallit, ut ff. de iur. & fact. igno. l. iuris l.

Rubr. de auri publici perſequutoribus.

Auri. Officiales, qui aurum publicum ſuſcipiunt, ut ſuſceptores, conſueuerunt partim aurum præſumere, ſubaudi coquere ſine licentia Imperatoris, & partim, cum interdum habeant licentiam imperatoris coquendi aurum, conſueuerunt aurum retinere, & non mittere ad æraria publica: vnde mandat imperator, vt nullus coquat aurum ſine licentia Principis, nec coctum in ſuos vſus conuertat: & hoc dicit.

Rubr. de his, quæ ex pub. collat. illata ſunt, non vſurp.

Nullus. Non poteſt aliquis officialis, ut ſuſceptor, ſpecies aliquas transferendas in horrea publica, uel aurũ transferendum in archam publicam ad alium titulum conferre, niſi ex Principis uoluntate: ſi contra faciat, punitur, ut in l. proxim. Nota caſum in quo Principis neceſſaria eſt uoluntas, ut ſupra de iur. fiſ. l. prohibitum.

SVMMARIVM.

1 *Licentia malè faciendi eſt coercenda grauiſſima ſeueritate.*

1 Sciant. dictum eſt ſupra l. prox. Et nota, quòd omnia poteſt agere, qui pœnam contemnit, ut infra ibi, niſi maluerint grauiſſima ſeueritate, ſuam licentiam coerceri.

Nullus. Non debet aliquis officialis, aurum publicum, quod ad ſuas manus peruenerit, mutuo dare, aliàs patietur pœnã, vt dicitur ſupra de his, qui ex publ. ratioc. l. 1. & 2. & dicvt ibi.

Rubr. de auro coronario.

SVMMARIVM.

1 *Aurum coronarium quod dicebatur.*

Ad colla-

1 Ad collationem. Aurum coronarium dicitur, quòd confertur pro corona Principis: ad hanc collationem non tenentur, niſi illi, qui conſueuerunt, ut iudæi ut ſupra de iudic. l. iudiciorum. Nota conſuetudinem, ut dixi ſupra de exactor. trib. l. miſſi.

Rubr. de irenarchis.

SVMMARIVM.

1 *Irenarchæ qui dicebantur, & quod erat eorum officium.*

Irenarchę. Irenarchæ ſunt, qui moribus corrigendis præponuntur, & ad concordiam retinendam, & pacē ſeruandam, ut hic, & latronibus capiendis, ut ff. de cuſtod. reor. l. diuus. Iſti nominantur, & eliguntur idonei a decurionibus iudicio præſidis Prouinciæ.

Rubr. de argenti precio, quod theſauris infertur.

SVMMARIVM.

1 *Auri libra, atque argenti quanti ualebat.*

1 Iubemus. Qui debet argentū, & vult ſoluere aurū pro qualibet libra argenti debet ſoluere quinque ſolidos ſiue aureos. Et ſic nota, libra argenti ualet quinque aureis, libra auri ualet ſolidos. lxxij. ut ſupra de ſuſceptor. l. quicunque. Item nota quòd ſoluitur una quantitas pro alia, quod non eſt creditoris, ut ff. de aur. & arg. leg. l. 2. & ſupra de donation. ſi quis argentum. in prin. facit. ff. de ſolut. l. paulus reſpondit creditorem.

Explicit liber Decimus.

COMMEN-

COMMENTARIVM SEV LECTVRA

In Vndecimum Librum Codicis:

Auctore Andrea de Barulo Neapolitano, Iuriſc. celeberrimo, Regioq; conſiliario.

Rubr. de Nauicularijs, ſeu naucleris publicas ſpecies tranſportantibus, & de tollenda luſtralis auri perſequutione.

Nullam. Prohibet vim, vel concuſſionem fieri naucleris publicas ſpecies tranſportantibus: cōtrafacientes punit pœna x. librarum auri. Et nota quòd 1. 3. & 4. lex loquitur de præmio naucleri. Secunda de officio, pen. & vlt. de pœna.

Comperimus. Sicut patet ex rubr. naucleri iſti, vel nauicularij transferunt publicas rationes, ſiue ſpecies à remotis locis in vrbem, v. g. ciuitas Syriæ in ſignū ſubiectionis quolibet anno dabat reip. certas ſpecies, puta pannos de ſirico, vel frumenta, uel ſimilia. Naucleri, qui illas ſpecies transferebant: quia non erat ſtatutum tempus tranſuectioni, de illis ſpeciebus negotiabantur, & propria emolumēta ex tali negotiatione cōſequebātur, ne hoc fiat, ſtatuit hic Imperator, ꝙ iſti naucleri teneātur illas ſpecies, ex quo ſuſceperunt inferre in urbem infra ſpatium unius anni, & cum aſſignant illas ſpec:es illi, qui ſuſceperunt, eis debent facere cautelam, & apodixam, de illa ſpecierum aſſignatione. In qua apodixa debet contineri dies aſſignationis, & dictam ſecuritatem debent dicti naucleri reſtituere illis, à quibus dictas ſpecies receperunt, ideſt hominibus Syriæ, & h. d. Nota de hac ſecuritate ſupra de apoc. l. 1. Nota quòd tollitur materia malignandi.

Ab his. Qui exercent rapinas contra nauclerum puniuntur in quadruplum,& h.d. & ſecūdum veram opinionē, idem eſt in hac rapina,ac ſi eſſet facta cuilibet alteri, ut triplum ſit pœna infra annū. Si quæras quare ſpecialiter de his dixit,ne uideatur neglectum Verius,nam quia in prima lege ſtatuerat contra raptorem mulctam x. librarum auri, nō videbatur raptor afficiēdus hac pœna quadrupli, ne adderetur afflictio afflicto, tamen vltra illam,punitur hac pœna; quia illo fiſco,hæc ſpoliato datur.

SUMMARIUM.

1 *Defectus vnius ciuitatis ſuppleri debet per aliam.*
2 *Eccleſiæ electio non debet fieri quandiu eſt in ea idoneus qui regat.*

Cum nauarchorum. Frumentum erat conditū in partibus orientalibus transferēdum per nauicularios illius Prouinciæ ad urbem. Cum eſſet ibi in Prouincia orientali inopia nauium, nauicularij illius prouinciæ cauſa faciendi, uel inueniendi naues, ſuperueniente iam tempore æſtiuo,quo erat facienda tranſuectio, dum illi nauicularij morantur in inſulis,præfectus orientis, ne illi nauicularij punirentur à iudicibus,ſiue officialibus præpoſitis tranſuectioni, non facta trāſuectione ſuo tempore conuocauit præfectum Auguſtalem, & præſidem inſularum,& iunxit eis,ut naucleros ſummates, ideſt, primates claſſium Alexandriæ ciuitatis, & carpatiæ inducerent ad onus frumentarium orientalis transferendum in ſacratiſſimam ciuitatem,qui procurauerunt dictos naucleros Alexandriæ educi, ſtatuto eis ſalario,de quo commendat factum prætoris Dominus Imperator,& h d. Argumentum collige pro officialibus. Mandatur ſecreto, ut cum tali naui mittas nobis mille ſalmas ordei, ſi illa nauis impeditur,poteſt aliam conducere. Nam duæ ſunt partes huius præcepti mittere,& cum illa naui mittere. Vnde licet excuſetur, quia non miſit cum iſta naui,quia non potuit,non excuſatur,ſi nō
1 miſit,vt ff. de arbitr. celſus. Item argum. ꝙ defectus vnius ciuitatis,
2 ſuppletur per aliā,vt ff. de tut. & curat. dat. ab his. l. diuus. Item arg. ꝙ non poſſit electio fieri de aliqua eccleſia, quandiu reperitur idoneus in eadem,ut ſupra de epiſc. & cler. eccleſijs. De hoc dic, ut extra de electio. cap. cum inter canonicos.

Qui fiſcales. Puniuntur officiales pœna capitali, qui vendunt frumenta, quæ ſuſcipiunt in publicis transferenda. Et vide clarius intellectum huius l. ſupra quæ res vendi non poſſ. l. pen. & fi.

Iudices.

Iudices. Puniũtur iudices,& officiales omnes, qui impediũt naues portantes publicas ſpecies, aſſerentes eſſe tẽpus hyemale, cum ſit æſtiuum,& aptum ad nauigandum. Item puniuntur naucleri, qui patiuntur ſe decipi, participantes fraudem cum iudicibus.

Rub. de præd. & omnibus rebus nauiculariorum.

SVMMARIVM.

1 *Onus comitatur rem, nec perit priuilegio noui poſſeſſoris.*
2 *Valor rei conijcitur ex præſenti æſtimatione, non præterita, vel futura.*
3 *Vaſallus tuus non ſum, eo quòd rem emerim à tuo vaſallo: res enim obnoxia tibi eſt ſeruitio, non perſonæ.*

Domum. Ad euidentiam nota, ꝙ nauicularij patrimoniũ eſt obnoxium functioni nauiculariæ: nã dicitur hic ꝙ ad quemcunque fuerit alienata res nauicularij, etiam ſi ad fiſcum, ille, in quem facta eſt alienatio, debet deſeruire oneri ſeu func
1 ctioni nauicularię ſecundum exiſtimationem rei alienatæ. Et nota ꝙ onus comitatur rẽ, nec perit priuilegio noui poſſeſſoris. Aduerte ꝙ eſt lex, quę incipit, in his, quam auctor legit, cum. l. domum, tu eam diuide: in his tria dicuntur in h. l. ſi nauicularius alienauit mihi aliquam rem patrimonij ſui, res illa eſt obnoxia nauiculariæ functioni, non perſona mea, non reſiduum patrimonium meum. Secundo dicitur in verſiculo domus, ꝙ ſi domus nauicularij ad me peruenit pro ea æſtimatione erit obnoxia functioni nauicularię, q̃ poterat haberi,& percipi ex ea tempore factæ alienationis, cum pecunia mea mutuaretur, ideſt viciſſim daretur pro re illa. Tertio dicitur, ꝙ ſi in loco, vel area mihi donata, vel vendita à nauiculario, ex qua modica pẽſio colligi poterat, ego ędificaui opus ſumptuoſum ex quo non habetur augmentum penſionis, puta quia feci ibi turrim, non debet mihi augmentari penſio, ſed tenebor pro illa modica penſione, quæ tempore alienationis ex ea colligi poterat, ſubaudi idẽ ſi fuiſſet penſio augmentata, vt ſupra prox. dixi, quia debet induſtria cuilibet prodeſſe, quod nota vt ſupra de alluuion. l. ſi. cũ ſim.
2 Item nota ꝙ colligitur valor rei præſenti æſtimatione non præterita, vel futura, vt ff. de iur. fiſ. l. 3. §. diui fratres; & facit contra inſatiabiles prælatos eccleſiarum, qui ſi alienauerunt rem eccleſiæ modici valoris, puta, domum ruinoſam, poſtea videntes rem precioſiorẽ effectam, dicunt eccleſiam deceptam, quia tunc per l. iſtam haben-

da eſt conſideratio æſtimationis, quæ erat tempore alienationis, quia tempus contractus inſpicitur, vt ſupra de reſcind. vend. ſi voluntate, & extrà de contrah. empt. c. 2. Item nota ꝙ onus nauiculariæ functionis comitatur rem tanquã lepra, vt onus tributi, vel pignoris, vt ff. de publican. Imperatores, & ſupra ſine cenſ. vel reliq. l. pe. & fi. & ita non immutatur ex perſona cuiuslibet ſucceſſoris etiã priuilegiata, vt ſupra l. prox. ad idem facit ſupra de ann. & trib. l. 1. cum ſimil. & ſupra de impon. lucr. deſcript. l. vn. Item not. ꝙ ædificia ſunt decus vrbium, concor. ff. de nou. oper. nunc. l. prætor. §. hoc interdictum. Item nota ꝙ magna ædificia fiunt cum magna difficultate, & ſumptu, & iudicatur magnanimus, qui fecit ea. Ita nota arg. ſi emerem à vaſallo tuo, non propterea ſum vaſallus, ſed res eſt tibi obnoxia ſeruitio, non perſona: nam iſte, qui emit à nauiculario, non eſt nauicularius.

SVMMARIVM.

1 *Pactum priuatorum non valet in præiudicium iuris priuati.*

Hi qui. Qui emit fundos à nauiculario ſecũdum præſentem æſtimationem huius rei, quam emit, res erit illa obnoxia nauiculariæ functioni. Secundo dicitur ꝙ ſi conuenit inter nauicularium, & emptorem, ꝙ ipſe nauicularius teneatur obnoxius dictæ functioni, non valet illud pactum in præiudicium eius functionis, ſed cõuenietur emptor nõ obſtante illo pacto. Tertio dicitur ꝙ ſi emptor non eſt idoneus, tenebitur in ſubſidiũ nauicularius ido-
1 neus etiam poſtquam rem alienauit, & h. d. Nota ꝙ nõ valet pactũ priuatorum in præiudicium iuris publici, vt ff. de pact. ius publicũ, & de magiſtr. conuen. l. 1. §. eius. cætera nota, vt in l. prox.

Rubr. de nauibus non excuſandis.

SVMMARIVM.

1 *Titulum vel nomen alterius affigere ſuæ rei quiſque prohibetur.*
2 *Priuilegia dignitatum non debent publicæ vtilitati obeſſe.*

Multi. Aliqui ſunt, qui habent naues, & cũ reſpublica egeat eis ſubtrahunt naues, ne deſeruiant publicæ vtilitati, dicendo nauem eſſe alicuius potentis. prohibet ergo l. iſta hanc fraudem fieri reipublicæ ſub pœna nauis: & vt nullus locus fraudibus relin-

relinquatur, mãdat, vt nauis cuiuslibet in dignitate poſiti à vectione publica non excuſetur, cum omnes conueniant reipublicæ obe
1 dire ſine alicuius priuilegio dignitatis, & h. d. Nota prohibetur quis rei ſuæ affigere, titulum, uel nomen alterius vt ſupra nem. pri-
2 uat. Secundo nota ꝙ priuilegia dignitatum publicæ utilitati obeſſe non debent, vt ſupra de an. & trib. l. obſiſtere, cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium non valet contra publicam vtilitatem obtentum.*
2 *Delictum priuati nocet interdum eccleſiæ.*

Iubemus. Prohibet Imperator, vt nemo excuſet nauẽ ſuã, quominus vadat ad exercitum ſiue dignitatis, ſiue religionis contemplatione, puta quòd nauis eſt alicuius Eccleſiæ. Secundò dicitur ꝙ nec priuilegium ualet, quod excuſationem indulgeat, quia in nullo caſu valet priuilegium contra publicã uti-
1 litatem, circa quam uiſus eſt ſuam nauem excuſare, & h. d. Nota ꝙ valet priuilegium contra publicam vtilitatem obtentum, vt ſupra de prec. imper. offer. l. nec damnoſa, & ſi cõtra ius, vel vtil. publ. l. fi.
2 & ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1. & 2. cum ſimil. Item nota quòd delictum priuati nocet eccleſiæ. argu. contra ſupra. vnde vi, l. meminerint, in fi. ſol. vt in l. iubemus ſupra de ſacroſan. eccleſ. vbi eſt l. iſta de uerbo ad uerbum.

Rubr. ne quid oneri publico imponatur.

SVMMARIVM.

1 *Occaſionem damni qui dat, damnum dediſſe videtur.*

Oneri. Prohibet Imperator, ne aliquis priuatus aliquid imponat de mercibus ſuis naui oneratæ publicis ſpeciebus, & imponit pœnam contrafacienti, quia erit obnoxius periculo naufragij, ſi nauis naufragium fuerit paſſa, quia illa occaſione iniuncti oneris, naufragium incurrerit, & nihilominus vult eum pu-
1 niri pœna extraordinaria. Nota hic, qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur, vt ff. ad l. Aquil. qui occidit. §. in hac quoque actione, in fin. cum ſimil.

Rubr. de naufragijs.

SUMMARIUM.

1 *Fiſci iuri etiam detrahitur, vt iuri, & commodis ſubueniatur ſingulorum.*

Si quando. Si aliqua nauis patiatur naufragium, fiſcus nō occupat res naufragij. Sed dominis reſeruātur: quia non debet fiſcus ex aliena calamitate, luctuoſa cōpendia con-
1 ſequi, & hoc dicit. Et nota quòd fiſcus nō intendit facere lucrum cum diſpendio ſubiectorum, immo detrahitur iuri ſuo, vt iuri ſubueniat, & commodis ſingulorum, vt C. de cad. toll. l. vn. in fin. & de eū diu. A dr. toll. l. fin. in princ. & facit contra dominos chriſtianos, qui ſubditos affligunt indebitè. Item nota, ꝙ non eſt addenda afflicto afflictio, vt ſupra de epiſc. aud. l. ram dementis: qualiter autē, & per quos dominus debeat probare ſuas res, dicetur infra eo. quoties, & infra quod tempus, dicetur in l.

SVMMARIVM.

1 *Inſtantia cauſæ nauis paſſæ naufragium durat per annum, regulariter per triennium.*

Si quis. Ille qui dicit res naufragij eſſe ſuas, debet hoc probare infra annum, & ſi probauerit res ei reſtituentur; ſi infra annum non probat, perit inſtantia illius cauſæ, & hoc dicit. Nota ſpeciale, quòd inſtantia cauſæ nauis durat per annum, regulariter per triennium, vt in l. properandum.

SVMMARIVM.

1 *Collegium probat per eos, qui ſunt de collegio. Sic per domeſticos probantur ea quæ domi fiunt.*

Quoties. Dictū eſt ſupra lege prox. ꝙ ſi aliquis dicat res naufragij eſſe ſuas, debet hoc probare: in hac l. dicitur per quot teſtes, & quales probetur, & dicitur ꝙ ſufficit per tres teſtes. Secundò dicitur quales teſtes admittantur ad hoc probandū, & dicitur, quòd primo magiſtri nauis ſi ſuperſunt, ſi non ſuperſunt alij nautæ, ſed omnes perierunt, per libros ipſorum nautarum, ſiue

ſiue magiſtrorum probatur. Vltimò dicitur quòd non debent nauigare naues, quæ ducũt publicas merces, niſi in Kalendis Aprilis, vſque ad Kalen. Octobris. Nota primo quòd in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, vt extra de teſtib. cap. licet in quibuſdam cauſis plures requiruntur, quod dic, vt not. ff. de teſtib. l. teſtium. vni autem non creditur, niſi in caſu ſupra de fal. l. ſi quis dècurio. Secũ-
1 do nota quòd de his, quę fiunt in naui melius poteſt ſciri veritas, per eos, qui ſunt in naui, ſicut ea, quæ fiunt domi probantur per domeſticos, vt ſupra de diuort. l. conſenſu, in fi. vnde eſt, quòd collegium probat per eos, qui ſunt de collegio, vt extra de probatio. Tertio, & de teſtib. veniens. Item nota, quòd iudicis officium eſt inquirere veritatem, vt ſupra de edendo. l. 2. cum ſimil. & quibus veritas aſſiſtit, vt hic, & 4. q. 3. teſtis. & extra de teſtib. teſtimonium, vt hic in gl. fallit in caſu. ff. quemad. teſtam. aper. l. ſi quis, dic, vt ibi. Item nota ꝙ ſecundum Romanos duo ſunt tempora anni æſtas, & hyems. Secundum leges ſunt quatuor, quod dic, vt ff. de aq. quot & æſt. l. 1. §. æſtate, & ſecundum Hippocratem, & Galenum, & Auicennam.

Pro ijs. Prouinciales ſiue erant priuati, ſiue ſenatores ſoluerunt tributa exactori tributorum, & dum veherentur, perierunt in mari; dicitur quòd nullum eſt periculum delatoris, & dicetur infra eod. l. prox.

SVMMARIVM.

1 *In ſummarijs an ſit opus libello, diſcutitur.*

De ſubmerſis. Duo ſunt dicta huius l. Primo dicitur ꝙ qui aliquid de naufragio abſtulerunt criminaliter accuſati, & conuicti infra biennium damnantur pena extra ordinaria pro qualitate perſonarum. Secũdo dicitur, ꝙ ſi accuſaui criminaliter nauicularium, quia diripuit aliquid de naufragio, & accuſaui cũ libello; & ſtetit per iudicem, quo minus illa cauſa fuiſſet finita infra biennium, & ita nauicularius fuit abſolutus ab obſeruantia iudicij, iudex, & eius officiales ſoluent mihi, quæ fue-
1 runt ablata, & h. d. Nota ꝙ dicitur ſummaria cognitio ſine libello, vnde quæritur hic an in ſummarijs ſit opus libelló, hic videtur innui, ꝙ non, alibi autem dicitur, ꝙ de plano libellus offerri poteſt. ff. de adulter. miles. §. ſexaginta, & alibi ꝙ in ſummaria cognitione ſeruatur iudiciarius ordo, vt ff. ad exhib. in actione enim ad exhibendũ ſummariè cognoſcitur, vt eo. tit. l. 3. & ſic ſunt iura pro, & contra. Circa quod ita uidetur diſtinguendum; aut ſummaria cognitio, &

incidens eſt,aut principalis. Si incidens,vt eſt exemplum ſupra vbi in rem actio.l.2.non eſt opus libello, tum quia nec in non ſummarijs incidentibus eſt opus libello,vt arg.ſupra de ord.iud.l.1. tũ quia ea,quæ poſt litem conteſtatam emergunt &c.vt ff.de ædil. edi.l.ędiles.§.item ſciendum.Si autem ſummaria ſit principalis,vt bonorũ poſſeſſio,quæ non tribuit ius, in qua ſummariè cognoſcitur, vt ff. quis ordo in bon.poſſ.ſeruet.l.2.§.1. aut apparet contradictor, aut non. Si non apparet, puta quia non peto bonorum poſſeſſionem gratia agnoſcendæ litis,hic non offertur libellus,quia nõ eſt in iudicio litigare,quia non eſt actus trium perſonarum,aut apparet contradictor, ut in carboniana, & tunc eſt offerẽdus libellus arg.ſupra de carbon ed.l.1.& de edicto diu. Adr.toll.l.fi. Et tangitur hęc diſtinctio in prealle. lege,quis ordo in bo.poſſ.ſeru.ſed fallit in l. iſta, ubi apparebat contradictor, & non offertur libellus, quod eſt ſpeciale in fauorem,naufragium paſſi,uel quia quæſtio erat breuis,ut ſupra de ſent.ex breu.recitand.auth.niſi breuiores,& ff. de accuſat. l. Leuia. Et prodeſt hoc ſcire, quando Princeps mandat, vt procedatur ſummariè,vel ſine ſtrepitu iudiciorum.Item nota ꝙ ſummaria cognitio dicitur hic à libelli oblatione,vel aſſentione,ideſt quia fit aliquid iudice non ſedente pro tribunali, vt in l. præall. quis ordo, & ſic ſummariè,aut ſedente,& ſic non ſummariè, vt ſupra de dilatio. l.à procedente.Item nota,quòd punitur in delictis ſecundum qualitatem perſonarum.quod dic,vt ff eo.l.pedius.

SVMMARIVM.

1 *Nauicularius vnus tenetur pro delicto alterius.*

Super. Si aliqua ſumma publici frumenti perit in naui culpa nautæ,periculum eſt totius corporis nauiculariorũ, & non fiſci. Prouinciales verò,qui ſoluerũt,liberati ſunt, vt ſupra eo.
1 l.pro his. Et nota ꝙ vnus nauicularius tenetur pro delicto alterius, idem in fabricenſibus,vt infra de fabricenſ.l.iure, & dic vt ibi.

Rubr. de metallarijs, & metallis, & procuratoribus metallorum.

SVMMARIVM.

1 *Metallarius dicitur,qui metalli venam inuenit,& tractat: & quid fiſco reddat.*
2 *Scrupuli quot requirantur ad unciam.*

Perpenſa.

1 **Perpenſa.** Quicunque vult eſſe metallarius, ideſt inuenire uenam metallorum, libere poteſt, dũmodo pro qualibet uncia metalli, quæ inuenerit, det fiſco tertiam partem, & quod ſupereſt uendat fiſco iuſto precio, & hoc dicit. Et ſic nota in hac. l. caſum, in quo aliquis uendit inuitus contra regulam ſupra de contrah. empt. l. dudum, & ſupra de iur. deliber. l. nec emere. fal lit etiam in alijs caſibus ibi notatis. viginti quatuor ſcrupuli faciũt
2 yнciam, & octo ſcrupuli faciunt decem. Item nota quòd baluca, ideſt publica utilitas, & chryſamos utilitatem ſignificat.

Ad metallicum. Quando eſt conſueto, ut metallarius ſoluat metallicum canonem, nõ per ſcrupulos, ſed per libras, nomine libræ ſoluet nouem venetos, quia tantam pecuniã debebat multiplicatã per multos ſcrupulos, quod faciebat vera libra, uel multas libras, quanti ponderis debebat eſſe libra hic dicitur, & nota quòd attenditur hic conſuetudo. concord. ſupra com. delegat. uenditor. §. ſi conſtat.

S V M M A R I V M.

1 *Metalli inuentor debet fiſco portionem non autem theſauri.*

Cuncti. Metallarijs, qui inuenit metalla in loco alieno præter illos ſcrupulos, de quibus dicitur in 1. l. ſoluet decimam fiſco, & decimã Domino loci. & nota quòd poteſt aliquis locum alienum ingredi, cauſa inueniendi metalla, ſed non inueniẽdi theſaurum, ut ſupra de theſaur. l. una. & eſt ratio, ut dicit gl. quia metallum labore, theſaurum caſu inuenitur. Vel ut credo, eſt ratio melior, quia ex metallo ſemper fiſco debetur tertia, & decima ut hic, & in prin. l. in quocunque loco inueniatur, ut hic apparet, ſed de theſauro non habet fiſcus aliquam portionem, niſi inueniatur in ſolo publico, & ita eſt hic fauor publicæ utilitatis.

S V M M A R I V M.

1 *Perfici debet, quod inceptum eſt.*
2 *Procu rationem ſemel acceptam ab aliquo, compellitur is conſumare.*
3 *Qui ad utrunque feſtinat, neutrum bene peraget.*

Cum procuratores. L. iſta tractat de ultima parte rubricæ, & dicitur hic quòd procuratores à curialibus creabantur, qui mittebantur ad inſulas, & ad loca,

ad loca, ubi Metalla fodiuntur, ut eis procuratoribus inſtantibus, metallarij ſoluerent debitum Canonem ſcrupulorũ, & decimam, de quibus dixi ſupra. l. prox. Iſti procuratores ſimulabant hoſtilem metum, & à cauſa procurationis illicentiato hoſpite nulla petita licentia recedebant, uolentes fortè promoueri ad aliquam dignita-
1 tem, dicitur eos non poſſe, niſi procuratione finita. Nota quòd debet aliquis perficere quod incepit, quia nihil actum credas &c. ut ſupra ad ſyllanian. l. pen. Et qui ponit principiũ, ſupplere debet &c. vt in decreto, de conſ. diſt. c. nullus, & alibi non ſequitur integra priuilegia qui ſtipendia non compleuit, ut ſupra de his, qui nõ implēt
2 ſtipen l. 2. & ibi de hoc ego notaui. Secundò nota quòd compellitur quis conſumare procurationem ſemel acceptam, ut ff. mand. ſi mandauero §. ſicut, & maximè hanc procurationem, quæ inuito
3 confertur, & ideò propriè dicitur procuratio. Vlterius, qui ad utrũque feſtinat, neutrum benè peraget. ut ſupra de aſſeſſor. nemo. §. 1.

Per annos. Aurileguli, qui aurum fodiunt, debent ſoluere fiſco de prouentibus ſeptẽ ſcrupulos, & ſic minus quàm alij, quoniã metallarij ſoluunt quatuor, & quid eſt ſcrupulus dixi ſupra eo. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Metallum inueniri poteſt in alieno ſolo inuito domino.*

1 Quoſdam. Prohibetur, quis ingredi fundum alienũ cauſa inueniendi marmora, uel metalla, ſi periculoſum ſit ædificijs domini loci. Ergo à contrario ſenſu colligitur, ꝙ poteſt quis inuenire metallum in alieno, inuitis Dominis, quod eſt propter publicam utilitatem, ut in glo.

SVMMARIVM.

1 *Vaſallus ubicunque migrauerit, poteſt a domino reuocari.*

Metallarij. Metallarij, & metallariæ qui effodiendis theſauris deſeruiunt, non debent deſerere Prouinciã, quam habitabãt, & ſi deſerant, & ad alium locum migrauerint cũ ſua ſobole reuertant, nec fiſco præiudiciũ generetur; ſubaudi, quin poſſint reuocari ad opus metallicum, quamuis, qui receſſerint, ad aliud opus ſe dederint, & hoc dicit. Et nota an in pœna poſſit quis damnari, vt ſit de aliquo corpore, vel vt deijciatur de corpore quod plenè,

1 plenè,ut in gl. Item nota quòd quilibet poteſt reuocare ſuum uaſallum vbicunq; migrauerit arg. huius. l. & infra. de agr. & cenſ. l. cum ſatis,& facit in tit. 1. l. 1. & ſupra de decurion. l. ſi quis decurio cum ſimil.

Rubr. De Murileg. & gyneciarijs.

Monetarios. Monetarij faciunt monetam Principis, qui debent ſemper eſſe in hoc artificio, nec liberantur prætextu alicuius dignitatis. Nota contra ruſticos, qui diuites efficiuntur, quòd non debent eſſe immemores priſtinæ conditionis, & nota quæ not. ſupra tit. 1. l. cum procuratores, & facit infra de cohortal. l. ſi cohortalis, cum ſimilibus.

Baphij. Aliàs bamphij feriuntur vltore gladio, qui per inquinatæ ambitionis ſuffragia eligunt baphios, aut gyneciarios, ideſt tinctores, ſeu textores pannorum, quia per tales conſueuerunt ſpecies publicæ corrumpi. Nota, quòd non eſt aliquis eligendus ambitioſe, vt corrumpat, ſeu fraudet publicam rationem.

SUMMARIUM.

1 *Mulier ſequitur uiri conditionem.*

Ingenue. Oēs iſti, de quibus loquitur hæc rubrica, ſunt ſerui, & artifices palatij ipſi, & liberi, & vxores, modo dicitur, quòd ſi ingenua mulier nubat gyneciario, ſi præcedente monitione, a modo ab eius noluit recedere contubernio, efficietur cō-
1 ditionis mariti. Et ſic nota quòd mulier cum nubit clariſſimo efficitur eiuſdem dignitatis, ut ff. de ſenator. l. ſi. ita, & ſequitur eius utilitatem, vt hic. Item nota de vi denūtiationis, vt infra eo. l. adiximus, & ſupra de epiſ. aud. auth. captiui.

SUMMARIUM.

1 *Beſtiarij quod erat officium.*

1 **Quòd ad præſens.** Quilibet ruſticus ſingulis annis dabat de quinq; animalibus unum fiſco pro reparatione Gregis dominici: ad hæc animalia exigenda, erant impoſiti beſtiarij.

Qui

Qui aliquem. Qui ſumpſit aliquem de familia Gynecia- rij punitur in quinque libris auri, ſi uero textrini mancipia ſumpſerit, quæ erant in loco, ubi texunt gynecia rij, punitur in tribus, & hoc dicit. l. iſta, & ſeq.

Qui textrini. Dictum eſt ſupra lege proxima de hac lege.

SVMMARIVM.

1 *Iuris ſui perſequutionem perdit quis etiam propter negligentiam modici temporis, arbitrio iudicis ſtatuendi.*

2 *Vendicatio rei longo tempore regulariter tollitur.*

Edicimus. Quatuor dicuntur in hac lege. Primo conſulit Imperator, quòd nulla mulier ingenua ſe iũgat contubernio monetario, ut ſic non perdat propriam ingenuitatem. Secundo dicit, quòd ſi ſpeto iſto conſilio, adhærebit ei, & poſt præmiſſam legitimam denuntiationem, noluit ab eo recedere, quòd tam ipſa, quam filij ex illo ſuſcepti, contubernio, erũt monetariæ conditionis. Tertio loquitur de mulieribus aſcriptitiæ conditionis, qui ſi ſcienter, vel ignorãte domino, cuius fundo ſunt aſcriptæ, ſe coniunxerint monetarijs, niſi domini admoniti retraxerint eas, infra certum tempus, arbitrio iudicis ſtatuendum, de cetero recuperare non poterunt, vt potè effectas monetariæ conditionis. Quarto & ultimo dicitur, quòd ſicut nolumus aliquam extraneã copulari monetario, ita nolumus filias monetarij copulari extraneis, ſed hominibus eiuſdem conditionis; & hoc dicit. Nota quòd
1 dixi ſupra eo. l. ingenuè. Item nota in tertio dicto quòd propter negligentiam modici temporis arbitrio iudicis ſtatuendi, perdit quis perſequutionem iuris ſui, ut hic, & infra de agr. & cenſ. l. fi. cum ſimil. Item nota, quòd breuiſſimo tempore tollitur facultas uendicandi rem ipſam, aliàs regulariter longo tempore reiuẽdicatio tol-
2 litur; ſed hic non fit ex tempore, ſed propter patientiam ex iſto ſilẽtio introductam: item hoc operatur denuntiatio præcedens. liber autem homo alienam ancillam, vel è contra libera mulier ſi nubat ſeruo alterius, non immutat propriam conditionem, ut ſupra de liber. cauſ. l. liber homo, ſed hic in priuilegium fiſci.

SVMMARIVM.

1 *Baſtigarij cui officio erant præpoſiti.*

Aeternam.

1 Æternam. Baſtigarij, qui prępoſiti ſunt in exigendis vnum ex quinque animalibus, ut ſupra eod. l. quod ad præſens, priuſquam hoc munus impleuerint, non poſſunt dignitatem, ſeu militiam impetrare, dic quæ not. ſupra tit. 1. l. cum procuratores, & facit infra de cohortal. cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Atramentum principis ex quorum piſcium ſanguine fiebat.*

Si quis nauiculam. Imponitur pœna duarum librarū auri, qui furatur nauiculam, cum
1 qua piſces muricis, & conchylij capiuntur. Et nota quòd ex ſanguine iſtorum piſcium fiebat atramentum Principis ſupra de diuerſ. reſcript. l. ſacri, & tingebatur purpura eius, ut ſupra quæ res vendi non poſſ. l. 1.

Lotas. Mandat Imperator purpuras tinctas certo colo re imperiali, qui uocatur blatta, & maxa, comiti inferri rerum priuatarum, impoſita pœna decem librarum auri contrafacientibus, qua pęna afficientur, qui paſſi fuerint temerari hoc mandatum cœleſte.

Muri leguli. Duo dicuntur in hac. l. Primo quòd muri leguli ſi trāſtulerint ſe ad aliquam dignitatem propria conditione relicta ad conditionem priſtinam reuocentur. Secundo dicitur ꝙ ſi muri leguli alienauerint aliquam rem ſuam, quæ erat obnoxia muri legiariæ conditioni, poſſeſſores rei debent eam reſtituere ipſis murilegijs, aliàs ipſi pro re ipſa, quam poſſident, erunt obnoxij functioni prædictæ. Ad principium nota, ꝙ dixi ſupra eo. l. 1. & facit infra de cohortal. In ſecundo nota quæ dixi ſupra de præd. nauicul. l. 3. & facit tit ille per totum.

SVMMARIVM.

1 *Matris conditionem interdum quis ſequitur.*

Hi, qui. Qui naſcitur ex matre murilegula, & patre ingenuo,
1 murilegulus eſt. Nota natum ex matre murilegula, ſequi matris conditionem, & ſic non obſtat ff. de ſtat. hom. l. cum legitime.

SVM-

SUMMARIUM.

1 *Seruire quis per ſubſtitutum poteſt.*
2 *Liberatur quis etiam præſtando æque idoneum.*
3 *Subſtituto delinquente primo loco ſubſtitutus in ſubſidium ſubſtituens conuenitur.*

Si quis. Qui eſt de corpore gyneciariorum, uel aliorũ, qui nominantur in rubrica, ſiue ſit talis conditionis, quia ipſe eſt gyneciarius à principio, ſiue nexu ſanguinis a gyneciario generatus, qui ad fiſcum pertinebat ſi velit liberari ab hac conditione tria ſunt neceſſaria, quòd hoc impetret a Principe. Secundò quòd alium ſubſtituat. Tertio quòd idoneum ſubſtituat. ab hac cõditione exempti beneficiò tenebuntur in ſubſiduum, ſi ſubſtitutus malè egit, familia ſua in eodem corpore obnoxia remanente, quæ ſemper tenebitur ob negligentiam ſubſtituti, rebus liberati, nihilominus obnoxijs ob dicti ſubſtituti negligentiam cõſtitutis. Nota, põt
1 quis per ſubſtitutũ ſeruire, ut domino in feudatario, & hæredi aduocati, quod dic, ut not. ſupra de epiſc. & cler. l. quiſquis cenſibus,
2 cum ſimil. Item nota quòd liberatur quis præſtando æque idoneũ
3 vt ff. de conſt. pecun. qui autem. §. ſed & ſi quis. Tertio nota quòd ſi ſubſtitutus delinquit primo loco ſubſtitutus in ſubſidiũ ſubſtituẽs conuenitur, ut ſupra de præd. nauic. l. fi. ad inſtar eius, qui geſſit, qui primo conuenitur ut ſupra de admin. tutor. l. fi.

Priuatæ. Procuratores priuatæ, ideſt Principis ueſtis, uel ueſtis linteæ, & familiarium Principis, uel procuratores theſaurariorum, vel gyrenacij, uel aliorum, qui ſunt in rubrica, non ante aſſumuntur ad aliam procurationem, uel adminiſtrationem publicam, quàm idonee ſatisfecerint primæ procurationi; non ſuperioris proderunt ſacræ litteræ ab eo petitæ, & hoc dicit, concord. ff. de mun. & hon. l. reſcripto. §. debitores, & infra de debitorib. ciuit. l. 1.

SUMMARIUM.

1 *Patris conditionem ſeruilem interdum ſequitur filius.*

Vltima, qui aut. Conchylij, ſiue conchyliæ ſunt conditionis, q. d. ſiue habeat patrem conchylium tantum, & matrem ingenuam, ſiue è contra erit conchylius.
1 Et ſic nota mirabile, quòd ſequitur filius patris conditionem etiã in ſerui-

in ſeruitute,& quòd inſpicimus deteriorem conditionem patris, & eſt ſpeciale fauore fiſci, ut ſupra de ſeru. fugit. l. fin. concord. ff. ad municipal. l. 1.

Rubr. de veſtibus oloberis, & auratis, & de tinctione ſacri muricis.

Auratas. Prohibet hæc l. veſtes auratas, vt paragaydas, ideſt grauatas deputari uſibus priuatorum. Secundo dicit, quòd in loco gyneciario, qui erat locus publicus, debent fieri hæ veſtes, non in locis priuatorum.

Nemo. Prohibet uiros ferre grauatas aureas, niſi hoc ex ſpeciali habeat Principis prærogatiua, aliàs puniretur extraordinariè, & hoc nè Principi ſimiles uideantur.

SUMMARIUM.

1 *Ius idem ibi eſt, vbi eſt eadem ratio.*

Vellera. Duo prohibentur hac. l. Primo ne quis tingat ueſtes ſuas aliquo colore, qui habeatur inſtar muricis, nam cum uerus color muricis eſt prohibitus, ergo, & eius ſimilis. Secũdo prohibetur quis ne primo colore de rodhino ſuppoſito, tingat ueſtes ſuas quocunque alio colore, ſiue habeat inſtar muricis, ſiue non. Sed debet primo imponere colorem album, & poſtea imponit qualem uelit, dummodo inſtar muricis non habeatur, & hoc di-
1 cit. Nota primo caſu ubi eſt eadem ratio, ibi idem ius, quod dic, vt ff. de uerb. olig. l. à Titio. Secundo nota quòd non debet fieri fraus legi, & alia uia circunueniri, vt ff. de tranſact. cum ij. §. ſed cum lis.

Temperent. Primo prohibet, ut nemo habeat ueſtes auratas, uel ſericas murici coloris, quę ueſtes ſoli Principi conueniunt. Secũdo in uerſ. nec pallia; prohibet nequis texat, vel faciat ueſtes tinctas conchylio colore, & ſi inueniantur in ædibus priuatorum auferantur eis, & dentur comiti rerum priuatarum, & dicitur quòd iſtæ ueſtes ſunt tinctæ hoc colore ex vtraque parte. Tertio in uerſ. nulla prohibet, quòd nec lanam hanc debeant parare cauſa faciendi has ueſtes, ſed & lana, & ueſtes auferãtur priuatis, & dentur Aerario. Quarto dicitur in verſ. nec eſt &c. quod

quod non poſſunt conqueri hi priuati, ſi perdunt precium, quod dederunt in hac lana, uel ueſtibus, quòd ſatis eſt, quòd non patiantur aliam pœnam, & ſic ſufficit calcatæ legis impunitas. Vltimò in uerſ. Nequis imperator magis cauſam exaſperat, ut non detur calcatæ legis impunitas, immo punietur; qui fecit, uel habuit dictas veſtes crimine læſæ magieſtatis. Nota impunitatem calcari. Et nota quòd ornamenta Regia debent fieri in aula Principis, non priuati domo, ut infra nulli licet. in fręn. circa fin.

SVMMARIVM.

1 *Negligenter qui ſe geſſit in officio ſuo, perdit ſalarium, quod à publico percipiebat: quin & eo priuandus eſt officio.*

Purpuræ. Prohibet Imperator, fieri nundinas, ideſt mercatum, ſiue commertia a priuatis ueſtium imperialium, ideſt purpurarum, & ad hoc ut hæ incantationes poſſint melius cohiberi, ut imperator quòd certis temporibus mittantur certi ſcriniarij ad hæc commertia prohibenda, qui ſi male exercuerint hanc ſollicitudinem eis commiſſam, perdent omnia ſalaria, quę de publico conſueuerunt habere, & ſoluent triginta libras auri. Et ꝙ mittebantur ſcriniarij ſeptimus de ſcrinijs, quia iſti erant ſex, quintus de ſcrineo, quia iſti erant quinque, & ita mittebantur unus de
1 ſeptem, uel ſex, uel quinque. Nota qui negligenter ſe geſſit in officio ſuo, debet perdere ſalaria, quæ a publico percipiebant ut hic & ſupra de an. trib. l. pen. immo eſt honore, & adminiſtratione priuandus, ut ſupra de off. præfe. præt. l. ſi quis, cum ſimil. ibi notatis.

Rubr. de fabricenſibus.

SVMMARIVM.

1 *Fabricenſes qui dicebantur.*
2 *Ad munus aliquod qui tenetur, non liberatur ſoluendo æſtimationem, uel redimendo onus pecunia.*

1 Omnibus. Ad euidētiam nota, quòd fabricenſes ſunt qui faciunt arma publica de ferro, quod dabatur à priuatis, qui pro tributo ſoluebant certam ſpeciem ferri fabricenſibus. Dicitur ergo hic, quòd qui debet ſoluere fabricenſibus ferrum, non liberatur ſoluendo æſtimationem, quia fraus poſſet fieri

fiſco

Digitized by Google

fiſco in ſoluendo aliud pro alio, quià minus ſolueretur, quàm habere ferrũ, quare ferrũ, quod debetur, debet ſolui, & ita nota ꝙ aliud
2 pro alio ſolui nõ poteſt. Item nota, qui tenetur ad aliquod munus, non liberatur ſoluendo æſtimationẽ, vel redimẽdo onus pecunia, vt ſupra de excuſ. mun. l. illud. ff. de muner. & honor. l. æſtimationẽ.

SVMMARIVM.

1 *Primicerius qui, & quod erat eius officium.*

1 Primicerium. L. iſta tractat de priuilegio Primicerij: & Primicerius eſt, qui præeſt fabricenſibus, qui recipiebat arma facta à fabricenſibus, & reponebat in publicis armamentis. Iſte Primicerius, qui per biennium durauit in hoc officio, habet immunitatem omnium munerum, & etiam habet dignitatem protectoris, vt veniat ſingulis bienniјs adoraturus Imperialem æternitatem. Nota quòd adoratur principalis maieſtas. Item nota quòd dicitur æterna in perpetuum, quia nihil æternum niſi Deus. vt ff. de ſeru. vrb. præd. l. eum qui debere.

SVMMARIVM.

1 *Conditio quorundam hominum, vt ſolet deſignari & cognoſci quibuſdam exterioribus ſignis.*

2 *Religionem qui vouit, ſeque in manibus Abbatis obtulit, an incontinenti ſit monachus, & efficiatur inteſtabilis.*

Stigmata. L. iſta tractat qualiter ſignentur, ſeu conſecrentur fabricenſes. habebant ad inſtar Tyronũ ſtigmata, ideſt quædam ſigna in brachijs, vt cum aufugerent, poſſent cognoſci. Dicitur ergo, ꝙ tam recipientes, & occultantes eos cum ſuis liberis conſcij huius delicti, debent ſeruire huic fabricæ, quam ipſi fugitiui fabricenſes debent reduci ad hoc opus inuiti. Facit ad l. iſtam ſupra de murileg. l. 1. & quod ibi not. & infra de cohortal. l. ſi cohortalis. Nota hic ꝙ propter ſtigmata cognoſcuntur fabricẽſes,
1 ſic aquarij, vt infra de aquæd. l. pen. Et debent iſta ſtigmata fieri in brachijs, nõ in vultu, quia nõ debent maculari, vt pote ad Dei ſimilitudinem formatus, vt ſupra de pę. l. ſi quis. Sic & procõſul cognoſcitur propter inſignia proconſularia, vt ff. de off. procon. & leg. l. j. Et archieps per pallium, ut extrà de vſu pal. ad honorẽ, & per habitũ cognoſcitur meretrix à matrona, ut ff. de iniur. apud Labeonẽ. §. ſi quis virginẽ, & per pileũ cognoſcitur ſeruus à libero, vt ſ. de lat. lib.

toll. §. qui pilleum, & habitus diſtinguit nouitium à profeſſo, vt extra de regula c. pen. & hoc in dubio, quia in dubio eſt locus huic diſtinctioni, & coniecturis, vt in l. continuus. vbi uerò conſtat de veritate, non curamus de habitu, & ſic intelligimus, ꝙ monachum nō facit habitus, ſed profeſſio regularis. Et collige hic arg. ad quæſtio-
2 nem de facto Nunquid ſi aliquis vouit religionem, & obtulit ſe in manibus Abbatis in continenti ſit monachos ante habitum ſuſceptum, & efficiatur inteſtabilis, & per l. iſtam, cum ſimil. ſupra poſitis uidetur, ꝙ in continenti non ſit monachus, imò ſit neceſſarius habitus, ſicut, & hic ſtigmata, nam & miles tunc fruitur priuilegio militari, quãdo in numero eſt receptus, non ex quo eſt electus, vt ff. de re milit l. antepen. & pen. & vlt. Sed contrarium credo, ex quo cõſtat de voto, vt modo dixi, & ꝙ ſit monachus, nec requiratur habitus, vt extra de regular. c. porrecta, quod ponit hunc caſum.

SVMMARIVM.

1 *Præiudiciũ cũ aliquibus ſit in aliquid faciẽdo, ſunt vocandi hi quibus præiudicatur.*

Si quis conſortium. L. ſuperior loquuta eſt qualiter fabricenſes ſignentur, hic qualiter creantur, & dicitur, ꝙ qui vult eſſe de conſortio fabricenſiũ, debet venire coram ſuo iudice, vocatis illis, quorum intereſt, & qui læderetur ex tali incorporatione, & coram actis, debet probare ſe non eſſe ſubiectum alteri corpori ciuitatis, nec alicui obnoxium. Si poſt hanc cautelam fuerit electus, & inuenitur alteri corpori obno-
1 xius, reſtituitur corpori, cui primo fuit obnoxius. Nota cũ aliquid ſit in præiudicium aliquorum vocandi ſunt hi, qui læduntur, & quibus præiudicatur, vt cauſam ſuam defendant, de quo dic plenè. ff. adoption. l. nam ita.

SVMMARIVM.

1 *Puniri non debet quis pro delicto alterius: quando uero, ſic.*

Iure prouiſum. L. iſta tractat de periculo fabricenſium & dicitur ꝙ fabricenſes cum ſua ſobole in perpetuum debent ſeruire huic operi. Secundò dicitur ꝙ ad hoc, vt ad hoc munus fabricenſis ſit ſollicitus de facto alterius, ne delinquat, vult vt damnum datum ab vno, emendetur à toto corpore, quaſi omnes eandem adminiſtrationem habeant, & eſt ratio quia ex delicto alterius ſunt ſuis rationibus, ideſt ſuo nomine obli

gati

1 gati gerant ſollicitudinem, ne aliquis eorum delinquat. Nota contra regulam generalem, quæ eſt, vt vnus non puniatur pro delicto alterius ut ſupra de pœn. ſancimus. Sed hoc ideo, quia ipſi uidentur delinquere, qui ſollicitè non inquiſierunt.

SUMMARIUM.

1 *Priuilegium mariti prodeſt uxori.*
2 *Priuilegium datum doctoribus legum aliarumque ſcientiarum, & ſcholaribus, uidetur datum etiam eorum familiæ.*

EOS. Hæc l. tractat de priuilegio Fabricenſium; & duo priuilegia dantur, unum durante officio, uſque ibi, nec eos &c. Aliud eo finito. quod poteſt eſſe qñ fabricenſis electus ad tempus, reputatur in perpetuum, ut ſupra l. prox. Primum ergo priuilegiũ eſt, ꝙ ipſi, & filij ſui, & uxores debent conueniri corã magiſtro officiorum, ſ. durante officio. Secundum ꝙ etiam poſt functũ officiũ,
1 ſunt immunes à perſonalibus oneribus, & h. d. Nota ꝙ priuilegiũ mariti prodeſt uxori, coruſcant enim radijs maritorum, ut in auth.
2 de cõſul. §. itaq; ff. de ſenator. l. j. in fi. & l. fi. Item nota ꝙ priuilegiũ, quod datur doctoribus legum, & aliarum ſcientiarum, & ſcholaribus, uidetur datum ſuæ familiæ, ut infra de prox. ſacr. ſcrin. in ſacris, in princ ſupra de epiſc. & cler. l. 1. & expreſſum ſupra de profeſſ. & med. l. profeſſio, & l. Grammaticos in fi. & dic plenè, ut ibi notatur.

Nullus. Tria dicuntur in h l. Primo à quibus fabricenſes debeant abſtinere uſque ibi, Quoties &c. Secũdo quid ſit ſeruandum in translatione armorum, uſque ibi, ꝙ aliqua tarditas. Tertio de pęna imponenda ei, per quẽ eſt trãslatio tardata. Primò ergo dicitur quòd fabricenſis non debet ducere agros alienos, quia non debet intendere culturæ agrorum, & alienarum rerum, ſed huic tantum operi inſeruire, ſi contrafecerit, perdit agrum, qui ſciens eius conditionem, ſibi eum locauit, & ipſe fabricenſis pœna punitur exilij bonis omnibus publicatis. Secũdo dr̃ ꝙ magiſter officiorum, qui præeſt translationi armorũ, cũ vult arma transferre in hanc ſacratiſſimam vrbem, & aliquam prouinciam debet ſcribere præfecto prætorio numerũ armorũ, & locũ, ex quo erant transferẽda, ut ſic præfectus pretorio inueniat per præſidẽ prouincię ſufficiẽtes angarias, i naues cũ ſalario publico, ꝙ eſt notabile, ut per has naues fiat translatio armorũ. Tertio dr̃ ꝙ ſi præfectus fuerit negligẽs circa hoc, & ſic fuerit tardata armorũ trãslatio, punitur in 50 libris auri. Si uerò præſes fuerit negligens punitur in 30. & iſta pœna applicabitur fiſco, & h. d. facit optimè ſupra locati. l. fi. cum ſimil.

Rubr. de veteris numiſmatis, poteſtate.

SVMMARIVM.

1 *Regnicolæ male faciunt recuſantes recipere Auguſtales.*

Solidos. Puniuntur extra ordinem priuati ementes, & vendentes, recuſantes aureos, ſiue ſolidos veterum, ne dum modernorum Principum auctoritate formatos, dummodò
1 ſint boni auri, & recti ponderis. Et nota quòd facit contra regnicolas, qui interdum recuſant recipere Auguſtales.

Pro imminutione. Si aurei minuantur pondere, uel etiam in tenuta de mandato Principis, amodo pro minori ſumma recipiũtur, & ſicut diminuuntur aurei, ſic & precia rerum decreſcũt, ꝙ dicit. Ipſi aurei diminuti, qui ſub rerum precia minus valent, quàm ante, & hoc obſcurè dicit.

SVMMARIVM.

1 *Contemptor mandati principis quandoque punitur pœna capitis, quandoque deportationis.*

Vniuerſos. Aurei, qui ſunt eiuſdem ponderis, & eiuſdẽ tenutæ, debent eſſe eiuſdẽ valoris, nec debet plus vnus vendi, quàm alius, qui contrafecerit, quia pro minori accepit, puta auguſtalem pro quinque capite punitur; item punitur, qui
1 aureos diminuit. Et nota quòd contemptor mandati punitur pęna capitis, de hoc notatur ſupra de theſaur. alibi dicitur pœna deportationis, vt de fund. limitr. l fi. vnde intelligitur ſecundum determinationem, quam notaui in dicto titulo de theſauris.

Rub. nulli licere in frenis, & equeſtribus, ſellis &c.

SVMMARIVM.

1 *Princeps ornamenta regia vetabat ſibi offerri à priuatis: ſed ea recipiebat à palatinis.*

Nulli.

Nulli. Sicut ſunt duæ partes rubricæ, ita & legis. In prima parte prohibet oẽs ſubiectos ponere frenis, aut ſellis, aut alijs equorum ornamentis margaritas, & hyacinthos, ſed alios lapides precioſos poſſunt imponi præterquam in morſu equi, in quo nullus lapis debet apponi. Item in fibula clamidis militaris non debet aliquis lapis precioſus apponi, contrafacientibus pœnã imponit, & hoc vſque ad §. nulli. Secundo dicit ꝙ prædictos lapides ſcilicet, margaritas, & hyacinthos poſſunt habere viri, vt ferant in anulis tantum, non in alijs ornamentis, nec audiendi ſunt, ſi dicant, ꝙ volunt emere, vel habere hæc regia ornamenta cum prædictis lapidibus, vt Principi donent, quia ornamenta Regia Princeps à priuatis non recipit, vnde vult, ꝙ in aula Regia à Palatinis fiãt Regia ornamenta, non in domibus priuatorum, contrafacientibus pęnam imponit, & hoc dicit. Nota quòd Princeps à priuatis ſibi offerri cultum Regium, non requirit, concordat ſecundum vnum caſum ſupra de aur. coron. l. vna.

Rubr. de claßicis.

Claſſem. Prorſus inutilis eſt l. iſta, in qua dicitur, ꝙ claſſes cuiuſdam ciuitatis, quæ vocatur ſeleucia, deputantur officio præfecti orientis, cum quibus claſſibus expediat negotia Prouinciæ, & purget eam malis hominibus, vt ff. de off. præf. l. congruit, & erant forte galeæ.

Rubr. de curialibus vrbis Romæ.

Si quis decurio. Qui vult aliquod crimen obijcere de curiali vrbis Romæ, propter quod crimen ſit ab hac dignitate repellendus, conueniat eum coram magiſtro ſuo. Concor. vt ſupra de iur. om. iud. l. fi. in contractu verò conuenietur in loco contractus, vt hic not.

Leges. Confirmat primo Imperator omnes leges pro decurionibus factas: ſecundo in verſ. ſingulos; prohibet aliquem decurionem torqueri. tertio in verſ. huic enim collegio confirmat omnia ipſorum antiqua priuilegia concor. ad ſecundum dictum, quòd decuriones non torquentur ſupra de quæſt. à diuo vt ſupra de falſ. ſi quis decurio, & in criminibus exceptis, vt ad l. Iul. Maieſt. nullus.

Rubr. de priuilegijs corporatorum vrbis Romæ.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas antiqua ſeruanda eſt.*

Nullum. Duobus modis, quis dicitur incorporatus vrbis, ſiue quia eſt de aliquo corpore ut piſtorum, ſiue quia eſt incola vrbis, omnes iſti habent priuilegia, indulta antiquitus incorporatis. Secundo dicitur, quòd rector prouinciæ debet reuocare ad vrbem omnes incorporatos, qui receſſerunt, vt ita incorporati ſeruiant functionibus ſuis; quæ ſolemnitas decreuit antiqua.
1 Nota quòd ſeruanda eſt ſolemnitas antiqua, concor. infra de Paſcuis. l. 1. & de hoc dic ut ſupra de iur. fiſ. l. 2. Item facit infra de cohortal. l. ſi cohortalis.

Rubr. de Piſtoribus.

SVMMARIVM.

1 *Conditionem ſuam quiſque debet agnoſcere, nec inbiare rebus maioribus.*

Quicunque. Piſtores ſunt, qui faciunt panem, ſeu mancipia comitis horreorum, dicitur ergo, ꝙ iſti Piſtores, ſi ambitione aſpirauerint ad aliquam dignitatem, & reliquerint conſortium piſtorum, puniri debent pœna viginti librarum auri, reuocantur ad prædictum conſortium, & reſcriptum im-
1 petratum contra legem iſtam non ualet. Nota tria. Primo contra electos ambitioſè, vt ſupra de iur. fiſ. l. ſuper creandis. Secũdo quòd quilibet debet agnoſcere conditionem ſuam, & non aſpirare ad maiora, quibus eſt indignus, quod dic, ut ſupra de murileg. l. 1. Tertio quòd non ualet reſcriptum contra publicam vtilitatem, quod dic ut ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1.

Rubr. de ſuarijs, & ſusceptoribus vini.

Porcinarij. Illi, qui cuſtodiũt porcos ciuium Romanorum ſunt exempti à ſordidis muneribus.

Qui-

Quicunque. Porcinarius Romanæ vrbis ſiue conueniatur, ſiue agat, habebit iudicē præfectū vrbis. Et ſic nota caſum ſpecialem, in quo reus ſequitur forum actoris.

Rub. de collegiatis, carthopatris, & nummularijs.

SUMMARIUM.

1 *Prætextu liciti committitur aliquando illicitum.*
2 *Iudæi, qui intrant ſcholas phyſicorum, non tamen gaudent priuilegio ſcholaſtico.*
3 *Subrogatus utitur iure, & officio eius, in cuius locum fuit ſubrogatus.*

Qui ſub. In eccleſia maiori de Coſtantinopoli, uel qualibet alia debent eſſe certi Decani numero, qui excuſabantur ab alijs muneribus, aliqui erant obnoxij functionibus argētariæ, uel alicui alteri oneri, ut releuarentur ab onere, dicebant ſe decanos nomine, cum non eſſent. Iſte talis non deber gaudere immunitate decanorum; ſed eo ſuo corpore deſtituto, ponamus argentario, alius clericus ſubrogatur in locum iſtius, qui ſit in myſterio decanorum, & ubicunque ſit iſta ſubrogatio accedat conſenſus prælati, ſub quo eſt ipſe ſubrogatus, & hoc uſque ad uerſ. Quod autem &c. Secundò dicitur, quòd decani debeant eſſe certi numero, qui continentut cum cautela in breuibus, qui eſt ultra illum numerum, non habebit priuilegium decanorum, nec excuſabitur ab alijs oneribus patrocinio, uel fauore alicuius perſonæ, uel etiam ipſius eccleſiæ, cuius ſe dicebat decanum, & hoc uſque ibi, ſed ne tantum &c. Tertiò dicitur, ut diximus ſupra prox. qualiter, quis releuetur à muneribus. Subijciatur, ſcilicet ſubrogetur in locū illius, qui munera ſubibat. Pone ergo ſum de corpore naucleroruin, & ſum ſcriptus in carta, ſiue in breui, ſiue in matricula, alius vult ſubrogari loco mei, qui ſum ſcriptus in charta, emendo locum meum & hoc eſt, quod hic dicitur emptio. Si quis emit locum meum, ſeruabitur, quod ab initio eſt ſtatutum, ſcilicet, ut ſubeat onera
1 ſubrogatus, ſicut & ego ſubieram, & hoc dicit. Nota in principio, quòd prætextu liciti committitur illicitum, vt dixi ſupra de ann. &
2 trib. l. fin. Item nota contra Iudæos, qui intrant ſcholas phyſico-
3 rum, non gaudent priuilegio ſcholaſtico. Vltimò nota in fi. quòd ſubrogatus utitur iure, & officio eius, in cuius locum fuit ſubrogatus, & hoc dic, vt not. ſupra de præd. nauicul. l. fi.

Rubr. de ſtudijs liberal. vrbis Romæ, & Conſtantinopolitanæ.

SVMMARIVM.

1 *Doctores pompoſe docentes, magisque intendentes loquendi ornatui reprehenduntur: ſic & aduocati loquaces.*
2 *Faber non poteſt iuxta ſcholas malleare.*

Vniuerſos. Ad euidentiam, nota quòd tantum ſtudiũ debebat eſſe in Roma veteri, vt in noua. In l. iſta dicuntur quatuor principaliter. Primo dicitur, quòd Doctores cuiuslibet ſcientię, ſiue velint publicè legere in ſcholis, ſiue priuatim in domibus proprijs, debent abſtinere ab affectatione laicorum, id eſt non debent legere ad pompam, vt audiantur à laicis, vel in plateis, ſed ad profectionem auditorum, qui contrafecerit ab vrbe notatus abſcedat. Secundo ibi, illos &c. dicitur ꝙ quilibet Doctor poteſt legere, & priuatim, & publicè, dummodo abſtineat ab oſtentatione laicorum, exceptis illis doctoribus, qui deputati ſunt infra numerum ſtatutum, vt legant iuxta capitolium, qui publicè tantum, & non priuatim legere poſſunt, & ſi priuatim legant puniuntur, quia priuabuntur priuilegio conceſſo, qui in capitolio legunt. Tertio ibi, habeant &c. Dicitur ꝙ illi Doctores habẽt priuilegia à lege conceſſa, qui ſunt ſupra de profeſſ. magiſtros, qui ſunt infra numerum ſtatutum. Eſt ergo ſtatutus numerus doctorum, quia debent eſſe tres Oratores, & Rhetorici. x. Grammatici quinque, ſophiſtæ quinque, logici decem, vnus philoſophus, qui profundioris ſcientiæ doctrinam adoleſcentiam doceat glorioſam, duo iuris profeſſores, & hoc vſque ibi, vt ita &c. Quarto, & vltimò dicitur quòd cuilibet Doctori debet deputari locus ad docendũ remotus à tumultu tranſeuntium; quia linguarum confuſio permixta, vel vocum, aures, & mentes ſcholarium à ſtudio litterarum auertit, & h. d. No-
1 ta primo contra Doctores pompoſe docentes, & magis voci, vel loquendi ornatui intendentes, arg. ſupra de poſtul. l. quiſquis, vbi reprehenditur aduocatus, qui clamoribus, & pompa non legibus inſtruit cauſam, & ideo dicitur in procemio digeſtorum, ꝙ debemus primo animas: ſecundo linguas facere eruditas; non propterea reprobo pulchrum modum, & ornatum, immo commendo, ꝙ Imperator in h. l. eloquentiæ doctrinam cõmendat in tertio dicto. Ex quo collige ſecundum notabile, ꝙ commendatur ornatus iuxta illud,

lud,loqui omnibus datū eſt,ſed ſolus ornatus doctis deſeruit, Caſſiodorus,& ad hoc facit.ff.de orig.iur.l.2.§.eodem tempore, ibi,ſed plus eloquentiæ,quàm ſcientiæ operam dedit. Tertio nota quòd illi,qui ſunt ultra numerum,non habent priuilegium, concordat
2 ſupra l.prox.Vltimo dicto not.arg.quòd faber nō poſſit iuxta ſcholas malleare, publica enim vtilitas, quæ replet ciuitatem ſapientibus,præfertur arg.ff.ſolut.matr.l.1.& hic not.in glo. Arg. hic quòd ſciētia nō diſcitur in tumultu,ſed otio,vt ſupra de excuſat. artif.l.fi.

Rubr.de honoratorum vehiculis.

Omnes. Palea eſt,dicitur quòd quidam honorati, habentes in vrbe dignitatem ſine adminiſtratione,in ſignum dignitatis poſſunt ire per urbem in vehiculis,ſiue carruccis.

Rubr.de Priuilegijs vrbis Conſtantinopolitanæ.

Vrbis. Conſtantinopolitana ciuitas habet eadem Priuilegia, quæ,& Roma,quæ Priuilegia dic in glo.

Rubr.de Metropoli berito.

Propter Multas. Beritum,& Tyrus ſunt duæ ciuitates in Prouincia Phęniciæ: Tyrus aūt ſecundum. l. iſtam erat metropolis,modo imperator ex iuſta cauſa facit Beritum Metropolitanam,dicitur ꝙ nō propterea derogabitur Tyro,& hoc dicit.

Rubr.de canone frumentario urbis Romæ.

SVMMARIVM.

1 *Conteſtatio coram iudice facta eſt ualida.*

Nautici. Ad euidentiam nota quod aliqui nautici erant deputati ad deferendas annonas de prouincijs in ſacratiſſimam vrbem,de quibus habuimus ſupra de naucl. ſeu naui. Dicitur ergo hic quòd antequā iſti nautici recipiant in aliqua prouincia annonam ferendam in urbem,debent cōfiteri, & teſtari coram

ram actis præſidis, vel aliorū magiſtratuū illius Prouinciç ſe recipe re ſpecies incorruptas, & præſes, uel dictus magiſtratus apud quos deponitut iſta teſtatio, debēt perſonaliter intueri dictas ſpecies, vt ita per ipſorum aſpectum probetur, nil vitij jn annona fuiſſe, & qñ annona perueniet in urbem, tunc pertinebit ad curiam præfecti an nonæ, & hoc dicit. Nota hic duo primo ꝙ illa eſt valida conteſtatio
1 quæ fit còram iudice, concor. ff. de adulter. l. miles. §. ſocius. Secundo nota ꝙ probatur per inſpectione oculorum, cōcor. ff. fi regund. ſi irruptio, in fi. Tertio nota, cum petitur liber redhiberi, quia eſt vitioſus, poteſt probari uitium aſpectu iudicis, vel illius, qui huius rei habeat ſcientiam, & peritiam arg. s̃ de admin. tutor. l. lex quç tutor.

Si quid. Hac l. dicitur reſcriptum nullum eſſe, quod cōtinet remiſſionem annonæ debitæ reipublicæ. Nota non valere reſcriptum, quod continet damnum reipublicæ, concor. ſupra de pet. bon. ſubl l. 1. cum multis ſimil.

Neminem. L. ſuperior prohibuit remiſſionem annonæ, hæc prohibet cōmutationem, ſcilicet vt pro una ſpecie ſoluatur alia; pura pro frumento ordeum, uel quod debetur ab vno, alius ſoluat, & hoc dicit ſuper hoc non valere reſcriptum, & punit in duplum impetrantes reſcriptum. Secundo punit officiales conuertentes annonam publicam ad ſuos vſus. & hoc dicit, publicè non ſoluitur, concordat ſupra de fabricens. l. 1.

Rubr. de frumento vrbis Conſtantinopolitanæ.

SVMMARIVM.

1 *Reducitur cito ad inopiam, qui non uiuit ordinate & circunſpecte.*

Nulli. Annona publica, ideſt frumentum datur piſtoribus, & illi faciunt inde panem coctum, & dant domibus publicis, vult in hac lege imperator ne a modo ſic fiat, & non detur frumentum reipublicæ, nec alij faciant panem publicum, quam piſtores ſecundum conſtitutionem Theodoſij, quam non habemus. Vltimò aſſignatur ratio, quòd niſi iſte modus ſeruetur, creſcet inopia panis in re publica, & cogetur de publico frumētum emere, quod
1 ſi fuiſſet datum piſtoribus, uendere potuiſſet. Nota quòd reduci tur citò ad inopiam, qui non uiuit ordinate, & ſeruato ordine, modo, & menſura, & excreſcit patrimonium eius, qui ordinate uiuit, vt arg.

vt arg. ff. ubi pup. educ. deb. l. ius alimentorum, & eſt ratio, quare eſt ſeruandus in expectãdo, ne victum longi temporis breuis hora cõſumat, vt extra de cenſib. cum Apoſtolus, & alibi dicit capitulum ꝙ iuxta facultates Eccleſiæ faciendi ſunt ſumptus, vt eo. tit. cum nuper, ne ad exinanitionem extremæ vires eccleſiæ deducantur, x. q. 3. inter eccleſiam.

Auri. Certa quantitas ſtatuta erat perpetuo dedicata ad emendum frumentum, cogente famis neceſſitate mandat imperator, vt præfectus vrbi non minuat iſtam pecuniam, nec conuertat ad ſuos vſus, ſed ſolummodo det piſtoribus, vt illi vice mutua emant frumentum, & faciant panem, & ſi quid eſt exoluendum de pecunia prædicta à prouincialibus exigat ſine concuſſione. Secundò dicitur ſi quid ad ſuos vſus conuerterit, reddat in duplum, & duplum reſeruetur ſimiliter pro emendo frumento. Vltimò dicitur quòd lex iſta debet inſcribi tabulis æneis, & hoc dicit.

Rubr. de annonis ciuilibus.

SVMMARIVM.

1 *Annonæ ciuiles dicebantur quædam ſalaria ſeu ſtipendia data Litterarum doctoribus.*

2 *Scholaris bonus ac idoneus, eſt præficiendus doctori inſufficienti.*

Annonas. Pone gratia exempli ſic caſum in terminis: ſtatutum erat in republica, vt doctores literarum haberent certa ſalaria, vel certa feuda, ſeu certam militiam, vel præbẽdam: quæ omnia hic vocantur annonæ ciuiles. Dicitur ergo hic ꝙ hæ præbendæ non ideo dabuntur, quia eſt doctoratus, ſed ita demum ſi eſt dignus, & ſufficiens, & ita non ſunt hæ præbendæ titulis dignitatum, ſed virorum meritis attributæ. Si ergo indignus eſt aliquam conſequutus, uendicatur ab eo. quod dignis, & bene meritis datum eſt, perpetuum erit apud eos, & ſuos ſucceſſores vniuerſales, vt hæredes, vel ſingulares, vt emptores, & hoc dicit. Nota legem iſtam contra Doctores inſufficientes, quia bonus ſcholaris debet eis præponi. Secundò arg. ꝙ ea, quæ percepit clericus de præbenda, non auocatur ab hæredibus ſuis, concor. ff. de vſufru. defuncta. Tertio nota quòd eſt aliqua militia, quæ vendi poteſt, & trãſmitti ad hæredes, quæ dic vt ſupra de in offic. teſtam. l. omnia in fiu. cum ſimil. Quarto nota, quod alicui digne collatum, ſiue donatum eſt,

tum eſt, non reuocatur morte eius ſuperueniente. concord. ſupra de iur.fiſ.l.1.cum ſimil.ibi not.

Centum. Ad euidentiam nota quòd militibus dabatur ſingulis diebus certa annona, ideſt certum quid in pane, & ordeo, quam annonam, & canonem publicum augmentat Dominus imperator in centum, & uiginti quinque modijs, annuatim, & vult quòd hoc ſtatutum huius augmẽti nuntietur pręfecturæ orientis, ut ſecundum iſtum modum ſoluat annonam omnibus militibus, in illis partibus conſtitutis, & hoc dicit.

Rubr. de mendicantibus validis.

SVMMARIVM.

1 *Eleemoſyna eſt danda deboli egeno, non forti.*

Cunctis. Mandat imperator, quòd ille, qui eſt ualidus, & robuſtus non debeat mendicare, ſi autem repertus fuerit, ſęu detectus aliquis alius mendicare, ſi erat ſeruilis conditionis efficietur ſeruus eius, qui eum detexit, aliàs ſi erat liber, erit iſte ualidus mendicans colonus perpetuus detegentis. Dominus autẽ iſtius validi mendicantis habebit actionem de ſeruo corrupto contra eum, qui ſeruum occultauit, & induxit ad hoc, vt derelicto domino mendicaret, & hoc dicit. Nota non eſſe dandam eleemoſynam forti, ſed debili, iuxta verbum Matthæi, Iuſtius feceris ſi iniuſtè petentem correxeris, quàm ſi ei dederis. Item nota de colono perpetuo, & iudicio meo differt ab aſcriptitio, vel cenſito. quia hic ſeruit quamdiu viuit: illi, & liberi ſui perpetuo ſunt ſolo annexi, vt infra de agr. & cenſit. diffinimus.

Rubr. de Nauticis Tyberinis.

Qui nauem. Nautę, qui nauigant in Fluuio Romano, qui vocatur Tyberis, debent deſeruire delationi publicorum onerum, nec excuſantur prætextu alicuius dignitatis, & hoc dicit concord. ſupra de nauib. non excuſ.l.2.

Rubr.

Rubr. de frumento Alexandrino.

SUMMARIUM.

1 *Nemo cogitur militare proprijs ſtipendijs*

In æſtimatione. Præfectus orietis ſtatuit de publico munus, ideſt ſalarium duobus officialibus Elogio, & Sigoſtaſio, qui præeſſent ad cōgregandum frumentum in ciuitate Alexandriæ, & etiam Naucleris, qui deferebant frumētum, ut ita non periret ſubſtātia nauclerorū, quod eſſet ſi proprijs militaſſent ſtipendijs, & hoc ſtatuit ſalarium in æſtimatione, ſiue pro qualitate frumenti, quod in Alexandriam inferrent, inſtrumēta facerent, puta vnum tarenum pro modio. Imperator commendat ordinationem præfecti, & dicit, quod à modo officiales non eli
1 gantur ad hoc officium, nè detur eis prædę occaſio, & hoc dicit. Nota in primo dicto, quòd nemo cogitur proprijs militare ſtipendijs, & quòd remunerandus eſt labor in auth. de iudic. §. ne labor ſit ſine mercede. Secundo nota contra ſollicitos de præda, concord. ff. de admi. tutor. l. minoris.

Diurnos. Sicut ſupra tit. prox. de an. ciuil. centum, augmentat Imperator præbendas militum Romæ in centum, & xxv. modios, ita in hac l. auget præbendas ſolitas militum Alexandriæ in centum, & x modios, & dic, vt ibi. Secundo dicit de lēdum nomen cuiuſdam officialis, qui vocabatur, Peruſico regię, qui erat iuxta Regem, qui deliquit in officio ſuo, & nota qui priuatur effectu, ut ſupra de ferijs, à nullo, & dic plenè vt ſupra de iud. l. 1. Tertio dicitur quòd teſſeræ, ſiue menſuræ ſunt ſignandæ nomine Imperatoris, vt ita per ſigna cognoſcatur eſſe teſſeras, ſeu mēſuras imperatoris, ſicut & per ſignū eius cognoſcitur codex, quòd ſit liber imperatoris, ut in prima conſt. C. in fin. Et de his ſignis dic plene, vt dixi, de fabricens. ſtigmata.

Rubr. de Alexandriæ primatibus.

Corporatos. Vult Imperator corporatos, vt decuriones ciuitatis Alexādriæ eſſe immunes ab onere purgandi flumen nili. Secundo vult q̄ p̄tori illius ciuitatis ex redditibus.

tibus uectigalium dentur quadrigenti ſolidi annuatim, ita tamen, vt dicta pecunia reſtituatur rationi vectigali ex eo, quod percipitur a nauibus, ſcilicet ex rimagio.

Rubr. de iure Reipublicæ.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas æquiparatur pupillo, ſeu minori: interdum habetur loco priuati* 2.

1 Si quid. Si ſententia diffinitiua data ſit contra ciuitatem indefenſam, ipſo iure eſt ſententia nulla, & nota quòd æquiparatur pupillo, vt infra. eo. l. 4. & ideo diſtinguitur in ea, ſicut in pupillo, vel minore indefenſo, vel defenſo, quam diſtinctionē facit l. ſupra ſi adu. rem iud. l. 3. Patitur ergo ciuitas miſſionem, ſicut & pupillus propter contumaciam, vt ff. quod cuiuſq; vn. nom. l. 1. & ff. quib. ex cau. in poſſ. eat. l. hoc autem.

An res. Titius erat debitor cuiuſdam ciuitatis, ſolui pro illo Titio ciuitati, & ciuitas ceſſit mihi omne ius, quod habebat in illum Titium, nūquid habeo hypothecam in bonis Titij, dicitur, quòd non, ſi ciuitas non habuit, ſed ſi habuit, hypothecā in bonis Titij, & ipſe habeo, poteſt autem ciuitas habere tacitam hypothecam propter expreſſum priuilegium, ſibi indultum, uel propter expreſſam conuentionem de pignore, potuit habere expreſſam hypothecam de iure communi, ſed hoc eſt ſpeciale in republica Romanorum, vt ſupra quib. mod. pig. vel hypoc. tac. contrah. l. 1. & 2. Et ita per l. iſtam probatur, quòd titulus iſte loquitur
2 de Romana republica, non de republica ciuitatis. Et nota quòd ciuitas habetur loco priuati, quod dic, ut in l. cum qui vectig. arg. contra hanc. l. 1. infra de debitor. ciuit. l. 2. ſol. vt ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas in quibus habeat ius ſingulare, & in quibus utatur iure priuati, remiſſiue.*

Rem publicam. Rei publicæ, ſicut pupillo extra ordinem ſubuenitur. Et nota quòd per l. iſtam dirimitur illa antiqua quæſtio. An reſtitutio detur ciuitati, & videtur quod non quia ciuitates æquiparatur priuatis, vt ff. de verb ſignific. eum, qui. Item ſi res publica Romanorum reſtituitur in

Priuile-

Priuilegium ſuum,vt ſupra quib.ex cauſ.maior.l.res publica, contrarium eſt in cæteris ciuitatibus,quia illud eſt ſpeciale,cuius contrarium obtinet ius commune, vt ff.ad munic. l.1.in fi. & ff.de leg.& ſenatuſconſ.l. ius ſingulare. E contra quòd reſtituatur. nam lex dicit,quòd ille, qui agebat vicem prçſidis, cognoſcit de reſtitutione rei publicæ,vt ſupra de off.eius.qui vic.alter.ger.l.1. Ergo ſi vicarius præſidis cognoſcebat de reſtitutione reipublicç,nō erat reſpublica Romanorum,quia de illa cognoſceret procurator fiſci ſupra ſi aduerſ.fiſ.l.1.per totum. Item quia ciuitas æquiparatur eccleſiæ ut ſupra de ſacroſan.eccleſ.l.vt inter diuinū. Et eccleſia reſtituitur vt extra de reſt.in integr.cap.1.ergo & ciuitas. Sol.iſta l.dirimit quçſtionem,quia dicit quòd res publica ad inſtar pupilli extra ordinē iuuatur,& non poteſt loqui,niſi de ciuitate,vt ſupra.l.prox.patet ergo quòd reſtituitur ciuitas ſicut & pupilla,& ita videtur communis opinio. Alij,qui tenuerunt contrariam opinionem,dicunt hanc intelligi de republica Romanorum,& in lege illa de off.eius,dicūt quòd procurator Cæſaris agebat vicem præſidis mortui, vt ſupra de pedan.iud.l.1.& ibi not. Et ſic ille procurator fiſci reſtituebat rē-
1 publicam Romanam. Et in quibus ciuitas habet ius ſingulare, & in quibus vtatur iure priuati,dic plenè,vt in gl.rubr.

Si ſecundum. Lex erat in ciuitate,ut quicunque ædificia ruinoſa non reparat,quòd illud ædificium efficeretur ciuitatis.Si ergo aliquis domum ruinoſam paſſus eſt labi,& ciuitas uendit aream,ualet uenditio.

Rubr. de adminiſtratione rerum publicarum.

Fundum. Conduxi fundum à ciuitate ad perpetuum uectigal,dicitur,ꝙ quandiu ſoluo uectigal,nō ſum eijciendus a conductione,concor.ff.ſi ager.uectig.l.1.primo reſp.

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrator cogitur reſarcire de ſuo, ſiquid uniuerſitas ex eius negligentia amiſit.*

Contra eos. Legatum fuit, ſeu fideicommiſſum relictum ciuitati ſub conditione,adminiſtrator non petijt cautionem ab hærede de reſtituendo legato ciuitati,adueniente die,uel conditione,medio tempore hæres effectus non ſoluendo dici-

do dicitur, quòd adminiſtrator præſtabit indemnitatem ciuitati, & hoc dicit. hoc eſt verum, quando hæres deſijt eſſe ſoluendo, aliàs haberet electionem ciuitas, agere contra hæredem, vel contra adminiſtratorem. Sic ſoluitur contra ſupra tit. 1. l. 3. & ſupra ſi tut. vel
1 curat. interu. l. fi. Et nota quòd cogitur adminiſtrator reſarcire de ſuo, ſiquid vniuerſitas propter ſuam negligentiam amiſit concor. ſupra de admin. tutor. l. debitoribus, & arbitr. tut. l. quicquid, & infra de oblat. votor. l. 1.

Rubr. de vendendis rebus ciuitatis.

SUMMARIUM.

1 *Ciuitates non habent priuilegium licitationis prædiorum abſolutam.*
2 *Emens a rep. Rom. cur ſit deterioris conditionis, quam emens à ciuitate alia.*
3 *Grauatus in uno releuandus eſt in alio.*

Sine vlla. Quædam ciuitas uendidit mihi prædia, & tradidit ſine vlla conditione, id eſt ſine pacto adiectionis in diē ſi infra aliqua tempora, puta xx. dierum, vel xl. alius offert maius precium; nunquid poterit illa ciuitas reſoluta illa venditione, & traditione mihi facta, prædia tradere. Secundo emptori, dicitur quòd non, quia ſi talis adiectio infra prædicta tempora admittatur,
1 eſt ſpeciale in fiſco, vel in republica, hoc dicit. Nota quòd Priuilegium licitationis non habent ciuitates, ſed ſola res publica. Item
2 nota ille, qui emit à republica Romana eſt deterioris conditionis, quam qui emit a ciuitate, quantū ad hoc augmentū precij admittendum, vt modo dixi, ſed in alio eſt melioris conditionis, quia à republica Romana emit, ſcilicet, quo ad precij ſolutionem, quia eo ipſo, quòd habet apocham de recepto, nil vltra quæritur, vt ſupra de apoc. pub. l. fi. & ſupra de quadr. præſcr. l. 2. in fi. Sed qui emit à ciuitate in ſolutione precij magis grauatur, nam debet probare precium eſſe conuerſum in vtilitatem ciuitatis, ut ff. ſi cert. pet. l.
3 ciuitas, & arg. in auth. hoc ius porrectum. Et ſic nota quòd huius diuerſitatis eſt ratio, quia qui grauatur in vno, releuatur in alio, & è contra ff. de iureiur eum, & de maiorib. l. 1.

Quamuis. Sicut ſupra proximè non aufertur res vendita à ciuitate à primo emptore propter factum augmentum precij à ſecundo, ita hic non aufertur a primo conductore, res conducta, ſi plus precij offeratur à ſecundo conductore, maximè

ximè ſi iſta adiectio precij fiat poſt tempora, de quibus dixi in l. ſuperiori, & hoc dicit. Lex iſta indubitanter loquitur de conductione facta à ciuitate, vt patet per rubricam. Sed quid erit in republica Romana, quæ locat, nunquid erit locus augmento, ſicut in venditione, dic, vt in glo. Et nota quòd in lege iſta, & ſuperiori, eſt ratio quare non aufertur res primo emptori, vel conductori; quia licet emptor, vel conductor pro minori precio emerit, vel conduxerit, licitum fuit contrahentes decipere, vt ff. de minor. l. in cauſæ, in fi. & loc. & cond. l. item ſi precio. §. fin. niſi eſſet deceptio vltra dimidiam, vt ſupra de reſcind. vend. l. 2. Andreas.

SVMMARIVM.

1 *Res ciuitatis ac reipub. alienari poßunt, cum expedit: ſic res eccleſiæ & pupilli: venduntur autem cum decreto. nu. 4.*

2 *Occaſio delinquendi tollenda eſt.*

3 *Differentia inter eccleſiam vendentem, & ciuitatem.*

Si qua. Quatuor dicuntur hac l. Primo quòd res acquiſitæ reipublicæ Romanæ, vel cuilibet ciuitati ex qualibet cauſa poſſunt vẽdi, cum hoc expedit ciuitati, vt pecunia inde percepta conuertatur in commodum, maximè, vt inde męnia reficiãtur. Secundò dicitur, cum qua ſolemnitate vendat reſpub. Romana, ibi in §. indefenſa; dicitur quòd venditur cum authoritate, & cõſenſu Principis, vſque ibi, in prouincijs verò. Tertio dicitur cum qua ſolemnitate vendit ciuitas, & debent omnes de ciuitate conuenire in vnum, vel maior pars, & omnes iurant ꝙ expedit ciuitati, vt res illa vẽdatur, & poſt hoc fiat venditio cum decreto præſidis. Vltimò in verſ. hi autem; dicitur, ꝙ hi contractus manent firmi, ſtabiles, quod intellige qñ vendit ciuitas, ibi non eſt locus augmento, ſed quando vendit reſpublica Romana contractus non ſtabilis, quia prætextu maioris precij à ſecundo, aufertur primo emptori ſupra eod. l. 1.
1 Nota in primo dicto huius l. quòd res ciuitatis, & res publica aliena
ri poſſunt, cum expedit ciuitati, ſic in re eccleſiæ, vel pupilli, vt in
auth. hoc ius porrectum, & ff. de reb. eor. per totum. Sic in re dotali.
2 ff. de iur. dot. ita conſtat. In ſecundo dicto nota ꝙ tollenda eſt occa-
ſio delinquendi, ideò fit venditio cum conſcientia Principis quod dic vt ſupra de apoc. publ. l. 1. §. hoc obſeruando. Secundo nota de eodem, quòd in ijs, quæ fiunt cum conſcientia Principis, nulla poteſt eſſe fraudis ſuſpitio. Tertio nota caſum, in quo eſt neceſſaria Principis authoritas, quod dic, vt ſupra de iur. fiſ. l. prohibitum. In
3 tertio dicto nota differentiam inter eccleſiam vendentem, & ciui-

tatem,quia cum vendit eccleſia, ſufficit maiorem partem præſentium conſentire iurante ordinatore domus; tamen cum vendit ci
4 uitas, omnes iurant. Item nota ꝙ bona ciuitatis venduntur cum decreto,ſicut,& bona minoris:nec mirum, quia ciuitas æquiparatur minori,vt ſupra tit.'2.l. 3. intelligas ergo de illis rebus, q̃ ſeruari poſſunt,aliàs decretum non eſt neceſſariũ,vt in l.lex,quę tutores.

Rub. de debitoribus ciuitatum.

Non prius. Debitor ciuitatis non gerat ante honorem,vel adminiſtrationem in illa ciuitate, niſi ſatisfecerit in debito illo,& hoc dicit.Idem in debitore fiſci.vt ff. de mun. & hon.reſcripto.§. 1.& dic,vt not.ſupra de muril.l.pen. Et nota vnum ſpeciale in debitore ciuitatis,alia not.in l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Emens à debitore ciuitatis etiam bona fide,conuenitur tamen:& tenetur perſonali actione. nu. 2. ſic qui emit à debitore priuati,in fraudem creditorum tenetur reuocatoria fauiana. 2.*
3 *Actio perſonalis ſequitur quandoque fundum.*
4 *Debitores locupletes habere intereſt creditorum.*

Apud eos. Quinque principaliter dicuntur in hac l.Primo dicitur ꝙ cum pecunia ciuitatis bene eſt collocata apud idoneos debitores ſub vſuris, adminiſtrator ciuitatis nõ debet eam exigere, ſed promittet, vt perſeueret illa pecunia penes idoneos debitores,exigendo vſuras quolibet anno, & ita expediet ciuitati pecuniam apud idoneos perſeuerare, & expediet debitoribus ſoluere quolibet anno vſuras, nè tumultus contra eos nutriatur. Secundo ibi; Et quia nefas eſt,dicitur quòd ſi debitor ciuitatis alienauerit aliquam rem ſuam in aliquem titulo emptionis, vel donationis: & ita ipſe debitor ſit effectus propter iſtam alienationem,minus idoneus, ille poſſeſſor conditione ex hac l.ſoluat debitum pro rata,& æſtimatione rei,quam poſſidet, & ideo debebit adminiſtrator inquirere,quando debitor alienat,quę eſt res alienata, & cuius æſtimationis,& ita pro eius rata conueniatur poſſeſſor: & quòd ſoluerit poſſeſſor recuperabit à debitore, vel per ceſſionem, vel actione negotiorum geſtorum. Tertio ibi,ab eo autem &c.dicitur ꝙ vbi debitor alienauit vẽdendo partem patrimonij ſui ad idoneum locupletem poſſeſſorem, & ipſe debitor reſiduum patrimonij ſui vendet prædicto poſſeſſori,vt ita ille ſolus fiſco inſolidum teneatur.

neatur. Quartò ibi, quòd ſi quis &c. quòd vbi fiſcus ſucceſſit debitori ciuitatis, & ipſe fiſcus vendit rem aliquam quondam debitoris, quòd ipſe emptor à ciuitate non poterit inquietari, ſed ſolus fiſcus infra quadriennium. Quinto ibi; ꝙ ſi quis debitor &c. dicitur ꝙ vbi debitor ciuitatis, ita diſſipauit bona omnia, vt non appareat illorum poſſeſſor, pertinebit hoc ad diſpendium ciuitatis, & ita cōcurrent adminiſtratores ciuitatis, pecuniam penes idoneos collocare, & hoc dicit. Nota in ſecundo dicto, ꝙ licet ciuitas non habeat tacitam hypothecā, vt de iur. reipub. l. 2. poteſt tamen poſſeſſor bonorum pro rata tantum conueniri hypothecaria inſolidum annotatione, quia hypothecarius tacitam inſolidum auocat non in parte qualecunque ſit debita quantitas, niſi in caſibus, qui not. in gl. 1. obligati &c. & tūc hoc eſt uerum, quando ille debitor nullos alios creditores habebat, niſi ciuitatem, aliàs ſi eſſent alij creditores, ſolummodò nudam perſonalem ex mutuo haberet, vt cæteri credi-
1 tores. Sic ſoluitur contrarium ſupra de iur. reipub. l. 2. Secundo nota ꝙ qui emerit à debitore ciuitatis, etiam ſi bona fide emerit, conuenietur tamen, vt hic dicitur: alius autem, qui emit à debitore pri uati in fraudem creditorum, vt ſupra de reu. his. l. pen. & hoc eſt pri
2 mum ſpeciale in debitore ciuitatis. Item cum reuocatur ab eo, qui emit à debitore priuati in fraudem creditorum, tenetur reuocatoria fauiana. hic verò, qui emit à debitore ciuitatis, tenetur perſonali actione, perſonali ex h. l. & hoc eſt ſecundum ſpeciale in debitore ciuitatis. Ex præmiſſis apparet & aliud notabile, quod eſt contra regulam generalem; perſonalis actio ſequitur fundū, & hoc erit ter-
3 tiū ſpeciale. In tertio dicto nota caſum, in quo aliquis cogitur vendere inuitus reliquum patrimonium ſuū, de quo not. ſupra de metallar. l. 1. & hoc erit quartum ſpeciale. Eſt & quintū ſpeciale ſupra l. prox. Et eſt ſextum. ff. de vſur. l. etiam. Tertio & quarto dicto nota ꝙ potentior eſt fiſcus, quàm ciuitas, de quo dixi ſupra de bo. vac. l. j.
4 & not. ſupra de iur. reip. l. 2. In vltimo dicto nota ꝙ adminiſtrator ciuitatis debet pecuniam ciuitatis apud idoneos collocare, cōcor. ff. de uſur. ſi bene & prin. huius l. Item nota dixi idoneos, qui poſſident immobilia. Et ſic nota ciuitatis intereſt, & etiam noſtra locupletes debitores habere: nam inanis eſt actio &c.

Rub. de periculo nominatorum.

Hi qui. Ego, & Titius collega cum eramus in magiſtratu, nominauimus Seium in magiſtratum, ſiue adminiſtrationem ciuitatis, & nō recepimus fideiuſſores ab eo, ille tamen Seius, functo officio ſuo, extetit ſoluendo. Quæritur cuius eſt periculum, & reſpondetur, ꝙ non eſt periculum noſtrum, nam licet non

receperimus fideiuſſores, ſufficit tamen ꝙ fuit ille ſoluendo tẽpore depoſiti officij. Vnde ille tenetur, qui erat magiſtratus, tempore, quo Seius finiuit officium ſuum, quia tunc debuit eum conuenire, & hoc dicit. Nota, quòd iſta duo ſunt paria accipere debitorem, ſiue non accipere, nominatum eſſe ſoluendo tempore depoſiti officij, vt hic, & ff. de mag. conuent. l. 1. §. ſi magiſtratus. Et nota ad quem incumbit probare ſi ſit ſoluendo, vel nè, vt not. ſupra de probat. ex perſona.

Succeſſores. Ego nominaui Seium, Seius Titium, Titius Sempronium, qui malè geſſit ex iſta geſtione mala Sempronij, ſolus Titius, qui eum nominauit, tenetur, & hoc dicit. Nota ꝙ ad magiſtratum pertinet nominare ſibi ſucceſſorem, ſed non eligit, vt not. in auth. de defenſ. ciuit. §. fi. Nota ꝙ quilibet debet ſubire onus illius, quem nominauit, non illius, quem nominauit ſucceſſor eius, & ſic non porrigitur manus ad nominatorem nominatoris, vt hic dicitur. Et hic nota ꝙ licet ego tenear ex omni malo geſto ab eo, quem ego nominaui, niſi fuiſſet ſoluendo inuentus tempore finiti officij vt ſupra l. prox. non tamen ego teneor ꝙ nominatus à me alium nominauit minus idoneum, ſed de hoc hic ſolus tenetur, & ſicut non teneor de hoc ego nominator, ita nec fideiuſſor, vt ff ad municip. l. Libertus. §. pen. ſecus in patre, vt hic not. Item nota quod primus magiſtratus, & ſecundus non cenſetur eadem perſona, ſecus in primo, & ſecundo hærede, quia hæres hæredis &c. vt ſupra de hæred. inſt. l. fi.

Rub. de periculo eorum, qui pro magiſtratibus interuenerunt.

Fideiuſſor. Fideiuſſor magiſtratus tenetur, eo quòd malè adminiſtrauit, non autem tenetur pro pœna magiſtratui irrogata; & hoc dicit, nec tenetur quòd ille malum ſucceſſorem ſibi nominauit.

Rubr. quo quiſque ordine conueniatur.

Quoties. Duo fuerunt electi ad munus reip. inſolidũ, & pro indiuiſo, prius conueniendi ſunt ambo collegæ, ꝙ̃ perueniatur ad nominatorem, quod intelligas ſi ambo geſſerũt vt ſupra

ſupra l. prox. in princ. Si verò facta fuit diuiſio inter eos, & vt credo à iudice, prius conueniretur gerens pro parte ſibi decreta. Secũdo fideiuſſor. Tertio nominator collega, & hoc dicit. Quod intelligo, ꝙ conueniatur collega in illis tribus caſibus, qui ponuntur ſupra de diu.tut.l.2. in fi. licet Doctores aliter intelligant, ut in diſtinctione, quæ eſt.ff.ad municip.imperatores.& ſupra de conuen.fiſ.debitor.quoniam. Item intelligo, quòd collega, qui malè geſſit, nõ fuit ſoluendo tempore finiti officij, vt dixi in princ.

Si ita. Duobus modis lege, primo, vt lex iſta ponit duos caſus. Duo fuerũt creati duum viri, quærebat vnus iſtorum ab Imperatore, quis prius eſſet conueniendus ipſe, vel nominator. Dicit Imperator ꝙ ſi officium non fuit diuiſum, prius ipſe, quàm nominator conuenietur. Secundò dicitur ꝙ ſi officium fuit diuiſum conuenietur prius adminiſtrator, & hoc dicit, & ſecundum hoc dicit idem quod lex prox. ſuperior, vel dic ſecundò, ꝙ ponat caſum vnum, ſcilicet quando in totum fuit officium diuiſum, quærebatur ſimpliciter an unus teneretur pro alio. Reſpõdet Imperator prius nominatore excuſſo, ſubaudi, & fideiuſſore, vt dixi ſupra l. prox. & nota qui ſunt duumuiri, ut ſupra de iudic.l. fi.

Cum te. Ego & Titius fuimus creati adminiſtratores reipublicæ facta diuiſione à iudice, Titius contraxit nomina, & non exegit, cum potuit, quæritur an ego tenear ex culpa illius. Et dicitur ꝙ prius conuenietur ille Titius, & hæres. Secundo poſſeſſor rerum ſuarum. Tertio conuenietur nominator. vltimò ego. Et ſic idem ferè dicitùr hic ꝙ in ſecundo dicto ſuprà l.quoties, & ſupra l. prox. Et intellige ꝙ nemo dedit fideiuſſorem, aliàs ipſi prius conuenirentur, quàm nominatores, ut in l.quoties. Sed opponitur in eo, quod dicit teneri poſſeſſores reſpon. ergo perſonalis actio ſequitur fundum contra.ff.ad trebell. l.1.§. ſi hæres. Reſpon. vel loquitur hic de republica Romana, & non eſt contra, quia agit tacita hypotheca, vt ſupra de iur.reipub.l.2. vel loquitur de illa conditione ex.l.de qua ſatis dictum eſt ſupra de debitor.ciu.l 2. Et nota quòd ſola l.iſta ſuffeciſſet ſuppleta per ſecundam.

Rub. ne quis liber inuitus actum reip. gerere cogatur.

Si vt proponis. Libertus reipublicę non compellitur inuitus ſubire ſeruilem actum, & multo fortius ingenuus. Et nota quòd licet excuſetur ab actu ſeruili libertus, non tamen ab alijs ciuilibus muneribus. Sic ſol. contrariũ

ſupra de libert.l.vna. dignitatem autem ſecundum iura iſta habere non poteſt, etiã volens ut ſupra ad l. Iul. miſcell. hodie ſecus,ut ibi not. Et nota quòd uerbum procuratio,conuenit liberis,actus conuenit ſeruis,ut ff.de nego.geſt.l. eum actum.

Si cum. Lege proxima dictum eſt de hac lege.

Rubr. ſumptus iniuncti muneris ad omnes collegas pertinere.

Cum ad munus. Ego, & Titius fuimus electi ad munus pſonale,ſcilicet datis nobis ſumptibus à publico. Titius recepit ſalarium pro me, & pro ſe, ipſe noluit ſubire munus,ſed ego ſolus ſubij, dicitur ꝙ potero petere ſumptus ab eo,qui percepit à re publica,quod ſi nec ego ipſe geſſi,vterque noſtrum tenebitur reipublicæ,& hoc dicit.

Rub. de his qui ex officio quod adminiſtrau.conuen.

SVMMARIVM.

1 *Fiſco citius ſubuenitur circa ſortem,quam circa acquirenda:ſic & in pœnis.*

Fenoris. Ego adminiſtrator reip.mutuaui pecuniam publicam ſub uſuris,fui negligens circa nomen illud exigendum,uel collocandum;ita ꝙ debitor non eſt ſoluendo. Dicitur
1 hic ꝙ periculum ſortis pertinet ad me,& non uſurarum; Et ſic nota ꝙ citius ſubuenitur fiſco circa ſortẽ,quàm circa acquirẽda,ſimile eſt in pena,ut ſupra pe.fiſcal.cred.præf.l.1.& dic ut ibi not.

Rub. de ſolutionibus,& liberationibus ciuitatum.

SVMMARIVM.

1 *Ius noſtrum non eſt trahendum ad iniquum compendium.*

Cautiones. Tria ſunt dicta huius l. Pone ſic caſum in terminis, accepi peculiarem pecuniam mutuo à ſeruo

ſeruo reipublicæ: ſolui ſibi, accepta ab eo apoca; quæritur an ſim ſecurus tali ſolutione. Dicitur hic, quòd ſic, ſi tria interueniunt, ſcilicet ſolutio curatoris, reipublicæ authoritas, ſuſcriptio. & hoc vſq; ibi, cum autem. Secundò dicitur ꝙ ſi facta fuit ſolutio, & recepi ſolum apocam à ſeruo ſine authoritate curatoris, & ſubſcriptione; ita demum ero ſecurus, ſi illa pecunia uerſa eſt in utilitatem reipublicę. Tertiò dicitur, ꝙ ſi dolo ſerui ſolui pecuniam curatori, qui eã recepit, nec eam conuertit in reipublicæ utilitatem non ſum liberatus. Et quia deficit ſolemnitas, & quia non peruenit in utilitatem reipublicæ, ſed ipſe curator, uel ſucceſſor ſuus tenebitur mihi de peculio ſerui publici, qui me decepit, & hoc dicit. Et ſic collige tres caſus. Aut ſolui ſolemniter, & ſubdiſtingue, aut pecuniam peruenit in utilitatem ciuitatis, & liberor de æquitate, ut in ſecundo dicto, aut non peruenit, & nullo modo liberor, ut in fi. Nota in primo dicto quòd cum ſoluitur ſeruo reipublicæ non eſt ſolum neceſſaria authoritas tutoris, ſed etiam ſubſcriptio; ſecus, in curatore minoris, in quo ſola authoritas ſufficit, ut ſupra de pact. l. pactum curatoris, ſed ibi non paratur ſoluenti pleniſſima ſecuritas, niſi interueniente iudicis authoritate, & plenè vt no. ſupra ſi adu. ſolu. l. 1. Item nota in eodem primo dicto caſum, in quo eſt neceſſaria ſcriptura, de quo dixi de iure fiſci l. prohibitum. In ſecũdo dicto nota ꝙ licet deſit ſolemnitas, non curamus, ex quo pecunia peruenit in reipu-
1 blicæ utilitatem, & ſic nota ꝙ non trahimus ius noſtrum ad iniquum compendium, concor. ſupra pro emptore. l. fi.

Rubr. de ſpectaculis ſcenicis, & lenonibus.

Non inuidemus. Approbat, & permittit Dominus Imperator ſpectacula, ſiue ludos, quę faciebat quidam populus, qui vocabatur Gynetius, & maximè approbat quæ erant de uoluntate primatum, & etiam totius populi. Nota ꝙ primates omnes uidentur uelle, ut ff. ad municip. & de cond. & demon. l. in municipibus, & quod indulgetur primatibus, & omnibus uidetur indulgeri, ut ſupra de aduoc. diuerſ. iud. §. reſtitutio, in prin. Et ꝙ permittuntur hic illa ſpectacula, quæ fiebant ſine ſanguinis effuſione; aliàs prohibenẽ, ut infra de gladiator. l. una.

Quiſquis. Imperatores, & conſules conſueuerunt deputare equos ludis reipublicæ, puta, ut currerent ad pallium, quicunque abſtulerit talem equum, & ad proprios uſus conuerterit, punitur pœna unius libræ auri.

Eos. Agitatores, qui ludunt in ſpectaculis agendo, ſiue ſaliendo, non puniuntur, qui ſic ludendo delinquant, nec aliam patiantur pœnam, niſi ut deſeruiant ludis, qui eis non eſt pœna.

SVMMARIVM.

1 *Ius honeſto in loco non licet inhoneſtas eſſe perſonas, honeſtas etiam ſeruanda in ludis.*

Si qua. Prohibet Imperator in loco, in quo cum magna ſolēnitate conſecrantur imagines, ſiue introducuntur, ꝙ ioculatores pantomimi, facientes ludibrium corporis ſui, vel alia turpis pictura non admittantur: in alijs ludis non prohibet hos io-
1 culatores admitti. Nota in loco honeſto, non licet inhoneſtas eſſe perſonas ſupra de ſacroſan. eccleſ. l. 2. Item quòd honeſtas etiam eſt ſeruanda in ludis. arg. de maiuma. l. vnica.

Nemo. L. iſta etiam punit iudices tanquam ioculatores legis abducentes, ſiue tollentes à ludis publicis equos curiales, ſcilicet currentes ad pallium, ſiue beſtias aurigas, ſcilicet ducentes carrotium, vel boues, vt vidi Bononiæ. Item punit abducentes hyſtriones à ludis, qui intemperanter inſeruiunt plauſibus, id eſt ludis popularibus, & ideò iſti abducentes puniuntur, quia abducendo animalia, & hyſtriones prædictos; & ſtatum reipublicæ fatigant, dum reſpublica alios inuenire cogatur, & feſtiuitatem populorum impediunt. Et nota, quòd alia pœna imponitur ſupra eod. l. 2. Sed hic loquitur de iudicibus, qui grauiter puniuntur, turbantes feſtiuitatem ciuitatum, vt ſupra eod. l. 2. Item nota quòd ioculatores dicuntur intemperanter ſuū officium exercere, qui vltra modum ipſum exercent.

SVMMARIVM.

1 *Pater non tenetur inuitus emancipare filium: fallit in quibuſdam caſibus.*
2 *Pœna culpæ eſt grauior, quam vindicta pœnæ.*

Lenones. Si parentes, vel domini imponant filiabus, vel ancillis peccandi, id eſt quæſtum faciendi neceſſitatem, ad hoc ꝙ iſti non gaudeant tanti criminis libertate, permittitur iſtis filiabus, vel ancillis adire loci epiſcopum, qui eas ab iſta miſeria liberabit, idem permittitur cuilibet mulieri, qui paupertate coacta ad quæſtum ſui corporis ſe locauit lenoni. Secundo dicitur quòd

ꝙ ſi pater,vel dominus in tali propoſito perdurent,'vt eis peccandi ingerant neceſſitatem,eis inuitis,non tantum perdunt filiarum,& ancillarum poteſtatem, ſed etiam deportantur, & minor pęna eſt eis deportatio, quam fuit filiabus, & Ancillis inuitæ peccare, vel coactæ. Et Dominus,qui propria abutitur poteſtate in filias,& Ancillas,priuilegium,quod in eas habebat,amittit. Et ſic habens priuilegium meretur amittere,qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate cō
1 cord. ſupra de iudic.l. iudices. Secundo nota quòd licet regulariter pater non teneatur inuitus emancipare filiū,vt inſt. quib. mod. ius patr.poteſt.ſolu.in fi.quia eſt inæſtimabilis patria poteſtas,ut ff. de leg.1.filius.§.vulgariter.fallit tamen hic propter peccatum eius ſimile in auth.de inceſt.nupt.ſunt & alij caſus,quos dic in præall.§. inſt. Tertio nota caſum,in quo non poteſt quis facere de ſuo,ideſt de ancilla, quod velit, & eſt ratio quia publicè intereſt ne quis re
2 ſua malè vtatur,vt inſt.de his,qui ſunt ſui,vel alien. iur.§. fin. Vltimò nota quòd grauior pęna eſt,quòd quis ad peccandum compellatur inuitus, quàm in corpore pœnam grauiſſimam patiatur. Et ſic collige grauior eſt pœna culpæ, quàm pœnæ vindicta, iuxta illud; Pœna poteſt demi culpa perennis erit.

Rubr. De expenſis ludorum.

SVMMARIVM.

1 *Neceſſaria prius,quàm voluptuaria ſunt curanda.*

Cum præſidem. Certa pecunia erat deputata ad ludos ciuitatis faciendos, præſes reſpiciens ciuitatem illam agere refectione murorum;illam pecuniam conuertit in refectionem murorum, dicit Imperator, quòd ſalubrius fuit talis deriuatio pecuniæ,& poſtquam muri erant facti, poterit pecunia conuerti ad ludos. Potius ergo ciuitatis eſt attendēda ſecuritas, & poſtea uacandum ſolatijs, & ſic prius néceſſaria, poſtea uoluptuaria ſunt curanda, quod eſt not.

Rubr. de aquæductu.

Aquarum. Ad euidētiam nota quòd publici ductus aquæ conſtituti ſunt ciuitatibus ad ſolatiū, & ad publicum commodum. Et ideò multa in hoc titulo ſtatuuntur in fauorem.

norem aquæ ductus, ſicut in ſuperioribus titulis. Nota in ſuperioribus titulis aliqua ſtatuuntur in fauorẽ ſpectaculorũ, quę tantum ad voluptatem ciuium ſunt inuenta. In hac l. datur immunitas ei, per cuius prædium publicus aquæductus tranſit. In hac l. dicuntur tria principaliter. Primo dicitur ꝙ illi, per quorũ poſſeſſiones, ſeu prædia tranſeunt ductus aquę, ſunt exempti ab extraordinarijs muneribus, & ipſi teneatur purgare formas, ideſt ductus, per quos aqua tranſit, vnde vt melius poſſint prouidere refectionem formarum, imperator vult eos eſſe exemptos ab illis muneribus, quod eſt not. concor. ſupra tit. de cau. larg. tit. l. præcepit, & dic, vt ibi dixi. Secundò dicitur, quòd ſi iſti poſſeſſores ſunt negligentes circa purgationem formarum, publicantur prædia ſua. Tertio dicitur ꝙ ex vtraque parte in longum circa ductum aquæ non debent eſſe arbores vſq; ad xv. pedes, ꝙ ſi aluerint præſides extirpabunt, & hoc ideò ne radices arborum deſtruant aquæ ductum concord. ſupra de interd. l. 1. & hoc dicit. Aliud autem eſt in conductu aquæ, qui eſt in ſolo publico; quia tunc ſufficit non eſſe arbores vſque ad x. pedes, ſic ſoluitur infra eo. l. omnes. Andreas.

Si quis. Si quis de publico aquæductu, aquã deriuat ad ſuum prædium, publicatur ſubaudi, niſi auctoritate Principis, vt infra. l. prox.

SUMMARIUM.

1 *Priuilegium perdit, qui abutitur eo.*

Eos. L. prox. ſuperior prohibuit aquæductionem a priuato, iſta permittit cum Principis auctoritate, & dicitur hic, quòd cui licet conceſſione à Principe ducere aquam ex publico aquęductu, debet ducere per caſtellum, & per certum modicum foramẽ, non per longas fiſtulas, ſiue riuos amplos, qui contrafecerit, perdit
1 priuilegium ducendi aquam, & in corpore punitur. Nota perdit Priuilegium, qui abutitur eo, vt dixi ſupra tit. 2. ſi Lenones. Item nota, quòd qui totũ vult, totũ perdit, vt ſupra de plus pet. l. 1. Item nota quòd non interpretamur latiſſime beneficium Principis, vt ſupra de bon. vacant. l. 2.

Vſum. Sicut. l. ſuperior permittit ex Principis Priuilegio, ſic & l. iſta ex longiſſimo vſu. Et dicitur ꝙ qui ex longiſſimo tempore, cuius non extat memoria, conſueuit aquam ducere ex publico aquæductu, non debet prohiberi, dummodo ducatur ſecundum

ſecundum conſuetum modum; vltimò confirmat, quod dixit l. 2. Et nota de longiſſimo non ſufficit longum, vt infra eo. diligenter, & ibi dicam.

SUMMARIUM.

1 *Qui ſe intromittit in his, quæ non pertinent ad ſuum officium, puniendus eſt.*
2 *Vtilitas publica præfertur priuatæ.*

Si quis. Dictum eſt ſupra eo. l. eos, quòd poteſt quilibet ducere aquã de ductu publico per priuilegium Principis. In hac. l. dicitur cui ſit inſinuandum hoc priuilegium, & dicitur ꝙ non præſidi, ſed præfecto prætorio, aliàs ſi pręſidi fuerit inſinuatũ & Priuilegium non valet, & præſes cum ſuo officio punitur. Vltimò dicitur quòd præſes prouinciæ debet diſpenſare cõceſſionem aquæ habita tali conſideratione, vt. Primo reſeruet aquam, quæ neceſſaria eſt rei publicæ. Secundo quantum ſit concedendum ad vſum alicuius vicinæ ciuitatis de ſuperfluo concedat aliquam partem ei, qui priuilegium impetrauit. Nota ꝙ eo ipſo punitur reſcriptum ſubreptitium, quod fuit præſentatum iudici incompetenti.
1 Item nota quòd punitur ille, qui ſe intromiſit de his, quæ non pertinent ad officium ſuum. Merito ergo per Liſtam punitus fuit magi-
2 ſter iuratus Terrachinæ, qui iudices creauit, & Notarios. Item nota priuſquam concedatur de aqua priuato, prouidendum eſt rei publicæ, quam priuato, quod procedit ex eo, quòd publica vtilitas pręfertur priuatæ, vt ſupra com. de legat. auth. res, quæ, & ff. pro ſocio, actione. §. Idem labeo, & quia cũ aqua ſit publica, prius debet aqua publico commodo derelinqui. Iuxta illud, ordinata charitas incipit à ſe ipſo, vt ſupra de ſeruit. l. pręſes. quod eſt notabile.

SUMMARIUM.

1 *Fundum alienum quando inuito domino liceat ingredi.*

Omnes. L. iſta facit exceptionem in l. 3. & loquitur ſpecialiter in aquæductu palatij ordinarij, & quinque dicũtur in hac l. Primo prohibet concedi ſeruitutem ducendi aquam ad domos, vel poſſeſſiones, vel prædia ſuburbana, vel balnea priuatorum ex publico aquæductu domus Adriani Imperatoris, & dicit reſcriptum conceſſum à Principe non ualere. Secundo ibi, ſcientibus, imponit pœnam impetrantibus hoc priuilegium, & officialibus admittentibus ipſam. Tertio ibi ſuper ijs &c. dicitur quòd in iſto

in iſto aquæductu domus Adriani iuxta ſulcum publicum, idest aquæductum non debent eſſe arbores vſque ad x. pedes. Ad hoc eſt ſupra eo l. 1. in fi. ſol. vt ibi dixi. Quarto ibi, præterea &c. dicitur quòd præfectus ſicut ordinauit formas dicti aquæductus, ita faciat obſeruari, non obſtante aliquo reſcripto. Quinto, & vltimò ibi: facultate &c. dicitur quòd præfectus habebit auctoritatem ingredi di prædia, & domos, & balnea priuatorum, & inquirere, ne aliquis furtiuè ſubtrahat aquam publicam, & hoc dicit. Nota quòd regulariter valet reſcriptum, vt liceat priuato ducere aquam per publicum aquæductum vt ſupra eo. l. 3. fallit in caſu huius l. in quo reſcriptum nil operatur, ſubaudi, niſi dixit non obſtante &c. vt ff. de leg. 3. l. ſi quis in principio, & ſimiles caſus habes ſupra de pet. bon. ſubl.
1 l. 1. in fin. Nota alium caſum ſpecialem, in quo poteſt quis ingredi fundum alienum inuito domino, ſimilem caſum cum requirere vult aliquem fugitiuum, vt ff. de fugitiu. l. dominus, & cum vult metallum inuenire, ſic ſupra de metallar. l. 2. ſecus ſi vult inuenire theſaurum, quia tunc non poteſt, niſi domino volente, vt ff. de acquirer. dom. l. 3. & arg. ſupra de iur. fiſ. l. prohibitum, fallit in hac l. cum præallegatis ſimilibus.

Ad reparationem. Certa ſunt vectigalia ſtatuta in vrbe ad refectionẽ aquæductus, vult ergo imperator in hac. l. q; pecunia recepta ex iſtis vectigalibus, procedatur ad refectionem aquæductus, & dentur operarijs, qui vocãtur zizacenici. Secundò dicitur quòd qui habent ius ducendi aquã ex publico aquæductu, nil ſoluãt pro illa aqua, quia exacrabile eſt domus Romanas aquam habere venalem, & hoc dicit. Contra. ff. de alim. & cib. leg. item mela; ſed fallit in ciue Romano.

SVMMARIVM.

1 *Conſul cum creabatur, dabat centum aureos ad reparationem aquæductus.*

Hac lege. Præfectus prætorio, qui pecuniam deputatam ad refectionem aquæductus conuertit ad aliũ uſum etiam publicum, cogetur ſi neceſſe fuerit reficere aquæductum de ſuo. Secundo dicitur, quòd aurum deputatum ad refectionẽ aquęductus non debet poni cum alio auro, ſed debet eſſe in archa per ſe, & ita ſeparatus archarius cuſtodiat illud aurum a conſulibus, vel
1 à quocunque collatum, & hoc dicit facit. ſupra. l. prox. Et nota q; cum creabatur conſul, dabat centum aureos ad reparationẽ aquæductus, vt infra de conſul. nemini.

Diligen-

Diligenter. Prohibet fontes publicos conuerti ad vſus priuatorum,& eſt ratio quia, quod eſt publicum, minime fit priuatum, nec valet Principis reſcriptum, nec longa præſcriptio,& hoc dicit. Quod dicit, reſcripto, ſubaudi, impetrato præter formam illius l ſupra eo. nec contradicat l. illa,& infra eo. l. fi. Quod dicit de præſcriptione longa, ſecus in longiſſima vt ſupra eo. l. vſum. Et ſic nota quòd licet ſeruitus aquæ ducendæ, cum habeat prędictam cauſam præſcribatur longo tempore contra priuatum, vt ſupra de ſeruitut. l. 2. non ſic in republica, nec mirum, quia, & in alijs rebus fiſci, vel reipublicæ exigitur maior præſcriptio, quā in rebus priuatis, vt ſupra de ſacroſ. eccleſ. l. interdum.

Decernimus. Quinque principaliter dicuntur in hac l. Primo prohibet, vt nemo ducat aquā, nec à fonte publico, nec etiam munuſcularijs, ideſt paruis riuis. qui ſubtrahit aquam, debet eam reſtituere in locum, vnde ſubtraxit; intellige hoc primum dictum, ſine Principis voluntate, vt in l. prox. Secundo ibi, hoc etiam, prohibet, vt nemo plantet arbores uicinas aquæductui publico, quia radices arborum nocent aquæductui. Tertio ibi, ſcientibus &c. imponit pœnam facientibus in contrarium, dicendo, quòd prędium, ſiue balneum, ſiue molendinum, ad quod fuit aqua publica ſine permiſſu Principis deriuata,& idē prædium, quo fuerunt prædictæ arbores plantatæ fiſci iuribus vendicātur. Quarto ibi, vniuerſos &c. quòd ad cuſtodiam aquæductuum debent ſtabiliri certi cuſtodes, qui hydrophilati vocantur,& illi debent in brachijs conſignari, impreſſo fœlici nomine Principis, iſta proprie vocantur ſtigmata,& fiet iſta conſignatio propter duo, vt cognoſcantur,& ſic non poſſint recedere ab hoc munere,& vt probent ſe aquarios, cum volunt vti immunitate conceſſa aquarijs. Sunt autem immunes iſti cuſtodes ab omnibus extraordinarijs,& perſonalibus muneribus. Quinto & vltimo ibi. Quòd ſi quem hiſdem, dicitur ſi vnus cuſtos fuerit mortuus,& alter in locum eius extiterit ſubrogatus, ſignabitur eodem ſigno, eandem immunitatem ab iiſdem muneribus habiturus. Nota quòd dixi de ſtigmate plenè, vt ſupra de fabricens. ſtigmata.

Diuinam. L. iſta nihil aliud dicit, niſi quia confirmat l. illā ſupra eo. ſi quis. Dic ergo quòd nullum priuilegium Principis valeat vbique de aqua ducenda à publica aquæductione, niſi Principis reſcriptum fuerit præfecto prætorio inſinuatum. Non ſeruantibus legem iſtam, ideſt impetrantes reſcriptū contra prædictam formam xx. librarum auri pœnam imponit.

Rubr.

Rubr. de Gladiator. pœnitus tollendis.

S V M M A R I V M.

1 *Duellū ad probationē nō eſſe admittēdū in duobus caſibus admittebatur ī regno.* 2.

Cruenta. Prohibet cruenta ſpectacula gladiatorum in ocio & quiete ciuium Romanorum,& collige hic arg. ꝙ duella ſint prohibita,vt ſupra de action.& oblig.negãtes. Et quia prohibitur eſt vſus armorū,vt ſupra. Et quia non debet prætor permittere ad arma venire &c.vt ff de uſufr.æquiſſimum. Arg. contra ff.ad l.aquil.qua actione.§. ſi quis in colluctatione,dic vt ibi. Item nota quòd prohibetur ludus, ſeu ſpectaculum cruentum, quia ludus noxius eſt in culpa,& quia quis eos ludos appellet &c.vt ff.ad l. aquil. nam ludus & in conſt. Digeſtorum in fin. Item nota quòd prohibentus eſſe gladiatores,& ideò l. nomen gladiatoris abominatur æquiparando eum latroni,ut ff.de liber.præt.l.3.in prin. Ex ſupradictis apparet expeditam eſſe illam queſtionem,quòd duellum
1 non debet admitti ad probationem. Nam cum gladiatores reprobentur ergo non admittuntur ad approbationem, quia illa probatio admittitur,quæ non reprobatur à iure, vt ſupra de liber. cauſ.l. nec omiſſa,item ad probationem debent admitti perſonæ,quæ infamia non notentur,vt ff.de teſtam.l.3.§.1.ſed iſti pugiles,qui ad pugnandum precio aſſumuntur,infames ſunt,vt ff.de his,qui not.infam.l.2.§.eſt.Item teſtes debent ſcire ueritatem,vt ſupra de teſtib.l. teſtiū,quam conſtat pugiles,conductos precio, ignorare,qūo ergo quæ ignorantur poterit probare, vt ſupra de iuram.cal.l. 2.& ſupra de fal.mon.l.1.in fi.Item plus dependeret probatio ex potentia alterius pugnantis,qualiter enim poſſent inueniri æquales uiribus,nul
2 lo modo,ut arg.ff.de cond.indeb.ſi non ſortem.§.libertus. In Regno verò in duobus caſibus admittuntur: in crimine maieſtatis,& mortis clandeſtinæ.

De Venatione Ferarum.

Occidendorum. Parū valet l.iſta permittitur cuilibet occidere leonē ſiue quęlibet alia animalia,ſiue quamlibet aliam feram, beſtiam nociuam, & cum aliqua fera beſtia capta eſt à duobus militibus regni, & facit tranſitū in ciuitates; non debet morari in qualibet ciuitate vltra ſeptē dies, contra facientibus pœnam imponit.

Rubr.

Rubr. de Maiuma.

Clementiæ. Mandat quendam ludum, qui vocatur Maiuma, fieri, & Prouincialibus obſeruari, dũmodo ſeruetur honeſtas, & verecũdia caſtis moribus perſeueret ꝙ eſt dignũ. Nota ꝙ ẽt in ludis ſeruetur honeſtas, vt ſupra de ſpectac. l. 4.

Rubr. Vt armor. vſus inſcio Principe interdict. ſit.

Nulli. Nemo poteſt mouere, vel habere arma ſine Principis voluntate, facit ſupra de gladiator. Et nota caſum ubi eſt neceſſarius conſenſus Principis.

Rubr. de agr. & cenſit. vel colon.

Nunquam. Tempore ſectionum, uel meſſium, vel vindemiarum eadem æquitate agricolæ non trahũtur inuiti ad extraordinaria munera, quia ijs neceſſitatibus, i. his rebus neceſſarijs inſiſtere debent tempore oportuno, non ſunt auocandi ruſtici à cultura, nam & aliàs dicitur, ꝙ opera ruſtica ſuo quoque tempore faciant ff. locati ſi merces. § conductor. Sed ſi quæratur, quæ ſit ratio, dicunt quidam fauor ruſticitatis. Nam & aliàs habẽt ruſtici priuilegium vt ſupra de his, qui adm. ad bon. poſſ. l. pen. & ff. de iur. & facti ignor. regula. & de iuriſd. omn. iud. ſi quis id, & ſupra de teſt. l. fi. verius eſt, ut ſit fauor publicæ utilitatis, & ſic frumenti, & uini copia, ut ff. de off. præf. vrb. l. 1. §. circa, & ff. de uar. & extraord. cognit l. annonã, & ne totius anni commoditas pereat vnius occaſione momenti, vt ſupra de ferijs. l. 2. Item nota quòd ruſtici ad nullum officium publicum ſunt uocandi, vt infra eo. l. colonos, & ita non debent uocari, ut uadant ad exercitum. Item nunquid excuſantur ab alijs extraordinarijs, & dic ut hic not. in glo. magna.

SVMMARIVM.

1 *Ius quod eſt de toto, idem de parte ad partem: quando fallat.*
2 *Quilibet de ſuo faciat, quod uelit: quando fallat.*
3 *Acceſſorium ſequitur principale.*

Si quis. Habeo prædiũ cum colonis aſcriptitijs, volo alienare prædium, retentis colonis dicitur, quòd non poſſum: ſed vel totum alienare, vel totum retinere, & hoc dicit. Nota contra-

tra varios,nec eſſe in cōſtantiam admittendam, quod dic plenè, vt ff.de procurator.in cauſæ.interdum tamen admittitur,quod dic,vt ff.de collat.bon.§.nūquam,& ff.de inoff.teſta. cū Papinianus, §. ſed nec impuberi; Et licet regulariter uarietas reprobetur,magis in iudicijs,in quibus dicitur erubeſcenda varietas,vt ſupra de mod.mul. l.eos,in fi.Secundò nota,& hec eſt regula,quod ius de toto ad totū,
1 idem de parte ad partem,vt ff.de pact. iure gentium. §.adeò, & de vſur.qui ſic.cum ſimil.fallit in hac l.quia poteſt totum uendere, & non partem,ſic fallit ſupra de iur.emph.l.1.in fi.ff de inoff. teſtam. cum Papinianus §.ſed nec impuberi.ff.pro derelicto.l.3.ff.de pet.hę
2 red l.ſed.§.nunc videamus. Tertiò nota,hæc eſt regula,ut quilibet faciat de ſuo,quod uelit,ut ſupra de iudic.nemo,& mandati.l. in re mand.fallit in caſu huius legis,ſicut & ſupra de theſaur.l.vna. Quartò nota, hæc eſt regula iuris, ꝙ acceſſorium ſequitur principale, quod dic,vt ff.de reg.iur l cum principalis,fallit hic,nam hic poteſt alienare prædium, quod eſt principale, ſine colonis, ad hoc concord.infra l.prox. Et ad omnia iſta ſpecialia poteſt reddi ratio, vt ſit fauor colendi agros,quæ cultura eſt fauorabilis, vt ff. de aqu. pluu. arcend.l.1.§.de eo opere,& §.Item ſciendum,& ſupra l. prox.

SUMMARIUM.

1 *Poſſidens rem & onus agnoſcere debet.*

Quiſquis. Poſſidebam prædium cum ſeruis aſcriptitijs, de quo prædio certum tributum fiſco ſoluebam,de ſerui culturam prædij,& ita illos ſeruos vagos dereliqui, quantum in me fuit.hos ſeruos Princeps ex mera liberalitate.ideſt nulla præcedente petitione, Mæuio donauit,dicitur quòd facta conceſſione ſeruorum,uidetur facta conceſſio prædij tributarij, & ideo tenebitur Mæuius ad idem tributum. Secundò dicitur quòd ſi iſti ſerui ſic deſerti,& uagi ad poſſeſſorem aliquem peruenerunt, quia poſſeſſor,qui paſſus fuit habere ſeruos,videtur velle habere prædium, & tenebitur ad tributum, & hoc dicit. Nota quòd æquiparatur conceſſio Principis,& patientia poſſeſſoris. Item nota quòd prædium ſequitur ſeruos,& ſic principale acceſſorium, vt dixi ſupra l. prox. & eſt ratio quia ſerui non poſſunt recedere à fundo, vt infra eo.cum ſatis,ergo qui vult habere ſeruos, videtur uelle habere prædium. Et ſic nota quòd quoties alicui aliquid conceditur, ut illud videatur habere conceſſum &c. vt ff. de iuriſd. omn. iud. l. 2. & de procurator.l.ad rem,& l.ad legatū.Item ratio quia fundus eſt onus aſcriptitiorum,ut modo dixi,ergo tranſeunt ſerui cum onere ſuo,

ideſt

ideſt cum prædio,ut ff.de contrahen.emptio. alienatio, & de pign.
1 action.ſi conuenerit,& dixi ſupra de præd.nauicul. l.2. Ex præmiſſis collige argumen.qui poſſidet rem, & onus agnoſcere debet, ut infra de cenſib.cum poſſeſſor,& in l. præall. liquet apertè, & ſupra de anno.& trib l.2.& l. omnes.

SVMMARIVM.

1 *Dandum quod eſt,poſſum per me,vel per alium explicare: ſecus in faciendo.*
2 *Scholares non coguntur ſubire onera domus conductæ: ſed ſi quid ſoluat, computat in mercedem.*

Hi penes. Habeo prædia tributaria, in quibus ſunt coloni aſcriptitij,ſiue cenſiti, quis debet ſoluere tributa, & dicitur ꝙ non ij coloni,ſed ego ſoluam,uel per me,uel per meos actores,& hoc recepta compulſionis ſollicitudine, ideſt cũ ero expulſus ab exactore. Secundò dicitur,ꝙ ſi coloni prædicti habeant alia prædia,ipſi debẽt pro prædijs ſuis ſoluere tributa exactori illius loci,in quo ſunt ſita prædia,& hoc dicit. Nota ꝙ aſcriptitius nõ cognoſcit opera prædij,cui eſt aſcriptus,ſed dominus agnoſcit pro ſe, & pro aſcriptitio,ſecus in emphyteuta,ut ſupra de iur.emph.l.2.& ff.de vſufr.hactenus niſi aſcriptitius habeat proprium fundum, cuius eſt Dominus aſcriptitius,vt in fi.huius legis, & nota ꝙ aſcriptitius poteſt habere proprium,ergo non eſt verè ſeruus,vt ff.de verb.
1 ſign.l.paterfamilias. Tertiò nota,illud, quod eſt in dando, poſſum per me,& per alium explicare,vt hic,& ff.de ſtat.hom. arethuſa, & ff.de condit.inſt.l.fi.ſecus ſi in faciendo,in quo diſtinguitur, vt not.
2 ſupra de decurio.l.nullus. Itẽ collige arg. pro ſcholaribus,quia non coguntur ſubire onera domus conductæ; puta ſi aliquid eſt erogãdum pro purgatione viæ; ſed ſi aliquid ſoluat,computat in mercedem,vt ff.de via publ.l.ædiles.§.conſtituant.

SVMMARIVM.

1 *Creditor non cogitur inuitus aliud pro alio accipere: nec debitor ſoluere.*
2 *Conſuetudo plus interdum poteſt, quàm pactum: interdum contra.*
3 *Prædio dari dicitur conſuetudo: fieri iniuria: fieri denunciatio: & prædium conueniendum.*

Domini. Conueni cum colonis, vt prædio meo, quod colebant,præſtarent mihi aliquem redditum,puta certos modios frumenti, ſi paratus eſt ſoluere, non poſſum cogere vt

N ſoluat

ſoluat pecuniam numeratam,quia ruſtici non audent optare pecuniam; & iſta ſunt vera, niſi conſuetudo velit, vt non obſtante pa-
1 cto,in pecunia ſoluat,& hoc dicit. Nota ſicut non compellitur inuitus creditor,aliud pro alio accipere,vt ff. ſi cert. pet. l. 2. nec debi-
2 tor ſoluere,vt hic. Secundò nota quòd conſuetudo vincit pactum, & plus poteſt conſuetudo, quàm pactum, vt hic, & alibi ſupra de iuriſdictio. omn. iudic. l. priuatorum, vt ſupra de emancipat. l. 1. & vlt. Interdum plus valet pactum,vt ff. de acq. plu. arcen. l. .in fin. Et quod poteſt fieri per pactum, & per conſuetudinem vt ſupra de rei vend actione,in fi. primi reſponſi. & infra de fideiuſſ. l. fin. & facit. ff. com. præd. venditor. §. ſi conſtat. de hoc dic, vt l. quemadmodum dicam, & plenè infra eod. l. litibus. Tertiò nota quòd ruſtici non de-
• bent habere pecuniam,quia non audent eam optare, quod intelligas,ideſt timent propter dominos,ne auferant eis: quia ſubtili animo &c. vt ſupra de mercator. l. 1. tamen non negatur quin habeāt, vel poſſint habere,vt ff. de leg. 3. ſi chorus §. 1. philoſophi verò propria voluntate contemnunt aurum,vt ff de vacat. mun. l. in hono-
3 ribus. §. 1. Quartò nota ꝙ hic dicitur,conſuetudo datur prædio, ſic & aliàs ſententia, vt ff. de nego. geſt. qui aliena in fin. Sed alibi fit iniuria prædio,vt ff. de via pub. l. penult. & alibi denunciatur prędio, vt ff. de damn. infect. l. 3. §. quoties, & ſupra de annal. exceptio. l. vt perfectius, & alibi dicitur prædium conueniendum, vt ff. de public. Imperatores.

Omnes omninò. Aſcriptitius,vel colonus meus derelicta agricultura aufugit in alia prouincia,dicitur,quòd remota omninò differentia ſexus, & conditionis, & muneris præſides prouinciarum compellent eos redire ad prædia,vnde per fugam receſſerant,& hoc dicit. Nota argum. contra monachum fugitiuum; ad quod videas multas concord. quas not. infra de cohortal. & forma quæſtionem, vt infra de col. paleſt. l. vna. dixi.

SVMMARIVM.

1 *Trahi quid ad conſequentiam quando poſſe contingat.*
2 *In toto quod licet, non licet in parte quandoque.*
3 *Vendere quandoque inuitus cogitur.*
4 *Dominium transfertur facta traditione rei: quandoque non.*
5 *Contractu facto contra legem, vel vtilitatem publicam, ille idem qui fecit poteſt contrauenire.*

Quem-

Quemadmodum. L. iſta dicuntur quinque. Primo pone. Emo fundum, in quo ſunt alij originarij, vel ruſtici cenſiti, vendo ruſticos ſine fundo: dicitur quòd non poſſum: nam ſicut originarios, non poſſum vendere ſine fundo, ita nec alios cenſitos. Secundò ibi, quia neque &c. quòd ſi vendo modicum terræ, & maiorem partem terræ retineo, & omnes colonos, vel aſcriptitios alieno: quòd nō valet talis venditio facta in fraudem, & cōtra mentē huius l. Tertio ibi, ſed cum ſoli &c. dicit quòd ſi poſſeſſor alienet totum fundum, debet trāſferre omnes colonos aſcriptitios; ſi alienet partem fundi, & tunc debet transferre partem colonorum, qui in illa parte māſerunt, ſiue, qui in illa parte fuerūt aſcripti. Quarto ibi, & emptor &c. dicitur quòd ſi facta fuit venditio fundi contra legem iſtam, quia vendidit poſſeſſor fundum ſine colonis, illa venditio non valebit, & precium, quod emptor dedit, amittet, & rem ipſe venditor vendicare poterit. Quintò & vltimò ibi, Sed ſi aliqua. dicitur, quòd ſi venditor fundi vendicare noluerit, quòd poterunt vendicare hæredes venditoris; & contra hæredes emptoris longi temporis præſcriptione non obſtante, quia malæ fidei poſſeſſor eſt, qui contra legum interdicta mercatur, vt melius intelligatur l. iſta, antequam veniam ad
1 alia notabilia formo vnam quæſtionem. Quæritur, quare quod dictum fuit in originarijs, trahitur ad conſequentiam ad alios cenſitos: nam cum hoc ſit inductum contra rationem, vt quiſquis de ſuo non poſſit facere quod velit, non debuit trahi ad conſequentiam, vt ff. de leg. & ſenatuſconſul. l. quod contra rationem, ſicut alibi: quod patet, vt dixi ſupra de præd. cur. l. fin. reſponde, hoc propter publicam vtilitatem, & quia ita erat in originarijs, hæc eadem fuit in alijs aſcriptitijs, & ideò non mirum. Sed vbi eſt eadem ratio, idem ius ſtatuerat, ut ſupra de conſtit. pecu. l. vlt. ſunt & aliæ rationes, quare quod ibi dicitur, non trahitur ad conſequentiam, vt ibi dixi, & eodem modo poteſt reſponderi an ſit idem in permutatione, quod dicitur hic in venditione; & dices idem, vt in ſimili quæſtione, ut dixi. Item nota ad intellectum huius l quòd aut non venduntur coloni ſine ſolo, & non valet venditio, vt in prin. huius legis; aut ſum ſine colonis, & valet, & colonis ſuccurritur interdicto vt ſupra eo l. 1. Modo collige multa notabilia. Et primo nota, quòd aut totum vendit, aut totum retinet, & ſic nota contra incon-
2 ſtantiam, vt dixi ſupra eo l. 2. Secundò, quod licet in toto, non licet in parte, & ſic hæres, cui accreſcit hæreditatis portio, aut totam habet, aut totam derelinquet, vt ſupra de iur. codicill. l. cum quidam, & de acquir. hæred. quas. Tertio nota ex duabus in fi ad idem. ff. pro derelicto. l. 3. ex hoc reſultat & aliud notabile quod nō eſt idem ius

N 2 de

de toto ad partem quod dic,vt ſupra eo. l.3. Quarto nota ſicut non valet venditio facta contra legem, ita & ſi in fraudem legis: quod dic, vt in l.non dubium. Quintò nota quòd non debet ab alia via circumueniri, vt ff. de tutor. & cur. dat. ab his.l.ſcire oportet,& de tranſ.cum ij.§.ſed cum lis. Sextò nota quòd parte indiuidua irritata,& totum irritatur,vt ff.de ædil.edic.plerunque. Septimo nota in
3 tertio dicto caſum, in quo quis rem ſuam vendit inuitus, vt hic & ſupra de debitor.ciu.l.1.§.pen.& dic ut ſupra de contrah. empt l.inuitum. Octauo nota in quarto dicto ꝙ non valet contractus factus contra.l.ſiue in fraudem legis.concor.ff.de iur.patr. l.libertus. No-
4 no nota ꝙ licet regulariter ex naturali cõtractu transferatur dominium,facta traditione,ut ſupra ſi quis alteri, vel ſibi. l. multũ intereſt,in fi etiam ſi dolus dedit cauſam contractui, vt ff. de dol. mal.l. eleganter & not.ſupra de fid.inſtr.l.contractus in fi. non cum celebratus eſt contra legem,ut hic.nam uendicari poteſt ab eo, qui uẽdidit,ergo dominium non receſſit ab eo. ſic & ſupra de ſacroſ.eccl. iubemus.§.ſcientiæ. Sic & cum vendidit fiſcus omiſſa ſolemnitate, ille uendicat,qui uendit,ut ſupra de iur.fiſ.l.3.& de fid. inſtr. & iur.
5 haſt.fiſ.l.1 & 2.Decimo nota ꝙ ubi contractus fit contra. l. uel contra publicam utilitatem,ille idem,qui fecit,poteſt contrauenire,vt hic,& ſupra de lib.cau.l.1.aliud ubi,quod factum eſt,non tenet propter iuris impoſſibilitatem quia licet non teneat quod factũ eſt, tñ qui fecit,non poteſt cõtrauenire,ut ff de ſeru.ruſt.præd.per fundũ. Vndecimo nota caſum, in quo aliquis uenit contra factum ſuum, quod dic ut ff.de adopt.poſt mortem,& concor.de liber. cau. l.1. & ſupra de euict.l.cuncti,& de princ.qui ſupra l.2.cum ſim. Duodecimo nota ꝙ acceſſorium ſequitur ſuum principale, interdum è cõtra ut ſupra eo.l.2.Decimotertio nota ꝙ malæfidei præſumitur,qui contra legum interdicta mercatur. Decimoquarto nota ꝙ malę fidei poſſeſſor non præſcribit longa præſcriptione,ſed longiſſima ut ſupra de præſcript.long.l.omnes.Decimoquinto nota emptor,qui contra interdicta legum emit, amittit preciũ, quod dic ut infra de fund.rei priu.l.1.Decimoſexto nota ꝙ ſpeciale eſt in eo,qui mercatur contra legum interdicta,ut à percipiendis eum titulus nõ excuſet,ut ſupra de fid.inſtr.l.1.in fi.lib.x.ergo iſte,qui ſic emit,non excuſatur a percipiendis,& ad hoc.l.iſta ſepè inducitur,ut in nigro. Vltimò nota,coloni non poſſunt alienari, poſſunt tamen præſcribi lõgiſſimo tempore,& ſic plus poteſt præſcriptio, quàm pactum, interdum nõ poſſunt alienari,nec præſcribi,ut ff de fund.dotal.ſi fundus,& de uerb.ſign.l. alienationes, & ſic quòd non poteſt pactum, non poteſt præſcriptio,quod dic, ut not. infra eod. litibus, & ſupra eo.domini,quæſtiones,& oppoſita dic,ut in glo.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Parochiani unius eccleſiæ fugientes ad aliam ſunt reuocandi cum decimationibus.*
2 *Fiſcus, cum ſuus debitor non eſt ſoluēdo, poteſt conuenire ſui debitoris debitorem: non ſic in priuato.*

Omnes profugi. Ad euidentiam nota ꝙ coloni originarii, uel aſcriptitij quidam ſunt, qui debent tributum fiſco pro capite ſuo, & certum incēſum Domino fundi, ut hic, & infra eo. ſeruus. & in l. iſta dicūtur tria principaliter. Primo dicitur ꝙ ſi coloni mei, qui erant, ut dixi, & tributarij, & cenſuales fuga lapſi collocarunt ſe ad precium, dicitur ꝙ ſunt reuocādi cum tributarijs, & cenſualibus emolumentis indiſtinctè: quod dicit, tributa fiſco, & mihi incenſus debet reſtitui cum colonis. Sed 1
à quo reſtituantur dicta tributa, habenda eſt talis conſideratio, aut ille Titius, qui recepit fugitiuos colonos, ſciebat eum eſſe fugitiuum, & uſus eſt operis ſuis gratis, nulla mercede data; ſiue faciēdo ipſum ſeminare fundum ſuum, ſiue faciendo fieri nouole aliquod; quòd remotis colonis, ipſe Titius, qui gratuitas operas recepit, tenetur ſoluere dicta tributa, & hoc uſque ibi, cæterum ſi. Secundò dicitur, ꝙ ſi Titius credidit eos liberos, ꝙ illi fugitiui ſtatuerunt de conditione ſua, dicentes ſe liberos eſſe, & nō habuit Titius operas illorum gratis, immo uel dedit eis mercedem, uel fuerunt partiarij; tunc non Titius ſed ipſi coloni reuocati tenentur ſoluere prædicta tributa, quia contractus iſte fuit priuatus. quod dicit, nil fecit Titius contra fiſcum, uel publicam utilitatem, & hoc uſque ibi, ſequi &c. Tertio dicitur ꝙ ſi illi fugitiui nō ſunt ſoluendo pro illis tributis, ꝙ ipſi, ut ſupra proximè dixi, alij agricolę ſi qui ſunt debitores eorum fugitiuorum exigentur, & ab ipſis debitoribus ipſorū fugitiuorum procurator Cæſaris coram iudice competēti, quæ ab ipſis fugitiuis debētur, expoſcat, & h. d. Aduerte quod dicit ī fine, ſi agricolę ſunt debitores coloni fugitiui, ſubaudi, maximè quidē, & ſi ſunt alij debitores. Sed ideò dixit de agricolis, quia cum illis magis conſueuerunt contrahere, & ita retulit ſe ad id, quod frequentius fit. Ex h. l. nota duo. Primo nota arg. à ſimili in parochianis unius eccleſię fugitiuis ad aliam eccleſiam, ut cum decimationibus reuocentur, ut infra de col. illir. l. 1. & in auth. de mand. prin. §. ſed etiā coll. 3. & infra eo. cum ſatis. §. fi. & ff. ſi cert. pet. l. ſi fundus. §. ſeruum cum ſimil.
2 hic not. in glo. Secundo nota ꝙ eo ipſo ꝙ debitor fiſci non eſt ſoluendo, poteſt conuenire debitorem ſui debitoris, non eſt ſic in priuato, quod dic plenè ut ſupra quando fiſ. uel priu. l. 1. per totum, & qua actione agit fiſcus, dic ut not. ſupra de iur. fiſc. l. 3. in glo.

SVMMARIVM.

1 *Quod fit, conceditur ve ab eo, qui ius concedendi non habet, pro non facto habetur.*

Immunitates. Ad euidentiam nota ꝙ tributũ, quod præſtatur pro iugero terræ, vel iugo bouum vocatur iugatio, aliàs iugatio dicitur fundus, vt ſupra de impo. lucr. deſcript. l. vna, in prin. quod pręſtatur pro capite hominis, vocatur capitatio. Dicitur ergo hic, ꝙ qui impetrauit immunitatẽ iugationis, & capitationis ſine conſenſu Principis, aliqua cauſa iuſta, ꝙ nõ valet illa immunitas, ſed cogẽdus eſt, nihilominus ille, cui facta eſt,
1 ad publicam functionẽ, & h. d. Nota ꝙ fit ab eo, vel conceditur, qui ius concedendi non habet, pro nõ facto habetur, vt ſupra de iur. fiſc. l. 1. & ff. de reg. iur. factum, extra de iur. patron. cap. quod autem.

Cum antea. Olim quilibet maſculus pro capite ſuo ſoluebat certum tributum, & tantum pendebant duæ mulieres, quantum vnus vir: hic vult Imperator, ꝙ tantum ſoluant duo viri, uel tres, quantum olim pendebat vnus, & tantũ quatuor mulieres, quantum olim duæ, & mandat hoc ſcribi per certas prouincias, quæ hic nominantur.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripto principis omnia, quæ immutabilia ſunt, non tolluntur.*

Originarios. Si colonus meus originarius fuga lapſus agri culturã deſeruit, nulla authoritatẽ, vel dignitate, vel priuilegio poterit excuſari, quin teneantur redire ad culturam, quam deſeruit, nec valebit ei priuilegium Principis, & hoc di-
1 cit. Nota ꝙ per reſcriptũ Principis omnia, quæ immutabilia ſunt, non tolluntur, ut dixi ſupra de iur. inſtr. & iur. haſt. fiſ. l. pen. ad idem infra de fund. patrim. l. 3. in fi. Secundo nota ꝙ non præſcribitur pręſtationi cenſus, ſiue quia nil ſoluit originarius, ſiue quia minus ſoluit, quàm debuerit: nam non præſcribitur vero cenſui, & hoc eſt, quod dicitur in littera, nulla cenſus authoritate &c. quod dicit, ſi nil, vel minus ſoluit in præterito, non præſcribet propterea in futuro, ad quod facit ſupra de præſcript. xxx. ann. l. competit.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Scientia non ignorantia regulariter obligamur: quandoque etiam ignorans punitur.*

Seruos. In l iſta dicuntur tria. Primo dicit Imperator, nos volumus, quòd omnes coloni aſcriptitij, & tributarij debeant apud dominos remanere perpetuo. Secũdo dicitur, infraſcriptam pœnam, quæ ponitur in fine huius legis, nos uolumus imponi, & contra ſcientes, rapientes, & contra ignorantes. Et hoc ideò, vi fugitiui nullam habeant occaſionem fugiendi, ex quo ſciẽt à nemine occultandos, & ipſi, qui recipiunt colonos alienos, ad ſuos agros nõ recipient, niſi quos uerè ſcient eſſe ingenuos. Tertio imponit pœnam receptantibus hos fugitiuos, quia fiſco cogentur ſoluere xij libras auri, & domino fugitiuum ipſum cum ſeruo alio reſtituere tenentur. Nota imponuntur pœnæ, ut homines deſiſtãt ab illicitis, & metu pœnæ efficiantur boni, ut dixi ſupra de exact. trib. l. nemo. Secundo nota, ꝙ fugitiui non poſſunt diutius occultari: ſiue receptatoribus. Sic delinquentes, ut ff. de off. præſ. l. cõgruit. Ter-
1 tiò nota caſum, in quo punitur ignorans, vt dixi ſupra de decurio. l. omnes regulariter contra, quia ſcientia non ignorantia uolumus obligari, ut infra de tabular. generaliter, & hoc uerum, cũ tractatur de iſta pœna, ſed cum tractatur de reſtitutione tributorum, non punitur ignorans, ſic ſoluitur contrarium. ſupra l. omnes profugi.

SVMMARIVM.

1 *Coloni qui dicantur, & qui inquilini.*
2 *Filius quandoque ſequitur patris, non matris conditionem.*

Diffinimus. Duo dicuntur in hac l. & tractat l. iſta ſpecialiter de originarijs. Primo qui naſcitur ex utraque parte cenſito, ipſe eſt cenſitus, idem ſi ex utro, ideſt altero tantum, ſcilicet patre, & ita filius ſequitur patris, & non matris conditionem, & hæc uera tam in colono, quàm in inquilino, quia & ſi ſit differentia inter eos, quantum ad nomen, eſt tamen quantũ ad effectum una conditio, & hoc uſque ibi; illud &c. & hoc prout habes in littera; utro, ſi uerò habes neutro. dic quòd qui naſcitur ex neutro patre cenſito, ſequitur patrem, erunt tamen ambo aſcriptitij. Secundo dicitur, pone, habeo duo prædia, unum fertile, & refectum; aliud ſterile; & in utroque habeo colonos, & quia præ-

dium ſterile, & incultum, magna indigebat cultura, omnes colonos in fundum ſterilem transfero; vendo fertilem, aliud ſterilem retineo, translatis in ſterilem colonis, qui erant in fundo fertili, dicitur quòd translatio valet, ſed quandiu utrunque fundũ erat apud me; teneor tamen reſtituere illi emptori illos colonos, quos tran-
1 ſtuli cum ſua agnatione, conditione ex hac l. & hoc dicit. Nota in hac l. quòd inter colonos, & inquilinos non eſt differentia, licet nomina ſint diuerſa, & ſic de nomine non eſt curandum, vt ſupra de conſt. pec. l. 2. ad idem ſupra de hæred. inſt. l. quicunque, arg. contrà ſupra de codicill. l. pen. & dixi plenè de virtute nominis ſupra de indiction. l. 2. ſed licet dicatur non eſſe differentiam, eſt tamẽ aliqua, & ideò in littera ponitur, penè ideſt quaſi, coloni dicuntur, qui habitant, & colunt fundum: inquilini, qui ſolummodo colunt, & ali-
2 bi habitant, & hoc not. in glo. Secundò nota caſum, in quo filius ſequitur patris, & non matris conditionem contra regulam generalem ſupra de rei vend l. partum. Sed ſpeciale hic, & ſupra de murileg. l. fi. Tertio nota ꝙ in princ. huius legis reprobatur illa ratio, quæ ponitur ſupra de codicill. l. pen. Item in fi. huius l. collige arg. ꝙ licet non valeat alienatio colonorum, & vt ſupra. l. quemadmodũ: valet tamen translatio, ad idem ſupra de ædif. priuat. l. 2.

S V M M A R I V M.

1 *Spoliatus ante omnia eſt reſtituendus.*
2 *Dolo facis: exceptio iſta vbi locum non habeat.*
3 *Cum agitur interdicto, vnde vi, quare non obſtat lex. 3. de carb. edi.*
4 *Cauſa ſpolij nunquid ſit ſummaria: & an ſit offerendus libellus.*

Si coloni. 1 Poſſidebam aliquos colonos aſcriptitios bona fide, ipſi fuga lapſi tranſtulerunt ſe ad Titium, ago officio iudicis, vel conditione ex hac l. & peto poſſeſſionem illorum colonorum, opponit Titius exceptionem dominij, dicens ſe dominum: dicitur, quòd prius debet reſtitui poſſeſſio bonæ fidei poſſeſſori, & poſtea cauſa dominij agitari, nota in hac l. quòd cauſa poſſeſſionis eſt magis priuilegiata, quàm cauſa proprietatis, quia
1 præfertur, vt hic, & ſupra de rei ven. ordinarij cum ſim. Item nota quòd ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus, vt ſupra de donat inter vir. & vxor. ſi maritus, & extra de ord. cognit. cap. vlt. & de reſtitut. ſpoliator. cum ueniſſent, & cap conquerente. 3. q. 1. reintegranda.
2 Item collige hic melius quàm alibi argumen. quòd illa exceptio, dolo facis &c. non habet locum in poſſeſſorio recuperandæ poſſeſſionis in cauſa ſpolij: nam ſi hic non habet locum, ubi non fuit

uiolentia

violentia commiſſa, multo fortius ubi uiolentia commiſſa interuenit. ad icem facit peroptimè ſupra de præſcriptio. 30. annorum. l. ſi quis emptionis. §. ſed hæc ſuper illis: in alijs autem poſſeſſorijs habet locum, ſi incontinenti doceat iſte, qui eam opponit de iure ſuo
3 vt ff. de carbon. edict. l. 3. §. duæ, & not in d. l. dolo. Ex præmiſſis apparet ſolutio illius quæſtionis. Si ille, ad quem fugierunt coloni, dicat paratus ſum probare de iure meo. hodie cõſtat, hodie agamus, ꝙ non ſit audiendus in hoc caſu, & cum agitur interdicto, unde ui, non obſtat præall. l. de carbo. ed. & ut in poſs. legator. l. is à quo, & ad trebell. l. ille, à quo. §. 1. & d. l. dolo, & quare non obſtet, duplex eſt ratio; prima fauor ſpoliationis, ut dixi. Item quia in illis caſibus eſt ſummaria cognitio neceſſaria, & quæ leuiter fiunt, leuiter impediuntur propter obiectum dominij. Secus ubi petitur reſtitutio, in qua deſideratur plena cauſę cognitio, ut extra de offi. deleg. c. cõſultationibus, & ſic nec de facili datur, nec de facili impeditur, ut extra de reſtit. ſpol. c. literis, nam quæ difficilius conceduntur, difficilius auferuntur, vt arg. ff. qui, & a quib. man. lib. non fiant l. generaliter. §. ult. & de fideicom libert. generaliter. §. ult. Ex his, quæ modo
4 dixi habes, quid ſit dicendum in illa quæſtione nunquid in cauſa ſpolij ſit offerendus libellus, & num ſit ſummaria, uel diligens cognitio, & videtur, quòd ſit ſummaria cognitio, vt hic dicit, celeri, & ſine libello, ut ſupra unde ui. l. momentarie; ſed contra dico, & ꝙ diligẽs fiat cognitio, ut modo dixi, nec obſtat, ꝙ dicit hic: celeri, ꝙ intellige antequã de dominio cognoſcatur, ſic ſupra ad l. iul. de ui publ. & prædicta ante omnia. Item dico ꝙ ſit offerendus libellus, ſicut in qualibet cauſa, in qua contradictor apparet, ut dixit ſupra de naufrag. l. de ſubmerſis, nec obſtat dicta l. momentarie, ut not in gloſſ. ordin. Sed quid erit? habeo ſolummodo poſſeſſionem ſine dominio alicuius rei, iſta res peruenit ad te ſine tuo uitio, & ſic tu modo poſſides, qua uia contra te mihi ſuccurratur, dixerunt quidam con dictione huius. l. & ſic not. in glo. arg. ſupra de furt. l. in ciuile. Ego contrium credo, quia cum ego de ſola poſſeſſione contendam, & tu modo poſſideas, in pari cauſa, potior debet eſſe conditio poſſidentis, nam qui poſſidet hoc ipſo plus iuris habet, quàm qui non poſſidet, vt ff. uti poſs. l. 2. Non obſtat l. iſta, quia hic poſſidem rem uitioſam, ſcilicet ſeruum fugitiuũ, fuga enim quam uitioſum eſt, & ideo prę ſcribi, uel uſucapi non poteſt, cum faciat furtum ſerui, ut colligitur hic, cum dicit; fugę uitio, & ſupra de ſeru. fugit. l. 1. uel hic interuenit factum aliquod, ſcilicet fuga ſerui, uel uidetur poſſidere ſeruum, & in fuga conſtitutum, ut ff. de acquir. poſs. l. rem quam.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Scholares a ſuis ſtudijs, nec clerici ab eccleſijs auocandi ſunt ratione alicuius exactionis.*

Colonos. Exactores nõ debent inquietare colonos pro tributis, ne propter hoc cogantur agriculturam deſerere, quia nec puncto temporis ab illo debeant amoueri, arg. pro ſcholaribus, & clericis, vt ratione alicuius exactionis non debeant,
1 & à ſuis ſtudijs, & Eccleſijs auocari, concord. ſupra de epiſ. & cler. omnis circa prin.

Mulieres. Si mulier originaria ex matrimonio cum liberto contracto ſuſceperit filios, & ipſa, & filij reuocandi ſunt ad fundum, à quo receſſit, & ſic l. iſta loquitur ſecundũ ius commune; quoniam filij ſequuntur matrem, interdum patrem, vt ſupra & l. diffinimus, dixi.

Per colonum. Colonus, vel aſcriptitius fundi mei nil poteſt facere in præiudicium poſſeſſionis, id eſt dominij mei. An aliter, & quando poſſit præiudicare factum ſerui poſſeſſori. ff. de acqui. poſſ. peregre. §. quibus, & ſupra de acqui. poſſeſſ. l. fin.

Colonos. Aſcripti glebæ ad nullum honorẽ etiam inferioris militiæ poſſunt aſpirare, nec etiam eſſe apparitores Magiſtri dignitatis, ſeu poteſtatis, & hæc dicuntur propter publicam utilitatem, ſcilicet ne cultura deſeratur agrorum.

SVMMARIVM.

1 *Lites ſunt abbreuiandæ, non protelandæ.*
2 *Soluens alicui ex iuſta cauſa aliquod annuum longo tempore, tenetur etiam ſoluere in futurum: ſecus ſi non longo tempore.*
3 *Vaſallus & meus homo an efficiatur, qui longo tempore vel longiſſimo mecum manens omnia fecit vt vaſallus.*
4 *Fideiuſſio ubi petitur, ſequeſtratio ceſſat.*
5 *Fideiuſſio eſt reuocanda, ſi primi fideiuſſores inueniuntur minus idonei.*
6 *Decimas quis ſoluere debeat.*

Litibus.

Digitized by Google

Litibus. L. iſta habet duas partes principales. Prima durat vſque ad §. hoc,& habet tria dicta. Secunda pars habet quatuor. Pone, ergo quòd locaui Titio fundum pro certis redditibus annuis,uel penſione certa,modo peto ab illo Titio redditus, vel penſiones illæ, vel negat me Dominum fundi, & alium Dominum aſſerit,vel negat,me ſibi locaſſe,nec poſſum probare ꝙ ex illa locatione ſoluitur mihi redditus per longum tempus, quia tunc Titius non auderet mutire, quæro in hac quæſtione qualiter debeat eſſe proceſſus,dicitur, vt iſte colonus det fideiuſſorem idoneum domino de reſtituendo ei omnes redditus, ſi appareat fundi eſſe dominum,uel ſi pro domino fuerit iudicatum,& non finitum, ideſt triennium, fideiuſſio prima expirat,& iterum debet renouari, quia cum fideiuſſione durante,nō debet colonus aliquatenus moleſtari. Secundò ibi ſi autem hoc &c. dicitur quòd ſi colonus noluit præſtare dictam fideiuſſionem, vel non potuit, quòd redditus ſi erāt in pecunia,debent ſequeſtrari per officiū iudicis in ædem ſacram,quæ dabitur,uel domino,ſi vicerit, uel colono. Tertio ibi ſi autem redditus erat in ſpecie, puta in frumento,uel uino, tunc per officium iudicis debent uendi, uel ſequeſtrari, ſecundum modum prædictum,& hoc uſque ad §. hoc de redditibus, ubi incipit, Secunda pars,quæ diuiditur in quatuor dicta. Primò dicit de redditibus domino ſoluendis, ſed interim pendente lite inter me dominum, & colonum,qui ſoluet tributa fiſco,quæ debentur à fundo, reſponde ſi conuenerit inter me dominum,& colonum, ut ipſe colonus ſoluat, tūc ſicut conſueuit ante legem ſoluere, ſoluet etiam lite pēdente,& nullo ex tali ſolutione præiudicio domino generando. Secundo in uerſ. ſin autem. Dicitur,ꝙ ſi conuent,ut ego ſoluerem tributa, & à me conſueuit fieri ſolutio tributorū, tunc ſi dederit mihi colonus fideiuſſorem ſecundū præfatum modum, ille fideiuſſor tenebitur mihi tantam ſummam inferre, quanta eſt neceſſaria ſolutioni tributorum, & illam pecuniam ſoluā pro tributis. Tertio ibi, ſi autē fideiuſſor dicitur quòd ſi colono non præbente fideiuſſorem, facta eſt ſequeſtratio fructuum, ut ſupra dictum eſt in prima parte legis, quòd tantam pecuniam iudex capiat,quanta in ſolutione tributorum eſt eroganda, & illam mihi aſſignabit, & ego ſecundum præteritam conſuetudinem tributis impendam, quantitate remanente reliqua in ſequeſtro,in totum uictori tamen aſſignanda. Quarto & ultimò ibi. Nullo præiudicio &c. dicitur quòd ex ſequeſtratione prædicta, uel ex ſolutione tributorum, facta à colono, nullum parabitur præiudicium Domino, & contra ex ſolutione facta Domino lite pendente, nullum præiudicium paratur
a colono,& hoc dicit. Nota lites abbreuiandas concord. ſupra de iudic.

dic.properandum,& ff.de oper. no. nunt.l.1.§. fine,& extra de dol. & contum c.finem litibus,& hoc pertinet ad officium iudicis,vt ff. ſi cert.pet.quidam,quod eſt ideo,quia nemo poteſt litem inuito iu
2 dice protelare,vt ſupra de iudic.properandum.§.1. Secundò nota quòd ſi ex certa cauſa,vt erat, puta ex locatione ruſticus ſoluat mihi aliquod annuum longo tempore, cogetur ſoluere in futurum, concordat.ff.de vſur.cum de in rem verſo. ſecus ſi non longo tempore,vt ſupra de pact.ſi certis annis, vbi fauor duplex interueniat, vbi triẽnium ſufficit,vt ſupra quod dic vt ſupra de fideiuſſ.l.1.Item ſecus ſi interueniat longi temporis ſolutio ſine cauſa;quia nõ propterea cogetur ſoluere in futurum, quia cum tempus non ſit modus tollendæ obligationis,nec obligationis inducendæ,arg.l. Arrianus. Nec diſtinguo quantum ad hoc,quòd dicitur hic inter negligentem,& diligentem, quia in hoc caſu non fit aliqua legis diſtinctio,ſed circa debitum ſolutum,an uideatur eſſe ſolutum,ut in l.cũ
3 de indebito. His præmiſſis ſubijcio talem quæſtionem,aliquis lõgo tempore,vel longiſſimo mecum manſit,& omnia fecit,vt vaſallus meus,nunquid efficiatur meus homo,quòd ſic ita probo.Quia hoc poteſt pactum,de quo conſtat,ut infra eo. cum ſatis ergo præſcriptio.plus enim præſcriptio operatur,quàm pactum,nam aſcriptitius ſine gleba,pacto non alienatur,ſed præſcribi poteſt,vt ſupra eo l quemadmodum. Item pactum de non diuidendo non valet, præſcriptio autem impedit diuiſionem,vt ff.com.diu.l & hoc inter dicto §.ſi quæ.C.de an.except l.1.ſi ergo plus poteſt præſcriptio pacto. Ergo præſcribam arg ff.de diuerſ.& tempor.preſcr.l.de acceſſionibus,& de reg.iur.non debet.Sed ſi præſcriptio non poteſt plus pacto,ſaltim quantum ad pactum benè ualet, nam ipſum pactum inducit præſcriptio,ſiue longum tempus, ut ſupra de pet. hæred. ſi filius,& pactum probatur ex longo tempore, vt ff. de probat. & de vſur.qui ſemiſſes. §.1. cum ſim. & ex tempore liber fundus ſeruus efficitur,vt in l.ſi quis diuturno,not. cum. ſim. Immo ex tempore ipſe homo liber caſtro,vel curiæ ſeruire perpetuo obligatur, ut infra de fun.rei pub.l.1.& videtur lex expreſſa infra eo cum ſatis.§.cũ autem,& quòd hac l.dicitur circa prin. Sed contra quia temporis curſus conditioni liberæ non obeſt, nulla ſiquidem temporis longinquitas præiudicat libertati ſupra de præſcr. quæ pro libertat. nã tempus non eſt modus &c.ut dixi ſupra.quis enim dicat ob hoc, ꝙ aliquis in præteritum ſeruiuit in poſterũ obligari, ut ſupra de pact. ſi certis.nec argumentamur, quòd plus poteſt præſcriptio, quam pactum,vt ff.quemad.ſeru.amittit.l. nam ſatis, ibi, nec ſi forte &c. & in quibus plus poſſit vnum,quam reliquum,dic vt not ſupra eo. l.domini. In prędijs quippe ſeruitus non præſcribitur,quæ perpe- 4
tuam

tuam cauſam non habet, vt ff. de ſeruitut. l. ſeruitutes. ad quid enim diceret aliquis ſtultus hominem liberum poſſe præſcribi, qui nec poſſideri poteſt, vt ff. de acquir. poſſ. l. hæredes. §. 1. Et ſine poſſeſſione vſucapio, vel præſcriptio non procedit. ff. de uſucap. l. ſine: cæterum liberi hominis nullum eſt commercium, ut inſt. de inutil. ſtipulat. in princ. Si ergo non poteſt alienari, ergo nec præſcribi, ut ff. de fun. dot. ſi fundus. Iſta ſufficiunt pro, & contra. Sol. dominus Mart. de Fano fuit in hac opinione, quòd ſi poſſedi uaſallum longiſſimo tẽpore, vel 30. vel 40. annis, quòd ſufficiat ad vaſallagium comprobandum, nec enim eſt verè ſeruus, ut ita non contradicat ſupra de præſcr. quæ pro libert. & valet dicta præſcriptio longi temporis, ſi ſeruitia iuris uaſallagij præſtita ſunt, ſicut alibi dicimus. Iura ſuruitutis. ff. quemad. ſeru. am. l. fi. & de ca. ac. priu. l. fin. ſi verò, 10. 20. vel 30. annis inducatur, non puto ſufficere, etiam iuſta cauſa aſſerta, vt propterea aliquis ſit vaſallus, nec obſtat. l. cum. de ui. quia non ſic facili, vt in aliis rebus, homines liberi trahi debuerunt ad deteriorem fortunam, ut infra eo. cum ſcimus in fi. niſi cauſa præcedẽs, vt confeſſio poneretur, & longum tempus eſſet ſequutum vt infra eo. l. cum ſcimus, in glo. puta per ſecundam ſcripturam &c. Tamen adhuc videtur deſiderandum tempus lõgiſſimum, etiam cum iuſta cauſa præcedente, vt patet in l. cum ſatis. §. 1. & ibi not. in
4 gloſſ. nullo pacto &c. Tertio nota caſum, in quo fit ſequeſtratio, ſcilicet in defectum fideiuſſorum, & collige practicam, ubi petitur fideiuſſio, ſequeſtratio ceſſat, vt hic, & ff. qui ſatiſd. cog. in fi. Fideiuſſor liberatur lapſu triennij, alibi lapſu duorum menſium, vt ſupra de fideiuſſ. ſancimus, alibi finita lite, vt ff. de fideiuſſ. grece. §. 1. regulariter non antequam ſoluat, vt in caſibus, qui not. ff. mandat.
5 Lucius. Quartò nota argum. ꝙ fideiuſſio eſt reuocanda, ſi primi fideiuſſores inueniãtur minus idonei concord. ff qui ſatiſd. cog. l. ab arbitro, & ut in poſſ. leg. l. ſi is à quo, de pet. hæred. ſi quo tempore in
6 fi. In ſecũda parte collige arg. quis debet ſoluere decimas, & ſoluet ille qui cõſueuit, uel dominus, uel ruſticus, vt hic diſtinguitur, & ff. de admin. tut. ſiue hæredes. §. Lucius. Vltimò nota, in fi. ꝙ non ideò aliquis præſumitur dñs, quia ſoluit tributa prædij, concor. ſupra de rei uend. ſollemnibus cum ſimil. Item nota ꝙ ſententia iudicis rem dubiam ducit in lucem, cõcor. ſupra de iudic. rem non nouã. Item nota quòd de toto debet iudex iudicare quod dic, ut ſupra de appellat. eos. Andreas.

Ne diutius. Vna quæſtio formatur, & tribus reſpondetur, quæſtio ergo eſt, qui naſcitur ex aſcriptitia, & ſeruo, uel ancilla, & aſcriptitio, utrum ſequatur patris, vel matris conditio-

cõditionem, ibi ſancimus &c. & dicitur, quòd qui naſcitur ex aſcriptitia, & patre libero, eſt aſcriptitius ſecundum iura antiquà, quæ ſalua, & firma uolumus remanere, & ſunt etiam ad hoc iura antiqua, quæ non habemus, ſupra eo. l. mulier. Secundo ibi, ſi quis autem &c. reſpondet quæſtioni præpoſitæ, & dicitur quòd filius ſequitur matris conditionem, ergo aliud in colonis, qui ſequuntur patrem, vt ſupra diffinimus, eſt ergo idem in aſcriptitijs, quod in ſeruis: nam cum his tractamus de ſeruitute partus ſequitur uentrem. Tertio ibi; Qui enim &c. ponitur alia quæſtio. diceret aliquis, quæ ergo eſt differentia inter aſcriptitios, & ſeruos, reſpon. nulla, cum vterq; ſit in ſui domini poſitus uoluntate, & poteſt alienari a domino. Sed in hoc differt, quia ſeruus alienari poteſt cum peculio, & ſine eo, aſcriptitius non ſine terra. cæteras differentias inter eos, dic vt hic in gloſſ. Nota quòd de peculio dicit concord ff. de contrah. empt. quoties, & ſupra de pec. eius, qui liber. l. 1. Quod de aſcriptitio dicit, vt non poſſit alienari ſine ſolo, facit ſupra eo. quemadmodum. Nota in aſcriptitijs, ſicut in ſeruis, quòd partus ſequitur ventrem, aliud in colonis, ut ſupra eo. diffinimus, & de muni leg. l. fi. Nota alios caſus, ut hic in gloſſ. & quære ut infra l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura una interdum non ſufficit, niſi accedat aliud adiutorium ad probandum.*

2 *Iudicis auctoritas uel actorum generaliter non eſt neceſſaria vbique; & in quibus ſit.*

3 *Quæſtio diſcutitur, an per ſolam ſtipulationem ſolemnem quis efficiatur meus homo.*

4 *Præſcriptio contra quos non currat.*

5 *Partem qui retinet, an uideatur retinere totum.*

Cum ſcimus. L. iſta habet duas partes principales. Prima durat uſq; ibi, illud quoque &c. & alia uſque ad finem in prima ergo pone ſic caſum. Locaui fundum Titio in perpetuum, & ille Titius confeſſus fuit in quadam ſcriptura quòd eſt meus aſcriptititius, nunquid propterea aſcriptitius efficietur, & dicitur quòd una ſola ſcriptura, ſiue confeſſio eſt inſufficiẽs ad hoc, vt meus aſcriptitius efficiatur, niſi aliud inducat adiutoriũ, vel incrementum, puta, vt poſt primam confeſſionem longo tempore ſoluit tanquam aſcriptitius, uel quia poſt primam ſcripturam in caſum capitationis, quaſi aſcriptitius ſe deduxit. Ergo non ſufficit conductio, vel inſtrumentum conductionis, in quo prædicta cõfeſſio continetur, niſi (ut dixi) aliud adiutorium interueniat. Et eſt

ratio,

ratio, vt his difficultatibus, & ex plurimis capitulis conditiones oſtē di, & non ſolum confeſſionibus, neque ſcripturis, homines fortè li beros ad deteriorem detrahi fortunam, ſi poſt primam ſcripturam iterum confiteatur, vel ſcribat in iudicio, uel extra iudicium ſe eſſe meum aſcriptitium, credendum eſt ijs duabus ſcripturis, uel confeſſionibus, & talis erit habendus, qualem ſe primo ſcripſit, & poſtea inter acta depoſuit. In ſecunda parte, ibi, illud &c. ponitur talis caſus. Pone habebam colonum, qui habebat filium, ille filius patre viuente, & agriculturam peragente. ſpatio, 30. vel 40. annorum ſe geſſit tanquam liber, & nunquam requiſiui filium contentus ſolo patre, qui omnia agro optimè expediebat, mortuo patre, uel inutili effecto ad agriculturam, uendico filium, ut colonum, ut intendat culturæ: ago quia filius, coloni mei, colonus meus eſt ut ſupra eo. diffinimus, dicit ſe præſcripſiſſe libertatem, quia nullo tempore tanquā colonus ullam operam exhibuit, quęritur quid iuris ſit. Reſpon. quia cum mihi nulla poſſit imputari deſidia, quare ipſum tanto tempore non requiſiui, quia pater ad uotum omnia expediebat, dicitur quòd ipſe filius tenetur mihi tanquam colonus ad omnia opera peragenda, quæ pater præſtare conſueuit. Acerbum enim videtur per abſentiam filij, qui in iure natus eſt, ut mihi præiudicium generetur. Nec poteſt filius obijcere, quòd fuiſſet in poſſeſſione libertatis, quia hoc non eſt uerum, immo ſemper uideor poſſediſſe, nam cum illo tempore pater, & mater eius, qui ſunt pars corporis eius, ſemper fuerunt in fundo, & ipſe filius, qui pars eſt corporis ipſorum, agriculturam quoque tempore abſentiæ ſuæ peregiſſe uidetur, & hoc dicit. Nota quòd non ſufficit vna ſcriptura, niſi interueniat aliud adiutorium, ideſt alia ſcriptura; ſic & alibi eſt neceſſarium aliud augmentum, vt in comparatione, ut in auth. de fide inſtrum. §. ſi quis autem &c. Secundo nota caſum in quo ſunt neceſſariæ duæ ſcripturæ, ſicut, & alibi ſupra ad uelleian. l. ſimiliter, & alibi duę cōfeſſiones, ut ſupra de plus petit. l. una. Ex his collige tertiū not. faciunt duo, quòd nequit vnum, ut ſupra de teſtam. ſancimus, & not. in l. fi. & ibi dicam. Item ex his quarto nota, & collige effectū ſecundæ cautionis, vt hic, & in iuribus pręall. & ſupra de pręſ. 30. an. nor. l. cum notiſſimi §. immo. Item ex his collige illud generale, & quę non poſſunt ſingula multa iuuant, quod dic, ut ſupra de proba. tion. inſtrumenta. Item ſexto quòd nullum factum, nulla confeſſio ualet in pręiudicium liberti. Item nota ꝙ generaliter non eſt neceſſaria iudicis auctoritas, vel actorum, ut hic, & ſupra de trāſact. Sic apud acta. fallit in inſinuatione, in adoptione, item emancipatione, & in manumiſſione, ut ſupra de dolo. l. pen. de adoption. adoptio, de emancip. liber. non nuda, & inſt. qui man. non poſſ. §. eadē.

Vltimo

Digitized by Google

Vltimò formo talem quæſtionem. Promiſiſti per ſtipulationem ſolemnem, perpetuoſque hęredes, quòd eſſes homo meus, an talis ſtipulatio ſit efficax, & uidetur ꝙ ſola promiſſione efficiaris meus homo, nam prætor ait, pacta conuenta ſeruabo. præterea hoc poteſt fieri per ſententiam, quòd eſſet meus homo, nam res iudicata pro ueritate accipitur, vt ff. de reg. iur. res iudicata, & arg. ff. de liber. agn. l. 1. in fin. & l. ſeq. & de inoff. teſtam. cum Papinianus. §. fi. cum ſimil. ergo, & pacto, quià in iudicijs quaſi contrahimus, vt ff. de pec. licet §. penultim. nam maioris auctoritatis eſt pactum, quod vtriuſque conſenſu contrahitur, quā iudicium, quod redditur in inuitū, & ſolius iudicis auctoritate fulcitur. Item & ſimilitudinem habet pactum cum condemnatione, ut ff. de infamib. athletas, in fi. Porro promiſſio aſcriptitium facit, licet exigatur alia confeſſio ad probationem, ut hic. ergo ſi promiſſio facit aſcriptitium, & eadem faciet aliquem hominem eſſe meum. Nec dicam hic eſſe neceſſariam ſecundam ſcripturam, uel cōfeſſionem, ut in aſcriptitio, quia hoc eſt in aſcriptitio ſpeciale, ergo non producetur ad conſequentiam. Nam nec in ſeruo, qui uenditur ad precium participandum, duæ ſcripturæ exiguntur, ſicut in aſcriptitio: eſt ratio ſpecialitatis in aſcriptitio, quia de facili ſe ad colēdos agros alienos aſcribit, & ideo ne de facili aſcribatur, lex iſtam ſolemnitatem induxit, ſecus in muliere, quæ de facili fideiuberet, ut ff. ad uelleian. ſi mulier in fi. Et contra uidetur quòd tale pactum non teneat, quaſi vaſallagium, ſpeciē obtineat ſeruitutis, igitur pactum nō ualebit, ut ſupra de liber. cau. nec ſi uolens, nimirum ex ſolo pacto homines ad deteriorem fortunam trahi non debent, vt hic. Item quia per hoc pactum oneratur libertas, ergo non ualet, vt ff. quar. ter. act. non det. l. 1. §. quæ onerandæ, & de cond. & demonſt. Titio, §. 2. poteſt alia ratione talis pactio reprobari, ſeruorum omnium una eſt conditio, ſed ſi iſti homines pacto conſtituerentur, iam eſſent alij plenè ſerui, alij ſemiplenè, ꝙ iura non patiuntur, vt ff. de iur. patron. in fin. nec mirum meum hominem ſeruum dico, nam & lex ſeruum meum hominem meum vocat, vt ff. ſi cert. pet. l. fundus §. ſeruum tuū imprudēs, & ff. mand. ſi hominem. Non obſtat quòd ſicut ſententia lata pro uaſallagio hoc faceret, ergo pactū certe hoc in multis fallit: nemo enim agnatus conſtituitur, licet ſententia ius agnationis conſtitueret, vt ff. de pact. ius, & de reg. iur. Iura ſanguinis, & C. de probat. non nudis. Sol. ſecundum Mart. de Fano, ſicut Monacha ſua ſponſione, & ſua ſponte quis efficitur curialis, & aſcriptitius ſolo pacto, & delatione & præſtatione iuris iurandi quis libertus creditur, ſic poteſt pacto quis conſtitui meus homo, vt in auth. ingreſſi. ſupra de decurion. cū decurionatus, & l. ſi quos ex hac lege, & ff. de in ius uocan. adoptiuum.

ptiuum.§.1.& ſupra de tranſact.l.fi. Conſulo tamen ego, vt interueniant duæ ſcripturæ ſecundum conſuetudinem huius legis. In ſecunda parte nota ꝙ pater eſt ſecunda pars corporis filii, aliàs dicuntur eadem perſona, vt ſupra de impub.& aliis ſubſt.l.fi. Secūdò no-
4 ta ꝙ non currit præſcriptio cōtra non negligentem, vel contra eū, qui poſſidet, vel præſumitur poſſidere, vt ſupra de an.excep.l.1.& in
5 l.malè agitur de præſcr.xxx.ann. Tertio nota, ꝙ retinendo partem, videor retinere totum, ſicut, & qui parte ſeruitutis vtitur, totā retinet ſeruitutem, vt ff. de ſeru.ruſt.præd. l. 1. Et qui partē fundi ingreditur, totum fundum poſſidet, vt ff. de acquir.poſſeſſ.l.3. in princ.& qui aurem hominis tangit, totum hominem tetigiſſe videtur, vt ff. de furt.vulgaris. Et qui partem debiti agnoſcit, totum debitum, videtur agnoſcere, vt ſupra de præſcr.xxx.ann. cū notiſſimi. §. immo, & qui à parte tutelæ ſe excuſat, totum legatū amittit, vt ff. de leg.1. l.contra ſi partis, & qui partem debet, in totum patitur pignoris diſtractionem, vt ſupra de diſtract.pign.quandiu. Et vide ad quid hæc inducuntur extrà de præſcr.cap auditis.in glo. Sed contrarium; vltimò ſubiicio hic talem quæſtionem de facto. Certum eſt ꝙ filius coloni mei eſt colonus meus, vt ſupra eod. diffinimus, & hic patet. nunquid filius uaſalli mei ſit uaſallus meus, arg.huius legis, ꝙ ſic, & ſupra eo.diffinimus, ſicut, & ſupra de murileg. l.fi. & ſupra de lib.& cor.lib. l. 2. Item quia eſt eadē perſona patris, & filii, ut modò dixi. Item filius eſt hæres ſuus, & neceſſarius, ergo, & patris onera ſubire cogitur, ut inſt. de hær. qual. & differ. §. ſui.quis enim fertur à patre filium ſequeſtrari? vt ſupra com.utr iud.l.poſſeſſione. & ſi pater eſſet ſenator, non dedignaretur filius aſſequi patris dignitatem. ff. de ſenator.l.emancipatum, & l.filius, & ſupra de decurio. exceptio, ergo & onus non dedignetur accipere, ut contrariorum eadem ſit diſciplina, ut inſt.de his, qui ſunt ſui, uel alie.iur.in princ. Et contra uidetur, quòd debeat ſequi matrem, ut ſupra de rei uend. partum, & ſupra eod.l.prox.& partus eſt pars uiſcerum mulieris, ergo qualis eſt mulier, talis eſt eius partus, ut ff. de uentr. inſpic. l. 1. Item ſi equus meus, equam tuam prægnantem fecerit, non infertur mihi aliquod ius, ut ff de rei uend Idem Pomponius.§.Idem ſcribit: prima enim macula innocentem filium non aſtringit, ut ff. de decurion l.2.§, filium, & §.penult.& ff de pœn.l.crimen. Sol. ſecundum Martin.de Fano, aut eſt natus de matre libera, aut ſerua In primo caſu erit liber, ut in eo. l. fi. In ſecundo caſu plus fauent iura dominio patris, quàm matris, ut arg. ſupra eo diffinimus. Ego per eandem l.Idem dicerem in matre non libera. Andreas.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Aſcriptitius quibus alijs nominibus uocatur.*
2 *Prohibitus alienare non prohibetur teſtari inter ſuos, ſed inter extraneos.*
3 *Differentia inter aſcriptitium & colonum.*
4 *Rem meam qui ſcienter occultauit, tenetur mihi ad intereſſe interuſurij medij temporis.*

Cum ſatis. L. iſta diuiditur in quatuor partes. Prima pars durat vſque ad §. cum autem Anaſtaſius. Secũda vſque ad §. caueant. Tertia vſque ad §. nemini. Quarta vſq; ad finem In prima enim parte pone ſic caſum, habebam aſcriptitium nõ in fundo meo per xxx. annos extra fundum moratus eſt in poſſeſſione libertatis, & infra illud tempus ſobolem procreauit, eſt in quæſtione, an tranſcurſu temporis ſit liberatus ipſe cum ſua ſobole ab illa aſcriptitia conditione: dicitur ꝙ ſicut curialis non præſcribit curiæ aliquo tempore, ita nec iſte aſcriptitius pręſcribit tempore ſupradicto, libertatem ſibi, nec ſoboli ſuæ ſic natæ in fundo, ſiue extra fundum manebunt cum ſua ſobole in fundo, cum ſatis inhumanum ſit, terram deſtitui quodammodo ſuis membris aſcriptitijs cum maximis diſpendijs dominorum: erit ergo idem in ſeruo aſcriptitio, quod in fugitiuo, cum faciat furtum ſui ſibi, non poteſt præſcribere libertatem. In ſecunda par. dicitur ꝙ lex Anaſtaſia cautum eſt, vt ſi liberi homines tanquam coloni præſtiterũt opera colonaria in fundo meo, ꝙ ipſi ſunt coloni, ideſt quia ſunt liberi, ſed à fundo nõ poſſunt recedere: hoc idem dicitur in filijs ipſorum, licet non dum. xxx. annis ſeruierint. Sic ſunt omnes liberi, & à fundo nõ recedant, nullam aliam deteriorem conditionem patiantur. Et intelligas ſm veram opinionem quando præceſſit pactio de obligando ſe ſolo. In tertia par. dicitur ꝙ ſi dominus contra colonos ſuos in ſuis prædijs conſtitutos violentiam aliquam commiſerit, vel intulerit, vel ab eis plus debito exigerit, præſes prouinciæ, in qua hoc commiſſum eſt, iubebit, ablata reſtitui, & mandabit veterem conſuetudinem in exigendis redditibus obſeruari, nec tamen poterũt coloni per prædictam cauſam à fundis recedere. Et hæc omnia vera ſunt, tam in colonis, quàm in ſobole ſua ibi nata, ſecundum veram opinionem, vel alibi, vt ſicut contra colonos, non poteſt Dominus violentiam exercere, ita nec contra filios ſuos, vt ita filij remaneant in fundo, ſubaudi iiſdem cõditionibus, quibus patres eorum manere diffinitum eſt. In quarta & vltima parte dicitur quòd nullus ſcienter in ſuum agrum colonum recipiat alienũ, & ſi ignorans

rans ſuſceperit certificatus per Dominum, vel ſuũ procuratorem reſtituat cum ſuo peculio, aliàs punitur, vt dicitur in littera, & hoc dicit. Vt clarè intelligas principium huius legis, & multa tollas cõtraria. Nota quòd fit ſimilitudo inter aſcriptitium, & decurionem, aſcriptitium fugientem, & hæc eſt ſimilitudo quò ad quid, & quò ad quid diſſimilitudo. Similitudo eſt, quia nec decurio præſcribit curiam longo, vel quolibet longiſſimo tempore, nec aſcriptitius longo tempore ſcilicet triginta annorum. Sed diſſimilitudo, quia decurio nullo tempore, vt ſupra de præſcriprione triginta annor. l. præſcriptiones. Aſcriptitius præſcribit ſibi libertatem ſpatio quadraginta annorum, vt in eo. tit l. omnes. ſed alius, qui poſſidet, præſcribit aſcriptitium ſpatio triginta annorum, vt colligitur ſupra in l. quemadmodum in fi. à contrario ſenſu, & infra de fun. rei priu. l. eum qui. cum ſeruo fugitiuo habet ſimilitudinẽ aſcriptitius, quia vterque fugiendo facit furtum ſui. Sed eſt diſſimilitudo, quia ille triginta annis præſcribitur, vt quælibet res furtiua, vt inſt de vſuca.
1 §. furtiuæ, aſcriptitius, vt diximus. 40. Secundò nota quòd aſcriptitius dicitur membrũ fundi, alibi vocatur pars fundi, vt ff. de diuerſ. præſcr. l longè; alibi ſeruus fundi, vt infra de colon. tracenſ. Tertio nota quòd fugitiuus facit furtum ſui. Quarto nota quòd aliquis
2 eſt liber, quò ad quid, & quò ad quid ſeruus. Quinto nota, qui prohibetur alienare, non prohibetur teſtari inter ſuos, ſed inter extraneos ſic, vt ſupra de inceſt. nupt. l. ſi quis inceſtas, & de leg. 2. l. peto. §. frater. In ſecunda parte not. argumen. ad quæſtionem de facto,
3 quæ not. ſupra eod. litibus. Item nota differentiam inter aſcriptitium, & colonum, quia aſcriptitius ſequitur ventrem, vt ſupra eod. ne diutius. colonus patrem, vt ſupra eod. diffinimus, ſunt & aliæ, quæ hic not. Et ſic nota quòd æquiparatur colonus inquilino, ſed ſunt differentiæ, vt ſupra eod. ne diutius, item eſt differentia inter colonum, & cenſitum, & aſcriptitium, vt not. infra quib. cauſ. col. cenſ. l. 2. Aequiparatur aſcriptitius colono, ſed ſunt differentiæ, vt hic. Item collige argumen. in ſecunda parte in fin. quòd filius hominis mei eſt homo meus: quod dic, vt plenè not. in quæſtione de facto ſupra lege proxima, in fin. Item in tertia parte nota veterem conſuetudinem obſeruandam, quod dic, vt dixi ſupra de exact. tribut. l. nullum, & l. apparitores. Item nota quòd hic eſt caſus, in
4 quo colonus poteſt dominum accuſare, vt in tit. 2. l. 1. In vltima parte nota, quòd qui rem meam ſcienter occultauit, tenetur mihi ad intereſſe interuſurij medij temporis. concord. infra de colon. illiric.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Negligens interdum puniendus eſt.*

Si qui. Planum eſt, ꝙ dicitur hac lege: primò dicitur, quòd ſi aſcriptitius commiſcuit ſe liberę mulieri, ꝙ mulier manet libera, & ſoboles procreata ex tali coniugio. Secundò dicitur ꝙ è contra, ꝙ ſi liber iunxit ſe aſcriptitiæ, ꝙ filij inde nati ſunt aſcriptitij, & ſic ſequitur matrem in utroque caſu. Tertio dicitur ꝙ aſcriptitius non debet conuolare ad liberas mulieres, immo dominus in continenti ꝙ ſcit, debet pręſidem adire, vel ſi eius deſit copia, per ſe ipſum aſcriptitium caſtigare, aliàs propter ſuam negligentiam aſcriptitij iacturam patietur, & h. d. Nota ꝙ l. iſta loquitur de iure communi, quo partus ſequitur ventrem. fallit in caſibus, qui not. ſupra in l. ne diutius, in gl. Secundo nota caſum, in quo aliquis poteſt ſibi ius dicere, ſcilicet deficiente præſidis copia, quod dic, vt di-
1 xi ſupra de decurion. generali. Tertio nota negligentem puniri. quod dic, vt ſupra de off. præf. præt. ſi quis.

Rubr. de capitatione ciuium cenſib. eximenda.

SVMMARIVM.

Plebs. Ciues Romani, qui habitant intus in vrbe, non ſoluunt tributum capitationis, poteſt etiã intelligi de qualibet alia ciuitate, vt hic not. in glo.

Rubr. In quibus cauſis coloni cenſiti dominum accuſare poſſunt.

SVMMARIVM.

1 *Tractus futuri temporis quandoque ad iudicem ſpectat in probibendo.*
2 *Timens ne ab aliquo offendatur in rebus vel in perſona poteſt per iudicem poſtulare cautionem de non ſe offendendo.*

Quiſquis. Si quis habeat colonum cenſitum, ideſt cenſibus aſcriptũ, & ab eo aliquid indebitè extraxerit, hic eſt caſus, in quo colonus poterit dominũ accuſare, & aditus iudex ablata

ablata faciet reſtitui, & prohibebit, ne ſimilia in futurũ cõmittat, & h.d. Nota regulariter cenſitus, ſicut & ſeruus, contra Dominum non agit. fallit in caſu huius l. & infra l. prox. in fi. Item in ſeruo, fal-
1 lit in caſibus. ff. de iudic. l. vix. Secundò nota, ꝙ licet tractus futuri tẽporis nõ ſpectet ad iudicẽ, vt ſupra de vſuris; hic tñ iudex iudicat de futuro, prohibendo ſimilia in poſterum fieri concor. ff. ſi ſeru. vẽd.
2 l. harum, & l. egi. Item collige arg. ꝙ ſi aliquis timet ne ab aliquo offendatur ſiue in rebus ſiue in perſona, poteſt adire iudicẽ, & poſtulare, vt iudex prouideat, ne in poſterum offendatur, cogendo eũ da re cautionem de non offendendo per l. præall. Ad hoc facit ꝙ euitare debent præſides, ne homines ad arma, & rixas perueniãt, vt ff. de vſufr. æquiſſimũ, & de off. præſid. congruit, cum ſim. Item ſi timeo ne ruina domus tuæ officiat domui meæ, cauetur mihi de damno infecto; multo fortius cum timeo de perſona, cũ perſona ſit rebus omnibus præferenda, ut ſupra de ſacroſ. eccl. ſancimus. Andr.

SUMMARIUM.

1 *Dominus rerum ſuarum qui tamen alienare eas non poteſt.*
2 *Seruus an poſſit dominum accuſare, & an filiusfam. patrem. 3.*

Coloni. L. iſta habet tres partes, & ſecunda pars eſt ibi. Sed vt in cauſis &c. in prima parte ponitur regula, in ſecunda parte ponuntur duæ rationes ad eam: in tertia parte, ponuntur duæ exceptiones à regula. Eſt ergo regula, ꝙ colonus cẽſitus nõ poteſt agere cõtra Dñm, & eſt ratio prima, quia ſicut habetur liber quo ad omnes, quibus tributa ſoluere non tenetur, ita quodãmodo habetur ſeruus, quo ad dñm, cui tributa cenſitus ſoluit. Secũda ratio eſt, quia cum ipſe colonus nil poſſit alienare de ſuo peculio, præter dñi voluntatem, & ſolummodo habet poteſtatẽ acquirẽdi, non alienandi, qũo ergo contra perſonam dñi conſiſtere poterit, quod dicit nullo modo. In ſecunda par. ponuntur duæ inſtãtię. Prima qñ aliquid dñs extorſit indebitè, vt ſupra l. prox. Alia ſi colonus ſuã, uel ſuorum iniuriam proſequatur, poteſt dñm accuſare. Nota
1 iſte colonus cenſitus eſt liber, aut ſeruus, quod dic, vt hic not. Item nota caſum in gl in quibus eſt dñs rerum ſuarũ, & eas alienare non poteſt, vt dominus in iſto colono, qui in veritate eſt liber. Alius in marito, qui rem dotalem nõn alienat, & hæres rem, vel legatũ ſub conditione. Item nota, ꝙ plus poteſt ſeruus, qui poteſt contrahere in præiudicium ſui peculij, dummodo non donet, ꝗ poſſit iſte cẽſitus, qui nullo modo contrahit in præiudicium peculij ſui. Itẽ nota
2 caſus, in quibus poſſunt coloni dños accuſare, vt dixi ſupr. l. prox. Et nota ꝙ quidam colligunt hic argumentũ ꝙ ſeruus poſſit dominũ

accuſare, ſi ſuam iniuriam perſequatur, ſed contrarium eſt verum, vt ſupra qui accuſ. non poſſ. l. penult. hic autem cenſitus non erat prorſus ſeruus, vt hic not. nam cũ ſpeciale ſit in liberto, vt de atroci iniuria dominum accuſet impetrata venia, vt ff. de in ius vocan. ſed ſi hac. §. fin. In ſeruis patet, quòd contrarium obtinet ius commu-
3 ne. Nunc autem quæſtionem ſtultam repete an filiusfamilias patrem accuſet, dico quòd non, ſed officium imploratur ad inuicem vt ſupra de patr. poteſt. l. 3. & 4. licet quidam dicant contrarium per l. vlt ff de pact. quæ parum facit. Vltimò nota in glo. qui non poteſt alienare inter viuos, non poſſit in vltima voluntate, quod dic, vt not. ſupra tit. 2. l. pen.

Rubr. de colonis Paleſtinis.

SVMMARIVM.

1 *Dominus an poſſit propria auctoritate capere ſeruum fugientem.*

Cum per alias. Coloni Paleſtini, ideſt illius prouinciæ, quia nati erant in terra in qua Chriſtus eſt natus, habebant priuilegium recedendi, quando volebant à fundo, modo dicitur, ꝙ idem ſit in eis; ꝙ in alijs colonis aliarum prouinciarum, vt nec recedant à fundo, & recipientes eos puniuntur ſecundum l. ſupra de agr. & cenſ. l. ſeruos, & omnibus datur plena reuocandi poteſtas, & h. d. Nota, primo ꝙ non debet eſſe differẽtia locorum, ſed ꝙ ius eſt in vna prouincia, idem ſit in alia, vt ſupra de
1 præſcr. pro empt. l. fi. Secundo collige arg. ꝙ dominus poteſt capere ſeruum fugitiuum propria auctoritate, vt patet in fi. huius l. nec pertimeſcat pœnam &c. vt infra de metat l. deuotũ. ad idem ſupra ſi quis curial. vel cohort. l. 1. & 2. & quando lic. ſine iud. ſe vend. l. 1. & ff. de his, quæ in fraud. cred. l. ait prætor. §. ſi debitorem cum ſimil. E contra ꝙ non vt ſupra de exim. re. l. fin. & in rubro, & in nigro ne quis in ſua cauſa. Solutio, aut detinetur ab alio, & tunc cõtra illum ſuam dirigat actionem, vt ff. quòd met. cau extat & ſupra de action. & oblig. l. negantes, cum ſimil. Aut non, & tunc aut geſſit ſe pro libero, & paratus eſt ſubire iudicium liberare, & tunc idem, & remittetur ad locum unde fugit, ut ſupra de cau. ſtat. l. 1. & 3. aut nil dicit, & tũc poteſt dominus ſeruum retinere, ut ff. de acquir. poſſ. l. 3. §. ſi ſeruus, & §. quod nerua. l. 1. §. ſi ſeruum, cum ſim. & de materia iſta plenè dixi ſupra de decurion. generali.

Rubr.

Rubr. de colonis Thracenſibus.

SVMMARIVM.

1 *Tributum duplex olim ſoluebatur: & qualia erant.*
2 *Coloni quot alijs nominibus ſint dicti.*

1 Vniuerſa. Ad euidentiã nota quòd duplex ſoluebatur olim tributum,vnum pro capite,& illud vocabatur capitatio,ut ſupra de agric.& cenſ.l.immunitates,& de tali loquitur ſupra de ſuſceptor.l.modios. Aliud,quod pro fundis,& vocatur iugatio,ut in prꝫalleg.l.immunitates,& hic. Dicitur ergo hic quòd coloni Tracenſes erant immunes à capitatione,non tamen credunt,vt habeant liberam poteſtatem deſerendi fundum, ſed licet ſicut ingenui,tamen originarij iure teneantur,& quaſi ſerui terræ, in qua nati ſunt,ab ea non recedant,ſuſcipientes autem eos,puniuntur in
2 duobus libris auri,& ad reſtitutionẽ eorum cũ peculio. Nota ꝙ dicũtur coloni ſerui terrę,aliàs membra, ut ſupra de agr. & cenſ. l. pe. in princ.alias partes fundi,ut ff.de diuerſ.præſcr.l.longè. Et nota uarias pœnas, quæ imponuntur ſuſcipientibus colonos alienos, ut tangitur hic,& plenè ſupra de ſeru.fugit.l.quicunque.

Rubr. de colonis Illiricanis.

SVMMARIVM.

1 *Occultauit qui rem meam ſcienter,tenetur eius temporis ad intereſſe.*
2 *Iudicis arbitrio multa pendent.*

Colonos. Tres ſunt partes huius legis. Primo dicitur,quòd coloni Illirici,ideſt Sclauoni,non debent deſerere fundum, quia non ſunt in tributario iuris, ſed originarij, quare non deſerũt terras, ſed eis inſeruiant iure, & nomine colonorum, & ſi aufugerint,per dominum reuocantur uinculis, pęniſq; ſubdẽtur. Secundo ibi,maneatq; &c.dicitur ꝙ illi,qui receperunt alienũ, & incongruum colonum,& intelligas,ꝙ ſciebant alienum,ſecus ſi non ſciebant,quia puniuntur ad retributionem operarum,& dãni illati prædijs deſertis, & multabuntur arbitrio iudicantis, & coercebũtur corporaliter pro qualitate peccati, nec excuſabuntur præ-

textu ignorãtię, quia ignorabant cuius eſſet colonus, quia ſatis erat quantum ad criminis voluntatem, qualitatem, ꝙ ſeruum, ſeu colonum retinuit alienum. Punietur ergo in quadruplum, & damnũ, & operas medij temporis, & æſtimabitur compendium, quod medio tempore potuerit peruenire. Tertiò dicitur ꝙ idem eſt per omnia in libertis publicis, & h.d. Nota arg. ꝙ ſi quis rem meam occultauerit, eius temporis tenetur ad intereſſe, omne lucrũ, & damnũ. Concor. ſupra de agr. & cenſ. omnes, cum ſatis, in fi. Item nota ꝙ æſtimatur ad intereſſe ex lucro, vt hic, & ff de eo, ꝙ cer. loc. l. 3. in fi. Et dic vt ſupra de ſent. q̃ pro eo, ꝙ inter in fi. Tertiò nota ꝙ nõ excuſat ignorantia à delicto, & de hoc dixi ſupra de decurio. omnes,
2. & hoc intellige, vt dixi in caſu. Item nota ꝙ multa dependent ex arbitrio iudicis, interdũ, vt hic, interdũ eſt limitata vt ſupra de mod. multar. l. multarum ſeuera compendia, pœna verò ſemper eſt diffinita. l. antepen. ff. de verb. ſignif. & in l. ſi qua pœna. Item nota, ꝙ dixi ſupra de agr. & cenſ. l. omnes fugitiui.

Rubr. vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat vicos, vel ruſticanos eorum.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio facta in fraudem fiſci non valet.*
2 *Tabelliones conficientes inſtrumenta ſuper contractibus prohibitis, puniuntur.*
3 *Pauperi ac diuiti quæ diuerſa pœna debeatur.*

Si quis poſt. L. iſta tollit quandam fraudem tributorũ, aliqui ruſtici, vel poſſeſſores alicuius caſtri, vel vici, qui debent ſoluere tributa fiſco, vt fauore potentiorum, & habentium immunitates à tributis, functiones publicas eludãt, faciebant in potentioribus ſimulatas venditiones rerum ſuarum. Vnde lex iſta volens huic morbo neceſſaria occurrere medicina, dicit ſex principaliter. Primo dicitur ꝙ huiuſmodi cõtractus ruſticorũ cum potentioribus ipſo iure non valent. Secundo ibi, tabellionibus &c. puniuntur tabelliones, qui de his contractibus faciunt inſtrumẽta. Tertio ibi, iure &c. puniũtur ruſtici, & vici, & caſtra facientes dictã ſimulationem. Quarto ibi, habeant &c. puniũtur mediatores, ſiue proxenetæ horum contractuum. Quinto ibi eadem pœna &c. puniuntur nobiles, qui recipiũt in ſe alienationes prædictas. Sexto ibi, quam formam &c. dicitur à quo tempore locum habeat l. iſta, &

vult

vult imperator, ꝙ habeat locum, antequam eſſet facta per aliquod
1 tempus. Nota in ſecundo dicto non ualet alienatio facta in fraudē fiſci, ut hic, & ff. quæ in frau. cred. Lucius, arg. ſupra de iur. fiſ. l. prohibitum, & antepe. & ſic facit contra eos, qui alienant bona ſua, vt col
2 lectam euadant. Secundo nota ſecundo dicto quòd puniuntur tabelliones conficientes inſtrumenta ſuper contractibus, ſic ſupra de eunuch. l 2. & de ſacroſ. eccleſ. l. iubemus, vbi puniuntur pena exilij, uel traduntur flammis, ut ſupra de immun. nem. conced. l. vna. aliàs puniuntur filij, ut ſupra de teſtam. l. iubemus, in fi. aliàs dicitur ꝙ idem officium gerere non debet, ut ſupra de ſuſcep. & arch. l. ſi aliquem, & infra de metat. deuotū, aliàs debet ei manus amputari, ut
3 in lombarda. In quarto nota mirabile, ꝙ plus punitur pauper, quā diues. Diues in centum libris auri, pauper in omnibus bonis, regulariter cōtra, ut ſupra de iudic. properandum §. ſin autem alteutra. licet in corporali regulariter plus puniatur pauper, ꝗ̄ diues ut ff. de naufr. pedius. fallit ſupra de epiſ. & cler. l. presbyteri. Eſt ergo regula ut plus puniatur pauper in corpore, & minus in pecunia, ꝙ ex eo apparet ꝙ propter paupertatem remittitur pœna pecuniaria, ut ff. de off. præſ. illicitas. in fi. Sed hęc vltima regula fallit hic, vel poſſet dici ꝙ non fallit, quia ſi diues punitur in centum libris auri ille, qui pauper eſt, non poteſt puniri in centum libris auri, quia non habet. In ultimo dicto nota quòd lex trahitur ad præterita, quia expreſſe hoc dicit, & ut ſupra de ſacroſ. eccleſ. l. pen. & fi. regulariter contra ut ſupra de legib. l. pen. in fin.

Si cuiuslibet. Multi non habent legem iſtam, immo, & ipſe gloſſator eam non legit, quia forte nō debet eſſe, cum ſit impertinens, & dicitur quòd tributarijs ancillis natus, uel è contra, ſequitur uentrem.

Rubr. de Ruſticani ad nullum obſeq. deuocentur.

SVMMARIVM.

1 *Coloni habent immunitatem cuiuslibet muneris, non tamen capitationis remiſſiue.*

Ne quis. Ruſticani, ideſt coloni aſcriptitij ſunt immunes à quolibet munere ordinario, & extraordinario, capitationem, ideſt tributum pro capite ſoluere debēt, ſi ſunt extra mu-
1 ros ciuitatis, & hoc dicit. Nota coloni habent immunitatem cuiuſlibet muneris, non tamen capitationis, & ita facit ad quæſtionem not ſupra de muner. patrim. l. 3. dic ut ibi.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Delinquens & conſentiens pari pœna puniuntur.*

Si qui. Punitur pœna exilij officialis prꝗſidis, qui ruſticano inuito, munus iniunxit, vel ſeruos ruſticani, vel bouem in proprios uſus conuertit, nomine alicuius ſeruitij publici. Eodem punitur ruſticanus, qui ſponte munus iniunctum ſubijt, & hoc dicit.
1 Nota quòd delinquens, & conſentiens pari pœna puniuntur, vt ſupra de emption. ſi quenquam in ſi. Item nota caſum, in quo quis poteſt facere de ſuo, quod vult. Item quòd non poteſt quis recipere à uolente, ſic infra de metat. deuotum, & de ſalgamo. l. una.

Rubr. Non licere habitoribus Metrocomiæ loca ſua ad extraneum transferre.

SVMMARIVM.

1 *Metroici qui dicebantur.*

1 In illis. Metroici dicuntur, qui de mandato Principis de propria ciuitate transferuntur in aliam, & quare ſic uocentur, dixi ſupra de iur. fiſc. l. certa, iſti metroici ſi uelint uendere poſſeſſiones ſuas eiſdem de mandato Principis aſſignatas, nō poſſunt uendere, niſi metroicis, non extraneis. Si ergo uendant extraneis, non valet uenditio emptori precio reſtituto, & ſic non ualet contractus initus contra legem, vt dixi ſupra tit. 2. l. 1. in ptin.

Rub. vt nullus ex uicarÿs pro alienis uicariorum debitis teneantur.

Graue. Vicarij, ſiue vicanij dicũtur ruſtici, & dicitur hic, quòd vnus pro debito alterius non exigitur, quia hoc eſt, & graue legibus, & naturali contrarium æquitati, ut alij pro debitis alterius affligantur, concor. per tot. ſupra ne vx. pro mar. & ne pater pro fil. facit ſupra de fabric. nullus cum ſimil. & nota. quòd argumẽtatur ex rudi æquitate laicorum.

Rubr.

Rubr. de cenſibus, & cenſitoribus. & peræquatoribus, & inſpectoribus.

SVMMARIVM.

1 *Aeſtimationes in collectis fiunt iniquæ in Apulia.*

Quoniam. Ad euidentiam, nota quòd tributa ſoluuntur ſecundum extimationem prædiorum, ut meliora plus ſoluant, ut patet in l. forma. ff. de cẽſib. tabularij, qui in ciuitatibus cum ſuſceptoribus mittuntur, uolentes placere potentioribus, ſubtrahunt de extimatione prædiorum potentium, & augent extimationem inferiorum hominum. Dicit imperator, quòd non obſtante tali colluſione ille inferior ſoluat ſecundum ueram exti-
1 mationem, ſecundum quam fuit profeſſus. Nota ꝙ hæc l. multum regnat in Apulia, ubi fiunt extimationes pro collectis, ubi tantum extimatur aſinus ducenrarij, quantum alicuius nobilis domus precioſa, tales tabelliones debent puniri, ut ſupra de ſuſceptor. l. ſi aliquid, & dixi ſupra ut nemo ad ſuum patroc.

Quiſquis. Ad euidentiam nota. Si fundus meus tributarius caſmat eperijt, releuari debeo à tributis, ut ff. de cẽſib. l. forma. §. 1. ad hoc, quòd ego releuarer ſuccidi uites, & ramos ferentes fructus, & ita fui inuẽtor callidæ paupertatis, dicitur, quòd non releuor, ſed ſum puniendus. Ille autem releuatur, qui dũ pro copia fundi non procurauit ipſe ſterilitatem, ſed eo inuito ſuus fundus ad ſterilitatem peruenit. Nota contra illos, qui mentiuntur paupertatem. Illis enim dici poteſt, quòd tu mentiris callide paupertatem.

SVMMARIVM.

1 *Peræquator qui dicebatur.*
2 *Factum in meum præiudicium me uel procuratore meo abſente tenet propter meũ dolum.*

1 Si peræquator. Ad euidentiam nota quòd peræquator dicitur, qui tributa ſecundum æſtimationem peræquat, ut patet in l. forma; dicitur ergo hic quòd dum ego ſcirem.

ſcirem peræquatorem uenturum ad æſtimandum prædium meū, ad hoc ut minus æſtimaretur, quàm ualeret, remoui ſeruum aſcriptitium, quem ibi habebam, ſi peræquator etiam me abſente æſtimauit prædium illud ultra debitum modum, cogor per illam æſtimationem ſoluere, & hoc dicit. Nota caſum, in quo cogor agnoſcere grauamen immoderatæ æſtimationis propter dolum meū,
2 alias contra, ut ſupra eo l. 1. & infra eo. qui grauatos. Item nota caſum, vbi tenet, quod factum eſt in meum præiudicium me, uel procuratore meo abſente, & hoc propter dolum meum, & hoc quia dolus contumaciæ, comparatur, vt videtur velle hęc littera, quę pro abſentia habetur, ut ff. de minor. in cauſæ §. cauſa. Itē quòd perę quator cum vult æſtimare prædium, debet ire ad locum, & nō per aſpectionem oculorū decernere ueritatē, coneor. ff. fi. reg. ſi irruptione.

Omne territorium. Per territorium cuiuſdam ciuitatis ſoluebātur tributa pro prædijs ibi ſitis, prædia mea effecta fuerunt ſterilia, & ita eſt remittendum tributum, vt dixi ſupra eo. l. 2. Si alia prędia territorij illius ſunt effecta meliora, quod detrahitur de tributis pro meis ſterilibus, & ſic conuenit, ut territorium ſoluat tantum, quantum ſoluere conſueuit. Et facit ad hūc caſum in auth. de collator. §. & pro ijs, uel dic ſecundo caſum, ut nō ſaluat alius pro alio, uerbi gratia habeo multa pradia tributaria, aliqua ſunt effecta ſterilia, quòd remittitur pro ſterilibus, additur fertilibus, & ita tantum ſoluam, quantum ante ſoluere conſueui. Et ſic not. quòd compenſatur hic ſterilitas unius fundi, cum ſterilitate alterius, ut hic, & infra prox. qui per potētiam & l. hac diffinitione, ſicut & alibi fertilitas unius anni cum ſterilitate alterius, ut ff. locati, & cond. l. qui in uno, & ſeruitus aquæ cū pinguedine, ut ff. de aqu. plu. arc. l. 1. §. ſi autem.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio non currit ei, qui agere non potuit, uel ſi currit reſtituitur.*

Qui grauatos. Tria dicutur hac l. Primo quòd ille, qui ſe dicit grauatū a perę quatore, & amplius debito æſtimata prædia ſua, & alterius prædia alienata, quòd habeat licentiam conquerendi de illo peræquatore. Secundo dicitur quòd habeat licentiam accuſandi peræquatorem infra annum, & ſi probauerit ſe grauatum, & alium releuatum, grauamen ſibi impoſitum, remouebitur, & imponetur ei, qui eſt releuatus fraudulēter, poſt bonum autem non audietur. Tertio nota quòd ſicut in minori-

in minoribus non priuilegiatis non currit hoc tempus, ita maiori abſenti cauſa rei publicæ currere incipiat, poſtquam redit de abſentia, & hoc dicit. Nota præſcriptionem unius anni. Secundo nota
1 ꝙ non currit præſcriptio ei, qui agere non potuit, uel ſi currit, reſtituitur, de pęna autem male extimantis notatur in l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Collectores plus exigentes puniendi ſunt.*

Peræquatores. Peræquator, qui malè æſtimauit, punitur in quadruplum, item iniuſta à prouincia-
1 libus, exactio ſimiliter punitur in quadruplum, & hoc dicit. Nota contra collectores plus exigentes, & dic ut ſupra de exactor. l. vna. quæ eſt contra in aliquo.

SVMMARIVM.

1 *Cauſam qui habet a fiſco, non tenetur pro tributis præteritis.*
2 *Fit ſine mora, quod fit infra tempus quod datur iudicatis.*
3 *Præſcriptio hypotheca ſex menſium habetur.*

Apud eum. Poſſeſſiones deſertas ab aliis peræquator mihi aſſignauit ſub certo tributo, dicitur hic, ꝙ ego habeo illam poſſeſſionem firmam, & non teneor præterita tributa ſoluere, ſed futura tantum. Secundo ibi, ſi quis uerò &c. dicitur ꝙ ſi aliquis dicit illas poſſeſſiones eſſe ſuas, uel ſibi obligatas, debet hoc probare ſine mora. & ſi probabit de iure ſuo, reſtituetur ei poſſeſſio, mihi circa meliorandum eam, factis reſtitutis expenſis. Tertio ibi, uerum ne &c. determinat uerbum ſine mora ſupra poſitum, hoc eſt, infra ſpatium ſex menſium, vltra autem, uel poſt nō au-
1 dietur, & hoc dicit. Nota ꝙ qui habet cauſam a fiſco, non tenetur pro tributis præteritis, ut hic, & infra. de fun. rei priu. l. 2. in fin. & infra tit. 1. quicunque, in ſecundo dicto, & in l. locorum in fin. ſecus ſi habeat à priuato, ut ff. de public. imperatores, cum ſimil. uel illud quando ſponte, hoc quando coacte, ut not. in tit. 1. hac diffinitione
2 in gl. Secundo nota ꝙ fit ſine mora quod fit infra ſex menſes, & ſic quod fit infra tempus. quod datur iudicatis, ut ff. de iudic. l. ſi debito-
3 ri. Tertio nota ꝙ præſcribitur hypothecæ præſcriptione ſex menſiū & ſic habes hic præſcriptionem ſemeſtrem, vel annalem, ut ſupra co. qui ſe grauatos, & dicā infra qui milit. nō poſſ. ſuper ſeruis in fi.

Rubr.

Rubr. de omni agro deſerto, & quando ſteriles fertilibus imponuntur.

Cum diuus. Imperator Aurelianus pater Imperatoris Cõſtantini, qui fecit l. iſtã, ſtatuit, vt prædia deſerta, ex quibus conſueuit ſolui tributum, deberent aſſignari decurionibus alicuius ciuitatis, & quatriennij immunitate conceſſa, mandat hic Conſtantinus, quòd ſi alij reperiantur ditiores, quã decuriones, ut illa prædia ditioribus aſſignentur cum prędicta immunitate. Et ſic nota quòd ditiores pauperibus præferuntur, de quo dixi ſupra de decurion. l. ad ſubeunda.

SVMMARIVM.

1 *Cautio idonea eſt fundorum fertilium obligatio.*

Si quis. Poſſidebam prædia tributaria, vel emphyteoticaria ſterilia, & fertilia, quibus omnibus prædijs commixtis eram ſoluendo fiſco. Alienaui fertilia, de ſterilibus non poſſum ſoluere tributa, quia quaſi nerui uirium uidentur eſſe ſuccisi alienantis fertilibus. Dicitur quòd ille emptor cogetur ſubſtinere onera, ideſt ſoluere tributa omnium prædiorum, & fertilium, & ſterilium remanentium penes uenditorem, & hoc dicit. Nota fertiles poſſeſſiones, quas recepit cum diſpendio rei publicæ, non reliquat.
1 Nota quòd cautio idonea eſt fundorum fertilium obligatio. Item nota quòd fundi fertiles dicuntur nerui fundorum ſterilium &c.

SVMMARIVM.

1 *Cautio idonea eſt cautio cum fideiuſſoribus, uel pignoribus.*
2 *Cauere qui promiſit ad ſenſum ſapientis, quo modo intelligatur.*
3 *Sapiens quis eſſe intelligatur.*

Quicunque. Illi de quibus dixi in prin. l. quibus aſſignantur prędia deſerta, debent cauere idonee, ideſt cum fideiuſſoribus, uel obligatione rerum ſuarum, quas recepit
1 cum diſpendio rei publicæ nõ relinquat. Nota quòd cautio idonea eſt cautio cum fideiuſſoribus, uel pignoribus, ut ff. mand. l. antepe. §. fi. Qui ergo promittit idoneè cauere, debet ſatis dare cum fideiuſſoribus,

2 ſoribus,vel pignoribus. Sed quid ſi aliquis promiſit cauere ad ſenſum ſapientis ſui. Reſpon. verbum cautionis eſt uerbum generale, & continet etiam nudam cautionem, vt ſupra de uerbo. ſignific. ſancimus,& etiam ſatiſdationem,ut ſupra de procurator.l.1. Ergo ſapiens meus debet attendere factum, ſuper quo eſt cauendum, ſi factum meum eſt tale,in quo non darentur fideiuſſores, de ſui natura,ut in uenditione,cum non imminet quæſtio in limine contractus,tunc erit cauendum verbis tantum. Si verò de ſui natura,factū exigit ſatiſdationem, & apparet euictio in limine contractus, ut ſupra de euiction.ſi poſt perfectam,& ff.de contrah.empt.l.pacta conuenta de per.& com.rei uend.l.fin. verbum enim cautionis,vt dixi, cum ſit generale,ad utrunque recte accommodabitur,ergo cauebi
3 tur ſecundum quòd ſapiens dicet. Et ſapiens hic dicitur, qui nec fallere vult,nec falli poteſt,ut ſupra de ponder. & auri illat.l.vltim. & ita inſpiciemus quod dicere debuit,non quod dixit,ut ff.de offic. præſ.l. & licet.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditatem qui recuſat,amittit etiam donata inter uiuos.*

Hæredes. Titius poſſidebat prædia utilia,& inutilia tributaria,deceſſit,me inſtituto herede,aut donauerat aliqua inter uiuos,ſicut cogebatur agnoſcere omnia onera tributorū ſterilium,& non ſterilium, ita & ego hæres, aliàs debeo renunciare,& hæreditati,& omnibus alijs mihi donatis per eum, & hoc dicit. Nota quòd aut totum habebit,aut totum amittet,& ſic dic cō
1 tra inſtantiam ut ſupra de agr. & cenſ.l.1. Nota ꝙ qui recuſat hæreditatem,amittit etiam donata inter vivos,quod alibi nō reperitur. Andr. Eſt ratio, ex quo non ſeruat fidem defuncto, ſibi non eſt ſeruanda,in auth.de hæred. & falc.§. ſi quis uerò non implens,& quia non debet quis lucrum ſentire ex illa re,in qua fidem fefellit. ff. de leg.com.l.fi.1.reſpon.de indiem adict.l.imperator.

S V M M A R I V M.

1 *Qui comedit pingue,debet comedere & maerum.*

Qui utilia. Ego deſerui prædia mea tributaria propter ſterilitatem, Titius poſſidebat prædia utilia, aſſignata ſunt ſibi per peræquatorem illa prædia deſerta, vt ſoluat tributa ſterilium,facta compenſatione cum fertilibus. Si non vult Titius illa prædia deſerta ſuſcipere, tenetur utilibus cedere quæ ſimul cū

deſertis

Digitized by Google

deſertis curialibus aſſignentur, nec audiendus eſt Titius, ſi uelit fertilia tenere, cum deſerta eſſent municipes, ideſt curiales grauatura, 2
1 & hoc dicit. Nota hic vulgare prouerbium qui comedit pingue, debet comedere & macrum. Item nota, compenſatur fertile prædium cum ſterile, de quo dixi ſupra tit. 1. l. omne territorium.

Quiſquis. Fundum tributarium propter ſterilitatem, deſeruit poſſidere curialis, uel alius. Si eſt aliquis conductor prædij fundi rei dominicæ, vel templorum, qui poſſidet fundum fertilem, ſibi iungatur inutilior; quòd ſi ille nolit inueniẽdus erit alius poſſeſſor, qui ſuper prędia tributaria, & fertilia poſſidebat ſi nec alius inueniatur aſſignandus eſt fundus primo poſſeſſori, qui ipſum deſeruit, ſubaudi triennij immunitate conceſſa, vt eod. titul. l. 1. Et ſubaudi, quòd ſi peræquator vellet, poſſet auferre prædium fertile poſſeſſori, qui nolit ſterile poſſidere, & vtrunque tertio aſſignare, vt ſupra l. prox. in fin.

SVMMARIVM.

1 *Diligentia ſua cuilibet debet prodeſſe, non obeſſe.*
2 *Qui poſſidet a fiſco, non ſoluit præterita tributa.*

Quicunque Sunt principaliter, quinque dicta huius l. Primo dicit quòd ſi aliquis, cum aſſignatũ fuit prædium patrimoniale deſertum ſterile, ſua cultura, & diligentia fecit id fertile, perpetuo ipſe, & ſui hæredes poſſidebunt ipſum ſoluat ſolummodo præſtationẽ tributi impoſiti, proinde ergo habebit illud, ac ſi eſſet domeſticum, & ex patris ſucceſſione quæſitũ vt nec per reſcriptum Principis auferatur. Secundo ibi, cæterũ &c. dicitur quòd ille, cui fuerunt deſerta prædia aſſignata, quia fertilia poſſidebat, debet ſoluere tantum tributa præſentis, & futuri nõ prę teriti. Tertio ibi, illos &c. dicitur quòd ſi aliquis poſſidet prædia emphyteoticaria, vel tributaria mediocriter partim ſterilia, & partim fertilia, & ea deſerta aſſignet, quòd pro deſertis habebit immunitatem tributorum per biennium, & ſic non ſoluet pro deſertis debitum canonem, niſi biennio tranſacto. Quarto ibi, nemo &c. dicitur quòd cuidam hoſpitali diachatociæ uice conceſſum eſt tale priuilegium, ut licet poſſideat prædia fertilia, non cogatur deſerta ſuſcipere, nemo ad exemplum illius hoſpitalis credat ſe ſubmoueri ab illo onere, quin poſſidens fertilia non cogatur accipere deſerta. Quinto ibi, illud &c. dicitur quòd aliqua prædia quæ ſunt deſerta peræquator debet procurare aſſignare ea illis ciuibus habentibus

tibus poſſeſſiones fertiles. Si modò ſunt aliqui vicini, qui habeant fertiles poſſeſſiones, quia omnes eodem vitio laborant, tunc inueniat peræquator fertiles, ſcilicet poſſeſſiones in proximiori loco, quàm poteſt, & poſſeſſoribus earum aſſignet prædia deſerta, & hoc vult dicere illa littera, ſed in quantum fieri valet, ideſt, poteſt, pro interiecto ſpacio ſibimet adhærentes, quaſi proximiores, quã poteſt, & hoc ſcientibus omnibus, quod omnibus eſt profuturum.
1 & hoc dicit. Nota in primo dicto quòd diligentia ſua cuilibet debet prodeſſe, concord. ſupra de alluu. & palud. l. fin. Secundo nota quòd non proſunt omnibus reſcripta Principis, de hoc dixi ſupra de agr & cenſ. l originarios. In ſecundo dicto nota quòd qui poſſidet à fiſco, non ſoluit præterita tributa, de hoc dixi ſupra tit. 1. l. fin.
2 In tertio dicto videtur obſtare ſupra eod. l. 1. vbi datur immunitas triennij, hic biennij: ſed illud in fiſcali prædio loquitur, hic in patrimoniali. In quarto dicto nota quòd cum conceditur alicui aliquid in priuilegium, non trahitur ad conſequentiã, vt ſupra de legib. l. 2. In quinto nota quòd omnes tangit &c. vt ſupra de author. præſt. l. vlt. Item collige in fi. arg. ꝙ cum ſit exequutio ſententię, debet fieri in prædijs vicinioribus. Item collige arg. ex fi. huius l. ad illud, quod dicitur. ff. de tutor. & curator. dat. ab his. diuus, cum ſimil.

SUMMARIUM.

1 *Prædia deſerta interdum aſſignantur, interdum occupantur.*

Qui agros. Quicunque vult colere prædia deſerta publica vtilitate, poteſt hoc facere, ſua authoritate, ſine aliqua conceſſione, ſiue ſint illa prædia vicina, ſiue remota; ſed ſi deſertor velit illa prędia ad ſuum dominium vendicare, poteſt infra biennium, reſtitutis expenſis emptori; poſt biennium non auditur. Nota præſcriptionem biennij, alibi dicitur de ſex menſibus ſupra tit. 1. l. fi. Sed ibi habuit à peræquatore cauſam, hic ſua autho-
1 ritate accepit, vt hic notatur. Item nota ꝙ prædia deſerta interdum aſſignantur, interdum occupantur. Aſſignantur autem à peræquatore ſupra tit. 1. l. fi. aut à Principe, vt infra eo. l. fi.

SUMMARIUM.

1 *Conceſſione facta ab Imperatore, & tranſacto dominio eius rei, poteſt à principe conditio apponi, contra in priuatis.*

Qui fundos. Prædia patrimonialia occupantur, vt hic, prædia deſerta mea ob culturam feci fertilia, & ita poſſideo fundos fertiles, iure priuato, ideſt tanquam proprios, & paternos, ſaluo canone, quia debeo ſoluere tributum pro eis, vt colligitur iſta expoſitio ſupra eo. quicunque in princ. Si ergo poſſideo fundos fertiles, quos iam meos feci, & aſſignantur mihi deſerta, datur mihi talis electio: quia aut accipiam deſerta, & poſſi-
1 deo vtraque: aut ſi nolo deſerta, carebo fertilibus. Nota dignum ꝙ facta conceſſione ab Imperatore, & tranſacto dominio rei conceſſæ, poteſt à principe conditio apponi, vel vt lex, cuius defectu, perfecta conceſſio reuocatur, & ſic facit l. iſta pro conſtitutione Frederici, facta in curia Capuana, vt non contineat aliquid contra ius, licet regulariter, cum fiunt donationes à priuatis, non poſſit eis perfectis apponi cōditio, vt ſupra de act. & oblig. l. ſicut, & de cond. ob cauſam. l. ſi repetēdi. Item aliàs regulariter acquiſitum dominium per reſcriptum, non reuocatur, vt ſupra eo. l. quicunque dixi.

Qui per potentiam. Aliquis, cui fiſcus ſucceſſit, dereliquit fundos ſteriles, & fertiles, & fœcundos, quidam per potentiam accepit fertiles, & reliquit ſteriles, dicitur, ꝙ ex eadem ſubſtantia cogitur recipere infœcūdus.

SUMMARIUM.

1 *Citatio facta per edicta eſt potior quam per vocem præconis.*
2 *Contumacia facit interdum aliquem haberi pro confeſſo: aliquando non.*

Locorum. Cum deſerta prædia nouis poſſeſſoribus adiudicantur deſertores, citantur edictis: qui ſi ueniant infra ſex menſes, deſerta recipiāt. Secundo ibi ſi uerò: dicitur quòd ſi perſeuerant deſertores in contumacia, vel abſentia, & ita ipſa abſentia confitetur eos carere iure prædijs deſertis, ꝙ poſt non audientur, ſed nouo poſſeſſori ſoluente tributa in perpetuum poſſidebit, deſertoris nulla competitione, ideſt petitione, ſiue querela admiſſa. Tertio ibi; Quibus &c. dicitur quòd nouus poſſeſſor debet ſoluere tributa futura, & non præterita. concor. ad hoc vltimū
1 ſupra tit. 1 l. fin. & ibi dixi. Nota quòd fit citatio per edicta, & melius quàm per vocem præconis, quæ paucis innoteſcit, vt in auth. qui ſemel, licet & illa fiat, vt in auth. qua in prouincia, & illam citationem per edicta faciunt magni magiſtratus, vt in authen. qui ſemel, pedanei, & delegati requirunt per exequutores, & hoc magis
2 hodie in omnibus eſt in vſu, vt ſupra de iudic. Sancimus. Secundo nota

nota contumacia facit haberi aliquem pro confeſſo, vt in hoc caſu. ſic, & ff. de ſuſpect. tutor. l. impuberibus. §. 1. & in auth. de exhib. reis. §. ſi uerò, regulariter contra. ff. de cuſtod. reor. l. diuus, & de requir. reis. l. 1. nec mirũ, quia poſt litem conteſtatam propter ſolam contumaciam, perdit quis cauſam principalem, niſi de cauſa liqueret, vt ff. de re iudic. contumacia, quæ ſic intelligitur, & in l. properandum, fallit ergo in tribus caſibus ſupradictis. Item in quarto caſu, vt ſupra de aſſert. toll. l. 1. in fi. & ff. de re milit. qui cum vno. §. poſt deſertionem, & ſi velit quis poſt de calumnia iurare, vt ſupra de iuramen. calumn. l. 2. §. penult. Ex quibus apparet ſolutio illius quæſtionis, quòd ſi citatus ad iurandum de calumnia non ueniat, & ſit contumax, non propterea litem perdit principalem, niſi quando præſens non vult de calumnia iurare, ut dixi. Nec obſtat his. ff. de iur. fiſ. ſenatus. §. ſenatus, vbi videtur quòd contumax pro confeſſo habeatur; quia intelligitur, quãdo contractũ erat hæremocidium, & liquebat de cauſa, vt ibi not. in glo. In vltimo dicto nota, quod dixi ſupra eo. l. quicunque in ſecundo dicto.

Hac diffinitione. Titius deſerit prædium ſuum, & ſic ceſſat in ſolutione tributi, licet poſſit mihi habenti fertile prædium inuito deſertum prędium aſſignari vt ſupra eo. l. qui fundos, non tamen priuſquam mihi aſſignetur, teneor ſoluere tributum, quod Titius tenetur ſoluere; immo ipſe eſt exigendus, neque debet aliud pro alio exigi, nec vllis præſtigijs, ideſt fallacijs, debet tributorum exactio mutilari; ideſt corrumpi, ſiue retardari. Nota quòd vnus pro alio ſoluere non tenetur, & ſic vnus alterius onera non portabit, vt infra eo. iubemus, & ſupra vt nullus ex vicar. l. 1.

Omnium. Tributarij ceſſantes in ſolutione tributorum; ſi requiſiti non ſoluunt, eis auferuntur prædia, & ita prædiorum dominium commutatur.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſioni apud acta celebratæ nemo poteſt contrauenire.*

Rura. Prædia curialium, ego cępi poſſidere, & ſoluere tributa, dum eſſet de his controuerſia, curiales confeſſi fuerunt coram actis prædia eſſe mea, dicitur quòd à modo à me prædia nõ poterunt reuocari per eos, ſed apud me remanebũt perpetuò cum
1 onere tributorum. Nota quòd confeſſioni apud acta celebratæ ne-

mo poteſt contrauenire, vt ſupra de agr. & cenſ. cum ſcimus. §. 1. & ſupra de liber. cauſ. l. cum præcum, argu. contra eod. tit. l. interrogatam. Si uerò non fuiſſent confeſſi, poſſent auocare ab occupante infra biennium ut ſupra eo. l. qui agros, dic, ut ibi.

Si quis. Ad euidentiam vide, quæ prædia teneantur obnoxia nauiculariæ functioni, ut ſupra de præd. nauicul. per totum. Si mihi poſſidenti prædia fertilia adiiciantur prædia deſerta, quæ erant, & tributis, & nauiculariæ functioni obnoxia: dicitur quòd ex illis prædijs deſertis, quæ hic portiuncula vocantur, quia erant diminuta, debeo ſoluere nauiculariam functionem, & ad hoc, vt melius functioni nauiculariæ ſatisfiat, releuor à tributis, & hoc dicit. Nota quòd qui in vno grauatur &c. vt ff. de iureiur. l. eum qui, in princ.

Iubemus. Duobus modis intellige. Primo quòd curialis vnius ciuitatis, ſiue terræ non cogitur accipere prædia omnia deſerta alterius ciuitatis, ſed ſuæ tantum; & pro illis, qui poſſidebant, ſoluant tributa, & hoc dicit. Et ſecundum hoc ponitur territoriū pro terra, ſiue ciuitate, aliàs ponitur magis propriè. ff. de verb. ſign. l. ſi pupillus. §. territorium. Vel dic ſecundò, ꝙ territorium ponitur propriè, & contineat. l. iſta aliquid ſpeciale in perſonam decurionum, vt ſit ſenſus; Quòd licet alij non curiales interdum non teneantur accipere prędia deſerta extra ſuum territoriū, vt ponitur ſupra eo. quicunque, in fi. curiales non tenētur accipere, niſi vicinas, & pro illis, quæ poſſidēt, ſoluent tributa, & h. d.

SVMMARIVM.

1 *Decipi quis non debet legis authoritate, nec principis.*
2 *Conditio quæ fuit initio appoſita contractui, non poteſt ex pœnitentia mutari.*

Si quis authoritate. Si prædia deſerta fuerunt alicui aſſignata Principis mādato cum certo tributo: & ille poſſeſſor cum magno labore prædia illa fecit fertilia, non debet augumentari primum tributum, quod authoritas principalis impoſuit, ne uideatur principis authoritate deceptus, quia fortè ſi à principio præſciuiſſet tributum augmentari, non accipiet illa prædia; & hoc dicit. Nota inopinatum onus, ne-
1 mini imponendum. Item nota quòd ſicut non debet quis decipi legis authoritate, ut ſupra de his, qui ven. ætat. l. 1. ita nec Principis, qui eſt lex, ut in auth. de conſulibus. & uigor iuſtitiæ, ut ſupra de iur. fiſc. l. prohibitum, in fin. Item nota, quòd diligentia ſua nemini debet

2 ni debet eſſe damnoſa, ut ſupra de alluu. & Palud. l. fin. Item nota, quòd non poteſt ex pœnitentia illa immutari conditio, quæ fuit appoſita in initio contractus, niſi in caſu; de hoc dixi ſupra eodem, qui fundos.

Rub. de fundis limitrophis, & terris, & paludibus, & paſcuis limitaneis &c.

SUMMARIUM.

1 *Reſcripta non valent per potentiam impetrata.*

Tiberianus. Quidam Præfectus Tyberianus nomine ſtatuit quaſdam poſſeſſiones, ex quibus deferantur frumenta militibus ad limitum Imperij cuſtodiam deputatis, quam ordinationem Imperator confirmat per l. iſtam, & vult nullum valere reſcriptum contra legem iſtam, uel furtiue, uel per potentiam impetratum.
1 Nota non ualere reſcripta per potentiam impetrata. Et ſic facit contra eos, qui habent magnum locum in curia, ut non ualeant reſcripta Principis, ut ſupra de pet. bonor. ſubl. lege prima.

SUMMARIUM.

1 *Punitur interdum qui facit contra antiquitatem.*
2 *Cuſtodia limitum ac caſtrorum quibus ſit committenda, remiſſiue.*

Quicunque. Priuatus, vel miles quicunque non caſtellanus inuentus fuerit poſſidere caſtrum, ſiue caſtellum cum territorio ſuo ad caſtellanorum cuſtodiam deputatum, niſi reſtituat illud, capite punietur, quia illi tantum debent loca hæc cuſtodire, de quibus ordinauit antiquitas, & hoc dicit.
1 Nota quòd punitur, qui facit contra antiquitatem, vt & ſupra lege
2 proxima in fi. Item nota in glo. quibus ſit committenda limitum cuſtodia, & caſtrorum.

SUMMARIUM.

1 *Præſcriptio in quibus caſibus non currit, remiſſiue.*

Digitized by Google

Agros. Primo dicitur, ꝙ ſi milites ad limitum cuſtodiam deputati poſſideant agros eis aſſignatos, ꝙ non teneātur pro eis agris aliquam pecuniam ſoluere, vel agnoſcere functionē. Secundo quòd poſſint dicti milites à poſſeſſoribus eos vendicare, nullius præſcriptionis exceptione obſtante. Tertio contrafacientes puniuntur pœna exilij. Quarto dicitur, qui emit tales agros, ſequuta emptione habeat recurſus ad vendicationem, & hoc dicit. Nota caſum, in quo non currit præſcriptio, & ſupra de præſcript.xxx.annor.l. præſcriptione. ſunt & alij multi caſus, qui not. hic in glo.ordin.

Rubr. de paſcuis publicis, vel priuatis.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus noui vt imponi non poßunt, ita nec veteres augeri.*

Cum nulla. Conduxi paſcuum ſolum publicum à decurionibus, in quo paſcuo debeāt ex paſcuo paſci animalia principis, vel militum, mòdo volo ordini decurionum augmentare penſionem, vt animalia prædicta à dictis paſcuis arceantur, quod fieri prohibet Imperator, & mandat antiquam penſionē nō augeri. Nota pro antiquitate ſeruāda vt ſupra tit.j.l.1. & 2.
1 Itē nota quòd ſicut noui cenſus non poſſunt imponi vt ſupra noua vectig.l. vna, & extra de cenſib. prohibemus, ita nec veteres augeri, vt in cap. præallegato.

SVMMARIVM.

1 *Nobiles qui eligunt paſcua pro animalibus ſuis debent eligere locum, qui non ſit viciniis damnoſus.*

Inſignis. Mandat Imperator magiſtro militū prouideat ne paſcua, vel publica prata à militum animalibus deuaſtentur, qui contrafecerit vna cum magiſtro militum punietur in xij.libris auri. Secundo dicitur, ꝙ eadem pœna imponitur deuaſtantibus prata priuatorum. Tertio in fine dicitur, ꝙ curiales debent ſtatuere locum, in quo ſine prouincialiū læſione animalibus militum in paſcuo conſulatur. Nota ꝙ eadem pœna imponitur
1 in prato Principis, & priuati. Nota quòd nobiles, qui eligunt paſcua pro animalibus ſuis, debent eligere locum, qui nō ſit damnoſus

ſtis vicinis. Item nota quòd in duobus conſulitur animalibus militum, & Principis. Primo vt hic in fin. quia prouideri debet de paſcuo. Secundo vt ſupra l. prox. quia in eorum detrimentum, cenſus non debet augeri. Item nota ꝙ hæc lex non loquitur de prato, vnde prouenit fructus, vel vina, vel ſunt ibi vites, & ab eis animalia arceantur, ſed in l. ſuper. de infructuoſis pratis, & ideo animalia militum non arcentur.

Prata. Maiore exageratione repetit, quod dicitur in lege proxima. ſuper. in princ. mandat enim Imperator præfecto prætorio, vt non permittat prata tam priuatorum, quàm militum occaſione militarium animalium deuaſtari, quia iniquum eſt, poſſeſſiones, vel colonos pratorum gratia, ideſt occaſione qualibet vexari, quod eſt notabile.

Rubr. de fundis patrimon. & ſaltuenſibus, &c.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta fundi fiſcalis an poſſit vendere, ſicut & donare, irrequiſito fiſco.*
2 *Emphyteuta priuati fundi an poſſit donare domino irrequiſito.*

Si quis. Habebam fundum ad emphyteuſim à fiſco, donaui ipſum, & tradidi Titio ſine auctoritate iudicis, & ſubaudi, nõ requiſito fiſco, valet iſta donatio ſaluo iure fiſci, ideſt quia Titius quolibet anno tenetur ſoluere annuum canonem fiſco, & hoc dicit. Super hoc verbo legis quæro duo. Primo an iſte em-
1 phyteuta fundi fiſcalis poſſit vendere, ſicut, & donare, irrequiſito fiſco, quidam vt in glo. quòd ſic, quia ſi poteſt donare, ergo & vendere: nam cui quod plus eſt, licet ergo ꝙ minus, vt dicit regula iuris, cui ius eſt, licet emphyteuta priuati non poſſit vendere domino irrequiſito, vt ſupra de iur. emphyt. l. fi. ſed id nõ credo, vt ideo quia poteſt hic emphyteuta donare, poſſit, & vendere, quia multoties fallit, vt hic & ſupra de præd. curial. l. fi. & ex ratione, quam infra ſubijciam patebit, quare poteſt donare, & non vẽdere. Secundo que-
2 ro an emphyteuta priuati poſſit donare domino irrequiſito, quòd non, quia lex, quæ prohibet vendere, facit mentionem de alienatione, ergo, & de donatione, vt ſupra de iur. emphyt. l. fin. in princ. Item quia in eadem ratione uidetur in utroq; caſu, ergo idem ius, vt ff. de verbor. obligat. Titia, in fin. cum ſimil. Tu dic è contra, ſcilicet, vt emphyteuta priuati poſſit donare, licet non vendere argu.

ſupra de præd.cur.l.fi.& per l.iſtam patebit,& per rationem, quam infra ſubijciam, & ſic idem ius eſt in emphyteuta priuati,& fiſci. & lex iſta multi ignorantes credunt, nil continet ſpeciale, quæro ergo, quæ eſt ratio in vtroque, quòd poteſt donare emphyteuta, irrequiſito domino, vt hic, & non vendere,vt dict. l. fi. ratio eſt,dicunt quidam, quòd donare eſt perdere,vt ff.de donat.filius,& quilibet poteſt re ſua malè abuti,vt ff.de pet.hæred.Sed & ſi lege.§. conſuluit. vel melior ratio, cum volo vendere, debeo denunciare domino,vt illo volente meliorationes habere,ei vendere cogar inuitus, non erit magna iniquitas,ſi requiſito domino,& precium habeo, nam & aliàs in multis caſibus quis uendit inuitus, ut dixi ſupra de metall.l.1. Sed ſi volo donare Titio amico meo, cui fortè ſum ad antidora obligatus, ad quid denunciem domino, cum eſſet ſummè iniquum, ſi donare inuitus compellerer: ſi cum donatio ſit libera, & fiat nullo cogente Imperio, quæ iniquitas non eſt ſupra,cum precium habeam. Præterea eſt ſecunda ratio,quia hoc eſt ſtatutum contra rigorem,vt emphyteuta domino vendat inuitus,ergo non eſt trahendum ad conſequentiam. Item tertia ratio quia ſi lex ultima hoc tantum in uenditione prohibuit,ergo donationem permiſit, ut iſtas rationes plenius dixi ſupra de præd. cur.l. fi.vbi eadem materia uentilatur.

SVMMARIVM.

1 *Prælati culpa non debet nocere ſubditis.*
2 *Negligens in officio ſuo punitur.*

Patrimonialis. Si minor habeat fundum Principis, qui dicitur patrimonialis, ad emphyteuſim, ex quo tenebatur quolibet anno ſoluere penſitationẽ frumenti, uel auri, ceſſauit in ſolutione canonis, hoc non redundat ad damnum minoris, ſed ſalua minoris ſubſtantia, tutor, uel curator, qui ſoluere negligit in pœnam deſerti officij ſui, omne damnum de
1 proprio ſuo cogitur reſarcire fiſco, & hoc dicit. Nota argumen. quòd culpa Prælati non debet nocere,ut hic & ſupra vnde vi. l. me-
2 minerint in fin. Item nota,quòd punitur ille, qui eſt negligens in officio ſuo,de quo dic,vt not.ff.de off.præſ.l. diuus, in fi. & facit ſupra de off.præſ.præt.l.ſi quis,& not extra de off Archid. & ſupra de decur.quidam ignauiæ,& ff.ad municipal.l.Lucius, & infra eo.qui. Sed oppone,& ſolue,ut in glo.

SVMMARIVM.

1 *Remiſſio mercedis peti non pōt in cōtractu emphyteutico, ſicut in locatione ſimplici.*
2 *Dominium directum alicui tolli non poteſt per reſcriptum.*

Quicunque. Suſcepi fundum patrimonialem in emphytheoſim, tempore præcedente allego penſionem mihi eſſe remittendam, quia fundus cęperit eſſe deſertus, id eſt ſterilis, dicitur quòd non ſum audiendus, immo debeo integram ſoluere penſionem, non obſtante reſcripto in cōtrarium impetrato. Secundò dicitur, quòd ſi ſuperuenit alius, qui uoluit plus dare, quam ego debeo, non eſt mihi auferenda poſſeſſio; immo penes me remanebit, non obſtante reſcripto in contrarium impetra
1 to. Et ſic nota in primo dicto, quòd non poteſt peti remiſſio mercedis in contractu emphyteotico, ſicut in locatione ſimplici, ut ff. locati. l. qui vno, & eſt ratio quia ſi res pereat in maxima parte, dummodo non in totum, pertinet ad diſpendium emphyteotæ ut ſupra de iur. emph. l. 1. in fi. Secundo quòd ipſo dicto inducatur unum contra me, in ſecundo aliud pro me, ſic ff. de iureiur. eum qui. Tertio nota caſum, in quo nil operatur reſcriptum, ut dixi. Quarto no-
2 ta quòd per reſcriptum non poteſt alicui tolli directum dominiū, vt ſupra de iur. haſt. fiſ. l. vlt. nec utile, ut hic in fin. ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1. Quintò nota quòd non eſt locus adiectioni in uenditione, ſiue locatione fundorum patrimonialium, ſicut nec ciuitatis, nec fiſcalium, ut hic & ſupra de uend. reb. ciuit. l. 1. & de diuerſis præd. vrb. l. eos, niſi fiat locatio fundi patrimonialis ad tempus de locat. præd. ciu. l. congruit, & intellige hoc, ut dixi in ead. l. fin. & ſecunda.

Fundi. Imperator conceſſit mihi fundum ſuum patrimonialem, vel ad eum ex aliqua cauſa deuolutum, & dixit in conceſſione, ut prò eo uectigal, ſiue annuum canonem non ſoluerem, nec incideret in commiſſum, dicitur quòd tali conceſſione ni detur mihi acquiſitum dominium, & poſſeſſio, teneor tamē ſoluere fiſco pro illo fundo, quantū ei ſolui, antequam de dominio Principis exiret, & aſſignat l. talem rationem, quia dicit imperator non magis commodamus, quam ei tradimus iure dominij, ac ſi apertè dicatur, qui commodat, gratis concedit, nos non commodamus, id eſt non concedimus gratis, quia uolumus penſionem, vt in fi. Item, qui commodat, retinet dominium, & poſſeſſionē, nos cum concedimus utrunque in alium transferre intendimus.

Si quia

Si qui à poſſeſſoribus. Fundum à primo poſſeſſore deſertum à peræquatore ſuſcepi, illum perpetuo poſſideo, nec aliquis ſecurus petitor accedit, ſubaudi, excepto deſertore, qui admittitur uſque ad ſex menſes à tempore conceſſionis, non ultra, ut de cenſib.l.fi.

In quibus. Dicit Imperator ea, quæ donauimus aliquibus, & nos, & parentes noſtri perpetuo apud donatarios, & ſuos hæredes liberam alienandi inter uiuos habeant poteſtatem; ſed ſi emphyteuta non poterit uendere irrequiſito, vt dixi ſupra eod.l.1.

Quicunque. Cum fundi patrimoniales dantur in emphyteuſim emphyteuta, ſi eſt diues, promittere debet ſub hypotheca rerum ſuarum, quòd nõ deſeret illos fundos. contra quod ſi fecerit, reſtituat fiſco omne damnum. Si eſt inops dabit ſuper hoc fideiuſſores, ſic ſupra de om.agr. deſer.l. quicũque. Si autem aliàs talis cautio fuerit omiſſa ab his, qui eam exigere debuerunt, puta magiſtratus omne damnum, & pœnam propriæ negligentiæ fiſco reſarcire cogentur. Nota hic ultimo de pœna negligentium, vt dixi ſupra eo.l.2.

Omnes. Fundi, in quibuſdam Prouincijs, quæ in litera notãtur, fuerunt ab antiquis principibus aſſignati militibus, qui cuſtodiebant limina Imperij, ſi iſti fundi ab aliquo detineãtur, ſunt reuocandi ad ius priſtinum, reſcripto contrario Principis non obſtante. Nota caſum, in quo non ualet reſcriptum.

Vniuerſi. Ad euidentiam nota, ꝙ ſi habeo prædium tributarium fertile, poteſt ad aliud prædium accedere, & aſſignari mihi prædium deſertum ut ſupra de omn agr.deſer.l. Tyberianus. Sed hoc ſemper non eſt uerum. Ecce in illa lege ponitur differentia inter prædia patrimonialia tributaria, quæ quis emit à priuato, ſaluo canone, & ſic poſſidet priuato iure, & prædia tributaria patrimonialia, quę quis accepit directo a Principe in emphyteuſim. Item ſecundo poteſt dari prædium deſertum à perę quatore, ſi prædium, quod poſſidet, ſit utile, ſed primo ſecus. Et ita ad eum, ſcilicet ad primum nunquam in alio cum uſuris acceſſerit, qui cõtrafecerit in patrimonialibus, i. peræquator punietur graui multa.

Fundes. Principes quoſdam fundos patrimoniales fertiles, & integris ſuis iuribus florentes, priuato iure, ideſt, ſicut quilibet priuatus conceſſit mihi in emphyteoſim ſub certo

canone

canone. modo aliqui fundi ſunt deſerti, qui remanſerũt in propria conditione, quia nemini ſunt conceſſi, dicitur, quòd iſti deſerti, & fatigati debent à peræquatore adiungi alijs fundis fertilibus, & floridis, ut tantum ſoluatur pro iſtis deſertis nomine tributi, quantum pro alijs. Nota quod dixi ſupra de omni agr. deſ. l. qui utiles, & l. qui fundos.

SVMMARIVM.

1 *Principis authoritas plus ualet quam pactio contrahentium: interdum æquiparatur.*

Ius emphyteutici. L. iſta obſcura multis modis poteſt legi, ut patet in gloſſ. ego tamen annectam illum caſum quem reputo veriorem, & pulchriorem. Et nota ad euidentiam quòd ille cogitur ſoluere tributum, uel canonem, qui poſſidet tributarium prędium, vel emphyteuticarium, & pone ſic caſum. Titius fundum patrimonialem, quem habebat in emphyteuſim uendidit Męuio cum pacto, quòd uenditor, & non emptor teneatur ſoluere penſionem, dicitur quòd non obſtante hoc pacto emptor tenetur ſoluere pẽſionem, niſi iudicio Principis illud pactum fuerit confirmatum, quia tunc immutabile illud pactum præcipitur perdurare, ergo patet intellectus principij huius legis, expone ſic ius emphyteoti. ideſt, retenta a uenditore ſine uinculo obligationis, ideſt efficatia obligationis, quia pacto fuit inefficax niſi iudicio &c. ut dixi, vel poteſt aliter exponi illud verbum, iudicio noſtro &c. quod dicit, non potuit retineri à uenditoribus ius emphyteotici, quia pactum fuit inefficax, ut dixi, iudicio noſtro præcipimus perdurare penes emptorẽ, ſubaudi. & ſic nulla fiet exceptio ab eo, quod in principio. Secundo ibi poſſeſſionem &c. dicitur q̃ ſi aliquis habeat fundum patrimonialem in emphyteuſim, Titius eũ poſſidet 20. vel 30. annis, nullo modo ſibi obligatum ab emphyteota uendicat, opponitur actio ex empto exceptio præſcriptionis, dicitur, quòd poſſeſſio, ideſt dominium, uitioſa uetuſtate temporis nõ adiuuatur, ideſt non præſcribitur, & hoc eſt ſpeciale in prędio patrimoniali. Nota caſum, in quo non currit præſcriptio, ut dixi ſupra de fund. limitr. l. ſi in fin. Item nota in princ. q̃ onus comitatur rẽ,
1 vt dixi ſupra de ann. & trib. l. 1. Item nota in princ. ſecundum primum intellectum, quòd plus valet authoritas Principis, quàm pactio contrahentium, interdum æquiparatur ſupra de decurion vacuatis. Item nota caſum, in quo eſt neceſſaria Principis uoluntas de quo dixi ſupra de iur. fiſc. l. prohibitum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta habet utile dominium, & etiam actionem in rem.*

Poſſeſſores. Qui habet fundum patrimonialem, uel emphyteoſim ex Principis liberalitate non compellitur ipſum emere; ſed perinde eſt ſecurus, ac ſi emiſſet à nobili, uel ab alio, uel ſi fundum ex ſucceſſione habuiſſet, & cum illius prę dij ſint domini, poſſunt præſtare libertates mācipijs in eo aſcriptis. Collige duo pulchra not. ex hac l. primo quòd licet aſcriptitij non poſſint ſine ſolo alienari, ut ſupta de agr. & cenſ. quemadmodum poſſunt manumitti, ut hic, & hoc ideo, quia pretores fauent liberta
1 tibus. de hoc dic, ut not. in l. quemadmōdum. Secundò nota quòd emphyteuta habet utile dominium, & in nulla lege melius reperitur, quàm hic, nam omnes leges dicunt quòd habet actionem in rem, licet non ſit dominus, ut ff. ſi ag. uectig. l. 1. hic autem ſatis patet eum habere dominium, ex quo manumittit, ut ſupra de his, qui à non domino per totum, & ad idem facit ſupra eo. fundi, & infra defun. rei priu. l. 2. ubi dominos appellat, & infra de locat. præd. ciu. l. fin. vbi uidetur enim &c.

Nulli. L. iſta localis eſt, nam prohibet fundos patrimoniales, qui ſunt in oriente, poſſe concedi in emphyteoſim, ſaluo, uel dempto canone, & punit contrafacientes, & dicit non ualere reſcripta in contrarium impetrata.

SVMMARIVM.

1 *Dominium rei patrimonialis præſcribitur 40. annorum ſpacio: contra priuatum autem minori tempore.*

2 *Dōminio rei patrimonialis ut præſcribatur, unum ſufficit: in præſcriptione autem canonis duo ſunt neceſſaria.*

Iubemus. Si aliquis poſſedit fundos patrimoniales, uel templorum, uel agonithicos, cum agone, i. labore ad fertilitatē productos, vt prædia releuata, quæ cū eſſent paluſtrina, facta ſunt terrena, poſſedit dico, uel ipſe tm̄ vel ipſe, & author ſuus facta continuatione tēporis ſpatio continuo quadraginta annorum, de poſſeſſione quidem, ſeu dominio illorum fundorum, nequaquam controuerſiam patiatur, ſed canonem debitum eis fundis pro qualitate ipſorum impoſitum indubitanter exoluat, & ita

quan-

quantum ad excludendum omnem quæſtionem ſuper poſſeſſione uel dominio fundorum nomine publico mouendam, & exceptio nuda, ideſt nudæ poſſeſſionis, & ſine titulo, vel cum titulo ſufficiat, ſed non proprerea ſolutioni debiti canonis præſcribatur, & hoc dicit uſque ad uerſ. ſi. hos in adijciendo &c. Secundo dicitur, ꝙ ſi ex Principis conceſſione poſſederit dictos fundos, dempto cano ne, eos poſſederit, & ſuper canonis præſtatione nullatenus inquietari debebit, cum ſit tutus, & conceſſione, & præſcriptione quadraginta annorum, ſed ſubaudi, ſola conceſſio Principis fuiſſet ſufficiens, quod minus canonis ſoluere teneretur, niſi xx. annis interuẽniſſet preſcriptio, & ſic tam in primo caſu, quàm ſaluo canone prę ſcripſit, durabit ius poſſeſſoris, nulla facta innouatione circa canonem, nec circa dominium controuerſiam patiatur, & hoc dicit. No
1 ta quòd dominium rei patrimonialis præſcribitur ſpatio 40. annorum, non longo tempore. ſic tollitur cõtrarium ſupra ne rei dom. vel templ. per totum. contra priuatum autem præſcribitur minori tempore. quod dic ut ſupra de omni agr. deſer. qui agros, & l. pro locorum. Item nota quòd licet præſcribatur dominio rei patrimonialis, non tamen ſolutioni canonis, vel tributi, ut ſupra de preſ. 30. ann. comperit. Item nota de continuatione poſſeſſionis, ut hic tan-
2 gitur, & plenè ff. de acqu. poſſ. l. Pomponius. In ultimo dicto nota quòd licet ad præſcriptionem dominij rei patrimonialis, unũ ſufficiat, ſcilicet præſcriptio ſola, ut eſt dictum: in preſcriptione canonis ſunt duo neceſſaria, ſcilicet conceſſio, & præſcriptio; quorum alter per ſe non ſufficit, habes ad hoc concor. ff. de adopt. poſt mortem ſupra de teſtam. ſancimus. ff. de tranſ. cum hi. §. ſi prætor cum multis ſimil. & de itin. actuque priu. in hoc. §. hoc autem cum ſimil.

Rubr. de mancipijs, & colonis patrimonialium, & ſaltuenſium &c.

SVMMARIVM.

1 *Doctorum taxatio & nota, qui multoties committunt lectionem ſcholaribus.*

Emphyteoticos. Cum prædia cuiuſdam uillæ Fiſcus locaſſet pro mercede in pecunia cõſtituta, & ea prædia poſtea in emphyteuſim alteri conceſſiſſet, dicti coloni uolebant uſurpare omnes agros, etiam illos, quos nullis cul turis erudierunt, quòd nil emphyteotæ relinquerunt. Quare l. iſta dicit,

dicit, quòd illa poſſunt uſurpare, quare cultura propria addiderunt vt vineta, olíueta, fontes vero aquarum non, ſed tantum emphyteutæ dent colonis de aqua, quantum ſufficiat ad irrigationẽ agrorum, ſi ultra uelint coloni de aqua, conducant ab emphyteutis, & hoc dicit. Nota quòd in eo, quod dicitur in litera, & ego ſupra dixi, quòd nullis culturis erudierunt, ſumitur arg. contra Doctores, qui multoties committunt lectionem ſcholaribus, nam de iſtis dici poteſt, quòd nullis culturis, & laboribus erudierunt Doctores ſuos. Item contra ſcriptorem, qui ſcribit per alium, & non per ſe ipſum.

Libertates. Colonus ſimplex libertatem mancipijs fundorum patrimonialium præſtare non poteſt, & præſtitis non tenetur, quia non ſunt domini, ſecus in emphyteuta, qui poteſt, ut ſupra tit. 1. l. poſſeſſores.

Cognouimus. Princeps prædia ſua patrimonialia primo locauit colonis, & poſtea dedit in emphyteuſim, emphyteuta vult repellere illos colonos, & alios ſeruos ſuos, uel liberos ſubrogare, dicitur ꝙ non poteſt. Nota caſum, in quo tenetur emphyteuta ſtare colono fauore fiſci, ſicut, & alibi emptor. ff. de iur. fiſc. l. fin. regulariter contra, ut ſupra locati, emptorem cum ſimil.

Super. Coloni patrimonialium fundorum, ſi relicta cultura, ad aliquam militiam conuolauerint, ſunt ad conditionem, & agriculturam propriam reuocandi, ad hoc facit, quod dicit infra de cohort. l. ſi cohortalis. Secundo dicitur quòd ueteranus honeſtæ, uel cauſatiuè militiæ ſacramento ſolutus, ſubaudi, qui primo fuerat aſcriptitius, non debet ad agriculturã deduci, quia tela, id eſt arma militaria non debent in uſum uomeris, ligoniſque conuerti, quod eſt ſatis not. dignum. Nota contra milites noſtri temporis, qui dant operam culturæ agrorum, ſed excuſari poſſunt, quia in eis arma militaria deferunt.

Rubr. de fugitiuis colonis patrimonialibus.

Quicunque. Quidam colonus patrimonialis, cuius pater & auus culturæ fundorum patrimonialium fuerunt aſcriptitij, tranſtulit ſe ad aliquam militiam, officij ſtipendia receperit, dicitur, quòd non proſunt ei percepta ſtipendia, quin ad culturam reuocetur agrorum. fallit ſupra l. prox. & infra de cohortal. & ibi de hoc.

Quiſquis

Quiſquis. Qui occultat colonum patrimonialem, debet ipſum reſtituere,& punitur in libra auri.

Cuiuſcunque. Coloni patrimoniales, qui aufugerunt, nullo obſtante Principis reſcripto, ſunt remittendi ad iudicium præſidis prouinciæ,& culturę reſtituantur agrorum. concor. in 1. l.& nota caſum, in quo nõ valet reſcriptum, vt dixi ſupra de pet. bon. ſubl.

Rubr. de collatione fundorum patrimonialium, & emphyteuticorum.

Emphyteuticarij. Licet emphyteutę patrimonialiũ prædiorum ſint exempti à cæteris muneribus, tamen in refectione viarum debent conferre, quia ab hoc communi bono, quod eſt omnibus profuturum, eos non conuenit excuſare. Nota publica vtilitas præfertur priuatæ, vt ff. pro ſocio, actione. §. idem Labeo.

Patrimoniales. Fundi patrimoniales non debent in totum, nec in partem à muneribus extraordinarijs prægrauari, cum ſufficiat priorem canonem ſtatutũ ſoluere ſiue in auro, ſiue in frumento, canon ille conſiſtat, contrafacientes punit. facit ſupra de excuſ. mun. l. priuatę,& ibi de hoc dixi.

SVMMARIVM.

1 *Quilibet ſubire debet munera ſecundum vires patrimonij ſui.*

Omnes. Poſſeſſores patrimonialium fundorum, ſi in totum fundos poſſideant, vel pro rata, ſi in parte poſſident, debent agnoſcere munera pertinentia ad dictos fundos, ſicut,& quilibet priuatus cogitur munera ſubire pro modo rerum, quas poſſidet,& hoc dicit. Aduerte quòd dicit pertinentia, quia non
1 extraordinaria, ut ſupra l. prox. Item nota quòd quilibet debet ſubire munera ſecundum vires patrimonij ſui, vt plenè dixi ſuprà de ann.& trib. indictiones.

Placuit. Poſſeſſor fundi patrimonialis, ſiue emphyteutici poteſt annuum canonem ſoluere infra annum, quãdo velit,& quantum velit in qualibet vice, non amplius, quàm tribus, vicibus.

Digitized by Google

uicibus totam annuam penſionem excludit, ita quòd ad dimidiū ianuarium tota penſio ſit ſoluta. Si rationalis noſter ſecundum prędictam formam noluit ſolutionem accipere, nec uoluit apocam facere poſſeſſori parato ſoluere, ab his poſſeſſoribus, vel procuratoribus, eius proteſtatione præmiſſa, ut ſic de facili ſumatur uindicta, & poſſeſſoribus videatur eſſe conſultum. Nota admittitur particularis ſolutio, regulariter contra, vt ſupra de vſur. tut. §. Lucius.

Per omnes. Duo dicuntur. Primo quòd præſides debent per ſingulas prouincias exigere publicum canonem, & tributum, concor. ſupra de exact. trib. l. miſſi exactum ad ærarium deſtinare. Secundo dicitur quòd qui ad alios vſus conuertunt, pœna grauiſſima ferientur.

Rubr. de fundis rei priuatæ, & ſaltibus diuinæ domus.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus rem, quam uendidit, non euincit.*

Vniuerſi. Res, quas emi à fiſco, à me non poterint auocari per fiſcum, uel alium, ſed ipſas firmiter poſſidebo & ad poſteros meos tranſmittam, & intellige l. iſtā, niſi ab alio pre-
1 cium augeatur, vt ſupra de uend. reb. ciu. l. 1. Item nota quòd fiſcus rem, quam uendidit, non euincit, ut ſupra ne fiſc. rem, quam uend. euinc. l. vna.

SVMMARIVM.

1 *Cenſuali re augmentata diligentia poſſeſſoris, non augmentatur cenſus.*

Hi quos. Qui uolunt prædia rei priuatæ, & fiſci conducere ad emphyteoſim adeant præſidem, & hoc ei declarēt ſtatim quòd tantum dabunt quolibet anno de iſto prædio, quantū poteſt annuatim ex eo percipere tempore conceſſionis. Sed ſi cultura, & diligentia ſua effecerint fructuoſius, non debent augmentari penſio, uel cenſus, & ſic proſit ſua diligentia. Secundo ibi, ſi quis &c. dicitur, quòd ſi quolibet anno non ſoluat debitam penſionem, ſiue cenſum fiſco de rebus ſuis, ſine dilatione cogetur. Tertio ſane &c.

ſane&c. dicitur ꝙ ſi non eſt ſoluendo ad alium idoneum eo iure, quod ſancimus, ſcilicet ſine diminutione veteris mercedis, dicta prædia transferantur. Sed ille nouus poſſeſſor non tenebitur ad reliquas penſiones, in quarum ſolutione prior ceſſauit, & hoc dicit.
1 Nota arg expreſſum, ꝙ augmentata re cenſuali, non augmentantur cenſus, quod intellige ſi augmententur diligentia poſſeſſoris, vt ſupra de præd. nauicul. l. 2. & eſt ratio ne dolerent diligentes &c. vt ſupra de alluu. & pal. l. ſi Si verò ex alia cauſa augmentetur, tunc dic, vt plenè not. extra de cenſib, cap. prohibemus. Iſtam inſtitui feci, quòd qui volunt concedere domum aliquam fiſco ad in cenſum, ſi ea annuatim valet vnam vnciam, non debet eam concedere pro dimidia, & hoc facit contra me. Tertio nota quòd ſolertia debet diligenti prodeſſe, vt ſupra de alluu. l ſi & depoſ. l. ſi. Quarto nota ꝙ vbi publica prædia tributaria venduntur, non tenetur emptor ad aliquid, vt hic, ſupra de om. agro deſ. l. quicunque, & l. locotum, in fi. & de cenſib. l. fi. ſecus ſi tributarius alienat, vt in l. imperatores. ff. de publican.

Quicunque. Habebam fundum patrimonialem ad certum cenſum, vel iure emptionis, vel conductionis ad emphyteuſim: quia non eram bene ſoluendo, alienaui in alium magis idoneum, non eſt dubium, quòd ille poſſeſſor tenetur ſoluere incenſum. Ego tamen ero fiſco obnoxius, & hoc dicit, & ſic concor. cum auth. de mand. princ. §. & non permittas, quæ not. ſupra ſin. cenſ. vel relig.

S V M M A R I V M.

1 *Princeps quare poteſt cognoſcere pro re eccleſiaſtica.*

Vniuerſi. Duobus modis, intellige primò ſi templa habent aliqua prædia patrimonialia ad emphyteuſim ab imperatore, per rationales defendantur ſpeciali ſtudio dicta prædia, & mercedes exigentur à templis: vel ſecundo loquitur de prædijs templorum, quæ pertinent ad curiam rationalium, vt non vexentur, ſubaudi, aliquo extraordinario, vt in authen. de eccleſ. tit. §. ad hæc ſancimus, & etiam mercedes, templis debitæ, exigentur
1 per eos. Nota argumen. pro eccleſiaſtica re poteſt cognoſcere Princeps, quia peculiari ſtudio Princeps debet defendere res eccleſiæ, & argumen. Iſtud multis eſt incognitum. Et quando clerici eligunt forum Principis, vel alterius, dicunt quòd faciunt ad inſtar minorum, nam minoribus æquiparantur, vt in l. inter diuinum,

Q ſed

ſed ſimilitudo inuenitur in reſtitutione, ut extra de reſt. in integr. non in fori electione, præterea non quilibet minor eligit forum, ſed pupillus tantum, ut in tit. quando Imper. inter pup. & uid.

Vſus aquæ. Qui ſubtrahit aquam publicam agrorum publicorum irrigationibus deputatam, quia per hoc fertilitas fundorũ publicorum deſtruitur, & ſterilitas prouocatur, tenetur, nullius temporis præſcriptione obſtante aquam ſubtractam publicis vtilitatibus reſignare, dic plenè, vt ſupr de aquæd. l. decernimus, in fi. in prin. l. & facit ſupra de ſeruitut. l. præſes.

Eum qui. Si colonus publicus, uel priuatus, ſubaudi cenſitus alicuius curiæ per 30. continuos annos ſeruierit, nec per rem publicam, nec priuatam à curia, poterit reuocari. Nota ad hoc quòd præſcribatur ſpacio 30. annorum, colonus cenſitus publicus, uel priuatus, tria ſunt neceſſaria, vt per alium nõ ſeruiat ſolo, ut ſupra de agr. & cenſ. cum ſcimus, in fi. & quòd ab aliqua curia poſſideatur, vt hic, & quòd non ſit ſeruus Principis, ut ſupra ne rei dom. uel templ. l. 1. Si uero à nemine poſſidetur, ſed fuit in quaſi poſſeſſione libertatis, nec per alium ſeruiuit, tunc habet locum præſcriptio 40. annorum, ut ſupra de præſ. 30. ann. omnes in fin. & ibi de hoc.

SVMMARIVM.

1 *Emens aliquid contra legum interdicta precium amittit, quia uenditio nõ ualet, uenditore uendicatore. Secus ſi res eſt aliena,*

2 *Sumptus facti circa meliorationem rei quandoque non computãtur: ſecus facti circa fructus.*

Nemo. Habebat Imperator aliqua prædia, ex quibus, uel pro quibus ſoluebant alij canonem. Palatinus uendidit iſta prædia dempto canone, ideſt eo pacto, ut emptor non teneretur ſoluere canonem, & dicitur hic. Primo quòd talis uenditio non ualet, & emptor quod dedit precium, amittit, & fructus reſtituere cogitur compenſatione, ideſt reputatione ſumptuum non admiſſa, quos circa rei meliorationem dixerit ſe feciſſe. Secundò dicitur, quòd emptor non poterit præſcribere, niſi ſpacio quadraginta annorum. Tertio punitur Palatinus. Quarto contra hoc
1 reſcriptum Principis non ualere & hoc dicit. Nota in primo dicto, cum aliquis emit cõtra interdicta legum, non ualet uenditio, & precium amittit etiam, quod eſt mirabile, uenditore, vendicatore,

tore,vt hic,& ſupra de agr.& cenſ.l. quemadmodum. ſecus ſi emeret rem alienam, quia tunc precium repetit,niſi ſciens emit, quo caſu perdit,niſi fuerit ſtipulatus,vt ſupra de euict.cum fundus. Se-
2 cundo nota caſum, in quo non computantur ſumptus facti circa meliorationem rei,ſecus ſi eſſent facti circa fructus,quia tunc nullus caſus interuenire poteſt &c.vt ff.fam. erc. fundus, qui in princ. Tertio nota ꝙ punitur emptor,vt hic dicitur,cum emit dempto canone rem quã fiſcus ab alio in emphyteuſim habebat,ſecus ſi emit à priuato emphyteuta eodem pacto,quia valet venditio, ſed pactũ ſolũmodo vitiatur,vt ſupra de fun. patr. l. ius emphyteutici, & infra de diuerſ. præd l. pen & dic,vt ibi dixi. Itẽ nota in ſecundo dicto caſum,in quo non valet preſcriptio,ſed longiſſima ſic in tributis aũt, nec longiſſima valet,vt in l. cõperit,& alij caſus ſunt ſupra de fund. limitr.l. fi. In tertio dicto punitur officialis propter negligentiam, quod dic vt ſupra de fund.patrim.l.3.In vltimo nota caſum, in quo non valet reſcriptum,quod dic,vt ſupra de pet.bon.ſubl. l. fi.

Rubr. de fundis, & ſaltibus rei dominicæ.

Si quis. Qui immittit animalia in ſaltus, ideſt paſcua Principis, punitur, & procurator fiſci punitur grauiſſimè, qui accepto precio illi immiſſioni conſentit Andreas.

Si qua loca. Pone caſum in terminis Titius habebat à Principe certa prædia in emphyteuſim, vel ad certum cenſum,ponamus duarum vnciarum auri annuatim.venit Seius ad Imperatorem, & mentitus dicit ꝙ Titius dabat dimidiam vnciam, & ipſe paratus erat dare vnam vnciam, & ſic Imperator ignarus facti conceſſit Seio,& occaſione illius priuilegij, Seius occupauit illa prædia,& per longum tempus ſic poſſedit, ſoluendo illum cenſum minoratum,vel prius occupauit,& poſtea impetrauit reſcriptum; dicitur ꝙ res debet ad primum cenſum, & primum emphyteutam redire, non obſtante reſcripto, vel præſcriptione temporis, & hoc dicit. Nota caſum,in quo non valet reſcriptum. Item qui occupat ſolum alterius per reſcriptũ, in poſſeſſione non defenditur vnquam.

Rubr. de agricolis, & mancipijs dominicis.

SVMMARIVM.

1 *Idonei qui minus ſunt, debent eligi in defectum legitimi.*

Digitized by Google

Nullus. Coloni originarij Principis non debent eligi ad honores; nam hæ nominationes debent fieri de florentibus ordinibus iuris, & non eſt deſcendendum ad iſtos infimos,
1 niſi in ſubſidium, & hoc dicit. Nota ꝙ eliguntur minus idonei in defectum legitimi; qui aliàs non admitterentur, & quæ ſit ratio dic, vt not. ſupra quemad. ciuil. mun. in d. l. 1.

Colonos. Dicitur hic, quòd coloni patrimoniales, ſi ſunt ſubtiles, bene debent deputari ad ratiocinia gerenda, ſi ſunt de groſſetto, ad agriculturam, non autem debent ſuſcipere adminiſtranda negocia priuatorum.

Serui. Coloni aſcriptitij patrimoniales, vel eorum filij, qui recedunt à ſolo, & ſtant in ſeruitio militum, vel peditum, vel etiam ipſi militant, iubet Imperator eos retrahi ad ſolum, facit ſupra de manc & col. l. fi. & quòd ibi dixi, & ſupra de collat. fund. l. j. & de cohortal. l. ſi cohortalis, & quæ ibi dixi.

Ex ingenuo. Qui naſcitur ex ingenuo, ſeu colono, & ancilla Principis, ſequitur matris cõditionem, vt ſupra de agr. & cenſ. l. diffinimus.

Dominicos. Patrimoniales coloni non vocantur ad extraordinaria munera, maximè cùm non ſit conſuetum. Nota pro conſuetudine, vt dixi ſupra de exactor. tribut. miſſi.

Quoties. Si Princeps velit vendere aliquod prædium ſuum alicui colonorum ſuorum, non vendat vni tãtum, quia poſſet eſſe multum ſuperbus, & moleſtus conſortibus, quia ruſtici ſuperbiunt, cum ditantur: quare debet vendere duobus colonis, uel tribus, & hoc dicit. Nota non admittuntur quilibet ad emendum, ſed conſortes alijs præferuntur, ſic ſupra non lic. habit. metroc. l. una, & regulariter contra ſupra de contrahen. emptio. l. dudum.

Rub. de præd. timiacis, & de his, qui ex colonis &c.

Si liber. Ad euidentiam nota quòd tamiaca prædia dicuntur prædia Principis, in quibus ſunt cellulæ, & mancipia ibi deputata vocantur tamayca. Et in hac l. dicuntur duo. qui na-
ſcitur

ſcitur ex patre tamiaco,& matre libera,vel colono,vel patre libero vel colono, & matre tamiaca, eſt tamiacus, & ſic filius eſt ſemper tamiacus. concor. ſupra de murileg.l.antepenult. Item inſpicitur hic conditio,quæ obeſt,ut ibi not. Item nota, eſt hic caſus ſpecialis,quòd filius coloni non ſequitur patrem,vt ſupra tit. 1. l. ex ingenuo. Secundo dicitur,qui naſcitur ex ſeruo,vel aſcriptitio, & colona,vel è contra,ſequitur matrem. concor. ſupra de agr. & cenſ. nè diutius,& l. fin.

SVMMARIVM.

1 *Cautela abundans non nocet.*

Meminimus. Dicit Imperator, ꝙ ipſe fecit quandam legem,quam non habemus,per quã ſtatuit, vt prædia tamiaca, & gomatica, ſcilicet patrimonialia vendantur volentibus ſibi vendi ſub certo canone noſtro ærario transferẽdo, per quam legem licet emptoribus plena ſit data ſecuritas,vt perpetuo prædia maneant apud eos, tamen nihilominus muniuit em-
1 ptores perpetua legis authoritate præſentis. Et ſic nota quòd abundans cautela non nocet.

Rubr. de diuerſ. præd. vrbanis, & ruſticis &c.

Pro ædibus. Aedificaui in ſolo publico, cogar per officiũ præſidis æd annuam penſionẽ, & hoc ſubaudi,ſi præſidi videbitur: aliàs poterit vendicari illud opus, vel demoliri,vt ff. de oper. pub. l. ſi legatum. §. fin. & ne quid in loc. publ. l. 2. §. ſi nemine.

Etiam ciuitates. Ciuitates poſſunt habere proprium, & legari poteſt eis,vt ff. de leg. 1. l. ciuitatibus,& ad trebell. l. omnibus.

Reſtaurationi. L. iſta malè ſeruatur,mandat Imperator, vt tertia pars prouentuum, quos recipit de qualibet ciuitate,in refectionem murorum ſeruetur.

Eos. Si enim rem aliquam patrimonialem perpetuo, non aufertur per alium,ſubaudi plus offerentem, & hoc dicit, & ſic nota, ꝙ non habet locum licitatio in prædijs patrimonialibus, nec datis in emphyteuſim,ſecus ſi locentur ſimpliciter, ut dicã infra tit. 1. l. 2. & infra eo. ſecus iure fiſci,ut ſupra de uend re. ciu. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitatibus magis quam priuatis fauet imperator.*

Si qui. Titius habebat prædia alicuius ciuitatis ad certum redditum, ſiue canonem, puta in emphyteuſim: iſta prædia alienauit mihi titulo emptionis, vel donationis, vel quolibet alio, dempto canone, ideſt eo pacto, vt ego poſſeſſor non tenerer ad canonis ſolutionem, ſed ille, qui vendidit. dicitur hic, quòd alienatio benè valet, ſed pactum non valet, immo tenebor ego poſſeſſor ſoluere canonem ciuitati, & maximè Conſtantinopolitanę ciuitati, cui maior debetur fauor, & redditur ratio in littera, quare Imperator eſt ſollicitus de vtilitate, ne fraudetur à priuatis, quia ſicut priuatorum iura non patimur deperire, ita multo magis præbenda ſunt ciuitati, quæ debentur, & habet hoc locum à conſulatu anſonij, & olibij, & ſic trahitur ad præterita, de quo non curo, & hoc vſque ibi, ſi quæ tamen &c. Secundò ponitur. Aliqua ciuitas habebat rem ad emphyteuſim à fiſco, vendidit mihi ciuitas dempto canone, valet venditio, vt ſupra dixi, ſed non pactum, ſed non habet per omnia locum ea, quæ dixi in prima parte huius l. quia ibi teneor ſoluere ciuitati, hic ærario publico; dominio rei emptæ vtroque caſu apud emptores, & ſuos hæredes in perpetuum permanente. Et hæc nota diligenter, & videas tenorem aliarum legum, quæ videntur repugnare, cum quis emit dempto canone rem ad emphyteuſim ciuitatis, vel fiſci, vt ſupra de fund. patr. l. ius emphyteutici, valet alienatio, ſed non valet pactum, niſi interueniat Principis aſſenſus, vt in l. ius. ſi modo quis emat à Principe, qui eſt emphyteuticarius dempto canone, nec valet venditio, nec pactum, & punietur emptor in amiſſione precij, & ſumptuum, vt ſupra de fund. rei priu. l. fin. nam l. illa ſic eſt intelligenda, quando princeps erat emphyteuta, vt ibi not. in glo. & ego dixi. Si quæratur quare magis damnatur illa conuentio dempti canonis, quando princeps erat emphyteuta, quàm quando emi ab emphyteuta fiſci. Reſpon. plus fuit abominabile legi, vt princeps non poſſidens ſolueret, quàm ſi fiſco minimè à poſſeſſore ſoluatur. Nota ergo, vt in glo. hic, differentias inter prædia ciuitatis, & Cæſaris, & lex illa ſupra de fund. rei priu. l. fi. loquitur in prædio patrimoniali, & tamē dicitur idem ꝙ hic. Secundo ꝙ onus comitatur rem, de quo dixi ſu
1 pra de ann. & trib. l. 1. Tertio nota ꝙ plus fauet Imperator ciuitatibus, quàm priuatis, vt patet ſupra de ſacroſ. eccleſ. vt inter.

Hac. Martianus conceſſit ciuitati Nicenẽſium, & quibuſdam nobilibus de territorio Apamenæ ciuitatis, vt de redditu, ſeu canone, quod ſoluere debebat dicta ciuitas, certam acciperet quantitatem, quod priuilegium fuit malè ſeruatum eis ad tertiam indictionem lapſam à tempore huius l. quare mandat Imperator Zeno, qui fecit legem iſtam, reſtitui illam quantitatem dictis nobilibus, & remoueri quicquid fuit in eorum præiudicium attẽtatum. Et ſic nota argum. pro priuilegijs renouandis, vt in auth. de hæred. & falc. §. 1. Secundò dicitur quòd nõ valet decretum iudicis, nec reſcriptum principis contra prædictum priuilegium acceptatum. Tertio punit contrafacientes.

Rub. de locatione prædiorum ciuilium, vel fiſcal.

Diui Patris. Qui habent locare prædia publica, ſciant locationes ad eorum periculum pertinere, & ideò debent eſſe, vt deuoti, & ſolliciti, vt ius publicum non vacillet, & locare prædia idoneis, & locupletioribus, & idoneis fideiuſſoribus præſtitis, aliàs damna reipublicæ reſarcire tenentur, & hoc dicit. Nota quòd locanda ſunt idoneis prædia, ſicut & alia munera idoneis, & diuitibus indicuntur, vt ſupra de decurion. l. ad ſubeunda. Item quod dicit de fideiuſſione, eſt verũ ſi non habeat idonea prædia, vt ſupra de fund. patr. quicunque. Item nota ultimò quòd punitur negligentia officialis. de hoc dixi ſupra de fund. patr. l. 2.

Fundi. Si fundum patrimonialem ego accepi nõ titulo temporalis conductionis. Sed ad perpetuam emphyteuſim non debet mihi res auferri, prætextu maioris precij ab alio poſtea oblati tempore tamen contractus, & ſemel tãtum admittitur licitatio, & hoc dicit. De materia huius legis dicam infra eo. l. fi. Et nota quòd hic dicitur, quòd ſemel ſufficit, de quo dic, vt ff. de aqua plu. arcen. in conducendo.

Loca. Cum patrimonialia prædia ſunt cõducenda, vel concedenda ad emphyteuſim, vel ad cenſum perpetuum, debent præponi edicta, id eſt debent ſubhaſtari, & ſi multi concurrũt in ipſo contractu, dabuntur ei, qui plus obtulerit, ſed poſtquam fuerit ei data, erit perpetuò penes eum, non auferetur alio maius precium, poſtea offerente, & h. d aliud in conductore tantũ temporali, quia tunc omni tempore admittitur licitatio, vt infra l. prox.

Congruit. Si conduxit aliquis prædia publica ad tempus, non in perpetuum, quandocunque infra illud

tempus admittitur licitatio plus offerentis, ſicut fit in regno in gabellis. Sed ſi primus conductor velit dare quantum fuit oblatum à ſecundis, prædia non auferuntur primis ſimile in pacto adiectionis in diem, vt ff. de in diem adiect. l. licet. Sed hoc non obſeruatur in regno, & gabellis, quæ auferuntur primis gabellarijs, niſi plus offerant. Secundò nota differentiam inter perpetuum conductorem, nec tantum per annum, vt dicam.

SUMMARIUM.

1 *Reſcriptum principis non poteſt tollere dominium.*
2 *Factum punitur etſi non tenuit.*
3 *Qui habet ius in re aliena, & eam donat, ius non rem donare videtur.*

Prædia. L. iſta habet duas partes principales. Prima loquitur de locatione fundorum publicorum perpetuo vſque ad §. ſanè. Secunda de locatione temporali, & ponit differentias inter eos locatores. Et in prima parte dicuntur quatuor. Primo præmittitur aphoriſmus ſiue regula generalis, ſi prædia publica in perpetuum ſunt locata apud aliquem in emphyteuſim, erunt perpetuò apud eum, ideſt quandiu ſoluerit canonem. Secundo ibi, oportet enim &c dicitur quòd ſi reſpublica prædia mihi perpetuò conceſſa alteri donauit, quòd nõ valet illa donatio, vel reſcriptum, & Comes rerum priuatarum punietur, ſi illius donationis litteris acquieſcens, me prædictæ rei poſſeſſione turbauit iubendo me de poſſeſſione exire, licet ille iuſſus nullam habuerit firmitatem. Tertio ibi, ſed nec &c. dicitur ꝙ nec ab emphyteuta, nec à ſucceſſoribus ſuis erit dicta poſſeſſio ſubtrahenda occaſione maioris precij ab alio oblati. Quarto ibi, ſanè &c. dicitur quòd Imperator licet non poſſit donare alteri extraneo rem, quam mihi locauit, tamen bene poteſt donare, quod habebat in ipſa re, ſcilicet dominium directum & remittere penſionem, & ſi rem donet, ius illud donare videtur. In ſecunda parte ibi ſanè ſi quis &c. dicitur quòd ſi locatio fuit temporalis, & poteſt Imperator donare cui velit, & admittetur licitatio plus offerentis quandocunque infra tempus, & res auferentur mihi, niſi velim tantum, quantum ab illo fuit oblatum offerre, & hoc vſque ibi; ſi verò &c. vbi reddit ad primum dicens ſi perpetuam conceſſionem merui, quòd tunc res apud me perpetuò durabit. Nota in primo dicto quare dicitur conceſſio in emphyteuſim perpetuo, quia quandiu ſoluit debitum, nõ eſt ei res
1 auferenda, vt inſt. locati. §. adeo. In ſecundo dicto nota, ꝙ Imperator non poteſt mihi rem perpetuo acquiſitam alteri donare, & ſic dominium

dominiũ per reſcriptum Principis nõ tollitur, ut dixi ſupra de agr. & cenſ.l.originarios,& eſt ratio quia eſt immutabile,vt inſt. de iur. nat.§.pen.& ne iniuriarum inde naſcatur occaſio &c.vt in l.memi-
2 nerint.Item nota quòd punitur factum,etſi non tenuit,ut ff. ad ſyl lan. ſi quis in graui.§. ſi quis.codicillos,cũ ſimil.& optime infra qui mil. non poſſ.l. his arg. contra.ff.quòd cuiuſque vn.l.1.in fi.cum ſimil.dic vt ibi. In tertio dicto nota quòd in perpetua locatione, vel rei publicæ non eſt locus adiectioni,ſubaudi,niſi ſemel in ipſo con tractu,uel infra tempora præſcripta,ut ſupra eo.l.2.& 3.ſed in loca
3 tionibus temporalibus quandocunque, ut patet ſupra l. prox. In quarto nota qui habet ius in re aliena, & donat eam, non ipſam rem,ſed ius donare uidetur,idem ſi uẽdidit,ut ff.de contrah. empt. l.qui tabernas.Idẽ ſi legauit,ut ff.de leg.1.ſi domus.§.fi.Idem in eo, donat eccleſiã, quia uidetur donare ius patronatus, quod habet in ea, & epiſcopus uidetur donare epiſcopalia, ſed ſi aliud habet temporale,ut donatio aliquid operetur,videtur donare ſpirituale, vt extra de donat. cap.paſtoralis. Andreas.

Rubr. de conductoribus, & procuratoribus prædiorum fiſcalium &c.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcalibus in cauſis ſeruandus eſt ordo iuris, & ſic offerendus libellus.*
2 *Delicto conſummato non eſt pœnitentiæ locus.*
3 *Delictum familiaris magis quam extranei puniri debet.*

Conductiones. Duo dicuntur hac l. primò quòd conductores,& homines domus Imperialis,cum habent aliquod litigium de domo, vel re Principis debent mouere,& ſuſcipere actiones ad inſtar omnium hominum, qui debent iuris ordinem obſeruare. Secundo dicitur, quòd iſti conductores,& homines Principis non debent procurationes, vel patrocinium,vel exequutionem in cauſis aliorum,ne ſui fomite patrocinij iura conturbent,nec aliquid deferant in fiſcum,ſi enim fecerint punientur:ita quòd poſt delictum non poterunt pœnitere, & grauius punientur iſti,quàm cæteri:quia,cum ſint homines Principis,
1 magis tenentur Principis cuſtodire mandata. Nota quòd ad hoc lex inducitur, ꝙ in cauſis fiſcalibus ſeruandus eſt ordo iuris, & ſic eſt offerendus libellus,& optimè hoc dicitur ſupra de delator. l. pe.
& ad

&c ad idem ſupra de conuen.fiſ. debitor.l. pen. & ſic patet ſolutio illius quæſtionis, an de iure nō ſit aliquis citatus à procuratore fiſci, vt oſtendat iura ſua & ſi non oſtendat, quòd ſpolietur caſtris, quæ poſſidet, ut de facto uidi, nam non eſt ſecundum iuris ordinem, vt poſſeſſor teneatur ſuæ poſſeſſionis titulum edocere, ut ſupra de rei uend.l.fi.& ſupra de probation. ſiue poſſidetis, & de petit. hæred.l. cogi Item uide quod dixi de oblatione libelli ſupra de naufrag.l.de ſubmerſis; nec enim publicè prodeſt ſingulis adminicula denega-
2 re ut ſupra de ſent.præf.prætor.l.1. Secundo nota quòd ſerò aliquis pœnitet poſt delictum conſumatum, nec enim eſt pœnitentiæ locus, facit ad hoc ſupra de apoſt.l.3.in fin. Fallit in caſibus, in quibus
3 eſt locus pœnitentiæ, ut not.ff.de furt.l.qui ea mente. Tertio nota quòd grauior eſt offenſa, quam facit familiaris Principis, quàm extraneus, & ſic plus debet puniri delictum conſanguinei, quàm extranei, ut patet per tot.tit.de parricid.arg.contra ff.de frat.l.furta domeſtica.pro hac l.ff de rer.diuiſ.l.fi. Interdum tamen conſanguinitas excuſat, dic, ut not.ff.de receptator.l.1.& quando excuſet cōſanguinitas, dic ut not.ff.de rei uend.non ſolum §.denuo.

Rubr. Quibus ad conductionem prædiorum fiſcalium accedere non licet.

Nullus. Prohibentur Palatini, Milites, & curiales ad conductionem accedere.

Rubr. De collatione fundorum fiſcalium, vel rei priuatæ &c.

Ordinariorum. Præſes Prouinciæ, & ſui officiales debēt adeſſe, & præſtare auxilium rationalibus Principis circa conueniendos conductores dominicos ad exigendam mercedem ab eis, & non cognoſcit præſes huiuſmodi conductores dominicos, ſed una cum procuratore cæſaris, ideſt rationali, ut hic & ſupra ubi cauſ.fiſc.l.cum aliquid.

SVMMARIVM.

1 *Officiales cum mittuntur, debent habere litteras credentiæ.*

Palatinos.

Palatinos. quod ſit officium comitis rerum priuatarum, dixi ſupra de ſuſceptor.l. duos. Item Comes rerum priuatarum mittit ſuos officiales, qui uocantur hic Palatini, ad prǽſides prouinciarum cum ſuis literis, ut ſint dicti præſides prouinciarum ſolliciti circa exigendas mercedes à cōductoribus dominicis. Si iſti Palatini quid male fecerūt, puta quia concuſſerunt poſſeſſo-
1 res, referent præfecto prætorio, ut ſeueriſſimè puniantur. Nota cū mittuntur officiales, debent habere literas, aliàs non creditur eis, & de hoc, ut dixi ſupra de iur. fiſ. l. prohibitum. Secundò nota caſum, in quo crimina ſuperiori referuntur, ſic & ſupra de epiſc. aud. l. addictos, & infra de re mil. l. tribuni, & l. nemo, cum ſimil. regulariter contra, quia non iudici, ſed Principi ſunt referenda crimina, ut ſupra de præf. Illir. l. ſi quos.

Omnia. Prædia fiſcalia non excuſantur, quin teneantur conferre in emptionem, & tranſuectionem ſpecierum, & fecit ſupra ut nem. lic. in empt. ſpec. l. 1.

Rubr. de Priuilegijs domus Auguſtæ, vel rei priuatæ &c.

Priuatas. Ab omnibus ſordidis, & extraordinarijs muneribus liberantur poſſeſſores Principis, & coloni, & inquilini ipſorum, non autem ab ordinarijs ut ſupra l. prox & facit ad hanc. l. ſupra de agric. & manc. l. dominicos, & de paſcuis. l. fi. & de coll. fund. patr. l. 1. & 3. & de agr. & cenſ. l. 1. cum ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Leuius portatur quod portatur a pluribus.*

Rem priuatam. Mandat Imperator, vt prædia ſua non excuſentur à tranſuectione ſpecierum publicarum, imò conferant prædia ſua, & hoc cauſa leuandorum Prouincialium. Secundò dicitur, quòd quadam occaſione iſta fuit iuſſio prætermiſſa, & erat occaſio talis, quia quibuſdam temporibus ſpecies, & frumenta publica fuerant tranſlata ad loca ualde remota, & ſic prædia fiſci cęperunt excuſari. vnde vult imperator, vt hodie fiat translatio ad loca proximá, ut antea fiebat, & ſic prædia
1 fiſci non excuſabuntur, & hoc dicit. Nota quòd leuius portatur,

quod portatur à pluribus, ut hic & ſupra de exact. trib. l. exactores. Secundo nota q̃ hic colligitur, q̃ ſoli prouinciales ſunt tributarij, quod dic ut ſupra fine cenſ. vel reliq. l. omnes. Tertio nota quòd tranſuectio debet fieri ad loca proximiora, quòd magis fieri poteſt ut ſupra de annon. & trib. l. pro locis. Quarto nota illa pulchra uerba, ſed exceſſit occaſio iuſſionem.

Pro Tyronibus. Certus redditus erat ſtatutus tyronibus cuiuſdam militię ciuitatis: quem redditum prædia prouincialia tenebantur conferre: dicitur hic q̃ non excuſantur ab hoc onere prædia Principis.

Abſit. Inſtructio uiarum publicarum, & Pontium non connumeratur inter ſordida munera, & ideo prædiá Principis non excuſantur, & hoc dicit. Nota quòd non excuſantur Principis prædia ab inſtructione viarum, & Pontium, ut hic, & facit ſupra de ſacroſ eccleſ. l. ad inſtructionem, nec naues eius excuſantur à nauicularia functione, ideſt à tranſuectione, ut ſupra de nau. non excuſ. l. 2. & ſupra titulo primo, l. 3. Nec à coemptione ſpecierum, ut nem. lic. ab empt. ſpet. l. una. Nec ab eo, quod dicitur ſupra l. proxim.

Excepto. Patrimonium Principis excuſatur à ſuperindictione cæterorum non excuſatur. Nota patrimoniũ Principis non recipit ſuperindictum, non ſordidis oneratur muneribus ut ſupra de excuſ. muner. l. pen. & l priuatæ, & ſupra eod. l. abſit, cum ſimil.

Rubr. de Grege Dominico.

SVMMARIVM.

1 *Parcitur ſponte offerenti: non item in furtis.*

Præpoſitis. Qui furatur equum Principis de grege Dominico, ideſt Principis, reſtituto equo, ſoluit librã auri, ſi uero de alijs gregibus ſoluat pro quolibet equo ſex uncias, ab hoc autem eximitur fur, qui equum ſponte obtulerit, & hoc di-
1 cit. Nota, parcitur ſponte offerenti, ſic ſupra de his, qui ſe defer. l. 1. & ſupra ad l. iul. maieſt. l. ſi quiſquis in fi. & ſupra de alie. iud. mut. in fi. cum ſimil. multis ibi no. ſecus eſt in actione furtiua, quę datur contra

tra furem, quia ibi non eſt locus pœnitentiæ, ut ff. de furt. l. qui ea mente, & not. hic quæ ibi not.

Rubr. de Palatijs, & domibus dominicis.

Conſecratus nobis. Non debent priuati habitare in palatijs publicis, exceptis iudicibus, ut ſupra de offic. rect. prou. l. fi.

Rubr. de cupreſsis ex luco Daphnes, uel Perſeidis per Aegyptum &c.

Si quis. Parum ualet, & titulus, & l. iſta. dicitur hic, quod emptor, & uenditor cupreſſi puniuntur in v. libris auri.

SVMMARIVM.

1 *Labor non debet eſſe ſine mercede.*

Omnes. Prohibentur in partibus Syriæ decidi cupreſſus. Sed olim erat talis conſuetudo, ut qui plantat unam cupreſſum paruã, poſſit aliam cupreſſum magnam excidere, hoc in poſterum prohibetur, & dicitur, quòd qui plantat unam cupreſ-
1 ſum, habeat unam libra auri de publico. Nota quod labor non debet eſſe ſine mercede, de hoc dixi ſup. de profeſſ. & med. l. medicos in fi.

Explicit Liber Vndecimus.

COM-

COMMENTARIVM SEV LECTVRA

In Duodecimum Librum Codicis:

Auctore Andrea de Barulo Neapolitano, Iuriſc.celeberrimo,Regioq́, conſiliario.

Rubr. De dignitatibus.

SVMMARIVM.

1 *Vxores ſequuntur conditionem virorum.*
2 *Mulieres poſſunt habere dignitates,ſed non adminiſtrationem.*

Si vt proponitis. Mulier,quæ habet patrem, uel auum conſulariæ,uel illuſtris dignitatis retinet eandem,ſi nupſit homini clariſſimo,non priuato,& hoc dicit. Nota differentiam inter dignitatem, non perſtat ſi nubat poſtea homini minoris dignitatis,ut infra eo.l.mulieres,in fin & ſupra de collation.l.fi. At pater,vel auus præſtat aliæ filiæ propriam dignitatem etiam ſi nupſerit homini minoris dignitatis, dummodo non plebeo,ut ff.de ſenator fœminæ,& hæc differentia notabilis per l.
1 hanc colligitur. Secundo nota quòd uxores ſequuntur conditionem virorũ,quod dic ut infra eo. mulieres. Et hic eſt caſus,in quo vxores maritos excedunt, quia retinent paternam,quæ erat maior
2 maritali. Tertio nota quòd mulieres poſſunt habere dignitatem, ſine adminiſtratione,ut hic,& ff.de regul. iur.l.2. ut & dixi de mulier.& in quo loc.l.vna. Quarto nota quòd iſta nobilitas,vel honor, qui uenit per accidens,ideſt per dignitatem non durat poſt pronepotes,ut ſupra de quæſtion.diuo.

SUMMARIUM.

1 *Infamiæ duplex effectus: & quales.*

Neque famoſis. Infamia facti, vel iuris notatis portæ dignitatis non patent. Nota ad l. iſtã quę
1 dixi s. de infamia. l. una. Itẽ nota ꝙ duplex eſt effectus infamiæ, vnus, ut hic, alius, vt ſupra de inoff. teſta. ſi fratres; Itẽ not. quòd infames repelluntur ab aduocando, ut ff. aſſeſſor. l. 2. & à teſtimonio dicendo, ut ff. de poſtul. l. 1. E t à ſedendo, ut ff. de aſſeſſor. l. 2. de teſtib. l. 3. Et à iudicando, ut ff. de iudic. cum prætor, & à qualibet dignitate, ut hic, habita, & habenda, ut infra eo iudices. & ſic magis impediũt infamiæ; quàm valetudines, quæ non reijciunt titulo iam promotos, vt ff. de poſtul, l. 1. § caſum. nõ autem infamia repellit à procuratione, ut inſt. de except. §. fi. nec arbitrio, ut ff. de arbitr. l. parui. Nec à quolibet honore, ut dixi ſupra de infamib. In urbe tamen non habebũt, nec ubi eſt Princeps, ut de colon. thracenſ. l. 3. & ff. de excuſat. tutor. l. milites. §. in grauamine. Andreas.

Maior. Qui de minori dignitate prouehitur ad maiorem, primæ retinet priuilegium dignitatis. Nota quòd durat Priuilegium primæ dignitatis cum dignitate ſecunda, & de hoc dicam infra de prox. ſacr. ſcrin. l. iubemus. Secundo nota quòd hic eſt gradus, ut de minori dignitate, quis ad maiorem aſcendat, ut ff. de muner. & honor. ut gradatim, non è contra ut ſupra quemadm. ciuil. mun. l. 2. dic, ut ibi.

SUMMARIUM.

1 *Rerum appellatione continentur & homines.*

Senatorum. Mandat Imperator, ut res ſenatorum, & homines ipſorum uaſalli, ſeu familiares ſint exẽ
1 pti ab omnibus oneribus ſordidis. In hac l. collige vnum notabile, ꝙ appellatione rerum continentur, & homines, & immunitas data rebus, & hominibus data uidetur. Et ſic eſt arg. ex quæſtione, quę erat inter prælatos, & Regem, qui prælati immunitatem cõceſſam terris Eccleſiæ volebant extendere ad uaſallos.

Nemo. Prohibentur præfecti aliquod munus ſine conſcientia Principis iniungere ſenatori: ſed ſolus Princeps iniungat, vel de eius mandato onus iniungitur ſenatori. Nam tunc non eſt

non eſt onus,ſed dignitas, quod ab Imperatore mandatur. Nota nobilem l.quòd quicquid iniungitur à Principe,eſt dignitas. Secũdo nota caſum,in quo eſt neceſſaria Principis auctoritas, quod dic ut ſupra de iur.fiſ.l.prohibitum.

SUMMARIUM.

1 *Conditioni propriæ quilibet debet deſeruire.*

Ne quis. Viliſſimi mercatores,& ut uenditores fęcis,& lardi prohibentur militare,ut ſi quis eorum militauerit, eijcitur à militia,& iubetur redire ad priſtinam uilitatem. Nec mirum ſi hoc dicitur de mercatore uiliſſimo; quia idem de quolibet mercatore pratèr argentarium, ut in negot. ne milit.l. vna. Item
1 nota quòd quilibet debet conditioni propriæ deſeruire,ut infra de cohortal.l ſi cohortalis,& ibi de hoc Andreas.

Quoniam diuerſi. Omnes iudices compelluntur in urbe reficere ædificia ſua ſine Principis conſcientia,& ædificare de nouo. Nota ab hac neceſſitate, ſenatores repelluntur.

Ius ſenatorum. Dicit Imperator,quòd nos ſumus de numero ſenatorum,volumus ſenatores ab omni iniuria defendi,quod dic ut ſupra eo l.nemo. Nota hic dicitur Imperator de numero ſenatorum. Alibi dicuntur ſenatores, pars corporis Principis,ut ſupra ad l. Iul. maieſt.l. quiſquis alibi dicuntur Patres conſcripti,ut ſupra de cad toll.l.1.in prin.

Libertorum. Filij libertorum poſſunt habere dignitates quia ſunt ingenui,ut inſt.de ingen.§.1.in libertis dic,ut dixi ſupra de libert.lib.10.

Seueram. Viri clariſſimi nõ torquẽtur:facit ſupra de queſt. diuo.fallit in crimine maieſtatis, in quo caſu eſt exequata conditio,ut ſupra ad l. Iul. maieſt.l. nulli.

SUMMARIUM.

1 *Nati poſt ſenatoriam patris dignitatem, & ante concepti an ſequantur patriam dignitatem, quod ſic, non tamen portabunt ſelloniam patris, nec ingratitudinem. nume.2.*

Si ſena-

Si ſenator. Secundum veriorem modum ſic pone caſum. Filij nati antequam pater eſſet ſenator, ſunt pri-
1 uati, nec habent ſenatoriam dignitatem. Secundo dicitur, quòd nati poſt ſenatoriam dignitatem patris, & ante concepti, ſequuntur patriam dignitatem, & hoc dicit. Nota quòd obſtat. ff. de ſenator. l. ſenatoris filium, quia ibi dicitur, quòd non refert, ſuſcepti ſint filij ante vel poſt, ſubaudi; dummodo fuerint nati in dignitate, non curo quando concepti, & ſic concordat. Non obſtat ſupra de aduoc. diu. iudic. l. aduocato, quia ibi eſt ſpeciale, vel intellige ſecundum iſtam. Speciale eſt in voluntarie, ſcilicet, curiæ deferenti, quia filij poſt nati non ſequuntur eius conditionem, vt ſupra de
2 his, qui ſpontè mun. ſub. l. fi. Vltimò nota ꝙ ſicut filius ante natus, vel poſt, habet dignitatem, vt not. hic, ita non portabit felloniam, vel ingratitudinem, vt ſupra de libert. & eor. lib. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Infamia priuat aliquem etiam habita dignitate: multo magis habenda.*
2 *Priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate.*

Iudices. Si iudices, vel alij in dignitate poſiti cõuicti fuerint, & condemnati de aliquo crimine, puta furti, ab illa deponuntur dignitate, & ad eandem redire non poſſunt, quia ſe fe-
1 cerunt indignos. Nota ꝙ infamia priuat aliquem etiam habita dignitate, vt hic, ne dum reijcit ab habenda, vt ſupra eo l. 2. Secundo nota depoſitum ab officio, ad illud iterum redire non poſſe, vt ſupra ſi quac. præd. pot. l. 1. & ſupra de ſuſceptor. l. ſi aliud cum ſimil.
2 ibi not. Tertio nota quòd Priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate, vt ſupra de iud. l. iudæi.

Mulieres. Mulieres nuptæ hominibus magnę dignitatis cõmunicant honoribus maritorum, & eorũ domicilium ſequuntur. Sed ſi poſtea nupſerint homini inferioris loci; prima dignitate depoſita, ſecundi retineant vilitatem. Dic circa l. iſtam, vt not de incol. l. fi. vbi eſt iſta l. de verbo ad verbum, nec vna ſuperfluit per aliam, quia quælibet facit ad ſuum tractatum, illa quantum ad hoc, vt ſciamus domicilium vxoris, iſta quantum ad hoc, vt ſciamus dignitatem; dic idem, vt dixi ſupra de mulier. & in quo loc. l. vna.

Præcipimus. Senatori, ſcilicet in Prouincia qualibet inſtituto, nulla publica munera indicantur. concor. ſupra eo. l. ſenatorum. Andr.

Digitized by Google

Clariſsimis. Viri clariſſimi, & ſpectabiles poſſunt proficiſci quando volunt ſine licentia, & habitare, ubi uolunt. Secus in liberto, ut ſupra de oper. libert. l. fi.

Si grauius. Si illuſtres commiſerunt aliquod crimen nō incarcerantur, ſed committuntur cuſtodię militū; ſubaudi, non data fideiuſſione, ut infra l. prox. & non puniuntur per aliquem iudicem, ſed feruntur ad conſcientiam principalem. Secundo dicitur, quòd alij inferioris dignitatis puniuntur per præfectum prætorium, & hoc dicit. Nota apud quem iudicem omnes milites de militari crimine, vel communi accuſantur, vt no. de iur. omn. iud. magiſtratus, ſed l. iſta tractat de poſitis in dignitate, & facit ad hanc l. ſupra vbi ſenator. l. quoties. Secundo nota ꝙ ex graui crimine huiuſmodi perilluſtres non ponuntur in carcere, ſed cuſtodiæ militum committuntur. In leuibus autem criminibus committuntur iuratoriæ cautioni, vt infra l. prox. In alijs autem perſonis conſtitutis in dignitate in grauibus delictis ponuntur in carcere, in leuibus cōmittuntur fideiuſſoriæ cautioni, vt ff. de euict. reor. l. diuus. Tertio nota caſum, in quo Principi crimina remittuntur. Sic de re milit. l. tribuni, & l. nemo, in fi. & ff. de pęn. l. diui fratres, in fi. & ſupra ſi quis imper. maled. l. 1. & ff. quādo appell. ſit. l. 1. in princ. & ſupra vbi ſenator l. quoties. Regulariter verò non referuntur crimina, vt ſupra de præf. præt. illir. l. ſi quos, cum ſimil. Sed nunquid corrigitur, quod dicitur in princip. hic per Auth. vt iud. non expect. ſacr. iuſſion. & reſpondeo non, quia illa generaliter loquitur, quæ hic non derogat ſpeciali, vt ff. de leg. 3. l. vxor §. feliciſſima, & de regul. iur. in toto.

S V M M A R I V M.

1 *Qui non poſſidet immobilia, ſatiſdat de iudicio ſiſti: fallit quandoque.*
2 *Periurio quis ſua priuatur dignitate: ſic propter furtum.*
3 *Perſonæ conditio intuenda eſt, cum quæritur de delicto, & de pœna imponenda.*

Quotiens. In hac l. duo dantur priuilegia illuſtribus. Primo vt ſiue perſona illuſtris conueniatur ciuiliter, ſiue criminaliter, licet immobilia non poſſideat, non tenetur dare fideiuſſores de iudicio ſiſti, ſed cōmittitur iuratoriæ cautioni; & ſi præſtito ſacramento in iudicio non ſteterint ſuo die, patiētur miſſionem in poſſeſſionē ex primo decreto, ſi lis non erat contra, proceditur ſecundum quod traditur in l. properandum. §. ſin autē reus, in l. conſentaneum. In criminali autem propter ſuum periurium cingulo

cingulo dignitatis exutus, perinde puniet per præſides, ac ſi in nulla à princ. conſtitutus fuerit dignitate. Secundo ibi, quilibet &c. Datur aliud priuilegium, vt huiuſmodi perſonæ illuſtres nullo modo
1 conueniantur, niſi in ſcriptis per libellum, & hoc dicit. Nota quòd regulariter, qui non poſſidet immobilia, ſatiſdat de iudicio ſiſti, vt in l. ſciendum. fallit hic. Item infra de princ. agen. in reb. l. militis,
2 & de priuil. ſchol. l. fin. Tertio nota quòd propter periurium quis ſua dignitate priuatur, ſic dicitur propter furtum, vt ſupra eo. iudices, & propter infamiam, vt ſupra eo. l. 2. licet nō quilibet periurus ſit infamis, vt not. ff. de infam. l. Lucius, vel dic quòd hic periurus repellitur propter infamiam, quia venit propter ſuā conceſſionem
3 periurando Quarto nota ꝙ licet cum quæritur de delicto, & de pena eius imponenda, ſit intuenda perſonæ conditio, qualis erat cōmiſſi tempore delicti, vt ff. de pen. l. 1. fallit tamen hic propter periurium condemnati; quia illa perſona illuſtris eo tempore, quo deliquit, non poterat, niſi à Principe condemnari, nunc à quolibet iudice. Quinto quòd priuilegium meretur amittere &c. vt dixi ſupra eo. l. iudices. Sexto nota quòd in ciuilibus cauſis olim non offerebatur libellus, niſi ex voluntate, ut ff. de eden. l. 1. § edere. Fallit in priuilegio illuſtrium, ut hic, in criminalibus cauſis, ut infra de prox. ſacr. ſcrin. l. penult. hodie uerò in qualibet cauſa debet offerri, ut in auth. offeratur. Sententia uerò etiam olim erat deferenda in ſcriptis, ut ſupra de ſent. ex per. recitand. l. 2.

Iubemus. Omnes habentes magnam dignitatem, uel minorem adminiſtrationem, uel ſiue recedētes ab hac regia vrbe, idest à curia Principis cum licentia ut ſupra eo. clariſſimis; uolentes redire ad curiam poſſunt ſine aliqua reuocatione Principis, ſaluo tamen cum honore ſacro reuocatoriæ, & h. d. Nota, honor eſt illi, qui per Principem uocatur ad curiam.

Rubr. De prætoribus, & honore præturæ.

Nemo. Clariſſimis, & ſpectabilibus præfecturis dignitatis, nō conſtituitur inuitus. Sed maneat quilibet in ſua domo tutus, & ſua dignitate lætetur. Nota quòd quilibet debet eſſe tutus in domo ſua: nam domus eſt tutiſſimum refugium, vt ff. de in ius voc. l. plerique.

Glebam. Olim erāt quædam functiones ſpeciales, quæ hic nominantur, quæ per hanc l. tolluntur.

Digitized by Google

Rub. de conſulibus, & non ſpargendis ab his pecun.

SUMMARIUM.

1 *Dignitatem qui prius meruit, prior eſt alijs in loquendo, in eligendo, in ſalutando principe, &c.*
2 *Ordo temporis ſeruatur inter eos qui ſunt dignitate æquales, quando fallit. nu. 6.*
3 *Ordo prioritatis temporis eſt duplex.*
4 *Doctor ille præfertur, qui prius habuit conuentum.*
5 *Dignitas alicui collata eſt comprobatio & præmium virtutis.*

Antiquitus. Duo dicuntur hac l. Primo dicitur, quòd vbi ſunt plures, eandem dignitatem habẽtes, puta conſulatus: ille erit prior alijs, qui prius meruit dignitatem: & hoc etiam eſt verum, ſi ille, qui poſterius habuit conſulatum ante fuerat conſul; quia repetiti faſces, ideſt honores non augent dignitatem, ſed approbant dignitatem illius, qui ſæpè præmouetur. Secundo ibi, quòd ſi aliquis &c. dicitur quòd ſi duo ſunt conſules, vnus anterior, & alius poſterior fuit electus in patritium, præfertur anteriori conſuli, & ſi ille anterior conſul ſuper honorem patritiatus attigerit, ex tunc præfertur poſteriori conſuli, licet anterio-
1 ri patritio, & hoc dicit. Nota quòd ille eſt prior alijs, qui meruit dignitatem, & erit prior in loquendo, in eligendo, in ſalutando, ſiue adorando Principem, & etiam ſedendo, vt hæc omnia optimè legũtur infra de præp. ſac. cub. l. 1. & l. 2. Et in ordine alibi, vt ff. de alb. ſcrib. l. 1. & 2. & in tit. 1. l. 1. & 2. & infra de prox. ſacr. ſcrin. l. vnicuique, & infra de tyronib. l. vlt. & ſupra de offic. mag. offi. l. nemo, cum
2 ſimil. quæ not. ff. de alb. ſcrib. l. 1. & de agent. in reb. l. 1. Secũdo nota ꝙ ſeruatur hic ordo temporis, ſiue ſcripturæ cum ſunt in dignitate æquali; quia tunc in dubio, cum ſunt pares, ſeruatur ordo tẽporis, vt hic, & ſimilibus ſupradictis. Sed vbi inæquales dignitates nõ ſeruamus ordinem temporis, ſed ille eſt prior, qui maiorẽ meruit dignitatem, vnde patritius præfertur conſuli anteriori, vt hic in fi. & arg. infra vt dignit. ordo ſeru. l. 1. & ff. de mun. & hon. l. reſcripto, in prin. Et ſic facit ad ſolutionẽ illius Broccardi, i. circa ordinẽ ſcripturarũ ſeruandũ, vel non, vt dixi ſupra quẽad. mun. ciu. in d. l. fi. Et hic
3 colligitur tertio notabile, quod duplex eſt ordo, prioritatis tẽporis, vt in prin. huius l. & maioritatis, ſiue qualitatis, vt in fi. huius l. cum ſimil. & de hoc dicit lex potioris gradus ſupra de off. præſid. vbi habet locum maioritas, non curamus de ordine temporis, vel de prioritate, vt optimè patet ſupra, qui acc. non poſſ. l. 1. & hic in fine.

Quarto

Quarto nota quòd in eadem dignitate præfertur prior, ſi datur dignitas cum adminiſtratione, aliàs poſterior tẽpore, qui eſt in actu præfertur anteriori vocato, vel honorato, vt infra de primic. l. 2. in
4 fi. & infra vt dign. ordo ſeru. l. 2. Quinto nota quòd ille doctor debet alijs præferri, qui prius habuit conuentum, & ſic ſeruatur Bononiæ, quod intelligas cum determinatione, quam dixi, vt regentes
5 præferantur vacantibus. Sexto nota, quòd repetiti honores, virtutes ſæpè meritas probant, non augent, & ſic conferre alicui dignitatem, eſt comprobatio, & præmiũ virtutis, iuxta illud, quęre bona, quæ ſuis ſunt coniuncta cũ fructibus, nec creditur eſſe virtus, quæ ſequeſtratur à præmio: boni etenim ad honores eliguntur, vt infra
6 de comit. rei mil. l. 1. Vltimò nota quòd nil eſt altius dignitate, & eſt loquutio hyperbolica, quia Deus altior. ſic. ff. de pact. l. 1. vnum tamen non omitto: quòd licet dixerim priorem tempore anteire, vel qui ſunt eiuſdem dignitatis, verum eſt niſi poſterior plus laborauerit antiquiori, vt infra de prox. ſacr. ſcrin. l. 1. Et faciunt ad l. iſtã infinitæ concordantiæ, quas dixi infra de tyron. l. fi. Andr.

SVMMARIVM.

1 *Donare eſt perdere.*

Ordinem. Olim moris erat, cum conſul nouiter electus iret per vrbem cum inſignibus conſulatus, ipſe ſpargebat aurum, vel aliam pecuniam: hunc iactum prohibet fieri Imperator duplici ratione. Prima quia non debet populus inſectari conſularem dignitatem cupiditate lucrandi illud aurum, quod proijciebatur à conſule: ſed agmina populorum vadant obuiam conſuli meritò & per excellentiam ſui honoris. Secunda ratio eſt, quia melius eſt, vt illa pecunia expendatur in opus aquæductus, in quo opere quantum debent erogare conſules, dicitur infra eod. l. prox. in fi. Nota cupiditatem lucrandi, vt dixi ſupra de fund. l. vna. Secundo ibi abſtineant conſules hoc errore perdendi: nota illud
1 verbum; donare, eſt perdere. Tertio nota quòd olim conſules proijciebant aurum medio tempore, vt hic; hodie debent proijcere argentum, vt in auth. de conſulib. §. ſpargere, tamen ius medium auara conſuetudine comprobatur.

SVMMARIVM.

1 *Dignitas patritiatus omnibus dignitatibus præfertur. 2 Dignitas præfecti vrbi, quot ſunt in vrbe.*

Nemini. Duo dicuntur hac l. Primo quòd nemo poteſt eſſe patritius, niſi ante fuerit conſul, vel præfectus prætorio, vel magiſter officiorum. Secundo quòd qui eligitur in conſulem honorarium perpetuum, id eſt, qui habet dignitatem conſularem ſine adminiſtratione, debet ſoluere in opere aquæductus vrbis Romanæ centũ libras auri; ſicut & qui habet dignitatem cum
1 adminiſtratione licet per annum, & hoc dicit. Nota ꝙ dignitas patriatus omnibus dignitatibus præfertur, vt hic in princip. id eſt tam eis, qui ſunt in vrbe, quàm extra vrbem. Sed præfectus vrbi dignitas, quot ſunt in vrbe, ſic tollitur contrarium ſupra de off. pręf. vrb. l. præfectus, & de off. vicar. l. 1. Secundo nota quod Roma eſt caput totius orbis terrarum. concor. ff. de leg. & ſenatuſconſ. l. de quibus, & inſt. de ſatiſdat. §. fin.

Sancimus. Ille, qui habet conſularem dignitatem, ſine adminiſtratione habeat licentiam adminiſtrandi à Principe, & cum impetrant, non videntur habere, quod non habeant, id eſt non videntur de nouo conſules creari, & ideo tenent ordinem in adorando Principem, & in alijs honoribus, quem à prima electione fuerant conſequuti, cum nõ videatur poſterior alijs, quaſi nunc, cum impetrat adminiſtrationem electus, ſed anterior inſpecto tempore primæ electionis. Item cum tempore, quo impetrauit honorarium conſolatus, ſoluit centum libras in opere aquęductus, cum impetrat adminiſtrationem amplius ſoluere non tenetur, & ſic per iſtas vias oſtenditur, non dari nouam dignitatem, cum iam collatæ conceditur adminiſtratio dignitatis.

Sancimus. In hac l. dicitur, quòd ſi filiusfamilias alicuius efficiatur patritius, in continenti liberatur à patria poteſtate, & aſſignat latenter triplicem rationem. Prima, quia turpe eſt, vt ille, qui eſt quaſi pater Principis, ſit in alterius poteſtate. Secunda quia ſi pater poteſt filium ſuum emancipare, multo fortius Imperator. Tertia quia hoc raro fit, vt filius fiat patritius: ſed cum conſul fiat frequentius, ideò conſularis dignitas non liberat, ſed patritiatus ſic; quia in hac parte temporis rariſſima, non debet euenire, vt ſcilicet ille, qui eſt pater Imperatoris ſit alterius noxius poteſtati. Vel poteſt dici, ꝙ ponat duas rationes, & ibi, vt dixi eſſe tertiam rationem, reſpondeat tacitæ obiectioni, ſcilicet, ꝙ ſecus eſt in conſule, quàm in patritio, & dicit ꝙ conſul ſæpe eligitur ille, qui eſt filiusfamilias; ſed non patritius: hodie verò eſt idem in conſule, quod in patritio, vt in auth. conſt. quæ de dignit.

Rubr.

Rubr. De præfectis prætorio, ſiue vrbi &c.

Præfectum. Præfectus vrbi, & magiſter militum, & ſi habeant officia indiſtincta, tamen inæqualem retinent dignitatem; & ideo poſtquam fuerint ab hac dignitate promoti, & ideo receſſerunt à priuata; in ea ille eſt potior altero, qui in tempore anteceſſit; de hoc dixi ſupra tit. 1. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Dignitatis priuilegium quomodo etiam dignitate finita durat.*

Quiſquis. Quaſi idem dicitur hic quod ſupra prox. quia hoc operatur dignitas præfecti, & magiſtri militum, & pone ſic caſum. Si ego fui primò magiſter equitij, & tu poſtea fuiſti creatus præfectus, ſubaudi, & deſiiſti eſſe; ego qui fui anterior tempore, ero potior dignitate. Diceret aliquis, in quibus ero potior, in littera exprimitur, in loco ſedendi, quia erit ſituãdus prior antè prouectis, id eſt, promotis. Item locus proſpectioni de-
1 cernendi. Item loquendi facultas antiquior &c. Nota quòd durat priuilegium dignitatis, dignitate finita; quod dic., vt infra de prox. ſacr. ſcrin. l. 4. Secundo nota quòd inter vacationes, quæ habuerunt eandem dignitatem, ſeruatur ordo temporis, vt hic, & expreſſum infra vt dignit. ord. ſer. l. 2. §. vacantes. non autem ſeruatur inter adminiſtrationem, & vacationem, quia, qui adminiſtrat, præfertur vacanti, etiam anteriori tempore, vt dixi ſupra tit. 1. l. 1.

Rubr. De præpoſitis ſacri cubiculi.

SVMMARIVM.

1 *Doctor ille debet eſſe prior Doctorum, qui prius fuit examinatus.*

Sacri cubiculi. Ad euidentiam nota, quòd cubile Imperatoris, & Auguſtæ, & cubicularijs Imperatoris præerat vnus præpoſitus, & aulæ Auguſtæ alius, vt infra ea. l. Vel dic quòd cubicularij ſunt qui ſeruiũt Imperatori circa lectum diſcalciando eum, in cuſtodiendo cameram, & ſimilia, & præfectus ſacri cubiculi dicitur, qui tam in iſtis, quàm toti familiæ præ-

eſt, vt eſt mariſcalcus. Item ideò dicitur de præpoſitis in plurali, quia duo ſunt, vnus, qui præeſt cubiculariјs Principis, & alius, qui præeſt cubiculariјs Auguſtæ infra eodem l. fin. Iſti præpoſiti habent etiam poſt functam adminiſtrationem, dignitatem eandem, vt præfectus prætorio, vel magiſter militum: eſt tñ inter præpoſitos habenda ratio temporis, nam manifeſtè detectum eſt eſſe illum, qui præceſſit, potiorem, & illum ſubeſſe, quem poſterius probauit examen. Similia pulchra verba ſunt infra de primic. l. 2. & infra de prox. ſacr. ſcrin. l. vnicuique. Et in quibus debeat anterior præferri dicitur in littera, ſcilicet in adorando Principem. In incedendo, cum vadunt ad ſolemnes feſtiuitates. In ſedendo. In electionibus, vt habeat primam vocē, & in ſimilibus. Nota hic quaſi expreſsè quòd ille doctor debeat eſſe prior doctorum, qui prius fuit examinatus: hic & alia dic, vt plenè not. ſupra de cōſul. l. 1. Item nota, quòd dixi ſupra l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Scholaris tempore vacationis, puta finito libro, detinet priuilegium.*

Hac noſtræ. Cubicularij poſt depoſitum officium, antequam iterum eligātur ad idem, nā & ad huc eligi poſſunt, à duobus Palatinis habent immunitatem ab omnibus ſordidis muneribus; ne ſordidis aſtricti muneribus, decus miniſterij, quod militando videbantur adepti, tēpore ocij, & quietis amittant, nec in domo ſua recipiant hoſpitem, puniuntur præſides contrafacientes. Nota quòd quis poteſt eligi ad idem officium, vt ſupra de aſſeſſor. l. conſiliarios, licet non debeat continuare, vt ſupra de mun. non contin. l. 1. & ſupra de ſuſceptor. l. neminem. Et ad idem quòd poſſit idem officium ab eodem geri: facit ſupra de conſul. l. 1. ibi; Repetiti &c. Secundo nota quòd remanet Priuilegium, etiam dignitate finita, quod dic, vt infra de prox. ſacr. ſcrin. l. 3. Ter-
1 tio nota arg. quòd ſcholaris tempore vacationis, puta finito libro, retineat Priuilegium ſcholaſticū, de hoc dixi ſupra de incol. l. ciues. & facit ad hoc infra de prox. ſacr. ſcrin. l. in ſacris in fi.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium legis circa forum indultum reo valet, ſed non principis.*

Cubicularios. Cubicularij vtriuſque aulæ habent fori prærogatiuam, vt conueniantur coram magiſtro

magiſtro officiorum, concord. ad l. iſtam infra de ſilentiar. ne addi uerſa, & de caſtrenſian. l. 3. & de agent. in reb. l. 3. & de priuil. ſchol.
1 l. 2. Et nota quòd ualet priuilegium legis circa forum, reo indultũ, ſed non Principis, ut hic, & in auth. qua in prouincia; ſed actori, & à Principe poteſt priuilegium indulgeri, ut ſupra, de dilation. ſi quando, & in auth. ibi not.

SVMMARIVM.

1 *Ea quæ fiunt in ultima uoluntate an ualeant.*
2 *Calumniandi uia non eſt diu ferenda.*

Iubemus. Satis, eſt breue quod dicitur in hac l. prolixa, ſi dominus ſeruum ſuum obtulit in cubiculariũ Principis, & in continenti, quòd fuit cubicularius, efficitur ingenuus, quàm diu uiuit, puta contrahendo, ſed etiam in ultima uoluntate quia habebit hæredem, ſicut quilibet ingenuus, unde ſi fecit teſtamentum ſeruabitur eius teſtamentum; alias erunt ab inteſtato hæredes agnati, & cognati, & ſimiles, & ſi nullos habeat cognatos fiſco deferuntur bona uacantia, ad quod faci ſupra de bon. uac. l. bona. Secundo ibi, ſi uero &c. dicitur quòd ſi domino ignorante, uel inuito ſeruus fiat cubicularius, poteſt ſeruum ſuum dominus uendicare: ſed ne detur diutius materia calumniandi, ſtatuitur tẽpus quinquẽnij, infra quod poteſt ſeruũ reuocare, ſin infra illud tẽpus tacuit, ſeruus efficietur ingenuus, ut ſupra. Vltimò dicitur, quòd ea, quæ dicuntur in cubicularijs extenduntur ad cubicularias. No-
1 ta arg. in prima par. quòd ea, quæ fiunt in ultima uoluntate ualẽt, vt hic, dicit ꝙ eſt ingenuus, & uiuus & moriens, ſicut inſt. de leg. fuſ. can. tollen. in fi. & ff. de leg. primo l. ſeruum filij. §. cum, qui chirographum. Sic è contra. ff. de pact. l. pacta intellige; ſed hæc nõ ſemper ſunt uera. Nam aliqua fiunt in ultima uoluntate ſine traditione, non ſic per pactum, ut ff. de furt. l. à Titio, & ſupra de pact. l. traditionibus; de pen. leg. l. 2. Non ſic in uendito, ut ff. de per. & com. rei uend. l. 1. in fi. & de action. empt. Iulianus, in fin. Item aliqua licent inter uiuos, quæ non in ultima uoluntate, nam conditionales ſtipulationes, ſed non legata, ut inſt. de verb. oblig. §. ex conditionali, & ſupra de cad. toll. §. ſi autem. Item actus morientium nõ poſſunt eſſe in ſuſpenſo, uiuentium ſic ff. com. præd. l. fin. Secundò nota ꝙ reiuendicatio durat quinquennio, alias minori, uel maiori tempore, ut plenè dixi infra qui mil. non poſſ. l. ſuper ſeruis. Tertiò nota ꝙ læſis implorandi præſidij facultatem non conuenit denegari. Quar-
2 to nota quòd calumniandi uiam, non patimur diutius, ad hoc duo

not.

not. facit ff. ad uelleian. l. 2. §. pe. ibi deceptis, & nõ decipientibus &c. Vltimò nota quòd poſito maſculino, ideſt cubiculario, intelligitur fœmininum, ideſt cubicularia, quod dic ut ff. de uerbo. ſignifi. l. 1.

Iubemus. Scribit imperator ad præpoſitorum ſacri cubiculi petitionem, ut etiam poſt finitam dignitatem liceat eis inferre inſignia dignitatis, cum uadunt ad agros ſuos, & extra urbem, & ualet hoc priuilegium, quia prodeſt petenti, & alterũ non lędit. quod eſt not. vt ſup. de prec. imper. offer. l. reſcripta.

Rubr. de quæſtoribus, & magiſtris officiorum.

SVMMARIVM.

1 *Acclamatione qui magiſtratus recipiebantur.*

1 Qui ex quæſturæ. Magiſtratus iſti, qui continentur in rubro recipiendi ſunt cum acclamatione populi ad miniſtrandam urbem, quia quilibet debet clare dicere, viuat, vel præco præcedat eos, qui dicet uiuat talis. Similis conclamatio eſt ſupra de off. rect. prou. l. inuictiſſimos.

Rubr. de primicerio, & ſecundicerio, & Notarijs.

SVMMARIVM.

1 *Perſeuerantibus in laboribus officiorum compendium honoris ex laudis.*
2 *Tabellionatus dicitur dignitas.*
3 *Dignitatem unam quis poteſt cum adminiſtratione habere, & priuilegium alterius.*
4 *Pœna debet omne delicto conuenіens: interdum maior.*

Præcipua. Notarii, qui in officio illo perſeuerauerunt, & ipſum non depoſuerunt uſque ad ſenectutem, ſed etiam ad aliam promoti dignitatem, uſi ſunt notariatu, compendium, ideſt Priuilegium ſequentis honoris aſſumant. Secundo dicitur quòd notarius non poteſt eſſe peræquator, uel diſcuſſor, vel ſimilem cum adminiſtratione dignitatem habere: ſi contra fecerint, quia ſpreto notariatus officio, ad peræquatoris, vel diſcuſſoris ſollicitudinem conuolauerint, huius leuis culpæ pœnam patietur grauiſſimam. & numerariorum corpus, ideſt illorum corpus, inter quos cęperat numerari, minuetur, & hoc dicit. Nota in prin. huius

l. dicit

Idicit Imperator; præcipue eſt noſtræ pietatis intentio circa nota-
1 riorum nomen. Secundo nota quòd perſeuerantibus, qui nō omit
tunt laborem inceptum, ſed uſque ad ſenectutem perſiſtunt, ſicut
dicitur in l. Iulianus, ait decretum. ff. de fideiuſſor. compēdium ho-
noris datur. Et non qui incepit, ſed qui perſeuerauerit laudādus eſt,
2 vt infra de his, qui impl. ſtipend. l. 2. & ibi de hoc. Tertio nota quòd
tabellionatus dicitur dignitas, ſiue militia, ut hic, & ſupra de ſena-
tuſc. l. un. licet notarij alijs dignitatibus, & militijs non gaudeant, vt
3 in fin. huius legis, & ſupra de tabular. l. 1. Quarto nota quòd poteſt
quis habere vnam dignitatem cum adminiſtratione, & compen-
dium alterius, ideſt priuilegium, ut hic, & dicam infra proxim. ſacr.
4 ſcrin. l. 4. Quinto nota caſum, in quo pro leui imponitur magna pę-
na. Sic ſupra de libert. l. 2. & ſupra de hæred. inſt. l. 2. regulariter con-
tra, quia pœna debet eſſe delicto conueniens, ut ff. de pęn. & qui gra
uiori reatu exceſſit grauiorem ſentiat ignem. Vltimò nota quòd
qui remouetur ab aliquo officio, ſiue honore dicitur extinctus, &
ſic eſt arg. quòd iudex recuſatus habetur loco mortui.

SVMMARIVM.

1. *Temporis ratio in decurrendis honoribus non eſt prætermittendà.*

Præclaram. Loquitur de primicerijs, qui uocantur hic tri-
buni, & credo quòd erant notarij, nam glo. ex-
ponit illos, & primicerios, qui erant primi inter milites, & in hac l.
dantur quatuor priuilegia primicerijs, & imponitur pœna uacanti
bus ultra debitum modum. Dicitur ergo primo quòd primicerij
habent hoc priuilegium, & ultra biennium non teneantur eſſe in
hoc officio. Secundo ibi, hos autem &c. dicitur quòd primicerius,
qui accepto commeatu abſuit vltra q̃ debuit, punitur in hoc modo
qui ſtetit ultra annum; perdit unum gradum honoris. Si per bien-
nium, perdit ſecundum gradum. Si per triennium, perdit tertium.
Si per quatuor annos, perdit quartum. Si per quinque, omnino de
matricula deletur. Tertio ibi, his in hunc modum &c. Datur ſecū-
dum Priuilegiū eis etiam ſic depoſitis, vt ſint immunes à munere
peræquationis, & diſcuſſionis. Quarto ibi, illud &c. Datur tertium
beneficium habita ratione temporis inter eos, vt ultimus non præ
feratur primo. Quinto ibi, hoc etiam &c. datur quartum benefi-
cium, vt finita dignitate primiceriatus habeat aliam nouam digni-
tatem, ſcilicet, magiſtri officiorum, ſcilicet in loco priuilegij anti-
qui, & ratione nouæ dignitatis præfertur anterioribus, uacantibus
tamen, & hoc dicit. Nota ſicut ſupra l. prox. ſuperiori commēdaui-
mus

mus perſeuerantiam, quæ priuilegium mereatur, ut ibi, ita hic in ſecundo dicto reprehendimus uagabundum, qui ſuo priuilegio ſpoliatur, ut hic & infra de domeſtic. l. pen. & de commeatu. l. quicun-
2 que, & ſupra de epiſc. & cler. l. generaliter. Secũdo nota illa pulchra uerba, quod non eſt calcanda, ideſt prætermittenda ratio temporis & quæ longis prolixiſq; ſtipendijs defenſa iã pollicetur ſenectus, non debet gratioſa feſtinatione ſubripere. Similia pulchra uerba infra de tyron. l. fi. & ſupra de præpoſ. ſacr. cub. l. fi. in fi. Vltimo in fi. nota, quòd noua dignitas præfertur antiquæ uacanti tamen, ſed non habenti adminiſtrationem, ut in tit. prox. l. 2. ſed adminiſtratores.

Rubr. ut dignitatum ordo ſeruetur.

SVMMARIVM.

1 *Mandati principis contemptor eſt ſacrilegij reus.*

Si quis. Qui honorem indebitum, ideſt maiorem, ſibi uſurpauit ſcienter, cum facit contra præcepta Principis, eſt ſa-
1 crilegij reus. Nota quòd contemptor mandati tenetur crimine ſacrilegij, ut hic, & infra de erog. mil. ann. l. genetiariorum, & infra de priuil. eor. qui in ſacr. pal. mil. l. fi. & ſupra de diuerſ. reſcript. l. ſacrilegij, & arg. ſupra de crim. ſacril. l. 1. Andreas.

SVMMARIVM.

1 *Ordo in dignitatibus triplex conſideratur.*

Omnes. L. iſta tractat de gradibus, ſeu ordine dignitatum, & non de ordine temporis, ſed qualitatis, ſeu maioritatis, ut dixi in l. 1. de conſulibus. Primum locũ obtinent, qui habent dignitatem cũm adminiſtratione; ſecundum, qui habent dignitatẽ uacantem, quia depoſuerunt adminiſtrationem: tertium quos comitatur dignitas cũ adminiſtratione in abſentia conſtitutos: quartum honorarij, qui preſentes adepti ſunt honorem ſine adminiſtratione. Quintum in abſentia conſtitutos ſine adminiſtratione comittatur. Et ſic ſi benè uideas tria ſunt genera dignitatũ adminiſtrantium, uacantium & honorarium. Sed primum membrum, & ultimum ſubdiuiduntur, & ita accidenter dicuntur quinque. Secundò ibi, ſed adminiſtratores &c. dicitur quod adminiſtratores præferuntur uacantibus. Tertio ibi. Vacantes &c. Determinat

vacantes proponi honorarijs, quia uerum eſt in conſimili dignitate, non in diſpari, ut præfectus uacans præfecto honorario præferatur, quod dicit, vacans præfertur honorario, ſi habeant ambo dignitatem, non ſi honorarius maioris dignitatis. Quarto ibi, inter adminiſtratores, numerat aliquos inter adminiſtratores, qui videbātur vacantes. Nam ſi aliquis erat magiſter uacantium militum, & ſibi cura belli mandata eſt Idem dicitur in quolibet magiſtratu, qui cum eſſet uacans, iniunctum fuit ei, vt faceret quod præfectus facere conſueuit. Nota in hac. l. de ordine ſeruando, de quo dixi ſupra quemad. ciu. mun. in d. l fi. Secundo nota duplicem ordinem, unus eſt ordo temporis, de quo dicitur ſupra de præpoſ. ſacr. cub. l. 1. in fi. & infra de prox. ſacr. ſcrin. l. unicuique, & de tyron. l. fi. cum multis ſimil. Eſt ordo qualitatis, ſiue maioritatis, ut hic; & hic ordo eſt potentior primo quia cum habet locum ordo qualitatis, nō curamus de ordine temporis, vt patet ſupra de conſulib. l. 1. ubi plenè dixi. Ex hoc tertio nota quòd dignitas cum adminiſtratione quantumcūq; poſterior præfertur anteriori, cui commiſſa eſt cura belli in fine.

Rubr. de magiſtris ſcriniorum.

SUMMARIUM.

1 *Officialis punitur, qui præſidi contra iura facienti non contradicit.*

Viris. Magiſtri ſacrorum ſcriniorū, qui aſſidere uidentur Principis maieſtati, ut fortè ſunt iudices magnæ curiæ: proximi, de quibus eſt infra poſita rubrica, ut ſunt fortè notarij actorum magnæ curiæ in dignitate finita, de hoc dicam plene infra de prox. ſacr. ſcr. l. 4. & facit ſupra de excuſ. muner. l. eos, & l. maximarum in fin. & ſupra de præpoſ. ſacr. cub. l. 2. cum ſimil. Item nota, quòd Priuilegium datum Patri & Filio, dari uſdetur, de hoc dicam infra
1 de prox. ſacr. ſcrin. l. in ſacris. Item nota quòd punitur officialis, qui præſidi facienti contra iura, non contradicit, de hoc not. ſupra de appellat. l. quoniam.

Rubr. de comitibus conſiſtorianis.

Eos. Comites conſiſtoriani quamdiu ſteterunt in conſiſtorio Principis, ſunt ſpectabiles.

Viros.

Viros. Viri conſiſtoriani cum vxore,& filijs habent priuilegiũ fori in agendo,& conueniẽdo, & dic, ut infra dicam de prox.ſacr.ſcrin.l.in ſacris,in prin.

Rubr. de comitibus, & tribunis ſcholarum.

SVMMARIVM.

1 *Epularum cogitatio affert animi inquietudinem.*
2 *Dignitas etiam a caſu dependet.*

Præpoſitos. Præpoſiti curiæ inquietæ epularum, ut ſunt emptores Principis, in vulgari, accuſatores dicuntur, habent facultatem adorandi Principem,& eandem habẽt præpoſiti comeſtabuli,& qui præeſt mareſcallæ,& palatij. ſcilicet. Si iſti meruerunt comitiuam cum adminiſtratione, ſi caſu nõ per-
1 uenerunt ad maiora, æquiperantur ducibus, & hoc dicit. Nota ꝙ quædam inquietatio eſt cogitare de epulis, vt ff. pro ſocio, not. Se-
2 cundo nota quòd dignitas etiam caſu dependet, ut hic, & infra dẽ ſilentiar.l.3.in prin.& infra de prox.ſacr.ſcrin.l.iubemus in fin.& ſupra de leg & conſt.l.digna.

Rubr. de comitibus rei militaris.

Qui contemplatione. Qui ducto, ideſt ductis militibus ad partes vltra marinas primi ordinis contemplatione meritorum obtinuerunt comitiuã proconſularis dignitatis inſignia cõſequentur. Nota quòd aliquis propter bonitatem eligitur ad honores,ut dixi ſupra de conſul. l.1. Secundo nota,quòd miles ponitur hic pro militibus. ſic ff. de verb. ſignif.l.mulieris,& in l.prox.

SVMMARIVM.

1 *Subrogatus loco alterius, uel uices gerens gaudet iiſdem priuilegijs.*
2 *Seruiens per alium an habeat idem priuilegium ac ſi perſonaliter ſeruiret.*

Eos. Qui mittuntur ad Prouincias defendẽdas cum militibus, & magiſtri militum,& qui gerunt uicem magiſtrorũ militum habẽt eandem dignitatem cum ducibus, qui ſunt per Aegyptum,

1 ptũ & Pontũ. Nota qui ſubrogatur loco alterius, uel gerit alicuius uicem, gaudet iiſdem priuilegijs cũ eodem, & ideo iudex ſubrogatus, ordinarius dicitur nõ delegatus, ut ſupra de eo, qui uic. alt. ger. l. 1. & 2. arg. ſupra de coll. l. 2. & ſupra de aquæd. l. pen. in fi. & ſupra de murileg. l. ſi quis ex corpore, & ſupra de decurion. l. vniuerſi, & ſupra de uacat. mun. l. legatum. §. comites. arg. contra. ff. de leg. 1. fi-
2 lius, & l. uicarius. Sed an qui ſeruit per alium habeat idem priuilegium, ac ſi perſonaliter ſeruiret, & prodeſt hoc ſcire etiã caſu multoties emergenti in Regno. Si aliquis baro uadit ad exercitum, habet exceptionem hoſticam, an idem, & ſi mittat, & uidetur, quòd idem, ut optimè colligitur ff. de leg. 1. filius, in fi. Et nauicularij ſiue perſonaliter ſeruiant, ſiue habeant res ſuas in nauicularia functione, habent immunitatem, vt ff. de mun. & hon. l. nauicularij, & de iur. immun. l. ſemper. §. Item. Et qui ſeruiunt per ſubſtitutos, habẽt illibata ſuæ priuilegia dignitatis, ut ſupra de decurion. l. neminem. §. nè indult. Et contra arg. quòd non per l. ff. de excuſ. tuto l. fi. Sed in illa lege non ponitur tam fauorabile officium, vt prorogetur ad ſeruientem per ſubſtitutum, ſicut eſt obire officium legationis, ut in l. filius, uel cauſa exercitus, ut in quæſtione poſui loquitur ergo l. contraria in officio piſtorum, quod primo ergo dixi verius eſt, ut in l. filius.

Rubr. de comitibus, & archiatris ſacri Palatij.

Archiatros. Sunt Medici, qui dum in palatio Principis ſeruiendo primi ordinis nomen habere meruerunt, efficiuntur inter uicarios, ita ut inter uicarios, & duces ex una parte, & dictos comites, nulla ſit differentia, niſi in tempore, ut ille ſit potior, qui fuit tẽpore prior. de hoc dic, vt ſupra de cõſul. l. 1.

Rubr. de comitibus, qui prouincias regunt.

Eos. Qui diu adminiſtrando primi ordinis comitiuam meruerunt, efficiuntur uicariæ dignitatis.

Rub. de profeſſoribus, qui in urbe conſtantinopolitana.

SUMMARIUM.

1. *Doctori cuilibet ſex ineſſe debent, ut ad dignitatem maiorem aſcendat, & quibus illa ſex conſequantur. nu. 2.*

Gramma-

Grammaticos. Ad hoc, quòd doctor perueniat ad comitis dignitatem, debent in eo octo pręcipue concurrere, quòd docuerit in Regia ciuitate, quòd ſit infra ſtatutum numerum. Tertio quòd ſit motigeratus. Quarto quòd habeat docendi peritiam, Quinto quòd docendi facundiam. Sexto interpretandi ſubtilitatem. Septimo copiam diſſerendi. Octauo quòd ſit approbatus à philoſophorum ordine, ſcilicet doctorum, & eſt approbandus in triplici conflictu, ſiue examinatione, ut ſu-
1 pra de athlet. l. 1. Nono quòd docuerit per viginti annos. Ex his omnibus collige, & nota ſex præcipue, quæ debent eſſe in quolibet, quòd ſit morigeratus, quòd ſit peritus, quòd facundus, quòd ſubtilis, quòd copioſus, & quòd conuentatus. Iſta non debent deeſſe cuilibet uolenti docere; non quòd ſit comes, ubi interueniunt alia tria, quæ dixi. Dominus Rex in conuentu meo addidit, & duo alia quòd ſit fidelis Principi, ad quod facit inſt. in proœ. §. his igitur, & ſit catholicus, ad quod facit ſupra de epiſc. aud. l. nemo. Ad iſta
2 omnia perueniunt aſſiduitate legendi, & laboris prolixitate, de tyron. l. fi. & non permutando laborem in quietem, ut ſupra de primicer. l. 1. & infra de re mil. l. milites, & ff. de leg. 3. l. ſeruis. §. ornatricibus. Ad hoc perueniunt, qui ſunt alieni à puluere, & labore, ideſt à labore ſtudij, ut infra de caſtr. pal. pec. l. una, cũ laboris pondus non refugiat, qui virtutis gloriam cõcupiſcit arg. ſupra de Ale. l. vna. Et ad hunc honorem non frangitur, ſed labore unuſquiſque perueniat; ut ſupra de off. mag. off. mag. off. l. 1. quia ad honoris augmentum non ambitione, ſed labore conuenit unumquemque peruenire, ut infra de re milit. contra. & eos ad hoc officium volumus peruenire quorum labores ſcholæ teſtimonio perhibentur, ut infra de Agent. in reb. l. agentes. Ad hoc perueniunt uigilantes non dormientes; quia uigilantibus, & non dormientibus iura ſunt prodita, ut ff. de priuil. cred. pupillus, non vagabundi, & à proprijs munijs aberrantes, ut infra de domeſtic. l. pen. in fi.

Rubr. de ſilentiarijs, & decurionibus eorum.

SVMMARIVM.

1 *Princeps Rom. non ſalutabatur, ſed adorabatur, eique flectebatur genu.*

Decuriones. Silentiarij Principis, & decuriones ſacri palatij, per quos credo fiebant electiones officialium Principis, ſicut per decuriones aliarum ciuitatum eliguntur magi-

magiſtratus ipſius ciuitatis, vt ſupra de decurion. l. 2. finito officio habent electionem, velint eſſe magiſtri officiorum, vel inter viros illuſtres, comites domeſticorum, vt eis præbeatur honor tã in adorando Principem, q̃ in ſalutãdis cæteris magiſtratibus. Nota durat priuilegium dignitate finita, quod dic vt infra de prox. ſacr. ſcrin. l.
1 iubemus. Secundo nota ꝙ Princeps adoratur, cæteri ſalutantur. Et ſic collige arg. ꝙ non debeat quis genuflecti, niſi coram Principe, & intelligas. l. iſtam cum determinatione tertiæ legis in fi. In quibuſdam tamen ſalutantur, vt infra de veteran. l. 1.

Vnuſquiſque. Silentiarij, & decuriones, ſi caſu ad maiorem peruenerint dignitatem, ſunt immunes à munere tyronum, & equorum, quæ ſunt perſonalia munera, quàm muri, & à multis alijs ſunt immunes, vt infra l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Generale reſcriptum non derogat ſpeciali etiam præcedenti, niſi de illo in eo fieret mentio.*

Decurionibus. Decuriones, & Silentiarij, ſi caſu ad maiorem peruenerint dignitatem, nihilominus prima priuilegia durant, nec reſcripto altero generali tolluntur: non ergo ad aliqua munera perſonalia, vel ſordida vocantur, nec hoſpitem recipere tenentur; & ire poſſunt ad curiã, etiam ſi non vocentur à Principe: immo puniuntur prouinciarum iudices, qui dicta putauerint priuilegia contemnenda. Tertio dicitur ꝙ poſtquàm depoſuerunt dignitatem iſti Silentiarij, & decuriones, habebunt illuſtrem, vel ſenatoriam dignitatem, vt ſic dignitatem ſolam habeant ex ſenatu, quod cum hac determinatione intellige, ſi ſeruierunt uſque ad xiij. annos in illo officio, & tunc non omnes ſilentiarij, ſed xxx. tantum, & tres decuriones prædicta conſequentur priuilegia dignitatis. Nota quòd finita dignitate, priuilegium
1 durat, vt not. in princ. Secundo nota quòd generale reſcriptũ, non derogat ſpeciali etiam præcedenti, niſi de illo, de quo fieret mentio, vt hic, & argum. ff. de leg. 3. l. vxorem. §. feliciſſimo, & l. ſeruis vrbanis, in fi. & l. ſi quis, in princ. & eſt expreſſum extra de reſcript. c. 1. & ibi de hoc.

Ne ad diuerſa. Silentiarij, & Decuriones, & ipſi, & vxores ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter conueniantur, debent reſpondere coram magiſtro officiorum, dic circa hoc vt ſupra de præp. ſacr. cub. l. 3.

S SVM-

SVMMARIVM.

1 *Peculium caſtrenſe habet quaſdam ſimilitudines cum quaſi caſtrenſi.*
2 *Reditum, quem quis habet occaſione militia, non tenetur conferre fratribus. Sic nec clericus acquiſita ex prabendis.*
3 *Priuilegium in aliquo interdum tranſit ad filios.*

Iubemus. Silentiarij, & Decuriones ſi ſint in patria poteſtate, quicquid contemplatione huius dignitatis acquirunt, habent in peculio quaſi caſtrenſe, & mortuo patre conferre fratribus non tenentur. Secundo ibi, hanc namque &c. dicitur ꝙ ipſam militiam, ſeu præbendam, vel redditum, quem à patre cõtemplatione huius dignitatis extitit conſequutus, ſemper habebit præcipua, ad hoc facit ſupra de inoffic. teſtam. cæteri. Tertio ibi, ad hoc de tutelis &c. dicitur ꝙ iſti ſilentiarij, & decuriones excuſantur à tutelis, & curis aliorum. Ad hoc facit. ff. de excuſ. tutor. l. iuriſperitos, & eſt ratio, ne aliarum rerum adminiſtrationem ſubire cõpellantur, qui propter noſtra miniſteria rebus ſuis curam deferre non poſſunt. Quarto ibi, inſuper &c. ꝙ filij ipſorum dignitatum virorum ſpectabilium decorati, præfecturam ſubire non compelluntur inuiti. Quinto & vltimo confirmat omnia priuilegia ſilentiarijs, & decurionibus, præſentibus, & futuris. Nota quòd iſti ſilentiarij habent quaſi caſtrenſe peculium, ſicut, & aduocati, vt ſupra
1 de adu. diu. iud. l. 4. & de aſſeſſor. l. velut. Item nota ſimilitudinem inter caſtrenſe, & quaſi: ſicut verò caſtrenſia non conferuntur, ita nec quaſi, vt ff. de collat. bon. l. 1. §. nec caſtrenſe, & hoc hodie cum aduentitia nõ conferantur, ita nec quaſi, vt ff. de collatio. l. fi. Item ſicut in caſtrenſe cenſetur paterfamilias, & agit contra patrem, ita & in quaſi caſtrẽſi, vt ff. ad ſenat. maced. l. 3. & ff. de iudic. l. lis nulla. Item ſicut caſtrenſia non acquiruntur patri, ita nec quaſi caſtrenſia, vt inſt. per quas perſ. nob. acq. §. 1. & ibi de hoc. In ſecundo dicto
2 nota, ꝙ non tenetur quis conferre fratribus præbendam, ſiue redditum, quem habet occaſione militiæ, vt hic, & ſupra de inoff. teſta. l. omnimodo. Et ſic collige arg. ꝙ clerici non coguntur conferre fratribus acquiſita ex præbendis. In tertio dicto nota ꝙ eſt idoneus defenſor alterius, qui ſuis rebus ſupereſſe nõ poteſt, vt ſupra de legiti.
3 tut. l. fi. In quarto nota caſum, in quo Priuilegium tranſit in aliquo ad filios, etiam mortuo patre. de hoc dixi infra de prox. ſacr. ſcrin. l. vnicuique, in verſu; habeat quoque, quòd patre viuente priuilegium patris duret in filijs multa ſunt iura, quæ dixi infra de prox. ſacr. ſcrin. l. in ſacris in princ.

Rub.

Rubr. De domeſticis, & protectoribus.

SVMMARIVM.

1 *Honorandus eſt ab omnibus is, quem princeps honorat.*

Domeſtici. Domeſtici, ideſt milites, qui ſunt in comitiua Principis, quod dicit, ſocij, & familiares eius, & protectores, qui armati principem cuſtodiunt, cum ſalutant vicarios, ſunt à vicarijs recipiendi ad oſculum, nam quilibet debet honorare, quos princeps honorat, & hoc dicit. Nota pro conſuetudine mulierum, quia vna aliam oſculatur, cum ſalutat. Item quòd
1 quem Princeps honorat ab omnibus eſt honorandus, vt ſupra de adu. diuer. iud. reſtituendus in fi. & in tit. 1. & ſupra de ſacrileg. l. 2. & ff. de re iudic. quidam, & ff. de alb. ſcrib. l. 2. Et alibi multum præſumitur probus, qui à Principe eſt electus, vt ſupra de ſum. trin. in epiſtola liquet in fin. & in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffr. §. eos, in ver. Quis enim in prædictis.

Primicerius. Omnes iſti Domeſtici, & Protectores habebant vnum præpoſitum, qui vocabatur Primicerius. Iſte Primicerius ad tribunatum, ſiue ducatum electus ſpectabili fungitur dignitate. Alij, qui poſt eum ſunt ordine vſque ad x. ſunt clariſſimi. Cæteris poſt decem non datur priuilegium per hanc legem: & intra iſtos decem eſt habēda ratio temporis, & h. d. quod dic vt infra de tyron. & ſupra de conſulib. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Milites vagabundi vt puniebantur, ita & ſcholares, & clerici.*

Si quis. Punit. l. iſta vagabundos milites ſicut & ſupra de primic. l. 2. Sed per alium modum, qui fuit per biennium abſens, degradatur vſque ad quintum locū, ideſt poſtponitur quinque, qui prius erat antiquior. Si per triennium, erit vltimus inter omnes. Si per quinquennium, delebitur de matricula, & eſt ratio, quia dignum eſt, deſides de proprijs munijs aberrantes, inter eos
1 eſſe, quos conuenit aſſiduo numerari, quod eſt not. Nota contra vagabundos milites, vel ſcholares, vel clericos, vt dixi in prima lege de primicer.

SVMMARIVM.

1 *Stipendia etiam alterius anni in quibus dabantur hæredibus.*

Lege. Si moritur Primicerius domeſticorum hæredibus ſuis dabuntur ſtipendia illius anni,& alterius,quod eſt mirabile, & h. d. Nota ergo ꝙ hæredi datur ſalarium totius anni ſi infra annum moriatur Primicerius,vt hic,& infra tit.2.l. ſi quis.& infra de princip.l.2.& de agent.in reb.l.3.& de erog.mil.ann.l.his,& l.per
1 hanc,in fi.Item nota mirabile, ꝙ etiam alterius anni ſtipendia dantur hæredi,& ita plus habet hæres, quam defunctus, ſic. ff. de mag. conuen.l.non ſunt,& de petit.hæred.l.nec lege.§.fi.

Rubr. De præpoſitis labarum.

Qui præpoſiti. Labarum præpoſiti,ideſt,qui puniebant maledicẽtes de Principe,ſunt clariſſimi, & conſules, & habent immunitatem munerum, nam immunitate digni ſunt,quos noſtri lateris comitatus illuſtrat.concord. quod dixi ſupra tit.1.l.1.& vide plures concordantes,ibi.

Rubr. De proximis ſacrorum ſcriniorum &c.

SVMMARIVM.

1 *Scrinia pro officijs Principis erant tria.*

1 Proximos. Nota ad euidentiam. Tria erant ſcrinia, vnum libellorum,vt actorum:aliud epiſtolarum, quas mittebat Princeps amicis ſuis,& amici mittebant ei. Tertium diſpoſitionum,& hoc erat maius alijs,vt regiſtrum, in quo continebantur omnia geſta Imperij,& ꝙ ſit maius,patet, & plures memoriales,vt infra eo.cõperimus.omnibus iſtis memorialibus, & adiutoribus erant aliqui præpoſiti,ſiue proximi, qui magis erant Principi propinqui,de quibus dicitur hic, ꝙ habent honorem Vicariatus,etiam poſt hoc depoſitum officium proximatus,& differuntur omnibus alijs vicarijs poſterioribus,ſubaudi,vacantibus tamen, & ſunt immunes ab onere deſcriptionis,& hoc dicit. Item quod dixi ſupra vt dign.ord.ſeru.l.2.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtas vel præſes poteſt compellere aduocatum, vt dat conſilium in cauſis.*

In ſacris la prima. Militantes in ſacris, ſi ordinarij iudices in aliqua prouincia ſtatuantur, non arceantur, nec excuſentur à conſilijs: nam & in conſeſſum, id eſt conſilium inuiti accipiuntur. Secundo puniuntur magiſtratus, & officiales conſiſtorij noſtri, qui non recipiunt honorificè proximos noſtrorum ſcriniorum, & ſecretarium noſtrum intrare uolentes non honorauerunt eos in ſalutando, & in ſedendo. Nota nullus pro qualibet dignitate debet dedignari ſalutare Principem, & magis propriè poneretur, adorare, ut ſupra de adu.diu.iudic. l. Aſinius, non autem recipere arbitrium, ut ibi. quod malè ſeruatur in
1 Lombardia, quia pro conſilio ſoluitur. Et ſic nota hic arg. quòd poteſt præſes, ſiue poteſtas compellere aduocatum, ut det conſilium in cauſis, ut hic per hanc l. quam multi ad hoc neſciũt allegare, ſed dicunt hoc eſſe de cõſuetudine. Tertio nota quòd honor fit alicui in loco ſedendi ut ſupra de prox. ſacr cubic. l. 1.

In ſcrineis. Militantes in ſcrineis, exceptis proximis, ſi per xx annos fuerunt in eo officio, ſunt conſularis dignitatis, & ab omni munere ſunt immunes, aliud in proximis, qui tamen, quomodo infra eo. l. pro biennio.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia multiplicis dignitatis quis poteſt habere.*

Iubemus. Duo dicuntur in hac l. Primo quòd iſti proximi ſunt immunes à quolibet munere, & in littera nominantur, præterquam à tributo canonicæ indictionis. Secũdo ſicut in cæteris dignitatibus priuilegia propriæ dignitatis non pereunt, alia ſuperueniente. Sic & ſi proximè indictio melioris fortunæ ad maiora peruenerunt, retinent veteris priuilegia dignitatis, & hoc dicit, colligunt hic in fi. quidam ꝙ prima dignitas non tollitur ſuperueniente ſecunda; & ſic dicũt, ꝙ ſi notarius efficiatur iudex, poſſit conficere ad huc publicum inſtrumentum tanquam duret notarius, & hoc uidi de facto, & pro inſtrumẽto inducebatur. l. iſta cum ſimil. not. quod non credo uerum, & hoc dicitur hic: nam licet durent priuilegia primæ dignitatis, non ſequitur, quòd duret dignitas, quod ex eo apparet, nam priuilegium durat dignitate fini-

ta,ut ſupra de excuſ.mun.l.eos,& l.maximarum,in fi.& l. ſeq. & ſupra de prox ſacr.cub.l.·.& infra eo.in ſacris, in fi. Præterea expreſſum eſt, quòd nemo poteſt duplici vti cingulo dignitatis, vt infra eo.hac parte,cum ſim.ibi not.& infra qui mil.non poſſ.l.his,de quibus, facit ad prædicta quòd quis poſſit habere priuilegia multiplicis dignitatis,ſupra de dignit.l.3.ſupra de ſilentiar.l.1 & infra de palat.ſacr.larg.l.vlt.& in alijs cócordantibus ſupradictis. Item nota in fi.huius l.ꝙ dignitates ſunt à fortuna,vt dixi de comitib.l.vna.

Peculiari. Ad euidentiã nota ꝙ inter memoriales ſunt gradus proximi,adiutores, vt infra l. prox. Dic ergo hic,quòd omnes vſque ad mille proximos ſunt clariſſimi,& habẽt liberam facultatem ingrediẽdi ſecretarium Principis,ſicut,& proximi,de quibus dixi ſupra eo.l.2.

Pro biennio. Olim proximi debebant eſſe in officio proximatus per biennium,hodie ſufficit,ſi per annum,& poſt annum ad gradum peruenit proximiorũ, i. habebunt dignitatem,de qua ponitur.l.1.Alij autem memoriales poſt proximos,debent ſeruire maiori tempore,vt ſupra eo.l.3.Andr.

SVMMARIVM.

1 *Subrogatus quandoque non habet priuilegium,nec eandem naturam cum eo, in cuius locum ſubrogatur.*
2 *Priuilegium patris mortui quandoque nedum viui prodeſt filio.*

Vnicuique. Militantium in ſacris ſcrinijs, alij ſunt inter numerum,qui eſt infra eo l.hac parte. Alij intra numerum expectant primam uacationem. Et dicuntur in hac l.tria. Primo vſque ibi. Et vniuerſos &c. Secundo dicit de his, qui ſunt ultra numerum. Tertio vſque in finem dicit quid habeat facere ille,qui ſubrogatur in locum præmortui. Primo quod dicitur,ꝙ inter eos,qui ſunt intra numerum, ſeruatur ordo, & ratio tẽporis. Secundo dicitur ꝙ ordo temporis ſeruatur inter eos,qui ſunt ultra numerum,vt cum vacat aliquis locus admittatur ad locum vacantem,& ille,qui ſubrogatur,erit ultimus, licet ſubrogetur in locum primi,dummodo nemini liceat,cum ſit poſterior in locum præcedẽtis ambire.Ab hac regula fit vna exceptio,ut ubi primus, qui minus laborauit,fuit filius proximi præmortui, præferatur ſecundo licet magis meruerit. Tertio dicitur, ꝙ vbi prior, qui eſt ultra numerum,ſubrogatur loco mortui,debet ſoluere proximis, & proximis adiuto-

adiutoribus certam pecuniæ quantitatem, quæ in littera exprimitur. Si non vult ſoluere pecuniam, & ideo renunciat honori, facit locum ſequenti, & ſic deinceps. item ille, qui primo recuſauit, iterū de ſuo gradu non remouebitur, & ſi iterum locum vacet, habebit liberum arbitrium admittendi, uel recuſandi locum illum, & h. d. Nota primo de conſeruando ordine temporis, & ratione non calcanda, ut dixi plenè ſupra de conſul. l. 1. & ſupra de primic. l. 2. & fa-
1 cit infra de tyron. l. fi. Secundo nota ꝙ licet qui ſubrogatur, habeat priuilegium, & eandem naturam, cum eo, in cuius locum ſubrogatur, ut dixi de com. rei milit. & ſi quis caution. l. eum, qui. §. qui iniuriarum, fallit tamen hic, quia qui ſubrogatur in locum primi eſt ultimus, vt infra eo. l. comperimus. Tertio nota arg. ꝙ nō ſufficit diu ſtuduiſſe, ſed bene. Quarto nota caſum, in quo ſunt neceſſarij 15. teſtes, de hoc dixi ſupra de naufrag. quoties. Quinto nota exceptio-
2 nem exceptionis. Sexto nota priuilegium patris mortui filio prodeſſe, ut ſupra de adu. diuer. iud. l. iubemus. §. filios, & ſupra de ſilent. l. fi. & quod dixi, ꝙ proſit filio priuilegiū patris ſuperſtitis, ſunt multa iura, vt infra eo. in ſacris in prin. Septimo in tertio dicto nota ꝙ hic eſt locus ſucceſſorio edicto, ſicut in bonorum poſſeſſione, ut ff. quis ordo in bon poſſ. ſeru l. 4. & de ſucceſſor. ed. per totum. Octauo & ultimo nota quòd qui primo recuſauit alia vice admittitur, & ita nunquam prætor varietatem admittit, vt ff. de collat. bon. l. nonnunquam. In iudicijs tamen ſecus videtur, vbi dicitur erubeſcenda varietas, vt ſupra de mod. mult. l. fin. Et de hoc dic, ut not. ff. de procurat. in cauſæ.

Proximos. Proximi ſacrorum, quos commendat induſtria militiæ, finito officio proximatus, qui finitur anno, ut ſupra eo. l. pro biennio, efficiuntur comites conſiſtorij, durātibus, nihilominus priuilegijs proximatus, ut ſupra eo. l. 3. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Scholaris, qui receſſit in bieme finito libro, rediturus, tempore vacationis habet priuilegium.*

In ſacris la ſecunda. Proximi, qui habent commeatū, non perpetuo, ſed ad tempus, ipſi cum liberis, & vxoribus habent ad huc Priuilegium fori, ac ſi non abeſſent, ſecundo ꝙ ſunt immunes ipſi, & domus ſuæ, ſicut & ceteri proximi, qui ſunt in officio, de quorum immunitate dixit ſupra
1 eo. l. 4. Nota optimam legem pro ſcholari, qui receſſit finito libro

in hyeme rediturus, vt tempore vacationis habeat Priuilegium, de quo dixi ſupra de priuil ſchol. l. 2. Item nota, qui ad tempus abeſt, non videtur abeſſe, de hoc dixi ſupra de bon. vacant. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Officia plura non poteſt vnus habere.*

Hac parte. Numerantur hic quot debent eſſe memoriales. Secundo dicitur, quod vnus non debet fungi duplici officio, vt ſit memorialis libellorum, & epiſtolarũ, vt ſic vnus quodammodo occupet commoda plurimorum: immo qui eſt memorialis epiſtolarum, non erit libellorum, vel diſpoſitionum, &
1 è contra. Nota quòd vnus non poteſt habere plura officia, vt ſupra de aſſeſſ. l. nemo, & de poſtul. quiſquis, & ff. de aſſeſſor. l. penult. & infra qui mil. non poſſ. l. ijs, & ff. ad municip. l. libertus. §. præſcriptum, cum ſimilib. & ff. ad tabell. ille à quo in fin. argumen. contra. ff. de adoption. ſi conſul. de man. vind. l. 1. & ſupra de falſ. l. ſi quis decurio.

Si quis. L. iſta determinat illam ſupra eod. vnicuique in fin. ſiue corrigit, nam pecuniam, quam ibi dixit à ſubrogato dari proximis, & adiutoribus, dicit, quòd detur hæredibus mortui, vel creditoribus ſuis, qui dicto mortuo pecuniam mutuarunt, cum fuit promotus honore, ſi non ſunt hæredes, quia nemo voluit adire, defertur creditoribus, & præferuntur creditores filijs, ſi non ſunt creditores, admittuntur ad hanc pecuniam filij, & agnati, & cognati per ordinem: nec mirum, ſi hæc pecunia acquiratur hæredibus, nam, & reſiduum ſalarii, quod debebatur proximo, qui deceſſit, ad ſucceſſores tranſmittitur, & hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Sententia, habet æquiuocationem ad multa.*
2 *Priuilegium datum patri, vel domino, videtur datum filio, vxori, vel ſeruo.*
3 *Priuilegium tranſit quidem regulariter ad ſucceſſores, interdum ad ſuperiores.*
4 *Fideiuſſores quis tenetur dare idoneos, & locupletes, regulariter: fallit quandoque.*
5 *Sportulæ maiores præſtantur coram magnis iudicibus, quam coram paruis.*
6 *Aequalitas vt eſt ſeruanda in pluribus actionibus, fallit tamen quandoque.*

In ſacris

In ſacris la tertia. Sic breuiter pone caſum in hac.l.prolixa. Quinque ſunt dicta principalia huius legis. In primo dicto datur proximis, & militantibus in ſacris ſcrineis,& eius parentibus,& filijs,& familiaribus, & uxoribus priuilegium fori,ut coram magiſtro officiorum tantum conueniantur. Secundo datur eiſdem priuilegium circa præbendam cautionem,iudicio ſiſti,in quo dicitur, quòd in urbe dabunt unũ de adiutoribus,ſiue notarijs ſacri ſcrinei in prouincia,ubi non eſt ille adiutor,committetur iuratorię cautioni. Tertio ibi,modum etiam &c. Datur eiſdem priuilegium in ſoluendis ſportulis, & diuerſæ ſoluũtur ſportulæ ſecundum diuerſitatem tribunalium:& habeant prædicti huiuſmodi priuilegia ſiue per ſe, ſiue per procuratorem ſint in iudicio,& hæc pars prolixa durat uſque ad § & quoniam. Quarto in §. & quoniam,dicitur, quòd in iudicijs eſt obſeruanda qualitas, eadem prærogatiua circa ſportulas datur aduerſarijs iſtorum proximorum, & hæc eſt cauſa quare, & agentes, & fugientes habeant hanc prærogatiuam:quia non eſt oneroſum aduerſarijs, cũ eiſdem detur. Quinto ibi,his videlicet &c. Dicitur quòd priuilegia quæ habuerunt iſti proximi,durant, poſtquam fuerunt quieti redditi,ſiue ſint in prouincia,ſiue in urbe habitent. Et hoc dicit hæc
1 lex prolixa. Nota in primo dicto huius.l.æquiuocationem huius vocabuli,ſententia,interdum enim ponitur pro citatione, ut hic, & ſupra de epiſc.& cler.l.cum clericis. Interdum pro ſententia diffinitiua.interdum pro interloquutoria. Interdum pro opinione, his
2 omnibus modis ponitur.ff.de arbitr.l.diem. §.1. Secundo priuilegium datum patri,uel domino,uidetur datũ filio,uel ſeruo, & vxori.concor.ſupra de fabricen ſ.l.eos,& de prof.& med.l. grãmaticos, & l.fi.& de epiſ.& cler.l.1.& 2.ſupra de ſilent.l. nè ad diuerſa.de priuil.ſchol l.[illegible] infra de comit.conſiſtor.l 2.infra de agent.in reb.l.fin. infra de caſtrenſ.l.hi,qui,& l.vlt.§.hoc autem infra de priuil.eor.qui in ſac.pal.mil.l.1.& 2.infra de priu. ſchol.l.fi. cum alijs ſimil. poſitis in fin. huius l. in gloſſ. Et cum qua determinatione hæc iura intel-
3 ligantur,dixi plenè ſupra de prof & med l. fin. Tertio nota quòd tranſit priuilegium ad ſuperiores,ut hic & infra de priu.ſchol.l. fin. in prin.l. [illegible].infra de metatis. Regulariter contrà ut ff. de ſenator. l. 1.
4 in fi.& ibi not. In ſecundo dicto nota licet quis regulariter dare teneatur fideiuſſores idoneos,& locupletes pro rei qualitate ut ff. qui ſatiſd.cog.l.ab arbitro. §.ſi uero pro condemnato,tamen hic fallit, quia in urbe datur adiutor talis,qualis eſt,ſicut in clericis, qui dant œconomum,ut ſupra de epiſ.& cler.l. [illegible] t in patre,& patruo, pro quo quilibet fideiuſſor accipitur,ut ff. [illegible] n ius uoc.ut eant.§. [illegible]. Secundo nota de fideiuſſoria cautione, ut ſupra de dignit. quoties. In

tertio

5 tertio dicto nota quòd maiores ſportulæ præſtātur coram magnis iudicibus, quam coram paruis, maiores coram iudice, quam corā arbitro, maiores in urbe, quam in prouincia. Secundo nota, quòd vbi cognoſcunt iudices ſine ſcriptis, non dantur ſportulæ, & ſic eſt argum. quòd arbitri poſſunt recipere ſportulas, & trigeſimas. Tertio nota quòd priuilegium datum alicui durat etiam ſi litiget per ſe, ſiue per procuratorem, ut arg. ff. de dam. infect. l. qui bona. §. pen. infra de agent in reb l. fin. circa. prin. arg. contra ſubtiliter. ff. de pro
6 curat. ſi cum dominus. In quarto dicto nota æqualitatem eſſe ſeruandam in iudicio, vt hic, & ſupra de fruct. & lit. expen. l. fin. de poſtul. l. prouidendum, & de ſeruanda æqualitate in arbitris, ut ff. de arbitr. ii cum dies §. pen. & in pœnis, ut ff. pro ſoc. l. ſocrus pro filia, & in ultimis uoluntatibus, ut ſupra de teſtam. mil. in teſtamēto, & in collectoribus, ut ſupra de col. illir. & in legum beneficio ut ſupra qui pot. in pig. hab. l. fi. Et regulariter in contractu, vel quaſi, quia ex contractu oritur ultro citroque obligatio, ut ff de uerbo. ſignific. l. labeo, & eſt exemplum in commodato, pignoratitia, mandato, & depoſito, ubi oritur actio contraria, & directa, & in quaſi cōtractu eſt exemplum in actione negotiorum geſtorum, ut inſt de oblig. ex quaſi contract. §. fin. fallit tamen interdum in contractu, ut ff. de action. empt l. Iulianus. §. penultim. & in quaſi contractu, ut ſupra de neg. geſt. l. fin. cum ſimil. & ubicunque dicimus ceſſare actionem negotiorum geſtorum. Item ſeruatur æqualitas in ſolutione tributorum, & in muneribus ſubeundis, ut plenè dixi ſupra de anno & tribut. l. in fraudem. In ultimo dicto nota, quòd finita dignitate durat priuilegium, de quo dixi ſupra eod. iubemus. Item nota, quòd differentia enim locorum &c. ut ſupra de tempor. appellat. l. final.

SVMMARIVM.

1 *Multitudo, ac infinitas ut eſt uitanda.*
2 *Officialis ac doctor impeditus exercere ſuum munus poteſt illud ſupplere per ſubſtitutum.*
3 *Libellus quid debeat continere, remiſſiue.*

Comperimus. L. iſta intendit reſecare multitudinem adiutorum, qui debebant eſſe certi numero, ſcilicet in ſcrinio memoriæ, 12. In ſcrinio epiſtolarum 7. quadam ambitione longe ultra numerum creuerunt, mandat imperator, ut tandiu nullus nouus eligatur adiutor, quandiu perueniatur ad numerum ſtatutum, ergo ſi moriatur aliquis ultra numerum, non

non ſubrogatur aliquis loco ſui. Secundo ibi, non prohibendis &c. Dicitur quòd hæc regula fallit cum aliquis adiutor eligitur in memorialem, uel proximum ſacrorum ſcriniorum, quia tunc poterit alius loco ſui ſubrogari adiutor, & ſubrogatus nõ obtineat uocem illius, in cuius locum ſubrogatur, ſed erit vltimus inter adiutores, ad quod optimè facit ſupra eo. unicuique, & quod ibi not. Tertio dicitur ibi, illud &c. quòd ille, qui eligitur in memorialem vult aliũ ſubrogare loco ſui, debet offerre libellum quæſtori, qui contineat diem oblati libelli, & hominem, qui petit ſubrogari, ſubaudi, & petentem, & rem, quæ petitur, ideſt, quia dicit quòd permiſſum eſt ei electio in memorialem, licet ſit ultimus, iſtum ſubrogare loco ſui. Quarto ibi in ordinandis &c. dicitur quòd ille, qui eligitur in memorialem, licet ſit ultimus inter memoriales, remanet tamẽ prior inter adiutores, ſicut à prin. erat: ille tamen, qui eſt ſubrogatus, eſt vltimus inter memoriales, ut ſupra dixi, & ſic patet, quòd iſte electus in memorialem &c. regulariter contra, ut ſupra eo. hac parte.

1 Nota contra multitudinem, quæ eſt reſtringenda, quia nihil habet honeſtum, ut ſupra de referendar. quia canonibus eſt inimica, ut extra de præb. quia in tantum, & dic ut ibi. Et ideo in effrenata multitudine teſtium euitatur infinitas, ut extra de teſtib. licet heli, & multitudo legum redditur ad leuiandam, & conſonam breuitatem, ut in prima conſtitut. C. & in multis alijs euitatur multitudo, & infinitas, ut not ſupra de ſacroſ. eccleſ. & inter diuinum, & extra de ętate, & qual. cap. pen. & pleniſſimè extra de reſcript. in decretali noua Innocentij III I. & cap. pręſentium; vbi ponuntur, & numerãtur caſus, in quibus euitatur multitudo. Secundo nota contra am-

2 bitionem, ut dixi ſupra de iure fiſc. l. ſuper creandis. In ſecundo dicto nota, quòd aliquis officialis ſi neceſſitate ſuperueniente non poteſt ſuum explicare officium, explicabit per ſubſtitutum, & ſic doctor impeditus ſupplebit defectum per ſcholarem ſuum, argum. infra de agent. in reb. agentes, & dixi ſupra de decurion. nullus. In

3 tertio dicto nota quid debet continere libellus: quod melius colligitur ſupra de epiſ. & cler. in auth. generaliter. Secundo nota, quòd imitanda ſunt exempla maiorum. ff. ad trebell. apud Iulianum. §. antiſtia, licet non ſit exemplis, ſed legibus iudicandum, ut ſupra de ſent. l. nemo. Vltimo nota caſum, in quo idem habet duo officia & de hoc dixi in litera.

SVMMARIVM.

1 *Libelli oblatio erat olim neceſſaria in omnibus cauſis.*

2 *Cauſa incipit habere initium per libelli oblationem: alias a tempore litis conteſtatæ.*

Hac lege.

Digitized by Google

Hac lege. Tria ſunt dicta huius l. Primo dicitur, quòd quando adiutores conueniuntur ciuiliter coram quæſtore, aut ſine ſcriptis, & tunc ſufficit nomen accuſantis exprimere, præcipientis; idest agentis, vel accuſantis. & tunc debet edi libellus & ex tunc cauſa habebit initium. Secundo, ibi & quoniam &c. dicitur quòd proſpectum eſt circa expenſas faciendas in iudicijs deuotiſſimis memorialibus, & proximorum ſacrorum ſcriniorum vt ſupra l. in ſacris, eodem modo intendit prouidere adiutoribus, & prouidet per l. iſtam. Item tollit quandam iniquam conſuetudinem, per quam illi adiutores, qui petebant, & conſequebantur licentiã, tenebantur dare quandam pecuniæ quantitatem uel ſtipendijs priuabantur. Tertio dicitur, quòd ſi peruentum eſt ad ſtatutum numerum adiutorum, non debeant alij eligi ultra numerum; & hoc dicit. Nota quòd uerbum conueniendi ponitur pro accuſare, ſic ff.
1 de iniur l. prætor edixit. §. 1. Item nota quòd olim erat oblatio libelli neceſſaria in omnibus cauſis, quod dic, ut dixi ſupra de dignitat.
2 l. quoties. Item not. quòd hic dicitur, quòd cauſa incipit habere initium per libelli oblationem, uel citationem conuentionalẽ inſcriptis, aliàs dicitur à tẽpore litis conteſtatæ magis propriè, ut in auth. de litigios. §. omne. Ante enim nõ dicitur quis agere, ſed agere velle, ut ff. rem rat. hab. amplius. Quarto nota quòd tollitur iniqua conſuetudo, cõcor. ſupra de decur. l. 1. Quinto collige arg. pro ſoldanarijs, quia ſi recedant impetrata licentia conſequuntur ſtipendia medij temporis, in quo fuerunt abſentes, vt expreſſe colligitur hic & ſupra eodem in ſacris, ſecus ſi ſine licentia, ut ff. de re milit. qui excubias.

Certè. L. iſta facit duo. Primo confirmat. l. illam ſupra eo. cõperimus in eo quòd ibi dicitur, quod non debent noui eligi, vel ſubrogari adiutores quandiu perueniatur ad numerum ſtatutum, niſi in caſu, & vt ibi dicitur. Secundo tollit quadam conſtitutionem græcam quæ in talibus permittebat fieri ſubrogationem etiam ab illis, qui erant ultra numerum, & ſic impediebant effectum. l. illius, comperimus. Nam in illa conſtitutione græca dicebantur, quòd ſenes, & ualetudinarij, & qui erant ultra numerũ, poterant alios ſubrogare. & ita cum multi erant ultra numerum, non poterant minui, vſque ad numerum ſtatutum, ſed licet cuilibet ſeni, uel morboſo alterum ſubrogare, & ſic patet quòd l. illa cõperimus, erat ſine effectu. In fi. huius l. dicitur idem, quod dixit ſupra eo. l. prox. vltimo, & tertio dicto.

Rubr.

Rubr. de agentibus in rebus.

Nullus. Ad euidentiam totius tituli, nota quòd agentes in rebus dicuntur, quibus eue&io, ideſt fodritura mandatur, ut infra de can. l. 2. & iſti erant diuiſi per diuerſos numeros ut infra eo. l. 2. & quilibet numerus habebat unum præpoſitum, qui uocabatur Princeps, de quo dicitur infra eo. tit. per totum. Et in hac dicitur, cum aliquis agens in rebus moritur, non poteſt, nec debet quemlibet ſubrogare in locum eius, ſed ille ſuum locum obtineat, qui erat poſt eum in ordine, & cui ſuffragantur laborum mærita. Nota quòd dixi ſupra de conſul. l. 1. & infra de tyron. l. fi. Et ſunt ad prædi&a multa concor. hic not. in glo.

SUMMARIUM.

1 *Principis authoritas eſt neceſſaria in auctorando aliquem.*

Nulli. Nullus iudex poteſt diſtinguere, ideſt repellere agẽtem in rebus, uel eximere à matricula ſine conſcientia Principis, & ita agens in rebus nullam uereatur animaduerſionem alicuius iudicis, & nullam timeat contumeliam uilitatis, ideſt contumeliam alicuius, uel vilis iudicis, & quilibet quantum ad hoc eſt uilis, qui non habet cõſcientiam Principis, de hoc dixi ſupra de iure
1 fiſ. l. prohibitum. Item nota quòd authoritas Principis eſt neceſſaria in exauthorando aliquem, ſed magiſter militum hoc poteſt, ut ff. de his, qui not. in fam. l. 2. §. ignominia. Item collige arg. quòd bonus non timet iudicem.

SUMMARIUM.

1 *Qui eligitur ad militiam uel ad officium, debet approbari à Principe.*

Matriculam. Tria dicuntur hac. l. Primo ſtatuuntur diuerſi numeri agentium in rebus. Secundo ibi, ſit in æternum dicitur, quòd cum moritur aliquis agens in rebus luctuoſum ſalarium transfert ad ſuos ſucceſſores, & vſque quo debuerat durare defunctus, alius non eligatur in locum eius, ne nimis grauetur reſpublica in dando ſalario electo nouiter, & hæredi defuncti. Tertio dicitur quòd nullus agens in rebus habet Priuilegia deuotiſſimę ſcholę, niſi, qui eſt à Principe approbatus, & ſic debet

bet habere probationem Principis,& hoc dicit. In eo autem, quod dicitur in ſecundo dicto, nota quod dixi ſupra de domeſt. & prot. l.
1 fi. Secundo nota, quòd qui eligitur ad militiam, uel officium, debet eſſe à Principe approbatus, ut infra de diu. offic. l. probatorias.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium perit interdum finita dignitate; regulariter contra.*
2 *Priuilegium reſtringitur ratione locorum: regulariter contra.*

Ex eo. Ad euidentiam, nota quòd diuerſi ſunt numeri agentium, & alij uocantur centenarij, alij ducentenarij, ut ſupra l. prox. in princ. patet. Dicitur hic, quòd omnes iſti agentes in rebus centenarij, vel ducentenarij habent fori prærogatiuam, ut cõ ueniantur coram magiſtro officiorum tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis: quia ſi in ciuilib. prouidetur eis, vbi exercetur cauſa pecuniaria, multo fortius in criminalibus, ubi tractatur de ſalute perſonæ, & hoc priuilegium datur etiam quibuſdam agentibus, qui ſubarrabiles uocantur. Secundo ibi, ut tamen &c. dicitur, quòd depoſito officio illo, ceſſat illud priuilegium ſupradictum. Tertio ibi, prædictas, dicitur quòd prædicti agentes in rebus habent prædictam prærogatiuam, quando ſunt in urbe: in prouincijs tenẽtur reſpondere coram iudicibus locorum, niſi ſint in cauſa publicæ ſollicitudinis, & hoc dicit. In primo dicto nota cur prouidetur in cauſis ciuilibus, & criminalibus, quia maior eſt cauſa criminalis, quam ciuilis, ut de pœ. l. in ſeruorum, in fi. Et ubi maius periculum maius debet adhiberi remediũ, ut ff. de carb. æd l. 1. §. 1. arg. contra, de priu. ſchol. vbi plenè dicam. In ſecundo dicto nota quòd finita
1 dignitate perit priuilegium. Regulariter contra, vt ſupra de excuſ. mun. l. maximarum, & l. 1. & dixi ſupra tit. 2. l. 4. In vltimo dicto no-
2 ta ꝙ priuilegiũ reſtringitur ratione locorũ, regulariter contra, ut ſupra de temp. reſtit. l. fi. in prin. & ſupra tit. 1. in ſacris, in fi.

Rubr. de præpoſitis agentium in rebus.

SVMMARIVM.

1 *Eligi nemo debet ad dignitatem, niſi eius labores ſint comprobati.*
2 *Sociorum teſtimonio credendum eſt de fama & bonitate ſocij.*
3 *Seruiens per ſubſtitutum cogitur ſubire periculum.*
4 *Electus ad aliquod munus, ſiue ſubſtitutus in alterius locum, debet eſſe idoneus.*

Agentes

Agentes. Agentes in rebus poſt magnos labores, & per ordinem, ideſt matriculam, decurrentem promoti ad inſignia Principatus, ideſt Principes effecti, vt infra tit. 1. in prin. debent ſic Principes effecti militare in quolibet ſcrinio, quorum nomina ponuntur in litera per annum. Excipiuntur negociatores, & conductores rerum alienarũ. Illi ad hæc vocentur officia, quorũ labores agentium in rebus teſtimonijs comprobantur. Item excipiuntur illi agentes in rebus Principes, qui erant implicati in ſacris ſcrinijs memorialibus. Sint ergo contenti Principatus honore. In ſecunda par. ibi, quòd ſi morbo &c. dicitur quòd ſi prædicti Princi pes impediti morbo, uel ſenio non poſſunt prædicta explicare officia, debent ſuo periculo alios idoneos habentes huius rei peritiam
1 ſubſtituere, & hoc dicit. Nota quòd nemo debet eligi ad aliquam dignitatem, niſi quorum labores ſociorum teſtimonio comprobã
2 tur, & ſic labores merentur, ut dicam in tit. 1. l. 1. Et ſic patet illud not. quod credendum eſt teſtimonio ſociorum de fama, & bonitate ſocij. concor. extra de elect. c innotuit, & cap. ſcriptum, & ca. poſt quam in auth. de Monach. §. cogitandum. Secũdo nota quòd unus non poteſt habere diuerſa officia, ut dixi ſupra tit. 1. l. hac parte. Tertio nota quòd poteſt quis ſeruire per ſubſtitutum, vt dixi ſupra de de decurion. nullus & in hac l. vbi ſunt multæ concordantes in glo.
3 Quarto nota quòd qui ſeruit per ſubſtituturum, cogitur ſubire pe
4 riculum, quod dixi ſupra de pręd. nau. l. fi. Quinto nota, quòd qui eligitur ad aliquod munus, uel in alicuius ſubrogatur locũ, debet eſſe idoneus ad illud officium, vt ff. de mun. & hon. l. vt gradatim, circa princ. & ſupra de ſacroſ. eccleſ. §. & ſub prætextu, & ff. de off. præf. præt. l. 1. §. pen. nam interdum receditur ab ordine, ut eligatur idoneus, ut ff. de leg. 1. l. ſtichus. §. ordine. Item ut hic dicitur, debet eſſe morigeratus, nam boni mores, pluſquam diuitiæ operãtur, vt inſt. de ſuſpect. tutor. in fin. arg. de prof. qui in vrb l. unica, & ff. de excuſ. tutor. ſcire. Et ut hic dicitur, debet habere ſcientiã, & rerum experientiã, ut ff. de decret. ab ord. fact. l. 1. & arg. in proœ. inſt. §. cumque, & ſdpra de inſt. l. 1. ſcientia enim ualet, quo ad cogitationem, experientia quo ad operationem. Nam experientia æquiperatur ſcientiæ, ut ſupra de iud. l. pen. & ſic non ſufficit aliquem eſſe peritum, niſi experientiam habeat eius, ad quod eligitur, ut ſupra patet, & optimè melius, quàm alibi colligitur in tit. 1. ex agentibus.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia extenduntur ad prærogatiuas.*
2 *Priuilegium datur etiam plura habenti priuilegia.*

Hac

Hac ſaluberrima. De prærogatiua fori, quæ datur agẽtibus, dixit ſupra eo.l.ex eo. hic loquitur de prærogatiua, quam habet circa ſoluendas ſportulas, & dationem fideiuſſionis iuditio ſiſti. Et dicitur quòd habet eandem prerogatiuam, quam habent cæteri in ſacris ſcrineis militantes: de quibus dixi ſupra tit.1.in ſacris. Et hanc habent prærogatiuã, ſiue agant per ſe, ſiue per procuratores. Secundo ibi, iſta &c. dicitur, quòd alia priuilegia collata per alias leges iſtis agentibus, non tolluntur per hanc, quia facimus l. iſtam ad augmentum priuilegiorum, non ad diminutionem. Tertio ibi, ſimiliter &c. dicitur quòd hoc priuilegium trãsfertur ad matres, uxores, & familiares. Quarto ibi, ita &c. dicitur quòd hoc priuilegium circa ſportulas durat in prouincia, vt & minus ſoluat, quàm in urbe, quia tertiam partem tantũ. Quinto & ultimo imponit pœnam non ſoluentibus legem iſtam. In primo dicto, & tertio nota quòd dixi ſupra tit.1.in ſacris, circ. prin. Itẽ nota quòd durat Priuilegium, & ſi priuilegiatus agat per procura-
1 torem, ut in præall l. in ſacris, dixi. In ſecundo nota quòd Priuilegia extenduntur, & ad prærogatiuam, concor. ſupra de bon.uac.l.2. & ff. de conſt. prin.l.fi.& arg. ff. de lib.& poſthu.l. cum quidam. Secun-
2 do nota quòd datur priuilegium aliquod habenti plura priuilegia, ad quod facit ſupra de dignitat.l.3.& arg. ff. de act.& oblig.l. Lucio; ademptio enim facit, quominus aliquod beneficium debeatur, nõ collatio, ut ff. de adim. leg.l. legata inutiliter, & hic. In quarto dicto nota quòd hoc beneficium datum circa ſportulas ſoluẽdas, durat in prouincia, ſecus in beneficio exemptionis fori, ut ſupra eo.l. ex eo. In ultimo nota qualiter puniantur contempores mandati, ut dixi plenè de theſaur.l. vna.

Rubr. de Principibus Agentium in rebus.

SVMMARIVM.

1 *Principes agentium in rebus, qui dicebantur, remiſſiue.*
2 *Laborantibus datur honos, & præmium.*

1 Agentes. Qui dicantur Principes agentium in rebus dixi ſupra tit.1.l.1. in hac l. dicitur, quòd agentes in rebus, qui laborauerunt in hoc officio per Palmam, ideſt uictoriam laboris, & meriti, coronantur principatus honore. Secundo dicitur, q nullus alius iudex poteſt iniungere aliqua munera agentibus, niſi Princeps agentium, & aduocati, qui faciunt contra dictos agentes

poſtulantes in quolibet examine, niſi de Principis ſupradicti licentia, contrafacientes puniuntur. Secundo modo intelligitur, quòd dictis principibus non poſſit aliquod munus iniungi, niſi de conſcietia Principis ſupradicti, nec aliqui poſſunt aduocare cōtra eos, niſi de Principis voluntate. Nota ꝙ palma ponitur pro victoria, & ideo Palmarium dicitur, quod datur aduocatis pro victoria cauſæ,
2 vt ff. de var. & extraord. cog. l. 1. §. palmarij. Secundo nota ꝙ remunerandus eſt labor, & ſudor, nam per laborem, quis peruenit in gridum altiorem ut ſupra de off. deleg. l. 2. & infra de tyron. l. fi. Ad honoris augmenta per laborem vnumquemque conuenit peruenire, vt infra de re mil. l. contra, & datur corona Principatus, vt hic. Et ſic patet ꝙ laborantibus datur honos, & merces, ut optimè dicitur infra eo. l. princeps, quia eos ad hæc officia volumus aſpirare &c. vt ſupra tit. 1. & virtutum præmia merentibus dari conuenit, ut ſupra de imagin. l. fi. nam labor nō debet eſſe ſine mercede, ut in auth. de iud. §. ne labor, & meretur ſtudioſus labor, ut ſupra de profeſſ. l. 1. & faciunt ad hæc infra de apparit præf. præt. l. contra. vbi remunerantur ſudores, & infra de caſtr. om. pal. pecul. & dixi ſupra de prof. no. Romæ l. vna.

Omnia. Cum agentes in rebus ſunt citandi, etiam ſi habeāt ſenatoriam dignitatem, non poſſunt citari, niſi per Principem agentium, alij autem actus, vel legitimas monitiones ſenatoribus pertinentibus, explicant coram magiſtro cenſus, nec valet reſcriptum contra l. iſtam ſubreptitie impetratum.

Proconſularis. Princeps agentium dicitur habere proconſularem dignitatem, & ſic ſunt ſpectabiles.

Ex agentibus. Primo dicitur, in h l. ꝙ Principes agentes poſſunt habere domeſticos, id eſt milites idoneos, & fideles, & expertos, qui aliàs fuerunt in officio hoc. Secundo dicitur ꝙ agentes in rebus, qui xxx. annis fuerunt in illo officio, ſi non poſſunt plus laborare, quia ſunt infirmi, & teſtimonio ſociorum conſtet eos bene laboraſſe, habēt Principatus honores, & Priuilegia. Tertio ibi, ſed in ſalutationibus &c. dicitur Principē, qui eſt in actu eſſe priorem honorarijs. Quarto ibi nihil &c. dicitur ꝙ cenſuales, & apparitores non poſſunt aliquid excogitare contra priuilegia eorum Principū. Nota in primo dicto ꝙ Principes agentes poſſunt habere domeſticos, non ſic in præſide, uel Duce, ut ſupra de aſſeſſor. l. nullus. Secundo nota ꝙ aliquis debet eſſe expertus in officio ſuo, & ſic experientia dic, ut dixi ſupra tit. 1. l. pen. Tertio nota ꝙ ille, qui ſemel fuit in officio, poteſt iterum eligi in eodem, ut ſupra de aſſeſſor. l. qui ſemel, dummodo non continuet vt ſupra

de hon. non contin. In ſecundo dicto nota, ꝙ actualis præfertur honorario, vt dixi ſup. tit. j. l. pe. & vt dignit. ord. ſeru l. j.

Eos. Poſtquàm agentes in rebus, vel adiutores, magiſtri officiorum efficiuntur Principes agentes, habent vicariam dignitatem, & ſic nota, quòd Principes ſunt ſpectabiles.

Principes. Dicitur hic, ꝙ Principes agentes, qui peruenerũt ad hunc honorem propter multa pericula, & renunciationem vitæ, ſeu propriæ ſalutis habent comitiuæ primi ordinis dignitatem. Nota qui exponit ſe periculis, renunciat vitæ, & propriæ ſaluti. Secundo nota quæ dixi ſupra eo. l. 1.

Quicunque. Quis ſit cohortalis, dicitur infra de cohortal. Dic ergo, ꝙ ſi aliquis cohortalis conditionis fuerit inter agentes in rebus, & poſt laudabilem laborem, meruit Principatum ꝙ filij ante ſuſcepti, quàm eſſet Princeps, ſunt obnoxij cohortali cõditioni, ſed ſi poſt ſuſcepti, ſunt liberi, & immunes ſicut, & ipſe pater. Nota ſicut ſubueniens dignitas prodeſt, vt ſupra de liber. & eor. lib l. 2. §. 1. & ſupra de decur. l. vlt. §. iuri quoque.

Multis. L. iſta longa dat eandem penè prærogatiuam Principibus circa ſportulas, & alios ſumptus litis, & de diuerſitate tribunalium, quã dedit l. in ſacris ſupra tit. 2. proximis ſacrorum ſcriniorum, & eadem prærogatiua datur vxoribus, filijs, & matribus, & familiaribus, vt ibidem. Item dat aliquam prerogatiuam, vt conueniantur in ſcriptis, vt ſupra de dignit. quoties, in fi.

Rubr. De curioſis, & ſtationarijs.

SVMMARIVM.

1 *Officiali quandoque creditur, quandoque non creditur.*

Curioſi. Agentes in rebus, de quibus dixit ſupra in ſuperioribus titulis, erant diuerſis officijs deputati, & alij erant curioſi, qui debebant inquirere, & denunciare criminoſos. Alij erant deputati ſuper euectione, vel curſu publico in fodro, vt ſequentibus legibus. Iſti curioſi ſi dicant, vel denuncient aliquos criminoſos, debent probare aliàs puniuntur tanquã calũniatores. Secundo dicitur, quòd illa iniqua conſuetudo, per quam curioſi

poterant

poterant carcerare aliquos, tollitur & hoc dicit. Nota quòd iſti curioſi, qui aliàs dicuntur irenarchæ, vt ff. de cuſt. reo. l. diuus, puniuntur tanquam calumniatores, niſi probauerint, vt hic, & ſupra de accuſat. l. ea, & debent ſuis denunciationibus inſiſtere, aliàs ſi ſine abolitione deſiſtunt, incidunt in turpillianum, vt ff. ad tertull. l. ab accuſatore. §. denunciationes, & hoc ideo quòd non ex fide elogia
1 ſcribere compertum eſt, vt in præall. l. diuus. Ex his nota, ſecundo quòd non creditur officiali, vt in præall. l. arg. contra ff. de off. præf. vrb. l. 1. §. ſane, & ff. de reb. eor. l. magis. §. nec eum. Et dic plenè in quibus caſibus credatur officiali, vel iudici. Et ecce creditur officiali, vt in l. in contrarium allegatis. Item creditur iudici, quia cauſa ab ipſo expreſſa in ſententia, creditur vera, vt in l. properandum. §. illo, 2
& ſtatur eius interpretationi, vt ff. de appellat. ab exequutore. Et creditur Prætori de forma ſtipulationis. ff. de prætor. ſtipul. in prætorijs. Et creditur tribuno, vt ſupra de repud. auth. hodie. Et tabellioni, vt ff. de falſ. l. ſi quis decurio, & litteris iudicis, vt not. in auth. vt nulli iud. §. ſi quis comprehenſorum. Et epiſcopis, ut ſupra de epiſ. & cler. l. ſi quis per calumniam, in fi. Et creditur rememorationi, vt in Lombarda de benef. l. ſi quis à modo. Et dicto vnius creditur, quo ad præſumptionem, vt ff. de dot. præl. l. theopompus; & quęad. teſtam. aper. l. 2. Contra non creditur uni, ut ſupra de teſtib. iuris iurandi. Nec ſoli arbitro, ut ſupra de arbitr. l. nè in arbitrio nec tabellioni, ut in auth. de hæred. & Falc. §. ſi uerò alium. Nec nunciatori, uel curioſo, ut hic cum ſimil. Sol. prima cauſaliter, ultima dicta, regulariter; & dicimus uox unius, uox nullius, & etiam ſuperius allegata aliter intelliguntur, ut in quolibet eorum patet. Tertio nota, qui non probat, quod intendit, calumniari uidetur, quod dic ut ſupra de adu diu. iud. l. 1. Quarto nota quòd punitur qui calumnioſè 3
aliquem aſſerit criminoſum. Quinto nota quòd tollitur mala conſuetudo, ut ſupra tit. 2. l. pen. & in auth. ut nulli iud. §. 1. 5

Agentes. Sicut dixi in prox. ſuperiori l. aliqui agentes in rebus erãt deputati curæ, & ſollicitudini euectionis. Dicit ergo hic Imperator, nos credimus ꝙ iſti agentes procurabũt circa euectionem publicam, & ideo nulli alij uolumus hoc officiũ committi, niſi dictis agentibus. Aduertant ergo diligenter, ut non fiat aliquis curſus præter euectionis authoritatem, quod dicit, non mittatur fodram, niſi cũ expedit, & ſi aliquis velit aliter facere, non habebit effectum, & cum eſt faciẽda euectio, ideſt cum aliquid eſt portandum ad exercitum, oſtendatur iudicibus, & curioſis, ideſt dictis agentibus, ut uideant, quæ ſunt portanda, & ſic ſtatuant numerum euectionis, ideſt equorum: non accipiant pecuniam pro eis

non deputatis ad euectionem,quia cum ſint deputati octo,colligitur pecunia prox.contrafacientes in quadruplum.

SUMMARIUM.

1 *Dignitate non iuuatur, qui male eam conſeruat, & priuilegium meretur amittere.*

Per id tempus. Tandiu iſti agentes non poſſunt condẽnari à præfecto ſed à ſuo iudice,quandiu ſeruant honeſtatem,qui verò inhoneſtè viuunt fori prerogatiuam
1 non habent. Et ſic nota non iuuatur dignitate,qui malè eã ſeruat, & priuilegium meretur amittere &c.vt ſupra de dignitat.l. iudices, cum ſimil.& ff.de minor.auxilium,cum ſimilibus.

Agentes. Agentes in rebus ſinguli debent eſſe per ſingulas Prouincias,& habere tantum curam, & ſollicitudinem euectionis, nil habeãt commune iudicibus prouinciarum, non ingerant concuſſionem aliquibus nauibus, non dent alicui libellum cum litibus,ſed tacite curæ euectionis intendant, & neminem incarcerent. Et ſic nota ꝙ quilibet debet eſſe contentus officio ſuo,ſicut dixi ſupra de princ.agent.in reb hac parte.

Rubr. De Palatinis ſacrarum largitionum.

SUMMARIUM.

1 *Palatini dicuntur duobus modis.*

1 Vicarij Palatini. Ad euidentiam nota, dicuntur Palatini duobus modis. Primo ſtrictè, qui mittuntur ad exigenda debita fiſcalia,& iſte dicitur Palatinus ſacrarum largitionum;& qui exigit patrimonialia Principis, & iſte dicitur Palatinus rerum priuatarum, & ſic ſumitur in toto iſto titulo, & licet ſint diuerſa officia,eſt tamen idem priuilegium,vt infra eo. l.fi. Et licet mittatur iſte Palatinus ad exigendum,nil exigit, ſed tantum inſiſtit præſidi,vt ſupra de can.larg. titul. l.2. Et ſic videtur eſſe idem officium eorum,& opinatorũ, vt ſupra de exact. trib. l. miſſi. Secundo dicuntur Palatini largè quicunque habent aliquod officium in palatio,& in hac ſignificatione poteſt dici Palatinus, præpoſitus ſacri cubiculi,& proximus ſacrorum,& ſimiles: ſic ſumitur infra de priuil. cor. qui in ſac. pal.mil. per totũ, & maximè.l.1. & 2.

Iſti

Iſti Palatini, de quibus ſupra dixi, qui vocantur vicarij, vt quia quodammodo gerunt vicem Principis, ſunt immunes ab extraordinarijs, capitationem tamen ſoluere tenentur.

SVMMARIVM.

1 *Qui ſemel in ſuo deliquit officio, ea & alia carere debet dignitate.*

Nullus. Theſaurienſis, qui malè, & fraudulenter ſe geſſit in officio ſuo, ad illud officium, nec ad aliud nunquam
4 redibit. Nota ergo ꝙ qui ſemel in ſuo deliquit officio, illa, & alia ſemper careat dignitate facit ſupra de præſumpt. l. ſi aliquis, & ſup. de dignit. l. iudices, & ff. de ſuſp. tut. l. 3. §. quæro, cum ſim. ibi not.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus malus timet ſuum ſubditum.*

Priſco. Principatus Capadociæ principaliter erat deputatus pro ſuis ſtipendijs comiti domorum, ad quem gerendum ſicut olim, ita & hodie mittitur aliquis de Palatinis, quem etiã
1 timebit Comes, ne aliquid propter ipſum malè agat. Et ſic nota quòd malus prælatus timet bonum ſubditum ſuum officialem, quod eſt idem, quia ſubditus poteſt ſuperiori reſiſtere, vt ſupra de mag. ſcrin. l. vna in fin. & de op. quoniam. Item malus doctor timet bonum ſcholarem.

SVMMARIVM.

1 *Maior quandoque debet reuerentiam minori.*

Nihil. Exempti ſunt Palatini à iudicum, & Præſidum interdicto, & non debent præſidibus renunciari, quia debetur eis reuerentia, ne dum à minoribus, ſed etiam à maioribus, & hoc
1 dicit. Nota quòd maior etiam debet reuerentiam minori, concor. ſupra de off. rect. prou. l. potioris, & de off. diuer. iud. l. 2. Et ſic collige arg. quòd non perit iuriſdictio minoris magiſtratus propter aduentum maioris, vt hic, & in auth. de defenſ. ciuit. §. nulla.

Quidam. Qui fuit Palatinus, & compleuit officium ſuum, non poteſt poſtea tranſire ad aliam dignitatẽ, puta ad ſcrinia exceptorum, ſed debet adhuc militare in eodem offi-

cio. Nota quilibet illum ſequitur ordinem, quem militando elegit,& ſic facit pro perſeuerantia.

Ab officio. Nil poteſt iniungere Palatinus,nec præſes Prouinciæ,nec præfectus.

S V M M A R I V M.

1 *Ad ſuffragia mendicata quis non debet ire.*

Scrineis. Hac l. nominantur officiales, qui ſubſunt comitibus domorum,& ij habent ſtipẽdia,& eſt friuola in omnibus, & non poteſt legi,niſi tantum in princ. illud generale verbum; non debet quis ire ad mendicata ſuffragia.
1

Placuit. Qui dicantur ducennarij, & centenarij, dicitur in multis locis, & ſimiliter in l.iſta friuola, & dicitur ꝙ quilibet de illis ducennarijs debent quieſcere, & aliqui deputati ad officium Palatini.

Non aliter. Aliquis nõ eligitur ad officium Palatini, quod quale ſit,dixi in prima lege,niſi de Principis voluntate,& facit infra de re milit.nemine.

S V M M A R I V M.

1 *Calx aliquando ſumitur pro fine.*

Palatinos. Palatini,quos dic, vt in prima lege adiutores, & Primicerij,qui ad calcem, ad finem ſui peruenerunt officij,ſunt immunes à munere tyronum, ſicut, & agentes in rebus,vt ſupra de agentib. in reb. l. ex agentibus, & nota verbum,
1 calcem, ideſt finem, ſimilitudinariè, quia calx ima pars pedis, ſed femur ſtringit medium.

Ad ſimilitudinem. Sicut eſt ſtatutus annus pro biennio in officio proximi ſacrorum ſcriniorum,vt ſupra de prox.ſacr.ſcrin.l.pro biennio. ſic', & in officio Palatini,vt modo biennio, & olim anno ſeruire teneantur, & habeant omnia integra priuilegia. Idem in Priuilegijs.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Abſoluere qui poteſt quandoque non poteſt condemnare: contra regulam.*

Viros. Palatini non coguntur litigare coram præfecto vrbi, niſi in quibuſdam caſibus, qui numerantur in littera: in cæteris ergo litigabunt coram comite ſuo, & hoc quandiu eſt in vrbe, vel in palatio, ſed in prouincijs degentes non cauſa reipublicæ occupati, litigabunt coram præſide, & præſes poterit eos abſoluere, ſed non condemnare ſine conſcientia Principis, & hoc dicit.

1 Nota contra regulam, quòd qui poteſt abſoluere, non poteſt condemnare: eſt ſupra vbi ſen. vel clar. l. quoties, & ſupra de epiſc. & cler. l. cum clericis cum ſimil.

Inter alias. Primicerius ſacrarum largitionum fortè erant Princeps Palatinorum, & primicerij, & tribuni, & res ſcriniorum primicerij fruuntur dignitate militari, & tribuni prætoriani, & nil poteſt eis iniungi ab alio iudice, quàm à comite.

Iubemus. Sicut dixi ſupra eo. Alij erant Palatini ſacrarum largitionum, qui exigebant patrimonialia. Dicitur quòd omnes iſti habent idem Priuilegium, quia eſt par, & ſimilis militia: omnia enim Principis eſſe intelliguntur, vt in l. bene à Zenone. Secundo dicitur idem, quod ſupra lege prox.

Rubr. De ſtratoribus.

SVMMARIVM.

1 *Stratores qui olim dicebantur.*

1 Per omnes. Stratores dicuntur, qui præſunt ſtabulo equorum, nam ſtratorium dicitur ſtabulum, dicitur ergo hic, ꝙ ſtratores debent quolibet die habere vnum ſolidum pro expenſis, & cum Princeps alicui donat equum, donatarius poteſt ei dare unum ſolidum pro expenſis, & non plus; ſi plus dederit, punitur. Item punitur officium præfecti ſi ſciens rem prædictam illicitam, geſtã fuiſſe, non illico eam ſeueritati iudiciariæ prodidiſſet. Nota punitur, qui ſpontè dat, & ſic non poteſt quis ſpontè donare de ſuo. Sic infra de metat. deuotum cum ſimil. Et erat ratio

T 4 hic,

hic,quia præſumitur,quòd corruperit ſtratorem,ille donatarius,vt induceret Principem ad donandum illi equum.

Rubr. De caſtrenſianis, & miniſterianis.

SVMMARIVM.

1 *Caſtrenſiani qui erant, & quæ curabant.*

In officio. Caſtrenſiani ſunt, qui habent curam caſtrorum, ideſt tentoriorum, qui ſub præfecto prætorio militabant,vel magiſtro militum per biennium ab hoc officio vel militia ſolutis,& liberatis,alij ſequentes, qui erant poſt eos in albo ſecundum laborum merita vocabantur,& illi, qui fuerunt ab hac ſoluti militia,ad eam non reuertantur,ſubaudi, ſine Principis voluntate,vt dixi plenè infra de diuerſ.off.l. 2. Et nota pro labore remunerando,vt plenè dixi ſupra de princ.ag.in reb.l.1.

Si quis. Multæ erant formæ,ideſt gradus, vt patet ſupra tit.2. in l.friuola. qui ergo eligitur in aliqua forma, vel prima,vel ſecũda,vel tertia,in ea forma eſt ultimus, ut ſupra de prox. ſacr.ſcrin.l.vnicuique,& ff.de decur.l.3.

Hi qui. Militant in ſchola ſacræ veſtis, puta quia erant Gynetiarij,qui faciebant veſtes Principis,& ipſi, & matres, & patres, & vxores puniuntur coram magiſtro officiorum criminaliter,& ciuiliter.concor.in l.prox.

Ante omnia. L.iſta prolixa dat multa priuilegia deputatis Principis, qui officiales continentur in breui,quod non habemus. Et eſt primum priuilegium fori, vt nõ conueniantur coram alio iudice, quàm præfecto prætorio. Secundo ibi,ſed ne in hoc;dat Priuilegium, vt non conueniantur, niſi in ſcriptis.Tertio ibi,conuentos,dat priuilegium circa dandum fideiuſſorem iudicio ſiſti,quod dic per omnia vt ſupra de proxim.circa ſportulas,& alios ſumptus in diuerſis iudicijs faciendis,& hæc omnia priuilegia dantur matribus,vxoribus,filijs,& ſeruis.in fi. autem facit exceptionem ab eo,quod dixit in primo dicto,vt in cauſis,quę continentur in littera,non habeat prærogatiuam,& hoc dicit. Dic circa l.iſtã,vt dixi in præall.l.in ſacris, & ſupra de prin. agent. in reb. l.fi & multa diximus infra de priuil.ſchol.l.fi.

Rubr.

Rubr. De decanis.

SUMMARIUM.

1 *Decani qui erant.*

1 Quatuor. Decani erant, qui præerant, uel fortè agentibus, quos Marchiani vulgari capientem uocant, & dicitur hic, quòd quatuor viri de numero decanorum, poſtquam peruenerunt ad primum gradum militię, gerunt per biennium primitiatum, & poſtea quieſcant, & alij quatuor ſubſequentes, quod eſt not. vt dixi ſupra de conſulib. l. 1.

Noſtræ. Datur in hac l. decanis, duplex priuilegium. Primo, vt côueniatur coram magiſtro officiorum, & circa fideiuſſoriam cautionem iudicio ſiſti, ut non teneantur dare aliū fideiuſſorem, niſi priorem ipſorum.

Rubr. de menſoribus.

Primicerius. Menſores, qui metiebātur hoſpitia, de quibus dicetur infra de metat. poſt bienniū habent militiam agentium in rebus.

Rubric. de Priuilegijs eorum, qui in ſacro palatio militant.

A Palatinis. In hoc titulo tractatur de Palatinis in larga ſignificatione, ut dixi plenè ſupra de pal. l. vna. Et iſti Palatini, ſiue qui inculpata noſtris obſequijs officia præbuerunt, ſiue qui in ſcrinijs ſacris libellorum, uel epiſtolarum militauerūt, ſunt immunes ab omnibus perſonalibus muneribus, & ipſi, & filij ſui, & nepotes, & qui eis auſus fuerit inferre iniurias, punietur conſideratione nulla habita dignitatis, & ſic delictum priuilegium dignitatis excludit.

De cubiculis. In hac l. per oīa dat̃ eadem immunitas Palatinis, q̃ data fuit ſupra l. prox. & in litera ſpecifi-

ſpecificantur multa nomina palatinorum,& munerum. Secundo dicitur,quòd habet peculium caſtrenſe. Tertio hæc omnia priuilegia erogantur ad agentes in rebus quorundam munerum.

Ex aula. Et in hac l. ſicut in ſuperioribus datur immunitas Palatinis etiam ſi ſunt ad alia ſubeunda idonei.

SVMMARIVM.

1 *Contemptor mandati uel legis principis dicitur ſacrilegus.*

Omnes. Palatini,qui in palatio Principis diuerſis actibus militarunt,etiam poſt dignitatem finitam, illa retinēt inſignia dignitatis,at præferantur alijs Palatinis,qui poſteriori tempore miſſi fuerunt ad regendas prouincias, præferantur dico in ordine,& conſilijs prębendis,quod dic ut ſupra de conſul.l.1.Intende quòd præferuntur illis poſt finitam adminiſtrationem illorum ſequentium,alijs,qui habent adminiſtrationem, præferuntur honorario tempore potiori, ut ſupra ut dign. ordo ſeru. l.2.& ibi de hoc. Vltimò dicitur, quòd illi, qui contemnunt l. iſtam,puniuntur pœ-
1 na ſacrilegij. Et ſic nota quòd contemptor mandati,vel legis,eſt ſacrilegus,ut dixi ſupra de theſaur.l.unica.

Rubr. de Priuilegijs ſcholarum.

SVMMARIVM.

1 *Nomina propria poſſunt quidem mutari,non tamen in fraudem,appellatiua autem ſunt immutabilia.*

Viris. Schola,ideſt ſocietas fortè militum ut ſupra de comit. l. una. Iſti milites,qui erant in ſcholis,ideſt ſocietatibus, ſiue ipſę ſocietates habent priuilegia,vt infra per totum, non tamen poſſunt degradare, vel verberare ſenatorem, nec poſſunt habere eoſdem ſenatores,vel ducennarios domeſticos, cōtrafacientes puniuntur. Vltimo obuiat fraudi, quam prædicti milites faciebant, quia qui erant prohibiti habere domeſticos, habebant & uocabāt eos alio nomine,nec hoc poſſunt. Et ſic nota quòd non debent ex alia uia circumueniri,vt ff. de tutor. & cur.ab his. l. ſcire,& de tran-
1 ſact. l. cum hi §. ſi cum lis. Item nota, quòd licet propria nomina poſſint mutari,vt ff.ad trebell.l.aut facta.§.in dubio,& dixi ſupra de indict.

indict. nō tamen in fraudem mutari poſſunt, ut hic & ſupra de mutat. nom. l. vna, & in auth. ut nulli iud. §. 1. & idem extra de ſimon. in tātum. Appellatiua aūt nomina ſunt immutabilia, vt ff. de leg. 1. l. 4.

SUMMARIUM.

1 *Priuilegium non datur in criminalibus.*

Hac lege. Militantes in ſingulis ſcholis, ideſt ſocietatibus militum armatorum poſt obmiſſa ſtipendiorum curricula, ideſt poſt impletam militiam, habent fori prærogatiuam in ciuilibus cauſis, ut conueniantur coram magiſtro officiorū, non ſic in criminalibus, quia ſi in prouincia delinquerunt, a pręſidibus condemnantur. Et ratio ne ſub prætextu priuilegij flagitiorum creſcat authoritas, & publica uacillet utilitas. Nota quòd priuilegium
1 nemini dat peccandi licentiam, concor. extra de hæret. ad abolendam cū ſimil. Alibi dicit l. ne ex hoc, ſcilicet priuilegio, ſibimet imperare, ut delinquat maximè, vt in auth. ut iud. ſine quoq; ſuffrag. §. quod autem. Sed oppono, & videtur, ex quo datur in pecuniarijs, multo magis, & in criminalibus, ut plenè dixi ſupra de agēt. in reb. l. ex eo. Dicit gloſſ. & benè quòd ibi deliquit in vrbe, hic in prouincia optima eſt ſolutio, ſi benè intelligatur, & deſcendit ex illo fonte, quòd quilibet debet cōueniri in loco, in quo deliquit, vt in auth. qua in Prouincia, ergo cum deliquit in urbe, & ſi habeat Priuilegiū iudicis, non tamen loci, quia in loco delicti punietur, ut ibi, & corā iudice ſpeciali, ſed ſi deliquit in prouincia, cum in prouincia ſit tantum vnus iudex, ſcilicet Præſes, cui omnia deſideria, quæ Romæ diuerſos iudices habent, in prouincia pertinent tantum ad præſidē. Ergo cum debet in loco ubi deliquit, merito non habet fori prærogatiuam, quia non eſt alius iudex, niſi præſes. Reſpondebit ergo coram præſide in cuius deliquit prouincia, quod eſt not. & ſi ſcholares habent pro malo.

SUMMARIUM.

1 *Priuilegium mariti durat vxori manenti vidua.*

Quoties. In hac l. prolixa eadem ferè dicuntur, quæ habuiſtis ſupra de caſtrēſ. l. ſi. de prox. ſacr. ſcrin. in ſacris. dat enim priuilegia circa præbendam cautionē iudicio ſiſti, & ſportulas ſoluendas tam iſtis militibus, quam matribus, vxoribus, & filijs, & familiaribus, & etiam omnia notabilia, quæ dixi in lege illa,
in ſacris,

in ſacris, hic repetuntur, ſunt tamen aliqua hic not. quæ non ſunt ibi,& præter illa not. collige alia 4. vel quinque notabilia. Primo nota in hac l. in princ. quòd durat priuilegium uxoris mortuo marito in uiduitate manente. concor. ſupra de dignitat. mulieres, & ibi dixi. Secundo nota in uerſ. quòd ſi cauſa in iudicio, quòd iudex appellationis poteſt accipere trigeſimas, arg. ad idem ſupra de caſtrenſ. l. fi. ibidem, præter. Tertio nota quòd in cauſa appellationis conteſtatur lis, ut ſupra ne lic. in una ead cauſa l. vna. Quarto nota hic adijciendo quòd durant priuilegia tẽpore vacationis,& quietis,& ſic facit pro ſcholari eunti ad domũ, ut dixi ſupra de incol. l 2. Quinto nota in verſ. ſed ſi talis: de conſenſu partium, poteſt remitti libellus,& ſententia dari ſine ſcriptis, facit ſupra de epiſ. & cler. auth. generaliter, ſecundum vnum caſum.

Rubr. de caſtrenſi omnium Palatinorum peculio.

Omnes. Palatini, qui in ſacro palatio militant, habent in peculio caſtrenſi ea, quæ acquirunt à nobis, vel parcè viuendo. Secundo reſpondet duobus tacitis obiectionibus antipophorando. Diceret aliquis, non eſt caſtrenſe, quod non eſt acquiſitum in caſtris. Reſpondet imperator, immo ſatis dicitur acquiſitum in caſtris, quod acquiritur nobis conſcijs,& ſub noſtris aſpectibus. diceret aliquis, adhuc nõ videtur caſtrenſe, quod non acquiritur à militibus, illi enim ſunt, qui mille labores ſubſtinent; reſpon. & iſti non ſunt alieni à puluere,& labore vt ſupra de prin. agent. in reb. l. multis. Secundo qui ſequuntur caſtra Principis, non ſunt ſine labore,& ſudore, iuxta illud, miſeri, qui caſtra ſequuntur.

Rubr. de equeſtri dignitate.

Equites milites. Qui cuſtodiunt urbem, obtinent ſecũdum gradum clariſſimatus.

Rubr. de perfectiſſimatus dignitate.

Codicillis. Erat quædam dignitas, quæ vocabatur perfectiſſimatus,& numerãtur hac l. qui nõ poſſunt eandem dignitatem habere, quia negotiatores conductores,& ſimiles. Andreas.

Rubr.

Rubr. Qui militare poſſunt, uel non &c.

SVMMARIVM.

1 *Scholarem qui ſe facit, vel famulum ſcholaris vt litem effugiat, fruſtra id facit.*

Si militiæ. Qui militat, debet offerri magiſtro militum, vel Duci, & cum eorum probatoria militare, hodie cum probatoria Principis tantum infra tit. 2. l. pen. Secũdo dicitur quòd ſoluitur à militia, qui militat cauſa euitandæ litis, concord. ff.
1 de re mil. l. 3. §. inter omnes, & l. fin. Arg. contra facientes ſe ſcholares, vel famulos ſcholarium cauſa euitandi, vel impediendi lites, ut dixi ſupra de collator. l. 2.

Non tantum. Nemo poteſt militare in fraudem munerum, ſcilicet cauſa euitandorum munerũ, ſiue decurio, ſiue alius.

SVMMARIVM.

1 *Saltuenſes qui dicebantur.*

Cura. Coloni cenſiti, vel ſaltuenſes militare non poſſunt, facit ſupra de agr. & cenſ. l. colonos, & de fugit. col. l. 1. & fi.
1 & dicuntur coloni, qui colunt prædia: ſaltuenſes, qui cõducunt prę dia decimalia.

Omnes. Non poſſunt militare curiales, vel cohortales, facit infra de cohort. ſi cohortalis.

SVMMARIVM.

1 *Temeritas infructuoſa, ac factum punitur.*

His quidem. Quatuor principaliter dicuntur in hac l. Primo dicitur, quòd olim aliquis ex ſpeciali cõceſſione poterat vti multis honoribus, quod hodie prohibetur per hanc l. vt patebit. Sed ſi aliquis ſit, qui habet illam conceſſionem, vt poſſit vti pluribus honoribus, non poterit vti omnibus illis, ſed eliget quo honore uelit vti. Secundo ibi; in poſterum; hic dicitur, quòd

quòd poſt l. iſtam nemo hoc poſtulare audeat, ut liceat ei uti pluribus honoribus, & ſi quis contra hoc ſupplicauerit, licet illa ſupplicatio nullum habeat effectum, tamē pro temeritate tali infructuoſa plectetur. puniuntur, & iudices, & notarij, qui receperunt illas literas, ad quod facit ſupra de pet. bon. ſub. l. 3. & dic ut ibi. Et litteræ tales ſubreptitiæ impetratæ non valent. Tertio ibi ſcituris. Diceret aliquis prohibitum eſt impetrare, quòd aliquis habeat plures honores, ſed quid ſi ſine poſtulatione aliquis meruit talem prærogatiuam, puta, cum poſt honorem, ſiue militiam, fuit electus ad aliū, puta ad adminiſtrandas prouincias, reſpon. & tunc debet alterum eligere ut dixi in princ. l. Quarto ibi, monente, hic dicitur, quòd licet promotus ad aliam dignitatem non retineat primam militiā, idest præbendam, quam habebat occaſione primæ militiæ, ſi talis erat, quæ poterat vendi in alium alienare, & precia conſequi, vel fratribus conferre quibuſdam exceptis perſonis, quæ in littera numerantur. facit ad hoc ultimum ſupra de inoff. teſt. cum ibi not. in fin. & dicitur de collat. aliud in princ. Nota non poteſt quis uti duplici dignitate, ſiue officio, de hoc dixi ſupra de prox. ſacr. ſcrin. l. 4. vbi de
1 hoc. Secundo nota quòd punitur infructuoſa temeritas. Sic & alibi punitur factum, licet non teneat, vt ſupra de loc. fund. ciu. l. fin. & alibi dicitur, puniri affectum, & ſi non ſequatur effectus, vt not. ſupra de epiſ. & cler. ſi quis non dicam, & de his qui ad eccleſ. conf. l. fin. Tertio nota quòd non ualet reſcriptum, ſi præcedat poſtulatio, eadē non præcedente, tenet, de hoc ſupra de pet. bon. ſub. l. 1. Quarto nota arg. quòd aliquis non poteſt habere duas præbendas.

SUMMARIUM.

1 *Ignorantia probatur, eo ipſo, quòd contrarium non probatur.*
2 *Rei vindicatio uarijs temporibus præſcribitur.*

Super ſeruis. In hac l. dicuntur duo. Primo de ſeruis, qui militarunt poſt l. iſtam. Secundo de illis, qui militarunt tempore huius l. Dicit ergo primo ſi ſeruus meus ab aliquo efficiatur miles, me ignorante, eo ipſo probata ignorantia, eo ipſo quòd contrarium non probatur, recupero. Si verò fuerit, me ſciente, priuor nedum ſerui dominio, ſed etiam patronatus iure, & dicti quondam ſerui durabunt in militia, alij efficientur ingenui. Secundo, ibi, ſuper illis, &c. dicitur ꝙ ſi ſeruus meus, me ignorante militauerat tempore huius legis, potero eum uendicare infra ſpatium 30. dierum, & non poſt, & hoc dicit. Nota probatur
1 ignorantia eo ipſo, quòd contrarium non probatur, & ſic eſt nouū genus

genus probandi, quod eſt ideo, quia ignorantia præſumitur, ut ff. de probat. verius. Secundo nota quòd reus, qui recipit aliquid, aſſerendo probat. hinc dicitur, reum eſſe actorum in exceptione ff. de pro-
2 bat. in exceptione. Tertio nota caſum, in quo rei vēdicatio preſcribitur ſpatio 30. dierum. Interdum 4. menſium, ut ff. pro ſoc. ſi fratres. §. illud reſponſum. Interdum ſpatio ſex menſium ut ſupra de cenſib. l. fi. Interdum anno, vt in auth. de ſanctiſ. epiſcop. §. ſi ſeruus. Interdum biennio, vt ſupra de omn. agr. deſer. l. qui agro. interdum minus triennio, vt in auth. de monach. Interdum triennio completo, vt in uſucapione rerum mobilium. Interdum x. uel xx. vel xxx. vel lx. annis, vt ſupra de præſcript. 30. vel 40. ann. patet.

Si quis ſeruum. Omnia quæ l. ſuperior dixit in ſeruis militantibus, uolentibus, vel ignorantibus Dominis, dicit l. iſta de ſeruis peruenientibus ad aliquam dignitatē ſcientia, vel ignorantia Dominorum. Et nota omnia, quæ ibi dixi. Item nota, illatum credas, ut ſupra ad Syllan. l. fi.

Rubr. Negotiatores ne militent.

Eos. In hac l. dicuntur quinque. Primo quòd negociatores nō poſſunt militare. Secundo excipit argenti diſtractores, in armata; qui poſſunt militare in qualibet prouincia, præterquam in armata. Tertio dicitur, quòd ſi aliqui negociatores tempore huius legis militauerunt, habent electionem recedendi à negociatione, & retinere militiam, uel è contra. Quarto dat eandem electionem argenti diſtractoribus, qui tempore huius l. peruenerant ad armatam militiam. Quinto & vltimò dicit quòd illi, qui faciunt arma poſſunt militare, remanentes in ſuo artificio.

Rubr. de re militari.

Stipendia. Militi capto ab hoſtibus, & poſt reuerſo, non reſtituuntur ſtipendia, & eſt ratio, quia res facti nō continetur poſtliminio, vt ff. de minor. l. denique cum ſimil. Sed opp. ff. eo. l. 3. §. his, qui ad hoſtes, ſol. vt ibi, & hic not.

Viginti. Milites, qui militarunt per viginti annos, liberantur à ſordidis muneribus militiæ. Andreas.

Milites.

Milites. Milites ignominioſe miſſi, cum ſint infames, non admittuntur ad dignitates. Secundo dicitur, ꝙ poſſunt eſſe in quolibet loco, prçterquam in eo, in quo eſt Princeps. In primo dicto nota quæ dixi ſupra de dignitat. l. 2. Pro ſecundo facit ff. de excuſ. tut. ſed milites §. ſed ignominia. Andreas.

Defunctorum. Bona eorum, qui moriuntur in deſertione publicantur.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus iuſte non reſtituitur, cum abſoluitur, ad fructus medij temporis: ſecus ſi iniuſte.*

Cum allegatis. Qui in aliquo tempore in deſertione mā ſit, reſtitutus indulgentia Principis, non conſequitur ſtipendia medij temporis, quo fuit in deſertione. Et ſic
1 collige arg. quod iuſte excommunicatus non reſtituitur, cum abſoluitur ad fructus medij temporis, ut extra de appellation. cap. paſtoralis. ſecus ſi iniuſtè arg. ff. eo. l. pen. Itē uide quæ not. ff. de alim. leg. l. his, qui.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitate magna quæ fiunt, de facili non deſtituuntur: ſecus ſi non cum magna.*
2 *Teſtimonio periti eius artis probatur quid illius artis.*

Semel. Quando milites petunt ſe ſolui militia propter ægritudinem, non aliàs conſequūtur miſſionem, ſcilicet cauſariam, niſi magna ſollemnitate præmiſſa, puta cum conſtiterit de ægritudine aſſerentibus medicis, & iudice examinante. Si ergo ſit ita remiſſus petat iterum ſe recipi in militia obtentu recuperatæ valetudinis, non auditur: ex quo cum tanta ſollemnitate fuerit remiſſus, & non temere illa remiſſio debet eſſe firma, & de facili nō
1 fit contra miſſionem prædictam. Et ſic collige pulchrum not. ex hac l. quòd ea, quæ fiunt magna ſollemnitate, de facili non deſtituuntur: ſecus ſi non cum magna, quia de facili contemni poſſunt, quæ prætor leuiter obſeruanda mandauit. Faciunt hæc ad quæſtionem, quam not. ſupra de agr. & cenſ. l. coloni. Secundo nota quòd militiæ ſacramento ſolutus ad eandem militiam redire non poteſt ſiue ſit ſolutus cauſaria miſſione, ut hic, ſiue honeſta, ut ſupra de caſtrenſ. l. 1. ſiue ignominioſa, vt ſupra de ſub. l. ſi aliquis, & infra de cohort.

hort.l.ſi quis ex grege, niſi ex principis uoluntate, ut infra de diuerſ.
2 off.l.2.& in præall.l.ſi quis ex grege. Tertio nota, ex hac l. colligitur illa practica, cum aliquis excuſatur propter ægritudinẽ, adhibetur teſtimonium medicorum, & meritò, quia ſunt illi vocandi, qui habent illius artis peritiam, ut in auth.de non alien. aut perm. §. quod autem ſupra de adm.tut.l.ſex, quæ, & ſupra de profeſſ.& med.l.magiſtros cum ſimil.& arg.ſupra tit.1.l.1.

Fruſtra. Miles damnatus delicto militari, uel communi nõ eſt infamis, nec dum militant, nec poſt miſſionem. Et ſic nota mitius agitur quo ad infamiam cum milite, quam cum pagano, ſcilicet quantum ad pœnam aliam imponendum, interdũ durius, vt ff.eo.quidam. & eſt ratio diuerſitatis, quare non eſt infamis, quia non poteſt eſſe, vt eſt Princeps, vt ſupra eo.l.3.

Cauſaria. Qui ſolutus eſt cauſaria miſſione, non eſt infamis.

Si quis barbaris. Miles qui facit factionem cum barbaris, vt ciues Romani deprehendentur, eſt viuus vrendus. Similis pœna ſupra vbi cau.fiſc.l.vniuerſi.

SVMMARIVM.

1 *Vxor numeratur inter domeſticos.*

Quicunque. Miles impetrauit, quòd poſſit ſecum habere familiam ſuã.l.iſta interpretatur, qui contineantur appellatione familiæ, & continentur uxor, & filij, & ſerui non aſcriptitij, qui nec puncto poſſunt à ſolo recedere vt ſupra de agric.l.colonus. Nota vnum, ad quod l.iſta ſemper inducitur, ꝙ
1 vxor eſt domeſtica, arg.ad idem.ff.ſiq.caut ſed & ſi quis.§.2. & ff.de iudic.interdum, aliàs autem non numeratur inter domeſticos, vt ſupra de his, qui ad eccleſ.confug.l.præſenti.§.pen.& ſi eſt domeſtica, non poteſt eſſe teſtis pro marito, quia domeſtici &c. vt ſupra de teſtib.l.1.& magis largè exponitur hic verbum familiæ ſupra de verb.ſignific.l.fin.

Tribuni. Non debent tribuni, & milites euagari per poſſeſſiones alienas, puta conducendo eas, aliàs rectores Prouinciæ debent eorum nomina referre Principi, & ſeueriſſimè puniantur. Nota, quòd crimina referuntur Principi, vt ff.eod.l.nemo in fi.& dixi ſupra de dignitat.l.grauius.

SVMMARIVM.

1 *Hominem nudum balneari, eſt turpe videre.*

Cum ſupra. L. iſta potius eſt curialis, q̃ vtilis, & habet pulchra verba, & dicitur; cum exercitus caſtramentatus iuxta flumen, nemo debet fœdare aquam, & nullus de-
1 bet ibi nudus balneari, ne nudatus oculos pudicos inceſtet. Nota turpe eſt videre hominem nudum balneari.

Nemo. Prohibet milites debere eſſe ſeruitio priuatorum, aliàs puniuntur, & ipſi milites, & illi, quibus ſeruiũt.
1 Secundo dicitur, quòd aliqui milites mittuntur ad nos cum numeris ſuis, non debent vacere ſine litteris magiſtri militum, & ſtatim cum venerint, præſentent ſe comitibus, & exponant cauſam aduentus ipſorum, vt ſic citò expediantur, & reuertantur ad propria ſigna. Tertio ibi, ſi aliquis, dicitur idem, quod ſupra in lege tribuni.

SVMMARIVM.

1 *Ad Principem ſolum quæ pertineant, vt agat.*

Contra. Non poſſunt militantes tranſire de vna militia ad aliam, puta de minori ad maiorem, niſi de Principis voluntate, nam ad honoris augmenta non ambitione, ſed labore oportet vnumquemque peruenire, quod dicit; Princeps debet conſiderare, an meruit, & oſtendere ad talem militiam, qui vult transferri, contrafacientes puniuntur. Nota quòd translatio militiæ pertinet ad principem, ſicut Epiſcopatus pertinet ad Papam, vt extra de translat. cap. 1. Sunt enim quædam, quæ ad ſolum Princi-
1 pem pertinent. Primo vt hic. ſecundo reſtituere aliquem natalibus, vel impartiri ius aureorũ anulorum, vt ſupra de iur. aur. anul. l. 1. & 2. Tertio concedere veniam ætatis, vt ſupra de his, qui ven. ætat. impetr. l. 1. & 2. Quarto facere gratiam iuriſiurandi, vt ff. ad municip. l vlt. in princ. Quinto legitimare filium naturalem, vt in auth. quib. mod. nat. eff. ſui. Sexto condere leges, poteſt Princeps ſolus, & nullus alius poteſt ſolus, vt ſupra de legib. l. fin. Septimo facere interpretationem inter ius, & æquitatem, vt ſupra de legib. l. 1. §. prouidere, & l. placuit, & infra eo. l. neminem. Multa etiam alia, in qui bus Principis conſenſus requiritur, vt dixi ſupra de iur. fiſc. l prohi-

prohibitum.quæ autem ſunt,quæ ſolus Papa,not.extra de translat. cap.1.de cenſib.ſi cum in iure. Secundo nota.l. iſtam pro remunèratione laboris; quod dic plenè, vt dixi ſupra de agent. in reb. l.ſi. Tertio nota contra ambitionem,vt dixi ſupra de iur. fiſc.l. prohibitum,& l.ſuper.

SVMMARIVM.

1 *Humana conditio per continuum exercitium recipit incrementum.*

Milites. Milites debent occupari publicis vtilitatibus non vacare cultui agrorum,& mercimonijs, ſed debent eſſe frequentes in numero ſuo armorum, quotidiano exercitio ad bella præparentur, ſi contra factum fuerit,punientur, & magiſter militum, qui paſſus eſt eos vacare, & qui eos recepit ad ſeruitium ſuum,& hoc dicit. Nota non debent milites vacare agrorum culturæ,quia turpe eſt tela in ligones conuertere, vt ſupra de manc. & colon.l ſi.in ſi. Secundo nota quòd milites, qui à republica alũtur,
1 debent reipublicæ vtilitatibus intendere. Tertio nota,quòd humana conditio per continuum exercitium recipit incrementum,vt ff. de leg.3.l.legatis §.ornatricibus.

Militares. Non poſſunt milites ſubire ciuiles curas, & tutelas,vel curas aliorum:contrafacientes puniũtur.

Neminem. Olim milites,cum elegebantur, approbabantur à magiſtris militũ,& Ducibus, & hoc prohibet.l.iſta,& vult quòd tantum à Principe approbentur, vt dixi ſupra qui mil.non poſſ.l.1. Secundo dicitur, quòd ſi magiſter militum vidit aliquos milites eſſe ſubrogandos in locum deſcendentium,non ſubroget ipſe ſed inueniat aliquos cum diligenti inquiſitione,& nomine ipſorum referat Principi, & eius authoritate porunt comprobari. Tertio punit magiſtros militum, & eius officiales contrafacientes. Nota caſum,quem ſolus Princeps poteſt,alij caſus ſunt ſupra eo.l.contra,ut ibi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Collegium debet reſpondere per ſyndicum.*
2 *Cognitione pendente coram vno iudice non debet trahi pro eadem cauſa ad alium.*
3 *Actio ciuilis non præiudicat criminali regulariter: interdum pendente cognitione ciuili impeditur exercitium criminalis.*

V 2 Tam

Tam collatores. L.iſta prolixa,& inutilis diuiditur in ſex partes principales, & ponit caſum ſub compendio per quandam diuiſionem,in qua collige utilitatẽ eius, ſi qua reperiri põt in ea. In prima parte ꝙ milites conueniuntur coram magiſtro militũ,ſed nõ corã iudice,& ad mandatum eius fiunt citationes tam ſuper ciuilibus, q̃ ſuper criminalibus cauſis, & hoc dr̃ per multa uerba uſque ad §. vt autem omnifariam. In ſecunda parte prouidet militibus circa ſportulas,& alios ſumptus litis,& debent iſti milites,cum totus eorum numerus conuenitur, reſpondere per ſyndicum, & Priuilegium circa ſportulas, datur aduerſarijs ſuis,& h.d neq; aderit. In tertia parte dicit, ꝙ duces contra milites poſſunt cognoſcere,ſiue per ſe,ſiue per delegatum, & hoc uſq; ad §. Quibus uiris. In quarta parte dicitur ne prouinciales afficiantur ſtipendijs tempore pacis non debent Duces cõuocare pro multis militibus, ſed ſi indigeant eorum præſentia cauſa ſciendi numerũ militum mittant pro pauco tempore cõuocare, ſed tñ ſi neceſſitas exigit,ut multi uocentur, procedat hoc ſine damno prouincialiũ, & uſq; ad xxx.dies uiuant proprijs expenſis poſt xxx.dies miniſtrẽt, & prouinciales,& hoc uſq; ad §. qũ uero. In quinta dicit ꝙ milites non debent pro cauſa,qua ſunt conuenti, uel accuſati coram magiſtro militum, iterum accuſari pendente primo iudicio corã Duce, & è contra. Item ſi coram uno ſit accuſatus criminaliter,corã alio non poteſt pendente primo iudicio conueniri ciuiliter, & contrafacientes puniuntur,& hoc uſq; ad § diſpoſitiones.In ſexta dr̃, non habeãt pro malo magiſtro militum,nec moleſte ferant. l. iſtã, quia non fecimus ad eorum poteſtatem diminuendam, ſ. hanc iuriſdictionem dedimus iudicibus, Ducibus,quia & Duces ſunt ſub eorũ
1 excelſa poteſtate conſtituti, & h.d. Nota in 2.par.ꝙ collegium debet reſpondere per ſyndicum.cõcor.ff.quod cuiuſq; un.nom.l.nulli cum ſeq. & eſt ratio, quia difficile eſt omnes conſentire, ut ff.de dolo,& quia ſegnius expediunt commiſſa negocia plures. Secũdo nota de æqualitate in iudicijs ſeruanda, ut dixi ſupra de prox. ſacr.
2 ſcrin.l.in ſacris. In tertio nota ꝙ pendente cognitione coram uno iudice,non debet trahi pro eadem cauſa coram alio, quia ubi ince-
3 ptum eſt iudicium &c.vt ff.de iudic.l.vbi. Secundo nota ꝙ licet regulariter ciuilis actio non pręiudicet criminali ut ſupra quando ciuil.act.l.1. tamen interdum, pendente cognitione ciuili impeditur exercitium criminalis,& è contra,ut hic,& ff vi bon.rapt.l.2. In ultimo dicto nota ſi honoro ſubditum, videor honorare dominum: iuxta illud, Eſtote ſubiecti Principi, tanquam præcellenti, & Ducibus ab eo miſſis, vt extra de cenſib.omnis anima.

Rubr.

Rubr. De caſtrenſi peculio militum.

SVMMARIVM.

1 *Precium ſuccedit loco rei: interdum contra.*

Si in poteſtate. Sex principaliter dicuntur in hac l. Primo dicitur vbi pater emit rem aliquam nomine filijfamilias, res illa eſt patris quaſi pater videatur donaſſe filio, quæ donatio non tenet, licet poſſet confirmari morte patris, vel emancipatione filij, vt ſupra ſi q. alteri, vel ſibi. l. duo, & ſupra de inoff. donat. l. 2. Secundo dicitur quòd res mobiles, & ſic habiles ad militiam, quæ donantur filio eunti ad militiam ſubaudi, & contemplatione militiæ efficiuntur militi caſtrenſe. Tertio dicitur idem eſſe in hæreditatibus à commilitione filijsfamilias militibus donatis. Quarto dicitur ſecus eſſe in hæreditate materna filio debita. Quinto dicitur, quòd prædium donatum filio militi non eſt in peculio caſtrenſi. Sexto quòd res empta de peculio caſtrenſi, eſt caſtrenſis peculij, & hoc dicit. Vt bene intelligas materiam huius legis, in qua iura videntur ad inuicem repugnare, ſic inſiſto. hic dicitur, quòd res mobiles donatæ à patre filio militi, ſunt peculij caſtrenſis, concord. ſupra famil. hercifcun. filius, in princip. ſed contra. ff. eod. ſi militi in princip. vbi non notus ex cauſa militiæ dedit militi res mobiles, & non ſunt caſtrenſis peculij. Sol. ibi non ibat ad caſtra, & ſic non dedit contemplatione militiæ, quod eſt neceſſe, vt ff. eod. l. ſi fortè, & not. l. diuus, hic ſic, & hoc patet in fin. legis cõtrariæ, ſed dedit ob affectionem, quaſi plus valeat veritas, quàm opinio ſol. duobus modis, ibi fuit res inhabilis ad militiã, pùta immobilis, vt hac l. Secundo fuit data mobilis eunti ad caſtra, ibi non eunti, quia hoc eſt neceſſe, vt dixi, cum donat non notus contemplatione militiæ. Ex præmiſſis habes, cum non notus donat tria, ſunt neceſſaria, ad hoc vt donata efficiantur caſtrenſia, quòd donetur res habilis ad militiam, quòd eunti ad caſtra, & quòd affectione militiæ, & credo. Et credo tamẽ ſemper præſumi affectiones, cum datur eunti ad caſtra, non ſufficit, vt in l. ſi fortè. Tertio ſtatur in eo, quod dicitur, hic maternam hæreditatem non eſſe in peculio caſtrenſe: nam obſtat ff. eod. diuus. reſpon. ibi contemplatione militiæ, quia eunti ad caſtra, vt ibi not. & ſic idem in hæreditate, quod in re mobili, & eſt ratio fortè, quia hæreditas cum ſit vniuerſitas, mobilia in ſe continet. Quarto inſtatur in quinto dicto, quod dicit

prædium donatum non eſſe in caſtrenſi:nam lex contradicit ſupra fam.herc.l.filius,in fi.ſol.ibi ille,qui donauit,erat notus ex cauſa militiæ,quia cum milite,hic incognitus. Et ad ſolutionem horum cõtrariorum, vt plenè liqueat articulus iſte,diſtingue. Cum militi filiofamilias donatur,aut ab incognito,aut noto cauſa militiæ; cum donat incognitus tria ſunt neceſſaria, vt ſupra dixi. Cum uerò donat notus,non diſtinguo,dederit eunti ad caſtra, vel non rem mobilem,vel immobilem,quia ſemper eſt caſtrenſis peculij, quod do
1 natur,vt ff.eodem l.militi. Vltimo nota caſum,in quo ſuccedit res loco precij. regulariter contra,nam nec precium loco rei, vt ſupra de rei vendicat. l. ſi vt proponis, & l.ſi pecunia,& ff. de furtis. l. qui vaſ.in fine.

Filiusfamilias. Non poteſt alienare filiusfamil. ſine conſenſu patris, niſi caſtrenſia. facit ſupra de bon.quæ liber.l.ſi.§.filij.

Errat. Filiusfamilias miles eſt in patris poteſtate licet habeat caſtrenſe, in quo pater habebat nullum ius.

SVMMARIVM.

1 *Magis intuemur quod prodeſt,quam quod obeſt.*

Cum allegas. Duo fratres erant commilitones, & in militia peregrinabantur,vnus deceſſit alio inſtituto hærede:talis hæreditas eſt in peculio caſtrenſi, quia à commilitone delata non erit in aduentitio, quaſi à fratre delata, nam iſti fratres vidẽtur ſe ad inuicẽ reddidiſſe cariores propter militiã, & ſic militia auxit fraternam dilectionem, quod eſt not. & hoc di-
1 cit. Nota quòd magis intuemur,quod prodeſt, quàm quod obeſt, vt ff.de iur.fiſc.non intelligitur.§.quando autem, & arg. ff. de don. inter vir.& vxor.l.ſi ſponſus.§.mulier,& pro donato l.3. & pro emptio l.2.§. Celſus,& multa ſimilia,quæ not. in præalleg. §. quando. arg. contra. ff. ex quib. cau.in poſſ.eat l. fulcinius.§.quid ergo,cum ſimil.quæ not.in d.§.quando.

Intelligis. Mortuo filiofamilias,milite inteſtato, pater occupat filij peculium eius caſtrenſe iure peculij non hæreditario.concord.§.eo.l.vna.hodie iure hæreditario, vt in auth. de hæred.ab inteſt.§.1.

Ius

Ius caſtrenſis. Scriniarij,& exceptores præfecti prætorio, & alij in eius officio militantes, imò, & notarij, qui, & iudices principis habent caſtrenſe peculium.

Rubr. De erogatione militaris annonæ.

Repetita. L. iſta inutilis docet quid detur militibus pro annona, videlicet, bucella, acetum, & vinū, & interdum, lardum, & carnes veruecinæ, quæ dicuntur in littera.

Vigeſimò. Non debent milites quærere paleam vltra xx. lapidem, ideſt miliarium.

Cęnaticorum. Milites nō debent aliquid exigere à prouincialibus, ſed ſint contenti proprijs annonis.

Sicut. Cum annona eſt deferenda, ideſt, militibus conſtitutis ad cuſtodiam limitum, vel caſtrorum, quæ ſunt in limitibus, debet deferri annona à prouincialibus, qui ſunt conſtituti loco viciniori, non à remotioribus. concor. ſupra de ann. & trib. l. pro locis, & ibi poſui exemplum. Secundo dicitur quòd ſi in aliquibus caſtris puta ueteranis, uel antianis, eſt ſatis de annona, in alijs caſtris, puta nouis eſt defectus annonæ, ab antiquis, debet deferri annona, non tamen ultra tertiam partem, & ſic milites conſtituti in antiquis caſtris retineant pro ſe duas partes.

Actuarij. Omnes deputati ad erogandam annonam militibus, qui debent infra xxx. dies redigere in ſcriptis quantitatem annonarum receptarum: ſi contrafecerint de ſuo militibus annonam erogare cogentur, vel publicis horreis conferre, & hoc fit vt ſciatur introitus. Item debent redigere in ſcriptis quātum erogauerunt, vt ſic ſciatur introitus, & exitus, & ſi aliquæ penes eum reliquiæ manſerunt, teneantur in duplum vt infra eod. l. Excellentia, vſque ad § nam illuſtres.

Fortiſsimi. Niſi milites recipiant annonas debitas quolibet anno antequam annus elabatur, non poterunt conſequi in ſequenti anno, ſed fiſci iuribus acquirantur.

Nulli. Milites faciebant talem fraudem, cum annona erat uilis, nolebāt eam recipere, poſtea tempore cariori vole-

Digitized by Google

bant eius æſtimationem non poſſunt hoc facere, immo nec habebunt annonam debitam, quam contēpſerunt, nec accipient quod accipere crediderunt. concor. ſupra l. prox.

Prouincialium. Vult Imperator, quòd milites accipiāt fœnum non vltra xx. miliare, ſic ſupra l. 2. de palea, & non portent fœnum ad domum ſuam, ſed tantùm accipiant quantum pro equis ſufficiat quandiu ſunt in exercitu, & hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Tranſlatitia locutio & impropria etiam reperitur in legibus.*

Excellentia. Prima pars huius l. expoſita eſt ſupra eod. l. actuarij, in §. nō ad illuſtres &c. Dicitur quòd iam ſacri apices, id eſt mandatum noſtrum emanauit ad illuſtres viros vtriuſque militiæ magiſtros, vt dent breues introitus, & exitus, de quibus dixi in l. actuarij ad noſtra ſcrinia tranſmittantur. Ad quod facit ſupra de apoc. pub l. 1. §. hoc obſeruando. Nota hac l. q
1 pœna dupli eſt retinentis reliquias fiſci apud ſe. Secundo nota exēplum pro illo prædicamento, ſicut eſſe, quia hic dicitur, currere apices, ſic impropriè dicitur, armari leges, & iura inſurgere, vt in l. cū vir, & iura dicuntur, armis defendi, vt in l. qui reſtituere, & præſcriptio dicitur currere ut ſupra in quibus non eſt nec. reſt. l. fin. & alibi dicitur, dormire, ſupra de præſcr. xxx. ann. ſicut in fi. Et impropriè dicitur, tranſactiones loqui, ut ſupra de fer. l. fi. & cautio loqui dicitur indiſtinctè, vt ff. de probat. cum de indebito, in fi. & lex iacere, vt in auth. de fideiuſſ. & miniſtrare, vt in auth. de hæred. & Falcidia in fi. & ſupra de cad. toll. §. 1. de lat. lib toll. §. pen.

Iubemus. A menſe Nouembri mandatur vinum nouum.

Opinatoribus. Opinatores, qui exigunt pecuniam pro annonis, non debent habere cum prouincialibus commercium, & omnem exactam ſummā reſtituant vſque ad annum.

Septem. Olim ſpecies, quæ deferebantur pro annona, tenebātur vilius, quàm aliæ ſpecies, quia fortè per ſeptē dies, nullus audebat emere, poſtquam eſſent emptæ ſpecies pro annona. hoc prohibet fieri Imperator, & vult quòd emantur ſicut, & cæteræ res in foro venalium. facit infra de cohortal. l. ſpeciebus.

Lege

Lege repetita. L.iſta punit tanquam ſacrilegos duces, & officiales impedientes exigi annonam publicam. Nota hac l. quòd contemptor mandati tenetur ſacrilegij, quod dic vt ſupra ut dign.ord.ſeru.l.1.

His ſcholaribus. Si milites, quibus dabantur ſtipendia, moriantur, dabuntur illius anni ſtipendia hæredibus ſuis. Quod nota,& dic multas concordantes, vt dixi ſupra de domeſt.l.fin.infra eo.per hanc in fin.

Annonas. Olim delegabatur exactio, & ſolutio annonarũ, in quibus exigendis,quia cupiditate capti,exactores nimis affligebant prouinciales, mandat imperator, vt à modo non fiat hæc delegatio,ſed ab ærario per manus magiſtri militum, vel officialium eius, iuſtis taxatis precijs ſoluantur annonæ, & hoc dicit,& nota hic,quòd obuiandum eſt malitijs hominum.

Per hanc. L.iſta adeo eſt inutilis, ut non ſit digna recitatione,tamen,vt ſatisfaciam curioſis,diuidam eam in ſex partes.In prima dicitur quòd actuarij, & officiales magiſtri militum, ut ſupra l. prox. deputati ad erogationem annonæ, ſi ex illa pecunia aliquid mutuant militibus,non poſſunt accipere pro vſuris annalibus,vel biennalibus,vltra tertiam partem vnius ſolidi pro quolibet ſolido. Secundo dicitur in §. ſi quæ, quòd ſi diſcordia ſit inter actuarium,& milites de pactione,ſeu lucro prædicto, pecunia data militibus ab actuarijs,debet deponi,ſeu ſequeſtrari apud Principem,quandiu hæc quæſtio finiatur,& eo ipſo quòd non datur pecunia militibus, dicitur pecuniam ab actuarijs retineri; quod primum nota hac ſecunda parte. Itẽ nota caſum,in quo fit ſequeſtratio, vt dixi ſupra de agric. l. litibus. In tertia parte ibi,ſuper his uerò,&c.nota ad euidentiam,quòd non debet dari licentia, ſeu commeatus ultra quàm xxx.militibus,unde ſi quæſtio ſit inter actuariũ & milites habuerunt commeatum ſuper prædicto lucro,debet tantum ſequeſtrari pecunia,quæ debetur 30.militibus non ultra,& eſt ratio, quia illa pecunia , quæ erat danda dimiſſis 30.militibus,nec erogatori aliquid de illa pecunia datur, ſed tota conuertitur in publicum,& ipſe tribunus,qui dedit commeatum militibus vltra numerum,ſortè contemplatione, vt ipſe ſua ſtipendia reſarciret. In quarta par. ibi; hic uerò mandat imperator, quòd non morentur actuarij ultra quatuor menſes facere erogationem , aliter puniuntur,ut in litera continetur.Quinto læſi milites per actuariũ,debent hoc declarare Principi per duos mẽſes milites de numero ſuo.Sexta,& vl-

ta,& vltimò ibi illud præterea; dicitur quòd cum moritur miles, cui ſtipendia debebantur, illa ſtipendia ſoluũtur hæredibus ſuis, & hoc dicit, hoc vltimum nota vt dixi ſupra eo. his ſcholaribus.

SUMMARIUM.

1 *Soluit ille tabellioni, ad cuius cautelam fit inſtrumentum.*

Cum ſæpè. L. iſta poſſet eſſe de facto, ſed non multum. Cum aliqua perſona, ſiue corpus, ſiue collegium per aliquam cauſam, puta timorem, gualdanam petit, ducatum, & comitiuam militum noſtrorum deputatorum ad cuſtodiã hominum, debet ei dare ſtipendia ille, qui eos ducit ad ſui ſecuritatem, & de publico nil habebit vltra conſuetam annonam. Secundo ibi, Et ſi ante, dicitur, quòd ſi prædicta perſona non vult ſoluere dicta ſtipendia, milites non recedunt à ſuis ſignis reuertantur. Tertio ibi, omni fariam; dicitur, quòd debent milites ire ad ſeruitium alicuius ſine iuſſione principis in ſcriptis, quod nota, vt ſupra de iur. fiſc. l. prohibitum dixi. Quarto, & vltimo, ibi in officio, pœna imponitur præfecto, & officio ſuo, qui non ſeruauerunt l. iſtam, item &
1 rectoribus. Sume arg. ex hac inutili lege, quòd ille ſoluat tabellioni ad cuius cautelam fit inſtrumentum.

Rubr. de excoctione, & translatione militaris annonæ.

Opinatores. Exactores militantes non debent exigere excoctionem panis ab illis, quos cõſuetudo excuſat. Nota pulchra verba, diligentia ſiue prouiſio ſuperioris nouã vſurpationem congrua auctoritate repellat. Secundo nota cũ exactores deſtinantur in prouincijs, vetus conſuetudo ſeruetur, quia pro magno habent prouinciales, & è contra, vt ff. de off. proc. l. obſeruare, & de obſeruanda cõſuetudine dixi plenè ſupra de exactor. tributor. l. miſſi.

In excoctione. Omnes qui conſuetudine non excuſantur, ut ſupra l. prox. tenentur conferre in excoctione panis militaris annonæ.

Rubr.

Rubr. de Militari ueſte.

Omnem. Iſte titulus inutilis eſt, in prima l. dicitur quòd pecunia, quæ ſoluitur à prouincialibus pro veſtibus militum, debet ſolui bis in anno, in Kal. Septembris, & aprilis. Et ſic nota quòd milites ueſtiuntur in Aprili pro æſtate, & in Septembri pro hyeme. In ſecunda l. dicitur quantum debeat cõferre quęlibet prouincia pro ueſte militari. In tertia dicitur quantũ debeant ſoluere milites pro ueſtitura. In vltima dicitur quòd de pecunia collecta pro militari ueſte, quinque partes dantur magiſtris militum, quinque militibus, qui gregarij vocantur, & hoc dicit titul. iſte breuiter, & confusè.

Rubr. de metatis, & epidemeticis.

SVMMARIVM.

1 *Metati qui dicebantur: & qui epidemetici, in exercitu.*

1 Si quis. Ad euidentiam nota, metati dicuntur milites, quibus dantur hoſpitia; epidemetici dicuntur illi, qui ſunt ſupra milites, & aſſignant hoſpitia militibus menſurãtes hoſpitia. Si menſor aſcripſit hoſpitium in partem tertiam alicui militi, aſcribẽdo nomen illius militis, poſtea deleuit nomẽ illius militis, & aliud ſcripſit, punitur pœna falſi, & eſt ratio quia aut primo malè aſcripſit hoſpitium in ſecundã partem, uel tertiam eius alicui militi, ſi poſtea deleuit nomen, commiſit falſum, aut nunc delet quẽ aſcripſit, & ſic falſum committit, ut ff. de falſ. l. 1. Item alia ratione, non potuit delere, quia erat officio ſuo functus, vt argum. ff. de re iud. l. iudex. Andreas.

In qualibet. Cum aſſignantur hoſpitia militibus, ſi dominus domus, quæ aſſignatur militibus, habeat tantum unam domum, diuidetur illa domus in tres, & una pars dabitur militibus, duabus domino reſeruatis, & Dominus eligit primam partem, ſecundã eliget hoſpes. Secundo dicitur ꝙ ergaſteria mercimonijs deputata ſunt libera, & exempta ab onere hoſpitandi. Tertio dicitur quòd uiris illuſtribus non dabitur tertia pars, ſed dimidia, & uel dominus diuidet, & uir illuſtris eliget, vel è contra.

Quarto

Quarto nota puniuntur, qui non contenti portione hac l. deputata. Nota in primo dicto de priuilegio electionis, ut dixi ſupra de his, qui ſe defer. l. vna. Item quis eligat, vt dixi quando, & quib. quarta pars deb. l. 2.

Cunctos. Domus, in quibus regitur curia, quæ vocantur prætoria, ſunt exempta ab onere hoſpitãdi, ſicut, & domus fabricenſium, vt infra l. prox.

SVMMARIVM.

1 *Non peccat, qui facit legis authoritate.*
2 *Dominus, ſi propria authoritate repellat emphyteutam infra legitimum tempus adebitum canonem non ſoluentem, non punitur.*
3 *Factum legitime pœnam non meretur.*
4 *Defenſio non ſolum eſt permiſſa ob tutelam ſui corporis, verum etiam ob tutelam ſuarum rerum, ac quorundam ſuorum.*
5 *Vindicare ſeu vlciſci ſe licet iudicialiter: non extra iudicium.*

Deuotum. Prædia ruſtica prouincialium ſunt exempta ab onere hoſpitãdi, vt nec ad ipſa aliquis metator accedat, ſi contra fiat, prouinciales reſiſtant metatoribus, nec pertimeſcãt crimen, cum arbitrium ſuæ electioni ſciãt eſſe cõceſſum, & etiam puniuntur alij milites contra facientes. Secundo dicitur quòd in domibus Prouincialium poſſunt hoſpitari milites, dummodo nil exigant ab eis, & non multum morentur. Vltimo punit milites contrafacientes, & exigentes aliqua à Prouincialibus, etiã ſi Prouinciales ſponte darent. Nota quòd aliquis poteſt reſiſtere officiali excedenti modum in officio illo, quod dic ut ſupra de iur.
1 fiſ. l. prohibitum, & facit in l pen. Secundo nota non peccat, qui facit, legis authoritate, & eſt ratio ne inueniatur circumuentus à le-
2 ge, quod eſſe non debet ſupra qui ven. ætat. l. 1. Tertio nota arg. ꝙ ſi dominus propria authoritate repellat emphyteutam infra legitimum tempus debitum canonem non ſoluentem, non punitur, cum hoc ſuo relinquatur arbitrio vt ſupra de iur. emph. l. 2. Quarto
3 nota ex his, quòd legitimè factum pœnam non meretut, vt in l. Gracchus, cum multis ſimil in glo. Quinto nota quòd non poteſt
4 quis facere de ſuo quod vult, vt dixi ſupra de theſau. l. 1. Sexto nota quòd non tantum ob tutelam ſui corporis eſt permiſſa defenſio, vt ff. de iuſt. & iur. l. vt vim, & ad l. Aquil. l. ſcientiam. §. qui cum aliter, cum ſimil. ſed etiam ob tutelam rerum, vt ſupra vnde vi. l. 1. Quid ob tutelã alterius, puta fratris, vel filij, vel amici, dic, quòd ſic quia

etiam

etiam vxor defenditur per maritum,vt inſt.de iniur.§.maritus.quia
ſunt eadem perſona,duo enim ſunt in carne,& ſocij domus huma
næ,& diuinæ. Item quid ſi a magiſtratu magno,vel minori affera-
5 tur iniuria, dic vt not.in l.vt uim. Sed nunquid poſſit ſe iniuriatus
uindicare,dicitur,quòd ſic,& dicitur hoc vlciſci,vt ſup quan.li.vni.
ſine iud.ſe uend.l.1.& quia ignoſcendum eſt ei &c.vt.ff de bon.lib.
l.qui cum maior.è contra ꝙ non,vt ſup.ad l.iul.de ui pube.uel priu.
l.is qui fundum,& eſt ratio vt ſup.de iudæis,nullus.ſol.extra iudiciũ
non licet ſe alicui vendicare, vt in l.nullus, ſed in iudicio ſic, ut in l.
qui cum maior, & hoc ideò, quia iuris exequutio non habet iniu-
riam. Vltimo nota in hoc quod dicit litera; ſacrilegium,arg.quòd
contemptor mandati Principis pœna ſacrilegij puniatur, vt plenè
not.ſup.de theſaur.l.unica.

Hoc proſpectum. Milites, qui hoſpitantur in hoſpitijs priuatorum, non quærant balneum à dominis hoſpitalitatis, nec quodlibet aliud.

Deuotiſsimos. Milites vrbis Romæ, cum ingrediuntur vrbem, uel regrediuntur,debent in pedibus turres murorum urbis deſcendere, & emittere ueſtes, quia ſi fortè uaduntad bellum, aſſumunt arma; ſi reuertuntur à bello, deponunt arma, & aſſumunt ueſtes pacis, & conſtrue literam, ut in gloſ.

Archiatros. Ideſt magnos medicos, & magiſtros ſcientiarum liberantur ab onere hoſpitalitatis, facit ſup.de profeſ.& med.l.medicos.

SVMMARIVM.

1 *Quod iuris quiſque in alterum ſtatuit, eodem & ipſe vtatur, quomodo intelligẽdũ.*
2 *Cingulum inſigne erat quoddam, & ponitur pro adminiſtratione.*
3 *Legis carere debet priuilegio, qui legem fraudare intendit.*

Omnes. Ad euidentiam nota, ꝙ ſi aliquis prætextu priuilegij ſpecialiter impetrati excuſetur ab hoſpitalitate, debet ſoluere penſionem pro tertia parte domus excuſatæ. Dicitur ergo,quòd qui præſtat hoſpitalitatem non tenetur ad dictam penſionem. Secundò ibi, Deinde &c. dicitur ꝙ ſi aliquis impetrauit priuilegium ne hoſpitem recipiat, ipſe non poterit in alienis ędibus vendicare metatum, i.hoſpitalitatẽ. Tertiò ibi; hoſpitalitatẽ

cæteris.

cæteris. Dicitur, quòd habentes etiam illuſtrem dignitatem cum adminiſtratione, vel ſine, non ſunt immunes ab onere hoſpitandi. Quarto ibi, ſcituris &c. Dicitur quòd ſi aliquis in dignitate poſitus impetrauit priuilegium, vt ſit immunis ab hoſpitalitate, non debet eſſe immunis à tertia parte penſionis. Si quis impetrauit, vt à penſione ſit exemptus, carebit legis priuilegio, quam fraudare conatus eſt. Si verò non ſit in dignitate poſitus centum librarum auri multa ferietur. Nota in ſecundo dicto quòd quiſque iuris in
1 alterum ſtatuit, eodem iure vtatur, quod intelligas cum reſcriptũ eſt conceſſum ad ſui poſtulationẽ: quod dic plene, vt no. ſup. de legib. quod fauore. Tertio nota quòd cingulum ponitur pro admi-
2 niſtratione. concord. ſupra, vt dign. ordo ſeru. l. 2. Vltimò nota ca-
3 rere legis priuilegio, qui legem fraudare intendunt, vt ff. de minor. auxilium, cum alijs not. in glo.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium interdum tranſit ad ſuperiores, remiſſiue.*

2 *Hæres regulariter cum defuncto eiuſdem eſt iuris: interdum iuris minus habet: interdum è contra.*

Hac lege. Non expedit caſum ponere in terminis, quia plana eſt, numerantur enim aliquę perſonæ poſitæ in dignitatibus, quæ in litera exprimuntur, quæ pro parte, & aliquæ in totum ſunt immunes ab onere hoſpitandi, & parentes, ſorores, & nepotes, & hæredes illuſtres autẽ non excuſantur, vt hic, & ſup. l. prox. Ergaſteria, & alię domus, in quibus mercimonia venduntur, excuſantur in totum reſcriptum impetratum contra hanc l. nõ va-
1 let. Nota priuilegium tranſit ad ſuperiores, quod dic, vt no. ſup. de prox. ſacr. Scrin. in ſacris, in princ. Secundò nota minus habet hæ-
2 res, quàm defunctus, alibi, è contra. ſup. de domeſt. & protec. l. lege, regulariter eſt eiuſdem iuris hæres, & defunctus. ff. de reg. iur. hæredem. Tertiò nota caſum, in quo non valet Principis reſcriptum, de hoc dixi ſup. de pet. bon. ſubl.

Decem. Decem tribuni liberantur ab onere hoſpites recipiendi.

Rubr. de Salgamo hoſpitibus non præbendo.

Nequi. Sub pœnę interminatione prohibentur milites extorquere vel à volentibus recipere ſalgamum, ideſt oleum,

oleum, & alia, quæ in litera recitantur. facit ſup. titu. 1. l. deuotum, in fi. Item nota caſum, in quo etiam à volente non licet recipere concor. ſup. & in glo. hic notata.

Rubrica de commeatu.

Ne cui. Tempore expeditionis, vel belli, non eſt danda licentia militi, aliàs pęna capitis punitur licentians, & licẽtiatus, & hoc dicit, qui cum parte deſerit militiam, perdet eam, vt. ff. de re mil. non omnes.

1 *Pœna augetur ijs, qui aſſueſcunt delictis, & quomodo intelligendum.*

Quicunque. In hac l. & ſeq. tractatur de eadem materia officialis, vel miles, qui accepto commeatu vſque ad certum tempus, vltrà tempus ſibi datum moram fecerit, ſi poſt ſex menſes poſtponitur quinque, qui ante abſentiam erant poſteriores eo. Si per annum in mora fuerit redeundi poſt triennium, moram fecerit vagabundus, de matricula in totum deletur. In ſeq. dicitur quòd ſi receſſit ſine commeatu, & ſteterit per annũ, poſtponitur decem. Si per biennium. xx. ſi per triennium. xxx. ſi per quadriennium, in totũ à matricula deletur. Et ſic nota, quòd plus punitur, qui recedit inlicentiatus. Item nota contra vagabundos, vt dixi ſup. de primic. l. 2. Tertio nota arg. pro portione pœnę, quia prout quiſq; maiori crimine deliquit, ſic magis punitur. Et ita facit ad id quod diximus in proximo infantiæ, vel pubertati, quia ille dicitur proximus infantiæ, qui magis eſt proximus infantiæ, idem in proximo pubertati, vt not. ff. de reg. iur. l. pupillus. Quarto nota ꝙ
1 augetur pœna ſi aſſueſcat aliquis delictis, vt hic, & not. ſup. de adu. diu. iud l. fi. cum ſim. & extra de ſimon. cum in eccleſia, & de eo, qui dux. quam poll. per adult. cum haberet, & hoc in delicto, quod recipit reiterationem pœna ex temporis longinquitate, ſic ſoluitur cõtrarium. ff. de pęn. l. ſi diutim, & ff. de rit. nupt. in prouintia in fi.

Rubr. de tyronibus.

SUMMARIUM.

1 *Tyrones qui dicebantur in exercitu.*

Nullus

Nullus. Ad euidentiam nota. tyrones dicuntur, qui eliguntur ad militiam,& non primo ſunt milites,quam in numero militum referantur,vt ff. de teſta. mil. l. ex eo. ſic eſt in alijs officialibus, qui prius eliguntur, & poſt aliquod tempus exercitiũ officij cõmittitur,vt. ff. de teſt. mil. l. fi.& de cond.& dem. l. paulus dicit ergo hic,quòd ueteranus,& aſcriptitius, & homo vagus ad militiam non accedit,& ſic nota contra vagabundos, vt ſupra tit. 1. & collige arg. quòd ſcholaris vagabundus non efficitur magiſter.

Quiſquis. Punitur, qui alienum mancipium militiæ curauit aſcribi.

SVMMARIVM.

1 *Scholares noui debent poſtponi perfectis.*

Tyrones. In hac. l. ponuntur pulchra verba, & dicitur in ea,quòd tyrones in ſcholis, in ſocietatibus militũ debent eſſe in poſteriori loco, quaſi poſt milites cõfirmatos. Et ſic
1 eſt arg. quòd noui ſcholares debent ſedere poſt perfectos. Itẽ nota plenè de hoc ordine tẽporis, vt plene dixi ſup. de conſul. l. 1. concord. & ibi,& hic not. & illa. l. iubemus, & omnia ibi notata hic repetita creduntur. Item de remuneratione laboris,de quo plenè dixi ſup. de prim. in prin.

Rubr. de littorum, & itinerum cuſtodia.

Saluberrima. Prohibet merces deferri ad barbaras nationes. ad quod facit ſup. quæ res exportar. nõ deb. Secundo prohibet nauibus non euntibus ad loca illicita,nec cum illicitis mercibus concuſſionem inferri, dummodo naucleri, quo vadant manifeſtè deponant.

Rubr. de deſertoribus, & occultatoribus.

SVMMARIVM.

1 *Conſcius delicti quandoque punitur, non publicans, quandoque qui non publicat tenetur pœna.*

2 *Confitenti ſponte quandoque parcitur.*

3 *Pœnitentiæ locus eſt aliquando poſt commiſſum delictum.*

Si quis

Si quis. Ad euidentiam, nota quòd deſertor aliter ponitur. ff. de re milit.l.3.§. emenſor. & hac l.ſex principaliter dicuntur. Primo puniuntur receptores deſertorum, & qui cōſcij fuerunt huius receptionis. Secūdo ibi, ſi quis &c. datur præmium propalantibus deſertorem. Tertio ibi deſertor &c.dicitur quis ſit deſertor. Quarto ibi, horum, datur venia deſertori redeunti à deſertione. Quinto & vltimo punitur præſes, & eius officiales, qui ſeueritatem, ideſt pœnam prædictam diſſimulatione, vel gratia diſtulerunt.
1 Nota in primo dicto punitur conſcius delicti, & non publicans, ſic ſupra de fal.mon.l.1.& ſupra de inc.nupt.cum ancillis; ſed hoc credo ſpeciale in caſibus iſtis: regulariter enim nemo indicat furem, vt ff.de cond.ob turp.cauſ.l.3.& de præſcript. non ſolent, & ſic, & ſpeciale eſt in ſeruo, qui punitur, ſi cædem non prodat, vt ff. ad Syllan excipiuntur, & eſt ratio, quia ſubditi non debent ſuam ſalutem ſaluti præponere dominorum, vt eo.tit.l.1.§. potuiſſe, iudex tamen, ſiue ſuperior non debet diſſimulare delictum, & ſi non vēdicabit, tenetur, vt conſcius criminis, vt ſupra de commert. l.2.& in fi.huius.l. Et ſic in prælato intelliguntur illa verba, non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, vt not.extra de ſent.excom.quanto.& facit extra de dolo, & cont. In ſecundo dicto non ſicut in hoc caſu pœna non vendicantis deſertorem præponitur, vt eſt dictum, quia punitur conſcius, & ſic datur præmium vendicanti: facit ſupra de his,
2 qui pro præm. lib. acceper. in rub. & in nigro. Quarto dicto nota parcitur ſponte confitēti, ſic ſupra de his, qui ſe def.l.j.& ff.de alien. iud. mut. l. 3. in fin. & ſupra de pœn. iud. qui malè iud. auth. nouo.
3 Item nota quòd poſt delictum commiſſum locus eſt pœnitentiæ, ſic ad l. Iul. mai. quiſquis in fin. & in caſibus not. ff. de furt.l. qui ea mente, & ſupra de apoſtat.hi, qui.

Si deſertores. Deſertores ſi arma deferunt tanquam rebelles à quolibet poſſunt occidi. facit ſupra, vt lic.vn.ſine iud.ſe vend.l.1. Et ſic eſt hic argu. quòd rebelles poſſunt à quocunque occidi. Secundo dicitur, quòd ſi aliquis miles recedens à militia, dicat ſe habere litteras pro ſui licentia, quæ retractatoriæ vocantur, præſes prouinciæ litteras illas diligenter excutiat, ne ſub prætextu earum litterarum deſertionis ſuæ crimen defendere moliatur.

Qui relictis. Puniuntur tanquam deſertores milites, qui ſignis relictis, ſe ad latrocinium, prædamque conuertunt.

Rubr. De veteranis.

SUMMARIUM.

1 *Princeps non à quocunque ſalutabatur, ſed regulariter adorabatur.*

Cum introiſſet. Breuis eſt intellectus huius prolixæ. l. 1
dat immunitatem à muneribus perſonalibus, non dico patrimonialibus, à collatione extraordinaria, &
1 uectigali ab omni pedagio. Et nota qualiter Princeps ſit ſalutãdus, non tamen à quocunque ſalutandus eſt Princeps, ſed regulariter adorandus, ut ſupra de ſilent. l. 1. Item nota quòd ſalus Principis, ſalus eſt ſubiectorum, iuxta illud, cũ tot in hac anima populorum, meaque ſalus pendeat &c. occupatur enim Princeps pro utilitate mũdi, & ſalute ſubiectorum, ut noctes ducat inſomnes, ut in auth. de hæred. & Falc. in princ. & ut iud. ſine quoquo ſuffr. in princ. Tertio nota Princeps magis debet augere magnitudinem ſuã, quam iniuriari ſubiectis. Item nota benignam principis reſponſionem.

Prouidendum. Puniuntur inferentes iniurias maximè protectoribus factis, & honores alios aſſequutis, & fortè uocat iniuriam ſi frangatur eis. l. immunitas. l. ſuperiori conceſſa.

SUMMARIUM.

1 *Delictum excludit priuilegium.*

Veterani. Puniuntur ueterani omni priuilegio exuti, qui nõ culturæ agrorum, nec honeſto alicui operi inten-
1 dentes, latrocinio ſe dederunt. Et ſic nota quòd delictum excludit priuilegium, ut ſupra ubi ſenator. l. 1. Secundo nota quòd honeſtũ eſt colere agrum. Item quòd ueterani poſſunt colere agros, non tamen ut ſint aſcriptitij. Sic ſoluitur contrarium ut ſupra de mãc. & colon. l. fin. milites uerò culturæ agrorum non intendunt ut ſupra loc. milites, cum ſimil.

SUMMARIUM.

1 *Negotium ubi cœptum eſt, ibi debet finiri: niſi &c.*

Nullus

Nullus. Veterani non conueniuntur coram magiſtris militum;& ſic non habent priuilegium fori, & ſententia lata à magiſtro militum contra veteranos non valet, niſi eſſet durante militia,& apud magiſtrum militum incepta cognitio,& non eſſet de hoc veterano ſpeciale Priuilegium indultum. Nota ceſſante militia,ceſſat priuilegium fori, & ſic ceſſante cauſa &c. vt ſupra de epiſc.& cler.generaliter. Secundo nota quòd non valet ſentētia lata à magiſtro militum,contra ueteranos, quia à non iudice ſuo, 1
1 vt ſupra ſi à non compet.iud.per totum. Tertio nota,vbi inceptum eſt negotium,ibi debet finiri,niſi ob ſuperueniens priuilegium,vel diſſolutione priuilegij,vt hic,& ff.de iud,ſi quis prius,& de iur. om. iud.cum quædam. Quarto nota quòd priuilegium, de quo loquitur finis huius.l.hodie non valet,niſi diceretur, non obſtante auth. 2 qua in prou.vt ibidem patet.

Rub. De Filijs officialium militarium, qui in bello moriuntur.

Hi qui. Primum eſt, quod dicitur in hoc tit. filij officialium, vel militum nō vocentur ad militiam, niſi in qua eſt, vel fuit pater. Et ſic nota quòd familiæ non debent diuidi, ſic ſupra com.vtriuſque iud.in poſſeſſione.

Rubr. De oblatione votorum.

SUMMARIUM.

1 *Qui ſe maiori donat, debet donare de meliori.*

Quando. Cum milites volunt ſuis donare principibus debent donare libram auri obrizati, & dabunt per ſolidos obrizatos, ideſt per obolos ſolidi auri, & quando fiunt hæc
1 munera, vocatur fœlix annus. Et nota qui donat, debet donare de meliori ſicut Abel.

Rubr. De numerarijs, & actuarijs &c.

Vorax. Qui dicuntur nummerarij dixi plenè ſupra de iur. ff. l. 2. & patet infra in hac l. puniuntur numerarij fraudulenti,& etiam quæſtionibus ſubijciuntur,& plenius dic,vt in l.ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Tabellionis officium in Regno eſt perpetuum per conſtitutionem imperialem.*

Qui numerarij. Primo mandat numerarios vocari tributarios. Secũdo dicit quòd iſti numerarij, quorum eſt officium, quantitatem reliquorum præſidibus, & exactoribus nunciare, vt plenius dixi ſupra de iur. fiſc. l. 2. niſi prædictum modum nunciauerint præſidibus, ſubijcientur tormentis, & quòd à debitoribus exigi poterunt reſarcire tenebuntur, quaſi fecerint lites ſuas. Tertio dicit, quòd ipſorum officium triennio du-
1 rat. Officium tabellionis in regno verò perpetuò durat per conſtitutionem Imperialem.

Numerarios. Parum valet, & dicit, quòd numerarij præfecti prætorio habent cingulum, id eſt adminiſtrationem, id eſt militiæ ordinem, id eſt ſunt in numero militũ.

In prouincijs. Duo numerarij, qui tabularij vocantur, in qualibet ſunt ordinãdi prouincia, ad vnũ pertinet ratiocinium, id eſt aurum, quod colligitur ab officialibus, & peruenit ad rationes; ad alium pertineant largitionales tituli, id eſt tributa, quæ ſic vocantur, quia Principi largiuntur, & hoc vocatur aurum largitionale, & pertinet ad archam Comitis rerum priuatarum, vt ſupra de ſuſceptor. l. duos. Vltimo prohibet huius illationis miniſtris, & pœnam grauiſſimam imponit. Vide tamen quę not. ſupra ſuſceptor. l. duos, quæ multum faciunt ad l. iſtam.

Exceptores. Exceptores, id eſt ſcriptores prouincialium iudicum, & ſi decuriones ſunt, id eſt fiant, nõ prohibentur vti exceptoris officio, dummodo non ſint cohortalis conditionis, nec publicas annonas recipiant, coguntur, tamen ſi ſunt decuriones, munera propriæ ciuitatis, cuius ſunt decuriones agnoſcere, & functo exceptoris officio ad ipſam curiam reuertantur. Ad hoc, quod dicit, ſi ſunt decuriones, contradicit ſupra de decurion. vniuerſos. vbi dicitur, quòd decuriones non poſſunt eſſe notarij, vel ſcriptores. reſpon. qui eſt decurio, non poteſt de nouo creari exceptor, vt ibi, hic ſic, & remanet notarius, vt ſupra de falſ. ſi quis decurio. Nota vna dignitas non perit per aliam ſuperuenientem, vt de dignit. l. 3. & multa impediunt contrahenda.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Actuarij qui dicebantur, & quod eorum officium.*

1 Ne diutius. Actuarij dicuntur, qui recipiunt pecunias publicas per publicas annonas vt ſupra de erog. mil.an l.actuarij, prohibet hæc. l. iſtis actuarijs ſociari numerarios, & eſt ratio,ut dicit littera, ne ad-cunctorum pernitiem actuarij numerarijs adunentur.

SVMMARIVM.

1 *Quæ fiunt à non mere electo,non valent,contra quandoque.*

Actuarios. Olim certa forma obſeruabatur in electione actuariorum,quam mandat Imperator obſeruari, & ſi contempta fuerit, non valet, quod actum eſt per talem
1 actuarium. Nota quæ fiunt à non merè electo non valent,argum. contra,in l.barbarius.

Scriniarios. Scriniarij prohibentur ſumere,vel polliceri pecuniam mutuam pro publicis expenſis, ut ſic finito officio, nullam inquietudinem patiantur ad inſtar tutoris, qui non tenetur ex eo,quòd pupilli nomine geſſit, ut ff. quando ex fact.tut.l.poſt mortem,& ut ſupra de adm.tutor.cum quædam.

Nemini. Qui eſt in quacunque militia conſtitutus, poteſt actuarius eſſe,& nõ è contra,qui eſt uel fuit actuarius ad aliquam militiam non aſpirat quantumuis omni priuilegio militari nudatus,nihil fraudis circa reddendam rationem attẽtet: eſſet enim propter militiã magis fauorabilis, & ita poſſet propter militiæ fauorem,& potentiam rem fraudare, & ſic ſoluitur à militia, qui militauit in eadem,ut ff.de re mil.qui cum uno.§.non, & ſupra qui mil.non poſſ.l.1. & hac ratione prohibentur officiales clerici,ut ſupra de epiſc.aud.l.officiales. 1

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter cartularios & ſcriniarios.*

Nulli. L.iſta non eſt legenda,& quia localis eſt, & quia de materia inutili tractat: dicit enim quanto tempore ſcriniarij, vel cartularij debeant numerarios adiuuare. Secundo ibi nullo adiutoribus &c. qui ſunt adiutores, non poſſunt effici cartularij, quia dignitas debet aſcendere, & non deſcendere. Tertio ibi. Ita &c. dicit à quibus ſcriniarij debeant eligi adiutores, ſiue in orientali terra, ſiue in aſia, ſiue in pontica. Quarto qui omnia &c. dicit à quibus debeant ſcribi, & inſpici publica inſtrumenta:& pœna
1 contrafacientibus imponitur. Nota differentiam inter cartularios, & ſcriniarios, quia cartularij dicuntur notarij, qui nullo præſunt ſcrinio, ſcriniarij ſcrinijs præſunt. Nota quòd dignitas debet aſcendere, ſiue aſcenſus eſt ad dignitatem, vt hic, & ff. de mun.& hon.l vt gradatim.

L. Officio. Loquitur magiſtro officiorum, & dicitur quòd olim ante.l.iſtam numerarij durabant per biennium, nunc ſtatuit ad petitionem officialium magiſtri officiorum, vt durent per annum.

Per hanc. Nil valet.l.iſta obſcura, & loquitur præfecto Illyrici,& dicitur, quòd eius ſcriniarij, vel officiales deposito hoc officio, efficiuntur tribuni prætoriani, aſcendendo ad maiorem dignitatem, vt ſupra eod. l. nulli, & recitabatur ſententia, ſiue decretum electionis huius; & aliqua eis dabantur, & hoc mandat obſeruari officialibus, ſiue ſcriniarijs præfecti prætorio Illyrici,& dicit ꝙ eius officiales cum promouētur ad comitiuam primi ordinis,& hæc eadem per omnia in officialibus Macedonijs.

Rub. De curſu publico angarijs, & parangarijs.

SVMMARIVM.

1 *Curſus publicus qui dicebatur.*

1 Equos. Ad euidentiam nota, curſus publicus dicitur delatio armorum, ideſt fodri ad exercitum, qui curſus ducebatur in plauſtris, in equis, vel cum equis tantum, cui curſui aliqui præerant officiales, vt infra eod. l. 3. & in hac l. dicitur, ꝙ qui præeſt huic curſui non verberet, nec faciet verberari prædictos equos fuſtibus, vel lignis, ſed tantum flagellis, ideſt corrigijs, vel habena. Similis prouiſio. ff. ad Syllan. l. 1. §. impubes.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Præſides & officiales noſtri temporis contra legem vtuntur gratis aliorum equis.*
2 *Conſcientia recta vias publicas facit.*
3 *Parauredus qui dicebatur. Veredus autem qui equus dici ſolebat.*

Præſidibus. Præſidibus,& rationalibus dantur expenſę de publico pro certis annis,vnde nõ debent vſurpare parauredum prouincialium,ideſt plauſtrum pro ferendis rebus ſuis,ſed accipiant ad vecturas. Secundo dicitur quòd illi, qui ducunt curſum publicum, non debent ire per aliam viam, niſi per quam totus curſus publicus ire dignoſcitur,& hoc vt tollatur fraudandi occaſio,& per omnia dicitur infra in l.ſi quis. Tertio dicitur quòd præfecto prætorio præſto eſt licentia, ideſt præſtita vtẽdi curſu publico,ideſt accipiendi plauſtra publica, vel prouincialium,&
1 ducendi res ſuas per locum tamen cõſuetum.Nota quòd primum dictum huius. l. malè obſeruatur per præſides, & officiales noſtri temporis,quia cum de publico ſtipendia percipiãt, quotidie equos aliorum accipiunt proprias ſarcinas imponentes, nec enim debẽt de publico habere euectiones,ſed accipere ad vecturã, vt infra eod.
2 iudicibus. Secundo nota quòd aliquis debet ire per viam publicã, aliàs ſuſpectus habetur,conc.ff.de rer.diu.l.fi.iuxta verbum Caſſiodori; conſcientia recta,vias publicas facit, & qui vias ſuas occultat
3 conſcientiam prodit. Vltimò nota quòd parauередus dicitur ductor plauſtri,ideſt bubulcus,ſiue auriga,à para,quòd eſt iuxta, & ueredus, ideſt equum ducens, quadriga uerò habet unum equum in medio temoni,& ſella,in quo equo equitat parauередus, & equus ille dicitur veredus, ideſt uehens rhedam. Ponitur ergo hic pars pro toto,ideſt ductor plauſtri pro toto plauſtro,ſicut in toto iſto tit. ponitur veredus pro tota quadriga. Item auriga vocatur veredus infra eo.l.non patimur,

Euectiones. Ideſt equitaturæ, ſiue fortè, cum quibus eſt curſus publicus deferendus ab omnibus,ſcilicet prouincialibus poſtulentur,aliàs dicuntur, euectiones res, quæ deferuntur,ut infra eo.grauiſſime. Secundo dicitur quòd illi, qui præſunt curſui publico,ut infra l.agentium in rebus, non ante patiantur has euectiones tranſire curſus publicos deferentes, niſi totius euectionis, ideſt curſus publici ſeriem aſſiciant, & tempus ſtatuant infra quod cum alio curſu publico tranſeant. Si quis dictis agentibus in rebus putauerit reſiſtẽdum,& ante tempus, uel ultra

tempus curſui publico deputatum tranſire noluerit, retineri debebit in via, vbi repertus fuerit, & iudicis arbitrio punietur pro loco, graduque militiæ, & hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Parphippus quis erat ex agentibus in rebus.*

Parphippum. Ad euidentiam nota quòd euectiones, & equi ſiue plauſtra ad curſum publicũ deputati à prouincialibus deputantur ut ſupra eo. euectiones, & non accipiunt onus veredi, ſiue equi, uel plauſtra prouincialia ſimul in quolibet curſu, ſed qualibet uice accipietur quarta pars ueredorũ, ſiue equorum, & plauſtrorum, ut infra eo. in omnibus, dicitur ergo hic quòd agens in rebus, qui ſubtrahit, & immutat equos, ſiue ueredos, quos euectio continebat, id eſt curſui publico deputatos ad euectionem extra ordinem, id eſt iniuſtè commouet, & ſic releuat non releuandos, & mittit non mittendos, uocatur parphippus, ut hic manifeſtè colligitur, & not. in glo. infra eo. iudicibus, & patitur iſte parphippus pœnam contentam in l. iudicibus, in fi. & infra eod. ſi quis pro una. Secundo ibi, nihil &c. dicitur quòd agens in rebus, cui euectionis cura mandatur, vt dixi ſupra eod. l. 3. ſiue euectiones, id eſt equitaturas pro ſuo itinere, ſiue pro mulionibus, cum quibus mittit res publicas petat, dummodo non excedat debitum modum, & formam euectionum, & hoc dicit. l. iſta obſcura. quam pauci inueniunt.

Si quis per publicum. Caſus, & intellectus huius legis patet ſupra eo. l. 2. in ſecũdo dicto, idem enim dicitur hic, & ibi, & intellige no. vt dixi ibi.

Euectionum. Senatus, ſiue recedat à Principe, ſiue nocetur ab eo, poteſt uti publicis euectionibus, alij autem utentes publicis euectionibus contra uetitum puniuntur, ut ſunt Præſides, qui non publicis euectionibus utuntur, ſed equos ad uecturam de proprio inueniant, ut ſupra eod. l. 2. & infra eod. l. iudicibus.

In omnibus. Sicut patet ſupra eo. euectiones. prouinciales debent dare euectiones, ſiue equos curſui publico deputandos non omnes ſimul, ſed qualibet uice quartam ueredorum, quod expone ut ſupra eod. l. 2. hoc in primo. Secundo dicitur, quòd ſtabula prouincialium ſumptu extruantur, & ſatis eſt, quòd habeant pro hoſtalio ſtercus equorum, & h.d. Nota mirabilem mercedem, quam fiſcus ſuis hoſpitibus elargitur, quæ merces quoquo modo fructuoſa eſt Toris, ſed Baroli oneroſa.

Vt

Vt agendi. Quando curſus publicus deſtinatur non debet omnes veredi, ſimul deſtinari, quia concurſu ſe impedirent, ſed per ſingulos dies.xx.decem in eundo,& decem in redeundo contrafacientes puniuntur, & facit in eo.l.fi.expone veredum ſup.eo.l.2.& hic ponitur pro tota quadriga,vt ibi dixi.

Iudicibus. Omnes iudices, & officiales, exceptis præfecto prætorio,& magiſtro officiorum, & Senatu nõ vtantur publicis eucctionibus, ſed accipiant ad vecturas:fallit etiã in legatis,vt in eo.l.ijs. Secundo ibi, his etenim,dicitur, ꝙ iudices, & agentes in rebus, qui præſunt eucctionibus illos tãtum veredos in translatione ſpecierum publicarum pro tempore, ſcilicet, iudicis arbitrio, deſtinabant, qui ad hanc translationem fuerunt deputati, puta in quarta veredorum, vt ſup.l.in omnibus:non ergo aliũ pro alio deputabunt,alias erit quaſi parphippus, vt ſup. parphippũ, & punientur.xxv.librarum auri,& hoc dicit.

Grauiſsime. Puniuntur ementes, & vendentes eucctiones, ideſt res publicas, quæ vehuntur, & locantes,& conducentes animalia curſui publico deputata, vel deſtinata.

Nullus. Non poteſt aliquis priuatus vti eucctionibus, etiam ſi Imperiale reſcriptum fuerit impetratum, quinimmò, nec magiſtratus l.3.vt ſup.eo.iudicibus.

SVMMARIVM.

1 *Hypochomi qui dicebantur.*

Quoniam. Veredorum. nil valet. l.iſta,& prohibet, cũ deſtinatur curſus publicus tranſire vltra quadraginta equos cum ſella, & frenis, & auerta, i.pectorali, ſi contrafactum fuerit ſella conſcindetur, & pectoralia publicantur, fallit cũ hypochomi, ideſt aurigenarij, qui aurum ducunt cum ſacculis benè ligatis,ideſt valdè benè ligatis, quia iſti non veniunt cum ſellis, ſed fortè cum bardali dorſo equi. Et nota ꝙ iſti hypochomi dicũ-
1 tur ab hypo, quod eſt ſub, & chomos, quod eſt villa, inde hypocomi,qui ſunt ſub villanis,uel ſub villa.

Non patimur. Prohibet hypochomos, ideſt villanos à veredarijs, ideſt aurigis,vt dixi ſup. eo.l.2.

indigna

indigna ſpoliatione vexari, nam quidam veredarij his villanis ferunt ſagas, ideſt veſtes tenues, contrafacientes punit.

Publici exhibitio. Cura publici curſus, ideſt ordinarius curſus eſt committenda, vel curialibus, vel cohortalibus ſecundum conſuetudinem locorum; vel illis, quibus iniungitur à præfecto.

Si quis. Plus punitur agens in rebus, qui mittit veredum non mittendum, & releuat mittendum, & ſic punitur pro tali mutatione, vel ſaltim una ideſt, ſi etiam ſemel hoc fecerit, facit ſup. eo. parphippum, & l. iudicibus.

His. legati, qui ad Principem deſtinantur publicis euectionibus vti poſſunt, regulariter cõtra, vt ſup. eo. iudicibus, quæ facit ad hanc legem.

Nemo. Punitur, qui ſubtrahit mulionem publicis euectionibus deputatum.

Animalia. Duo mala faciebant mancipes, ſiue apparitores fortè agentium in rebus: quia pro animalib. publicis, ideſt curſui publico deputatis à prouincialibus maiora pretia exigebant; & quia animalia debitis pabulis defraudabant, quia non dabant eis integram præbendam, ſicut faciunt mali ſtafferi, & ſic animalia vexabantur. Quare mãdat Imperator vtrunq; vitiũ emendari, ut diſponat magiſter officiorum, vt neq; pabula mutationibus deſinant, ideſt euectionibus, ſiue equis ſicut exponitur ſup. l. prox. nec prouinciales vltra debitum onerentur.

Comperimus. Multifariè, multisq; modis grauabãtur officiales occaſione publici curſus, & quia cogebantur dare ſtabula, & pecuniam pro equis cenſualium, fortè officialium, & indebita etiam animalia occaſione curſus publici exigebantur ab eis, & ita grauabant ab eis occaſione parauedorum, prohibet Imperator hoc fieri, & hoc dicit. Andreas.

Nemo. Prohibet Ducem, & ſuum officiũ vti in ſuis itinerib. curſu publico, vel angarijs, vel euectionibus publicis, ſed proprijs equis expeditionem militarem exequatur, vel accipiat animalia ad vecturam. Idem ſecundo in cohortalibus. Tertio contrafacientes punit, facit ſup. eo. iudicibus.

Nullus

Nullus. Plana eſt, tẽpore exhibitionis, ideſt quo tranſit exercitus Principis, nullus, nec priuatus, nec æterna, uel domus Auguſta ab angarijs, & perangarijs excuſentur, facit ſupra de quibus muner. l. 2.

Curſum. Loquitur præfecto prætorio orientis, & prohibet curſum publicum fieri in prouincia orientali, i. ut in ea prouincia non capiantur animalia prouincialium ad angariā pro deferendo fodro, uel res publicas: fallit, cum eſt ibi, uel tranſit ibi Imperialis exercitus, & per translationem armorum, in quibus caſibus cogetur dicta Prouincia ad euectiones, & plauſtra ſeruata conſuetudine, legatis uerò tranſeuntibus per orientem, dabunt euectiones ad uecturas gratis, ut ſup. & merces ſoluetur ab archa præfecti prætorio. Vltimo dicitur, quòd tractorias ideſt litteras, in quibus data eſt licentia trahendi animalia, ſolus præfectus prętorio poterit indulgere.

Iubemus. Nil ualet, prohibet per orientalem tractum ducere, uel mouere ultrà unum ueredum, ideſt curſū, licet propriè ponatur pro equo, exceptis his, qui pecunias publicas deuehunt, qui tot animalia poterunt ducere, quot ad translationē illam neceſſaria fuerint, ult. punit contrafacientem.

Rubr. de tractorijs, & ſtatiuis.

SVMMARIVM.

1 *Tractoriæ litteræ quæ dicebantur.*

Tractoriæ. Multis modis exponitur in glo. hoc uerbum, ſecundam tamē expoſitionem credo ueriorem,
1 ut dicantur tractoriæ literæ continentes licentiam uehendi equos prædictos, ducendos, & reducendos. Secundo dicitur ꝙ in corpore tractoriorum, ideſt in libro, in ſcribitur dies datæ licentię, & quinq; dies danī, in qb. poſſit morari, & quieſcere in itinere, ubi uelit, ſi pluribus dieb. morā fecerit, capitur in loco, in quo inuentus fuerit.

Rub. de apparitoribus præfectorum prætorio &c.

SVMMARIVM.

1 *Cornicularij in exercitu qui dicebantur.*

Præfecturæ.

1 Præfecturæ. Ad euidentiam nota. Cornicularij uocantur, qui quando milites ibant ad bella, cornua ſonabant, quibus cornicularijs, hoc honore præfunctis, conceditur adorare principem, & ab omnibus muneribus perſonalibus per Principem ſuſceptionis immunitas indulgetur.

Præfectuarios. Ideſt officiales præfecti prohibent ſe immiſcere proprijs quæſtib. aut prouincialium exactionibus. Item prohibentur gerere cuſtodiam publicorum horreorum, uel annonarum, ideſt non aſſumant officium curioſi, quod dicit, non ſunt agentes in rebus contrafacientes puniuntur.

Cornicularij. Cornicularijs, & numerarijs præfecti poſt finitum officium omnium indictionũ immunitatem indulget, & etiam priuilegium fori. Secundo ibi; huic ſanctioni &c. dicit ꝙ ſi aliquis prædictorum ſine legitimo ſucceſſorẽ deceſſerit inteſtatus, non ad fiſcum, ut aliorum bonorum, ſed ad præfectum eius deferatur hæreditas. Tertiò ibi, ſcriniarijs &c. prędictis in prima militantibus legione, concedit Priuilegium fori, & hoc dicit.

Rubr. de apparitoribus præfecti urbis.

SUMMARIUM.

1 *Adorantibus principem honor erat.*

Præter eos. Officialibus præfecti prætorio, & præfecti urbi tantum conceditur poſt finitum officium Principem adorare, quod omnibus alijs officialibus in prouincia con-
1 ſtitutis denegatur. Nota honorem eſſe adorare Principem, ut ſupra titu. 1. l. 1. interdum autem ſalutator Princeps, ut dixi ſupra de ueteran.

Quicumque. Punitur apparitor præfecti urbi, qui piſtorem concuſſerit, nã perpetui Paneficij nexibus alligetur, ideſt, efficiatur de corpore piſtorum, qui panem faciũt, & hoc ſi habes; Paneficij, & erit ſpeciale, contra. l. iſtam. ſup. de pęn. l. nequis. Si habes, beneficij, tunc habeaſ abdicetur, & eſt plana.

Rubr.

Rubr. De apparitoribus magiſtrorum militum.

Qui ſe. Apparitores magiſtri militum à muneribus immunes, & ab omni nominationis iniuria excuſantur. concor. ſupra tit. 2. l. 1.

Qui in officio. Apparitores prædicti ſunt in ordine militari.

Probari. Cohortales, & cenſibus aſcripti non poſſunt eſſe apparitores magiſtri militum.

Numerarios. Numerarij magiſtri militum tam præſentium illorum qui ſunt Principes, quàm illorum, qui ſunt in oriente, poſt finitum officium prædictũ, ſocientur tribunis prætorianis, & ab omnibus indictionibus, & nominationibus, ſunt immunes. Illi verò numerarij magiſtri militum, qui functi ſunt munere principatus, quia maiores inter alios fuerunt tribunos, cingulo militari decorantur; de quibus tribunis dicitur ſupra de re milit. l. 1. Andr.

Eos. Officiales magiſtri militum, officiorum, qui ſunt infra numerum, habent fori prærogatiuam, qui ſunt ultra numerum, prædictam prærogatiuam non habent.

Rubr. De apparitoribus proconſulis, & legati.

Officio. Prohibet curiales alicuius ciuitatis, corporibus annexos, puta piſtores, fieri apparitores proconſulis africæ, ſi facti fuerint, reſtituentur ſuis corporibus.

S V M M A R I V M.

1 *Officia ſeiuncta dicuntur membra Reip.*

Apparitori. Idem dicit, ꝙ ſuperior: niſi quia taxat numerum apparitorum proconſulis Africæ, & no-
1 ta quod diuiſa officia dicuntur membra reipublicæ.

In Proconſulari. Proconſul poſtulet à Prouincia ſua, quod conſuetũ eſt, nec alienis ſe partibus imprudenter ingerat.

Rubr.

Rubr. De apparitoribus Comitis orientis.

In officio. Deſignatur numerus apparitorum Comitis orientis.

Rubr. De cohortalibus, &c.

Omnes. Ad euidentiam, & intelligentiam rubricæ nota cohortales dicuntur certo officio cohartati. Principes cornicularij dicuntur, qui erant maiores inter eos, vt ſupra l. pen. Dicitur ergo hic, ſtationarij, qui cuſtodiunt confines, non indicant ſuperexactionem, nec habeant carcerem, vel cuſtodiant criminoſos etiam crimine manifeſto, contrafacientes punit.

Nullus. Non poſſunt iudices aliquos officiales creare ſine probatoria Principis, fallit in agēte in rebus, qui curſus publici ſollicitudinem ſuſtinent vt ſupra de decurion. l. 2. creare poſſunt officiales. Nec enim tanto muneri adminiculum denegari publica permittit vtilitas.

Solita. Cohortalibus Syriæ immunitatem indulget, vt nec ad officium baſtagiæ, nec ad nauiculariorum munus eligantur inuiti. Eandem prærogatiuam prædicta officia recuſandi concedit cohortalibus, qui fuerunt in officio primipili. Dictionē, pactus, vel factus, expone, vt in glo. Si habeas dictionem primipili. Si non habeas, ſicut ego, littera eſt plana. Item expone dictionem, baſtagiæ, & vtrunque officium publicum erat quod gerentes baſtangarij dicebantur, ideſt, qui ruſticos ad beſtiam quandam Principi dandam cogebant, vt ſupra de murileg. l. 4. & l. æternam.

Officia. Officiales rectorum Prouinciæ approbati per Principem priuilegijs cohortalium gaudent.

Quicunque. Nil valet. Et dicitur, quod ſi aliquis primipili fungatur officio in prouincia, & habeat vltra duos filios vnum ſibi in officio proprio ſubſtituat, alium curiæ patriæ offerendū derelinquat; reliquos faciat ad prouinciam, quā elegerit aſpirare. Si duos tantum faciat de eis, vt dictum eſt de duobus. Si vnum tantum curiæ patriæ ſuæ derelinquat priuilegio ſibi principali impetrato in contrarium non valente. Andr.

Si apparitor.

Si apparitor. Si criminoſus apparitor fugiat, erit per edictum peremptorium requirendus, comminatione adiecta, quòd condemnabitur, niſi venerit: quo citato ſi perſeuerat in fuga, contra latitantem diffinitiuam ſententiam feret, vt in caſu actore abſente, vt in auth. qui ſemel. Et ita poſt litem intelligitur. l. illa ad peremptorium edictum, ff. de iudic. Secundo nota ſpeciale contra apparitorem criminoſum, ut condemnetur licet abſens vt ſupra de pœn. l. ne diu. Regulariter contra. ff. de pęn. abſentem. Tertio nota pulchra verba in fi. l. veniam enim &c. ad quod facit ſupra l. 3. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Præſides prouinciarum quare ſunt dicti ſpeculatores.*

Ordinariorum. Apparitores ſpeculatorum, ideſt Præſidum, & aliorum ordinariotum iudicũ, non ante ab hac ſollicitudine abſoluantur, alterius contemplatione militiæ, quàm compleuerint de geſta ratione pactum primipili, ideſt reddiderint. rationem officij primipili, quod exercuerunt. Sicut enim homo primo comedit, poſtea digerit, ſic iſte primo officium. Secundo rationem reddit. Idem per omnia in illis apparitoribus, qui petunt ſe abſolui ob valetudinem, vel ſenectutem. Illi autem, qui proprijs ſceleribus ab hoc officio deijciuntur, & peculio integro non vtentur, quia ſalarium perdunt, & etiam bona ſua tenebuntur militiæ, in qua militauerint, etiam ſi extremam, ideſt
1 minimam militiam erat obnoxius obſeruare. Nota quòd ſpeculatores dicuntur præſides prouinciarum, qui ſemper debent eſſe in ſpecula, vt videant, & inquirant delinquentes, vt ff. de off. pręſ. congruit cum ſimil. Secundo nota quòd princ. huius. l. vſque ibi; quod ſi autem, loquitur de honoraria miſſione. Sed vſque ibi; Eis &c. loquitur de cauſaria. Sed ibi; Eos, loquitur de criminoſa.

Speciebus. Cum ſpecies adęrentur, ideſt ad ærarium deducuntur primipilaribus aſſignandæ, fiet illa æſtimatio, quæ fieri cõſueuit in publicis venalibus ſpeciebus. Ad quod facit ſupra de erog. mil. an l. ſeptem, quæ. l. iſtam aperit.

Per illyricum. Nil valet. Determinat quot apparitores debeãt per Illyricum, ideſt Schlauoniam eſſe. Secundo dicitur quòd illi eligantur ad hoc officium, qui non lucris inanibus, ſed officij neceſſitudinem cum omni ſollicitudine exequantur, quod eſt not. & facit ſupra tit. 2.

Qui-

Quicunque. Non aliter permittatur ad aliquod cohortalis officium accedere, niſi ſuo nomine ſcripto in matricula, contrafacientes puniuntur.

Si quis. Qui per ſuum crimen remotus eſt de officio cohortalis, non reuertatur ad ipſum, niſi principali obtento oraculo coram præfecto prætorio allegando: facit infra titul. 2. & quòd ibi not.

SVMMARIVM.

1 *Intra fortunam debet quiſque manere ſuam.*
2 *Vaſallus quanto annorum ſpatio poteſt præſcribere libertatem.*
3 *De ſtirpe mala natis ſuorum maiorum exempla mala præiudicant.*

Si cohortalis. Si hoc officio derelicto ad aliam aſpirauerit militiam, ipſe, & liberi tui in hac conditione ſuſcepti, impetrati honoris inſignibus ſpoliatis ad ſtatum priſtinũ reuocentur, non proficiente eis aliqua præſcriptione, niſi xxx. annorum. Ad nullam ergo fortunam aſpirare poterit cohortalis eorum filij, quibus maiorum ſuorum exempla præiudicant. Vltimò
1 prohibet mercatores Prouincialibus officijs. Nota nemo debet egredi terminos ſuos, & altius aſpitare quin ſua conditio patiatur iuxta illud poeticum, bene, qui latuit, bene uixit, & intra fortunam debet quiſq; manere ſuam. Item nota, ꝙ filij debent ſequi conditionem patris, iuxta illud, non egrediamini terminos, quos ſtatuerũt patres ueſtri: & alibi; Quærite ſemitas antiquorum, & ambulate per eas. Ad vtrunque facit ſupra de metall. l. fi. & de murileg. l. 1. & l. æternam, & l. murileguli de decurion. l. decurio, & l. quidam ignauiæ, & l. curialis, & l. quoties. l. omnes omninò, & ſupra de fabricẽ. l. ſtigmata, & l. iure, & de corpor. vrb. Rom. & de piſtor. l. vna, & de manc & col. patr. l. fi. cum concor. infinitis, ibi not. & ſupra de col.
2 pal. cum ſeq. & ſupra de tabular. l. 1. & l. vlt. Tertio nota arg. ꝙ vaſallus poteſt præſcribere libertatem ſpatio xxx. annorum, imò & mi-
3 nori tempore, vt ſupra de præſcr. quæ pro lib. l. 1. Quarto nota contra eos, qui ſunt creati de mala ſtirpe, quia poteſt eis dici, mala maiorum tuorum exempla tibi præiudicant.

Nullum. Prohibetur cohortalis, vel Princeps cohortalis officij ad aliquam aſpirare militiam; ſi contrafecerit illa habetur militia pro non geſta, ideſt curiæ ciuitatis ſuæ, vnde originem traxit, mancipabitur, facit ſupra l. prox.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Quod per me non poſſum, nec per alium poſſum.*

Quiſquis. Idem dicit, quod ſuperior, eo addito, quòd prædictus cohortalis, qui ad aliam militiam, vel prouinciæ regimen aſpirauit, non valente principali reſcripto, careat ſalarijs, quæ contempſit, nec per ſe, nec per interpoſitum, ea poſſit con-
1 ſequi. Nota quòd per me non poſſum, nec per alium poſſum. facit. ff. de adm. rer. ad ciu. pert. l. 1. vbi de hoc.

Rubr. De apparitoribus præfecti annonæ.

Apparitores. Apparitores præfecti vrbi non immiſceãt ſe de officio annonæ, ſed eis ſegregatis, præfectus annonæ cum ſuis apparitoribus idem officium exequatur.

Præfectus. Præfectus annonæ debet exigere annonarum canonem per ſuos apparitores, ſi contrafecerit, punietur.

Rub. De diuerſis officijs, & apparitorib. iudic. &c.

Si quando. Si officialis aliquis puta cohortalis obnoxius ratiocinijs, ad aliam cõuolauerit militiam, ab hac militia reiectus, ſuo reſtituatur officio, ad reiectum verò illum ſubrogando, cui meritorum adſtipulantur inſignia. facit ſupra tit. 2. Si cohortalis cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Solutus ab aliqua militia nunquam redibit ad eam ſine principis permiſſu.*

Nullus. Qui ſolutus eſt à malitia non admittitur ad eam, niſi de Principis mandato, ſi contrafecerit punietur. No-
1 ta quòd ſolutus ab aliqua militia, ſiue honeſtè, vt ſupra de caſtrenſ. l. 1. & hic, ſiue cauſarie, de re milit qui ſemel, & ſupra tit 2. Si quis ex grege: nunquam redibit ad eam ſine Principis voluntate, vt hic, & in prædalleg. l. 1. de cohortal. Item nota caſum, in quo eſt prin-

cipis neceſſarius conſenſus, & facit ſupra de iure fiſc. prohibit cum ſimil.

Nullus apparitor. Prohibet aliquem eſſe apparit. præfecti pretorio, vel Palatinum Prouincia, in qua, vel ducit originem, vel conſtituit domicilium contrafacientes punit, eadem prohibitio, licet minoris pœnæ irr gatio in domeſticis, præconibus, & Palatinis vtriuſq; officij, & iſt officiales expone, vt patet ſupra in ſpecialibus rubricis. Palatini autem vtriuſque officij quis ſit, dicitur ſupra de palat. ſacr. larg in rubro.

Qui vel. Non prohibentur eſſe apparitores habentes exi guam rerum ſubſtantiam, facit inſt. de ſuſpec. tut & cur. in fi. tit.

Quicunque. Si apparitores in ipſo delinquentes officio fuerunt cōdemnati diſtricti, vel ſeparati ab officio; prout eſt, diſtricti in littera etiam ex reſcripto Principis non aſpirēt ad aliam militiā, vel grauiſſimè puniētur, ſecus ſi deliquiſſent extra officium, quia tūc poſſent militare Principis voluntate, vt ſupra tit. 2. ſi quis ex grege, facit ſupra de off. præf. l. ſi quos. Et nota caſum, in quo non valet reſcriptum Principis. ſimilia multa habes ſupra de pet. bon. ſubl. l. 1.

In his. Ponit officia, in quibus non eſt aliquis admittendus, niſi emiſſa probatoria ſacri ſcrinij, idest Principis, contrafacientes puniuntur, facit in eo. probatorias, in fi. cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Honoris cauſa qui militiam expetit maiorem, dignus eſt ad eam admitti.*

1 Ad ſplendidioris. L. iſta aurea in verbis; & breuis eſt intentio, qui fuit in vna militia, puta minori, ita demum admittitur ad maiorē, ſi cauſa honoris hoc appetat, non cauſa exercendæ cupiditatis, vel priora committendi crimina, vel deterius delinquendi, facit contra auaros iudices, & officiales lucro intendentes, potiuſquam honori, ut ſupra tit. 2. l. per Illyricum cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo dat iuriſdictionem: & valet in electione.*

Viros

Viros. Dat prærogatiuam fori ducibus, & eorum apparitoribus, & limitaneis, ideſt cuſtodientibus limina imperij, & præpoſitis caſtrorum. Secundo mandat obſeruari conſuetudinem, quò ad iuriſdictionem, quam magiſtri militum hactenus ha-
1 buerunt. Nota conſuetudo dat iuriſdictionem, vt de emanc. liber. l. 1. in fi. Item valet in electione, vt ff. quod cuiuſque. vn. nom. & in multis alijs, vt dixi ſupra de exact. trib. l. nulli.

SVMMARIVM.

1 *Exemplo non creditur, ſed authentico.*

Probatorias. In hac l. & ſeq. id dicitur, quod ad officium pertinet: ſed in ſeq. in fi. ibi nominãtur noĩa officialium, qui non poſſunt eligi ſine probatoria Principis, & ad has probatorias hoc ordine conuenitur, ꝙ primo quis eligitur ad aliquod officium, & eius eligentium conſenſus, vocantur anteriores: poſteà approbantur à principe, & litteræ quaſi probatoriæ principis manu ſubſcriptæ deſtinabantur ad eum, ſub quo debebat militare, vel futurus erat officialis electus, vel ipſe approbatus portabat litteras, vel alius, qui exemplabat eas, & authenticas dabat approbato, dicitur ergo, ꝙ nõ aliter valent hæ approbatoriæ, niſi ſint authoritate, & ſubſcriptæ principis manu. Itẽ debet eſſe catholicus electus, alias autem approbatoriæ non valerent, & perinde eſſet, ac ſi ſolus eſſet ſuffultus authoritatibus, ſine approbatorijs ſubrepti-
1 tia impetratio punitur, & hoc dicit. Nota non creditur exemplo, ſed authenticis. ſic ſupra de eden. auth. ſi quis in aliquo cum ſimil. & licet alibi ſufficiat authenticum, ſiue exemplatum iudice ſubſcribente, vt ff. de adm. tutor. chirograph. hic non ſufficeret, quia non tantum deſideratur authenticum, ſed etiam Principis manu ſubſcriptum. Andreas.

Hac ſanctione. Supra l. prox. cum fructus, & intellectus huius legis concordant, licet ſint plura vera, quàm ibi, & ideò quod ibi dixi, hic ſcias repetitum.

Rubr. De exactoribus, & exequutoribus.

Ne per diuerſas. Palatinus dicitur vno modo, qui mittitur ad exigẽda debita fiſcalia, & idem dicitur Palatinus ſacrarum largitionum, dixi ſupra de Palatin. l. 1.

ponūtur ergo hic Palatini pro opinatoribus ſupra de exactor. l.nulli.dicitur ergo hic,ꝙ iſti Palatini,qui diriguntur ad prouii rum præſides,non debent ipſi nec ſui aliqua exigere, ſed ſolun ſiſtere præſidi,vt exigat, & ratio ponitur in princ.huius. l. vſque hac l.& hoc dicit. & facit per omnia ſupra de can. larg. l. 2. & qı ibi dixi; ſi contrafecerint,puniuntur præſides, & etiam Prouin‹ les poſſunt eis reſiſtere,vt in eo.l.contra.

SVMMARIVM.

1 *Officiali vno intromittente ſe de officio alterius,non valet quod agit.*

Quicunque. Planum eſt: quicunque officialis de Princ pis aula ad Prouincias emanauerit, illam h. bet partem,quam per ſpeciales litteras Principis edocere, ne exce dat fines ſuæ commiſſionis,& exerceat quod commiſſum non eſt, & eſt ratio,ne dum hoc ſibi &c.vt in fi.l. Nota non creditur officiali ſine litteris. Item nota caſum, in quo eſt neceſſaria ſcriptura lit-
1 terarum,dic vt dixi ſupra de iur.fiſ.l.prohibitum.Item nota quòd ſi vnus officialis intromittat ſe de officio alterius nil valet quod agit, quia actum eſt ab incompetenti: egreditur enim fines mandati, & cum egreditur fines mandati,nil agit,vt in l.diligenter.

Siue. Palatinus,vel exactor,de quibus dixi in princ.l. à quocunque officio prætoris, vel alterius ad exigenda debita, vel tributa fiſcalia ad præſides alicuius prouinciæ fuerit deſtinatus, infra annum cum auro exacto per præſidem ad ipſius Palatini inſtantiam reuertetur ad eum,qui eum ad prouinciam deſtinauit,& aſſignet exactum aurum,declarando aliqua, & cuius culpa reliqua remanſerunt,& etiam vera inducet debita, ſi contrafecerit, punitur ipſe,& priores ſuæ militiæ. Et ſi malè redire diſſimulet, ligatus ferreis nexibus ad debitum mittatur examen: nec inueniat ſibi occaſionem manendi, quaſi aliàs ſibi ſit in anno ſequenti facienda exactio; cum cuilibet ſit ablata licentia, exactionem in aliqua continuare prouincia: intelligentiam, & clariorem intellectum huius legis vide per ea,quæ dixi ſupra de exactor.trib.l.miſſi: & not.collige vt ibi. Nota quòd priores militiæ puniuntur,& ſic eſt arg.quòd debent vniuerſitatum maiores puniri.

Nullam. Mandat Imperator neminem pro alienis delictis conueniri,concor.ſupra vt null. ex vican.l.1. & de om.agr.deſ.l. hac cum ſimil.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *Defenſio cuilibet priuato permittitur contra officialem in officio delinquentem.*

1 Contra. Supra eo.l.1. dixi intellectum huius l. Et nota quòd permittitur cuilibet priuato defenſio contra officialem delinquentem in officio, quod dic vt ſupra de iur. fiſc. prohibitum.

Sancimus. Exactori in aliqua Prouincia deſtinato non eſt alia ſollicitudo iniungenda, ſi tamen ſollicitudo fuerit ſibi iniuncta in eadē prouincia debebit explicare vtrunque, tertiam nullo modo ſuſcipiet etiam in eadē Prouincia, nec ſecundam in alia prouincia, contrafacientes puniuntur, & hoc dicit.

Rub. De lucris aduocat. & concuſſionib. officialium.

Si quis. Si quis ſe concuſſum, vel læſum ab aliquo officiali cognouerit, & quæratur in iudicio de ipſo, vt officialis ſeueritas puniatur, & cum deliquerit iſte in officio ſuo, puniri poterit, etiam durante officio indiſtinctè vt ſupra ad l. Iul. reputandarum. l. iubemus. Andreas.

Præter. Exactores non exigunt à prouincialibus debitas, & canonicas illationes, ſed etiā multa alia indebitè exigunt, & requirunt maximè pabula pro ſe, & equis ipſorum. mādat Imperator, vt rectores Prouinciarum huius l. iniurias non deſerāt impunitas, facit ſupra de curſu publ. ang. & perang. l. cōperimus.

SVMMARIVM.

1 *Reatus alicuius excludit eius honorem.*

Quoties. Cum exactor, vel alius officialis eſt de depræcatione conuictus etiam non conſulto Principe puniatur. Nota quòd pœna non crimina principi nuntiantur. facit ſu-
1 pra de off pręſ. l. ſi quos. Item nota quòd reatus excludit honorem. concor ſupra vbi ſenator. l. 1.

Curialibus.

Curialibus. Subuenit Princeps curialibus, & corporibus, ſcilicet deputatis ad publicam vtilitatem, vt à nauicularijs, & ſimilibus nil per apparitores exigatur ab eis, quod ad prædam pertineat: quod dicit, quicquid ab eis exigitur, eſt præda. Aliter nõ eſſet aliquid ſpeciale his corporibus indultum, cum à nemine præda ſit auferenda.

Rubr. De Primipilo.

SVMMARIVM.

1 *Primipilus qui dicebatur.*
2 *Salaria reliquata debentur hæredibus.*

1 Commoda. Certa erat adminiſtratio primipilatus, & dicebatur officialis, qui erat primus inter alios & dicitur ꝙ primipilarijs debetur ſalarium poſt finitã adminiſtrationem, quòd ſi mori contigerit, transfertur ſalarij petitio ad hæredes. Nota argum. quòd penſio ſit ſoluenda in fi. anni, de hoc nôt.
2 ſupra locati. l. ædes. Secundo nota hæredibus deberi ſalaria, & facit ſupra de prox. ſacr. ſcrin. l. ſi quis.

Obtentu. Cum fiſcus vult agere contra primipilum conuenit eum coram procuratore Cæſaris. Dicitur ergo hic cum fiſcus vult conuenire debitorem primipilaris, quia fortè primipilarius fiſci debitor non eſt ſoluendo, non conuenit eum coram iudice, ideſt procuratore fiſci, ſed coram iudice illius debitoris. facit ſupra de conduct. & exactor. l. 1. cum ſimil.

Vtilitas. Speciale eſt in officio primipili, vt ſi bona primipili fuerunt obligata vxori pro dotibus, pręferatur fiſcus in tacita hypotheca, vt primo fiſco, deinde dotibus ſatisfiat, & eſt ratio, quia publica vtilitas præfertur priuatę, ad hoc. ff pro ſoc actione. § Labeo, & ſupra de decur. ex omnibus, & ibi dixi. facit ad hanc l. ſupra qui pot. in pig. l. 3.

Cum ex ſola. Speciale tantum eſt in officio primipili, vt filius ex hęres bona paterna non poſſidens, teneatur fiſco. Ergo concludit artificioſè lex iſta, ꝙ in cæteris contrarium obtinet ius cõmune arg. ſupra de theſaur. l. 1, & quia in officio primipili permittitur, ergo in cæteris caſibus prohibetur.

Rubr.

Rubr. Publicæ lætitiæ, vel conſulum nunciatores.

SVMMARIVM.

2 *Quæ digna erant, vt de Principe nunciarentur populo.*
2 *Pauperibus magis dandum eſt quàm diuitibus.*
3 *Pœna pari punitur accipiens inuſle à ſponte dante, ac exigens ab inuito.*

1 Quicquid. Mandat Imperator cum aliqua proſpera de eo populo nunciantur, puta, quia ſub eo deſierunt bella, ꝙ victoriæ, ſibi oriuntur fauſtæ, ꝙ ſibi honor delatus eſt nouæ dignitatis, puta aliquod regnum eſt ſibi nòuiter acquiſitum, vel ſit facta pax, vel ſi oſtendat ſacratiſſimos vultus ſuos populo, ꝙ ille, qui hæc proſpera nunciat, nil accipiat ſpònte, nec exigat ab inuitis. Sit nunciatio iſta caſtiſſima non venalis. Nuncij non ſint pauperes, & indigenæ, ideſt indigentes, ſed diuites, qui non curent de huiuſmodi donis, & hoc ne turpi colludio quæratur ex miſerijs precium gaudiorum, contrafacientes puniuntur Nota ꝙ lętitia eſt populo, cum deſinunt bella: inducit enim bellum perditionem corporis, & animæ, vt in auth. de armis, in prin. & etiam bello petitum, nomen gentis delere laborat. Secundo nota ꝙ victoria Principis eſt lætitia ſubiectorum, & ex victoria fauſtus oritur. Tertio nota ꝙ Imperator poteſt etiam alios honores acquirere, nam legitur ꝙ Iuſtinianus poſtquàm fuit Imperator factus eſt conſul, vt in proęm. horum in fi. & ideo dicitur ſemper Auguſtus. Quarto nota ꝙ pacis tranquillitas eſt, appetenda, & eſt multum fauorabilis, facit extra de pact. c. 1. & ſupra de ferijs. l. fi. vnde Caſſiod. omni quippe Regno deſiderabilis debet eſſe tranquillitas, in qua populi proficiunt, & vtilitas gẽtium cuſtoditur: hæc eſt omnium bonarum artium decora mater, hæc mortalium genus reparabili ſucceſſione multiplicans, facultates protendit, mores extollit, & tantarum rerum ignarus cognoſcitur, qui eã minimè quæſiſſe ſentitur. Quinto nota contra nuncios,
2 qui recipiunt præmium pro nũciandis proſperis nouis. Sexto nota ꝙ magis datur pauperibus quàm diuitibus, habenti enim dare, vt ait decretum, nil aliud eſt, quàm perdere. 1. q. 2. paſtor, & ſupra de epiſ. & cler. nulli. Septimo nota ꝙ non eſt ridendum cum fletu al-
3 terius, facit extra de priuil. cap. petitis. Octauo & vltimo nota, quòd pari pœna punitur accipiens à ſponte, & exigens ab inuitis. Finis.
Deo Gratias.

Finis Comment. in tres poſtremos Codicis Libros.

ANT- 1314543

VENETIIS, MDCI.

Apud Seſſas.

Digitized by Google

Digitized by Google

10152

Digitized by Google

Digitized by Google